

TÜRKİYE'NİN GENÇLERİ

İ L E R İ A N A L İ Z L E R

Editör: Dr. Ahmet Özdiç

TÜRKİYE'NİN GENÇLERİ

İLERİ ANALİZLER

TGSP Yayınları No: 1

Editör

Dr. Ahmet ÖZDİNÇ

Redaksiyon

Dr. Önder YAŞAR

Yayımlayan

Uluslararası Tüm Gençlik ve Spor Kulübü Derneği (TGSP)

İletişim

Beylerbeyi Mah. Beylerbeyi Çamlıca Cad.

No:5 Üsküdar/İstanbul

0850 303 84 77

Baskı ve Cilt

Seçil Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.

Sertifika no: 12068

0212 629 06 15

Tasarım Uygulama

Selim CAYIK

ISBN

978-605-06057-0-9

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 44903

*Bütün hakları saklıdır.
Yazılı izin olmadan, tanıtım amaçlı
kısa alıntılar dışında
hiçbir yolla çoğaltılamaz.*

TÜRKİYE'NİN GENÇLERİ

İLERİ ANALİZLER

İçindekiler

Sunuş	7
Editörden	9
Kim Daha Mutlu?	
Türkiye'de Genç Nüfusun Mutluluk Seviyelerini Etkileyen Faktörler	17
<i>Dr. Öğr. Üyesi Zübeyir Nişancı</i>	
Gençlerin Gelecek Beklentileri	45
<i>Dr. Öğr. Üyesi Adem Başpınar</i>	
Siyasal Kimlikler, Din ve Değerler	75
<i>Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Veysel Bilici</i>	
Din ve Maneviyat Arasında: Türkiye'de Genç Nüfus Dindarlığı	131
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Ocakoğlu</i>	
Gençlerin Dünyasında Eğitimin Etkisi ve Değeri	173
<i>Doç. Dr. Yusuf Alpaydın, M. Fatih Güvendi</i>	
Gençlerin İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi:	
Sıralı Lojistik Regresyon Analizi	202
<i>Doç. Dr. Raif Cergibozan, Arş. Gör. Emre Çevik</i>	
Gençlerin Aile Yapıları	229
<i>Doç. Dr. Murat Şentürk</i>	
Gençlerin STK Katılımları Önündeki Engeller ve	
STK'lardan Beklentileri	279
<i>Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Veysel Bilici</i>	
Gençlerin Sigara, Alkol ve Madde Kullanımları	315
<i>Dr. Öğr. Üyesi Adem Başpınar, Doç. Dr. Raif Cergibozan</i>	
Sosyal Medya, Dijitalleşme ve Gençlik	349
<i>Doç. Dr. Mehmet Emin Babacan</i>	
Gençlerin İlgi ve Faaliyetleri:	
Serbest Zaman Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme	381
<i>Doç. Dr. Birsen Banu Okutan</i>	
Dijitalleşme ve Gençlerde Kendini İfade Etme:	
İnsansızlaştırılmış Bir İletişime Doğru	417
<i>Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz, Uzm. Psk., Doktorant Ela Reyhanlıoğlu</i>	

TÜRKİYE’de GENÇ olmak NE demek?

Türkiye'nin Gençleri Araştırması; Türkiye’de genç olmak ne demek? Sorusunun cevabını bize veren 2018 Kasım ayında yaptığımız bir saha çalışmasıdır.

Biz yalnızca “ne?” sorusunun cevabını almakla olmaz, “nasıl?” sorusunun da cevabını bulmalıyız dedik ve bunun için bu ileri analiz çalışmasını yaptık.

Gençlik çalışması yapan veya hedef kitlesi gençlik olan; özel sektör, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, siyasilere ve bürokratların elinde hazır bulunması gereken bu çalışma Türkiye’deki gençliğin fotoğrafını çekmektedir.

Bu fotoğrafın aslında bize ne demek istediğine dair akademik bir araştırmaya ihtiyaç olduğunu düşündüğümüz için 13 akademisyen hocamız ile her bir konuyu derinlemesine inceledik ve yorumlamaya çalıştık.

Bu çalışmanın kimlere, nasıl faydası olacak?

- Gençlik politikası oluşturmada bir kaynak olacak,
- Gençlik çalışması yapanlar için bu alanla alakalı sahayı iyi görme ve tahlil etme imkânı sağlayacak,
- Gençlik alanında çalışan Sivil Toplum Kuruluşları için çalışma sahasını yakından tanıma fırsatı sağlayacak,
- Resmi kurumların gençliğe dönük politikaları için veri tabanı olacak

Biz TGSP ailesi olarak gençlikle alakalı yapılan çalışmaların daha nitelikli hale gelmesi için mutlaka bu tür saha ve ileri analiz çalışmalarının düzenli olarak yapılması ve takip edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu nedenle periyodik şekilde bu tür çalışmaları sürdürmeye gayret edeceğiz.

Nitelikli bir toplum arzusadaysanız, gençlerinizin nitelikli olması gerekir, nitelikli gençler de nitelikli kurumlar sayesinde var olabilir. Nitelikli kurumların da ilk ihtiyacı doğru ve düzenli veri akışıdır. TGSP olarak biz de bu görevin bir basamağını ifa etmiş olduk, istifade edilmesi dileği ile...

Bu değerli çalışmanın bu hale gelmesinde emeği bulunan tüm destekçi, akademisyen, yönetim kurulu üyelerimiz ve Dr. Ahmet Özdiñç kardeşimize çok teşekkür ederiz.

Ömer Faruk Terzi
TGSP Başkanı

Dr. Ahmet Özdiñ

1984 yılında İskenderiye'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir'de tamamladı. 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İngilizce Tıp Bölümü'nden mezun oldu. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde başladığı doktora programını 2017 yılında "Adalet İlkesi Açısından Türkiye'de Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın Tıp Etiği Çerçevesinde Değerlendirilmesi" başlıklı teziyle tamamladı. Hekimlik mesleğine başladığı Sultanbeyli'nin ardından Sağlık Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde yöneticilik yaptı. Türkiye Yeşilay Cemiyeti ve Türkiye Gençlik STK'ları Platformu başta olmak üzere çok sayıda sivil toplum kuruluşunda gönüllü ve yönetici olarak çalıştı. Akademik uzmanlık alanı tıp etiği ve tıp tarihi ile ilgili çok sayıda yayının yanında gençlik alanında gazete ve dergi yazıları bulunmaktadır. İyi derecede İngilizce ve Arapça bilen Dr. Ahmet Özdiñ halen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalında öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Türkiye Gençlik STK'ları Platformu tarafından 2018 yılında "Türkiye'nin Gençleri 2018" adıyla bir saha araştırması yapıldı. Araştırma kapsamında Türkiye genelinde 15-30 yaş grubundaki toplam 8000 genç ile görüşüldü. Araştırmanın saha uygulaması Genar Araştırma tarafından Eylül 2018'de gerçekleştirildi. Ana kitleyi en iyi biçimde temsil edebilmek için saha uygulamasında kota takibi yapıldı. Kota bilgileri; gençler için yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve illerdeki nüfus yoğunluğu gibi bilgilerden oluşturuldu. Çalışmanın hedefi Türkiye'deki gençleri anlamak, tanımak, onların sesine kulak ve beklentilerine cevap vermektir. Araştırmada Türk gençlerinin genel profili, değer yargıları, eğitim ve iş hayatına bakışı, kültür-sanat faaliyetlerine katılımı, sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri, STK'lardan beklentileri, bilgi edinme kaynakları, politik tutum belirlemelerine etki eden faktörlerin neler olduğu, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, kendilerini nasıl tanımladıkları, ülkeleriyle ilişkileri ve ülkelerine ilişkin yargıları, bu yargıları belirleyen faktörlerin neler olduğu bilimsel verilerle ortaya konulmaktadır. Bu amaçla tasarlanan çalışma, aynı yılın Kasım ayında kamuoyuyla paylaşıldı.

Araştırmaya göre;

TÜRKİYE'DE GENÇLERİN KİMLİĞİ: Yaş gruplarına göre dağılımı incelediğimizde; gençlerin %19,5'inin 15-17 yaş grubunda, %24,9'unun 18-21 yaş grubunda, %18,2'sinin 22-24 yaş grubunda, %37,4'ünün 25-30 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Gençlerin ailelerinin aylık toplam geliri incelediğinde yaklaşık olarak %89,1'inin 4001 – 4500 TL gelir düzeyinin altında olduğu görülmektedir. Gençlerin kendi ekonomik durumları ile ilgili mutluluk düzeyi 5 puan üzerinden 2.90'dır. Gençlerin bölgelere göre ekonomik durumlarından memnuniyet endeksleri incelediğinde **Ege Bölgesi**'nin en yüksek ve **Güneydoğu Anadolu Bölgesinde** ise en düşük seviyede olduğu görülmektedir. Gençlerin %87,6'sı ailesi ile yaşadığını belirtmiştir. Hanedeki ortalama kişi sayısı 4'tür. Ailelerin %79,6'sı çekirdek ailedir. Gençlerin %39,3'ü, hükümetin gençlere yönelik politikalarını başarılı bulduğunu belirtmiştir. Kadın katılımcıların %37,7'si, erkek katılımcıların ise %40,8'i hükümetin gençlere yönelik politikalarını başarılı bulduğunu belirtmiştir. 18-21 yaş arası gençlerin memnuniyeti, diğer yaş gruplarının altındadır. Katılımcıların %95,8'i Müslüman olduğunu belirtmiştir. Gençler kendi dindarlık düzeylerini 5 puan üzerinden 3.48 olarak belirtmiştir. Katılımcıların %15,2'si bir dine inandığını ve ibadetlerinin tümünü yerine getirdiğini söylemiştir. Gençlerin %31,2'si milliyetçi, %29,6'sı Atatürkçü, %16,8'i muhafazakâr, %12,6'sı dindar, %11'i ise demokrat olduğunu ifade etmiştir.

GENÇLERİN EĞİTİM HAYATI VE BİLİM OKURYAZARLIĞI: Katılımcıların %5,7'si ilköğretim eğitimini tamamlamamıştır. %46,7'si ilköğretim, %29,8'i lise, %17,7'si ise üniversite mezunu ve üzeri olduğunu belirtmiştir. Yabancı dil bildiğini aktaranların oranı %44,3'tür. En fazla İngilizce bilinmektedir. Gençlerin %66,8'i herhangi bir bilgiye ulaşmak amacıyla interneti kullandığını,%33,1'i aile büyüklerine müracaat ettiğini, %30,4'ü ise kitaplara başvurduğunu belirtmiştir. Gençlerin günlük hayatta ilgili duydukları konular arasında ilk sıralarda; ekonomi, bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili gelişmeler ve spor haberleri yer almaktadır. Gençlerin Bilim okuryazarlığı endeks değeri ise %54,74 olarak hesaplanmıştır.

GENÇLER VE İŞ HAYATI: 15-30 yaş grubundaki gençlerin %32,3'ü çalıştığını belirtmiştir. 15-17 yaş grubundaki gençlerin %87,3'ü öğrenci olduğunu, %5,6'sı çalıştığını, %3'ü çalışmadığını fakat iş aradığını, %2,7'si hem okuduğunu hem de çalıştığını, %1,4'ü ise çalışmadığını-/(/iş aramadığını belirtmiştir. Gençlerin %38,2'si gelecekte kendi işinde çalışmayı hayal ederken %32,5'i kamuda, %16,1'i ise özel sektörde çalışmak istediğini söylemiştir. Gençlerin %5,2'sinin gelecekte çalışmayı hayal ettiği bir şirket vardır. Bu şirketlerden Koç, Sabancı ve Aselsan ilk sıralarda yer almaktadır. Bu şirketleri tercih etmelerindeki en önemli faktörler ise imkânlarının iyi, maaş seviyelerinin yüksek olması ve güçlü bir şirket hüviyeti göstermeleridir.

GENÇLER VE STK'LAR: 15-30 yaş grubundaki gençlerin %94,4'ü herhangi bir STK'ya üye olmadığını, %5,6'sı ise üye olduğunu belirtmiştir. Gençlerin üye olduklarını belirttiikleri kurumların %2,5'i ise aslında STK değildir. STK dışındaki kurumların da cevap olarak verilmiş olması; gençlerin STK'lar konusunda daha çok bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduklarını ortaya çıkarmaktadır. Gençlerin üye oldukları STK'larda üstlendikleri başlıca görevler ise; ağaç dikimi, kan bağıışı adına kan toplama, lise yönetim koordinatörlüğü şeklinde sıralanmıştır.

GENÇLERİN DEĞER YARGILARI VE GELECEĞE BAKIŞI: Gençler genel hayatları ile ilgili mutluluk düzeylerini 5 puan üzerinden 3,23 olarak değerlendirmişlerdir. Kadınlar erkeklere oranla biraz daha mutlu iken; yaş ilerledikçe mutluluk seviyesinde düşüş görülmektedir. Diğer taraftan aylık gelir seviyesi artıkça mutluluk seviyesi de artmaktadır. Mutluluk için gençlere göre en önemli şartlar; **para, aile-çocuk ve saygınlıktır.** Gençlerin %84'ü kendini bir topluma veya gruba ait hissetmektedir. Gençler için en önemli ilk üç değer; vatan sevgisi, aile ve eğitimidir. Ayrıca gençlerin yaklaşık %80'i sahip olduğu dini, millî ve manevi değerler ile gurur duyduğunu belirtmiştir. Gençlerin kendi sağlık durumları ile ilgili tatmin düzeyleri yüksektir. Ancak mevcut işleri ve eğitimlerinden tatmin düzeyleri düşüktür. Gençlerin kendi itibar seviyeleri için 10 puan üzerinden yaptıkları değerlendirmede ortalama 7,06'dır. Gençlerin %17,7'si gelecek 5 yıla karamsar bakmaktadır. Gençlerin %43,8'i ailesinin ekonomik durumunun gelecek planları üzerinde en etkili faktör olduğunu belirtmiştir. Türkiye genelinde 15-30 yaş grubu gençlerin yaşam doyum skoru 6,37'dir.

GENÇLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYATI: Gençlerin %73,6'sı gündelik yaşam içerisinde sosyal hayata katıldığını belirtmiştir. Bir okul bitirmemiş kişilerin diğer eğitim seviyesindekilere göre sosyal hayata katılım düzeyleri daha düşüktür. Gençlerin %77,3'ünün toplumsal alanda ve aile içerisinde kendilerini daha özgür ifade edebildikleri görülmüştür. Gençlerin %63'ü iş hayatlarında düşüncelerini daha özgür ifade edebildiğini söylemiştir. Genel olarak gençlerin %37,7'si hiçbir spor dalıyla

ilgilenmemektedir. Kadınların %50,3'nün, erkeklerin %25,7'sinin hiçbir spor dalıyla ilgilenmediği görülmüştür. Gençlerin en çok ilgilendiği spor dalları; futbol, voleybol ve fitness'tir.

GENÇLERİN TEMEL SORUNLARI VE ONLARI TEHDİT EDEN UNSURLAR: Gençlere göre Türkiye'nin en önemli ilk üç sorunu; ekonomi, işsizlik, terördür. Gençlerin en önemli ilk üç sorunu; iş sahası eksikliği, eğitimde yaşanan sorunlar, madde bağımlılığıdır. Gençlerin %31,3'ü sık sık sigara içtiğini, %4,9'u ise sık sık alkol kullandığını belirtmiştir. Gençlerin %4,1'i yalnızca bir kez, %1,2'si ara sıra, %1,1'i ise sık sık uyuşturucu kullandığını söylemiştir. Madde bağımlılığı gençlerin sorunları arasında üçüncü sırada yer almaktadır.

GENÇLERİN SOSYAL MEDYA VE MEDYA TAKİP ALIŞKANLIKLARI: Gençlerin %83,3'ü kendilerini sosyal medyada rahat ifade edebildiğini belirtmiştir. %87,6'sı sosyal medya kullanımının kendisini mutlu ettiğini söylemiştir. Sıklıkla kullanılan sosyal paylaşım sitelerinin sırasıyla instagram, facebook ve twitter olduğu görülmektedir.

Saha çalışmasından sonra ortaya çıkan "Peki bu veriler bize neyi söylüyor, biz ne yapmalıyız?" sorusu bizi çalışmada ikinci aşamaya taşıdı: İleri analizler! Sahip olduğumuz veri setlerinden yola çıkarak alanında iyi çalışmalarını bulunan çok sayıda akademisyen ve yazarla istişarelerde bulunduk. Doç. Dr. Murat Şentürk'ün gayretiyle bir ekip kuruldu ve çalışmalara başlandı. Çalıştaylar yapıldı, konular paylaşıldı, yoğun bir yazım süreci yaşandı ve müzakereler yapıldı. Her bir bölüm ince elenip sık dokundu. Nihayet elinizde görmüş olduğunuz eser ortaya çıkmış oldu. TGSP Türkiye'nin Gençleri 2018 Araştırması'nın ileri analizinde ele alınan konular ve yazarları şu şekildeydi;

Zübeyir Nişancı, "Kim daha mutlu?" sorusuyla Türkiye'de genç nüfusun mutluluk seviyelerini etkileyen faktörleri inceledi. Bireysel sosyodemografik profil (cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu), aile ile ilgili veriler (anne baba eğitim seviyesi, gelir, aile tipi), dini inanç ve para/zenginliğe verilen önem, sigara, alkol, uyuşturucu tüketimi ve internet kullanım sıklığı, başarıda etkili olduğu düşünülen faktörler (aile, çalışma, eğitim, ekonomik durum, referans/torpil), hayatın farklı alanları ile ilgili memnuniyet seviyeleri (aile, sağlık, sosyal hayat, yaşanan konut, ekonomik durum, hayat standardı) ve gelecek beş yıldan beklenti seviyeleri değişkenleri ile gençlerin mutluluklarını nelerin etkilediğini aradı. Nişancı, yaptığı analizler sonucunda gençlerin mutluluğunu en çok kendi gelecekleri ilgili umutlarının etkilediğini iddia etmektedir. Kendi profilleri, tutum ve davranışları ile aile durumları, gelecek umut/kaygılarından çok sonra gelmektedir. Ayrıca çalışmada sigara ve alkol tüketiminin gençlerin mutluluğunu olumsuz etkilediği, araştırmanın öne çıkan bulgularından biri olmuştur. Nişancı'nın bu çalışması, "gençler geleceğe nasıl daha umutla bakabilir?" sorusunun cevabı için kapı açmaktadır.

Adem Başpınar, çalışmasında gençlerin gelecek beklentilerinin olumlu veya olumsuz olma olasılığını belirleyen faktörleri tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmada yer alan; kendi eğitim düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet, geçmiş ve şimdiki yaşam karşılaştırması, mutluluk derecesi, aile ve toplumsal alanda kendini ifade edebilme, sosyal hayata katılım, önem verilen değerler (meslekî başarı, eğitim, para/ zenginlik, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak, millî ve manevî değerler, vatan sevgisi), sosyal hayata katılım, topluma aidiyet, dindarlık derecesi, itibar dü-

zeyi, İyi Yaşam Endeksi, gençlerle ilgili hükümet politikalarını başarılı ya da başarısız bulmak, aile geliri ve çalışma durumu değişkenleri gençlerin gelecek beklentisi üzerinde etkisi olabilecek olası açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Başpınar, çalışmasında dindarlık derecesi ve itibar düzeyindeki artışın, gençlerde gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını azalttığı sonucuna varmıştır. Ayrıca idealler uğruna mücadele etme, toplumsal alanda kendini ifade etme ve sosyal hayata katılma değişkenlerinin gelecek beklentisini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Muhammed Veysel Bilici, araştırmanın verileri üzerinden siyasal kimlikler, din ve değerler konusunu analiz etti. Bilici, çalışmasında gençlerin siyasal kimlik tercihlerini bağımlı değişkenler olarak kabul etmiş, araştırmada elde edilen değerler ve farklılıklara karşı tutumlarla ilgili çeşitli verilerin, bağımsız değişkenler olarak bu tercihleri nasıl etkilediğini incelemiştir. Analizlerde öne çıkan temel bulgu, siyasal kimlik tercihlerinin ve tek bir kimlik kategorisinin Atatürkçülük, milliyetçilik ve dine önem verilmesi noktasında ortaklaşmalarıdır. Bilici, gençlerin kimlik tercihleri üzerinde kendilerinin ve babalarının eğitim seviyesinden daha çok annelerin eğitim seviyesinin etkin olduğu ve siyasal kimlik kategorileri ile değerler arasındaki ilişkinin, kimlik tercihlerinden büyük ölçüde bağımsız olarak gençlerde ortak bir kültürel repertuara ve buna dayalı tavır alışa işaret ettiğini iddia etmiştir. Yazar, dikkat çekici bir şekilde, gençlerin İslam anlayışının büyük ölçüde Atatürkçülük ve milliyetçilik tarafından sınırlandırıldığı ve belirlendiğini de verilerden yola çıkarak öne sürmüştür.

Ömer Faruk Ocakoğlu, veri setine bağlı araştırmasında gençlerde dindarlık meselesini, dindarlık derecesi üzerinde etkili olan maddi koşullar ve dindarlık derecesi ile ilişkili olan davranış çıktıları üzerinden analiz etmeye çalışmıştır. Ocakoğlu çalışmasında, gençlerin dindarlık düzeyi üzerindeki belirleyici demografik faktörler içerisinde cinsiyetten ziyade yaş faktörünün etkili olduğunu tespit etmiştir. Yaşın artmasıyla dindarlık derecesi arasındaki pozitif yönlü ilişki, bir taraftan erken gençlik döneminde dinî yaşantı ve dinle karşılaşma biçimlerinin kurumsal düzeyde etkisinin düşüklüğünden diğer taraftan bu eksikliğe rağmen ileri gençlik döneminde hem yaş hem de yaşantı faktörünün etkisiyle artan bir dindarlık derecesinin varlığından bahsedilebileceğine dair ipuçları sunmaktadır. Yazar ayrıca dindarlık derecesi ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, Türkiye'de eğitim ve eğitim ile kazanılan ideolojik enformasyonun dindarlık derecesi üzerinde zannedildiği kadar etkili olmadığını söylemiştir. Son olarak Ocakoğlu, Türkiye'de gençlerin dindarlık algı ve derecesinin maddi koşullar bakımından özellikle aile tipi ve ailede yaşayan birey sayısı, ekonomik durum, gelecek beklentisi ile anlamlı bir ilişki içinde olduğunu öne sürmüştür.

Yusuf Alpaydın ve M. Fatih Güvendi'nin çalışmasında gençlerin dünyasında eğitimin işlevi ve değeri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, Türkiye'de okul ve eğitim sürecinin gençler üzerindeki etkilerini çeşitli değişkenler aracılığıyla incelemektir. Bu doğrultuda gençlerin eğitim düzeyi arttıkça, eğitimden tatmin olma düzeyi, sosyal değerler, ilgiler, bilim okuryazarlığı puanları, geleceğe bakış, dindarlık düzeyi gibi değişkenlerin nasıl farklılaştığı analiz edilmiştir. Alpaydın ve Güvendi'nin analizleri sonucunda; eğitim düzeyi arttıkça gençlerin eğitimden tatmin olma düzeyinin yükseldiği, bilim okuryazarlığı puanlarının arttığı, sosyal değerlerin çoğunda anlamlı bir değişme olmadığı, daha yüksek entelektüel altyapı gerektiren ilgilerde artış olduğu,

dindarlık seviyesinin anlamlı şekilde değişmediği, gençlerin geleceğe yönelik umut düzeylerinin anlamlı şekilde artmadığı gibi sonuçlar elde edilmiştir. İlgili yazarlar, özellikle eğitim veren kurumların dikkatini çekecek bir iddia olarak, gençlerin dünyasında eğitimin dar bir anlama sahip ve etki gücünün zayıf olduğunu değerlendirmiştir.

Raif Cergibozan ve Emre Çevik, literatürde nispeten daha az ele alınan bir konu olarak gençlerin iş hayatındaki tatminini belirleyen faktörleri tespit etmeye çalışmışlardır. Birey açısından iş doyumunun olmaması, kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına zarar vereceği ve bireyin işe duyduğu aidiyet duygusunun azalmasına neden olacağı için gençlerde bu durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Analizlerden elde edilen sonuçlara göre, gelecek beklentisindeki iyileşme, toplumda itibar görme düzeyindeki artış, aldığı eğitimden tatmin olma seviyesindeki artış, mevcut hayat standartlarındaki artış, aile hayatından aldığı tatmindeki artış ve sosyal hayatından aldığı tatmindeki artış gençlerin iş hayatından oldukça tatmin olma olasılığını arttıran unsurlar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca gençlerin mevcut hayat standartları, aile hayatından, sosyal hayattan ve sağlığından aldığı tatmin gibi yaşam tatminini etkileyebilecek faktörlerin iş tatminini de etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Sonuç olarak mevcut yaşam standartlarının iyileştirilmesi, yazarların iş tatmini artışı için önerdikleri birinci koşuldur.

Murat Şentürk, gençlerin aile yapılarını incelediği çalışmasında toplanan aile tipleri verilerinden hareketle aile tipleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri ana hatlarıyla ortaya koyarak gençlerin aile yapılarını betimleyebilmeyi ve aileye ilişkin bazı eğilimlerine yönelik tartışma ve araştırma önerileri getirmeyi amaçlamıştır. Şentürk yaptığı analizlerde çekirdek ve geniş aileye, aileden ayrı yaşayan bireylere odaklanmış ve bu aile tiplerini mutluluk düzeyleri, gelecek beklentileri, kendini ifade etme, hayata yön veren değerler temalarıyla ilişkilendirilerek ele almıştır. Yapılan analizlerde öne çıkan ilk sonuçlar, mutluluğun kaynağında ailenin hâlâ önemli bir yeri olduğunu net bir şekilde göstermiştir. Buna bağlı olarak çekirdek ailede yaşayan gençlerin geniş ailede yaşayanlara kıyasla hayatlarından daha fazla memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Toplumda ve ailede kendini ifade etme konusunda da çekirdek aile, geniş aileye göre avantajlı konumdadır. Özellikle ayrı yaşayan aile bireylerinin mutluluk oranının en düşük olduğu vurgulanmıştır. Bu mutluluk oranlarındaki kıyaslama, aynı şekilde gelecekte umutlu olmada da benzer şekilde değerlendirilmiştir. Şentürk son olarak gençlerin aileyle olan bağlarını zayıflatmadan topluma katılımlarını sağlayacak çözümlerin üretilmesinde ailenin ve sivil inisiyatiflerin rol almasını önermektedir.

Muhammed Veysel Bilici, kitaptaki ikinci çalışmasında gençlerin STK katılımlarını, STK'lardan beklentilerini ve bunun önündeki engelleri 176 gençle yapılan nitel araştırma ışığında inceledi. Nitel çalışmada konuyla ilgili olarak gençlere yöneltilen sekiz sorudan hareketle çalışma iki ana tema ile kurgulanmıştır. İlk tema ilk yedi soruyu kapsayan "STK'lara Katılım, Sosyal Sermaye ve Güven" başlığı altında araştırmadan elde edilen verilerin analizini içermektedir. İkinci tema ise sekizinci soruya verilen cevaplardan yola çıkarak "STK'lardan Beklentiler" başlığı altında gençlerin STK algılarını sorunsallaştırmayı hedefleyen analizler içermektedir. Karşımıza çıkan ilk bulgu STK üyeliğinin, araştırmaya katılan gençler arasında oldukça düşük bir orana sahip olduğudur. Bilici, ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde kullanılan bir

kavram olan sosyal sermayenin önemine işaret ederek gençlerin STK'lara katılımının düşüklüğünü, farklı bireylerin bir araya gelmelerini temin eden bu sosyal sermayenin yoksunluğu ile ilişkilendirmiştir. Diğer taraftan gençlerin kendilerini sadece aileye ve yakın çevreye ait hissetmeleri, STK katılımı için önünde bir engel olarak tespit edilmiştir. Bilici, araştırmadan STK katılımı ile ilgili üç önemli sonuç ortaya çıkarmıştır. İlki güven sınırının kapsam olarak dar bir çevreyi kapsamıştır. İkincisi aidiyetsizlik durumudur. Üçüncüsü ise ilk iki olgudan beslenen ve pasif beklentiye doğuran içe kapanmacı tavrıdır.

Adem Başpınar ve Raif Cergibozan, kitaptaki ikinci çalışmalarını gençlerin sigara, alkol ve madde kullanımları üzerine yoğunlaştırdılar. Çalışma kapsamında gençlerin zararlı maddeleri kullanımlarını belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada hem annenin hem babanın eğitim durumu, sigara kullanımı ile ilişkili bulunmuştur. Mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen değerin artması sigara içmeme olasılığını azaltırken eğitim ve inanç/dine verilen önemin artması ise sigara içmeme olasılığını arttırmaktadır. Bunların yanında itibar düzeyi arttıkça sigara kullanmama olasılığı da artmaktadır şeklinde bir bulguya ulaşılmıştır. Analizlere göre sosyal hayata katılmayanların, erkeklerin, eğitim düzeyi düşük olanların alkol kullanma olasılığı daha fazladır. Eğitim, inanç/din, çocuk sahibi olma ve millî ve manevî değerlere verilen önem; dindarlık derecesi; gelecek beklentisi ve mutluluk düzeyi arttıkça ve itibar düzeyi yükseldikçe gençlerin alkol kullanma olasılığı azalmaktadır. Erkeklerin, aile içinde kendini ifade edemeyenlerin uyuşturucu madde kullanma olasılığının daha fazla olduğu bulunmuştur.

Mehmet Emin Babacan, çalışmasını sosyal medya ve dijitalleşme üzerine yoğunlaştırdı. Çalışmada gençlerin sosyal medya kullanım pratikleri ile bu pratiklerin gençlerin bireysel ve toplumsal değişim serüvenlerine ilişkin analizler yapıldı. Gençlerin yeni iletişim teknolojilerini daha çok arkadaşları ve çevreleri ile iletişime geçmek için kullandıkları tespit edildi. Ayrıca yetişkinlerin geçmişte sahip olmadığı birçok imkân ve fırsatı, gençlerin sosyal medya araçları marifetiyle elde ettiği ve bu nedenle kuşaklar arası bir değişimin görülmesi gerektiği vurgulandı. Babacan çalışmasının sonunda gençlerin, teknoloji ile birlikte değişen hayat tarzlarında yaşadıklarının, kendileri ve buldukları dünya için ne anlama geldiği üzerinde durarak bunların hangi referans çerçevesinde değerlendirileceğine dair yeteneklerinin geliştirilmesi önerisini ileri sürmüştür.

Birsen Banu Okutan, gençlerin ilgi ve faaliyetini analiz etmek için serbest zaman kullanımı üzerine bir değerlendirme yapmıştır. Çalışma, nicel ve nitel veri değerlendirmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Nicel araştırmanın spor faaliyetleri bulgularına bakıldığında, sportif aktivitelere katılımın herhangi bir plan veya program dâhilinde olmayan, bilgi gerektirmeyen (veya çok az gerektiren), yaparken bireyi eğlendiren ve ona zevk veren serbest zaman etkinlikleri başlığı altında kümelendiği görülmektedir. Ayrıca gençlerin serbest zaman dilimlerinde ev dışında en çok yaptıkları faaliyetin gezinti olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın kültürel faaliyetlere katılım ile ilgili veriler çok zayıf bulunmuştur. Okutan, çalışmasını; kişilere boş zamanlarını yapıcı bir şekilde kullanmalarını öğreten eğitimlerin düzenlenmesi, gençlerin iş dışı zamanlarını sistemli serbest zaman etkinlikleri ile geçirmelerini sağlayacak kültürel faaliyetlerin skalasının genişletilmesi, kültürel faaliyetlere sis-

tematik olarak katılan gruplarla daha derinlemesine mülakatlar yapıp sonuçlarının uygulanabilir kılınması, erkeklere göre sistematik etkinliklere katılmaları düşük olan kadınların oranının yükseltilmesi için tedbirler alınması gibi STK'lara yönelik bir dizi öneri ile sonuçlandırmıştır.

Hediyetullah Aydeniz ve Ela Reyhanlıoğlu, "İnsansızlaştırılmış Bir İletişime Doğru" adını verdikleri çalışmalarında dijitalleşme ve gençlerin kendini ifade etme meselesine odaklandılar. Çalışmada Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın verileri kullanılarak gençlerin sosyal medya kullanımlarıyla birlikte 'kendini ifade etme' düzeyleri analiz edilmiştir. Araştırmanın önemli bulgularından biri, eğitim düzeyinin toplumda kendini ifade etme oranlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yaratmamasıdır. Diğer yandan kendini bir topluma/gruba ait hissedenenlerin kendini özgürce ifade etme oranı ile aidiyet hissetmeyenlerin oranı arasında, aidiyeti olanlar lehine önemli bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gençlerin kendilerini ifade etmelerinde toplumsal hayata katılım, topluma aidiyet ve mutluluk, ana öğeler olarak öne sürülmüştür.

Günden güne gelişen teknoloji, özeld e bireylerin genelde toplumların ve dünyanın değişimini beraberinde getirmiştir. İnsan hayatına kolaylık sağlamak amacıyla giren teknolojik unsurlar bu olumlu katkıları yanında kültürel, geleneksel ve insanî olguları yavaş yavaş ortadan kaldırmaktadır. Tüm bu gelişimi olumlu yönde kullanmak ve bu tahribi tersine çevirmek mümkündür. Hem bilimsel gelişimi sağlayacak hem de toplumları var eden unsurları koruyacak kimseler, geleceğin teminatı olan gençlerdir. Elinizdeki bu çalışma, gençleri pek çok yönden tanımayı ve tanıtmayı amaçlamaktadır. Onların yaşamındaki standartları daha ideal seviyelere çıkarmak, eğitim imkânlarını geliştirmek, isteklerine cevap vermek ve en önemlisi onları dinlemek, gençlerin kendilerini birey olarak konumlandırmalarına yardımcı olacaktır. Topluma kendinin, çevresinin ve dünyanın farkında olan bir birey olarak katılan genç nesiller ailenin, toplumun ve dünyanın değişmesine en büyük katkıyı sunacaktır.

Çalışmaya pek çok akademisyen katkı sunmuştur. Değerli bilgilerini aktararak gençlerin sesi olan Doç. Dr. Raif Cergibozan'a, Doç. Dr. Mehmet Emin Babacan'a, Doç. Dr. Birsan Banu Okutan'a, Doç. Dr. Hediyetullah Aydeniz'e, Doç. Dr. Murat Şentürk'e, Doç. Dr. Yusuf Alpaydın'a, Dr. Öğretim Üyesi Zübeyir Nişancı'ya, Dr. Öğretim Üyesi Adem Başpınar'a, Dr. Öğretim Üyesi Muhammed Veysel Bilici'ye, Dr. Öğretim Üyesi Ömer Faruk Ocakoglu'na, Arş. Gör. Emre Çevik'e, Doktora Öğrencisi M. Fatih Güvendi'ye, Uzm. Psk., Doktorant Ela Reyhanlıoğlu'na gençlerimiz adına teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca TGSP Türkiye'nin Gençleri İleri Analiz projesine katkılarından dolayı Sultanbeyli Belediye Başkanı Hüseyin Keskin Beyefendi'ye de hususî teşekkürlerimi arz ederim.

Dr. Ahmet Özdiñç
Beylerbeyi, 2020

Kim Daha Mutlu? Türkiye’de Genç Nüfusun Mutluluk Seviyelerini Etkileyen Faktörler

Dr. Öğr. Üyesi Zübeyir Nişancı

İstanbul Şehir Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Zübeyir Nişancı

Zübeyir Nişancı, İstanbul Şehir Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünden lisans, Hartford Seminary'den ise yüksek lisans derecesini aldı. Yüksek lisans eğitimi sırasında Hartford Institute Religion Research'da (Hartford Din Araştırmaları Enstitüsü) araştırma projelerinde çalıştı. Doktora eğitimini de Loyola University Chicago Sosyoloji bölümünde tamamladı. 2009-2014 yılları arasında Loyola University Chicago'da Din Sosyolojisi, Sosyolojiye Giriş, Küresel Eşitsizlikler, Sosyal Hareketler ve Sosyal Problemler dersleri verdi. Aynı okulda 2011 ve 2013 yılları arasında İstatistik Danışmanı olarak çalıştı. 2015 yılından itibaren Şehir üniversitesinde ders vermeye başlayan Zübeyir Nişancı 2019 yılından itibaren aynı üniversite bünyesindeki Kemal Karpat Göç Araştırmaları Merkezi direktörü olarak da çalışmalarına devam etmektedir. Din Sosyolojisi, Nicel Araştırma Metodları, Sivil ve Sosyal Katılım, Göçmenlik ve Küreselleşme başlıca ilgilendiği konular arasındadır.

Öz

Bu çalışmada Türkiye'de yaşayan ve yaşları 18 ile 30 arasında değişen gençlerin mutluluk seviyelerini etkileyen faktörler, 2019 yılında Türkiye gençlik STK'ları Platformu (TGSP) tarafından yapılan Türkiye'nin Gençleri Araştırması (TGA) veri seti kullanılarak çoklu regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni, gençlerin beyan ettikleri genel mutluluk seviyeleridir. Gençlerin mutluluk seviyelerini yordadıkları varsayımı ile yedi bağımsız değişken grubu kullanıldı. Bunlar, (1) bireysel sosyodemografik profil (cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu), (2) aile ile ilgili veriler (anne baba eğitim seviyesi, gelir, aile tipi), (3) dinî inanç ve para/zenginliğe verilen önem, (4) sigara, alkol, uyuşturucu tüketimi ve internet kullanım sıklığı, (5) başarıda etkili olduğu düşünülen faktörler (aile, çalışma, eğitim, ekonomik durum, referans/torpil), (6) hayatın farklı alanları ile ilgili memnuniyet seviyeleri (aile, sağlık, sosyal hayat, yaşanan konut, ekonomik durum, hayat standardı) ve (7) gelecek beş yıldan beklenti seviyeleridir. Analizlerde en çok öne çıkan bulgu, gençlerin mutluluğunun kendi profillerinden, tutum ve davranışlarından ve ailelerinin durumundan daha çok gelecek ile ilgili umutları ile bağlantılı olarak artıyor veya azalıyor olmasıdır.

Anahtar Kelimeler

Mutluluk, Yaşam Memnuniyeti, Yaşam Standardı Memnuniyeti, Gençlik, Gelecek Beklentisi

Araştırma kurumu IPSOS'un 2018 yılında içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 28 ülkede yaptığı bir araştırmanın bulgularına göre bu ülkelerde yaşayan insanların %64'ü, yani üçte ikisi, kendilerini mutlu olarak tanımlamışlar.¹ Aynı araştırmaya Türkiye'den katılan bireyler içerisinde mutlu olduklarını belirtenlerin oranı ise %53 olarak gözlemlenmiş. Bu bulgular da Türkiye'de nüfusun neredeyse yarısının (%47) kendilerini mutlu bulmadıkları anlamına gelmektedir. Mutluluk algı ve ölçümleri ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceği için doğrudan bu veriler üzerinden Türkiye'de genel mutluluk seviyesinin dünya ortalamasından çok daha düşük olduğunu söylemek kolay değildir. Ancak her ülke içerisinde mutluluğun bileşenlerini, mutluluğu etkileyen bireysel ve toplumsal faktörlerin etkileşimini ve sosyal gruplar arasındaki mutluluk seviyeleri ile ilgili farklılıkları ortaya çıkaran etkenleri tartışmak, toplumun genel refah seviyesini etkileyen faktörlerin anlaşılması ve ona göre politikalar geliştirilmesi açısından daha anlamlı bir çaba olacaktır. Aynı şekilde Türkiye'de de mutluluğu yordayan faktörlerin neler olduğunu ve sosyo-demografik gruplar arasındaki mutluluk farklarını ve onları etkileyen değişkenleri anlamaya çalışmak, Türkiye'deki toplumsal refahı artırma çabalarına sistematik katkıda bulunma potansiyeline sahiptir.

Dünya genelinde mutluluk ve yaşam memnuniyeti araştırmaları literatüründe en çok kıyaslama yapılan sosyal gruplardan biri, farklı yaş kuşaklarıdır (Lelkes, 2008; Cooper ve diğerleri, 2007; Easterlin 2006; Chen, 2001; Mroczek ve Kolarz, 1998; George ve diğerleri, 1985). Mevcut araştırmaların geneline bakıldığında yaş ile mutluluk arasındaki ilişkinin mahiyeti üzerinde bir uzlaşma oluşmadığı görülmektedir. Araştırmaların bir kısmı yaş grupları arasında mutluluk seviyeleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığını göstermektedir (Diener ve diğerleri, 1999). Araştırmaların daha büyük bir kısmı ise yaş ile mutluluk arasında lineer olmayan bir ilişkiden söz etmektedir. Örneğin Easterlin, Amerika'da

¹ <https://www.ipsos.com/tr-tr/28-ulkede-mutlulugu-arastirdik>.

1972'den beri belli aralıklarla yapılan General Social Survey veri setini kullanarak yaptığı analizlerde mutluluğun orta yaş grubuna ve özellikle 50'inci yaşa kadar az da olsa sürekli olarak arttığını ancak bu yaştan sonra yine yavaş yavaş ve devamlı olarak azaldığını buldu (Easterlin, 2006). Bunun tam aksine olarak Blanchflower ve diğerleri tarafından yapılan analizlere göre dünya genelinde mutluluk yaş ilerledikçe U-şeklinde seyretmekte (Blanchflower ve diğerleri, 2008). Bu bulgulara göre mutluluk orta yaş grubuna kadar sürekli olarak azalmakta ondan sonra tekrar yükselmeye başlamaktadır.

Bazı çalışmalar ise daha küçük yaşlarda ve özellikle ergenler arasında mutluluk seviyesinin düştüğünü öne sürmektedir. Örneğin Goldbeck ve diğerlerinin Almanya'da 11 ile 16 yaş arasındaki ergen öğrencilerle yaptıkları araştırmada, ergenlerin özellikle gelişimsel, biyolojik, psikolojik ve sosyal dönüşüm ve gelişim süreçlerinden geçmeleri ile ilgili olarak düşük yaşam memnuniyeti seviyelerine sahip oldukları tespit edildi (Goldbeck ve diğerleri, 2007). Aynı araştırmaya göre bu yaş grubundaki erkek ve kız öğrenciler arasında da yaşam memnuniyeti farklılıkları gözlemlenmektedir.

İlgili literatür ayrıca yaşam evrelerinin tamamında veya belli yaş gruplarında mutluluğu etkileyen faktörleri de incelemektedir. Cinsiyet (Giusta ve diğerleri, 2011; Calasanti, 1996), gelir seviyesi (Proto ve Rustichini, 2015; Boyce ve diğerleri, 2010), eğitim (Meeks ve Murrel, 2001), sağlık durumu (Akyüz ve diğerleri, 2017; Keyes, 2006), çalışma durumu (Tait ve diğerleri, 1989), medeni durum (Cheng ve Chan, 2006), yaşam şartları (Gaymu ve Springer, 2010), aile yapısı (Levin ve diğerleri, 2012), aile ilişkileri (Salimi, 2011), sosyal ilişkiler (Akyıl ve diğerleri, 2018; Köse, 2015; Keyes, 2006; Gilman, 2001), tüketim alışkanlıkları (Murphy ve diğerleri, 2005), internet kullanımı ve dindarlık (Öztürk ve diğerleri, 2017, Yorulmaz, 2016) bu faktörlerin öne çıkarılanlarıdır.

Mutluluk ve yaşam memnuniyeti araştırmalarının önemli bir kısmı ise gelecek beklentisi, ümit, hayatta bir gaye edinme gibi faktörlerin bireylerin ve özellikle de gençlerin yaşam memnuniyetini önemli derecede etkilediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Bronk ve diğerleri üç farklı yaş grubunda ümit ve hedeflerin yaşam memnuniyetini nasıl etkilediğini araştırdılar (Bronk ve diğerleri, 2009). Çalışmanın bulgularına göre hayatta bir hedef belirlemiş olmak kıyasladıkları üç ayrı yaş grubunda (ergen, genç ve yetişkin) da yaşam memnuniyetini artırmaktadır. Bir yaşam gayesi arayışında olmak ise sadece ilk iki grupta (ergen ve genç) yaşam memnuniyetini artırırken yetişkinlerde herhangi bir etki ortaya koymamaktadır. Plagnol ve Easterlin ise Amerika'da yaptıkları araştırmaya dayanarak kadın ve erkeklerin genç yaşlardaki hedef ve gayeleri ve bunları elde etme düzeylerindeki farklılıkların, onların mutluluk seviyelerine etki ettiğini ileri sürdüler (Plagnol ve Easterlin, 2008). Onlara göre kadınlar hayattaki maddi beklentilerini erkeklere göre daha çabuk elde etmekte ve bu yüzden de gençler arasında kadınlar erkeklerden genel olarak daha yüksek mutluluk seviyesine sahipler. Ancak yaş ilerledikçe erkekler arasında da maddi beklentilerini elde etme oranları yükselmekte ve buna bağlı olarak mutluluk seviyesi açısından erkekler, kadınlarla aynı seviyelere ulaşmaktalar. Diğer çalış-

malar ise insanların kendi hayatlarına ve geleceklerine (örneğin kariyerlerine) dair ümitleri ile başarabildikleri arasındaki farkın genel olarak hayatlarından özelde de yaptıkları işlerden duydukları memnuniyet seviyelerini etkilediğini göstermektedir (Fernandez-Macia ve Munoz de Bustillo Llorente, 2005; Michalos, 1991).

Türkiye’de de gençler arasında mutluluk ve yaşam memnuniyetini yordayan faktörler üzerine yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Can ve Cantez, 323 üniversite öğrencisi ile yaptıkları bir araştırmadan hareketle öğrencilerin cinsiyetleri, kimlerle ikamet ettikleri ve sınıf düzeylerinin onların mutluluk seviyeleri üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını ifade etmişlerdir (Can ve Cantez, 2018).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda ergenler arasında umut ile mutluluk ilişkisi de incelenmiştir. Mesela Çankaya ve Meydan’ın İzmir’de 506 lise öğrencisi ile yaptıkları araştırmaya göre anne ve babanın eğitim düzeyi, cinsiyet onların mutluluk seviyelerini etkilememekte, geleceğe dair umutlar ise mutluluğa önemli derecede tesir etmektedir (Çankaya ve Meydan, 2018). Köse ise 162 ergen ile Elazığ’da yaptığı nicel araştırma sonucunda, yoğun akran ilişkilerinin ergenlerin mutluluk seviyesini pozitif olarak etkilediğine işaret etmiştir (Köse, 2015). Bulut ve Dilmaç da İstanbul ili genelinde 747 öğrenci ile yaptıkları araştırma bulgularına dayanarak gençlerin (Dilmaç, Arıca ve Cesur (2014) tarafından geliştirilen değerler ölçeği ile test edilen) “değerlere” verdikleri önem arttığında mutluluk seviyelerinin de arttığını ifade ettiler (Bulut ve Dilmaç, 2018).

Yukarda sözü geçen örneklerde olduğu gibi Türkiye’de akademik olarak yapılan gençlik, mutluluk ve yaşam memnuniyeti analizleri büyük çoğunlukla yerel ölçeklerde ve temsil kabiliyeti küçük örneklerle yapılmıştır. Yine örneklem sayıları ile ilgili olabilecek şekilde mevcut çalışmaların pek çoğu, mutluluğu yordaması muhtemel değişkenleri kapsamlı olarak ele almaktan uzaktır. Bu çalışmanın amacı ise gençlerin mutluluk seviyelerini yordayan sosyodemografik ve sosyokültürel faktörleri iki yönden daha kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktır. Bunlardan birincisi Türkiye’de 7.949 katılımcıyla yapılan TGA anketini kullanarak bulguların temsil kabiliyetini artırmaktır. İkincisi ve daha önemlisi ise mutluluğu yordaması muhtemel faktörlerin analizlere mümkün olduğunca dâhil edilmesidir. Bu nedenle bu araştırma, yedi farklı değişken grubunun, 18 ve 30 yaş arası gençlerin mutluluk seviyeleri üzerindeki özgün etkilerini araştırmaktadır. Bunlar (1) bireysel sosyodemografik profil (cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu); (2) aile ile ilgili veriler (anne baba eğitim seviyesi, gelir, aile tipi); (3) dinî inanç ve para/zenginliğe verilen önem; (4) sigara, alkol, uyuşturucu tüketimi ve internet kullanım sıklığı; (5) başarıda etkili olduğu düşünülen faktörler (aile, çalışma, eğitim, ekonomik durum, referans/torpil); (6) hayatın farklı alanları ile ilgili memnuniyet seviyeleri (aile, sağlık, sosyal hayat, yaşanan konut, ekonomik durum, hayat standardı) ve (7) gelecek beş yıldan beklenti seviyeleridir.

Metot

Veri seti

Bu araştırmada 2018 yılında Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP) tarafından yapılan Türkiye'nin Gençleri Araştırması (TGA) veri seti kullanılmıştır. TGA anketi, 18 ile 30 yaş arasındaki gençlere Türkiye'nin 12 NUTS 1 bölgesini de kapsayacak şekilde uygulanmıştır. Anketin örnekleme rastlantısal tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulmuş olup ankete toplamda 7.949 birey katılmıştır. Anket soruları gençlerin sosyodemografik özellikleri yanında bireysel, sosyal, ekonomik, dini, kültürel ve siyasal tutum ve davranışları ile ilgili pek çok soruyu da içermektedir. Aynı zamanda TGA anketinde gençlerin genel mutluluk seviyelerine, hayatlarının farklı alanlarına ve memnuniyet düzeylerine dair sorular da sorulmuştur.

Değişkenler

Bağımlı değişken

Bu çalışma temelde Türkiye'de yaşayan gençlerin mutluluk seviyelerinin, sosyodemografik ve sosyokültürel faktörlerle nasıl etkilendiğini araştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın bağımlı değişkeni mutluluk seviyesidir. TGA anketinde de gençlere mutluluk seviyelerini ölçmek için soru iletilmiştir. Sorunun cevap seçenekleri (1) hiç mutlu değilim, (2) mutlu değilim, (3) ne mutluyum mutlu değilim, (4) mutluyum, (5) çok mutluyum şeklinde sunulmuştur. Bu araştırmada yapılan analizlerde mutluluk soru değişkeni herhangi bir yeniden kodlama yapılmaksızın bu şekilde kullanılmıştır.

Bağımsız değişkenler

Bu araştırmada, gençlerin mutluluk seviyesini etkileyebileceği varsayılan 7 farklı bağımsız değişken grubu ve onların etkisi ele alınmaktadır. Bu değişkenlerin ilk iki grubunu katılımcı bireyler ve onların aileleri ile ilgili demografik değişkenler oluşturmaktadır. Birinci gruptaki değişkenler, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu, anne ve baba eğitim seviyeleri, yaşanan aile tipi ve ailenin ortalama gelir seviyesi oluşmaktadır. Cinsiyet değişkeni veri setinde 1 Erkek ve 2 kadın olarak kodlanmıştır. Regresyon analizlerinde cinsiyetin mutluluğa etkisi test edilirken kadınlar referans grubu olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple erkekler için oluşturulan kukla değişken analizlere katılmış, kadınlar için oluşturulan kukla değişken ise analiz dışında tutulmuştur.

Araştırmanın ikinci bireysel demografik değişkeni olan yaş, veri setinde en küçük 18 ve en büyük 30 olmak üzere sayısal bir değişken olarak bulunmaktadır. Yaş, mutluluğa etkisi araştırılırken herhangi bir değişiklik yapılmadan sayısal bir değişken olarak analizlere dâhil edilmiştir.

Eğitim değişkeni de (1) okuryazar, (2) okuryazar fakat okul bitirmemiş, (3) ilkokul, (4) ortaokul, (5) lise, (6) üniversite ve (7) yüksek lisans-doktora olmak üzere 1’den 7’ye kadar artan sıralı olarak veri setine dâhil edilmiştir. Eğitim seviyesinin mutluluk üzerine etkisi ele alınırken bu değişken herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadan analizlere dâhil edilmiştir.

Bireysel demografik değişkenlerin bir diğeri ise çalışma durumudur. TGA anketinde katılımcılara hâlihazırdaki çalışma durumları sorulmuş ve cevap kategorileri olarak “Hayır/ Öğrenciyim”, “Çalışmıyorum fakat iş arıyorum”, “Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum”, ve “Hem okuyorum hem çalışıyorum, Çalışıyorum” sunulmuştur. Regresyon analizlerinde bu çalışma durumu kategorilerinden herhangi birinde olmanın mutluluk seviyesini nasıl etkilediği de araştırılmaktadır. Bunun için her bir çalışma kategorisi, birer kukla değişkene dönüştürülerek analize dâhil edilmiştir. Analizlerde referans grubu olarak “hayır/öğrenciyim” diyenler analizlerin dışında tutulmaktadır.

Regresyon analizlerinde katılımcı gençlerin ailelerinin sosyodemografik durumlarına dair bilgiler de bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Anne ve babanın eğitim seviyeleri ayrı ayrı regresyon analizlerine eklenmiş ve onların mutluluk üzerine olan etkileri ele alınmıştır. Bunun yanında gençlerin ailelerinin yapısının da mutluluk seviyeleri üzerinde etkili olup olmadığı tespit edilmiştir. TGA anketinde katılımcılara aile tiplerinin ne olduğu sorulmuş, cevap olarak “çekirdek aile”, “geniş aile” ve “ayrı yaşayan aile bireyleri” seçenekleri sunulmuştur. Her bir aile tipinin gençlerin mutluluğu üzerindeki etkisini kıyaslayabilmek için bu üç kategori de kukla değişkene dönüştürülerek regresyon analizine eklendi. Referans kategorisi olarak “ayrı yaşayan aile bireyleri” kategorisi dışarıda bırakıldı.

Ekonomik kaynakların, mutlu olma hali üzerindeki etkisini anlayabilmek için de katılımcıların ailelerinin gelir seviyesini etkisine bakıldı. TGA anketinde katılımcılara ailelerinin aylık toplam geliri soruldu. En düşüğünü “1.601-2.000 TL”, en yükseği 7.500 TL ve üzeri olmak üzere 12 gelir seviyesi basamağı cevap seçeneği olarak katılımcılara sunuldu. Bu makalenin analizlerinde gelir seviyesi değişkeni herhangi bir değişikliğe tabi olmaksızın 1’den 12’ye yükselerek artan bir skala şeklinde analizlere dâhil edildi.

Bağımsız değişkenlerin üçüncü kısmını ise bireylerin davranış ve değer yargıları oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında değer yargısı olarak gençlerin (1) para ve zenginliğe, (2) din ve inanca verdikleri önemin mutluluk seviyeleri üzerindeki etkisine yoğunlaşmıştır. TGA anketinde gençlere para ve zenginliğin onlar için ne kadar önemli olduğu sorulmuş, cevap kategorileri olarak da en düşüğü (1) “hiç önemli değil”, en yükseği (5) “çok önemli” olmak üzere bir Likert ölçeği skalası sunulmuş. Aynı şekilde gençlere din ve inancın onların hayatında ne kadar önemli olduğu sorulmuş ve bunu beşli Likert ölçeği üstünden belirtmeleri istenmiş. Bu iki tutum değişkeni herhangi bir değişikliğe tabi tutulmaksızın regresyon analizlerine eklenmiştir.

Bunun yanında gençlerin sigara alkol ve uyuşturucu tüketimlerinin genel memnuniyet seviyeleri üzerindeki etkisini anlamak için TGA veri setinde bulunan ilgili

değişkenler regresyon analizlerine dördüncü grup bağımsız değişken olarak dâhil edildi. Araştırmada gençlerden sigara, alkol ve uyuşturucu kullanım seviyelerini en düşüğü "kullanmıyorum", en yükseği "sık sık kullanıyorum" olmak üzere 1'den 4'e giden bir skala üzerinden, her bir alan için (sigara, alkol, uyuşturucu) ayrı ayrı belirtmeleri istenmiştir. Sorulara verilen cevaplar üç değişken olarak veri setine kaydedilmiştir. Bunlar da herhangi bir değişiklik yapılmadan analizlere eklendi.

Son dönemlerde oldukça yaygınlaşan internet kullanımının gençlerin mutluluk seviyeleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı da bu makalede ele alınmakta ve analizlere dâhil edilmektedir. Kullanılan veri seti anketinde gençlere günde kaç saat internet kullandıkları sorulmuş ve beyan ettikleri saat (en düşük 1 saat ve en yüksek 24 saat olarak) veri setine kaydedilmiştir. Analizlerde bu değişken orijinal haliyle kullanılmıştır.

Beşinci grup bağımsız değişkenler ise gençlerin başarıya ulaştıran araçlarına bakış açılarının onların mutluluk seviyelerini etkileyip etkilemediğini incelenmektedir. TGA anketinde (1) Toplumsal statü kazanmak, (2) İş hayatında başarı, (3) Hedeflere ulaşma, (4) Tanınırlık, (5) İstenilen alan ve/ya pozisyonda işe başlama olmak üzere beş alanda gençlere, başarı için en önemli faktörlerin ne olduğu sorulmuştur. Cevap seçenekleri olarak da sırasıyla "Aile İmkânı", "Referans Sahibi Olma (Torpil)", "Çok Çalışma", "Eğitim", "Ekonomik Güce Sahip Olma" sunulmuş, katılımcılardan her bir başarı alanı için bu faktörlerden en önemlisinin hangisi olduğunu belirtmeleri istenmiştir.

Bu sorulara verilen cevaplar kullanılarak gençlere göre genel itibarıyla bu faktörlerin her birinin hayatta başarı için ne kadar önemli olduğunu gösteren beş ayrı endeks oluşturuldu. Bu endekslerden birincisi Aile İmkânı Önem Endeksi'dir. Bu endeks, katılımcıların yukarıda geçen beş başarı alanından (Toplumsal statü kazanmak vs.) kaç tanesi için en önemli faktörün aile olduğunu göstermektedir. Örneğin bu beş başarı alanında aile imkânı en önemli faktördür diyenler için aile imkânı önem endeksi skoru, 5 olarak kaydedilmektedir. Eğer bu beş alandan sadece dört tanesi için en önemli faktör aile imkânıdır demişlerse onlar için başarıda aile önemi endeksi skoru 4 olmaktadır. Aynı şekilde bu beş alandan hiçbiri için aile imkânı önemli değildir demişlerse, aile imkânı önemi indeksinde katılımcılar için 0 puanı kaydedilmektedir. Bu puanlandırma şemasına göre aile imkânı önemi indeksinde skoru 5 olanlar, aile imkânlarını genellikle hayatta başarı için en önemli faktör olarak görmektedirler. Bunun tersi olarak aynı endekste 0 puan alanlar için de aile imkânı genel olarak hayat başarısında diğer faktörlerden çok daha az etkilidir. Aile imkânı önemi indeksine benzer şekilde geriye kalan dört başarı faktörü için de yine 0'dan 5'e giden ayrı ayrı endeksler oluşturuldu. Böylece 5 ayrı faktör için ayrı ayrı önem endeksi hazırlandı: 1- Aile İmkânı Önem endeksi, 2- Referans Sahibi Olma (Torpil) önem endeksi, 3- Çok Çalışma önem endeksi, 4- Eğitim önem endeksi ve 5 - Ekonomik Güce Sahip Olma önem endeksi. Regresyon analizlerinde katılımcıların bu endekslerde aldıkları skorların onların mutluluk seviyelerini nasıl etkiledikleri karşılaştırmalı olarak ele alındı. Ancak bu beş değişken aynı sorulardan türetildiği için referans kategorisi olarak bu beş faktörden biri analizin dışında

bırakıldı. Bu makalede sunulan analizlerde dışarıda bırakılan endeks çalışma önem endeksidir. Böylece diğer endekslerin hepsinin etkisi teker teker çalışma önem endeksinin etkisiyle kıyaslanacaktır.

Altıncı gruptaki bağımsız değişkenler de gençlerin hayatlarının yedi farklı alanı ile ilgili memnuniyet seviyelerinin genel mutluluğu nasıl etkilediğine bakmaktadır. Bunlar (1) Eğitim memnuniyeti, (2) Mevcut hayat standardı memnuniyeti, (3) Yaşanılan konut memnuniyeti, (4) Aile hayatı memnuniyeti, (5) Sağlık memnuniyeti, (6) Sosyal hayat memnuniyeti, (7) Kişisel ekonomik memnuniyet seviyeleridir. TGA veri setinde memnuniyet seviyesi, bu yedi alanının her biri için en düşük 1 ile en yüksek 10 arasında değişmektedir. Bu yedi değişken de herhangi bir değişiklik yapılmadan analizlere katıldı. Bunlara ilave olarak gençlerin önümüzdeki beş yıl içinde hayatlarında iyileşme bekleyip beklemedikleri de yedinci grup bağımsız değişkenler arasına dâhil edildi. TGA anketi gençlik araştırmasında katılımcılara önümüzdeki beş yıl içinde hayatlarında ne tür bir değişiklik bekledikleri soruldu. Bu sorunun cevabı ise (1) "Olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek"; (2) "Olumsuz yönde değişecek, şimdiki hayatım kadar mutlu olamayacağım"; (3) "Hiçbir değişiklik olmayacak, aynı düzende devam edeceğim"; (4) "Şimdiki şartlarımdan daha iyi bir hayat şartlarına sahip olacağım"; (5) "Hayatım çok daha iyi bir hale gelecek" seçeneklerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu soru, en az iyileşme beklentisinden en yüksek iyileşme beklentisine doğru artan bir gelecek iyimserliği değişkeni olarak çoklu regresyon analizlerine bağımsız değişken şeklinde eklendi.

Bu makalenin nihai analizi, hiyerarşik lineer regresyon olarak kurgulanıp yapıldı. Yukarıda açıklamaları sunulan yedi grup bağımsız değişken, bağımlı değişkeni genel mutluluk seviyesi olan ardışık modellere bloklar halinde, sırayla ve kademe kademe eklendi. Buna göre regresyon analizi tablosundaki birinci model, sadece birinci bağımsız değişken bloğundakilerin, bağımlı değişken olan genel mutluluk seviyesi üzerindeki etkilerini göstermektedir. İkinci bağımsız değişken bloğu ise hiyerarşik lineer regresyon analizinin ikinci basamağında birinci bağımsız değişken bloğuna ilave olarak eklendi. Dolayısıyla ikinci model, birinci bağımsız değişken bloğu ile ikinci bağımsız değişken bloğundaki değişkenlerin genel mutluluk seviyeleri üzerindeki etkisini göstermektedir. Aynı şekilde üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve bağımsız değişken grupları, sırasıyla regresyon modellerine eklendi. Aşağıda sunulan regresyon tablosu her bir bloğun eklenişinden sonra modellerde mevcut olan bağımsız değişkenlerin etkilerini ayrı ayrı göstermektedir.

Bulgular

Tablo 1’e göre gençlerin "mutluyum" diyenlerinin oranı %47.81'dir. "Çok mutluyum" diyen gençlerin oranı ise %5,7'ye tekabül etmektedir. Bu veriler toplamda % 53,2 oranında gençlerin kendilerini mutlu hissettikleri anlamına gelmektedir. Kendilerini "hiç mutlu değilim", "mutlu değilim", veya "ne mutluyum ne mutlu değilim" diye tarif eden gençlerin oranının ise toplamda %46,5 olduğunu görmekteyiz. Bu da gençlerin yaklaşık olarak yarısının kendilerini mutlu olarak tanımlamadıkları

anlamına gelebilir. Özelde gençlerin ve genelde toplumun refahı ve iyi olma halleri göz önünde bulundurulduğunda bu oranın oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Gençlerin mutlu olup olmamalarını hangi faktörlerin etkilediği ve bunlarla ilgili neler yapılabileceğine dair tartışmalar ve ilgili politika geliştirme çabaları bu sebeple önem arz etmektedir.

Tablo 1: Mutluluk Seviyesi Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımlı Yüzde
Hiç mutlu değilim	707	8.9	9.1	9.1
Mutlu değilim	990	12.5	12.8	21.9
Ne mutluyum ne mutlu değilim	1912	24.1	24.6	46.5
Mutluyum	3713	46.7	47.8	94.3
Çok mutluyum	439	5.5	5.7	100
Geçerli Toplam	7761	97.6	100	
Cevap yok	188	2.4		
Total	7949	100		

Tablo 2'de regresyon analizlerine dâhil edilen sayısal ve nominal bağımsız değişkenlerin betimleyici istatistikleri sunulmaktadır. Bu tablodaki verilere göre araştırmaya dâhil edilen gençlerin %46,7'si kadınlardan geriye kalan %53,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Yapılan analizlerde aile tipinin de gençlerin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo 2'ye göre veri setindeki katılımcıların %81,4'ü çekirdek ailede yaşamaktadırlar. Geniş ailede yaşayanların oranı ise yaklaşık 14,9'dur. Geriye kalan yaklaşık %4'lük kısım ise dağılmış aile tiplerine sahip olduklarını belirtmiştir. Çalışma durumuna göre katılımcıların dağılımına bakıldığında ise örneklemin yarısının (%50,4) öğrenci ve hâlihazırda çalışmayanlardan müteşekkil olduğunu görmekteyiz. Yaklaşık %10'luk bir dilim ise çalışmadığını ancak iş aradığını söylemektedir. Bir işte çalışmayan ve iş aramayan katılımcıların oranı ise yaklaşık %9'dur. Herhangi bir işte çalıştığını söyleyenler ise %27,7'dir. Öğrenci olduğu halde çalışan katılımcılar da örneklemin yüzde %3,8'lik birimini teşkil etmektedir. Bu verilere göre araştırmada kullanılan örneklemin büyük çoğunluğunu (%81,9) öğrenci olan gençler ve/veya çalışmakta olan gençler oluşturmaktadır. Daha az bir kısmı (%18,1) ise işgücüne katılım sağlamış olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2 sigara alkol ve uyuşturucu kullanımı sıklığına dair betimleyici istatistikler

sunmaktadır. Bu tabloda sunulan istatistiklere göre gençlerin %30,7’si sık sık sigara kullandığını söylerken ara sıra kullandığını diyenlerin toplamı %17,6’dır. Buna göre gençlerin yaklaşık yarısı bir şekilde sigara kullandıklarını belirtmektedirler. Ara sıra veya sık sık alkol kullandıklarını belirten katılımcıların oranı ise toplamda %24,5’tir. Bu da gençlerin yaklaşık dörtte birinin alkol tüketicisi olduğu anlamına gelmektedir. Uyuşturucu kullanım sıklığına baktığımızda ise gençlerin toplamda %2,1’inin ara sıra veya sık sık uyuşturucu kullandığını dediğini görmekteyiz. Yaklaşık %2’lik bir dilim ise hayatında bir defa uyuşturucuyu denediğini belirtmiştir. Katılımcıların çok büyük (%95,6) bir kısmı ise uyuşturucu kullanmadığını ifade etmiştir.

İnternet kullanımı verilerine baktığımızda ise gençlerin ortalama olarak 3,20 saat yani yaklaşık 3 saat 12 dakika internette zaman harcadığını görmekteyiz. Bu araştırma 18 ve 30 yaş arası gençlere yoğunlaştığı için gençlerin internet kullanım sürelerini daha küçük ve daha büyük yaş grupları ile kıyaslayamıyoruz. Ancak tek başına değerlendirildiğinde bile gençlerin günlerinin önemli bir kısmını internette geçirdiklerini söylemek zor değildir.

Tablo 2: Bağımlı Değişkenler İçin Betimleyici İstatistikler

		%	Min.	Max.	Ort.	Std. S.
	Kadın	46,69				
	Erkek	53,31				
Aile Tipi	Çekirdek aile	81,04				
	Geniş aile	14,98				
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	3,98				
Çalışma Durumu	Çalışmıyorum/ Öğrenciyim	50,44				
	Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	9,54				
	Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	8,54				
	Hem okuyorum hem çalışıyorum	3,81				
	Çalışıyorum	27,66				
Sigara	Kullanmıyorum	46,36				
	Yalnızca Bir Kez Denedim	5,30				
	Ara sıra kullanıyorum	17,67				
	Sık sık kullanıyorum	30,66				

Alkol	Kullanmıyorum	67,85				
	Yalnızca Bir Kez Denedim	7,64				
	Ara sıra kullanıyorum	19,32				
	Sık sık kullanıyorum	5,19				
Uyuşturucu	Kullanmıyorum	95,90				
	Yalnızca Bir Kez Denedim	1,94				
	Ara sıra kullanıyorum	1,28				
	Sık sık kullanıyorum	0,88				
	Yaş		15	30	21,88	4,54
	Eğitim düzeyi		1	8	4,89	0,95
	Aile geliri		1	12	3,86	2,49
	Anne eğitim düzeyi		1	7	3,52	1,23
	Baba eğitim düzeyi		1	7	4,00	1,22
	Para/Zenginlik önemi		1	5	4,23	0,88
	İnanç/Din önemi		1	5	4,28	0,91
	İnternet kullanım sıklığı		1	24	3,19	2,56
	Başarıda aile etkilidir		0	5	0,32	0,68
	Başarıda çalışma etkilidir		0	5	1,65	1,38
	Başarıda eğitim etkilidir		0	5	1,31	1,35
	Başarıda referans/torpil etkilidir		0	5	1,00	1,20
	Başarıda ekonomik durumu etkilidir		0	5	0,71	0,99
	Kişisel eğitim memnuniyeti		1	10	5,86	2,46
	Mevcut hayat standardı memnuniyeti		1	10	6,16	2,31
	Yaşanılan konut memnuniyeti		1	10	6,58	2,24

	Aile Hayatı memnuniyeti		1	10	7,06	2,24
	Sağlık memnuniyeti		1	10	7,39	2,17
	Sosyal hayat memnuniyeti		1	10	6,78	2,24
	Kişisel ekonomi memnuniyeti		1	10	6,09	2,48
	Gelecek beş yıldan beklenti		1,0	5,0	3,42	1,37

Tablodaki verilere göre gençlerin ortalama olarak din ve inanca verdiği önem, para ve zenginliğe verdiği öneme yakın çıkmaktadır. Para ve zenginlik önemi, en düşüğü 1 ve en yükseği 5 olan ölçek üzerinden ortalama 4.23 iken din ve inanç önemi 4.28'dir. En yüksek değerin 5 olabildiği bir ölçek üzerinden değerlendirildiğinde bu ortalamalar gençlerin hem din ve inancı hem de para ve zenginliği çok yüksek derecede önemli gördüklerini göstermektedir.

Gençlerin ailelerinin gelir seviyeleri yukarıda da belirtildiği gibi 1'den 12'ye giden bir ölçek şeklinde analize dâhil edildi. Tablo 12'ye göre 1'den (1.601-2.000 TL) 12'ye (7.500 TL ve üzeri) giden bu skala üzerinden gençlerin beyan ettiği ortalama gelir seviyesi 3.86'dır. Gözlemlenen bu ortalama ise gençlerin çoğunlukla aile gelir seviyelerini skaladaki daha düşük seviyelerde beyan ettiklerini gösteriyor. Anne ve baba eğitim seviyelerinin dağılım istatistiklerine baktığımızda ise en düşüğü 1 ve en yükseği 7 olan eğitim seviyesi ölçeği üzerinde anne eğitim ortalaması 3.52, baba eğitim ortalaması ise 4.00 olarak gözlemlenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan gençlerin babaları ortalama olarak annelerinden daha eğitilidir.

Yukarıda belirtildiği gibi TGA anketinde katılımcılardan (1) kişisel eğitim seviyesi, (2) mevcut hayat standardı, (3) yaşanılan konut, (4) aile hayatı, (5) sağlık durumu, (6) sosyal hayat ve (7) kişisel ekonomik durumlar ile ilgili memnuniyet seviyelerini en düşüğü 1 ve en yükseği 10 olan bir ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmişti. Bu altı alandaki genel memnuniyet seviyelerine bakıldığında gençlerin ortalama olarak en çok sağlık durumlarından (7.39) ve aile hayatlarından (7.06) memnun olduklarını görüyoruz. Gençlerin en az memnun oldukları alan ise aldıkları eğitimidir (5.86). Eğitimden sonra en az memnun olunan alan kişisel ekonomi memnuniyetidir (6.09). Son olarak gençlerin gelecek 5 yıldan beklentilerine baktığımızda, ortalama olarak 3.77 seviyesinde bir memnuniyet düzeyi gözlemliyoruz. Bu ortalama değer tek başına yorumlanması çok kolay olmasa da genel itibarıyla gelecek 5 yıldan olumlu beklenti düzeyinin orta seviyelerde olduğu söylenebilir.

Gençlerin yaşam memnuniyeti seviyeleri üzerinde açıklayıcı kapasiteye sahip olabilecek bağımlı değişkenlerin etki seviyelerini test eden regresyon analiz sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi sunulan lineer regresyon analizi yedi modelden oluşacak şekilde hiyerarşik olarak kurgulanmıştır. Birinci model, sadece katılımcı bireylerin sosyodemografik durumları ile değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim ve çalışma durumu) onların mutluluk seviyeleri üzerindeki

etkilerini tespit etmektedir. İkinci modelde analizlere, gençlerin aileleri ile ilgili değişkenler eklenmektedir. Böylece ikinci modele geçildiğinde aile ile ilgili değişkenlerin eklenmesinin genel olarak etkisini anlayabilmekte, ilk başta tek başına tespit ettiğimiz sosyodemografik değişkenlerin etkisinde herhangi bir değişiklik olmadığını da görebilmekteyiz.

Tablo 3: Mutluluk Seviyelerini Tahmin Eden Çoklu Lineer Regresyon Modelleri

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		Model 7	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
(Constant)	3,037	***	2,252	***	1,826	***	2,260	***	2,369	***	1,681	***	1,284	***
Cinsiyet (Erkek)	-.042	-.020	-.016	-.008	-.019	-.009	.029	.014	.032	.015	.029	.014	.033	.016
Yaş	.002	.019	.003	.028	.003	.026	.003	.030	.003	.028	.002	.018	.002	.018
Eğitim düzeyi	.061	.063	.032	.028	.037	.032	.038	.033	.036	.031	.037	.032	.028	.024
Çalışmıyor fakat iş arıyor	-.328	-.089	-.268	-.070	-.264	-.071	-.210	-.057	-.186	-.050	-.116	-.031	-.113	-.031
Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	.029	.008	.099	.026	.089	.023	.108	.028	.104	.027	.095	.025	.106	.028
Hem okuyorum hem çalışıyorum	-.122	-.022	-.103	-.018	-.091	-.016	-.041	-.007	-.032	-.006	.013	.002	-.013	-.002
Çalışıyorum	-.145	-.062	-.106	-.045	-.119	-.051	-.046	-.020	-.048	-.021	-.050	-.021	-.037	-.016
Aile geliri	-	-	.019	.044	.022	.050	.028	.066	.029	.068	.015	.034	.014	.033
Anne eğitim düzeyi	-	-	.033	.037	.043	.050	.052	.060	.053	.061	.034	.040	.029	.033
Baba eğitim düzeyi	-	-	.089	.114	.089	.114	.088	.113	.086	.111	.083	.107	.088	.102
Çektiğim aile	-	-	.283	.105	.252	.093	.231	.085	.246	.091	.255	.084	.267	.089
Geniş aile	-	-	.352	.119	.312	.105	.284	.086	.302	.102	.324	.109	.333	.112
Para/zenginlik önemi	-	-	-	-	-.064	-.052	-.042	-.035	-.036	-.029	-.031	-.025	-.027	-.022
İnanç/din önemi	-	-	-	-	.156	.133	.112	.086	.104	.089	.081	.069	.076	.065
Siğara kullanım sıklığı	-	-	-	-	-	-	-.078	-.089	-.075	-.085	-.077	-.087	-.071	-.080
Alkol kullanım sıklığı	-	-	-	-	-	-	-.084	-.078	-.083	-.077	-.072	-.067	-.086	-.062
Uyuşturucu madde kullanım sıklığı	-	-	-	-	-	-	-.128	-.045	-.114	-.040	-.073	-.026	-.061	-.022
İnternet kullanım sıklığı	-	-	-	-	-	-	.006	.014	.007	.017	.002	.004	.001	.003

Üçüncü modelde ilk ikideki değişkenlere ilave olarak gençlerin dinî inanç, para ve zenginlik tutumları ile ilgili değişkenler eklendi. Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı, internette vakit geçirme sıklığı ile ilgili değişkenler ise dördüncü modelde analizlere dâhil edildi. Beşinci modelde ise başarıda etkili olan faktörlere aile, eğitim, referans/torpil, aile ekonomik durumu ve çalışmak gibi yaklaşımlar bir blok olarak eklendi. Altıncı model ise gençlerin hayatlarının farklı alanlarına dair memnuniyet göstergeleri eklendikten sonraki regresyon katsayılarını sunmaktadır. Gençlerin gelecek beş yılda hayatlarında ne kadar iyileşme beklediklerini ölçen bağımsız değişken de nihai model olan yedinci modelde analizlere katıldı.

Tablo 3'te gösterilen yedi modele ait regresyon analizi sonuçlarına baktığımızda cinsiyetin genel yaşam memnuniyeti seviyesi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını görmekteyiz. Buna göre 18 ile 30 yaş arası gençler göz önünde bulundurulduğunda erkeler ile kadınlar arasında mutluluk seviyesi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmektedir. Bu bulgu analize dâhil edilen yedi modelin hepsi için geçerlidir.

İlk üç modelde yaş artışının mutluluk seviyesi üzerinde negatif bir etkisi olduğu görülmektedir. Buna göre yaş arttıkça gençler arasında mutluluk seviyesi aşağılara inmektedir. Ancak (1) dinî inanca, (2) para ve zenginliğe verilen önemin iki ayrı bağımsız değişken olarak eklendiği dördüncü modele gelindiğinde yaşın mutluluk seviyesi üzerinde istatistiki olarak anlamlı herhangi bir etkisinin kalmadığı görülüyor. Bu bulgular bize, gençler arasında yaşa bağlı olarak dinî inanca, para ve zenginliğe verilen önemin değiştiğini söylüyor olabilir. Bundan dolayı ilk üç modelde gözlemlenen, yaşın yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi dinî inanç, para ve zenginliğe verilen önem göz önünde bulundurulduğunda kaybolmaktadır. Dolayısıyla burada esas etkinin yaş değil yaşa bağlı olarak değişen dinî inanca, para ve zenginliğe verilen önem olduğu söylenebilir.

Eğitim seviyesinin ise yedi modelin hepsinde, mutluluk üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu görülüyor. Bu bulgulara göre gençlerin eğitim seviyeleri, diğer bütün faktörler göz önünde bulundurulduğunda bile hala onların mutluluk seviyeleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Eğitim seviyesi arttıkça onların yaşamlarından memnuniyetleri de aynı şekilde artış göstermektedir.

Çalışmıyorum fakat iş arıyorum diyenler yani teknik olarak işsiz kabul edilenlerin analizlerde referans grubu olarak dışarıda tutulan, öğrenciyim ve herhangi bir işte çalışmıyorum diyenlere kıyasla daha az mutlu oldukları gözlemlenmektedir. Ancak hayatın farklı alanları ile ilgili memnuniyetlerin analizlere dâhil edildiği altıncı modelde ve gelecek beklentisinin eklendiği yedinci modele gelindiğinde, işsizliğin mutluluk üzerindeki etkisi kaybolmaktadır. Bu da gençler arasında işsizliğin doğrudan ve tek başına mutluluk seviyesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir açıklayıcılık kapasitesinin olmadığı anlamına gelebilir. Buna göre genel olarak hayatın farklı alanları ile ilgili memnuniyet seviyeleri ve gelecek beklentileri gençlerin mutluluk seviyelerini artırma noktasında çalışma durumundan daha önemli görünüyor. Bu bulgulardan hareketle örnek olarak şöyle bir çıkarım yapılabilir: gençler bugün işsiz olsalar bile eğer geleceğe dair beklentileri varsa bu işsizliklerinin mutlulukları üzerindeki etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Bu, doğrudan çalışıyor olmanın mutluluk seviyesi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı anlamına gelmez. Analizlerde referans grup öğrenciler olduğu için çalışanlar ile öğrenciler arasında mutluluk seviyesi farkı yok diyebiliyor, çalışanlar ile çalışmayanlar arasında mutluluk farkı yoktur diyemiyoruz. Ancak gençler göz önünde bulundurulduğunda öğrenci olanlar ile çalışanlar arasında mutluluk seviyesi farkı görülmemesi de anlamsız değildir. Öğrencilik bir işsizlik durumu olarak algılanmadığı ve tanımlanmadığı için öğrenci olanlar işsizlik duygusunu ve onun mutluluk üzerindeki muhtemel etkisini yaşamıyor olabilirler. Bu çıkarımları doğrulayabilecek bir başka bulguda şudur: Her iki kategorinin (çalışma ve öğrenci olma) birleşimini ifade eden “öğrenci olduğu halde çalışan” grup da sadece öğrencilik yapan gençlerden farklı mutluluk seviyelerine sahip değildir. Dolayısı ile gençler arasında öğrenci olma durumu mutluluğa etkisi açısından bir işsizlik durumu şeklinde algılanmıyor diyebiliriz.

Öte yandan, sadece bireysel sosyodemografik değişkenlerin etkisinin test edildiği birinci modelde “çalışmıyorum fakat iş de aramıyorum” diyen katılımcıların referans grubu olan öğrencilerden mutluluk seviyesi bakımından farklı olmadıkları görünüyor. Ancak aile ile ilgili değişkenlerin eklendiği ikinci modelden başlayarak diğer bütün modellerde çalışmayan ve iş de aramayan grubun ortalama olarak daha mutlu olduğu gözlemlenmektedir. Bu da çalışıp çalışmama ile mutluluk arasındaki ilişkinin sadece bireysel ve tekil bir durum olmadığını ve bu ilişkinin tesirlerinin çalışma durumunun etkileşimde olduğu aile dinamikleri ve bireyin hayatının diğer yönleri örneğin tutum davranış ve beklentileri ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıktığını gösteriyor olabilir.

Bu modelde analizlere dâhil edilen aile gelir seviyesinin de mutluluk oranını bütün modellerde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ve olumlu yönde etkilediğini gözlemliyoruz. Aile gelir seviyesi arttıkça gençlerin mutluluk seviyelerinde de anlamlı bir artış oluyor. Annenin eğitim seviyesinin üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı modellerde mutluluk üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu görülüyor. Bu modellerdeki bulgulara göre annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocukların da mutluluk seviyelerinin arttığını söyleyebiliyoruz. Ancak gelecek beklentisinin göz önünde bulundurulmuş faktörlere eklendiği yedinci modele gelindiğinde bu etki kayboluyor. Yani gençlerin gelecekle ilgili beklentileri dikkate alındığında anne eğitim seviyesinin istatistiki olarak onların mutluluk seviyelerinde bir etkisi kalmıyor. Ancak Tablo 3’teki verilere göre baba eğitim seviyesi bütün modellerde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip görünüyor. Babanın eğitimindeki artış, çocuklarının mutluluk seviyelerinde de artışa neden oluyor.

Aile tiplerinin, gençlerin mutluluk seviyeleri üzerinde belirgin bir etkisinin olduğunu yine Tablo 3’teki verilerden anlıyoruz. Bütün analizlerde çekirdek aile veya geniş aile üyesi gençler, referans grubu olarak dışarda tutulan dağılmış aile üyelerine göre ortalama olarak daha mutlular. Ancak regresyon katsayıları (özellikle beta skorları) dikkate alındığında geniş aile bireyleri ile dağılmış aile bireyleri arasındaki mutluluk farkı, bütün modellerde çekirdek aile üyeleri ile dağılmış aile üyeleri arasındaki mutluluk farkından daha büyük görünüyor. Bu, doğrudan istatistiki olarak geniş aile üyelerinin çekirdek aile üyelerinden de daha mutlu olduğunu

göstermese de eldeki bulgulardan hareketle çekirdek aile üyelerinin daha mutlu olma ihtimalinin daha güçlü olduğunu söyleyebiliriz.

Para, zenginlik ve dini inanca verilen önem ile ilgili değişkenler analizlere üçüncü modelde katıldı. Bulgulara göre zenginliğe verilen önem üçüncü modelden altıncı modele kadar mutluluk üzerinde olumsuz bir etkiye sahip görünüyor. Yani gençler, paraya ve zenginliğe verdikleri önem nispetinde daha az mutlu oluyor. Ancak yedinci modelde gelecek beklentisi eklendiğinde bu etki ortadan kalkıyor. Bu da para ve zenginliğe verilen önemim etkisinin aslında gelecek beklenti ve kaygılarının bir maskesi olduğu anlamına geliyor.

Üçüncü modelde eklenen din ve inanca verilen önem ise en son modele kadar gençlerin mutluluk seviyelerinde istatistiki olarak anlamlı bir etki gösteriyor. Bu araştırmada kullanılan diğer bütün bağımsız değişkenler (faktörler) göz önünde bulundurulduğunda bile din ve inanca verilen önemin gençlerin mutluluk seviyelerini olumlu olarak etkilediği görülüyor. Dine daha çok değer veren gençler, ortalama olarak daha az önem verenlerden daha mutlu olduklarını belirtiyorlar.

Dördüncü modelde analizlere eklenen sigara ve alkol kullanım sıklığı, ele alındıkları bütün modellerde mutluluk seviyeleri üzerinde olumsuz etki gösteriyor. Gençler arasında hem daha çok sigara içenler, hem de daha çok alkol tüketenler daha az sigara veya alkol tüketen veya hiç tüketmeyenlere göre daha az mutlu oluyor. Uyuşturucu kullanımının mutluluk üzerinde biraz daha farklı bir etkisi görülüyor. Eklendiği üçüncü modelden altıncı modele kadar uyuşturucu kullanımı mutluluk üzerinde olumsuz bir etkiye sahipken gelecek beklentisinin eklendiği yedinci modelde uyuşturucu kullanımının herhangi bir etkisinin kalmadığı görülüyor. Bu etkinin kaybolmasının birkaç sebebi olabilir. Bunlardan birincisi, modele bakıldığında ilk akla gelen gelecek beklentisinin, uyuşturucu kullanımının etkisini ortadan kaldırması. İkincisi ise uyuşturucu kullandığını söyleyenlerin oranı diğerlerine göre çok az olduğu için küçük bir örneklem teşkil etmeleri ve modele eklenen değişken sayısı arttıkça onların mutlulukları ile ilişkisinin örüntüsünün görmenin zorlaşması sebebiyle istatistiki anlamlılık ortadan kalkıyor olabilir. Etkinin kaybolması ve örüntünün daha az belirgin hale gelmesi, ölçümdeki önyargılardan da kaynaklanabilir. Uyuşturucu kullanımı ile ilgili olumsuz toplumsal yargılar hatta uyuşturucu kullanmanın suç sayılması, katılımcıların bu soruya tam olarak doğru cevap vermemelerine neden olabilir. Bu sebeple uyuşturucu kullanımının mutluluk üzerindeki etkisini tam olarak ölçememiş olabiliriz.

İnternet kullanım sıklığı da aynı modelde (model 4) analizlere dâhil edildi. Ancak internet kullanımının modellerin hiç birinde mutluluk üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamadı.

Analizlerin beşinci kademesinde (model 5) katılımcıların başarıda etkili gördükleri faktörlerin eklenmesinin etkisine bakıldı. Tablo 3'te sunulan bulgulara göre başarıda eğitim daha çok etkilidir demek ile referans kategorisi olarak analizlerin dışında tutulan başarıda kişisel çaba önemlidir demek arasında mutluluk açısından önemli bir fark yoktur. Bu, eğitimi başarılı olmada etkili görme seviyesinin mutluluk üzerinde hiç etkisi olmadığı anlamına gelmiyor. Bulgular, sadece eğitim etkilidir

demek ile kişisel çaba etkilidir demek arasında mutluluk seviyeleri açısından fark olmadığını gösteriyor. Ancak tablodan (Tablo 3) görüleceği üzere başarıda referans/torpil etkilidir veya aile ekonomik durumu etkilidir diye düşünmek, gençlerin mutluluğunu olumsuz şekilde etkiliyor. Yani kişisel çabadan daha çok diğer faktörlerin örneğin referans, torpil veya aile ekonomik durumunun önemli olduğunu düşünenler daha az mutlu oluyorlar. Söz konusu etki, bu değişkenlerin bulunduğu bütün modellerde (Model 5, Model 6 ve Model 7) görülüyor. Başarıda aile etkilidir diye düşünmek sadece beşinci modelde anlamlı ve negatif bir etkiye sahipken bu etki altıncı ve yedinci modellerde kayboluyor.

Altıncı modelde analizlere gençlerin hayatlarının farklı alanları ile ilgili memnuniyet seviyeleri eklendi. Bunlar içerisinde sağlık memnuniyeti, sosyal yaşam memnuniyeti ve yaşanan konut memnuniyetinin mutluluk üzerinde herhangi bir etkisi bulunmadı. Kişisel ekonomik durumdan memnuniyet, aile yaşamından memnuniyet ve mevcut yaşam standardından memnuniyet seviyelerinin ise mutluluk seviyeleri üzerinde olumlu etkisi olduğu görülüyor.

Gelecek beklentisi değişkeni de yedinci ve son modele eklendi. Bu modeldeki bulgulara göre diğer bütün değişkenlerin etkisi göz önüne alındığında bile gençlerin gelecek beş yıldan beklentileri onların mutluluk seviyelerini anlamlı bir şekilde etkiliyor. Gelecek beş yıldan beklenti olumlu olarak arttığında gençlerin beyan ettikleri mutluluk seviyelerinde ortalama olarak artış gözlemlenmektedir.

Şimdiye kadar her bir değişkenin mutluluk üzerindeki etkisini Tablo 3’te rapor edilen sonuçlar üzerinden ele aldık. Ancak etkili olanlar arasında da görece hangilerinin daha etkili olduğunu, tablodaki beta katsayılarının mutlak değerlerini kıyaslayarak yapabiliriz. Buna göre modellerdeki bütün değişkenler dikkate alındığında en yüksek etkiye sahip olan değişken gelecek beklentisidir (.155). İkinci ve üçüncü en büyük etkiye sahip olan değişkenler ise "mevcut yaşam standardı memnuniyeti" (.147) ve "geniş ailede yaşamak" (.112)'tir.

Sonuç ve Tartışma

“

Nihai analizlerde katılımcıların bireysel profillerinden sadece eğitim düzeyinin ve (öğrenci olmaya kıyasla) çalışmıyıp iş aramamanın gençlerin mutluluk seviyelerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görüldü. Cinsiyetin, yaşın ve diğer çalışma durumu kategorilerinde bulunmanın nihai analizlerde mutluluk üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşıldı.

”

Bu araştırmada yedi ayrı gruptaki değişkenlerin Türkiye'de yaşayan gençlerin memnuniyet seviyeleri üzerindeki etkisi ele alındı. Nihai analizlerde katılımcıların bireysel profillerinden sadece eğitim düzeyinin ve (öğrenci olmaya kıyasla) çalışmıyıp iş aramamanın gençlerin mutluluk seviyelerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görüldü. Cinsiyetin, yaşın ve diğer çalışma durumu kategorilerinde bulunmanın nihai analizlerde mutluluk üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşıldı.

Aile ile ilgili faktörler arasında aile gelir düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve aile tipinin 18 ve 30 yaş aralığındaki katılımcıların mutluluk seviyelerini değiştirdiği tespit edildi. Yüksek gelirli, dağınık ailelere kıyasla geniş ve çekirdek aile tiplerinde gençlerin mutluluk seviyeleri gözle görülür bir şekilde artıyor. Babanın eğitiminin artması da aynı şekilde çocuklarının mutluluğuna olumlu olarak yansıyor. Son tahlilde gençlerin para ve zenginliğe verdikleri önem, onların mutluluk seviyelerini yordamazken din ve inanca verdikleri önem mutluluk seviyelerini belirgin bir şekilde artırıyor.

Sigara ve alkol tüketiminin gençlerin mutluluğunu olumsuz etkilediği, araştırmanın öne çıkan bulgularından biridir. Bu araştırma bulgularında da görüldüğü üzere özellikle sigara ve alkol tüketiminin gençlerin pek çoğunun, dolayısıyla toplumun genel mutluluk seviyesini olumsuz etkilediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Daha geniş çaplı ve detaylı araştırmalarla desteklenecek bu bulguların sigaraya başlama yaşına yakın çocuklara veya hâlihazırda başlamış olan gençlere muhtemel diğer sonuçlarıyla birlikte ilgili kamu kuruluşları ve diğer paydaşlar yoluyla paylaşılması gerekmektedir. Böylece sigara ve alkol kullanımının azaltması mümkün olabileceği gibi toplumun maddi (ekonomik) ve manevi (mutluluk ve yaşam memnuniyeti) refahının iyileştirilmesine de katkıda bulunulacaktır. Uyuşturucu kullanım sıklığının ilk modellerde olumsuz bir etkisi gözlemlenirken bu etki son model de kaybolmaktadır. Ancak bu yukarıda belirtildiği gibi daha çok ölçüm ile ilgili bir durum olabilir. Bunun yanında internet kullanım sıklığının, gençlerin mutluluk seviyeleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bir değişim yapmadığı verisine de ulaşıldı. Ancak bu araştırma sadece internet kullanırken geçirilen sürenin etkisine yoğunlaştı. Daha detaylı çalışmalarda internetin kullanım şeklinin etkisinin araştırılması, daha farklı ve güvenilir bilgiler sunabilir.

Genel olarak mutluluğun alt bileşenleri sayılabilecek olan, hayatın farklı alanlarına dair memnuniyet seviyelerinin mutluluk üzerine etkisi de bu çalışmada analiz edildi. Bulgulara göre bunlar içerisinde en çok, mevcut yaşam standardı memnuniyeti gençlerin mutluluğunu artırmaktadır. Bunun yanında aile memnuniyeti ve kişisel ekonomi memnuniyeti seviyelerindeki artışlar da mutluluğu olumlu etkilemektedir.

Öne çıkan bulgulardan bir diğeri de başarıda kişisel çabaya kıyasla referans/torpil ve aile ekonomik durumunun daha önemli olduğunu düşünmenin mutluluk seviyesini azalttığıdır. Bu da gençlerin harici yani kendi dışlarındaki faktörleri başarıda daha çok önemli görmelerinin onları daha mutsuz ettiği anlamına geliyor. Bu harici faktörleri önemseme bir çaresizlik durumu veya tutumu olarak da anlaşılabilir. Gençler kendilerini çaresiz hissettiklerinde veya kendilerine güvenmediklerinde yaşam memnuniyet-

“

Sigara ve alkol tüketiminin gençlerin mutluluğunu olumsuz etkilediği, araştırmanın öne çıkan bulgularından biridir.

”

“

Bulgulara göre en çok, mevcut yaşam standardı memnuniyeti gençlerin mutluluğunu artırmaktadır.

”

“

Gençlerin mutluluğu; kendi profillerinden, tutum ve davranışlarından, ailelerinin durumundan daha çok gelecek umutları ile bağlantılı olarak artıyor veya azalıyor.

”

leri olumsuz etkilenmektedir. Çaresizliğin aksine ümitli iken ise daha mutlu oluyorlar. Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri de gelecek beş yıldan beklentinin gençlerin mutluluk seviyeleri üzerindeki en güçlü faktör olduğudur.

Özet olarak gençlerin mutluluğu; kendi profillerinden, tutum ve davranışlarından, ailelerinin durumundan daha çok gelecek umutları ile bağlantılı olarak artıyor veya azalıyor. Bunu bu araştırma bağlamında özellikle üç noktada görüyoruz: Birincisi, mutlulukta tesiri olduğu gözlemlenen bazı değişkenlerin etkisi, gelecek beklentisi dikkate alındığında kayboluyor. İkincisi, kişisel olarak çabalasa da başarılı olamayacağını düşünenler yani başarıyı daha çok bireyin dışındaki referans, torpil veya aile ekonomik durumu ile ilgili görenler daha az mutlular. Üçüncüsü ve daha önemlisi ise gelecek beklentisi değişkeninin modellerde doğrudan gözlemlenen etkisidir. Bütün değişkenler göz önüne alındığında en yüksek etkiye sahip bağımlı değişken gelecek beklentisidir. Ancak bu makale, gençlerin gelecek beklentilerini ne iyileştirebilir sorusunu cevaplayacak bir kurguya sahip olmadığı için gençlerin geleceğe nasıl daha umutla bakabileceği sorusunu da tek başına cevaplayamaz. O sebeple gençlerin geleceğe dair umutlarını nelerin hangi şekilde etkilediğine dair daha kapsamlı araştırmalar yapılmalı ve bu araştırma sonuçları, ilgili alanların politika yapıcılarına ve uygulayıcılarına iletilmelidir.

Kaynaklar

Akyıl, R. Ç.; Adibelli, D.; Erdem, N.; Kirağ, N.; Aktaş, B. ve Karadakovan, A. (2018). Huzurevinde ve evde kalan yaşlılarda yalnızlık ve algılanan sosyal destek ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(1), 33-41.

Akyüz, H.; Yaşartürk, F.; Aydın, İ.; Zorba, E. ve Türkmen, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 253-262.

Bergan, A. ve McConatha, J. T. (2001). Religiosity and life satisfaction. *Activities, Adaptation & Aging*, 24(3), 23-34. https://doi.org/10.1300/J016v24n03_02.

Blanchflower, D. G. ve Oswald, A. J. (2008). Is well-being u-shaped over the life cycle?. *Social Science & Medicine*, 66(8), 1733-1749. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.01.030>.

Boyce, C. J.; Brown, G. D. A. ve Moore, S. C. (2010). Money and happiness: rank of income, not income, affects life satisfaction. *Psychological Science*, 21(4), 471-475. <https://doi.org/10.1177/0956797610362671>

Bronk, K. C.; Hill, P. L.; Lapsley, D. K.; Talib, T. L. ve Finch, H. (2009). Purpose, hope, and life satisfaction in three age groups. *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 500-510. <https://doi.org/10.1080/17439760903271439>.

Cantez, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin mutluluk, psikolojik sağlık ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(2), 61-76.

Chen, C. (2001). Aging and life satisfaction. *Social Indicators Research*, 54(1), 57-79. <https://doi.org/10.1023/A:1007260728792>.

Calasanti, T. M. (1996). Gender and life satisfaction in retirement: an assessment of the male model. *The Journals of Gerontology: Series B*, 51B(1), 18-S29. <https://doi.org/10.1093/geronb/51B.1.S18>.

Cooper, C.; Bebbington, P.; King, M.; Jenkins, R.; Farrell, M.; Brugha, T. ve Livingston, G. (2011). Happiness across age groups: results from the 2007 national psychiatric morbidity survey. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 26(6), 608-614. <https://doi.org/10.1002/gps.2570>.

Çankaya, Z. C. ve Meydan, B. (2018). Ergenlik döneminde mutluluk ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222. <https://doi.org/10.17755/esosder.316977>.

Diener, E.; Suh, E. M.; Lucas, R. E. ve Smith, H. L. (1999). Subjective Wellbeing: 3 Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>.

Dilmaç, B.; Arıcak, O. T. ve Cesur, S. (2014). A validity and reliability study on the development of the values scale in Turkey. *Educational Sciences: TheoryvePractice*, 14(5), 1661-1671.

Easterlin, R. A. (2006). Life cycle happiness and its sources: intersections of psychology, economics, and demography. *Journal of Economic Psychology*, 27(4), 463-482. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2006.05.002>.

Gaymu, J. ve Springer, S. (2010). Living conditions and life satisfaction of older Europeans living alone: a gender and cross-country analysis. *Ageing & Society*, 30(7), 1153-1175. <https://doi.org/10.1017/S0144686X10000231>.

George, L. K.; Okun, M. A. & Landerman, R. (1985). Age as a moderator of the determinants of life satisfaction. *Research on Aging*, 7(2), 209-233. <https://doi.org/10.1177/0164027585007002004>.

Gilman, R. (2001). The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 749-767. <https://doi.org/10.1023/A:1012285729701>.

Giusta, M. D.; Jewell, S. L. ve Kambhampati, U. S. (2011). Gender and life satisfaction in the UK. *Feminist Economics*, 17(3), 1-34. <https://doi.org/10.1080/13545701.2011.582028>.

Goldbeck, L.; Schmitz, T. G.; Besier, T.; Herschbach, P. & Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality of Life Research*, 16(6), 969-979. <https://doi.org/10.1007/s11136-007-9205-5>.

Keyes, C. L. M. (2006). The subjective well-being of America's youth: toward a comprehensive assessment. *Adolescent & Family Health*, 4(1), 3-11.

Köse, N. (2015). Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.

Lelkes, O. (2008). *Happiness across the life cycle: exploring age-specific preferences*. Policy Brief 3.2/2008. Vienna: European Centre.

Levin, K. A.; Dallago, L. ve Currie, C. (2012). The association between adolescent life satisfaction, family structure, family affluence and gender differences in parent-child communication. *Social Indicators Research*, 106(2), 287-305. <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9804-y>.

Michalos, A. C. (1991). *Global Report on Student Well-Being: Life Satisfaction and Happiness*. Springer Science & Business Media.

Proto, E. ve Rustichini, A. (2015). Life satisfaction, income and personality. *Journal of Economic Psychology*, 48, 17-32. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2015.02.001>.

Mroczek, D. K. ve Kolarz, C. M. (1998). The effect of age on positive and negative affect: a developmental perspective on happiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(5), 1333-1349. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.5.1333>.

Muñoz de Bustillo Llorente, R. ve Fernández Macias, E. (2005). Job satisfaction as an indicator of the quality of work. *The Journal of Socio-Economics*, 34(5), 656-673. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.07.027>.

Murphy, J. G.; McDevitt-Murphy, M. E. ve Barnett, N. P. (2005). Drink and be merry? Gender, Life Satisfaction, and Alcohol Consumption Among College students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19(2), 184-191. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.19.2.184>.

Öztürk, L.; Meral, İ. G. ve Yılmaz, S. S. (2017). Lisans öğrencilerinin mutluluk ve dindarlık ilişkisi: kırıkale üniversitesi örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8(1), 23-39.

Plagnol, A. C. ve Easterlin, R. A. (2008). Aspirations, attainments, and satisfaction: life cycle differences between American women and men. *Journal of Happiness Studies*, 9(4), 601-619. <https://doi.org/10.1007/s10902-008-9106-5>.

Proto, E. ve Rustichini, A. (2015). Life satisfaction, income and personality. *Journal of Economic Psychology*, 48, 17-32. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2015.02.001>.

Salimi, A. (2011). Social-emotional loneliness and life satisfaction. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29, 292-295. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.241>.

Tait, M.; Padgett, M. Y. ve Baldwin, T. T. (1989). Job and life satisfaction: a reevaluation of the strength of the relationship and gender effects as a function of the date of the study. *Journal of Applied Psychology*, 74(3), 502-507. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.74.3.502>.

Yorulmaz, Ö. (2016). Türkiye’de dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişki: dindar insanlar daha mı mutlu? *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 801-818.

Gençlerin Gelecek Beklentileri

Dr. Öğr. Üyesi **Adem Başpınar**

Kırklareli Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Adem Başpınar

1981 yılında Erzincan'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzincan'ın Kemah ilçesinde, Lise öğrenimini Erzincan'da tamamladı. 1999 yılında Marmara Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladı fakat bölümü bitirmeden 2001 yılında ayrılıp Marmara Üniversitesinde Sosyoloji Bölümüne geçti. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalında 2007 yılında başladığı yüksek lisansını 2010 yılında "Askeri Sosyoloji: Tarih ve Kaynaklar" başlıklı teziyle tamamladı. Aynı yıl içerisinde yine İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalında başladığı doktora programını 2018 yılında "Amerika Birleşik Devletleri'nde Sivil-Asker İlişkileri" başlıklı teziyle bitirdi. 2010 yılında Kırklareli Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak göreve başlayıp 2012-2015 yılları arasında YÖK Bursu ile Maryland Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Hâlen Kırklareli Üniversitesinde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında askerî sosyoloji ve sağlık sosyolojisi bulunmaktadır.

Öz

Gençlerde geleceğe yönelik beklentiler ve belirsizlikler, endişe duygusunun kaynaklarından biridir. Gençler açısından gelecekte umutlu olmayı ya da geleceğe yönelik karamsarlığı etkileyen çok çeşitli faktörler bulunmaktadır. Gençlerin gelecekte beklentilerini bilmek kadar bunu etkileyen faktörleri tespit etmek de önemlidir. Bu çalışma, Türkiye Gençlik STK'ları Platformu tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen "Türkiye'nin Gençleri Araştırması" bulguları kapsamında gençlerin gelecek beklentilerini ele almaktadır. Bu çalışmada gençlerin gelecek beklentilerinin olumlu veya olumsuz olma olasılığını belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Gençlerin gelecek beklentisini etkileyen faktörler, ikili lojistik regresyon (binary logistic regression) yardımıyla analiz edilmiştir. Gençlerin gelecek beklentisinin (olumlu/ olumsuz) yönünü belirleyebilecek birçok değişken olduğu varsayımıyla çok sayıda etkenin açıklayıcı değişken olarak modele eklenmesi uygun bulunmuştur. Çalışmada elde edilen temel bulgular şunlardır: Cinsiyet ve baba eğitim düzeyi gençlerin gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı bakımından anlamlı bir etki göstermemektedir; mevcut ekonomik durumdan memnuniyet ve mutluluk derecelerindeki bir birimlik artışın gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını sırasıyla 0.802 ve 0.587 kat azalttığı belirlenmiştir. Ayrıca dindarlık derecesi ve itibar düzeyindeki artış, gençlerde gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını azaltmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Gelecek beklentisi, İkili Lojistik Regresyon, Gençler, Kaygı, Mutluluk

Gelecek, belirsizlikler içerdiği için bireyde endişe duygusuna neden olabilir. Bu duygu özellikle gençlerde ön plandadır; çünkü gençlik dönemi bireylerin geleceklerini tasarlama süreçlerinin başıdır ve gençler bu süreçleri oldukça sorunlu bir şekilde yaşayabilmektedir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010, s. 30). Dünya nüfusunun 1,8 milyarı 10-24 yaş arası genç insanlardan oluşmakta ve bu oran tüm dünya nüfusunun %25'ine denk gelmektedir. Türkiye'de 76,6 milyonun 19 milyonu yani yaklaşık %25'i genç nüfustan oluşmaktadır. Türkiye bu oranla Avrupa ülkeleri sıralamasında en genç nüfuslu ülke olarak başa yerleşmektedir (United Nations Population Fund, 2014: s. ii). Bu gençlerin %20'si, 15-24 yaş aralığında yani tam olarak lise veya üniversite mezuniyeti sonrası dönemde, iş aramalarına rağmen bulamamaktadır (Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, 2014). Bu durumdan ötürü özellikle ergenlik çağındaki bireylerin gelecek kaygısı ve mesleki endişeler taşıdığı söylenebilir. 2013'te ülkemizde yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması'na göre mutlu olduğunu ifade eden gençlerin oranı %65,1, gelecekte umutlu olduğunu belirten gençlerin oranı ise %83,9'dur. 2013'ün verilerine göre gençlerin ve yetişkinlerin geleceklerine ilişkin umut düzeyine bakıldığında, gençlerin yetişkinlere göre %8,1 oranında daha umutlu olduğu görülmektedir. Genç erkeklerde, geleceğinden umutlu olanların oranı %83,4 iken genç kadınlarda bu oran görece yükselerek %84,4 seviyesine ulaşmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2014b). Bu göstergeler ışığında gençlerin gelecekte beklentilerini bilmek kadar bunu etkileyen faktörleri tespit etmenin de önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada gençlerin geleceğe yönelik olumlu ve olumsuz değerlendirmelerinin hangi faktörlerden etkilendiği ele alınmıştır.

Gelecek Beklentisi

Geleceğe dönük kaygı duygusu taşıyan tek canlı insandır. Daha açık söylemek gerekirse var olan bilişsel haritalarımız sayesinde diğer canlılardan ayrışarak zamanın bilincine varır ve bir gelecek farkındalığına sahip oluruz. Bu farkındalık üzerinden zamanı yönetemediğimizi görür; bundan ötürü kaygı yaşarız. Genel anlamda gelecek kaygısının en yalın tanımı budur (Tarhan, 2009, s. 120).

W. I. Thomas, gelecek beklentisine dair araştırmaların öncüsü kabul edilen 1920 tarihli çalışmasında, bireyin bir durumu gerçek olarak algılamanın, ortaya çıkacak neticelerin de gerçek olmasını beraberinde getireceği çıkarımını yapmaktadır. Bir diğer deyişle Thomas, söz konusu çalışmada beklentilerin sonuçlara etki ettiğini ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra Thomas, spesifik bir hareket ya da faaliyetin manasının, o hareket ve faaliyetin yapısından kaynaklanmadığı düşüncesindedir. Ancak kişiler eylemlere özel manalar vermekte ve bu manalar gelecekteki hareketlere etki etmektedir (Hurn, 1993; Tatar, 2002; Şimşek, 2012'den akt., Avar, 2019, s. 16). Buna paralel olarak modern psikolojide de ileriye düşünmenin bireyin güdülenmesini sağladığı ve hareketlerini idrak noktasında mühim bir rol üstlendiği belirtilmektedir. "Zamana duyulan ilginin binlerce yıl öncelere gitmesine karşın, modern psikolojide geleceği imgelemenin kişinin güdü ve davranışlarını anlamamız bakımından öneminin vurgulanması, Lewin ve Frank gibi öncülerin psikolojik zaman veya gelecek zaman yönelimi kavramını önermelerine dayanır. Bu ilk yayınlarda ortaya konan, kişinin gelecek ile amaçları ve beklentileri aracılığıyla, güdüsel bakımdan bağlantılı olduğu görüşü, daha sonraki yayınlarda da gözlenir. Örneğin Calster, Lens ve Nuttin'in (1987) çalışmalarında psikolojik geleceğin, özünde güdüyle ve amaçlarla ilgili olduğu ifade edilir. Gjesme'ye (1981; 1983) göre de gelecek zaman yönelimi, kişinin hedeflerine yönelişini vurgular ve zamanla bir kişilik özelliğine dönüşür. Dolayısıyla, kişiler gereksinimlerini, gelecekte ulaşmak istedikleri amaçlar, hedefler şeklinde somutlaştırır; böylece gelecek zaman perspektifi kazanırlar (akt., İmamoğlu ve Edwards, 2007, s.116). İmamoğlu ve Edwards (2007), psikoloji alanında gelecek zaman eğilimi ve gelecek zaman bakışı kavramlarının karışık şekilde kullanıldığını belirttikleri çalışmalarında, konuya yönelik farklı araştırmaların bulgularına da yer vererek gelecek eğiliminin, sıklıkla okul başarısı, yüksek mali seviye ve sağlığa ilişkin sorunlu hareketlerden uzak kalmak gibi pozitif neticelerle bağlantılı olduğunu ifade etmişlerdir.

Gelecek beklentisi, kişilerin geçmiş yaşantılarındaki deneyimlere dayanarak kendilerine dair oluşturdukları algılar (Dündar, 2018, s. 4); geleceğe yönelik düşünce, ilgi ve endişelerin oluşturduğu bilişsel haritalar (Şimşek, 2011, s. 92) veya geleceğe yönelik ilgi, endişe, korku veya umutlarını içeren zihinsel bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır (İleri, 2019, s. 1).

Bireyin geleceğe yönelik hedefleri onun tüm davranışlarına yön vermekte, bunun sonucunda da kişiye olumlu ya da olumsuz bir etki yapmaktadır. Bu hedefler, yakın veya uzak gelecekte ulaşılacak üzere planlanırken bireyin hedef oluşturduğu alanlarla ilgili istek ve arzularını arttırarak teşvik edici bir katkı sağlamaktadır (Aylar,

2012, s. 770-772). Gelecekte ulaşılması istenen hedefler, kişinin öz düzenlemesi konusunda kayda değer bir etken olarak addedilmektedir. Çünkü kişinin geleceğe yönelik belirlediği hedefler, ait olduğu alandaki bütün davranışlarını etkilemektedir. Nitekim alanyazındaki çalışmalarda da farklı değişkenlerin gelecek beklentisini olumlu ya da olumsuz doğrultuda etkilediği görülmüştür.

İnsanın davranış ve tutumlarını belirlemede geçmiş yaşantısı kadar gelecekte beklenenleri de etkilidir (Adler, 1994'ten akt., İleri, 2019, s. 26). Gelecekle ilgili beklentiler, karar alma süreçlerindeki en güçlü motivasyon kaynağıdır. İyimsizlik, konulan hedeflerin gerçekleştirilebileceği inancı ve olumlu bir gelecek beklentisi olarak tanımlanabilirken karamsarlık, bunun tam tersi şekilde amaçlara ulaşamayacağı ve geleceğin olumsuz olacağı sanılarıyla ilişkilendirilmektedir (Uğurlu, 2011, s. 88).

Gençlerde Gelecek Beklentisi

Gençlerdeki gelecek beklentisi, onların geleceğe dair bakış açılarını, alakalarını, düşüncelerini, tutumlarını ve kaygıları kapsayan bilişsel haritalar şeklinde ifade edilmektedir (Artar, 2003, s. 22). Gençlik, yaşamın önemli bir aşamasıdır. Bu aşamada verilen kararlar tüm hayata etki edeceği için gelecek beklentilerinin muhakeme edilmesi bilhassa önem arz etmekte ve dolayısıyla ilgili sorunların belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim Bandura'nın, kişinin beklentilerinin performansı ile alakalı olduğu ve beklentilerin fazla olmasının performansı güçlendireceğine ilişkin görüşü de söz konusu sorunların önemini teyit eder mahiyettedir (Bandura, 1997'den akt., Avar, 2019, s. 16). Gençlerde gelecek beklentilerinin yüksek olması, hayatlarındaki birçok noktayı belirlemenin yanı sıra gençlerin kendi kararlarını kendilerinin vermelerine ve sosyal ilişkilerinde ilerlemelerine de yardımcı olmaktadır (Catalano ve ark., 2004'ten akt., Avar, 2019, s. 16). Araştırmalar; olumlu gelecek beklentisinin okulda sosyal ve duygusal uyumu iyileştirdiğini, yüksel stresin olumsuz etkilerini azaltan bir işlev görürken de güçlü bir içsel kontrol odağı sağladığını ortaya koymuşlardır (Wyman, Cowen, Work ve Kerley, 1993, s. 655).

Gillespie ve Allport tarafından yapılan çalışma, gelecek beklentilerine yönelik ilk kapsamlı araştırma sayılmakta olup on farklı ülkeden gençlerin geleceğe dair hedeflerini ve planlarını odağına almıştır. Bu ve bu minvaldeki diğer çalışmalardan çıkan ortak sonuca göre gençler; eğitimlerini tamamlamak, bir meslek sahibi olmak, evlenmek veya duygusal bir partner bulmak gibi hayata ve geleceğe dair planlar ve hedefler belirlemektedirler (Gillespie ve Allport, 1955'ten akt., Artar, 2003, s. 22).

Gençlerin geleceklerini ne şekilde algıladıklarına dair çalışmalar, gençlerin gelecek beklentilerinin güdülenme, planlama ve analiz etme olarak tanımlanabilecek üç ana aşamada ortaya çıktığını göstermektedir. Gençlerin hedef ve yönelimlerinin geç ergenlik ve erken erişkinlik evrelerinin getirdiği ilerleme rolleriyle alakalı olduğu belirlenirken cinsiyet, yaş, mali durum ve kültürel farklılık gibi faktörlerin de gelecek beklentilerinin şekillenmesinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Seginer, 2019).

Üniversiteli gençliğin gelecek beklentilerinde ailelerinin maddi durumu, sahip oldukları eğitim olanakları, bireysel bilgi ve becerileri baskın rol oynamaktadır. Özellikle ailelerin maddi olanakları, gençlerin hayata karşı tutumlarında doğrudan etkilidir. Öyle ki toplumda üst sınıf olarak adlandırılan ailelerin çocuklarında başarı alışkanlığı, öz güven duygusu ve olaylar karşısında soğukkanlı ve çözüm odaklı düşünme becerisi gözlemlenirken alt sınıf olarak adlandırılan ailelerin çocuklarında düşük öz güven, geleceğe yönelik kadercilik ve çözüm odağının dışında olumsuz düşünme eğilimi fark edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1973; Roberts ve Bengston, 1993'ten akt.. İleri, 2019, s. 26–28).

Ailenin sosyoekonomik durumu, gençlerin gelecek beklentilerini belirleyen değişkenler arasında yer almaktadır. Genç bireylerin geleceğe umutla bakabilmelerinde ailelerinin gelir durumu ile eğitim, bilgi ve beceri düzeyleri pay sahibidir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerde yetişen bireylerde, başarıya odaklanmanın daha kolay olduğu ve bu kişilerin sosyal uyum göstermeye daha yatkın oldukları söylenebilir. Buna karşın sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde yetişen bireylerin, gelecek beklentileri yönünden daha kadercı bir düşünce yapısına sahip oldukları, bu kişilerde düşük benlik saygısı ve kötümserlik gibi duyguların öne çıktığı belirtilmektedir (Tuncer, 2011, s. 937).

Kalabalık ailelerdeki çocuklarda gözlemlenen düşük gelecek beklentisi, bu ailelerin çocuklarına gerekli eğitim imkânlarını sağlayamamalarının yol açtığı yetersiz okul başarısı ile bu yetersizliğin yüksek gelecek beklentilerine dayanak oluşturamaması üzerinden açıklanmaktadır (Gökçe, 1976; Ozankaya, 1981; Ünver, 1986'dan akt., Güleri, 1998, s. 56). Okullar, birçok açıdan ergenlik dönemindeki gençlerin gelecek beklentilerine belirleyici etkide bulunmaktadır. Bir diğer deyişle okullar, ergenleri geleceğe hazırlayan, onların başta meslek seçimi olmak üzere gelecekleri hakkında karar vermelerini sağlayan başat bir etkidir. Örneğin okullar arasındaki eğitim ve kalite farkı, bu okullara devam eden öğrencilerin gelecek beklentilerine ilişkin farklılıkların oluşmasına doğrudan sebep vermektedir. Okul döneminde gelecekle alakalı planlarını iyi yapamayan ya da gelecek beklentisi düşük öğrencilerin geleceğe dönük ümitsizlik yaşama oranı da bir o kadar yüksek olacaktır (Dündar, 2018, s. 30).

Gençlerin geleceğe dair hedefleri genellikle başarı odaklı (sınıfı geçmek, okulu tamamlamak, kariyer yapmak); ilişki odaklı (duygusal bir ilişki sahibi olmak, aile kurmak, çocuk sahibi olmak); varoluş odaklı (istediği gibi iyi bir birey olabilmek) ve deneyim odaklı (ülke, iş, yaşam biçimi değiştirmek gibi bireyin yaşamsal durumunu tümüyle değiştirmesine ilişkin planlar) olmak üzere dört başlık altında toplanabilmektedir (Artar, 2003, s. 24). Bununla birlikte ortaöğretim kurumlarında eğitim alan kız ve erkek öğrencilerin öncelikli amacı iyi bir meslek sahibi olmaya yöneliktir. Bu beklenti ve bu bağlamda ortaya çıkan üniversite kazanma endişesi ergenlerde gelecek kaygısı yaratmaktadır. Öztürk ve Uluşahin'e göre (2018) ergenlerde kişilik oluşumu ve kimlik duygusunun gelişmesinde bir meslek sahibi olmak için eğitim görmek ve bu eğitimle hayata hazırlanmak ciddi bir etki yapmaktadır (akt., Türkön, 2019, s. 29).

Alanyazın Taraması

Gelecek beklentisini pek çok boyuttan ele alan oldukça geniş bir alanyazın bulunmaktadır. Bu çalışmalar, çoğunlukla gencin hayatında somut bir şekilde cereyan edecek yaşam durumlarına yöneliktir. Genel itibarıyla geleceğe ilişkin memnuniyet düzeyinin değerlendirildiği çalışmalar kısıtlı sayıdadır. Dünya genelinde gençlerin gelecek beklentisi üzerine yapılan birçok çalışmanın birbiriyle tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Zira söz konusu çalışmaların sonuçlarına bakıldığında gelecek beklentileri sorulan gençlerin öncelikle aile, iş hayatı ve eğitim konusundaki fikirlerini belirttikleri görülmektedir. Gelecek beklentileri yaş faktörü bakımından incelendiğinde diğerlerine göre daha büyük olan gençlerin kariyer odaklı düşündükleri fark edilirken cinsiyet faktörü bakımından incelendiğinde erkeklerin daha çok iş hayatı ve meslek konusuna, kadınların ise daha çok aile kurmaya yoğunlaştıkları anlaşılmaktadır (Nurmi, 1991).

Akman'ın (1992), üniversite öğrencilerinde mesleki durum, evlilik düşünceleri ile gelecek beklentilerini ele alan çalışmasının gelecek beklentisine ait bulguları incelendiğinde, birinci sınıf öğrencilerinin gelecek beklentisi puanının son sınıf öğrencilerinin puanından daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Güleri (1998), ilgili bir araştırmasında, üniversite öğrencisi gençler ile işçi gençlerin geleceğe dair beklentilerini ve iyimserlik/kötümserlik düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin geleceğe güven içinde bakabilmelerine etki eden faktörler arasında öğrenim görmenin ilk sırada yer almadığını ortaya koymuştur.

Dubow, Arnett, Smith ve Ippolito (2001), 5. ve 6. sınıfta öğrenim gören, kent merkezinde yaşayan çocukların gelecek beklentilerini belirlemek için yapmış oldukları çalışmanın sonucunda öğrencilerin, gelecekte daha düşük düzeyde problemlili davranış sergileyeceklerini, daha az akran etkisi altında kalacaklarını ve okula devamda artış sağlayacaklarını belirttiklerini bulmuşlardır.

Yavuzer, Demir, Meşeci ve Sertelin (2005), yapmış oldukları çalışmada, günümüz gençliğinin geleceğe dair beklentilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemi 391'i üniversiteye devam eden, 601'i ise lise düzeyinde öğrenim gören toplam 992 öğrenciden oluş-

“

Gençlerin, gençliğin en önemli problemlerine ilişkin cevapları değerlendirildiğinde ilk on problemin sırasıyla eğitimde sorunlar yaşanması (%21,3), iş sahası eksikliği (%20,8), madde bağımlılığı (uyuşturucu vs.) (%6,1), geçim sıkıntısı yaşamaları (%5,4), cahillik (%3,8), parasızlık (%3,7), teknoloji bağımlılığı (%3,4), gelecek kaygısı (%3,2), İnternet bağımlılığı (%3,2) ve sorumsuzluk (%2,9) olduğu anlaşılmaktadır.

”

Gençlerin, Türkiye'nin en önemli problemlerine ilişkin cevapları değerlendirildiğinde ilk on problemin sırasıyla ülke ekonomisi (%30,6), işsizlik sorunu (%11,9), eğitim sorunu (%9,9), terör (%9,6), ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı yaşanması (%4,1), adaletsizlikler, adaletsiz ortam (%2,4), devlet sistemi, kötü yönetim (%2,4), eğitimsizlik (%2,3), doların yükselmesi (%1,9) ve siyasi karışıklıklar (%1,9) olduğu anlaşılmaktadır.

turulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre lisede öğrenim görmekte olan öğrencilerin gelecek ile alakalı beklentileri iyi bir meslek sahibi olmak, iyi bir maaş almak, ideal bir evlilik yapmak ve yüksek düzeyde bir saygınlık elde edebilmek şeklinde ortaya çıkmıştır. Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerine bakıldığında ise toplumsal beklentiler ve yaşam felsefesi bakımından da kendini geliştirmenin önceliği olduğu görülmüştür.

İmamoğlu ve Güler-Edwards (2007), gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin geleceğe ilişkin yönelimleri benlik tipine bağlı farklılıklar açısından ele alınmıştır. Araştırma neticesinde, farklı benlik tipindeki ergenlerin değişik gelecek tavırlarına sahip oldukları ve dengeli kişilik tipindekilerin en pozitif gelecek perspektifine sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmada, ilişkili kişilik tipine sahip üniversite öğrencilerinin, kopuk kişilik tipine sahip öğrencilere nazaran daha pozitif gelecek eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmaya dâhil olan kızların geleceğe dair endişe eğilimlerinin erkeklere nazaran daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tuncer, meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin gelecek beklentilerini değerlendirmeye yönelik çalışmasında, cinsiyet değişkeni bakımından kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşmanın mevcut olduğunu bulgulamıştır.

Eryılmaz (2011), yapmış olduğu çalışmada öznel iyi oluş ve olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda olumlu gelecek beklentisine sahip öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Şimşek, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan ve öğrenimlerini lise düzeyinde sürdüren gençlerin gelecek beklentilerini ve bu beklentileri etkileyen faktörleri ele aldığı çalışmada, öğrencilerin hayattan beklentilerinin eğitim, para, statü ve sosyal ortam anlamında ortalamanın üzerine çıktığı sonucuna varmıştır.

Şanlı ve Saraçlı (2015), üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerine yönelik olarak gerçekleştirdikleri bir çalışmada, öğrencilerin gelecek beklentilerinde kişilik özelliklerinin olumlu doğrultuda ve diğer değişkenlere nazaran daha etkili olduğunu saptamışlardır.

Ege (2018), ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasının

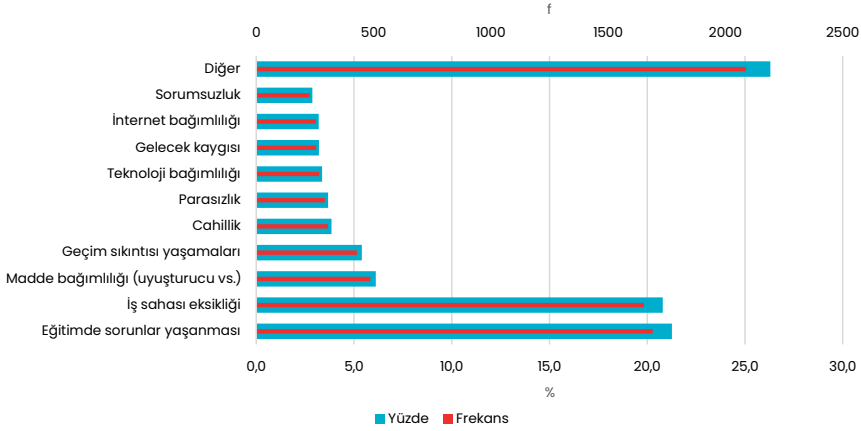
nicel boyutunda, ergenlerin geleceğe yönelik beklentilerinin iş ve eğitim merkezli olduğunu saptamıştır. Bunu evlilik ve aile beklentisi izlemektedir. Çalışmada ayrıca okul türü farklılığı, cinsiyet, sınıf düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ergenin gelir getiren bir işte çalışması gibi değişkenlerin ergenlerin gelecek beklentilerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu da bulgulanmıştır. Diğer taraftan geleceğe umutla bakan ergenlerin gelecek beklentileri görece yüksek, geleceğe yönelik beklentilerinin önünde engeller bulunduğu varsayımına sahip ergenlerin gelecek beklentilerinin daha düşük düzeyli olduğu belirlenmiştir.

Bulgular

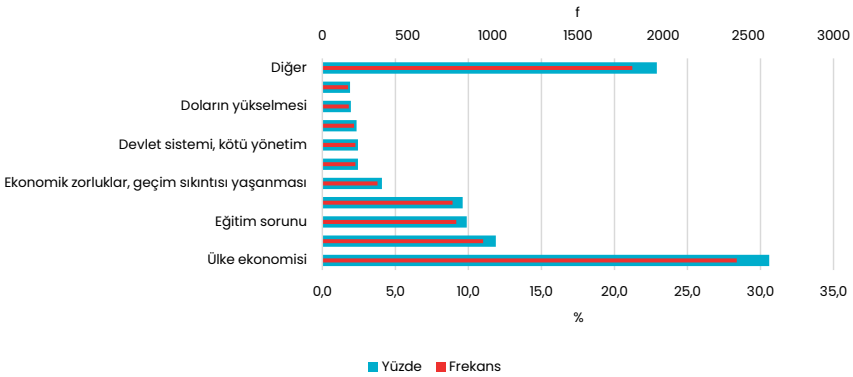
Bu çalışmada gençlerin gelecek beklentileri, geleceğe dair olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri ekseninde ele alınmıştır. Bunun için TGSP tarafından 2018'de uygulanan "Türkiye'nin Gençleri Araştırması"ndaki "Gelecek 5 yıl içerisinde hayatınızın ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?" sorusu değişken kabul edilerek ilgili cevapların analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Gençlerin Gelecek 5 Yıl İçerisinde Hayatlarının Ne Yönde Değişeceğine Dair Görüşleri		
	f	%
Hiçbir değişiklik olmayacak, aynı düzende devam edeceğim	2115	26,6
Şimdiki şartlarımdan daha iyi hayat şartlarına sahip olacağım	2066	26
Hayatım çok daha iyi bir hâle gelecek	1285	16,2
Fikrim yok/ Cevap yok	1104	13,9
Olumsuz yönde değişecek, şimdiki hayatım kadar mutlu olamayacağım	967	12,2
Olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek	412	5,2
Toplam	7949	100

Tablo 1'de verilen bulgulara göre araştırmaya katılan gençlerin %26,6'sı hayatlarının olduğu gibi kalacağını, %42,2'si daha iyiye gideceğini, %17,4'ü ise daha kötü olacağını düşünmektedir.

Tablo 2: Gençlere Göre Gençliğin En Önemli Problemleri

Gençlerin, gençliğin en önemli problemlerine ilişkin cevapları değerlendirildiğinde ilk on problemin sırasıyla eğitimde sorunlar yaşanması (%21,3), iş sahası eksikliği (%20,8), madde bağımlılığı (uyuşturucu vs.) (%6,1), geçim sıkıntısı yaşamaları (%5,4), cahillik (%3,8), parasızlık (%3,7), teknoloji bağımlılığı (%3,4), gelecek kaygısı (%3,2), İnternet bağımlılığı (%3,2) ve sorumsuzluk (%2,9) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Gençlere Göre Ülkenin En Önemli Problemleri

Gençlerin, Türkiye'nin en önemli problemlerine ilişkin cevapları değerlendirildiğinde ilk on problemin sırasıyla ülke ekonomisi (%30,6), işsizlik sorunu (%11,9), eğitim sorunu (%9,9), terör (%9,6), ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı yaşanması (%4,1), adaletsizlikler, adaletsiz ortam (%2,4), devlet sistemi, kötü yönetim (%2,4), eğitimsizlik (%2,3), doların yükselmesi (%1,9) ve siyasi karışıklıklar (%1,9) olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma bulguları, medyanın/kamuoyunun gündeminde yer tutan meselelerin gençler tarafından öncelikli sorunlar/konular olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim Suriyeliler (%1,6), özgürlük (%0,3), dine yönelimin az olması (%0,2) ve FETÖ (%0,2) gibi gündem meseleleri oldukça düşük sayıda katılımcı tarafından sorun olarak belirtilmiştir.

Tablo 4: Temel Sorunların Yaşa Göre Değişimi

Yaş	Temel Sorun	
	Eğitim	İş
15-19	%25	%12,2
20-24	%20,6	%24,2
25-30	%17,6	%28,1

Tablo 4'te görülebileceği üzere yaş ilerledikçe gençlerin sorun olarak tanımladıkları alanlar, eğitimden iş alanına doğru kayarak ekonomik temelli olmaya başlamaktadır. Daha açık söylemek gerekirse 15-19 yaş aralığındaki gençlerin temel sorun alanı %25 ile eğitimken 25-30 yaş aralığındaki gençlerin temel sorun alanı %28,1 ile iş olarak ortaya çıkmaktadır.

Gelecek Beklentisini Etkileyen Faktörler

Bu çalışmada gençlerin gelecek beklentilerinin olumlu veya olumsuz olma olasılığını belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Gençlerin gelecek beklentisini etkileyen faktörler, bağımlı değişken olan gelecek beklentisinin ikili formda (1-0) olması sebebiyle ikili lojistik regresyon (binary logistic regression) yardımıyla analiz edilmiştir. Gençlerin gelecek beklentisinin (olumlu/olumsuz) yönünü belirleyebilecek birçok değişken olduğu varsayımıyla çok sayıda etkenin açıklayıcı değişken olarak modele eklenmesi uygun bulunmuştur. Lojistik regresyon analizine geçilmeden önce çalışmanın bu aşamasında analizlerde kullanılacak değişkenler ve bu değişkenlere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Tablo 5'te analizlerde kullanılan bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler ve bunların kodlamalarının bilgileri sunulmaktadır.

Tablo 5: Lojistik Regresyon Analizinde Kullanılan Değişkenler

Değişken	Ölçek	Tanımı
Gelecek Beklentisi	Kesikli	Var=1 Yok=0
Eğitim Düzeyi	Kesikli	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Yaş	Sürekli	
Cinsiyet	Kesikli	Erkek=1 Kadın=0
Ekonomik Durum Memnuniyeti	Kesikli	Hiç Memnun Değilim=1, Memnun Değilim=2, Ne Memnunum Ne Memnun Değilim=3, Memnunum=4, Çok Memnunum=5
Geçmiş ile Mevcut Yaşam Karşılaştırması	Kesikli	5 Yıl Öncesinde Çok Daha Mutsuz Bir Hayatım Vardı=1, Pek Mutlu Bir Hayatım Yoktu=2, Herhangi Bir Değişim Olmadı, Aynı=3, 5 Yıl Öncesinde Şimdiki Hayatımdan Daha İyi Şartlara Sahiptim=4, 5 Yıl Öncesinde Çok Daha Mutlu Bir Hayatım Vardı=5
Mutluluk Derecesi	Kesikli	Hiç Mutlu Değilim=1, Mutlu Değilim=2, Ne Mutluyum Ne Mutlu Değilim=3, Mutluyum=4, Çok Mutluyum=5
Toplumsal Alanda İfade	Kesikli	Hayır=1, Kısmen=2, Evet=3
Aile İçinde İfade	Kesikli	Hayır=1, Kısmen=2, Evet=3
Değerler: Mesleki Başarı	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Eğitim	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Para/ Zenginlik	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: İnanç/ Din	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Çocuk sahibi olmak	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Aile	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5

Değerler: Bir eser bırakmak	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Millî ve manevî değerler	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Vatan sevgisi	Kesikli	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Sosyal Hayata Katılma	Kesikli	Evet=1, Hayır=0
Topluma Aidiyet	Kesikli	Evet=1, Hayır=0
Dindarlık Derecesi	Kesikli	Hiç Dindar Değilim =1, Dindar Değilim=2, Ne Dindarım Ne Değilim=3, Dindarım=4, Oldukça Dindarım=5
İtibar Düzeyi	Sürekli	Minimum: 1 ve Maksimum: 10
İyi Yaşam Endeksi	Sürekli	Minimum: 8 ve Maksimum: 80
Hükümet Politikası	Kesikli	Başarılı=1, Başarısız=0
Aile Geliri	Kesikli	1601 – 2000 TL=1, 2001 – 2500 TL=2, 2501 – 3000 TL=3, 3001 – 3500 TL=4, 3501 – 4000 TL=5, 4001 – 4500 TL=6, 5001 – 5500 TL=7, 5501 – 6000 TL=8, 6001 – 6500 TL=9, 6501 – 7000 TL=10, 7001 – 7500 TL=11, 7501 TL ve üzeri=12
Anne Eğitim Düzeyi	Kesikli	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Baba Eğitim Düzeyi	Kesikli	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Çalışma Durumu	Kesikli	Hayır/ Öğrenciyim=1, Çalışmıyorum Fakat İş Arıyorum=2, Şu An Çalışmıyorum ve İş Aramıyorum=3, Hem Okuyorum Hem Çalışıyorum=4, Çalışıyorum=5

Tablo 5'te yer alan kendi eğitim düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet, geçmiş ile mevcut yaşam karşılaştırması, mutluluk derecesi, aile ve toplumsal alanda kendini ifade edebilme, sosyal hayata katılım, önem verilen değerler (mesleki başarı, eğitim, para/ zenginlik, inanç/ din, çocuk sahibi olmak, aile, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak, millî ve manevî değerler, vatan sevgisi), sosyal hayata katılım, topluma aidiyet, dindarlık derecesi, itibar düzeyi, İyi Yaşam Endeksi, gençlerle ilgili hükümet politikalarını başarılı ya da başarısız bulmak, aile geliri ve çalışma durumu değişkenleri gençlerin gelecek beklentisi üzerinde etkisi olabilecek olası açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlerin betimleyici istatistiklerinde kullanılan verilere ilişkin öz bilgi şu şekildedir: Çalışmada kullanılan Gençlik Araştırması Anketi, TGSP tarafından 15-30 yaş aralığında bulunan 7.949 kişiye uygulan-

mıştır. Araştırma örnekleminin %38'ini 15-19; %31'ini 20-24 ; %30,9'unu 25-30 yaş aralığında olanlar oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan gençlerin %46,7'si kadın ve %53,3'ü erkektir. Katılımcıların çalışma durumlarına ilişkin oranlar, %50,3 öğrenim görüyor, %9,5 çalışmıyor ancak iş arıyor, %8,5 çalışmıyor ve iş aramıyor, %3,8 hem çalışıp hem okuyor ve %27,7 çalışıyor olarak sıralanmaktadır. Ankete katılanların eğitim düzeyine ilişkin oranlar, %0,2 okuryazar olmayan, %0,5 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %4,1 ilkokul, %27,8 ortaokul, %45,4 lise, %21,3 üniversite, %0,6 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmaktadır. Gençlerin mesleki başarı, eğitim, para/zenginlik, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak, millî ve manevi değerler, vatan sevgisi değerlerine verdiği önemin sayısal yansıması sırasıyla 4.30, 4.42, 4.23, 4.28, 4.08, 4.45, 4.31, 4.06, 4.38 ve 4.54 olarak hesaplanmıştır (minimum 1 ve maksimum 5 üzerinden hesaplanan ortalama değerleri). Katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine ilişkin oranlar %8,2 okuryazar olmayan, %4,9 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %41,4 ilkokul, %22,6 ortaokul, %18,1 lise, %4,6 üniversite, %0,2 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmıştır. Katılımcıların baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin oranları %3,4 okuryazar olmayan, %2,8 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %33,2 ilkokul, %23,5 ortaokul, %25,7 lise, %10,6 üniversite, %0,7 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmıştır. Katılımcı gençlerin toplumsal alanda kendini ifade edebilme değişkenine ilişkin oranları %9,2 toplumsal alanda kendini ifade edemez, %13 toplumsal alanda kendini kısmen ifade edebilir ve %77,8 toplumsal alanda kendini ifade edebilir olarak sıralanmaktadır. Katılımcı gençlerin aile içinde kendini ifade edebilme değişkenine ilişkin oranları %10,9 aile içinde kendini ifade edemez, %12,5 aile içinde kendini kısmen ifade edebilir ve %76,2 ise aile içinde kendini ifade edebilir olarak sıralanmaktadır. Gençlerin sosyal hayata katılma durumlarına ilişkin oranlar %75 sosyal hayata katılıyor, %25 sosyal hayata katılmıyor olarak belirlenmiştir. Ankete katılanların topluma aidiyet durumlarına ilişkin oranlar %84 topluma aidiyet hissediyor, %16 topluma aidiyet hissetmiyor olarak belirlenmiştir. Örneklemin aile gelirine ilişkin sıralaması %14,8 1601-2000 TL, %16,2 2001-2500 TL, %22,4 2501-3000 TL, %18,2 3001-3500 TL, %9,4 3501-4000 TL, %7,1 4001-4500 TL, %3,3 5001-5500 TL, %1,7 5501-6000 TL, %2 6001-6500 TL, %1,7 6501-7000 TL, %0,8 7001-7500 TL, %2,4 7501 TL ve üzeri gelir grubu olarak bulgulanmıştır. Çalışmada analiz edilen ve minimum değeri 8, maksimum değeri 80 olarak alınan İyi Yaşam Endeksi'nin ortalaması 52.18 ve minimum değeri 1, maksimum değeri 10 olarak alınan itibar düzeyinin ortalaması ise 7.12 olarak hesaplanmıştır. Analize dâhil edilenlerin mutluluk derecesi 1 ile 5 aralığında değerlendirilerek 3.28 olarak belirlenmiştir. Ayrıca analize dâhil edilenlerin ekonomik durumdan memnuniyeti yine 1 ile 5 aralığında değerlendirilerek 2.95 olarak belirlenmiştir. Analize dâhil edilenlerin dindarlık derecesi 1 ve 7 aralığında değerlendirilerek 5.31 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan gençlerin hükümet politikasından memnuniyetine ilişkin oranlar ise %38,5 hükümet politikalarını başarılı buluyor, %61,5 ise başarısız buluyor olarak bulgulanmıştır.

Çalışmada lojistik regresyon analizinin uygulanabilmesi için kategorik değişkenlere yönelik referans kategori belirlenmesi gerekmektedir. Buna göre çalışmada kişisel eğitim seviyesi için yüksek lisans-doktora derecesinde olanlar, cinsiyet için

kadın olanlar, sosyal hayata katılma ve aidiyet için "hayır" diyenler, toplumsal alanda ve aile içinde kendini ifade edebilme için "evet" diyenler, aile geliri için 7.501 TL ve üzeri gelir grubunda olanlar, anne-baba eğitim düzeyi için yüksek lisans-doktora derecesinde olanlar ve son olarak çalışma durumu için çalışanlar referans grup olarak belirlenmiştir.

Gençlerde gelecek beklentisini etkileyen faktörleri belirlemek için yapılan lojistik regresyon analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır. Tablo 6'da yer alan sonuçlara göre, eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara kıyasla okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığının 0.208 kat daha az olduğu görülmektedir. Ekonomik durumdan memnuniyet ile mutluluk derecelerindeki bir birimlik artış gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını sırasıyla 0.802 ve 0.587 kat azaltmaktadır. Geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmasında geçmişte daha mutlu olanların gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığının azaldığı görülmektedir. Toplumsal alanda kendini ifade edebilenlere göre kendini ifade edemeyenlerin gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığı 1.718 kat daha fazladır. Gençlerin idealler uğruna mücadele etmeye verdikleri değer arttıkça gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı azalmaktadır. Buna karşın vatan sevgisine verilen önem arttıkça gençlerin gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığı da artmaktadır. Sosyal hayata katılmayanlara göre katılanların gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığı 0.782 kat daha azdır. Bir topluma veya gruba aidiyet hissetmeyenlere göre hissedenlerin gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı ise 1.463 kat daha fazladır. Dindarlık derecesi ve itibar düzeyindeki artış gençlerde gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığını azaltmaktadır. Hükümetin gençlere yönelik politikalarını başarısız bulanlara göre başarılı bulanların gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı 0.479 daha azdır. Aile gelirleri en üst grupta olanlara göre 5001-5500 TL aralığında aile gelinine sahip olanların gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı 0.490 kat daha azdır. Anne eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı 0.167 kat daha azdır. Çalışanlara göre öğrencilerin gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığı 0.790 kat daha azdır. Bu değişkenlere ek olarak yaş, cinsiyet, aile içerisinde kendini ifade edebilme, İyi Yaşam Endeksi, baba eğitim düzeyi ve değerler değişkenlerinin yukarıda belirtilen ikisi dışında kalanların gençlerin gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6: Lojistik Regresyon Analiz Sonuçları

Açıklayıcı Değişkenler	Bağımlı Değişken: Gelecek Beklentisi					
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Eğitim: Okuryazar olmayan	-1.511	1.232	1.503	1	.220	.221
Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	-1.568*	.924	2.883	1	.090	.208
Eğitim: İlkokul	-.188	.501	.141	1	.707	.828
Eğitim: Ortaokul	-.422	.479	.777	1	.378	.656
Eğitim: Lise	-.372	.476	.613	1	.434	.689
Eğitim: Üniversite	-.584	.478	1.492	1	.222	.558
Eğitim: Yüksek lisans –Doktora (Referans Kategori)			9.515	6	.147	
Yaş	.001	.005	.034	1	.853	1.001
Cinsiyet: Erkek	-.065	.083	.617	1	.432	.937
Ekonomik Durum Memnuniyeti	-.221***	.043	26.334	1	.000	.802
Geçmiş ile Mevcut Yaşam Karşılaştırması	.353***	.037	89.739	1	.000	1.423
Mutluluk Derecesi	-.533***	.040	181.930	1	.000	.587
Toplumsal Alanda İfade: Hayır	.541***	.153	12.457	1	.000	1.718
Toplumsal Alanda İfade: Kısmen	-.100	.151	.442	1	.506	.905
Toplumsal Alanda İfade: Evet (Referans Kategori)			15.071	2	.001	
Aile içinde ifade: Hayır	.178	.153	1.357	1	.244	1.195

Aile içinde ifade: Kısmen	-.213	.160	1.766	1	.184	.808
Aile içinde ifade: Evet (Referans Kategorisi)			4.091	2	.129	
Değerler: Mesleki Başarı	.005	.064	.006	1	.940	1.005
Değerler: Eğitim	.102	.073	1.941	1	.164	1.107
Değerler: Para/Zenginlik	-.008	.055	.019	1	.889	.992
Değerler: İnanç/Din	-.065	.056	1.364	1	.243	.937
Değerler: Çocuk sahibi olmak	-.046	.049	.902	1	.342	.955
Değerler: Aile	.089	.068	1.722	1	.189	1.094
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	-.275***	.061	20.187	1	.000	.760
Değerler: Bir eser bırakmak	.024	.050	.222	1	.637	1.024
Değerler: Milli ve manevi değerler	.018	.073	.060	1	.807	1.018
Değerler: Vatan sevgisi	.131*	.073	3.206	1	.073	1.140
Sosyal Hayata Katılma: Evet	-.246**	.105	5.426	1	.020	.782
Topluma Aidiyet: Evet	.380***	.127	9.011	1	.003	1.463
Dindarlık Derecesi	-.079**	.038	4.298	1	.038	.924
İtibar Düzeyi	-.051**	.024	4.572	1	.033	.951
İyi Yaşam Endeksi	-.002	.003	.296	1	.587	.998
Hükümet Politikası: Başarılı	-.735***	.100	54.565	1	.000	.479
Aile Geliri: 1601 – 2000 TL	-.276	.291	.903	1	.342	.759
Aile Geliri: 2001 – 2500 TL	-.058	.284	.041	1	.839	.944

Aile Geliri: 2501 – 3000 TL	-.129	.278	.213	1	.644	.879
Aile Geliri: 3001 – 3500 TL	-.141	.279	.256	1	.613	.868
Aile Geliri: 3501 – 4000 TL	-.352	.299	1.391	1	.238	.703
Aile Geliri: 4001 – 4500 TL	-.007	.300	.001	1	.981	.993
Aile Geliri: 5001 – 5500 TL	-.713**	.362	3.873	1	.049	.490
Aile Geliri: 5501 – 6000 TL	-.392	.413	.899	1	.343	.676
Aile Geliri: 6001 – 6500 TL	-.278	.386	.519	1	.471	.757
Aile Geliri: 6501 – 7000 TL	-.071	.425	.028	1	.867	.931
Aile Geliri: 7001 – 7500 TL	-.387	.637	.368	1	.544	.679
Aile Geliri: 7501 TL ve üzeri (Referans Kategorisi)			11.309	11	.418	
Anne Eğitim: Okuryazar olmayan	-.855	.947	.815	1	.367	.425
Anne Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	-1.789*	.964	3.444	1	.063	.167
Anne Eğitim: İlkokul	-.925	.937	.976	1	.323	.396
Anne Eğitim: Ortaokul	-1.219	.937	1.692	1	.193	.296
Anne Eğitim: Lise	-1.014	.933	1.180	1	.277	.363
Anne Eğitim: Üniversite	-1.146	.949	1.457	1	.227	.318
Anne Eğitim: Yüksek lisans –Doktora (Referans Kategorisi)			21.690	6	.001	
Baba Eğitim: Okuryazar olmayan	-.232	.714	.105	1	.746	.793

Baba Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	-.211	.733	.082	1	.774	.810
Baba Eğitim: İlkokul	.119	.680	.031	1	.861	1.126
Baba Eğitim: Ortaokul	.082	.680	.015	1	.904	1.085
Baba Eğitim: Lise	-.133	.676	.039	1	.844	.876
Baba Eğitim: Üniversite	.033	.679	.002	1	.961	1.033
Baba Eğitim: Yüksek lisans –Doktora (Referans Kategorisi)			6.930	6	.327	
Çalışma Durumu: Hayır/ Öğrenciyim	-.236**	.105	5.040	1	.025	.790
Çalışma Durumu: Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	-.137	.150	.835	1	.361	.872
Çalışma Durumu: Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	.136	.158	.742	1	.389	1.146
Çalışma Durumu: Hem okuyorum hem çalışıyorum	-.357	.246	2.104	1	.147	.700
Çalışma Durumu: Çalışıyorum (Referans Kategorisi)			3.968	1	.046	

Not. ***, ** ve * sırasıyla %, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tartışma ve Sonuç

“

Bütün bu çalışmalarda geleceğe dönük değerlendirmelerin genelde daha olumlu bir şekilde bulunduğu ortadadır. Bununla birlikte baz alınan gelecek geldiğinde yapılan değerlendirmeler, geçmişte gelecek için yapılmış değerlendirmelerin genellikle altında kalır.

”

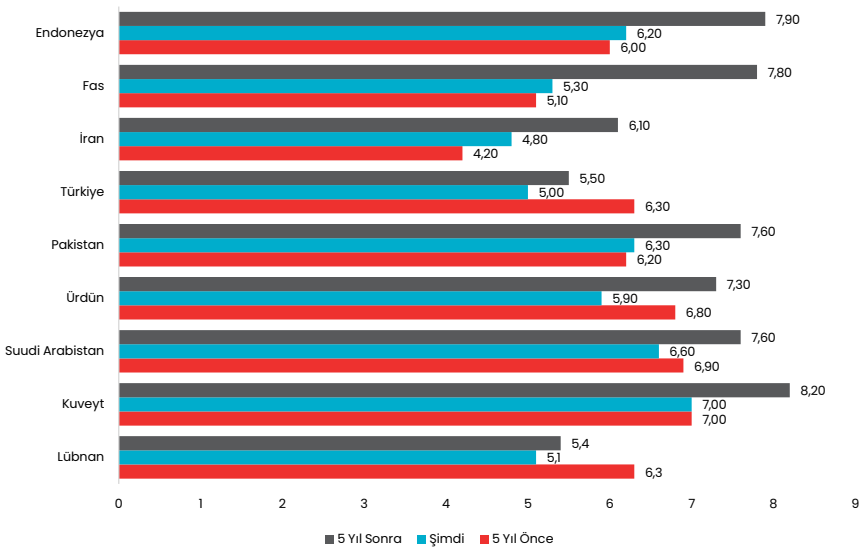
Gelecek beklentisi; "umut düzeyi", "geleceğe yönelik iyimserlik" vb. tanımlamalar altında gerek ulusal gerekse küresel araştırma şirketleri tarafından gerçekleştirilen düzenli araştırmalarla ele alınmaktadır. Geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki mutluluk ve beklenti düzeyinin ölçümü, 1940'ların ikinci yarısında başlamıştır. "World Data Base of Happiness" bu çerçevede kapsamlı bir veri tabanı sunmaktadır. Türkiye'ye ait ilk resmi araştırma ise TÜİK tarafından "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" adıyla 2003'te gerçekleştirilmiştir.

2008 itibarıyla Türkiye özelinde 18-24 yaş grubundaki bireylerin %69,4'ü, 25-34 yaş grubundakilerin ise %64,1'i geleceğinden umutlu bulunmuştur (TÜİK, 2008). 2014'te yapılan araştırmanın sonuçlarına göre mutlu olduğunu belirten (18-24 yaş) gençlerin oranı %61,2, gelecekte umutlu olduklarını ifade eden gençlerin (18-29 yaş) oranı ise %77 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2014a). Buna koşut olarak Vatandaş, Can, Yıldırım ve Mahitapoğlu'nun (2016) raporunda da gençlerin %91'inin, geleceğinin iyi olacağını dile getirdiklerine yer verilmiştir. Raporda ayrıca

gençlerin "gelecekte çok umutlu" oldukları ve "gelecekte durumlarının çok daha iyi" olacağını düşündükleri de kayıt altına alınmıştır. İlgili araştırmalarda incelenen yaş gruplarına bakıldığında, 18-24 yaş grubundaki bireylerin mutluluk oranının genellikle ortalamadan biraz daha üstünde (%63,9) çıktığı görülmektedir (TÜİK, 2010). Benzer bir durum PEW'in 2006'da ABD için yaptığı araştırmada da söz konusu olup yaş grupları bakımından geleceğini görece olumlu değerlendiren kitlenin 18-29 yaş aralığında bulunan genç yetişkinlerden oluştuğu saptanmıştır (Pew Research Center, 2006).

Gallup'un 2002'de ağırlıklı olarak Müslüman nüfusa sahip ülkelerde yaptığı araştırmada, Türkiye katılımcılarının ortalama düzeyde bir değerlendirmede bulundukları fark edilmektedir.

Şekil 1: 1-10 aralığında seçilmiş ülkelerin bireysel durum puanları (Newport, 2002'den uyarlanmıştır).

Türk katılımcılar 2002 yılında yapılan araştırmada son beş yılda kişisel durumlarında geriye gidiş olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur. Bu durumda şu anki değerlendirmeleri dokuz ülke arasında en olumsuzlar kategorisinde kalmıştır. Yalnız Türk katılımcılar durumlarının önümüzdeki beş yıl içinde iyileşeceği konusunda iyimser bir tablo çizmişlerdir (Newport, 2002).

Bütün bu çalışmalarda geleceğe dönük değerlendirmelerin genelde daha olumlu bir şekilde bulunduğu ortadadır. Bununla birlikte baz alınan gelecek geldiğinde yapılan değerlendirmeler, geçmişte gelecek için yapılmış değerlendirmelerin genellikle altında kalır. Bu bağlamda geleceğe dönük olumlu değerlendirmeleri genel bir kuramsal izaha bağlamak noktasında bazı çabalar olmuştur. Örneğin psikolog Gilbert (2006), memnun edici olduğundan dolayı insanın istemsiz ve doğuştan daha aydınlık yarınlar tasavvur ettiğini belirtir:

"İnsan beyninin en büyük başarısı, gerçek dünyada var olmayan nesnelere ve olayları hayal edebilmektir ve onun geleceği düşünmesine olanak tanıyan yetenek de işte budur. Neden sadece bu anı yaşayamıyoruz? Bugün, tam da şu anda düşünmemiz gereken birçok şey varken, neden beyinlerimiz inatla bizi geleceğe sürüklüyor? Bu soruların en açık cevabı geleceği düşünmenin keyifli olabilmesidir. Gelecekteki olasılıkları hayal etmek başlı başına bir mutluluk kaynağıdır. Gerçekten de geleceği düşünmek o kadar keyif verici olabilir ki bazen onu yaşamaktansa sadece düşünmeyi tercih ederiz. Hayal ettiğimiz en güzel yarınlarda gülüp oynamak isteriz—neden istemeyelim ki? Şaşırtıcı derecede doğru olan cevap, insanların kontrol etmekten zevk almasıdır—sadece gelecek hakkında bilgi edinmek için değil, başlı başına kontrol etmek için. Etkili olmak—bir şeyleri değiştirmek, bir şeyleri etkilemek, bir şeylerin olmasını sağlamak—insan beyninin doğuştan sahip olduğu en önemli ihtiyaçlardan biridir ve bebeklikten bu yana gösterdiğimiz davranışların çoğu bu kontrol tutkusunun basit birer göstergesidir." (Gilbert, 2009, s. 19).

Mutluluk ekonomisi teorisinin babası olarak kabul edilen Richard Easterlin'in yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre yüksek gelir, kısa süreli mutluluğa sebep olabilmektedir. Uzun vadede ise gelir ile mutluluk arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir (Easterlin, 2002). Bu duruma "Easterlin Paradoksu" ismi verilmiştir. Bu çalışmada yapılan geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmaları ise geçmişte daha mutlu olanların daha düşük gelecek kaygısı taşıdığını göstermiştir.

Türkiye özelinde gençlerin gelecek beklentilerinin (kişisel, mesleki, eğitsel, ekonomik, sosyal, sağlık vb.) genel olarak ortanın üstü düzeyde seyrettiği söylenebilir. Kalaycıoğlu (2000-2001) tarafından yapılan bir çalışmada gelecek için iyimser olanların oranı görece yüksek bulunurken Güleri (1998) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise gençlerin %56 oranında "kötümser" olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yine bu araştırmada, her ne kadar üniversite gençliğinde kötümserlik-iyimserlik dengesi kurulabiliyorsa da işçi gençler arasındaki iyimserlerin %39,1'lik oranına karşı, kötümserlerin %60,9'luk oranla ezici ağırlığa sahip olduğu açığa çıkarılmıştır.

Şimşek'in (2011) araştırma sonuçları, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerini etkileyen faktörlere ilişkin önemli bulgular ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin cinsiyet, öğrenim görülen lise türü, akademik not ortalaması, anne eğitim düzeyi, baba mesleği, aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, okul öncesi eğitimi alma durumu ve evde konuşulan dil değişkenlerinden etkilenmediğini göstermektedir. Güleri (1998) tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırmada da kızlar ve erkekler arasında geleceğe yönelik iyimserlik düşünceleri bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. İmamoğlu ve Edwards (2007), araştırmalarının sonucunda kız öğrencilerin erkeklere kıyasla geleceğe daha kaygılı yaklaştıkları sonucuna varmışlardır. Mevcut çalışmada da cinsiyetin ve baba eğitim düzeyinin gençlerin gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığı bakımından anlamlı bir etki göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okuyazar fakat okul bitirmemiş olanların gelecek beklentilerinin olumsuz olma olasılığının 0.208 kat; anne eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okuyazar fakat okul bitirmemiş olanların gelecek

beklentilerinin olumsuz olma olasılığının 0.167 kat daha az olduğunu gösterir bulgular elde edilmiştir.

Manap, Davras ve Alili (2019), çalışmalarında, öğrencilerin gelecek beklentileri üzerinde ailenin gelir durumunun bir etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Oysa Roberts ve Bengston'a (1993) ait çalışmayla ekonomik olarak iyi durumdaki ailelere mensup gençlerin başarı güdüsünün daha yüksek olduğu ve sosyal değişim ve gelişime açık oldukları, ekonomik olarak yetersiz/kötü durumdaki ailelere mensup bireylerin ise gelecek beklentileri açısından daha kaygılı ve kaderci oldukları sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada ise aile gelirleri en üst grupta olanlara göre 5001-5500 TL aralığında aile gelirine sahip olanların gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığının 0.490 kat daha az olduğu bulunmuştur. Ayrıca mevcut ekonomik durumdan memnuniyet ve mutluluk derecelerindeki bir birimlik artışın gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını sırasıyla 0.802 ve 0.587 kat azalttığı belirlenmiştir. arkadaşlarının (2016) çalışmasında ulaşılan bulgular da kadınların (%92) erkeklere (%90) oranla; 28 yaş grubundakilerin (%97) diğer yaş gruplarına (%87-96) oranla; lisansüstü eğitime sahip olanların (%95) diğerlerine (%87-92) oranla, aylık geliri 5001 TL ve üzerinde olanların (%100) diğerlerine oranla (%85-94) geleceklerini daha iyi olarak gördüğü yönündedir.

Bu çalışmada dindarlık derecesi ve itibar düzeyindeki artışın, gençlerde gelecek beklentisinin olumsuz olma olasılığını azalttığı sonucuna varılmıştır. Vatandaş ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da Allah'ın varlığına inanma düzleminde gençlerin %83-91'i; dinî bilgi düzleminde %75-93'ü; dinin duygu ve düşünceleri etkileme düzleminde %83-91'i; dinin tutum ve davranışları etkileme düzleminde %83-92'si; dindarlık düzleminde %85-93'ü ve beş vakit namaz kılma düzleminde %89-94'ü kendi geleceklerinin "iyi" ("çok iyi + iyi") olacağı kanaatini taşımaktadır. Bununla birlikte dindarlık düzeyindeki değişimle gelecek arasında anlamlı bir ilişki varlığı tanımlanamamıştır.

Bu çalışmada idealler uğruna mücadele etme, toplumsal alanda kendini ifade etme, sosyal hayata katılma değişkenlerinin gelecek beklentisini olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır.

“

Bu çalışmada idealler uğruna mücadele etme, toplumsal alanda kendini ifade etme, sosyal hayata katılma değişkenlerinin gelecek beklentisini olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır.

”

Kaynaklar

- Akman, Y. (1992). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin meslek, evlilik ve geleceğe yönelik beklentileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 125-149
- Artar, M. (2003). Depremi yaşayan ergenlerin gelecek beklentilerinin içeriği. *Kriz Dergisi*, 11(3), 21-27.
- Avar, F. Z. (2019). *Lise öğrencilerinde algılanan ebeveynlik tutumunun öğrencilerin gelecek beklentisi ve akademik başarısı ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Aylar, E. (2012). Bir örnek olay incelemesi: Sosyo-kültürel teori bağlamında geleceğe yönelik hedefler ve öz-düzenleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 767-782.
- Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi. (2014). *Dünya Nüfusunun Durumu 2014 -1.8 milyarın gücü: ergenler, gençler ve geleceğin dönüşümü*. 18 Aralık 2019 tarihinde <http://www.bmdergi.org/tr/dunya-nufusunun-durumu-2014-1-8-milyarin-gucu-ergenler-gencler-ve-gelecegin-donusumu/> adresinden edinilmiştir.
- Dubow, E. F., Arnett, M., Smith, K., & Ippolito, M. F. (2001). Predictors of future expectations of inner-city children: A 9-month prospective study. *The Journal of Early Adolescence*, 21(1), 5-28. <https://doi.org/10.1177/0272431601021001001>
- Dündar, B. B. (2018). *Lise öğrencilerinde sınav kaygısı, aile tutumu ve gelecek beklentisinin okul tükenmişliği ile ilişkisi* (Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Dündar, B. B. (2018). *Lise öğrencilerinde sınav kaygısı, aile tutumu ve gelecek beklentisinin okul tükenmişliği ile ilişkisi* (Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Easterlin, R. A. (2002). The income-happiness relationship. In W. Glatzer (Ed.), *Rich and poor: Disparities, perceptions, concomitants* (pp. 157-175). Boston: Kluwer Academic.

- Ege, A. (2018). *Ergenlerin sorunlarının ve algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkilerinin incelenmesi* (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatrik ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(3), 209-215.
- Gilbert, D. (2006). *Stumbling on happiness*. New York, NY: Knopf.
- Gilbert, D. (2009). *Mutluluk üzerine çeşitlemeler* (F. Şar ve A. Hekimoğlu Gül, çev.). Optimist Yayınları.
- Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1), 55-65.
- İleri, M. (2019). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin akademik öz yeterliliklerinin gelecek beklentisi üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Karaman). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- İmamoğlu, E. O. ve Edwards, A. G. (2007). Geleceğe ilişkin yönelimlerde benlik tipine bağlı farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 115-132.
- Kalaycıoğlu, S. (2000-2001). *Gap bölgesinde Urfa, Harran ve Diyarbakır'da farklı kesimlerde toplumsal, kültürel ve ekonomik değişim beklentileri*. <http://www.gap.metu.edu.tr/html/yayinlar/gapbolgesidegisimbeklentiSKalaycioglu.pdf> adresinden 1 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Manap Davras, G. ve Alili, M. (2019). Turizm eğitimi alan üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 40-52.
- Newport, F. (2002). *Optimism in nine predominantly Islamic countries*. <https://news.gallup.com/poll/6058/optimism-nine-predominantly-islamic-countries.aspx> adresinden 1 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Nurmi, J. E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning. *Developmental Review*, 11(1), 1-59. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(91\)90002-6](https://doi.org/10.1016/0273-2297(91)90002-6)
- Pew Research Center. (2006). *Looking backward and forward, Americans see less progress in their lives*. <https://www.pewsocialtrends.org/2006/09/14/americans-see-less-progress-on-their-ladder-of-life/> adresinden 1 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.

- Roberts, R. E. L., & Bengtson, V. L. (1993). Relationships with parents, self-esteem, and psychological well-being in young adulthood. *Social Psychology Quarterly*, 56(4), 263-277.
- Seginer R., (2019). Adolescent future orientation: Does culture matter? Online Readings in Psychology and Culture, 6(1), Article 5. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1056>
- Şanlı, T. ve Saraçlı, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde etkili olan faktörlerin analizi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(11), 25-36.
- Şimşek, H. (2011). Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ve gelecek beklentilerini etkileyen faktörler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(1), 90-109.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye'de ergen profili 2008*. Ankara: Yazar.
- Tarhan, N. (2009). *Genç arkadaşım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 933-946.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). *Yaşam memnuniyeti araştırması*. www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8486 adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014a). *İstatistiklerle gençlik 2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014b). *Yaşam memnuniyeti araştırması*. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18629> adresinden 15 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkön, H. (2019). *Ergenlerde (14-18) bağlanma stilleri ile gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kayseri örneği* (Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul) <https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Uğurlu, O. (2011). Genel ve zihinsel sağlığın yordayıcıları olarak iyimserlik ve karamsarlık. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(1), 81-90.
- United Nations Population Fund. (2014). *State of the world population: 2014: The power of 1.8 billion - Adolescents, youth and the transformation of the future*. Retrieved December 18, 2019 from <https://www.unfpa.org/swop-2014>

- Vatandaş, C., Can, B., Yıldırım, H. ve Mahitapoğlu, M. (2016). *Türkiye'de gençliğin güven bunalımı*. İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Wyman, P. A., Cowen, E. L., Work, W. C., & Kerley, J. H. (1993). The role of children's future expectations in self-esteem functioning and adjustment to life stress: A prospective study of urban at-risk children. *Development and Psychopathology*, 5, 649–661. <https://doi.org/10.1017/S0954579400006210>
- Yavuzer, H., Demir, İ., Meşeci, F. ve Sertelin, Ç. (2005). Günümüz gençliğinin gelecek beklentileri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93–103.

Siyasal Kimlikler, Din ve Değerler

Dr. Öğr. Üyesi **Muhammed Veysel Bilici**

Kırklareli Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi **Muhammed Veysel Bilici**

2005 yılında Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında "Çağdaş Erdem Etiği Bağlamında Din ve Ahlak İlişkisi" başlıklı yüksek lisans çalışmasını tamamladı. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında "Tüketim Toplumunda Dini Yaşamak: Sekülerleşme Paradigmasını Yeniden Okumak" başlıklı doktora çalışmasını tamamladı. Alanında yayınlanmış çeşitli kitap bölümleri ve makaleleri mevcuttur. İlgili alanları din sosyolojisi, kimlik sosyolojisi, ahlak sosyolojisi ve sanat sosyolojisidir. Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Öz

Çalışmada, Türkiye'de yaşayan ve yaşları 15 ile 30 arasında değişen gençlerin siyasal kimlik tercihlerini etkileyen faktörler, Türkiye'nin Gençleri Araştırması (2018) veri seti kullanılarak frekans yüzdeleri, çapraz tablolar ve ikili lojistik regresyon analizleri ile incelenmiştir. İlk bölümde siyasal kimlik tercihleriyle alakalı olan bazı betimsel, istatistiksel veriler tablolara sunulmuştur. Gençlerin siyasal kimlik tercihleri bağımlı değişkenler olarak kabul edilmiş, çalışmada elde edilen değerler ve farklılıklara karşı tutumlarla ilgili çeşitli verilerin, bağımsız değişkenler olarak bu tercihleri nasıl etkilediği incelenmiştir. Örneklem grubunu oluşturan gençlerin 7.722'si (%97,2) on iki siyasal kimlikten birini seçmiştir. Gençlerin 110'u (%1,4) siyasal kimlikleri ile ilgili soruyu cevaplamamıştır. "Hiçbiri" cevabını verenlerin sayısı 99 (%1,2), "Diğer" cevabını verenlerin ise 18 (%0,2)'dir. İlk üç siyasal kimlik tercihini sırasıyla Atatürkçülük, Milliyetçilik ve Dindarlık oluşturmaktadır. Bunların peşinden Muhafazakârlık, Demokratlık, İslamcılık, Muhafazakâr-Demokratlık, Laiklik, Sosyal-Demokratlık ve Sosyalistlik gelmektedir. Analizlerdeki temel bulgu şudur: Farklı siyasal kimlik tercihleri ve tek kimlik kategorileri değişen oranlarda bazı değerlerle ve farklılıklarla ilgili bakış açısı çeşitliliğine sahiptir. Buna rağmen Atatürkçülük, milliyetçilik ve dine önem verilmesi noktasında birleşmektedirler. Araştırmada öne çıkan bir diğer husus, siyasal kimlik kategorileri ve değerler arasındaki ilişkinin, kimlik tercihlerinden büyük ölçüde bağımsız olarak gençlerde ortak bir kültürel repertuara ve buna dayalı tavır alışa işaret ettiği.

Anahtar Kelimeler

İslam, Atatürkçülük, milliyetçilik, kimlik, siyasal kimlik, performatif inanç, topluma gömülmüslük

Kimlik konusunun son dönem sosyal bilimler literatüründe farklı teorik ve pratik çerçevelerde artan bir biçimde ilgi görmesinin temel nedenlerinden biri olarak kurumsal açıdan kimliğin krize girmesi gösterilmektedir (Bauman, 2017; Berting, 2018; Giddens, 2014). Berger ve Luckman ikilisi bu krizi, modernitenin ortaya çıkardığı epistemik ve etik yaşantının içkin bir özelliği olarak "eylemleri düzenleyen, kimliğe dayanak oluşturan anlam ve değer sistemlerinin sorgulanmaksızın kabul edilme statüsünü" (Berger ve Luckman, 2015: s. 10) verili olmaktan çıkartan bir durumun sonucu şeklinde kavramaktadırlar. Ancak modernliğin farklı safhalarında; farklı tarihsel ve mekânsal bağlamlarda, kimliğin bir kriz durumu olarak kavranmasının, modernitenin verili olanları tartışmaya açtığı bir değerler çoğulculuğunun ötesinde önemli bir boyutu daha bulunmaktadır. Bir kriz ve belirsizlik durumu olarak kimliğin sorunsallaştırılmasının ana dayanak noktasını, modernliğin tarihsel süreç içerisinde politik, toplumsal, iktisadi ve bireysel noktalarda iki ana bileşenini oluşturan vatandaşlık ve sınıf kategorilerinin kurdukları teorik ve pratik çerçevelerin sorun belirleme, çözme ve hayata anlam kazandırma potansiyellerindeki zayıflama oluşturmaktadır. Bu doğrultuda içinden geçilen süreçte modernleşme tecrübesinin farklı safhalarında veya modernliği söylemsel ve pratik boyutlarda ve büyük ölçüde belirleme pozisyonunda olan ülkelerin alışlagelmiş vatandaşlık ve sınıf kategorileri üzerinden anlamlı bir hayat üretebilme kapasiteleri piyasanın, küresel şirketlerin, artan hâkimiyeti karşısında ciddi bir bunalımla karşı karşıyadır. Berting bu durumu "bireysel

“

Kimlikte özdeşleşmenin sağlayacağı tutarlılığın yerini, piyasanın egemenliği altındaki farklılığın bilişsel tutarlılık aramayan duyuşsal ve duygusal karşıtlık ilkesi alırken; kitleler, tutarlılığın yerine güvenli bir alana sığınma arayışını ikame ederler.

”

başarı toplumunun çöküşü ve ultra-liberal piyasa toplumunun" (Berting, 2018: s. 21) gittikçe artan egemenliği sonucunda ulus devlet merkezli standart eğitim, istihdam, gelecek beklentisi, anlamlı hayat sürme mekanizmalarının tahribi olarak kavramayı önermektedir. Bauman, "biz kimliklerimizin komünal referanslarını hareket halindeyken arıyor, inşa ediyor ve bir arada tutuyoruz" (Bauman, 2017: s. 38) diye yazarken hem bu duruma işaret etmekte hem de ulus devlet merkezli vatandaşlık kimliğinin üretildiği hiyerarşik ve iktidar merkezli yapıların gittikçe etkisini arttıran küreselleşme karşısında tartışmasız olma durumlarını kaybettiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda eğer bir kimlik krizinden bahsedeceksek kimlik olgusunun özünü oluşturan farklılık, özdeşlik, tutarlılık, dayanıklılık, etkileşim halinde olma, anlamlılık (Jenkins, 2016: s. 18-21, 73-74) gibi unsurlar arasında bir uyumsuzluk durumundan bahsedebiliyor olmamız gerekmektedir. Neoliberal piyasa toplumlarında ortaya çıkan sorunun en önemli boyutlarından biri, işaret edilen farklılık ve özdeşlik arasındaki yapılandırılmış uyumsuzluk durumundan kaynaklanmaktadır. Kimlik krizi, farklılık mekanizmalarının sürekli kışkırtıldığı ancak özdeşlik mekanizmalarının piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda sürekli dalgalanmaya bırakıldığı bir bağlamda vuku bulmaktadır. Kimliğin esasını oluşturan süreklilik, tutarlılık, özdeşlik ve farklılık, kolektivist boyutlarından gittikçe soyutlanmaları neticesinde verili olmaktan çıkarılarak bireylerin inşa etmeleri gereken olgulara dönüşür (Giddens, 2014). Artan toplumsal hareketliliğin geç modern zamanlarda aldığı biçim, bireyin sürekli ve aynı ilişkiler içinde yurt edinmesini imkânsız hale getirdikçe anlamlı bir hayat sürmenin aracı olarak kimliğin işlevi de değişmektedir.

Taylor'un "topluma gömülmüşlük" olarak kavramsallaştırdığı durum, bir kimlik meselesi olarak "bireyin benlik duygusu açısından" kendisini belirli bir "toplumsal matrisin dışında tahayyül edemeyişi anlamına" gelmektedir (Taylor, 2014: s. 179). Bu durum kimliği estetik, etik ve bilişsel boyutlarda bir toplumsal iktidar ilişkileri yumağının neticesi olarak kavramamız gerektiği anlamına gelmektedir. Diğer yandan toplum, homojen ve "üniter bir gövde" olmaktan ziyade "farklı ama yine de spesifiklerini muhafaza eden iktidarların yan yana gelmesi, ilişkisi, koordinasyonu ve hiyerarşisi" sonucu ortaya çıkan "iktidar bölgelerinden" oluşan bir takımada olarak sadece sınırları değil aynı zamanda üretici ve işlevselleştirici bir olgudur (Foucault, 2014: s. 145-146). Ancak Wallerstein "her biri bir kimlik çevresinde dayanışma kuran ve kendilerine benzeyen diğer grupların yanında ve karşısında hayatta kalma mücadelesi veren savunmacı grupların inşası" çağında yaşadığımızı belirterek bu yeni durumun siyasi sorununun "insanlara sorunların üstesinden gelmelerine yardımcı olacak yeni bir araç" sunmaması olduğunu belirtmektedir (Wallerstein, 2003: s. 14). Vatandaşlık ve sınıf kategorilerinin¹ oluşturduğu modern kolektif kimlik

1 Vatandaş ve sınıf kategorilerinin hem kendi içlerinde hem de kendi aralarında sorunsuz olgular olarak var olmalarından ziyade modern toplumlarda yirminci yüzyılın sonlarına dek hegemonik bir pozisyonda hayatı anlamlandırıcı politik ve kültürel bir çerçeve sağlandığı vurgulanmalıdır. Arif Dirlik'in küreselleşme ve ortaya çıkan kriz durumuyla ilgili olarak ABD'nin yeni dış politikasını betimlerken altını çizdiği "sınıf temelli vatandaşlık" (Dirlik, 2009: s. 29) ve bunun ortaya çıkardığı tahakküm ilişkileri, hem bu kavramların hem de bağlı kimlik kategorilerinin sadece Weberci anlamda "ideal tipler" olarak ele alınması gerektiğini imlemektedir. Dolayısıyla, sınıfsal tahakküm biçimlerini görünmez kılan ve ortak bir tahayyül dünyası sağlama noktasında başarılı olmasına rağmen kolektif iyi idealinin gerçekleşmesini hiçbir zaman temin

inşa biçimlerinin yerini, Wallerstein'in tespitiyle kapalı devre gurupçuluk biçimleri almaya başlar. Ortaya çıkan durum, rasyonellik, bireycileşme ve farklılıktan ziyade duygusalılık, bağlılık ve bir kolektivitede yok olma tecrübesi olarak yeni-kabilecilik (Maffesoli, 2000: s. 11) biçimlerinin egemenliği altında evrensel iktisadi, toplumsal, kültürel hak arayışlarında geriye gidiş olarak deneyimlenmektedir. Ancak Maffesoli'nin yeni-kabilecilik olarak adlandırdığı olgu, bireylerin her zaman içinde yaşayabilecekleri bir süreklilik arz etmekten uzaktır. Bu yapılar, Bauman'ın Siegfried Kracauer'e referansla işaret ettiği gibi mensuplarının "kopmaz bağlarla birlikte yaşadığı" hayat ve kader cemaatleri olmaktan ziyade bağlılarının fikirleri ve inşa ettikleri ilkelerle bir araya gelen (Bauman, 2017: s. 19) iradi cemaatler olarak varlık bulurlar. Bu durum, tüm ilişkilerin akışkan hale geldiği bir zaman-mekân diyalektiğinde "yerinden çıkarıcı mekanizmaların" (Giddens, 2014: s. 13) egemenliği altında "kim olduğumuzu ve neyin önemli olduğunu" kendileri aracılığıyla kavrayacağımız uzun süreli ve verili ilişkilerin (Taylor, 2014: s. 164) buharlaşmaya yüz tutmasına paralel olarak kimliğin tehdit altına girmesi ya da bir kimlik krizi yaşanmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla büyük bir kolektiviteye aidiyet hissetmeyle birlikte bilişsel, etik ve estetik tutarlılık sağlama işlevleri olan kimlikler, bireyin ayakta kalmasını temin etme kapasitelerini kaybederek ayakta kalmanın önündeki engellere dönüşürler. Bu noktada elinizdeki çalışmada, gençlerin önemli bir kısmı için en azından siyasi kimlik kategorileri noktasında bir kriz durumundan bahsedebilecek durumda değiliz. Gençlerin önemli bir kısmının "nominal kimlik" (Jenkins, 2016: s. 40) noktasında bir krizle yüz yüze olmadıkları söylenebilir. Diğer yandan bu araştırma, nominal kimliğin gerçekte nasıl deneyimlendiğine işaret eden "sanal kimlik" (Jenkins, 2016: s. 40) noktasında doğrudan bir analiz yapmamıza imkân tanıyacak bir veri setinden mahrumdur. Kaldı ki bu türden bir analiz için sadece nicel değil aynı zamanda nitel bir araştırmanın da yapılması gerekmektedir.

Kimlikte özdeşlemenin sağlayacağı tutarlılığın yerini, piyasanın egemenliği altındaki farklılığın bilişsel tutarlılık aramayan duygusal ve duygusal karşıtlık ilkesi alırken; kitleler, tutarlılığın yerine güvenli bir alana sığınma arayışını ikame ederler. Bu noktada siyasi kimlikler başta olmak üzere, tüm kimlik kategorilerinin özünde farklılığın inşa edilmesi bulunduğu yönünde bir itiraz gelebilir. Ancak farklılık kadar kimliğin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli boyut özdeşlik ilkesidir. Bu totolojik bir önerme gibi görünebilir: Bir şey ne ise odur ve o başkalarından farklıdır. Chantal Mouffe, "farklılık *Idifference* olarak inşa edilmediği müddetçe, kimlik diye bir şey var olamayacağı" gibi kimlik, "toplumsal nesnellüğün iktidar pratikleri aracılığıyla inşa" edilmekte "dolayısıyla da meydana getirilişine eşlik eden dışlama pratiklerinin" izlerini taşımaktadır, der (Mouffe, 2015: s. 24). Diğer yandan kolektif kimliklerin inşasında akıl ve ahlaki değerlendirmelerin önemi kadar duyguların oynadığı rol de göz ardı edilmez (Mouffe, 2015: s. 26). Dolayısıyla, kimliğin rasyonel boyutu kadar

edemeyen ulus devlet merkezli vatandaşlık olgusu, ne olduğumuz ve ne yapmamız gerektiğine dair siyasi, kültürel ve toplumsal bir kategori olarak modern kimlik kurgusunun sürekli bir kriz durumuyla malul olduğuna da işaret etmektedir. Ancak burada konuyla ilgili tartışmalar kapsam dışında bırakılarak araştırma sonucunda elde edilen verileri anlamlandırabilecek bir kavramsal çerçevenin imkânına dair bir soruşturma hedeflenmektedir.

duyusal ve duygusal bir boyutu olduğu da unutulmamalıdır. Farklılığın duyusal ve duygusal olarak sürekli kışkırtıldığı piyasa merkezli dışavurumcu *otantiklik kültürünün* (Taylor, 2014: s. 557) veya siyaset merkezli yeni *korcu kültürünün* (Bauman, 2018: s. 71) bireylere sağlamakta başarısız olduğu şey, kolektif iyi arayışını ayakta tutacak, duygusal özdeşleşmeyi temin edecek sürekli ve tutarlı toplumsal ilişkiler ağının mevcudiyetidir. Farklılık, benim *ötekinden* ayrıışmamı temin eder ancak güvenli ve anlamlı bir alan var edemez. Güvenlik arayışı bu çerçevede özdeşleşme ile birlikte bir başka unsur daha gerektirmektedir: tanınma ya da kimliğin onaylanması. Kimliğin tanınması veya onaylanması, hem politik ve hukuki hem de toplumsal ve bireysel boyutlara sahiptir. Burada daha çok bir toplumsal yapıdaki iktidar mekanizmalarınca belli bir var oluş biçiminin meşru kabul edilerek ona belli bir takım haklar ve görevler çerçevesinde yaşama hakkı tanınması önemlidir. Diğer yandan kimliğin duygusal boyutu elinizdeki araştırma için şu açıdan da önemlidir: Gençlerin siyasal kimlik kategorileriyle özdeşleşme biçimleri salt rasyonellik ve tutarlılık ilişkisi üzerinden kavrandığında araştırma sonucunda gençlerin tutarsız bir var oluş biçimi geliştirdikleri savunulabilir. Ancak, siyasal kimlikler estetik bir deneyim biçimi olarak ele alındığında gençlerin sosyalleşme süreçleri sonucunda sahip oldukları duygusal anlam stokları dikkate alınarak *çelişki* gibi görünen şeylerin aslında beklenmesi gereken duyusal ve duygusal bir tutarlılık barındırdığı ya da *bilişsel tutarsızlığın* gençlerden ziyade sistemin ürettiği bir durum olduğu savunulabilir. Örneğin, Nurdan Gürbilek, 80'li yıllarda Türkiye'de ilk kez tüketilebilecek bir "pop tarih" kurulduğunu belirtmekte ve bunun müsebbibi olarak da "imgeleri tarihsel yükünden kurtaran, geçmişi bir alıntıdan ibaret kılan, tümüyle keyfi ve nedensiz bir dili çeşitli alanlarda yaşar" kılan reklamcılık endüstrisine işaret etmektedir (Gürbilek, 2001: s. 24). Böylece bu süreç sonunda bilişsel tutarlılık arayışının, piyasa ilişkilerinin egemenliği altında yitirilmesinin temel sebeplerinden birine işaret etmektedir. Bu süreçte kimlikler, "yamalı bohça" olarak adlandırılabilir, rasyonel ve bilişsel tutarlılıktan yoksun olgulara dönüşmüşlerdir (Shayegan, 2013: s. 26).

Elinizdeki araştırma sonucunda ortaya çıkan ve siyasal kimlik kategorilerinden beklenebilecek bir takım değerlere, tutumlara sahip olma ya da olmama noktasındaki tutarsızlıklar, aslında siyasal, kültürel ve toplumsal iktidar odaklarının ürettiği değer, anlam ve tutum kalıplarının bilişsel bir tutarlılıktan ziyade estetik deneyimi merkeze almalarının doğrudan sonuçları olarak kavranmalıdır. Abby Day'in Hristiyanlık ve sekülerleşme ilişkisi çerçevesinde ileri sürdüğü bir kavram olarak "ait olmaya inanma" ve "performatif inanç" (Day, 2013: s. 192-194), estetik deneyimin yanı sıra işaret edilen muhtemel tutarsızlıkları anlamada bir başlangıç noktası temin edebilir. Day'in araştırmaları sonucunda ortaya çıkan kimlik tercihleri ve sergilenen davranışlar arasındaki tutarsızlıklarla ilgili olarak ürettiği bu kavramlar, bireylerin belli bir dinî geleneğe, doktrinel ya da bilişsel olmaktan ziyade kültürel bir biçimde ya da bir topluma ait olma hissi ve arzusu üzerinden bağlandıklarına işaret etmektedirler. Dolayısıyla, temel özelliklerinden biri olarak özelde din genelde ise kimlik olgusu, rasyonel ve tutarlı bir teorik ve pratik yönelimden ziyade belli bir toplumsal ve kültürel çevreye aidiyet hissinden beslenmektedirler. Bu noktada araştırmada önemli bir sonuç Atatürkçülük, Müslümanlık ve milliyetçiliğin iç içe geçmiş ortak

değerler olarak öne çıkmasıdır. Bu iç içe geçmişlik, teorik bir zeminde olmaktan ziyade siyasal ve toplumsal iktidar merkezlerinin belirledikleri pratik bir bağlamda gerçekleşmektedirler. Bundan sonraki satırlarda tarihsel ve kurumsal arka plan dikkate alındığında bu sonucun hangi sosyolojik olgulardan beslendiğinin ya da nasıl sorunsallaştırılabileceğinin üzerinde durulacaktır.

Asef Bayat'ın Ortadoğu'daki gençlik hareketleri ile ilgili bir tespiti elinizdeki araştırma açısından önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bayat'a göre gençlik, kısmen özerk olan çocukluk ile erginlik arasındaki bir toplumsal konuma tekabül etmektedir. Gençlik "genç olmakla ilişkili belirli bir 'habitus'a ya da davranışsal ve bilişsel eğilimlere işaret eder" ve "gençlik hareketlerinin siyasal failiği, dönüştürücü ve demokratikleştirici güçleri, hasımlarının, manevi ve siyasal otoritelerin, gençlik taleplerini karşılama kapasitelerine" dayanmaktadır (Bayat, 2016: s. 170). Bu açıdan gençlerin ve onların siyasal kimlik tercihlerinin analizini yapabilmek için bir yandan belirli bir ülkedeki siyasal, toplumsal ve iktisadi iktidar mekanizmalarını/ odaklarını diğer yandan bu mekanizmaların hem gençliği kurma hem de onların taleplerini karşılama kapasitelerini dikkate almak gerekmektedir. Bayat'ın konumuz açısından bir diğer önemli tespiti, gençlerin kimliklerini çoğunlukla "edilgen ağlar" olarak kavramsallaştırdığı "atomize bireyler arasındaki, ortaklıkların zımnı kabulüyle tesis edilen ve kamusal alanda doğrudan ya da kitlesel iletişim araçlarıyla dolaylı olarak aktarılan tasarlanmamış, anlak iletişim aracılığıyla" (Bayat, 2016: s. 174) oluşturdukları gerçeğidir. Bu çerçevede ele aldığımızda gençlerin siyasal kimlik tercihlerini doğrudan etkileyen üç ana bağlam ortaya çıkmaktadır: İlki ulus devlet ve eğitim sistemi, ikincisi toplumsal alanda ahlak, değer ve tutum üreten dini kurumlar ve üçüncüsü de ilk ikisiyle etkileşim halinde ancak onlardan bağımsız olan piyasanın oluşturduğu bağlamdır. Her üç bağlam da farklı tarihsel dönemlerde değişen ölçülerde merkezî-hegemonik bir rol üstlenmiş ve birbirleriyle uzlaşma-çatışma-paralellik ilişkilerine sahip olmuşlardır. Piyasa ve din olgularının Türkiye özelinde aldığı biçimler, cari politik sistemin ürettiği kimlik ve değerler çerçevesinde kısaca ele alınacak ancak kendi içlerinde tartışılmayacaktır. Böylece "TGSP gençlik araştırmasından siyasal kimlik tercihleriyle ilgili elde edilen verilerin yorum çerçevesi ne olmalıdır?" sorusuna kısmi bir cevap verilmeye çalışılacaktır.

Talal Asad, Charles Taylor'un vatandaşlık kimliği ile diğer kimlik türleri arasındaki ilişkiyi ele alma biçimi hakkındaki analizinde önemli bir tespitte bulunmaktadır. Modern devlet, yurttaşlığı veya vatandaşlığı kimliğin temel ilkesi haline getirerek sınıf, cinsiyet, kültür ve din temelli çatışan perspektifleri "birleştirici bir deneyimle" hem ikame etmeye hem de aşmaya çalışmıştır ve bu açıdan modern devletin en önemli özelliği olan sekülerizm, "aşkın bir dolayım" işaret etmektedir (Asad, 2007: s. 15). Vatandaşlık dışındaki diğer tüm kimlikler ancak ve ancak bu aşkın kimliğin izin verdikleri ve ona katkıda buldukları ölçüde, varlığına izin verilen ve bu çerçevede sınırlandırılan gölge fenomenler olarak varlık bulabilirler. Aynı biçimde modern seküler devlet, hem zorunlu eğitim sistemi hem de iletişim araçları yoluyla elde ettiği imkânlarla yurttaşları milliyetçi duygulara sahip olmaya yönlendirir. Böylece devlet, milliyetçilikten beslenen "yoğun duyguların odağı haline gelir ve bu da fiili ve potansiyel olarak yabancılara düşman ulusal bağlılık ve çıkarların sürdürülmesine

yardımcı olur" (Asad, 2007: s. 167). Fuat Keyman'ın Türkiye özelinde yaptığı tespit, bu genel çerçevenin somut olarak aldığı biçimi göstermesi açısından önemlidir. Keyman'a göre erken cumhuriyet döneminde "Kemalist seçkinler... devleti ve siyasi işleri dinî kurumlar ve sembollerden" arındırma ve ayırmanın ötesine geçerek laiklik ilkesi üzerinden "eğitim reformlarından yeni kıyafet yönetmeliklerine kadar bir dizi uygulamayı başlatarak, kamu işlerinde dinin varlığını yasaklamayı; özel ve kültürel alanlara ilişkin tercihlerin ve kimliğin oluşmasında dinin rolünü engellemeyi" (Keyman, 2003: s. 123) hedeflediler. Göle ise bu durumun ideolojik arka planı hakkında şu tespiti yapmaktadır: "ulus-devlet ideolojisi olarak Türk cumhuriyetçiliği iki temel direk üzerine kurulmuştu: Sekülerizm ve milliyetçilik -Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün adına göndermeyle "Atatürkçülük" denmiştir bunlara" (Göle, 2012: s. 86). Bu noktada milliyetçilik "ulus devletin hem seküler hem de dinsel tanımlar üzerinde tekel kurmasını temin eden" (Göle, 2012: s. 18) en temel ideolojik ve kurumsallaştırılmış olgu olarak öne çıkmaktadır. Burada milliyetçiliğin farklı formları olduğunu ve devletin farklı dönemlerde farklı biçimlerde dinî olguyu içerme ve dışlama süreçlerine maruz bıraktığını dikkate almakla birlikte Atatürkçülüğün Türkiye'de en kurumsallaşmış ve hegemonik siyasal kimlik olduğunun altı çizilmelidir. Bu hegemonyanın 90'larda tesis edilme biçimi, politik alandan ya da devletten ayrılmadan ancak piyasa ilişkilerini de kuşatacak bir değişim ve dönüşüm süreciyle birlikte yeni bir evreye girmiştir.

Navaro ve Yashin, 1980 sonrası süreçte gerek İslamcılığın gerekse Atatürkçülüğün piyasa ilişkilerindeki kültürel üretimler ya da metalaşma süreçleri ve buna dayalı içe içe geçmişlikler (Navaro ve Yashin, 2005) dikkate alınmadan anlaşılamayacağını belirtmektedir. Göle ise modernliğin dinamik ve sürekli bir yeniden üretim ve uyarla(n)ma süreci olarak etik ve estetik değerlerin potasında şekillendiğini ve deneyimlendiğini belirtmektedir. Bu çerçevede Atatürkçülüğün 60'lı, 70'li yılların sol ideolojik Kemalist vurgusundan kurtularak 80'lerde Atatürk'ün kendisine ya da "bozulmamış ilk dönem Cumhuriyet ütopyası"na döndüğünü belirtmektedir. Bu süreçte "Atatürkseverlik yeni bir ivme" kazanarak Atatürk resimleri, rozetleri ve onun adına yazılan şiirlerle gündelik hayatta yeniden üretilmektedir (Göle, 2011: s. 15-16). Her iki yorum da kendi içlerinde şüphesiz ki önemli boyutlar barındırmakta ve bir gerçekliğe işaret etmektedir: Devlet ideolojisi olarak Atatürkçülük daha sivil bir çerçevede ve piyasa ilişkileri bağlamında yeniden üretilmekte ve toplumsallaşmaktadır. Ancak bu süreç kendiliğinden gerçekleşen bir dönüşüme tekabül etmemektedir. Özellikle 90'larda o dönemki devlet yönetiminin, 1994 yerel seçimlerinden sonra sivil toplum örgütleriyle karşılıklı iş birliği çerçevesinde bilinçli bir politik araç olarak yaşanan bu dönüşümün ana aktörü olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Esra Özyürek, 1994 seçimlerinden sonra Atatürkçülüğün bürokratik ve devlet merkezli olmaktan çıkarak sivilleşmesi süreciyle ilgili iki önemli bilgi vermektedir: İlki 1994 sonrasında ulusal bayram ve anma törenlerinde geleneksel stadyumların halkı pasifleştirici ve bürokrasiyi öne çıkartan kutlama mekânları olarak azalan cazibe-benin, valiler tarafından kitleleri çekecek ve kutlamaları bir eğlenceye dönüştürecek popüler sanatçıların katıldığı ücretsiz açık hava konserleri düzenlenerek geri kazanılmasıdır (Özyürek, 2011: s. 176-177). İkincisi resmî tarih tezini revize etme iddiasıyla kurulmasına rağmen o dönemki Tarih Vakfı yönetiminin, Cumhuriyet'in

75. Yıl kutlamalarında üstlendiği roldür. Esra Özyürek, vakfın en etkin üyelerinden Prof. Dr. İlhan Tekeli ile yaptığı mülakatla ilgili olarak şunları yazmaktadır:

"İlhan Tekeli kutlamalardan bir yıl sonra yaptığımız mülakatta 75. yıl kutlamalarının arkasındaki en önemli sorun İslam karşıtı bir bildiride bulunmak olduğunu söylemişti. Tarih Vakfı'nın yenilikçi bir kutlama önermesinin nedenlerini sorduğumda, vakfın üyelerinin bu planı 1996'da İslamcı Refah Partisi ile muhafazakâr Doğru Yol Partisi'nin koalisyon hükümeti sırasında düşündüklerini söylemişti. "Türk aydınları olarak cumhuriyete karşı bir sorumluluğumuz olduğunu hissettik ve dini yükseliş karşısında bir şeyler yapmak istedik." Cumhuriyet kutlamalarının halkın katılımıyla yapılmasının insanlar İslamcılara karşı görüşlerini dile getirmeye cesaretlendireceğini umuyorlardı." (Özyürek, 2011: s. 182)

Yukarıda kısaca anlatılan çerçevede dâhilinde milliyetçi ve Atatürkçü siyasi kimlik kategorilerinin hem devlet hem de sivil toplum katmanlarında en önemli iki temel olgu olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan İslam, özellikle 1950 sonrasında çok partili demokratik hayata geçilmesinin ardından laik milliyetçiliğin muhafazakâr milliyetçilikle yer değiştirmesini (Uzer, 2016: s. 163) temin eden temel toplumsal olgu konumundadır. Umut Uzer, Şerif Mardin'in merkez-çevre okumasına benzer bir biçimde, 1950'lerde Türk siyasetinin demokratikleşmesinin bir sonucu olarak geleneksel ve muhafazakâr yönelimlere sahip Anadolu eşrafının temsil ettiği değerlerin, siyasi alanda yankı bulduğunu belirtmektedir. Uzer, bu sürecin İslam, milliyetçilik ve Atatürkçülük arasında gerilimli bir ilişkiden ziyade bir uzlaşma zemininde gerçekleştiğini belirtmektedir: "kitlelerin büyük çoğunluğu İslam ve Osmanlı tarihi ile barışmak ancak bunu Kemalist ilkeleri dışlamadan (sadece aşırı uçlarını törpüleyerek) gerçekleştirmek istemekteydiler" (Uzer, 2016: s. 163). Bugün söz konusu uzlaşma ve aradalık, araştırma sonucunda elde edilen verilerde gözlemlenebilmektedir. Elinizdeki araştırmadan çıkan bir sonuç olarak özellikle cinsel ahlak noktasında dinî ve ulusal değerler noktasında milliyetçilik; politik sistem noktasında laiklik gibi olgularda gözlemlenen bir ortak değer olan Atatürkçülük, 1950 sonrası başlayan bir sürecin doğal ardılı olarak günümüzde de hâkim siyasi ve kültürel yönelimleri oluşturmaktadırlar. Her ne kadar özellikle 1930-1945 arasında radikal olarak terk edilmiş olsa bile hem 1950 sonrası sürecin hem de buradaki araştırmada ortaya çıkan üç ana yönelimin anlaşılmasında Gökalp'in *Türkçülük-İslamcılık-Çağdaşlaşmacılık* (Bkz. Parla, 1993: s. 55-57) terkihi hala etkin bir formülleştirme olarak ortada durmaktadır.

Türkiye'de gençliğin kimlik ve değerleriyle ilgili elinizdekine benzer çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar arasında Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi'nin (SEKAM) 2016 yılında yayınlanan "Türkiye Gençlik Raporu: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri" adlı çalışması ile 15 Temmuz 2016 Darbe girişiminin hemen sonrasında yapılan "15 Temmuz Askeri Darbe Girişiminin Öncesi ve Sonrasında Gençliğin Durumu" adlı saha araştırması bilhassa önemlidir. Bu araştırmaların makro sonuçları üzerinde durulacaktır. Ancak öncesinde, öne çıkan diğer araştırmalar kısaca ele alınacaktır. KONDA araştırma şirketinin 2006 yılında yaptığı "Biz Kimiz?" adlı araştırma, özellikle gençlerle ilgili bir çalışma olmamakla birlikte bu araştırmanın verilerinden hareketle Eren Pultar'ın hazırladığı "Biz Kimiz?":

KONDA Toplumsal Yapı Araştırmasında Gençler" üst başlıklı analizi, öne çıkan çalışmalardandır. Pultar çalışmasında, genel örneklem grubunu oluşturan 47.958 kişi arasından 18-28 yaş aralığındaki 6.621 gençle ilgili verileri kullanarak onların genel demografik verileri, değer yönelimleri ve kimlik tercihleri ile ilgili analizlerde bulunmaktadır (Pultar, 2012). Pultar, KONDA araştırması veri setinden hareket ettiği için siyasal kimlik tercihleriyle ilgili bir tespitte bulunmamakta, kimlik olgusunu etnik ve dinî kimlik temelli olarak ele almaktadır. Burada önemli sayılabilecek bir sonuç, gençlerin farklılığa yönelik oldukça olumlu bir tutum içinde olduklarının bulunmasıdır (Pultar, 2012: 285). Proje yürütücülüğü Pınar Uyan Semerci tarafından yapılan 2014-2017 arasında hem nicel hem de nitel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilen "Diğeri ile Karşılaşmada Ötekileştirme/Meyi Anlamak: Türkiye'de Gençlerle Empati ve Eşitliği Tartışmak" adlı araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar ise KONDA'nın araştırmasından yaklaşık on yıl sonra oldukça farklı bir sonuç ortaya koymaktadır. Bu araştırmaya göre evlenmek, çocuklarının arkadaşlık etmesi, komşu olmak, iş ortaklığı ya da işe almak noktasında gençlerin, farklılıkları ötekileştirme seviyesinde dışlayıcı oldukları sonucu çıkmıştır (Uyan-Semerci, 2017: s. 245). Bu çalışmada "ailem" ve "benimle aynı şehirde yaşayanlar" seçenekleri dışarıda bıraktığında gençlerin biz dediğinde atıfta buldukları ve öne çıkan kimlik tercihleri ise sırasıyla "Türkler" (%23), "Atatürkçüler/Kemalistler" (%12), "Kürtler" (%9,9), "Dindar İnsanlar" (%9,6) ve "Eğitimli İnsanlar" (% 9,2) şeklindedir. Yılmaz Esmer'in yürütücülüğünü yaptığı 2012'de yayınlanan "Türkiye Değerler Atlası" adlı çalışma ise hem genel toplumsal yapının hem de 18-24 yaş aralığındaki gençlerin değerler ve ahlaki tercihler noktasında genel görünümünün muhafazakâr, dinî değerleri önemseyen dolayısıyla siyasi yelpazede sağda olduğunu göstermektedir (Esmer, 2012). Benzer sonuçlar hem 2011 yılında yayınlanan "KONDA Türkiye Gençliği Araştırması"nda hem de 2012 yılında yayınlanan "SETA-Türkiye'nin Gençlik Profili" çalışmasında ortaya konmuştur.

SEKAM'ın daha önce atıfta bulunulan araştırmalarının ortaya koyduğu sonuçlar hem bu çalışmanın hem de yukarıda belirtilen araştırmaların sonuçlarına paralel bir görünüm arz etmektedir. Gençler kendilerini çoğunlukla biraz modern, biraz geleneksel olarak tanımlamaktadır. Gençlerin kendileri için çok uygun buldukları ve benimsedikleri ilk 5 kimlik ve oranı ise şu şekilde sıralanmaktadır: Müslüman (%43), İlerici (%31), Atatürkçü (%29), Laik (%23), İslâmcı (%22). Gençlerin kendileri için uygun buldukları ve benimsedikleri ilk 5 kimlik ve oranları Dindar (%60), Milliyetçi (%59), Laik (%58), Demokrat (%58), Atatürkçü (%54) biçiminde sıralanmaktadır (SEKAM, 2016: s. 31-34). 15 Temmuz darbe girişiminden sonra yapılan saha çalışmasında ise milliyetçi ve laik değerleri benimsediğini beyan eden gençlerin sayısında büyük bir artış gözlemlenirken örneğin 'Dindar kimliği bana uygun' diyenlerin %46,4'ten yüzde 34,2'ye ve 'Bana çok uygun' diyenlerin de yüzde 30,6'dan yüzde 19'a gerilediği tespit edilmiştir (SEKAM, 2016). Bu durumu siyasal kimlik tercihlerinin özellikle nominal boyutta bağlama dayalı olarak hızla değişebileceği şeklinde yorumlayabileceğimiz gibi siyasal kimlik tercihleri ile siyasal, toplumsal ve kültürel iktidar mekanizmaları arasındaki güçlü bağların varlığının delili olarak da yorumlayabiliriz. Ancak temelde kimliğin güvenlik sağlayıcı sosyolojik bir olgu olduğunu dikkate aldığımızda

beyan edilen siyasi kimlik tercihlerinde güvenlik kaygısının belirleyici olduğu sonucu ortaya çıkacaktır. Diğer yandan araştırmacılar, Türkiye'de gençliği siyasi kimlik tercihleri ile sahip olduklarını beyan ettikleri değer, tutum ve ahlaki tavırlar arasındaki çelişkilerden hareketle "parçalanmış kimlik-kişilik, kendine belirlediği kimlikle, düşünce ve davranışlarının uyuşmaması, tezatlı davranış, şizofren/melez kimlik" ve "*kimliklerin*, gençler açısından büyük oranda isimsel nitelikte olduğu... en genel anlamıyla neslin en önemli sorununun, bir *kimlik aşınması*, bir *kimlik krizi* olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır" biçiminde yorumlamaktadırlar (SEKAM, 2016: s. vi, 40). Bu noktada yukarıda genel teorik çerçeve temellendirilirken belirtildiği gibi gençlerin siyasi kimlik tercihlerini belirleyen siyasi, toplumsal ve kültürel çerçevelere bakıldığında işaret edilen "kimlik krizi" durumunun gençlerden kaynaklanmadığı, eğer bir kriz durumu varsa bunun Türkiye'nin özellikle son yüz yıllık modernleşme tecrübesinin sonucu olduğu unutulmamalıdır. Yine benzer biçimde kimlik olgusunu bilişsel ve doktrinel boyutta ele almak, kimliğin tutarlılık ve süreklilik arz etmesini beklemekle sonuçlanacaktır. Kimliği hem iktidar odakları arasında bir güvenlik arayışı, hem bilişsel tutarlılıktan ziyade estetik bir deneyim biçimi hem de Day'ın kavramsallaştırmasıyla "ait olmaya inanma" (Day, 2013: s. 192) şeklinde ele almak, olası tutarsızlıklara rağmen ve onlarla birlikte kimliklerin nasıl sürdürüldüklerini ve deneyimlendiklerini anlama noktasında daha işlevsel bir bakış açısı kazandıracaktır.

Metot

Bu çalışmada Türkiye'de yaşayan ve yaşları 15 ile 30 arasında değişen gençlerin siyasi kimlik tercihlerini etkileyen faktörler Türkiye'nin Gençleri Araştırması (2018) veri seti kullanılarak frekans yüzdeleri, çapraz tablolar ve ikili lojistik regresyon analizleri ile incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenleri, araştırmada ilgili soruda var olan hiçbir ve diğeri (Tablo 5, toplam %1,4) seçeneklerini tercih edenlerle ile cevap vermeyenleri (Tablo 5, %1,4) dışarıda bırakarak elde edilen 12 farklı cevap seçeneğine sahip siyasi kimlik tercihleridir. Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlarsınız sorusuna verilen cevaplar, araştırmada siyasi kimlik tercihleri olarak ele alınmıştır. İlk bölümde siyasi kimlik tercihleriyle alakalı olan bazı betimsel istatistiksel veriler, tablolar şeklinde paylaşılmıştır. Daha sonra gençlerin siyasi kimlik tercihleri, bağımlı değişkenler olarak kabul edilerek araştırmada elde edilen çeşitli verilerin, bağımsız değişkenler olarak bu tercihleri olasılık açısından nasıl etkiledikleri incelenmiştir.

İkili lojistik regresyonla ilgili olarak birkaç noktayı vurgulamak mevcut çalışmanın daha rahat anlaşılmasını sağlayacaktır. Sosyal bilimlerdeki araştırmaların çoğunda, bağımlı değişkenin iki mümkün değerden birine sahip olabileceği varsayılmaktadır. Bu araştırmada olduğu gibi siyasi kimlik tercihleri söz konusu olduğunda örneğin: bir kişi ya Atatürkçüdür ya da değildir veya ya İslamcıdır ya da değildir. İki mümkün ve farklı değer içeren bu tür veriler, literatürde iki değerli veriler veya (0;1) değişkenleri olarak adlandırılmaktadır. İki değerli değişkenler

ile yapılan ikili lojistik regresyon analizlerinin hedefi, bağımsız değişkenlerin koşullu bir kümesine bağımlı olarak, bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığının kestirilmesidir. Bununla birlikte, siyasal kimlik tercihlerinin belirli bir kümeye ya da tekil nedene dayandırılması oldukça zordur. Bunun temel nedeni genel olarak kimliğin, özellikle de siyasal kimlik tercihlerinin sadece araştırmada bağımlı değişkenler olarak analize dâhil edilen unsurlarla değil birbirleriyle de etkileşim halinde ortaya çıkan çok katmanlı ve boyutlu olgular olmasıdır. Dolayısıyla, katı bir nedensellik kurgusu oluşturmak yerine, siyasal kimlik kategorilerinin üç farklı katmanda birbirleriyle farklılıklarını ve benzerliklerini gösterebilecek bir analiz çerçevesini elde etmek hedeflenmiştir. Bu çerçevede, siyasal kimlik tercihlerini etkileyen bağımsız değişkenler üç farklı seviyede ikili lojistik regresyon analizleri oluşturularak incelenmiştir. Bunlardan ilkinin, bağımsız değişkenler olarak kabul edilen bireysel sosyodemografik profil ve siyasi yelpazedeki tercihler (yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, siyasi yelpazede kendilerini nasıl gördükleri (sağ-sol), TÜİK ve DPT tarafından hazırlanan ve 2002 tarihinde resmî gazetede yayınlanan İstatiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 1'i oluşturan 12 ana bölge ayırımına dayalı olarak katılımcıların buldukları yerler); ikincisini aile ile ilgili veriler (anne-baba eğitim seviyesi, aile gelir durumu) ve gençlerin siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkilerle ilgili ikili lojistik regresyon sonuçları oluşturmaktadır. İkinci olarak, siyasal kimlik tercihleri ile "hayatınıza yön veren değerler" sorusuna verilen cevaplar (aile, para, güç, inanç/din gibi) ve "bu değerlere katılıyor musunuz?" soru setinde yer alan bazı sorular (her Türk asker doğar, Müslümanlıktan gurur duyuyorum, laiklik vazgeçilmezdir, milli-manevi değerlerin önemi gibi) ve dindarlık derecesi ile ilgili veriler bağımsız değişkenler, ikili lojistik regresyon yöntemi ile elde edilen bir tabloda gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Üçüncü olarak, farklılığa bakış ve siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkiler sorunsallaştırılmıştır. Bu kapsamda yine ikili lojistik regresyon yöntemi ile LGBT'lileri, Suriyeli göçmenleri, başka din ve siyasi düşünceden olanları, farklı anadil ve ırktan olanları komşu olarak isteme düzeyleri ile siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. İkili lojistik regresyon analizlerinde kullanılan bağımsız değişkenlerle ilgili olarak araştırmanın analizlerini kuvvetlendiren bazı betimsel istatistiksel tablolar da kullanılmıştır.

Değişkenler

Bağımlı değişkenler

Bu araştırma temelde Türkiye'de yaşayan gençlerin siyasal kimlik tercihlerinin sosyodemografik ve sosyokültürel faktörlerden nasıl etkilendiğini araştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın bağımlı değişkeni, siyasal kimlik tercihleridir. TGSP anketinde gençlerin siyasal kimlik tercihlerini belirlemek için "Siyasi duruş olarak kendinizi okuyacaklarımdan hangisiyle tanımlarsınız?" (En fazla iki cevap verilebilir) sorusu yöneltilmiştir. Sorunun cevap seçenekleri: 1- Atatürkçü, 2- Demokrat, 3- Dindar, 4- İslamcı, 5- Kemalist, 6- Laik, 7- Liberal, 8-Milliyetçi, 9- Muhafazakâr, 10- Muhafa-

zakâr Demokrat, 11- Sosyalist, 12- Sosyal Demokrat, 13- Diğeri ve 14-Hiçbiri şeklinde sunulmuştur. Araştırmanın bağımlı değişkenleri, araştırmada ilgili soruda var olan hiçbir ve diğeri (toplam %1.4) seçeneklerini tercih edenler ile cevap vermeyenleri (%1.4) dışarıda bırakarak elde edilen ilk 12 cevap seçeneğine sahip siyasi duruş tercihleridir. Çalışmada TGSP gençlik araştırmasında siyasi duruş biçiminde ifade edilen soru, siyasi kimlik tercihleri olarak kullanılmıştır. Bu kavram değişikliği dışında elinizdeki araştırmada yapılan analizlerde siyasi kimlik tercihleri hiçbir değişiklik yapılmadan kategorik değişkenler olarak ele alınmıştır. Soruda ikinci siyasi kimlik tercihinde bulunmak da katılımcılara bir seçenek olarak sunulmuştur. Ancak katılımcıların %69,1'i (Tablo 7) bu soruya cevap vermemiştir. Bu bağlamda ilk siyasi kimlik tercihlerine bağımlı olarak ikinci tercihlerin hangi doğrultuda şekillendiğinin gösterilmesi amacıyla ilgili istatistiksel bilgiler paylaşılmış ancak analizlerde ilk tercihler dikkate alınmış ve iki veri seti dikkate alınarak herhangi bir gruplandırma işlemi yapılmamıştır.

Bağımsız değişkenler

Bağımsız değişkenlerin kimlik tercihleri üzerindeki etkisi, betimsel analize imkân tanıyacak biçimde üç farklı kademedede demografik veriler, değerler ve farklılığa bakış açıları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bağımsız değişkenler kullanılarak model geliştirilmemiştir. İlk aşamada (bkz. Tablo 8) yaş, cinsiyet, siyasi yelpazede (sol-sağ) katılımcıların kendilerini nasıl konumlandıkları; İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 1'i oluşturan 12 ana bölge ayırımına dayalı olarak katılımcıların buldukları yerler, kendi eğitim seviyeleri, anne ve babalarının eğitim seviyeleri ve aile gelir durumu dikkate alınarak ikili lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın yaş değişkeni veri setinde en küçük 15 ve en büyük 30 olmak üzere sayısal bir değişken olarak bulunmaktadır. Yaşın siyasi kimlik tercihlerine etkisi araştırılırken herhangi bir değişiklik yapılmadan yaş, sayısal bir değişken olarak analizlere dâhil edilmiştir. Cinsiyette referans grup kadın kategorisidir. Bu sebeple erkekler için oluşturulan kukla değişken analizlere katılmış, kadınlar için oluşturulan kukla değişken ise analiz dışında tutulmuştur. Araştırmada "siz, kendinizi siyasi yelpazenin sağında mı, yoksa solunda mı görüyorsunuz?" sorusunun cevabını katılımcıların sol ve sağ arasında onlu bir ölçekle cevaplamaları istenmiştir. Analizde referans grubunu, kendisini en solda görenler oluşturmaktadır. Eğitim değişkeni de 1- okuryazar olmayan, 2- okuryazar fakat okul bitirmemiş, 3- ilkokul, 4- ortaokul, 5- lise, 6- üniversite ve 7- yüksek lisans-doktora olmak üzere 1'den 7'ye kadar artan sıralı bir değişken olarak anket formunda yer almıştır. Anne, baba ve kişinin kendi eğitim seviyelerinin siyasi kimlik tercihlerine etkisi analiz edilirken referans grup olarak okuma-yazma bilmeyenler alınmıştır. İBBS Düzey 1 sınıflandırması, TR1: İstanbul, TR2: Batı Marmara (Balıkesir ve Tekirdağ alt bölgeleri), TR3: Ege (İzmir, Aydın ve Manisa alt bölgeleri), TR4: Doğu Marmara (Bursa ve Kocaeli alt bölgeleri), TR5: Batı Anadolu (Ankara ve Konya alt bölgeleri), TR6: Akdeniz (Antalya, Adana ve Hatay alt bölgeleri), TR7: Orta Anadolu (Kırıkkale ve Kayseri alt bölgeleri), TR8: Batı Karadeniz (Zonguldak, Kastamonu ve Samsun alt bölgeleri), TR9: Doğu Karadeniz (Trabzon alt bölgesi), TRA: Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum

ve Ağrı alt bölgeleri), TRB: Ortadoğu Anadolu (Malatya ve Van alt bölgeleri), TRC: Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin alt bölgeleri) şeklindedir. İBBS analizlerinde referans grup olarak TR1 (İstanbul) alınmıştır. Ekonomik kaynakların siyasal kimlik tercihleri üzerindeki etkisini anlayabilmek için de katılımcı ailelerinin gelir seviyesinin etkisine bakıldı. TGSP araştırmasında katılımcılara ailelerinin aylık toplam geliri soruldu. En düşüğü "1601-2000 TL" ve en yükseği "7501 TL" ve üzeri olmak üzere 12 gelir seviyesi basamağı cevap seçeneği olarak katılımcılara sunuldu. Bu makalenin analizlerinde gelir seviyesi değişkeni en alt gelir grubu olan "1601-2000 TL" referans grup adıyla dışarıda bırakılarak ikili lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Seçilen bağımsız değişkenlerden hareketle oluşturulan ikinci analiz grubunun (bkz. Tablo 10) amacı, bireylerin dindarlık düzeyleri ile birlikte tutum, değer yargıları ve siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu doğrultuda katılımcıların kendilerini ne derece dindar gördükleri, Müslüman olmaktan gurur duyma dereceleri, millî ve manevî değerlere, inanç ve dine verdikleri önem, "her Türk asker doğar" yargısına katılıp katılmadıkları, laikliğin vazgeçilmez olup olmadığı ile ilgili yargılar, katılımcıların değer, inanç ve tutumlarına dair değerlendirme yapmak için analizde kullanılmıştır. Katılımcıların dindarlık dereceleri 1'den 7'ye kadar olan şu ölçek skalası sunularak ölçülmüştür: "1- Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum, 2- Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum, 3- Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum, 4- Bir dine inanıyorum ama ibadetlerini yerine getiremiyorum, 5- Herhangi bir dine inanmıyorum ama tüm dinlere saygılıyım, 6- Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım, 7- Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor". Analizde 7. seçeneği seçenler referans grup kabul edilerek katılımcıların dindarlık düzeylerinin artışı ile siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Katılımcıların, "Müslüman olmaktan gurur duyuyorum", "her Türk asker doğar" ve "laiklik bir ülkenin olmazsa olmazıdır" yargılarına katılıp katılmadıklarını belirlemek için 1- Evet, 2- Hayır seçeneği sunulmuştur. Bu bağımlı değişkenler için analizde (1) Evet seçeneğini seçen grup dışta bırakılarak referans grup olarak alınmıştır. "Millî ve manevî değerler", "inanç/din", "mesleki başarı", "eğitim", "para/zenginlik", "çocuk sahibi olmak", "aile", "idealler uğruna mücadele etmek", "bir eser bırakmak" ve "vatan sevgisi" gibi "hayata yön veren değerler" de bu bölümde bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Söz konusu bağımlı değişkenlerin katılımcılar için ne kadar önemli olduğu sorulmuş, cevap kategorileri olarak da en düşüğü 1- "hiç önemli değil" ve en yükseği 5- "çok önemli" olmak üzere 5'li bir Likert ölçeği sunulmuştur. İlgili bağımlı değişkenlerde ilk cevap seçeneği olan "hiç önemli değil"i verenler referans grup olarak kabul edilmiş ve analizin dışında bırakılmıştır.

Seçilen bağımsız değişkenlerden hareketle oluşturulan üçüncü analiz grubunun (bkz. Tablo 16) amacı, bireylerin farklılıklara bakış tutumlarını ölçmek için sorulan sorulardan hareketle oluşturulan bağımsız değişkenler ve siyasal kimlik tercihleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. TGSP anketinde gençlerin farklılığa karşı tutumlarını tespit etmek için "aşağıdaki insanlardan hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz?" sorusu sorulmuştur. Soru kapsamında araştırılan öğelerden "LGBT"li

bireyler", "Suriyeli göçmenler", "başka bir dinden olanlar", "farklı bir anadil konuşanlar", "başka ırk, renk ve milletten insanlar" ve "farklı siyasi görüşe sahip olan insanlar" ile komşu olmayı isteyip istememe bu kapsamda bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Tutumları ölçmek için sunulan cevap seçenekleri 1- İsterim, 2- İstemem, 3- Kararsızım şeklinde sunulmuştur. İkili lojistik regresyon analizinde ilk cevap olan "isterim" seçeneği referans grup olarak alınmış ve siyasi kimlik tercihleri arasındaki ilişkiler bu şekilde analiz edilmiştir. Bu bölümde ayrıca farklılığa yönelik tutumlardaki farklılığın, siyasi kimlik tercihlerinin ötesinde, sosyoekonomik gelişmişlik ve farklılıklarla karşılaşma düzeyleri ile alakasını göstermek için ikinci bir analiz grubu daha oluşturulmuştur. Bu doğrultuda farklılığa karşı olumlu tutumu belirlemek amacıyla 1- İsterim cevabını verenlere 3 Puan, 3- Kararsızım cevabını verenlere 2 puan ve 2- İstemem cevabını verenlere 1 puan verilerek İBBS Düzey 1, 12 bölge ortalamaları tespit edilmiş ve aralarındaki farklılıklar analize dâhil edilmiştir. Bu analizde kullanılan yöntem, tek yönlü varyans analizidir (ANOVA). Bu analizde bölgeler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. TR1: İstanbul bölgesinin ortalamaları ile pozitif veya negatif biçimde anlamlı farklılıklar oluşturan bölgeler tespit edilmiştir.

Analizlerde öne çıkan temel bulgu, farklı siyasi kimlik tercihlerinin ve tek bir kimlik kategorisinin kendi içinde değişen oranlarda bazı değerlerle ve farklılıklarla ilgili bakış açısı çeşitliliğine sahip olmalarına rağmen Atatürkçülük, milliyetçilik ve dine önem verilmesi noktasında ortaklaştıklarıdır. Siyasi kimlik kategorileri ve değerler arasındaki ilişkinin kimlik tercihlerinden büyük ölçüde bağımsız olarak gençlerde ortak bir kültürel repertuara ve buna dayalı tavır alışa işaret ettiği belirtilebilir. Bu doğrultuda siyasi kimlik tercihleri ideolojik-doktrinel bir yönelimden ziyade pratik ve kültürel bir yönelime işaret etmektedir. Atatürkçülük, milliyetçilik ve İslam, gençlerin siyasi kimlik tercihlerinin doktrinel olmasa bile pratik kesişim kümesinin ana unsurlarıdır. Benzer bir biçimde analize tabi tutulan farklılığa bakış açıları noktasında belli siyasi kimlik tercihlerinde ve bazı İBBS Düzey 1 bölgeleri arasında daha fazla olmak üzere genel olarak dışlayıcı bir tavrın hâkim olduğu görülmektedir. Bu noktada sadece siyasi kimlik tercihlerinin değil katılımcıların buldukları bölgelerin sosyoekonomik kalkınmışlık düzeyleri, farklılıklarla ilgili siyasi ve kültürel repertuarlarının da etkili olduğu vurgulanabilir.

Bulgular

Tablo 1: Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz?				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	6211	78,1	78,1	78,1
Hayır	1183	14,9	14,9	93,0
Cevap yok	555	7,0	7,0	100,0
Toplam	7949	100,0	100,0	

Tablo 1'den anlaşılacağı üzere, örneklem grubunu oluşturan gençlerin 6.211'i (%78,1) kendilerini bir topluma veya gruba ait hissettiklerini belirtmişken, 1.183'ü (%14,9) kendilerini bir topluma veya gruba ait hissetmediğini belirtmiş; 555'i (%7) ise bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir. Gençlerin %14,9'unun herhangi bir gruba aidiyet hissetmemeleri önemli bir sorun olarak görünmektedir. Ancak Tablo 5'teki veriler incelendiğinde gençlerin %97,2'sinin verili siyasal kimlik kategorilerinden birini tercih ettikleri görülmektedir. Dolayısıyla aidiyet hissi ile siyasal kimlik tercihleri arasında bir uyumsuzluk var gibi görünmektedir. Burada yapılacak sonraki araştırmalarda sorunsallaştırılıp, ölçülmesi gereken hususlardan biri olarak teorik çerçevede atıfta bulunulan nominal (etiket) kimlik ile sanal (bilfiil tecrübe edilen) kimlik arasındaki ilişkilerin mahiyeti öne çıkmaktadır.

Tablo 2: Siz, kendinizi siyasi yelpazenin sağında mı, yoksa solunda mı görüyorsunuz? Ortalama Puan		
		Yüzde
Geçerli Sayı	7752	97,52
Cevap Yok	197	2,48
Toplam	7949	100
Ortalama Puan	5,99	
Minimum	1	
Maksimum	10	

Araştırmada siyasi yelpaze sorusu en sol 1 ve en sağ 10 olmak üzere 1-10 arası bir skalada sorulmuştur. Dolayısıyla ortalama 5'ten 10'a yaklaştıkça kendilerini sağda görme oranı artmaktayken ortalamanın 5'ten 1'e eğilmesi durumunda kendilerini solda görme oranı artmaktadır. Tablo 2'den anlaşılacağı üzere örneklem grubunu oluşturan gençlerden kendilerini siyasi yelpazenin neresinde görmekte olduklarına dair sorulan soruya cevap veren 7.752 kişinin (%97,5) ortalaması 5.99 puandır. Katılımcıların 197'si (%2,48) bu soruya cevap vermemişlerdir.

Tablo 3: Siz, kendinizi siyasi yelpazenin sağında mı, yoksa solunda mı görüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	448	5,6	5,8	5,8
2	368	4,6	4,7	10,5
3	583	7,3	7,5	18
4	519	6,5	6,7	24,7
5	1560	19,6	20,1	44,9
6	827	10,4	10,7	55,5
7	951	12	12,3	67,8
8	1216	15,3	15,7	83,5
9	488	6,1	6,3	89,8
10	792	10	10,2	100
Geçerli Toplam	7752	97,5	100	
Cevap Yok	197	2,5		
Toplam	7949	100		

Tablo 3'den anlaşılacağı üzere katılımcılardan kendilerini siyasi yelpazenin neresinde gördükleri sorusuna yanıt verenlerin % 20,1'i ne sağda ne de solda; %24,7'si değişen oranlarda solda; %55,1'i ise değişen oranlarda sağda cevaplarını vermişlerdir. Türkiye'de gençliğin siyasi yelpazede genel olarak kendilerinin sağcı olduklarını beyan ettikleri görülmektedir. İleriki analizler ele alınan siyasal, dinî ve kültürel değerlerle birlikte düşünüldüğünde, gençlerin sağcılıktan beklenebilecek dolayısıyla kendi içinde tutarlı tercihlerde bulduklarını göstermektedir.

Tablo 4: Siyasi Olarak Sağ-Sol Birinci Siyasi Kimlik Tercihlerine Göre Ortalama Puanlar

	Ortalama Puan
Atatürkçü	4,62
Demokrat	5,56
Dindar	7,24
İslamcı	7,11
Kemalist	4,14
Laik	5,31
Liberal	5,54
Milliyetçi	7,31
Muhafazakâr	7,21
Muhafazakâr Demokrat	7,28
Sosyalist	2,66
Sosyal Demokrat	3,51

Tablo 4, siyasi kimlik tercihlerine göre örneklem gurubunu oluşturan gençlerin siyasi yelpazede kendilerini ne derece solda ne derece sağda gördüklerine yönelik oluşturulan ortalama puanları göstermektedir. En düşük puan 1, skalada en solu; en yüksek puan olan 10, skalada en sağı göstermektedir. Atatürkçü (4,62 puan), Kemalist (4,14 puan), Sosyal Demokrat (3,51 puan) ve Sosyalist (2,66 puan) siyasi kimlik tercihlerinde bulunanlar, ortalama puanları dikkate aldığımızda kendilerini değişen oranlarda siyasi yelpazenin solunda görmektedirler. Dindar (7,24 puan), İslamcı (7,11 puan), Laik (5,21 puan), Liberal (5,554 puan), Milliyetçi (7,31 puan), Muhafazakâr (7,21 puan), Muhafazakâr Demokrat (7,28 puan) siyasi kimlik tercihlerinde bulunanlar ise ortalama puanları dikkate aldığımızda kendilerini değişen oranlarda siyasi yelpazenin sağında görmektedirler.

Tablo 5: Siyasal Kimlik Birinci Tercihlerin Yüzdeler Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Atatürkçü	2346	29,5
Milliyetçi	1823	22,9
Dindar	879	11,1
Muhafazakâr	710	8,9
Demokrat	697	8,8
İslamcı	356	4,5
Muhafazakâr Demokrat	210	2,6
Laik	206	2,6
Sosyal Demokrat	196	2,5
Sosyalist	163	2,1
Cevap yok	110	1,4
Hiçbiri	99	1,2
Kemalist	84	1,1
Liberal	52	,7
Diğer	18	,2
Toplam	7949	100,0

Tablo 5'ten anlaşıldığı üzere örneklem grubunu oluşturan gençlerin 110'u (%1,4) siyasi kimlikleri ile ilgili soruya cevap vermemiştir. "Hiçbiri" cevabını verenlerin sayısı 99 (%1,2) ve "Diğer" cevabını verenler ise 18 (%0,2) kişidir. Örneklem grubunu oluşturan gençlerden 7.722'si (%97,2), araştırmada sunulan 12 siyasi kimlik tercihinden birini seçmiştir. Bu çerçevede ilk üç siyasi kimlik tercihini sırasıyla 2.346 (%29,5) kişinin seçtiği Atatürkçülük, 1.823 (%22,9) kişinin seçtiği Milliyetçilik ve 879 (%11,1) kişinin seçtiği Dindarlık oluşturmaktadır. Muhafazakâr 710 kişi (%8,9), Demokrat 697 kişi (%8,8), İslamcı 356 kişi (%4,5), Muhafazakâr Demokrat 210 kişi (%2,6), Laik 206 kişi (%2,6), Sosyal Demokrat 196 kişi (%2,5) ve Sosyalist 163 kişi (%2,1) ilk üç tercihin ardı sıra gençlerin seçtikleri siyasi kimlik kategorilerini oluşturmaktadır.

Tablo 6: Siyasal Kimlik Birinci Tercihlerin İBBS Düzey 1'e Göre Dağılımı

		TR1	TR 2	TR 3	TR 4	TR 5	TR 6	TR 7	TR 8	TR 9	TRA	TRB	TRC	Toplam
Atatürkçü	Sayı	525	111	366	291	292	371	45	74	53	30	41	147	2346
	Kimlik Kategorisi İçinde %	22,40%	4,70%	15,60%	12,40%	12,40%	15,80%	1,90%	3,20%	2,30%	1,30%	1,70%	6,30%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	26,70%	34,60%	43,80%	49,70%	31,70%	35,70%	14,20%	28,50%	34,90%	14,20%	11,10%	15,10%	29,50%
Demokrat	Sayı	207	5	88	60	87	47	7	2	4	31	41	118	697
	Kimlik Kategorisi İçinde %	29,70%	0,70%	12,60%	8,60%	12,50%	6,70%	1,00%	0,30%	0,60%	4,40%	5,90%	16,90%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	10,50%	1,60%	10,50%	10,30%	9,40%	4,50%	2,20%	0,80%	2,60%	14,70%	11,10%	12,10%	8,80%
Dindar	Sayı	138	59	76	16	143	111	8	1	4	29	112	182	879
	Kimlik Kategorisi İçinde %	15,70%	6,70%	8,60%	1,80%	16,30%	12,60%	0,90%	0,10%	0,50%	3,30%	12,70%	20,70%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	7,00%	18,40%	9,10%	2,70%	15,50%	10,70%	2,50%	0,40%	2,60%	13,70%	30,40%	18,70%	11,10%

İslamcı	Sayı	30	3	14	2	117	58	15	1	5	12	25	74	356
	Kimlik Kategorisi İçinde %	8,40 %	0,80 %	3,90 %	0,60 %	32,90 %	16,30 %	4,20 %	0,30 %	1,40 %	3,40 %	7,00 %	20,80 %	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	1,50 %	0,90 %	1,70%	0,30 %	12,70 %	5,60 %	4,70 %	0,40 %	3,30 %	5,70 %	6,80 %	7,60 %	4,50%
Kemalist	Sayı	10	5	4	9	9	23	3	1	0	2	1	17	84
	Kimlik Kategorisi İçinde %	11,90 %	6,00 %	4,80 %	10,70 %	10,70 %	27,40 %	3,60 %	1,20 %	0,00 %	2,40 %	1,20 %	20,20 %	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	0,50 %	1,60 %	0,50 %	1,50 %	1,00 %	2,20 %	0,90 %	0,40 %	0,00 %	0,90 %	0,30 %	1,70 %	1,10%
Laik	Sayı	45	11	3	13	27	30	3	2	7	7	3	55	206
	Kimlik Kategorisi İçinde %	21,80 %	5,30 %	1,50 %	6,30 %	13,10 %	14,60 %	1,50 %	1,00 %	3,40 %	3,40 %	1,50 %	26,70 %	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	2,30 %	3,40 %	0,40 %	2,20 %	2,90 %	2,90 %	0,90 %	0,80 %	4,60 %	3,30 %	0,80 %	5,60 %	2,60%
Liberal	Sayı	5	3	7	3	11	8	1	0	2	2	0	10	52
	Kimlik Kategorisi İçinde %	9,60 %	5,80 %	13,50 %	5,80 %	21,20 %	15,40 %	1,90 %	0,00 %	3,80 %	3,80 %	0,00 %	19,20 %	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	0,30 %	0,90 %	0,80 %	0,50 %	1,20 %	0,80 %	0,30 %	0,00 %	1,30 %	0,90 %	0,00 %	1,00 %	0,70%

Milliyetçi	Sayı	502	107	154	119	154	192	194	137	50	59	56	99	1823
	Kimlik Kategorisi İçinde %	27,50%	5,90%	8,40%	6,50%	8,40%	10,50%	10,60%	7,50%	2,70%	3,20%	3,10%	5,40%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	25,50%	33,30%	18,40%	20,30%	16,70%	18,50%	61,20%	52,70%	32,90%	28,00%	15,20%	10,20%	22,90%
Muhafazakâr	Sayı	252	2	40	13	31	127	31	38	14	17	37	108	710
	Kimlik Kategorisi İçinde %	35,50%	0,30%	5,60%	1,80%	4,40%	17,90%	4,40%	5,40%	2,00%	2,40%	5,20%	15,20%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	12,80%	0,60%	4,80%	2,20%	3,40%	12,20%	9,80%	14,60%	9,20%	8,10%	10,10%	11,10%	8,90%
Muhafazakâr Demokrat	Sayı	76	2	41	21	20	7	1	0	3	3	18	18	210
	Kimlik Kategorisi İçinde %	36,20%	1,00%	19,50%	10,00%	9,50%	3,30%	0,50%	0,00%	1,40%	1,40%	8,60%	8,60%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	3,90%	0,60%	4,90%	3,60%	2,20%	0,70%	0,30%	0,00%	2,00%	1,40%	4,90%	1,80%	2,60%
Sosyalist	Sayı	20	1	14	4	7	18	3	3	4	4	20	65	163
	Kimlik Kategorisi İçinde %	12,30%	0,60%	8,60%	2,50%	4,30%	11,00%	1,80%	1,80%	2,50%	2,50%	12,30%	39,90%	100,00%
	Bölge Sınıflaması İçinde %	1,00%	0,30%	1,70%	0,70%	0,80%	1,70%	0,90%	1,20%	2,60%	1,90%	5,40%	6,70%	2,10%

Toplam	Sayı	1965	321	835	585	922	1039	317	260	152	211	368	974	7949
	Bölge Sınıflaması içinde %		24,70%	4,00%	10,50%	7,40%	11,60%	13,10%	4,00%	3,30%	1,90%	2,70%	4,60%	12,30%

Tablo 5'te sunulan verileri incelediğimizde siyasi kimlik tercihlerinin İBBS Düzey 1'e göre dağılımının oldukça farklı oldukları görülecektir. İBBS Düzey 1'in hangi alt bölgeleri kapsadığı, bağımlı değişkenler başlığı altında yazıldığı için burada tekrar edilmeyecektir. Bölgelerin kendi içlerinde ilk üç siyasi kimlik tercihi sırasıyla şu şekilde oluşmuştur:

- **TR1:** Atatürkçü 525 kişi (%26,70), Milliyetçi 502 kişi (%25,50) ve Muhafazakâr 252 kişi (%12,80),
- **TR2:** Atatürkçü 111 kişi (%34,60), Milliyetçi 107 kişi (% 33,30) ve Dindar 59 kişi (%18,40),
- **TR3:** Atatürkçü 366 kişi (% 43,80), Milliyetçi 154 kişi (%18,40) ve Demokrat 88 kişi (%10,50),
- **TR4:** Atatürkçü 291 kişi (% 49,70), Milliyetçi 119 kişi (%20,30) ve Demokrat 60 kişi (% 10,30),
- **TR5:** Atatürkçü 292 kişi (% 31,70), Milliyetçi 154 kişi (% 16,70) ve Dindar 143 kişi (% 15,50),
- **TR6:** Atatürkçü 371 kişi (% 35,70), Milliyetçi 192 kişi (% 18,50) ve Muhafazakâr 127 kişi (%12,20),
- **TR7:** Milliyetçi 194 kişi (% 61,20), Atatürkçü 45 kişi (%14,20) ve Muhafazakâr 31 kişi (% 9,80),
- **TR8:** Milliyetçi 137 kişi (%52,70), Atatürkçü 74 kişi (%28,50) ve Muhafazakâr 38 kişi (%14,60),
- **TR9:** Atatürkçü 53 kişi (% 34,90), Milliyetçi 50 kişi (% 32,90) ve Muhafazakâr 14 kişi (% 9,20),
- **TRA:** Milliyetçi 59 kişi (% 28,00), Demokrat 31 kişi (% 14,70) ve Atatürkçü 30 kişi (% 14,20),
- **TRB:** Dindar 112 kişi (% 30,40), Milliyetçi 56 kişi (% 15,20) ve üçüncü sırayı Atatürkçü ve Demokrat tercihlerinde bulunan 41'er kişi (% 11,10) ile paylaşmaktadırlar.
- **TRC:** Dindar 182 kişi (% 18,70), Atatürkçü 147 (%15,10) ve Demokrat 118 kişi (% 12,10).

Tablo 5'ten elde ettiğimiz bu sonuçları daha sağlıklı biçimde değerlendirebilmek için ikinci siyasi kimlik tercihleri ile ilgili olarak Tablo 7'de ve Tablo 8'de verilen istatistiksel sonuçlara da bakmak gerekmektedir. Her ne kadar gençlerin önemli bir kısmı (%69,1) ikinci bir siyasi kimlik tercihinde bulunmayıp ilk kimlik tercihlerinde verdikleri cevapla yetinmişse de birinci ve ikinci tercihler arasındaki yönelimleri görmek noktasında aşağıdaki veriler önem arz etmektedir.

Tablo 7: Siyasal Kimlik İkinci Tercihler			
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Atatürkçü	106	1,3	4,3
Demokrat	180	2,3	7,3
Dindar	90	1,1	3,7
İslamcı	206	2,6	8,4
Kemalist	86	1,1	3,5
Laik	291	3,7	11,8
Liberal	12	,2	,5
Milliyetçi	682	8,6	27,7
Muhafazakâr	592	7,4	24,1
Muhafazakâr Demokrat	59	,7	2,4
Sosyalist	73	,9	3,0
Sosyal Demokrat	83	1,0	3,4
Toplam	2460	30,9	100,0
Cevap Yok	5489	69,1	
Toplam	7949	100,0	

Tablo 7'de görüldüğü üzere örneklem grubundan 5.489 kişi (%69,1), ikinci bir siyasi kimlik tercihinde bulunmamıştır. İkinci siyasi kimlik tercihinde bulunan 2.460 kişi (%30,9) arasından 682 kişi (%27,2) Milliyetçi, 592 kişi (%24,1) Muhafazakâr, 291 kişi (%11,8) Laik, 206 kişi (%8,4) İslamcı, 180 kişi (%7,3) Demokrat ve 90 kişi (%3,7) Dindar olduğunu belirtmiştir. Milliyetçilik %27,2 ile ilk sırayı alırken, Muhafazakâr (%24,1) ve Laik (%11,8) siyasi kimlik tercihleri onu takip etmiştir.

Tablo 8: İlk Siyasal Kimlik Beyanlarına Göre İkinci Tercihlerin Oransal Dağılımı														
		Atatürkçü	Demokrat	Dindar	İslamcı	Kemalist	Laik	Liberal	Milliyetçi	Muhafazakâr	Muhafazakâr Demokrat	Sosyalist	Sosyal Demokrat	Toplam
Atatürkçü	Sayı	0	177	39	40	79	223	4	376	20	6	32	34	1030
	İlk Kimlik içinde %	0,00 %	17,20 %	3,80 %	3,90 %	7,70 %	21,70 %	0,40 %	36,50 %	1,90 %	0,60 %	3,10 %	3,30 %	100,00 %
Demokrat	Sayı	24	0	49	10	0	25	4	83	9	0	9	7	220
	İlk Kimlik içinde %	10,90 %	0,00 %	22,30 %	4,50 %	0,00 %	11,40 %	1,80 %	37,70 %	4,10 %	0,00 %	4,10 %	3,20 %	100,00 %
Dindar	Sayı	17	1	0	154	1	20	0	99	47	5	6	0	350
	İlk Kimlik içinde %	4,90 %	0,30 %	0,00 %	44,00 %	0,30 %	5,70 %	0,00 %	28,30 %	13,40 %	1,40 %	1,70 %	0,00 %	100,00 %
İslamcı	Sayı	2	1	1	0	4	0	0	67	29	2	3	1	110
	İlk Kimlik içinde %	1,80 %	0,90 %	0,90 %	0,00 %	3,60 %	0,00 %	0,00 %	60,90 %	26,40 %	1,80 %	2,70 %	0,90 %	100,00 %
Kemalist	Sayı	4	0	0	0	0	13	0	10	5	1	2	2	37
	İlk Kimlik içinde %	10,80 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	35,10 %	0,00 %	27,00 %	13,50 %	2,70 %	5,40 %	5,40 %	100,00 %
Laik	Sayı	5	0	0	0	0	0	4	29	3	1	11	4	57
	İlk Kimlik içinde %	8,80 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	7,00 %	50,90 %	5,30 %	1,80 %	19,30 %	7,00 %	100,00 %

Liberal	Sayı	0	0	0	0	1	3	0	18	2	0	1	0	25
	İlk Kimlik içinde %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	4,00 %	12,00 %	0,00 %	72,00 %	8,00 %	0,00 %	4,00 %	0,00 %	100,00 %
Milliyetçi	Sayı	36	0	1	2	0	7	0	0	476	24	1	8	555
	İlk Kimlik içinde %	6,50 %	0,00 %	0,20 %	0,40 %	0,00 %	1,30 %	0,00 %	0,00 %	85,80 %	4,30 %	0,20 %	1,40 %	100,00 %
Muhafazakâr	Sayı	4	0	0	0	0	0	0	0	0	20	4	2	30
	İlk Kimlik içinde %	13,30 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	66,70 %	13,30 %	6,70 %	100,00 %
Muhafazakâr Demokrat	Sayı	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	6
	İlk Kimlik içinde %	0,00 %	16,70 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	16,70 %	0,00 %	50,00 %	16,70 %	100,00 %
Sosyalist	Sayı	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	29
	İlk Kimlik içinde %	17,20 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	82,80 %	100,00 %
Sosyal Demokrat	Sayı	8	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	10
	İlk Kimlik içinde %	80,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	10,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	10,00 %	0,00 %	100,00 %
Toplam	Sayı	106	180	90	206	86	291	12	682	592	59	73	83	2460
	Toplam içinde %	4,30 %	7,30 %	3,70 %	8,40 %	3,50 %	11,80 %	0,50 %	27,70 %	24,10 %	2,40 %	3,00 %	3,40 %	100,00 %

Tablo 8'de, siyasal kimlik birinci tercihlerin, ikinci siyasal kimlik tercihlerinde hangi yönelimlere sahip oldukları görülmektedir. Buna göre ilk tercihinde Atatürkçü olduğunu beyan edip ikinci tercihte bulunanların büyük çoğunluğu (376 kişi %36,5) Milliyetçi olduğunu; Demokrat olduğunu beyan edenlerin büyük çoğunluğu (83 kişi %37,7) Milliyetçi olduğunu; İslamcı olanların büyük çoğunluğu (67 kişi %60,9)

Milliyetçi olduğunu; Kemalist olanların büyük çoğunluğu (13 kişi %35,1) Laik olduğunu; Laik olanların büyük çoğunluğu (29 kişi %50,9) Milliyetçi olduğunu; Liberal olanların büyük çoğunluğu (18 kişi %72) Milliyetçi olduğunu; Milliyetçi olanların büyük çoğunluğu (476 kişi %85,8) Muhafazakâr olduğunu; Muhafazakâr olanların büyük çoğunluğu (20 kişi %66,7) Muhafazakâr Demokrat olduğunu; Sosyalist olanların büyük çoğunluğu (24 kişi %82,8) Sosyal Demokrat olduğunu ve ilk tercihte Sosyal Demokrat olduğunu beyan edenlerin büyük çoğunluğu ikinci tercihte (8 kişi %80) Atatürkçü olduğunu belirtmektedirler.

Siyasal kimlik kategorilerindeki ilk ve ikinci tercihlerin yansıttığı eğilimleri dikkate aldığımızda Atatürkçülüğün ve Milliyetçiliğin TGSP gençlik araştırmasında en hâkim siyasi kimlik tercihleri olduğunu belirtebiliriz. Bununla birlikte soldan sağa uzanan siyasi yelpazede gençlerin ortalama puanlarını (10 üzerinden 5,99) ve gerek ilk tercihlerde üçüncü sırada çıkan Dindar kimlik kategorisini gerekse de ikinci tercihlerde ikinci sırada çıkan Muhafazakâr kimlik tercihlerini dikkate aldığımızda, siyasi kimlik tercihlerinin genel olarak sağ eğilimli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu durum, aşağıda din ve değerlerle ilgili analizlerde dikkat edilmesi gereken bir netice olarak modernlik ve gelenek karşıtlığından ziyade farklı katmanlarda kimlik tercihlerinin ortak kesişim kümelerinin ilk etapta algılanandan daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, milliyetçilik ve din olgularının politik-kültürel alanda hegemonik gerçekliği oluşturduğu belirtilebilir. Bununla birlikte araştırmada bu olgular nicel olarak ölçüldüğünden, farklı siyasi kimlik kategorilerindeki gençlerin gündelik hayatlarında bu gerçeklikleri nasıl tecrübe ettikleri ve anlamlandırdıkları analizimizin kapsamı dışındadır. Benzer biçimde bu çalışmada genel eğilimleri yansıtacak bir çerçeve çizildiğinden siyasi kimlik tercihlerinin gerek kendi aralarında gerekse de siyasi, toplumsal ve iktisadi açılardan ne türden diyalektik ilişkiler geliştirdiklerini görme şansımız bulunmamaktadır. Ancak elinizdeki araştırmada nominal (adlandırma ve genel tavrı yansıtmaya) düzleminde ortaya çıkan paralellikler ve iç içe geçmişliklerin genel bir panoramasını görme şansımız bulunmaktadır.

“

Siyasal kimlik kategorilerindeki ilk ve ikinci tercihlerin yansıttığı eğilimleri dikkate aldığımızda Atatürkçülüğün ve Milliyetçiliğin TGSP gençlik araştırmasında en hâkim siyasi kimlik tercihleri olduğunu belirtebiliriz.

”

Tablo 9: Kimlik üzerine etkili olan demografik veriler

	Atatürkçü	Demokrat	Dindar	İslamcı	Kemalist	Laik	Liberal	Milliyetçi	Muhafazakar	Muhafazakar Demokrat	Sosyalist	Sosyal Demokrat
Yaş	-0,11***	0,004	0,01***	0,01**	-0,02	-0,004	-0,029	-0,001	-0,001	0	0,013	0,011
Cinsiyet	-0,225***	0,083	0,085	-0,042	-0,089	-0,048	0,014	0,503***	-0,42***	-0,311**	0,087	0,263*
siyasi Yelpaze	-0,387***	-0,057***	0,243***	0,156***	-0,336	-0,086***	-0,031	0,297***	0,288***	0,32***	-0,596***	-0,419***
İBBS												
TR2	,551***	-2,162***	0,881	-0,816	1,181**	0,252	1,741**	0,436***	-3,117***	-1,7**	-1,065	-17,798
TR3	,699***	-0,006	0,35**	0,252	-0,296	-1,906***	1,112*	-0,307***	-1,027***	0,504**	0,295	-0,717***
TR4	,865***	0,034	-0,954***	-1,244*	0,816*	-0,177	0,227	-0,138	-1,789***	0,395	-0,35	0,264
TR5	1,184***	-0,007	0,283*	1,763***	0,784	0,22	1,761***	-0,965***	-2,037***	-1,098***	0,112	-1,878***
TR6	,680***	-9,95***	0,143	1,16***	1,118***	0,016	1,346**	-0,401***	-0,211	-1,625***	0,28	-1,552***
TR7	-519**	-1,361***	-1,583***	0,714*	0,722	-1,434**	0,41	1,384***	-0,941***	-2,748***	-0,209	-17,453
TR8	,369**	-2,671***	-18,776	-1,461	-0,271	-1,105	-15,14	0,985***	0	-16,301	-0,289	-2,211**
TR9	,679***	-1,311**	-0,968*	0,329	-15,892	0,392	2,048**	0,462**	-0,64*	-0,56	1,082	-17,709
TRA	-779***	0,26	0,535**	0,963**	0,331	0,25	1,336	-0,281	-0,932***	-1,642***	-0,112	0,067
TRB	-882***	0,12	1,463***	1,08***	-0,715	-1,216**	-15,125	-0,687***	-0,682***	0,205	1,687***	-1,377**
TRC	-648***	-0,001	1,078***	1,45***	0,851*	0,595**	1,482**	-0,878***	-0,368**	-0,636**	1,497***	-0,307

Ortaokul	-0,057	-0,044	-0,236	-0,389	-0,815	0,027	-0,195	-0,131	0,114	1,376*	-0,081	0,656
Lise	0,16	-0,235	-0,117	-0,42	-0,989	0,026	0,22	-0,45**	-0,002	1,765**	0,015	0,819*
Üniversite	0,043	0,259	-0,323	-0,163	-1,164	-0,015	0,605	-0,507**	0,091	1,83**	-0,468	0,368
Lisansüstü	-0,463	0,318	-0,143	-0,26	-0,396	1,215*	-16,388	-0,525	-0,694	2,476*	0,537	1,714*
Aile Geliri												
2001-2500 TL	0,047	,281*	-0,04	-0,192	0,119	-0,783***	1,323**	0,132	0,014	0,038	-0,185	-0,246
2501-3000 TL	,191*	,267*	-0,309**	-0,731***	-0,606	-0,896***	1,317**	0,142	0,127	0,599*	0,408	-0,226
3001-3500 TL	0,11	-0,109	-0,139	-0,488**	-0,649	-0,461*	0,757	0,522***	-0,304*	0,498	-0,246	-0,203
3501-4000 TL	,269*	-0,01	-0,185	-0,309	-0,589	-0,871***	1,591**	0,305**	-0,341*	0,349	-0,381	-0,251
4001-4500 TL	,081*	0,02	-0,269	-0,517*	0,035	-0,097	1,51*	0,365**	-0,565**	1,076***	0,133	-0,328
5001-5500 TL	0,189	-0,311	-0,048	-0,112	-0,032	-0,38	1,909**	0,143	-0,473	0,825*	0,048	0,513
5501-6000 TL	0,357	-0,657	-0,254	-0,618	-0,544	0,236	-14,827	0,207	0,36	-0,647	0,213	-0,455
6001-6500 TL	,425*	-0,302	0,361	-0,074	-0,148	0,13	-14,704	-0,712**	0,34	-0,296	0,531	0,029
6501-7000 TL	0,15	-0,526	0,644**	-1,192	1,25	-0,221	2,013**	0,127	0,348	-0,155	-0,497	-1,602
7001-7500 TL	,791**	-1,643	-0,183	0,448	0,208	-17,886	3,448***	0,221	0,342	-17,065	-17,545	-17,571
7501 ve yukarı	-0,075	-7,759**	-0,481	-0,185	-0,097	-1,721**	1,693*	0,038	1,014***	-1,518	0,282	-1,074
Constant	-0,489	-20,652	-3,187	-4,688	-1,668	-2,011	-3,867	-4,222	-2,802	-22,807	-1,988	-18,789

p<0,1: * (zayıf), p<0,05: ** (orta) p<0,01: *** (güçlü)

Yukarıda, bağımsız değişkenler başlığı altında anlatılan ilk katılımcıların siyaset kimlik kategorilerinde birinci tercihlerinin bağımlı değişkenler olarak ve çeşitli demografik verilerin bağımsız değişkenler olarak ele alındığı ikili lojistik regresyon tablosu (Tablo 8) bulunmaktadır. Tablo 8'de görüldüğü üzere yaş arttıkça Atatürkçü siyaset kimlik kategorisi bundan güçlü ve negatif; Dindar siyaset kimlik kategorisi güçlü ve pozitif; İslamcı siyaset kimlik kategorisi orta ve pozitif şekilde etkilenmektedir. Diğer siyaset kimlik kategorileri ile yaşın artması arasında anlamlı negatif veya pozitif bir etkilenme durumu tespit edilememiştir. Cinsiyet kategorisinde kadınlar referans grup olarak alındığından tabloda erkek olmanın kadınlara göre verili siyaset kimlik kategorilerindeki olasılık ihtimalleri görülmektedir. Buna göre kadınların güçlü biçimde Atatürkçü, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat siyaset kimlik kategorilerinin tercih edilme ihtimallerini pozitif yönde etkiledikleri; Milliyetçi kategorisinde erkeklerin güçlü biçimde ve Sosyal Demokrat kategorisinde zayıf biçimde ve pozitif yönde bu kimlik kategorilerinin tercih edilme olasılıklarını etkiledikleri ortaya çıkmaktadır. Siyasi yelpaze bağımsız değişkeninde daha önce ayrıntılı olarak belirtildiği gibi referans alınan grup en soldaki gruptur. Buna göre katılımcıların siyasi yelpazede kendilerini sağda görme puanları arttıkça Atatürkçü, Demokrat, Laik, Sosyalist ve Sosyal Demokrat olma olasılıkları azalmaktayken Dindar, İslamcı, Milliyetçi, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat siyaset kimlik kategorilerinden birini tercih etme olasılıkları artmaktadır. İBBS bağımsız değişkeninde TR1: İstanbul bölgesi referans grup olarak alınmıştır. Dolayısıyla İstanbul'u merkeze alarak diğer bölgelerin verili siyaset kimlik tercihlerinin seçilme olasılıklarını ne derece arttırdığı veya azalttığı incelenmiştir. TR4 ve TR5 bölgesinde yaşayanların Atatürkçü kimliği seçme olasılıkları güçlü biçimde artmaktayken TR7, TRA, TRB, TRC'de bu olasılık tersine bir biçimde azalmaktadır. Dindar kimliği tercih etme olasılığı TR1'e kıyasla TR4 ve TR7'de azalmaktayken TRB ve TRC bölgelerinde güçlü biçimde artmaktadır. Muhafazakâr kimlik kategorisinin, TR1'e kıyasla anlamlı bir ilişkinin olduğu diğer tüm bölgelerde seçilme olasılığı açısından zayıfladığı görülmektedir. Bir diğer önemli sonuç, Liberal kimlik kategorisinin tercih etme olasılığının TR1 bölgesine kıyasla diğer bölgelerde daha fazla olasılık dâhiline girmesidir. Kişinin kendi, anne ve babasının eğitim seviyelerinde ortaya çıkan en çarpıcı durum, kişinin kendi ve babasının eğitim düzeylerinin siyaset kimlik tercihlerinde çoğunlukla anlamlı bir etkisinin gözlemlenmemesi; buna karşın annenin eğitim düzeyinin söz konusu tercihleri pozitif veya negatif, güçlü biçimde etkilemesinin ortaya çıkmasıdır. Annenin eğitim düzeyi siyaset kimlik tercihlerindeki en belirleyici unsurlardan biri olarak görünmektedir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça anlamlı düzeyde ilişkiselliğin bulunduğu durumlarda genel olarak Atatürkçü, Kemalist ve Milliyetçi olma olasılıkları farklı düzeylerde artarken Demokrat, Liberal, Muhafazakâr, Muhafazakâr Demokrat ve Sosyalist olma olasılıkları azalmaktadır. Babanın eğitim düzeyinin artmasının, seçilme ihtimalini arttırdığı siyaset kimlikler olarak Laik, Muhafazakâr Demokrat ve Sosyal Demokrat; seçilme olasılığının azaldığı kimlik kategorisi olarak Milliyetçilik öne çıkmaktadır. Ailenin gelirinin artması genel olarak Atatürkçü, Liberal, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılığını artırırken Demokrat, İslamcı ve Laik siyaset kimlik kategorilerinin seçilme olasılığını azaltmaktadır.

Burada öne çıkan husus, siyasal kimlik tercihlerinin araştırmaya katılan gençlerin yaşadıkları sosyoekonomik ve kültürel bölgelere göre değiştiği ancak bunun tek açıklayıcı faktör olmadığı; ailenin geliri, annenin eğitim seviyesi, cinsiyet ve yaşa bağlı olarak da tercihlerin farklı biçimlerde şekillenebileceğidir. Bununla birlikte yaşın artmasıyla Atatürkçülüğün tercih edilme olasılığının azalması, kişilerin eğitim basamağında buldukları aşama ile alakalı olabilir. Millî eğitim müfredatının güçlü kurumsal destek sağladığı bir kimlik kategorisi olarak Atatürkçülüğün seçilme olasılığının azalmasının yanı sıra Dindar ve İslamcı kategorilerinin tercih edilme olasılığının artması bu yorumu kuvvetlendirmektedir. Diğer yandan annenin eğitim düzeyinin kişilerin kendi ve baba eğitim seviyelerinden daha fazla siyasal kimlik tercihlerini etkilemesi, Türkiye'de annelik rolü üzerinden kadınların siyasal kimlik tercihlerini pozitif veya negatif boyutlarda ve baskın biçimde belirlediklerini göstermektedir. Yukarıdaki analizlerde öne çıkan hususlardan bir diğeri de kadınların erkeklere göre daha fazla Atatürkçü olmaları durumudur. Kadınların eğitim düzeyleri genel olarak artış trendi göstermektedir. Buna göre siyasal kimlik tercihleri ile ilgili yapılacak orta ve uzun vadedeki araştırmalarda, Atatürkçülerin ikinci tercihleri de dikkate alındığında, Atatürkçü ve Milliyetçi kimlik kategorilerinin oransal olarak çok daha baskın biçimde tercih edilmeleri yüksek olasılık dâhilindedir.

Siyasal Kimlik, Din ve Değerler

Tablo 10: Size göre aşağıda sayacağım hayatınıza yöne veren değerleri değerlendir misiniz?

	Mesleki Başarı	Eğitim	Para/Zenginlik	İnanç/Din	Çocuk sahibi olmak	Aile	İdealler uğruna mücadele	Bir eser bırakmak	Millî ve manevî değerler	Vatan sevgisi
Atatürkçü	4,41	4,52	4,33	4,14	3,96	4,46	4,39	4,07	4,39	4,59
Demokrat	4,46	4,53	4,31	4,46	4,17	4,51	4,39	4,21	4,46	4,54
Dindar	4,17	4,27	4,10	4,37	4,12	4,35	4,22	4,02	4,33	4,49
İslamcı	4,18	4,27	4,06	4,46	4,16	4,47	4,28	4,10	4,31	4,48
Kemalist	4,04	4,15	4,17	3,90	3,65	4,27	4,00	4,00	4,17	4,33
Laik	4,27	4,38	4,21	4,15	3,99	4,45	4,25	4,03	4,27	4,40
Liberal	3,94	4,25	3,87	3,73	3,65	4,25	4,13	3,98	3,88	4,02
Milliyetçi	4,37	4,44	4,32	4,44	4,31	4,55	4,45	4,22	4,55	4,65
Muhafazakâr	3,99	4,22	4,08	4,36	4,05	4,47	3,92	3,73	4,35	4,52

Muhafazakâr Demokrat	3,93	4,45	4,06	4,43	4,21	4,43	4,30	3,70	4,24	4,57
Sosyalist	4,37	4,49	3,99	3,60	3,64	4,26	4,35	3,96	3,83	3,98
Sosyal Demokrat	4,59	4,65	4,24	4,23	4,11	4,54	4,50	4,23	4,26	4,34
Cevap yok	4,35	4,47	4,34	4,06	3,95	4,41	4,34	4,06	4,27	4,48
Hiçbiri	4,63	4,57	4,53	4,44	4,23	4,58	4,44	4,32	4,53	4,69
Diğer	3,67	3,61	4,39	2,67	2,28	3,00	3,83	3,89	2,78	3,33
Toplam	4,31	4,43	4,24	4,29	4,09	4,46	4,33	4,08	4,39	4,54

Tablo 9'da, araştırmaya katılan gençlerin hayatlarına yön veren değerlere verdikleri cevaplara bağlı olarak siyasi kimlik kategorilerinin ortalama puanları görülmektedir. En yüksek puan 5, en düşük puan ise 1'dir. Buna göre genel ortamlara bakıldığında en yüksekten en düşüğe hayata yön veren değerler şu şekilde sıralanmaktadır: Vatan Sevgisi (4,54 puan), Aile (4,46 puan), Eğitim (4,43 puan), Millî ve Manevi Değerler (4,39 puan), İdealler Uğruna Mücadele Etmek (4,33 puan), Mesleki Başarı (4,31 Puan), İnanç-Din (4,29 puan), Para-Zenginlik (4,24 puan), Çocuk Sahibi Olmak (4,09 puan) ve Bir Eser Bırakmak (4,08 puan). Siyasi kimlik tercihinde bulunanlarla ilgili genel veriler ise devam eden biçimde şekillenmiştir. Mesleki başarı (4,59 puan), eğitim (4,65 puan), idealler uğruna mücadele etmek (4,50 puan) ve bir eser bırakmak (4,23 puan) kategorilerinde Sosyal Demokratlar en yüksek ortalama puanlara sahiptirler. Para-Zenginlik (4,33 puan) kategorisinde Atatürkçü olduğunu beyan edenler en yüksek ortalama puana sahiptirler. İnanç-Din kategorisinde (4,46 puan) en yüksek eşit ortalama puanlara Demokrat ve İslamcı olduğunu beyan edenler sahiptirler. Çocuk sahibi olma (4,31 puan), Aile (4,55 puan), Millî-Manevi değerler (4,55 puan) ve Vatan sevgisi (4,65 puan) seçeneklerinde en yüksek ortalama puanlara, Milliyetçi olduğunu beyan edenler sahiptirler.

Tablo 11: Siyasal Kimlik Tercihleri ve Hayata Yön Veren Değerler Arasındaki İlişkileri Gösteren İkili Lojistik Regresyon Analiz

Sonuçları

	Atıfçü	Demokrat	Dindar	İslamcı	Kemalist	Lâik	Liberal	Milliyetçi	Muhafazakâr	Muhafazakâr Demokrat	Sosyalist	Sosyal Demokrat
Dindarlık Derecesi	-,497***	-,100**	,793***	,583***	0,068	-0,057	0,014	-0,043	,313***	,220***	-0,157	-,405***
Müslüman olmaktan gurur duyuyorum	,394***	-,488*	0,095	0,152	0,597	-0,382	-0,466	-,548***	-0,104	-0,662	0,314	-0,35
Millî ve manevî değerler	-0,068	,190**	-0,095	-2,64**	-0,179	-0,021	-0,203	,256***	0,039	-,225*	-,292**	-0,105
İnanç/Din	-,242***	,317***	0,085	,260***	-0,159	-0,048	-0,3	,080*	-0,019	0,198	-0,097	0,155
Her Türk asker doğar	0,031	,647***	-0,035	-0,281	0,025	1,109***	0,336	-1,243***	-,866***	-0,178	1,958***	1,346***
Lâiklik bir ülkenin olmazsa olmazıdır	-1,134***	-0,054	,547***	,492***	-,866*	-1,324***	0,173	-0,093	1,046***	0,247	-0,273	-,779**
Mesleki Başarı	-0,025	0,097	0,088	0,143	-0,176	-0,037	-,352*	0,023	-,156**	-,480***	0,148	,367**

Eğitim	,164***	0,071	-,247***	-,204**	-,031	0,064	0,311	-,183***	-,019	,478***	0,235	,319*
Para/Zenginlik	,150***	-,085	-,093*	-,166**	,286*	0,002	-,295*	0,023	0,04	-,014	-,311***	-,217**
Çocuk sahibi olmak	-,148***	-,044	0,066	0,017	-,318**	-,003	-,027	,176***	0,015	,208**	0,083	0,057
Aile	-,005	-,066	-,244***	0,08	-,013	,300**	0,118	-,057	,342***	-,205*	-,056	0,06
İdealler uğruna mücadele etmek	,131***	-,069	0,047	-,011	-,386**	-,055	0,04	,160***	-,423***	,276***	0,107	-,045
Bir eser bırakmak	-,126***	0,122	,110**	,264***	,335**	-,042	,322*	-,008	0,02	-,204***	0,001	0,109
Vatan sevgisi	,335***	-,257***	-,068	-,026	-,089	-,028	-,0332	-,087	-,095	0,203	-,092	-,063
Constant	1,154	-,3046	-,5074	-,5,952	-,1,992	-,3,192	-,1,857	-,2,413	-,3,147	-,5,442	-,2,809	-,4,256

p<0,1: * (zayıf), p<0,05: ** (orta) p<0,01: *** (güçlü)

Tablo10'da hayata yön veren değerler, dindarlık derecesi ve kültürel bazı yargıların bağımsız değişkenler, siyasal kimlik tercihlerinin ise bağımlı değişkenler olarak ele alındığı ikili lojistik regresyon analizi bulunmaktadır. Bağımlı değişkenler başlığı altında bu tablodaki referans grupları ayrıntılı biçimde yazılmıştır. Dindarlık derecesi arttıkça Atatürkçü, Demokrat ve Sosyal Demokrat kimliklere sahip olma olasılığı anlamlı biçimde azalmaktayken Dindar, İslamcı, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılıkları güçlü biçimde artmaktadır. Diğer kimlik kategorileri ile dindarlık arasında anlamlı bir bağlantı bulunamamıştır. Müslüman olmaktan gurur duyma azaldıkça Atatürkçü olma olasılığı artarken Demokrat ve Milliyetçi olma olasılıkları artmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Millî ve manevi değerlere verilen önem arttıkça Demokrat ve Milliyetçi olma olasılığı da artarken İslamcı, Muhafazakâr Demokrat ve Sosyalist olma olasılıkları azalmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İnanç-dine verilen önem arttıkça Atatürkçü olma ihtimali azalırken Demokrat, İslamcı ve milliyetçi olma olasılığı farklı derecelerde artmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Her Türk asker doğar yargısına "hayır" cevabı verenlerin sayısı arttıkça Demokrat, Laik, Sosyalist ve Sosyal Demokrat olma olasılığı artarken Milliyetçi ve Muhafazakâr olma olasılığı azalmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Laiklik, bir ülkenin olmazsa olmazıdır, yargısına "hayır" cevabı verenlerin sayısı arttıkça Dindar, İslamcı ve Muhafazakâr olma olasılığı artarken Atatürkçü, Kemalist, Laik ve Sosyal Demokrat olma olasılıkları farklı derecelerde azalmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Mesleki başarıya önem verme derecesi arttıkça Liberal, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılığı farklı seviyelerde azalırken Sosyal Demokrat olma olasılığı artmaktadır. Eğitime verilen önem arttıkça Atatürkçü, Kemalist, Muhafazakâr Demokrat ve Sosyal Demokrat olma olasılıkları farklı derecelerde artarken Dindar, İslamcı ve Milliyetçi olma olasılıkları değişen derecelerde azalmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Para-zenginliğe önem verme derecesi arttıkça Atatürkçü ve Kemalist olma olasılığı farklı derecelerde artmakta ancak Dindar, İslamcı, Liberal, Sosyalist ve Sosyal Demokrat olma olasılıkları değişen derecelerde azalmaktadır. Çocuk sahibi olmaya önem verme derecesi arttıkça Atatürkçü ve Kemalist olma olasılığı azalırken Milliyetçi ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılıkları farklı derecelerde artmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aileye verilen önem arttıkça Laik ve Muhafazakâr olma olasılıkları artarken Dindar ve Muhafazakâr olma olasılıkları farklı derecelerde azalmaktadır. İdealler uğruna mücadele etmeye verilen önem arttıkça Kemalist ve Muhafazakâr olma olasılıkları farklı derecelerde azalırken, Atatürkçü, Milliyetçi ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılıkları değişen derecelerde artmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bir eser bırakmaya verilen önem arttıkça Atatürkçü ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılıkları farklı derecelerde azalırken Dindar, İslamcı, Kemalist ve Liberal olma olasılıkları farklı derecelerde artmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla

alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Vatan sevgisine verilen önem arttıkça Atatürkçü olma olasılığı artarken Demokrat olma olasılığı azalmaktadır. Diğer kimlik kategorilerinde bu soruyla alakalı anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 12: Evlilik Dışı İlişkinin Ve Eşcinsel İlişkinin Siyasal Kimlik Tercihlerine Göre Değerlendirilme Biçimleri												
		Evlilik dışı ilişki					Eşcinsel ilişki					
		Ayıp	Günah	Suç	Normal	Cevap Yok	Ayıp	Günah	Suç	Normal	Cevap Yok	Toplam
Atatürkçü	Sayı	540	949	257	587	13	479	1011	265	574	17	2346
	%	23,0%	40,5%	11,0%	25,0%	,6%	20,4%	43,1%	11,3%	24,5%	,7%	100,0%
Demokrat	Sayı	161	405	66	64	1	118	443	70	63	3	697
	%	23,1%	58,1%	9,5%	9,2%	,1%	16,9%	63,6%	10,0%	9,0%	,4%	100,0%
Dindar	Sayı	124	633	76	45	1	117	640	79	42	1	879
	%	14,1%	72,0%	8,6%	5,1%	,1%	13,3%	72,8%	9,0%	4,8%	,1%	100,0%
İslamcı	Sayı	53	263	29	9	2	47	255	39	13	2	356
	%	14,9%	73,9%	8,1%	2,5%	,6%	13,2%	71,6%	11,0%	3,7%	,6%	100,0%
Kemalist	Sayı	18	36	6	23	1	19	34	8	21	2	84
	%	21,4%	42,9%	7,1%	27,4%	1,2%	22,6%	40,5%	9,5%	25,0%	2,4%	100,0%
Lâik	Sayı	58	102	16	30	0	56	98	18	34	0	206
	%	28,2%	49,5%	7,8%	14,6%	0,0%	27,2%	47,6%	8,7%	16,5%	0,0%	100,0%
Liberal	Sayı	14	26	3	9	0	9	31	2	10	0	52
	%	26,9%	50,0%	5,8%	17,3%	0,0%	17,3%	59,6%	3,8%	19,2%	0,0%	100,0%
Milliyetçi	Sayı	432	1147	147	90	7	375	1192	179	66	11	1823
	%	23,7%	62,9%	8,1%	4,9%	,4%	20,6%	65,4%	9,8%	3,6%	,6%	100,0%

Muhafazakâr	Sayı	138	470	73	26	3	149	456	84	19	2	710
	%	19,4%	66,2%	10,3%	3,7%	,4%	21,0%	64,2%	11,8%	2,7%	,3%	100,0%
Muhafazakâr Demokrat	Sayı	54	140	12	3	1	38	144	21	7	0	210
	%	25,7%	66,7%	5,7%	1,4%	,5%	18,1%	68,6%	10,0%	3,3%	0,0%	100,0%
Sosyalist	Sayı	28	60	14	60	1	28	56	12	66	1	163
	%	17,2%	36,8%	8,6%	36,8%	,6%	17,2%	34,4%	7,4%	40,5%	,6%	100,0%
Sosyal Demokrat	Sayı	67	78	10	39	2	57	85	8	44	2	196
	%	34,2%	39,8%	5,1%	19,9%	1,0%	29,1%	43,4%	4,1%	22,4%	1,0%	100,0%
Cevap yok	Sayı	26	49	9	19	7	22	53	8	20	7	110
	%	23,6%	44,5%	8,2%	17,3%	6,4%	20,0%	48,2%	7,3%	18,2%	6,4%	100,0%
Hiçbiri	Sayı	25	49	13	12	0	20	53	16	10	0	99
	%	25,3%	49,5%	13,1%	12,1%	0,0%	20,2%	53,5%	16,2%	10,1%	0,0%	100,0%
Diğer	Sayı	3	5	0	10	0	4	5	1	8	0	18
	%	16,7%	27,8%	0,0%	55,6%	0,0%	22,2%	27,8%	5,6%	44,4%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	1741	4412	731	1026	39	1538	4556	810	997	48	7949
	%	21,9%	55,5%	9,2%	12,9%	,5%	19,3%	57,3%	10,2%	12,5%	,6%	100,0%

Tablo 10, farklı siyasal kimlik tercihleri ile hayata yön veren değerler ve çeşitli zihinsel tutumlar hakkında genel bir fikir vermektedir. Ancak ikili lojistik regresyon tablosu belli noktalarda yanıtıcı bir etki de uyandırabilir. Örneğin, dindarlık derecesinin artışı ile Atatürkçü, Demokrat ve Sosyal Demokrat olma olasılıkları azalmaktadır ancak Tablo 11'e bakıldığında bu dinî yargı ve değerlerin söz konusu siyasal kimlik kategorileri için hiç bir biçimde anlamlı olmadığı anlamına gelmemektedir. Tablo 11'de evlilik dışı ve eşcinsel ilişkilerin siyasal kimlik kategorilerine göre "ayıp," "günah," "suç," "normal," sayılıp sayılmadığına dair istatistiksel veriler bulunmaktadır. Atatürkçü 949 kişi (%40,5) evlilik dışı ilişkiyi günah olarak kabul ederken, 1.011 kişi (%43,1) eşcinsel ilişkiyi günah olarak kabul etmektedir. Evlilik dışı ve eşcinsel ilişkiyi günah olarak görme oranlarının en düşük olduğu Sosyalistlerden 60 kişi (% 36,8) evlik dışı ilişkiyi, 56 kişi (% 34,4) ise eşcinsel ilişkiyi günah kategorisinde

değerlendirmektedir. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan tüm katılımcıların genel olarak evlilik dışı ilişkiyi % 55,5, eşcinsel ilişkiyi ise %57,3 oranında günah kategorisinde değerlendirirler. Evlilik dışı ilişkiyi normal görenlerin tüm örneklem grubu içinde %12,9, eşcinsel ilişkiyi normal görenlerin ise %12,5 oranında olduğu görülmektedir. Özellikle cinsel ahlak noktasında dinî yargı ve değerlerin nispeten etkin olduğunu belirtebiliriz. Diğer yandan özellikle Sosyalist kimlik kategorisini tercih edenlerin üçte birinden fazlasının bu iki cinsel olguyu günah kategorisi içinde değerlendirmesi, diğer kimlik kategorilerindeki genel eğilimleri dikkate aldığımızda, kimliğin bilişsel ve teorik bir tutarlılık arayışından ziyade çok boyutlu, ilişkisel ve daha çok pratik ve kültürel alan tarafından belirlenen bir olgu olarak ele alınabileceğini göstermektedir. Aşağıda, Tablo 12, 13, 14 ve 15'te bu tespitin farklı bağlamda ve farklı siyasi kimlik kategorileri üzerinde de ele alınabileceği gösterilmektedir.

Tablo 13: "Her Türk asker doğar" Genel Veriler

	Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
Frekans	6692	1192	64	7949
%	84,2	15	0,8	100,0

Tablo 14: "Her Türk asker doğar" Dindar ve İslamcı Siyasi Kimlikler

		Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
Dindar	Sayı	738	128	13	879
	%	84,0	14,6	1,5	100,0
İslamcı	Sayı	307	42	7	356
	%	86,2	11,8	2,0	100,0

Tablo 12'de, örneklem gruba yöneltilen "her Türk asker doğar yargısına" katılıp katılmadıkları şeklindeki sorunun cevapları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Buna göre 6.692 kişi (% 84,2) bu soruyu evet şeklinde cevaplarırken 1.192 kişi (%15) hayır şeklinde değerlendirmiş, 64 kişi (% 0,8) bu yargıya katılıp katılmadıkları konusunda bir cevap vermemeyi tercih etmiştir. Gençlerin büyük kısmının siyasi kimlik tercihlerinden bağımsız olarak bu yargıya katıldıkları görülmektedir. Dindar ve İslamcı siyasi kimlik tercihinde bulunanların bu yargıya katılma oranları Tablo 13'te görülmektedir. Daha önce katılımcıların ikinci siyasi kimlik tercihlerinde gösterildiği üzere (Tablo 8) Dindar kategorisindekilerden cevap verenler ikinci kimlik olarak büyük ölçüde İslamcı kategorisini tercih etmiş, İslamcı kategorisini tercih edenlerden ikinci siyasi kimlik tercihinde bulunanlar büyük ölçüde

Milliyetçi kimlik tercihinde bulunmuştur. Bu soru ikinci siyasal kimlik tercihinde bulunmayan, kendilerini Dindar ve İslamcı kategorisinde tanımlayan gençlerin kimlik tercihlerinin kültürel bağlamını netleştirmektedir. Daha önce vurgulandığı gibi, Milliyetçi kimlik kategorisi diğer siyasal kimlik kategorileri açısından genel olarak önemli bir ortak kesişim kümesidir ve bunun da ötesinde bu kimlik kategorisinden beklenebilecek tutum ve değer yönelimleri gençlerin değer dünyalarını genel olarak belirlemektedir.

Tablo 15: “Laiklik bir ülkenin olmazsa olmazdır” Genel Veriler

	Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
Frekans	6778	1090	81	7949
%	85,3	13,7	1,0	100,0

Tablo 16: “Laiklik Bir Ülkenin Olmazsa Olmazdır” Dindar ve İslamcı Siyasal Kimlikler

		Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
Dindar	Sayı	656	207	16	879
	%	74,6%	23,5%	1,8%	100,0%
İslamcı	Sayı	265	82	9	356
	%	74,4%	23,0%	2,5%	100,0%

Tablo 14 ve Tablo 15 ise “laiklik bir ülkenin olmazsa olmazdır” yargısına genel katılım oranlarıyla birlikte Dindar ve İslamcı siyasal kimlik tercihinde bulunanların verdikleri cevapları göstermektedir. Gençlerin toplamda 6.778’i (% 85,3) laikliğin vazgeçilmez olduğunu düşünürken 1.090’ı (% 13,7) bu yargıya katılmamakta ve 81’i de (% 1) cevap vermemeyi tercih etmektedir. Dindar siyasal kimlik tercihinde bulunanların 656’sı (% 74,6) laikliği vazgeçilmez olarak değerlendirirken 207’si (% 23,5) bu yargıya katılmamakta ve 16’sı (% 1,8) bununla ilgili cevap vermemeyi tercih etmektedirler. İslamcı siyasal kimlik kategorisini tercih edenlerden 265’i (% 74,4) bu yargı için evet cevabını verirken 82’si (% 23) bu yargıya katılmamakta ve 9’u (% 2,5) bu yargıyla ilgili cevap vermemeyi tercih etmektedirler. Bu noktada laikliğin içeriğinin gençler tarafından nasıl doldurulduğunun, kendi siyasal ve toplumsal tecrübelerinde bu kavramın ne anlam ifade ettiğinin analizini yapmamız mümkün olmamasına rağmen genel görünüşü olarak laikliğin, üzerinde uzlaşılan bir olgu olduğu ortaya çıkmaktadır. Siyasal kimlik tercihleri arasında özellikle İslamcılığı seçenlerin, bu noktada daha negatif bir tavra sahip olabileceklerinin beklenmesi makulken onların da neredeyse dörtte üç oranında laikliği vazgeçilmez görmesi, gençlerin kimlik tercihlerini anlama noktasında önemli bir veri sunmaktadır.

Kimlik ve Farklılığa Bakış

Tablo 17: Farklılıklara Karşı Tutumlar ve Siyasal Kimlik Tercihleri Arasındaki İlişkiler: "Aşağıdaki insanlardan hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz?"

	Atatürkçü	Demokrat	Dindar	İslamcı	Kemalist	Laik	Liberal	Milliyetçi	Muhafazakâr	Muhafazakâr Demokrat	Sosyalist	Sosyal Demokrat
LEBTLİLER												
İstemem	-1,061***	0,454***	0,889***	1,21***	-0,843***	-0,336*	-0,3	0,822***	0,734***	0,983***	-1,255***	-0,792***
Kararsızım	-0,696***	0,238	0,568***	0,434	-0,144	0,39	-0,356	0,632***	0,467**	0,167	-0,2	0,111
Suriyeli Göçmenler												
İstemem	0,491***	-0,325***	-1,091***	-0,441***	-0,233	-0,178	0,547	0,618***	-0,016	-0,338	-0,438**	0,01
Kararsızım	0,198*	-0,089	-0,766***	-0,601**	0,464	0,043	0,014	0,448***	-0,277	0,54*	-0,178	0,356
Başka Dinden Olanlar												
İstemem	-0,384***	0,174	0,657***	0,372**	0,845***	0,2	0,173	-0,309***	0,553***	-0,348	-0,435	-0,068
Kararsızım	-0,058	0,146	-0,305	0,464*	-0,58	0,001	-0,174	-0,114	0,172	0,136	-0,542	-0,515

Farklı Anadili Konuşanlar																								
İstemem	0,094	-0,195	-0,116	0,142	-0,019	-0,07	0,864**	0,351***	-0,589***	0,174	-0,003	-0,35												
Kararsızım	-0,047	0,091	-0,23	0,247	-0,945	-0,012	1,222*	0,065	-0,228	0,387	0,635	0,023												
Başka ırk, renk ve milletten insanlar																								
İstemem	0,044	-0,172	-0,413***	-0,02	0,461	0,321	-0,462	0,189**	0,07	0,483*	-0,094	-0,558**												
Kararsızım	0,003	-0,26	0,058	-0,237	0,532	-0,004	-1,453	-0,303*	0,246	1,568***	-0,577	-0,527												
Farklı siyasi görüşe sahip olan insanlar																								
İstemem	-0,314***	-0,151	0,731***	0,745***	0,581*	-0,211	-0,477	-0,391**	0,044	0,009	0,542**	-0,069												
Kararsızım	0,23**	-0,231	0,485***	0,756***	0,137	-0,25	0,019	-0,347***	-0,492***	-0,496**	-0,027	-0,223												
Constant																								
	-0,261	-2,372	-2,402	-4,4	-4,506	-3,368	-5,314	-2,290	-2,963	-4,723	-2,736	-2,872												

p<0,1: * (zayıf), p<0,05: ** (orta), p<0,01: *** (güçlü)

Tablo 16'da siyasi kimlik kategorilerinin farklılıklarla yönelik tutumlara göre istatistiksel olarak tercih edilme olasılıklarının ikili lojistik regresyon analizine göre sonuçları görülmektedir. Elinizdeki çalışmada TGSP gençlik araştırmasından elde edilen LGBT'lilere, Suriyeli göçmenlere, başka dinden olanlara, farklı anadil konuşanlara, başka ırk, renk ve milletten olanlara, farklı siyasi görüşe sahip olan insanlara yönelik tutum farklılıkları ile ilgili veriler aracılığıyla farklılıklara yönelik tutumlar ve siyasi kimlik tercihleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. TGSP anketinde gençlerin farklılığa karşı tutumlarını tespit etmek için "aşağıdaki insanlardan hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz?" sorusu sorulmuştur. Tutumları ölçmek için sunulan cevap seçenekleri 1- İsterim, 2- İstemem, 3- Kararsızım şeklinde sunulmuştur. İkili lojistik regresyon analizinde ilk cevap olan 1- isterim seçeneği referans grup olarak alınmıştır. LGBT'li komşu istememe oranı arttıkça Atatürkçü, Kemalist, Laik, Sosyalist ve Sosyal Demokrat siyasi kimlik tercihlerinde bulunma olasılığı azalırken Demokrat, Dindar, İslamcı, Milliyetçi, Muhafazakâr ve Muhafazakâr Demokrat olma olasılıkları artmaktadır. Suriyeli göçmenleri istememe düzeyi arttıkça Atatürkçü ve Milliyetçi olma olasılığı artarken Demokrat, Dindar, İslamcı ve Sosyalist olma olasılığı azalmaktadır. Başka dinden olanları istememe düzeyi arttıkça Atatürkçü ve Milliyetçi olma ihtimali azalırken Dindar, İslamcı, Kemalist ve Muhafazakâr olma olasılıkları artmaktadır. Burada dikkat çekici husus Dindar, İslamcı ve Muhafazakâr siyasi kimlik tercihlerinde bulunanların Kemalist siyasi kimlik tercihlerinde bulunanlara benzer bir biçimde farklı dinden olanlara karşı dışlayıcı bir tutum sahibi olmalarıdır. Farklı anadil konuşanları istememe oranı arttıkça Liberal ve Milliyetçi olma olasılığı da artarken Muhafazakâr olma olasılığı azalmaktadır. Başka ırk, renk ve milletten insanları istememe oranı arttıkça Milliyetçi olma olasılığı da artarken Dindar ve Sosyal Demokrat olma olasılığı azalmaktadır. Farklı siyasi görüşe sahip olan insanları istememe oranı arttıkça Dindar, İslamcı, Kemalist ve Sosyalist olma olasılığı da artarken Atatürkçü ve Milliyetçi olma olasılığı azalmaktadır.

Bölgelere Göre Farklılığa Bakış

Bu bölümde ayrıca farklılığa yönelik tutum alışlardaki çeşitliliğin, siyasi kimlik tercihlerinden mi yoksa sosyoekonomik gelişmişlik ve farklılıklarla karşılaşma düzeyleri ile mi alakalı olduğunu belirlemek için ikinci bir analiz grubu daha oluşturulmuştur. Bu doğrultuda farklılığa karşı olumlu tutumu belirlemek amacıyla 1- İsterim cevabını verenlere 3 Puan, 2- İstemem cevabını verenlere 2 puan ve 3- Kararsızım cevabını verenlere 1 puan verilerek İBBS Düzey 1, 12 bölge ortalamaları tespit edilmiş ve aralarındaki farklılıklar analize dâhil edilmiştir. Ortalama puan 2'den yukarı yönlü olduğunda söz konusu farklılıkla ilgili olumlu bir tutum, 2'den aşağı olduğunda farklılığa karşı daha olumsuz bir tutum söz konusudur. Bu analizde kullanılan yöntem, tek yönlü varyans analizidir (ANOVA). Bu analizde bölgeler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 18'de TR1: İstanbul bölgesinin ortalamaları ile pozitif veya negatif biçimde anlamlı farklılıklar oluşturan bölgeler tespit edilmiştir. TR1 bölgesinin Türkiye'nin en fazla farklılık barındıran, sosyoeko-

nomik ve kültürel açıdan en gelişmiş, insan yoğunluğunun yüksek olmasının aksine farklılığa karşı daha "duyarsız" veya "toleranslı" olması beklentisi artmaktadır. Ancak Tablo 18 incelendiğinde bu beklentinin karşılanmadığı ve farklılıklara bakış açılarının sadece demografik yoğunluk ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri ile açıklanamayacağı ortaya çıkmıştır.

Tablo 18: ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
LGBT'liler	Gruplar Arası	657,775	11	59,798	110,747	0
	Grup İçinde	4269,919	7908	0,54		
	Toplam	4927,694	7919			
Suriyeli Göçmenler	Gruplar Arası	240,38	11	21,853	34,65	0
	Grup İçinde	4979,79	7896	0,631		
	Toplam	5220,17	7907			
Başka Dinden Olanlar	Gruplar Arası	953,9	11	86,718	112,344	0
	Grup İçinde	6091,813	7892	0,772		
	Toplam	7045,713	7903			
Farklı Anadil Konuşanlar	Gruplar Arası	659,966	11	59,997	77,645	0
	Grup İçinde	6092,034	7884	0,773		
	Toplam	6752	7895			
Başka ırk, renk ve milletten insanlar	Gruplar Arası	558,386	11	50,762	66,067	0
	Grup İçinde	6060,741	7888	0,768		
	Toplam	6619,127	7899			
Farklı siyasi görüşe sahip olan insanlar	Gruplar Arası	674,61	11	61,328	91,417	0
	Grup İçinde	5283,713	7876	0,671		
	Toplam	5958,323	7887			

Tablo 17, tek yönlü varyans analizi sonucunda farklılıklara yönelik tutumlardan İBBS Düzey 1 bölgeleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Tablo 18 ise TR1 bölgesinin referans alınmasıyla birlikte bölgeler arasındaki farklılıklara yönelik tutumların ortalama puanları arasındaki farkları vermektedir:

Tablo 19: Farklılıkla ilgili tutumlar ve İBBS Düzey 1 Bölgeleri Arasındaki ortalama farklılıkları					
		N	Ortalamalar	Ortalamalar Farkı (I-J)	Sig.
Bağımlı Değişkenler					
LGBT'liler	TR1	1962	1,3568		
	TR2	321	1,3022	0,0546	1
	TR3	835	2,115	-,75819*	0
	TR4	584	1,8459	-,48911*	0
	TR5	913	1,1413	,21549*	0
	TR6	1036	1,2954	0,06141	0,943
	TR7	317	1,3565	0,00031	1
	TR8	258	1,1434	0,21337	0,057
	TR9	150	1,4267	-0,06989	1
	TRA	210	1,1524	0,2044	0,198
	TRB	363	1,5124	-0,15562	0,248
	TRC	971	1,3151	0,04164	0,998
	Toplam	7920	1,4287		
Suriyeli Göçmenler	TR1	1961	1,6114		
	TR2	320	1,375	,23642*	0,011
	TR3	834	1,7842	-,17275*	0,004
	TR4	584	1,5086	0,10286	0,753
	TR5	917	1,2639	,34752*	0
	TR6	1035	1,3884	,22302*	0
	TR7	312	1,4135	0,19796	0,117
	TR8	256	1,2344	,37705*	0
	TR9	150	1,66	-0,04858	1
	TRA	208	1,399	0,21238	0,265
	TRB	360	1,8778	-,26636*	0
	TRC	971	1,447	,16446*	0,003
	Toplam	7908	1,5102		

	TRC	971	1,447	,16446'	0,003
	Toplam	7908	1,5102		
Başka Dinden Olanlar	TR1	1956	2,2551		
	TR2	319	2,3009	-0,04583	1
	TR3	835	2,6	-,34489'	0
	TR4	582	2,3058	-0,05073	1
	TR5	913	1,5235	,73156'	0
	TR6	1036	1,9102	,34488'	0
	TR7	316	1,6487	,60638'	0
	TR8	256	2,8828	-,62770'	0
	TR9	150	2,16	0,09511	0,999
	TRA	210	2,4524	-0,19727	0,57
	TRB	359	2,3454	-0,09029	0,988
	TRC	972	1,8632	,39194'	0
	Toplam	7904	2,1228		
Farklı Anadil Konuşanlar	TR1	1952	2,3827		
	TR2	316	2,0411	,34155'	0
	TR3	834	2,6451	-,26240'	0
	TR4	582	2,3368	0,04591	1
	TR5	914	1,7779	,60479'	0
	TR6	1036	2,1737	,20894'	0
	TR7	315	1,7905	,59221'	0
	TR8	256	2,5938	-0,21107	0,29
	TR9	149	2,3691	0,01356	1
	TRA	210	2,8857	-,50303'	0
	TRB	360	2,4944	-0,11176	0,935
	TRC	972	1,9969	,38577'	0
	Toplam	7896	2,2499		

	TRA	210	2,8857	-,50303'	0
	TRB	360	2,4944	-0,11176	0,935
	TRC	972	1,9969	,38577'	0
	Toplam	7896	2,2499		
Başka ırk, renk ve milletten insanlar	TR1	1954	2,3808		
	TR2	316	2,2184	0,1624	0,591
	TR3	835	2,6527	-,27194'	0
	TR4	584	2,3236	0,05713	0,999
	TR5	914	1,8479	,53284'	0
	TR6	1036	2,1863	,19446'	0
	TR7	313	1,8754	,50536'	0
	TR8	256	2,8516	-,47081'	0
	TR9	150	2,4533	-0,07258	1
	TRA	210	2,6952	-,31448'	0,011
	TRB	362	2,5055	-0,12477	0,86
	TRC	970	2,0608	,31993'	0
	Toplam	7900	2,283		
Farklı siyasi görüşe sahip olan insanlar	TR1	1947	2,4879		
	TR2	317	2,3344	0,15355	0,569
	TR3	833	2,8223	-,33440'	0
	TR4	579	2,5181	-0,0302	1
	TR5	918	2,0948	,39316'	0
	TR6	1038	2,0703	,41760'	0

LGBT'lilere yönelik en olumlu tavır TR3 bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR5 bölgesindedir. Suriyeli göçmenlere yönelik en olumlu tutum TRB bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR8 bölgesindedir. Başka dinden olanlara yönelik en olumlu tutum TR8 bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR5 bölgesindedir. Farklı anadil konuşanlara yönelik en olumlu tutum TRA bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR5 bölgesindedir. Başka ırk, renk ve milletten insanlara yönelik en olumlu tutum TR8 bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR5 bölgesindedir. Farklı siyasi görüşe sahip olan insanlara yönelik en olumlu tutum TR8 bölgesinde gözlemlenirken en olumsuz tutum TR7 bölgesindedir. Daha önce Tablo 6'dan elde edilen İBBS Düzey 1 bölgelerine göre hangi siyasi kimlik kategorilerinin ilk üç sırayı paylaştığı ile ilgili verilen istatistiksel bilgiler dikkate alındığında farklılıklara yönelik tutum çeşitliliğinin sadece siyasi kimliklerden beslenmediği, aynı zamanda bu kimliklerin somut bağlamını inşa eden sosyoekonomik ve kültürel koşullar tarafından da şekillendirildiğini belirtebiliriz. Ancak ileriki araştırmalarda bu hipotezin nitel araştırma yöntemleri ile de kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda kıyas yapma imkânı sunması açısından daha önce Tablo 6 altında verilen aşağıdaki istatistiksel bilgileri hatırlatmakta fayda bulunmaktadır:

- **TR1:** Atatürkçü 525 kişi (%26,70), Milliyetçi 502 kişi (%25,50) ve Muhafazakâr 252 kişi (%12,80)
- **TR2:** Atatürkçü 111 kişi (%34,60), Milliyetçi 107 kişi (% 33,30) ve Dindar 59 kişi (%18,40)
- **TR3:** Atatürkçü 366 kişi (% 43,80), Milliyetçi 154 kişi (%18,40) ve Demokrat 88 kişi (%10,50)
- **TR4:** Atatürkçü 291 kişi (% 49,70), Milliyetçi 119 kişi (%20,30) ve Demokrat 60 kişi (% 10,30)
- **TR5:** Atatürkçü 292 kişi (% 31,70), Milliyetçi 154 kişi (% 16,70) ve Dindar 143 kişi (% 15,50)
- **TR6:** Atatürkçü 371 kişi (% 35,70), Milliyetçi 192 kişi (% 18,50) ve Muhafazakâr 127 kişi (%12,20)
- **TR7:** Milliyetçi 194 kişi (% 61,20), Atatürkçü 45 kişi (%14,20) ve Muhafazakâr 31 kişi (% 9,80)
- **TR8:** Milliyetçi 137 kişi (%52,70), Atatürkçü 74 kişi (%28,50) ve Muhafazakâr 38 kişi (%14,60)
- **TR9:** Atatürkçü 53 kişi (% 34,90), Milliyetçi 50 kişi (% 32,90) ve Muhafazakâr 14 kişi (% 9,20)
- **TRA:** Milliyetçi 59 kişi (% 28,00), Demokrat 31 kişi (% 14,70) ve Atatürkçü 30 kişi (% 14,20)
- **TRB:** Dindar 112 kişi (% 30,40), Milliyetçi 56 kişi (% 15,20) ve üçüncü sırayı Atatürkçü ve Demokrat tercihlerinde bulunan 41'er kişi (% 11,10) ile paylaşmaktadırlar
- **TRC:** Dindar 182 kişi (% 18,70), Atatürkçü 147 (%15,10) ve Demokrat 118 kişi (% 12,10)

Sonuç

Örneklem grubunu oluşturan gençlerden 7.722'si (%97,2) araştırmada sunulan 12 siyasi kimlik tercihinden birini seçmiştir. Analizlerde öne çıkan temel bulgu, farklı siyasi kimlik tercihlerinin ve tek bir kimlik kategorisinin kendi içinde değişen oranlarda bazı değerlerle ve farklılıklarla ilgili bakış açısı çeşitliliğine sahip olmalarına rağmen Atatürkçülük, milliyetçilik ve dine önem verilmesi noktasında ortaklaştıklarıdır. Siyasi kimlik kategorileri ve değerler arasındaki ilişkinin, kimlik tercihlerinden büyük ölçüde bağımsız olarak gençlerde ortak bir kültürel repertuara ve buna dayalı tavır alışa işaret ettiği belirtilebilir. Bu doğrultuda siyasi kimlik tercihleri, ideolojik-doktrinel bir yönelimden ziyade pratik ve kültürel bir yönelime işaret etmektedirler. Atatürkçülük, milliyetçilik ve İslam, gençlerin siyasi kimlik tercihlerinin doktrinel olmasa bile pratik kesişim kümesinin ana unsurlarıdır. Dinin büyük ölçüde cinsel ahlakla ilişkili daha bireysel olgularda görece daha etkin olduğu görülmektedir. Ortak dil ve aidiyet sağlama

“

Analizlerde öne çıkan temel bulgu, farklı siyasi kimlik tercihlerinin ve tek bir kimlik kategorisinin kendi içinde değişen oranlarda bazı değerlerle ve farklılıklarla ilgili bakış açısı çeşitliliğine sahip olmalarına rağmen Atatürkçülük, milliyetçilik ve dine önem verilmesi noktasında ortaklaştıklarıdır.

”

“

Gençlerin İslam anlayışının büyük ölçüde Atatürkçülük ve milliyetçilik tarafından sınırlandırıldığı ve belirlendiği söylenebilir.

”

noktasında din ve milliyetçilik arasında hangisinin belirleyen hangisinin belirlenen konumunda olduğu, ileriki araştırmalarda sorunsallaştırılmalıdır. Bu araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde gençlerin İslam anlayışının büyük ölçüde Atatürkçülük ve milliyetçilik tarafından sınırlandırıldığı ve belirlendiği söylenebilir. Diğer yandan kadınların erkeklerden daha çok Atatürkçü olduğu ve gençlerin kimlik tercihleri üzerinde kendi ve babalarının eğitim seviyelerinden daha çok annelerin eğitim seviyelerinin etkin olduğu gözetildiğinde Atatürkçülüğün mevcut koşullar devam ettiği müddetçe gelecekte daha yüksek oranlarda tercih edilmesi beklenebilir. Bu durum annelerin kimlik inşası noktasında eğitim sisteminin yanı sıra en önemli aktörler olduğunu göstermektedir. Benzer bir biçimde analize tabi tutulan farklılığa bakış açıları noktasında -belli siyasal kimlik tercihlerinde daha fazla olmak üzere- genel olarak dışlayıcı bir tavrın hâkim olduğu görülmektedir. Bu dışlayıcı tavrın iki ana boyutu bulunmaktadır: İlki, ortak siyasi ve yasal haklara sahip ancak farklı hayat tarzlarına karşı gösterilen dışlayıcılık, ikincisi ise Suriyeli göçmenler örneğinde olduğu gibi vatandaşlık ortak paydasında buluşulmayan bir gruba karşı farklılığın bizzat varlığına yönelik kategorik dışlayıcılıktır. İlki ahlaki, dinsel ve güvenlikle ilgili kaygılardan beslenen bir dışlayıcılık biçimi olarak ikincisi ise dini ve ahlaki bir temelden ziyade güvenlik kaygısının da etkin olduğu iktisadi temelli ve kültürel bir dışlayıcılık olarak ele alınabilir. Bunun daha ileri çalışmalarla analiz edilmesi gerekmektedir. Farklılık ve değerlerle ilgili olarak sadece siyasal kimlik tercihlerinin değil aynı zamanda gençlerin yaşadıkları bölgelerin sosyoekonomik kalkınmışlık düzeylerinin ve kültürel iklimlerinin de etkili olduğu belirtilmelidir.

Kaynaklar

- Asad, T. (2007). *Sekülerliğin biçimleri: Hıristiyanlık, İslamiyet ve modernlik*. (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik*. (M. Hazır, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bauman, Z. (2018). *İskarta hayatlar: modernite ve safraları*. (O. Yener, Çev.) İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Bayat, A. (2016). *Siyaset olarak hayat: sıradan insanlar Ortadoğu'yu nasıl değiştiriyor?* (Ö. Gökmen, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Berger, P. L., ve Luckman, T. (2015). *Modernite, çoğulculuk ve anlam krizi: modern insanın yönelimi*. (M. D. Dereli, Çev.) Ankara: Heretik.
- Berting, J. (2018). *Kimlik siyaseti: krizler, inşalar, aktörler (basireti bağlı siyasi sınıf nasıl oldu da geleceğimizle olan bağlarını koparttı)*. (H. İnaç, Çev.) İstanbul: Bilge Kültür-Sanat.
- Day, A. (2013). *Believing in belonging: belief and social identity in the modern world*. Oxford: Oxford University Press.
- Dirlık, A. (2009). *Kriz, kimlik ve siyaset: küreselleme yazıları*. (S. Oğuz, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Esmer, Y. (2012). *Türkiye değerler atlası*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar*. (I. Ergüden, ve O. Akınay, Çev.). 4. Baskı İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: geç modern çağda benlik ve toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Göle, N. (2011). *Melez desenler: İslam ve modernlik üzerine*. 4. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, N. (2012). *Seküler ve dinsel: aşınan sınırlar*. (E. Ünal, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürbilek, N. (2001). *Vitrinde yaşamak: 1980'lerin kültürel iklimi*. 3. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.

Jenkins, R. (2016). *Bir kavramın anatomisi: sosyal kimlik*. (G. Bostancı, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.

Keyman, F. (2003). *Türkiye'de laiklik sorununu düşünmek: modernite, sekülerleşme, demokratikleşme*. Doğu Batı, 23, 113-130.

KONDA. (2011). *Türkiye gençliği araştırması*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

Maffesoli, M. (2000). *The time of the tribes: the decline of individualism in mass society*. London: SAGE.

Mouffe, C. (2015). *Dünyayı politik düşünmek: agonistik siyaset*. (M. Bozluolcay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Navaro-Yashin, Y. (2005). *Kimlik piyasası: metalar, islamcılık, laiklik. Kültür fragmanları: Türkiye'de gündelik hayat içinde*. (D. Kandiyoti, ve A. Saktenber, Ed.). (Z. Yelçe, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Özyürek, E. (2011). *Modernlik nostaljisi: Kemalizm, laiklik ve gündelik hayatta siyaset*. (F. B. Aydar, Çev.) Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Parla, T. (1993). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de korporatizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pultar, E. (2012). *Biz Kimiz?: KONDA toplumsal yapı araştırmasında gençler. Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları içinde*. (N. Yentürk, Y. Kurtaran, & G. Nemitlu, Ed.) 2. Baskı İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

SEKAM. (2016). *Türkiye gençlik raporu: gençliğin özellikleri, sorunları, kimlikleri ve beklentileri (Özet Rapor)*. İstanbul: SEKAM Yayınları.

SEKAM. (2016). *15 Temmuz askeri darbe girişiminin öncesi ve sonrasında gençliğin durumu*. İstanbul: SEKAM.

SETA. (2012). *Türkiye'nin gençlik profili*. Ankara: SETA.

Shayegan, D. (2013). *Melez bilinç*. (H. Bayrı, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Taylor, C. (2014). *Seküler Çağ*. (D. Körpe, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Uyan-Semerci, P. (2017). *Diğeri ile karşılaşmada ötekileştirme/meyi anlamak: Türkiye'de gençlerle empati ve eşitliği tartışmak*. İstanbul: TÜBİTAK.

Uzer, U. (2016). *An intellectual history of Turkish nationalism : between turkish ethnicity and Islamic identity*. Salt Lake City: The University of Utah Press.

Wallerstein, I. (2003). *Liberalizmden sonra*. (E. Öz, Çev.) 2. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.

Din ve Maneviyat Arasında: **Türkiye’de Genç Nüfus Dindarlığı**

Dr. Öğr. Üyesi **Ömer Faruk Ocakoğlu**

Kırklareli Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi **Ömer Faruk Ocakoğlu**

1979 Denizli doğumlu. 1996 Denizli Serinhisar İmam Hatip Lisesi'nden, 2001 yılında Sakarya İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuk Anabilim Dalında "Hanefi Mezhebi'nin Mezheb İç İşleyişinde Örfün Konumu: İbn Âbidin'in "Örf Risalesi" Örneği" adlı çalışmasıyla Yüksek Lisansını, 2014 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında "Kodifikasyondan Resepsiyona: Aile Hukukundaki Değişmeler ve Toplumsal Etkileri" başlıklı çalışmayla doktorasını tamamladı. 2010 yılında Kırklareli Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlayan Ocakoğlu, 2014 yılından itibaren aynı bölümde Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaya devam etmektedir. Hukuk ve Toplum, Hukuk Sosyolojisi, Din Sosyolojisi, Toplumsal Değişme alanlarında akademik çalışmalarını yürütmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Öz

Bu çalışmada Türkiye'de yaşayan ve yaşları 15 ile 30 arasında değişen gençlerin dindarlık durumlarını etkileyen faktörler, 2019 yılında Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP) tarafından yapılan, Türkiye'nin Gençleri Araştırması veri seti kullanılarak çoklu regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada gençlerin beyan ettikleri genel dindarlık durumu, bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Maddi koşullar, gençlerin dindarlık durumları ve davranış çıktıları üzerindeki etkisini görmek için bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Gençlerin dindarlık durumlarının maddi koşullarını belirlemek için dört grup, bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bunlar: bireysel sosyo-demografik profil (cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu); aile ile ilgili veriler (anne baba eğitim seviyesi, gelir, aile tipi); ekonomik durum ve gelecek beklentisi (ekonomik durumdan memnuniyet, çalışıp çalışmama, beş yıllık gelecek beklenti seviyesi); bilgi kaynakları ve sosyal konumdur. Gençlerin dindarlık durumlarının davranış çıktılarını belirlemek için yine dört grup, bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bunlar: davranışların sebebi olarak dindarlığın etkisi; davranışların sonucu olarak dindarlığın etkisi; öteki ile ilişkide dindarlığın etkisi; değer kabullerinde dindarlığın etkisi şeklindedir. Maddi koşullar ve davranış çıktıları üzerinden yapılan gençlerin dindarlık durumlarının analizi, dindarlığı belirleyen koşullarda ekonomik koşul ve bunun algılanma biçiminin etkili olduğunu; bu sebeple davranış çıktılarının giderek bireysel dindarlık yönünde bir eğilim arz ettiğini fakat bunun çok güçlü bir eğilim özelliği göstermediğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din, Dindarlık, Gençlik, Maneviyat, Sekülerleşme

Giriş

Topluşsal sürekliliği ve değişkenleri takip edebilmek, sosyal bilimler açısından çok önemlidir. İnsanın topluşsal olana/alana katılmasının ve topluşsal olanın/alanın bireyde aktüalize edilmesinin sistematik analizi anlamındaki sosyoloji, bu süreklilik ve değişkenlerin peşindedir. O kadar ki erken dönem sosyolojik düşünceye bakıldığında sürecin süreklilik ve değişkenlerini açıklamaya yönelik bir çabanın ürünü olarak Durkheim'ın farklılaşma, Weber'in akılcılaşma, Tönnies'in cemiyetleşme gibi mukayese yönü ağır basan modeller geliştirdiklerini görürüz (Dobbelaere, 2012: s. 11).

Modern ve geleneksel dünyada bu süreklilik ve değişkenler meselesinin asıl işaret ettiği noktaların en önemlilerinden birisini din oluşturur. Sekülerleşme teorilerine ilişkin geniş literatür, aslında bunun canlı ve somut göstergesi olarak okunmalıdır. Süreklilik ve değişmeler bağlamında bu okuma biçimini görebileceğimiz en önemli farklılaşmalardan biri, din ve maneviyat kavramlarının tarihsel gelişimi ve sosyopolitik sonuçlarıdır. Bu aynı zamanda din olgusunun geleneksel dönemdeki merkezî rolünün, maneviyatın pratik olarak belli bir biçimde üretilmesinden faydalanılması lehine daralmasının hikâyesidir. Bu Harvey Cox'a göre, dinin küresel medeniyetin hizmet sektörü mesabesine indirgenerek kendi değerlerini üretmediği, yayamadığı ama söz konusu medeniyetin sebep olduğu manevi hasarların salt tamircisi olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir durumdur (Cox, 1995; Schneider, 2009). Bunun ortaya çıkardığı asıl tehlike ise din ve maneviyat kavramlarının piyasasının uzantısı olarak konumlandırılması ve böylece alternatif ha-

“

Modern toplumun yapısal unsurlarıyla sistematik bir şekilde ürettiği ben merkezli yaşam tarzı ve gösterişçi tüketimin, eleştiri süreçlerinden uzak tutularak sebep olduğu problemlerin çözümlüne ilişkin dinden bağımsızlaştırılmış maneviyatı, toplumları kitlelerin afyonu olarak sınırlı bir alana davet eder.

”

kikat üretme kapasitesinin yok edilmesidir. Modern toplumun yapısal unsurlarıyla sistematik bir şekilde ürettiği ben merkezli yaşam tarzı ve gösterişçi tüketimin, eleştiri süreçlerinden uzak tutularak sebep olduğu problemlerin çözümüne ilişkin dinden bağımsızlaştırılmış maneviyatı, toplumları kitlelerin afyonu olarak sınırlı bir alana davet eder.¹

1996'da yapılan bir alan araştırmasına göre dinin kendileri için oldukça veya çok önemli olduğunu bildiren, klinik veya danışmanlık hizmeti sunan psikologların oranı %48 iken aynı gruba yöneltilen maneviyat ile ilgili benzer soruya %73 oranında oldukça veya çok önemli cevabı verilmiştir.² Din kavramı bu durumda sekter, kurumsal, zorunlu inanç ilkeleri ve ritüelleri bağlamında negatif bir anlam yükü ile kullanılmaktadır. Bunun karşısında maneviyat kavramı, olumlu bir biçimde, derin bir bireysellik ve öznelik çerçevesinde, insanoğlunun içinde bulunduğu hayatını daha üst bir gerçeklik vasıtasıyla kavraması ve bu gerçekliğe hayatını uydurması olarak kullanılmaktadır (Schlehofer ve ark., 2008). Buna göre din ve dinsel kurumsal ve dışsal boyutuyla öne çıkarken manevi ve maneviyat, bireysel ve içsel boyutu ile temayüz etmektedir. Bu yöndeki eğilimin ima ettiği iki husus söz konusudur: İlki ayrıştırma gayretinin gösterdiği gibi din ve maneviyat kavramlarının özellikle geleneksel dönemde özdeş olarak kullanılmasına yönelik yerleşik eğilimin iptal edilmesidir. Zira din, maneviyatı dışlamaz ama bireysel maneviyat da din kuramaz. İkincisi ise bizzat modern hayat akışını iptal edecek dinsel yönelim, emir ve buyrukların dışarda bırakıldığı kişisel, öznel yönelim ve tercihlerin öne çıktığı bir bağlam inşa etmeye çalışmaktır. Burada üzerinde durulması gereken husus, kişisel yönelim ve tercihlerin piyasa koşulları ve kültür endüstrisi aracılığıyla inşa edilmiş bir tercihler dünyasından seçmeye indirgenmesi tehlikesini taşımasıdır.

TGSP veri setinden hareketle, modern toplumda din algısındaki değişme ve dindarlık biçimlerinde görülen maneviyatçılığa kayış olgusunun Türkiye'de gençliğin dindarlık algısı ve pratiği üzerindeki izleri sürülmeye çalışılacaktır. Bu nokta dindarlık derecesi üzerinde etkili maddi koşullar ve dindarlık derecesi ile ilişkisi bakımından davranış çıktılarına bakılarak test edilmeye çalışılacaktır. Literatürdeki bu durumun Türkiye'de gençlik profili bakımından karşılığını tespit etmek öncelikli hedefimizdir. Bu durumun gençlik üzerine faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları için gençlerin dindarlık algı ve biçimi konusunda hem mevcut durum tespiti hem de bundan hareketle faaliyet ve politika belirleme süreçlerinde katkısı söz konusu olacaktır.

1 Bu durum, new age akımlarından uzakdoğu dinlerine ve ritüellerine duyulan ilgiye kadar genişletilebilir. Lakin bu konunun, hukuk alanındaki kuramsal yaklaşımlarıyla son yüzyılın en önemli isimlerden biri olan Ronald Dworkin'in "Tanrısız Din" adlı çalışmasında bizzat kendisi ve analizlerinin gösterdiği gibi, özellikle Amerika bağlamında, belirleyiciliğini görebiliriz. Bkz. Randal Dworkin. (2018). Tanrısız din. İstanbul: Olvido Kitap.

2 Sandage, S. J.; Hill, P. C.; Vaubel, D. C. (2011). Generativity, relational spirituality, gratitude, and mental health: relationships and pathways. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 30 (1), 52. Aynı yerde ABD vatandaşlarına ilişkin şu veriler sunulmaktadır. %94 Tanrıya inanıyor, %90 dua ediyor, %75 dinsel faaliyetin kendilerini pozitif olarak etkilediğini ve kendilerine zengin bir deneyim sağladığını belirtiyor. %88 dinin yaşantılarında çok önemli veya oldukça önemli olduğunu söylüyor.

Yönteme İlişkin

Bağımlı Değişken

Bu araştırma temelde Türkiye’de yaşayan gençlerin dindarlık durumlarını maddi koşulların ne yönde etkilediğini ve dindarlık kabullerinin gençlerin davranış çıktıları üzerinde ne yönde etkili olduğunu araştırmak üzerinedir. Araştırmamızda gençlerin dindarlık durumlarını ölçmeye yönelik iki soru yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki 5’li likert ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Sorunun cevap seçenekleri: 1 “Hiç dindarım”, 2 “Dindar değilim”, 3 “Ne dindarım ne dindar değilim”, 4 “Dindarım” ve 5 “Oldukça dindarım” şeklindedir. İkinci soru ise 7’li likert ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Sorunun cevap seçenekleri: 1 “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum”, 2 “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum”, 3 “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum”, 4 “Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum”, 5 “Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım”, 6 “Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım” ve 7 “Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor” şeklinde verilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın bağımlı değişkeni olarak bu iki ölçme aracından hangisinin kullanılmasının daha uygun olacağını belirlemek gerekmektedir. Bu amaçla iki ölçek arasındaki korelasyona bakılmış ve ikisi arasında pozitif bir korelasyonun olduğu tespit edilmiştir. İki ölçek arasındaki korelasyonun varlığı ve 7’li likert ölçeğinin dindarlık düzeyini belirlemede daha ayrıntılı analiz imkânı sunması bakımından seçilmesi uygun görülmüştür. Dolayısıyla bu araştırmada yapılan analizlerde dindarlık düzeyi değişkeni, herhangi bir yeniden kodlama yapılmaksızın aynı şekilde kullanılmıştır.

Tablo 1: 5’li Likert ve 7’li Likert Dindarlık Düzeylerinin Korelasyonu

Değişken	N	r	p
Dindarlık 5’li Likert	7649	,423	,000
Dindarlık 7’li Likert			

Tablo 2: 5’li Likert ölçeğinde dindarlık derecesini en üst seçeneği işaretleyenlerle 7’li Likert ölçeğinde en üst seçenekleri işaretleyenler arasındaki korelasyon.

		Dindarlık - 7’li Likert	
		“Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum”	“Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum”
Dindarlık 5’li Likert	Oldukça dindarım	24,40%	63,00%
	Dindarım	46,40%	21,40%

Bağımsız değişkenler

Bu araştırmada gençlerin dindarlık düzeyinin maddi koşulları ve davranış çıktıları üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede her iki durumun dindarlık düzeyinin anlaşılmasında katkısının söz konusu olduğu varsayılabılır. Bu amaçla ilk duruma ilişkin olarak 3 farklı bağımsız değişken grubu ve etkisi üzerinden analiz yapılmıştır:

A. Bu değişkenlerin ilk kısmı, dindarlık üzerinde etkili olduğu varsayılabilecek maddi koşullara dayalı bağımsız değişkenlerden oluşmaktadır.

1. Birinci grup bağımsızlar, birey ve ailelerine ilişkin demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, anne ve baba eğitim seviyeleri, aile tipi ve hane halkı sayısı ve bölgesel farklılıklardan oluşmaktadır.

- Cinsiyet değişkeni 1 erkek, 2 kadın olarak kodlanmış ve regresyon analizinde cinsiyetin dindarlığa etkisi test edilirken kadınlar referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- Yaş değişkeninde en küçük 15 ve en büyük 30 olmak üzere veri seti sayısal bir değişken olarak hazırlanmıştır. Yaşın dindarlığa etkisi ölçülmeye çalışılırken analiz sürecinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.
- Hane halkı sayısı değişkeninde veri seti sayısal değişken olarak hazırlandığı için dindarlık üzerindeki etkisi araştırılırken analiz sürecinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.
- Eğitim değişkenine 1 okuryazar, 2 okuryazar fakat okul bitirmemiş, 3 ilkökul, 4 ortaokul, 5 lise, 6 üniversite ve 7 yüksek lisans-doktora olmak üzere 1'den 7'ye kadar artan sıralı bir değişken olarak veri setinde yer verilmiştir. Eğitim seviyesinin dindarlık üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılırken regresyon analizinde "yüksek lisans- doktora" referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- Anne ve babanın eğitim durumu değişkeninin analizinde de veri seti eğitim durumu ile aynı olduğu için aynı analiz süreci işletilmiştir.
- Aile tipi değişkeni 1 çekirdek aile, 2 geniş aile ve 3 ayrı yaşayan aile bireyleri şeklinde kodlanmıştır. Regresyon analizinde aile tipinin dindarlık üzerindeki etkisi test edilirken "ayrı yaşayan aile bireyleri" referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- Araştırmada aile geliri değişkeni, aylık toplam gelir olarak gençlere yöneltilmiş ve en düşüğü "1601-2000 TL", en yükseği "7500 TL ve üzeri" olmak üzere 12 gelir seviyesinden birinin seçilmesi istenmiştir. Gelir seviyesinin dindarlık üzerindeki etkisi regresyon analizinde en yüksek seçenek olan "7500 TL ve üzeri", referans grubu kabul edilerek analiz gerçekleştirilmiştir.
- Yine TGSP araştırmasında TÜİK bölge sistemine göre 12 bölge üzerinden veri toplanmıştır. Bölgelerin dindarlık üzerindeki etkisi, regresyon analizine tabi tutulurken 12. bölge referans grubu olarak kabul edilmiştir.

2. İkinci grup bağımsız değişken ise gelecek beklentisi, ekonomik durumdan memnuniyet, tatmin ve çalışma durumundan oluşmaktadır.

- Çalışmada ekonomik durum değişkeni: 1 hiç memnun değilim, 2 memnun değilim, 3 ne memnunum ne memnun değilim, 4 memnun ve 5 çok memnunum şeklinde kodlanmıştır. Regresyon analizinde ekonomik durumun dindarlık üzerindeki etkisini analiz ederken “çok memnunum” referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- Çalışma durumu değişkeni 1, hayır/öğrenciyim, 2 çalışmıyorum fakat iş arıyorum, 3 şuan çalışmıyorum ve iş aramıyorum, 4 hem okuyorum hem çalışıyorum ve 5 çalışıyorum şeklinde kodlanmıştır. Regresyon analizinde çalışma durumunun dindarlık üzerindeki etkisi analiz edilirken “çalışıyorum” seçeneği referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- Ayrıca bu grupta, hayattan genel tatmin düzeyini ölçmek için yöneltilen sorudaki “mevcut hayat standardınız” ve “kendi ekonomik durumunuz” seçenekleri, “hiç tatmin olmuyorum”dan “tamamen tatmin oluyorum” şeklinde 1’den 10’a bir kadar sıralı şıklar olarak sunulmuş, verilerek ölçülmeye çalışılmıştır. Bu iki şık, analiz sürecinde herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadan analize dâhil edilmiştir.

3. Üçüncü grup bağımsız değişken ise bilgi kaynakları ve onlardan en iyi anlayan kişi sorularından oluşmaktadır. Bu kısmın sonunda dindarlık düzeylerinin belirlenmesinde gençlerin bilgi kaynağı olarak neyi ve kendilerini en iyi anlayan kimse olarak kimi gördüklerini analize dâhil ettik.

- Bilgi kaynakları değişkeni araştırmada 1 aile büyükleri, 2 arkadaşlar, 3 okul-öğretmenler, 4 kitaplar, 5 internet, 6 sosyal medya, 7 yerel medya - televizyon gazete, 8 yabancı medya ve 9 kendi düşünce ve hislerim şeklinde kodlanmıştır. Regresyon analizinde “kendi düşünce ve hislerim” referans grubu olarak kabul edilmiştir.
- En iyi anlayan kişi değişkeni araştırmada 1 annem, 2 babam, 3 ablam-abim-kardeşim, 4 arkadaşlarım, 5 öğretmenim, 6 sevgili-eşim ve 7 hiç kimse beni anlamıyor şeklinde kodlanmıştır. Regresyon analizinde dindarlık üzerindeki etkisi bakımından “en iyi anlayan kişi” değişkeninin referans grubu, “hiç kimse beni anlamıyor” olarak kabul edilmiştir.

B. İkinci kısım değişkenleri, dindarlık üzerinde etkili olduğu var sayılabilecek davranışların çıktılarında oluşan bağımsız değişkenler oluşturmaktadır. İlk grup bağımsız değişken, davranışların sonuçlarına ilişkin sorudan oluşmaktadır. İkinci grup bağımsız değişken ise davranışların sebeplerine ilişkin sorudan oluşmaktadır. Bu kısımda üçüncü grup bağımsız değişkenimizi ise öteki ilişki sorusu oluşturmaktadır.

1. İlk grup bağımsız değişken davranışların sebeplerine ilişkin soru kullanılmıştır. Araştırmada bu soru, 1 İnsanlara karşı güler yüzlü davranırım, 2 Yalan söylemekten sakınırım, 3 Yoksul insanlara yardım ederim, 4 Yardım kuruluşlarına ve derneklere bağışta bulunurum, 5 Kan bağışında bulunurum, 6 Yaşlı ve çocuklara hassasiyet gösteririm, 7 Toplu taşımalarda yaşlı ve hamile bireylere yer veririm, 8 Aile büyüklerime saygılı davranırım, 9 İnsanların haklarına saygı gösteririm ve 10 Zor durumdaki bir hayvana yardım ederim şeklinde belirlenen davranışların gerçek-

leştirilmesine ilişkin, 1 Vicdani/İnsani sorumluluk duyduğum için, 2 Dinimin emri/ yasağı olduğu için, 3 Kişisel menfaat sağlamak için (saygınlık, zenginlik, tanınma vb.), 4 Bu konuda bir hassasiyetim yok, şıklarının seçilmesi üzerinden tasarlanmıştır. Regresyon analizinde "Bu konuda bir hassasiyetim yok" seçeneği referans grubu olarak kabul edilmiştir.

Gençlerin dindarlık düzeyleri gözetilerek ve bu soruya verilen cevaplar kullanılarak gençlerin vicdan, dinin emri, menfaat ve hassasiyetim yok faktörlerine bağlı olarak dört ayrı puan oluşturulmuştur. Bu puanlardan birincisi "Vicdan" puanıdır. Bu puanlama, gençlerin sorudaki on davranışın gerçekleştirilmesinde kaç tanesi için en fazla vicdan faktörünü seçmiş olmasına bağlı olarak belirlenmiştir. On davranış soru olarak yöneltildiği için tespit edilen puantaj on üzerinden belirlenmiştir. Bu puantaja göre, vicdani on seçenekte de işaretlemiş olanların vicdan puanı on olarak kabul edilmiştir. Buna göre en yüksek olan on puana yaklaştıkça gençlerin davranışlarında vicdanın belirleyicilik düzeyi en önemli faktör olarak görünmektedir. Vicdani işaretleme sıklığı düştükçe, davranışlarının gerçekleştirilmesinde vicdanın etkisi daha düşük etkiye sahip olarak görülmüştür. Vicdan puanına benzer bir şekilde diğer faktörlerle ilgili de onlu puantaja göre tespitler yapılmıştır. Bu şekilde 1 Vicdan puanı, 2 Dinin emri puanı, 3 Menfaat puanı ve 4 Hassasiyetim yok puanı oluşturulmuştur. Bu puanlamalar regresyon analizinde karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır. Ayrıca aynı soruya verilen cevaplar üzerinden dindarlık düzeyi ile her bir faktörün ilişkisi çapraz tablo olarak çalışılmıştır. Çapraz tablo sonuçları da regresyon analizindeki karşılaştırmaya dâhil edilmiştir.

2. İkinci grup bağımsız değişken davranışların sonuçlarına ilişkin soru kullanılmıştır. Araştırmada bu soru, 1 Sokakta alkol içmek, 2 Evlilik dışı ilişki, 3 Eşcinsel ilişki, 4 Gösteriş yapmak, 5 Şiddet kullanmak, 6 Kul hakkı yemek ve 7 Küfür etmek şeklinde belirlenen davranışların sonuçlarını hangi kavramla ilişkili olarak gördüklerine ilişkin, 1 Ayıp, 2 Günah, 3 Suç ve 4 Normal şıklarının seçilmesi üzerinden tasarlanmıştır. Regresyon analizinde "Normal" seçeneği referans grubu olarak kabul edilmiştir.

Gençlerin dindarlık düzeyleri gözetilerek ve bu soruya verilen cevaplar kullanılarak gençlerin ayıp, günah, suç ve normal faktörlerine bağlı olarak dört ayrı puan oluşturulmuştur. Bu puanlardan birincisi "Ayıp" puanıdır. Bu puanlama gençlerin sorudaki yedi davranışın sonuçlarını karşılamada kaç tanesi için en fazla ayıp faktörünü seçmiş olmasına bağlı olarak belirlenmiştir. Yedi davranış soru olarak yöneltildiği için tespit edilen puantaj yedi üzerinden belirlenmiştir. Bu puantaja göre ayıbı yedi seçenekte de işaretlemiş olanların ayıp puanı yedi olarak kabul edilmiştir. Buna göre en yüksek olan yedi puana yaklaştıkça gençlerin yukarıdaki davranışları ayıp olarak görme düzeyi en önemli faktör kabul edilmiştir. Ayıbı işaretleme sıklığı düştükçe de davranışlarının gerçekleştirilmesinde ayıp faktörü daha düşük etkiye sahip olarak görülmüştür. Ayıp puanına benzer bir şekilde diğer faktörlerle ilgili de yedili puantaja göre tespitler yapılmıştır. Bu şekilde 1 Ayıp puanı, 2 Günah puanı, 3 Suç puanı, 4 Normal puanı oluşturulmuştur. Bu puanlamalar regresyon analizinde karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır. Ayrıca aynı soruya verilen cevaplar üzerinden dindarlık düzeyi ile her bir faktörün ilişkisi çapraz tablo olarak çalışılmıştır. Çapraz tablo sonuçları da regresyon analizindeki karşılaştırmaya dâhil edilmiştir.

3. Üçüncü grup bağımsız değişken olan öteki ile ilişki, komşuluk yapmak isteyip istememeye göre tasarlanmış bir soru vasıtasıyla test edilmeye çalışılmıştır. Bu bağımsız değişken, 1 İçki içenler, 2 LGBT’li bireyler, 3 Uyuşturucu madde kullananlar, 4 Suriyeli göçmenler, 5 Başka bir dinden olanlar, 6 Suça karışmış insanlar, 7 Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar, 8 Başka ırk, renk ve milletten insanlar, 9 AIDS hastalığına sahip olanlar, 10 Farklı siyasi görüşe sahip olan insanlar seçeneklerine yönelik, 1 isterim, 2 istemem, 3 kararsızım şıklarından birinin seçilmesi üzerine tasarlanmıştır. Regresyon analizinde “kararsızım” seçeneği referans grubu olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 3’e göre gençlerden dindarlık düzeyine ilişkin “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum” diyenlerin oranı %15’tir. “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum.” diyen gençlerin oranı ise %32,3’ye tekabül etmektedir. “Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum.” diyen gençlerin oranı ise %26,7’dir. “Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum.” diyen gençlerin oranı ise %23,2’ye tekabül etmektedir. Bu veriler toplamda %97,2 dindarlık düzeyi ile gençlerin dindarlığın davranış ve ritüel boyutunda kendilerini eksik ya da yetersiz gördüklerini, ancak kendilerini dine referansla tanımladıklarını göstermektedir. Geriye kalan ve kendilerini “Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım”, “Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım”, veya “Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor” diye tarif eden gençlerin oranının ise toplamda %2,8 olduğunu görmekteyiz. Bu da gençlerin yaklaşık %3’ünün kendilerini dine referansla tanımlamayı tercih etmediklerini göstermektedir. Bu iki oran, SEKAM’ın “Türkiye Gençlik Raporu”nda %96,3 ve %3,7 şeklindedir. Özelde gençlerin ve genelde toplumun refahı ve iyi olma halleri göz önünde bulundurulduğunda bu oranın gayet yüksek olduğu söylenebilir. Gençlerin mutlu olup olmamalarını hangi faktörlerin etkilediği ve bunlarla ilgili neler yapılabileceğine dair tartışmalar ve ilgili politika geliştirme çabaları bu sebeple önem arz etmektedir.

Tablo 3: Dindarlık Düzeyi Dağılımı		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımlı Yüzde
Dindarlık	Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor	54	0,7	0,7	0,7
	Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım	81	1	1,1	1,8
	Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım	79	1	1	2,8
	Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum.	1773	22,3	23,2	26
	Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum.	2044	25,7	26,7	52,7
	Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum.	2467	31	32,3	85
	Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum.	1151	14,5	15	100
	Geçerli Toplam	7649	96,2	100	
	Kayıp Veri	300	0,3		
	Toplam	7949	100		

Regresyon analizlerine dâhil edilen sayısal ve nominal bağımsız değişkenlerin betimleyici istatistikleri şöyledir: Bu tablodaki verilere göre araştırmaya dâhil edilen gençlerin %46,69'u kadınlardan, geriye kalan %53,31'i erkeklerden oluşmaktadır. Yaşın dindarlık düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Buna göre veri setindeki 15 ile 30 yaş arasındaki skalayı liseye kadar, lisans ve lisans sonrası ayrımı üzerinden tasnif ettiğimizde 15-18 yaş arası %30,7'sini, 19-24 yaş arası %37,6'sını ve 25-30 yaş arası %31,7'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların %81'i çekirdek ailede yaşamaktadır. Geniş ailede yaşayanların oranı ise yaklaşık %15'i geniş aile üyeleridir. Geriye kalan yaklaşık %4'lük kısım ise dağılımı aile tiplerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Hane halkı sayısı bakımından gençlerin cevaplarını tasnif ettiğimizde 1-3 kişi %24, 4 kişi %24,9, 5 kişi %21,1, 6 ve üzeri %20 olarak belirtilmiştir. Aile geliri bakımından gençlerin %53,4'ü 3000 TL'nin altında bir aile gelirine sahip görünmektedir. Bunun aksine gençlerin sadece %3,2'si aile gelirlerinin 7000 TL ve üzeri olduğunu beyan etmiştir. Eğitim durumu bakımından gençlerin %4,1'i ilkökul mezunu, %27,8'i ortaokul mezunu, %45,4'ü lise mezunu, %21,3'ü lisans mezunu iken %0,6 Yüksek Lisans ve Doktora, %0,2 civarında okuryazar olmayan ya da okula gitmemiş genç

oranı söz konusudur. Anne ve Babanın eğitim durumuna ilişkin, annenin eğitim durumu ile babanın eğitim durumu arasındaki en bariz fark, 7’li likert ölçeğinde ilk iki seçeneğe karşılık gelen, okuryazar olmayan ve okuryazar fakat okul bitirmemiş seçeneklerinde ve en üst eğitim durumunu gösteren 7’li likert’in son iki seçeneği olan üniversite ve yüksek lisans-doktora seçeneklerinde anne aleyhine gözlemlenmektedir. Sırasıyla okuryazar olmayan ve okuryazar fakat okul bitirmemiş seçenekleri bakımından anne %13,1, baba %6,2; üniversite ve yüksek lisans-doktora seçenekleri bakımından anne %4,8 ve baba %11,3 olarak görünmektedir. Bunun dışında en fazla yoğunlaşılan mezuniyet, annede %41,4 ve babada %33,2 oranı ile ilkökul mezuniyeti olarak tespit edilmiştir. Bölgelere göre katılımcılar, demografik yoğunluğa bağlı TÜİK bölge tasnifine göre belirlendiğinden betimleyici istatistik bilgilerine yer vermeyeceğiz.

Tablo 4: Demografik Verilere İlişkin Betimsel İstatistikler		̂
Cinsiyet	Erkek	46,69
	Kadın	53,31
Yaş	15-18 Yaş	30,7
	19-24 Yaş	37,6
	25-30 Yaş	31,7
Eğitim Durumu	Okuryazar olmayan	0,2
	Okuryazar fakat okul bitirmemiş	0,5
	İlkokul	4,1
	Ortaokul	27,8
	Lise	45,4
	Üniversite	21,3
	Yüksek lisans -Doktora	0,6
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar olmayan	8,2
	Okuryazar fakat okul bitirmemiş	4,9
	İlkokul	41,4
	Ortaokul	22,6
	Lise	18,1
	Üniversite	4,6
	Yüksek lisans -Doktora	0,2

Baba Eğitim Durumu	Okuryazar olmayan	3,4
	Okuryazar fakat okul bitirmemiş	2,8
	İlkokul	33,2
	Ortaokul	23,5
	Lise	25,7
	Üniversite	10,6
	Yüksek lisans -Doktora	0,7
Aile Geliri	1601 – 2000 TL	14,8
	2001 – 2500 TL	16,2
	2501 – 3000 TL	22,4
	3001 – 3500 TL	18,2
	3501 – 4000 TL	9,4
	4001 – 4500 TL	7,1
	5001 – 5500 TL	3,3
	5501 – 6000 TL	1,7
	6001 – 6500 TL	2
	6501 – 7000 TL	1,7
	7001 – 7500 TL	0,8
	7501 TL ve üzeri	2,4
	Aile Tipi	Çekirdek aile
Geniş aile		15
Ayrı yaşayan aile bireyleri		4
Hane Halkı Sayısı	1-3 Kişi	24
	4 kişi	24,9
	5 kişi	21,1
	6 ve üzeri	20

Tablo 5 göre gelecek beklentisi bağımsız değişkeninin dağılımına baktığımızda gençlerin, %6'sı olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek, %14,1'i olumsuz önde değişecek, şimdiki hayatım kadar mutlu olamayacağım, %30,9'u Hiçbir değişiklik olmayacak, aynı düzende devam edeceğim, 30,2'si Şimdiki şartlarımdan daha iyi bir hayat şartlarına sahip olacağım, %18,8'i Hayatım çok daha iyi bir hale gelecek, şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

Tablo 5'teki çalışma durumuna göre katılımcıların dağılımına bakıldığında ise örneklemin yarısının yani %50,4'ünün öğrenci yani hâlihazırda çalışmayanlardan

müteşekkil olduğunu görmekteyiz. Yaklaşık %9,5’lik bir dilim ise çalışmadıklarını ancak iş aramadıklarını söylemektedir. Bir işte çalışmayan ve iş aramayan katılımcıların oranı ise yaklaşık %8,5’tir. Herhangi bir işte çalıştığını söyleyenler ise %27,7’dir. Öğrenci olduğu halde çalışan katılımcılar da örneklemin yüzde %3,8’lik birimini teşkil etmektedir. Bu verilere göre araştırmada kullanılan örneklemin büyük çoğunluğunu (%81,9) öğrenci olan gençler ve/veya çalışmakta olan gençler oluşturmaktadır. Daha az bir kısmı (%18,1) ise işgücüne katılım sağlamış olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 5’e göre ekonomik duruma baktığımızda gençlerin %13,2’si Hiç Memnun Değilim, %19,9’u Memnun Değilim, %29,5’i Ne Memnunum Ne Memnun Değilim, %33,4’ü Memnunum şeklinde görüş beyan etmişlerdir. “Ne memnunum ne memnun değilim”i ara bir kategori olarak tutacak olursak ekonomik durumundan memnun olmadığını beyan edenler (%33,1) ile memnun olduğu beyanında bulunmuş olanların (%33,4) neredeyse birbirine eşit olduğu görülmektedir. Lakin memnuniyetsizliğin, büyük çoğunluğu öğrenci olan gençlerin içerisinde memnuniyete eşit çıkması, üzerinde durulması gereken bir problemdir.

Tablo 5: Ekonomik Verilere İlişkin Betimsel İstatistikler		%
Gelecek Beklentisi	Olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek	6
	Olumsuz yönde değişecek, şimdiki hayatım kadar mutlu olamayacağım	14,1
	Hiçbir değişiklik olmayacak, aynı düzende devam edeceğim	30,9
	Şimdiki şartlarımdan daha iyi bir hayat şartlarına sahip olacağım	30,2
	Hayatım çok daha iyi bir hale gelecek	18,8
Çalışma Beklentisi	Hayır/ Öğrenciyim	50,4
	Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	9,5
	Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	8,5
	Hem okuyorum hem çalışıyorum	3,8
	Çalışıyorum	27,7
Ekonomik Durum	Hiç Memnun Değilim	13,2
	Memnun Değilim	19,9
	Ne Memnunum Ne Memnun Değilim	29,5
	Memnunum	33,4
	Çok Memnunum	4

TABLO 6: DINDARLIK DERECESİNİN SIRALI LOJİSTİK REGRESYON SONUÇLARI

1. Maddi Koşulları ile Dindarlık Derecesi Arasındaki İlişki		2. Davranış Çıktıları ile Dindarlık Derecesi Arasındaki İlişki					
	Demografik Analiz	Ekonomik Analiz	Bilgi Kaynakları	Davranış Sonuçları	Davranış Sebepleri	Öteki İle İlişki	
	Estimate	Estimate	Estimate	Estimate	Estimate	Estimate	
[dindarlik_derecesi = 1]	-5,388***	-4,471***	-2,57***	[dindarlik_derecesi = 1] -3,465***	[dindarlik_derecesi = 1] -3,974***	[dindarlik_derecesi = 1] -4,655***	
[dindarlik_derecesi = 2]	-4,417***	-3,494***	-1,642***	[dindarlik_derecesi = 2] -2,525***	[dindarlik_derecesi = 2] -3,029***	[dindarlik_derecesi = 2] -3,709***	
[dindarlik_derecesi = 3]	-3,924***	-3,052***	-1,17***	[dindarlik_derecesi = 3] -2,032***	[dindarlik_derecesi = 3] -2,556**	[dindarlik_derecesi = 3] -3,233***	
[dindarlik_derecesi = 4]	-1,4**	-0,462***	1,359***	[dindarlik_derecesi = 4] 0,728***	[dindarlik_derecesi = 4] 0,016	[dindarlik_derecesi = 4] -0,625***	
[dindarlik_derecesi = 5]	-0,161	0,722***	2,543***	[dindarlik_derecesi = 5] 2,073***	[dindarlik_derecesi = 5] 1,255***	[dindarlik_derecesi = 5] 0,637***	
[dindarlik_derecesi = 6]	1,619***	2,437***	4,191***	[dindarlik_derecesi = 6] 3,904***	[dindarlik_derecesi = 6] 2,975***	[dindarlik_derecesi = 6] 2,372***	
D2: Yaş	0,003	0,071***	-0,05**	[agsn1=1 Ayrıp] 0,32***	[lr=1 Vrdan] -0,362**	[lcki=1 Isterim] -0,247**	
D5: Evde Yaşayan Yaşayan Sayı	0,026**	-0,024**	0°	[agsn1=2 Günah] 0,999***	[l=2 Dinin Emri] 0,085	[lcki=2 Istemem] 0,375***	

[D1 Yaş=1 Kadın]	-0,014	S38_3 Ekonomik Durum	-0,021*	[Arkadaşlar=100]	0,243***	[agsn1=3, Suç]	0,987***	[1=3, Menfaat]	-0,474***	[ic1=3, Kararsızım]	0°
[D1 Yaş=2 Erkek]	0°	Ekonomik durum	0,179***	[Arkadaşlar=100]	0°	[agsn1=4, Normal]	0°	[1=4, Hassasiyeti m YK]	0°	[uyustur=1, İsterim]	-0,189
[Eğitim=0 Y olmayan]	-0,879	[çalışma durumu=100]	0,052	[OkulÖğretmen=100]	0,325***	[agsn2=1, Ayp]	0,359***	[2=1, Vicdan]	0,255	[uyustur=2,00]	0,143
[Eğitim=0 Y diplomasız]	1,221***	[çalışma durumu=200]	0,224***	[OkulÖğretmen=100]	0°	[agsn2=2, Günah]	0,498***	[2=2, Dinin Emri]	0,748***	[uyustur=3,00]	0°
[Eğitim= ilkököl]	0,378	[çalışma durumu=300]	0,476***	[Kitaplar=100]	0,226***	[agsn2=3, Suç]	0,327*	[2=3, Menfaat]	-0,045	[suc=1, İsterim]	-0,179*
[Eğitim= ortaokul]	-0,086	[çalışma durumu=400]	-0,051	[Kitaplar=100]	0°	[agsn2=4, Normal]	0°	[2=4, Hassasiyeti m YK]	0°	[suc=2, İstemem]	-0,012
[Eğitim= lise]	-0,004	[çalışma durumu=500]	0°	[İnternet=00]	0,218***	[agsn3=1, Ayp]	0,37***	[3=1, Vicdan]	-0,357**	[suc=3, Kararsızım]	0°
[Eğitim= Üniversite]	0,064			[İnternet=100]	0°	[agsn3=2, Günah]	0,344***	[3=2, Dinin Emri]	-0,115	[aid1=1, İsterim]	0,249***
[Eğitim= Üsüstsütlü]	0°			[SosyalMedya=100]	0,07	[agsn3=3, Suç]	0,333***	[3=3, Menfaat]	0,117	[aid1=2, İstemem]	-0,059
[Allegirir= 1601-2000]	-0,408***			[SosyalMedya=100]	0°	[agsn3=4, Normal]	0°	[3=4, Hassasiyeti m YK]	0°	[aid1=3, Kararsızım]	0°

[allegeliri=2001-2500]	-0,755***			[YerelMedya=100]	-0,001	[cgsn4=1 Ayıp]	0,514***	[4=1, Vicdan]	0,683***	[lgbt=1, isterim]	-0,477***
[allegeliri=2501-3000]	-0,782***			[YerelMedya=100]	0°	[cgsn4=2, Günah]	0,885***	[4=2, Dinin Emri]	0,63***	[lgbt=2, istemem]	0,147
[allegeliri=3001-3500]	-0,591***			[YabancıMedya=100]	1,033***	[cgsn4=3, Suç]	0,198*	[4=3, Menfaat]	0,433***	[lgbt=3, Kararsızım]	0°
[allegeliri=3501-4000]	-0,562***			[YabancıMedya=100]	0°	[cgsn4=4, Normal]	0°	[4=4, Hassasiyetim Yok]	0°	[suriyeligoc=1, isterim]	0,511***
[allegeliri=4001-4500]	-0,687***			[kendiDüşüncelerim=100]	0,779***	[cgsn5=1, Ayıp]	0,298*	[5=1, Vicdan]	0,142	[suriyeligoc=2, istemem]	-0,164*
[allegeliri=5001-5500]	-0,649***			[kendiDüşüncelerim=100]	0°	[cgsn5=2, Günah]	-0,213	[5=2, Dinin Emri]	0,143	[suriyeligoc=3, Kararsız]	0°
[allegeliri=5501-6000]	-0,799***					[cgsn5=3, Suç]	-0,516***	[5=3, Menfaat]	0,347**	[baskadin=1, isterim]	-0,321***
[allegeliri=6001-6500]	-0,858***					[cgsn6=4, Normal]	0°	[5=4, Hassasiyetim Yok]	0°	[baskadin=2, istemem]	0,388***
[allegeliri=6501-7000]	-0,7***					[cgsn6=1, Ayıp]	0,245	[6=1, Vicdan]	-0,096	[baskadin=3, Kararsızım]	0°
[allegeliri=6501-7000]	-0,96***					[cgsn6=2, Günah]	0,515***	[6=2, Dinin Emri]	-0,076	[arkidil=1, isterim]	-0,194*

[allegeliri= 7500 vez.]	0°					[agsn6=3, Suç]	-0,314	[6=3, Menfa at]	-0,048	[farklıcil= 2, listeme m]	-0,183
[anneegiti m=1,00]	0,936*					[agsn6=4, Normal]	0°	[6=4, Hasssiyeti m Yk]	0°	[farklıcil= 3, Kararsz m]	0°
[anneegiti m=2,00]	0,566					[agsn7=1 Ayıp]	0,056	[7=1, Vidan]	0,218	[farklırk=1, isterim]	0,075
[anneegiti m=3,00]	0,763					[agsn7=2, Günah]	0,36***	[7=2, Dinin Emri]	0,116	[farklırk= 2, listeme m]	-0,024
[anneegiti m=4,00]	0,769					[agsn7=3, Suç]	0,153	[7=3, Menfa at]	-0,142	[farklırk= 3, Kararsz m]	0°
[anneegiti m=5,00]	0,524					[agsn7=4, Normal]	0°	[7=4, Hasssiyeti m Yk]	0°	[farklısiya si=1, lister m]	0,386***
[anneegiti m=6,00]	0,332							[8=1, Vidan]	0,126	[farklısiya si=2, listem m]	0,454***
[anneegiti m=7,00]	0°							[8=2, Dinin Emri]	0,404**	[farklısiya si=3, Karar sz]	0°
[babaegiti m=1,00]	-0,265							[8=3, Menfa at]	0,034		
[babaegiti m=2,00]	0,092							[8=4, Hasssiyeti m Yk]	0°		
[babaegiti m=3,00]	-0,173							[9=1, Vidan]	0,286		

[lbs=6.bö lge]	-0,423***																			
[lbs=7.böl ge]	0,106																			
[lbs=8.bö lge]	-1,017***																			
[lbs=9.bö lge]	0,106																			
[lbs=10.b ölge]	-0,002																			
[lbs=11.bö lge]	0,217*																			
[lbs=12.b ölge]	0 ^a																			

Maddi Koşullar İle Dindarlık Derecesi Arasındaki İlişki

Demografik veriler

Dindarlık düzeyine etkisi bakımından demografik bağımsız değişkenlerden cinsiyetin anlamlı bir etkisi söz konusu değildir. Gençler üzerine yapılan bu çalışmada 15-30 yaş aralığı belirlenmiştir. Bu yaş aralığında dindarlık düzeyi ile yaş arasında, yaş arttıkça dindarlık düzeyinin arttığı yönünde anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Dikkat çekici hususlardan bir diğeri ise "Ayrı yaşayan aile tipi"ne göre "çekirdek aile"de yaşayanların dindarlık derecesinin daha yüksek görünmesidir. Aile tipi değişkeninde "geniş aile"nin dindarlık düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemektedir. Bu durum geniş aile tipinin özellikle kentleşme sürecinde olan ülkemizde dindarlık düzeyi bakımından beklenen işlev ve etkiyi üretmediği yönünde yorumlanabilir. Lakin evde yaşayan kişi sayısının artması ile dindarlık derecesinin artışında anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Eğitim durumu bağımsız değişkeninin dindarlık düzeyi üzerindeki etkisinde en dikkat çekici bulgu, eğitim seviyesinin artışı ile dindarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin söz konusu olmamasıdır. En yüksek eğitim durumuna sahip olan yüksek lisans ve doktora mezunlarının dindarlık düzeyleri, sadece okuryazar fakat okul bitirmemiş olan grup karşısında daha düşük çıkmaktadır. Bu durum, diğer eğitim seviyeleri ile benzer bir dindarlık düzeyi göstermektedir. Annenin eğitim durumu ile dindarlık düzeyi bakımından anlamlı bir ilişki görülmemekle birlikte sadece annesi okuryazar olmayanlar en yüksek eğitim durumuna sahip olanlara göre daha dindar görünmektedirler. Babanın eğitim durumu ise anneninkinden farklı olarak dindarlık düzeyi bakımından anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Yani babanın eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi de artmaktadır. Bölgelere göre dindarlık derecesi arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur.

TÜİK verilerine göre 12 bölge üzerinden yapılan analizde referans bölgesi olarak 12. bölge olarak Kuzeydoğu Anadolu yani Erzurum ve Ağrı'nın olduğu bölge seçilmiştir. Buna göre sırasıyla ikinci bölge olan Batı Anadolu, dördüncü bölge olan Ege, üçüncü olan Doğu Marmara, sekizinci olan Orta Anadolu, birinci bölge olan İstanbul ve altıncı bölge olan Akdeniz bölgelerin dindarlık derecesi daha yüksek görünmektedir. On birinci bölge olan Ortadoğu Anadolu'nun düşük düzeyde artış yönünde sonuç vermesi söz konusudur. Diğer bölgeler sırasıyla onuncu bölge olan Güneydoğu Anadolu, beşinci bölge olan Batı Marmara, yedinci bölge olan Batı Karadeniz ve dokuzuncu olan Doğu Karadeniz bölgeleriyle de anlamlı bir farklılığın olmadığı görünmektedir.

Ekonomik veriler

Ekonomik durumundan memnuniyet ile dindarlık düzeyi arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Ekonomik durumdan memnuniyet arttıkça dindarlık düzeyi artmaktadır. Bu durum, dindarlık düzeyine etkisi bakımından hayattan tatmin düzeyine ilişkin yöneltilen soruda yer alan "Kendi ekonomik durumunuz" ve "Mevcut hayat

standardınız" şıklarına verilen cevaplarda da görülmektedir. Bu iki şıkta işaretlenen tatmin düzeyi ile dindarlık derecesi arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Ekonomik durumun belirleyiciliğine rağmen ekonomik durum analizinde test ettiğimiz bir diğer seçenek olan çalışma durumu analizinin sonuçları dikkat çekicidir. Çalışma durumu ile dindarlık düzeyi arasındaki ilişkide çalışanlara göre sırasıyla "Şuan çalışmıyorum ve iş aramıyorum" ile "Çalışmıyorum fakat iş arıyorum" diyenlerin dindarlık düzeyleri daha yüksek çıkmış; "hayır/öğrenciyim" ve "Hem okuyorum hem çalışıyorum" diyenlerde anlamlı bir fark çıkmamıştır. Çalışanlara göre çalışmayanların dindarlık derecesinin daha yüksek çıkması, gençlerin kendilerini henüz çalışma çağına görmemeleri ya da gelecek beklentilerine yükledikleri anlamın yüksek oluşu ile ilgili olabilir. Zira ekonomik durum analizinde teste tabi tuttuğumuz son değişkenimiz olan gelecek beklentisi bağımsız değişkeninin dindarlık düzeyini belirlemede güçlü bir etkisi olduğu görülmektedir. Gençlere sorulan, önümüzdeki on yılda hayatlarının ne yönde değişeceği sorusuna seçeneklerde "olumsuz yönde değişecek" şıkından "hayatım çok daha iyi bir hale gelecek"e uzanan 5'li likert ölçeği uygulanmıştır. Regresyon analizinde gelecek beklentisi arttıkça veya gelecek beklentisindeki pozitif yönlü beklenti arttıkça dindarlık düzeyinin de arttığı güçlü bir ilişki olarak tespit edilmiştir.

Bilgi kaynakları

Tablo 7: Bilgiye Ulaşma Kaynaklarına Göre Dindarlık Derecesinin Ortalamaları

Dindarlık derecesi	Aile Büyükleri	Arkadaşlar	Okul-Öğretmen	Kitaplar	İnternet	Sosyal Medya	Yerel Medya	Yabancı Medya	Kişisel Düşünce ve Hisler
	5,3757	5,2758	5,2140	5,2341	5,2877	5,3176	5,3387	4,7721	4,9521

Regresyon analizinde maddi koşulların dindarlık düzeyi üzerinde belirleyici olması bakımından bilgi kaynakları ölçeğini de bağımsız değişken olarak kullandık. Bu soruda yer alan on seçeneğin işaretlenme sıklığına bağlı olarak ortalamalarına baktığımızda, 5,3757 ortalama ile aile büyükleri seçeneği, en fazla işaretlenen şık olarak görünmektedir. Onu takip eden en yüksek ortalamanın 5,3387 ile yerel medya seçeneği olması oldukça dikkat çekicidir. Yerel medyayı 5,3176 ile sosyal medya ortalaması takip etmektedir. Bu grubu takip eden ve seçeneklerle uyumlu en yüksek ortalama ise 5,2877 ile internet seçeneğidir. Aile büyüklerinden sonra geleneksel ilişki biçimleri içerisinde yer alan arkadaşlar, 5,2758 ortalama ile ancak beşinci sırada yer alabilmektedir. Bu sıralamayı 5,2341 ile kitaplar ve 5,2140 ile okul-öğretmen seçeneklerinin takip etmesi de oldukça dikkat çekicidir. Kişisel dindarlık özelliği olarak okunabilecek kişisel düşünce ve hisler seçeneği 4,9521 ortalama en düşük ikinci ortalama olarak tespit edilmiştir. En düşük ortalama olarak tespit edilen yabancı medya seçeneği ortalaması ise 4,7721'dir.

Ortalama bilgiler çerçevesinde regresyon analizindeki sonuçları değerlendirmeye geçecek olursak. Bu noktada en dikkat çekici husus, en yüksek ortalamaya sahip, aile büyükleri seçeneği ile dindarlık düzeyi arasındaki ilişkide, aile büyüklerine bilgi kaynağı olarak müracaat edenlerle etmeyenlerin dindarlık düzeyleri arasındaki farkın orta derecede bir fark olarak görünmesidir. Bu durum aile büyüklerinin dindarlık düzeyini etkilemede kendi içerisinde etki veya işlev kaybı yaşadıklarına yorulabilir. Bunun aksine aile büyükleri seçeneğinin ortalamasından daha düşük ortalamalara sahip olan sırasıyla yabancı medya, kendi düşüncelerim, okul/öğretmenim, arkadaşlar, kitaplar ve internet seçenekleri ile dindarlık düzeyi arasında kendi içerisindeki regresyon ilişkisi çok güçlü bir sonuç vermektedir. Yani bu seçeneklerden her birini bilgi kaynağı olarak kullananlar ile kullanmayanların dindarlık düzeyi görünümü, kullananlar yönünde pozitif sonuç vermektedir. Dolayısıyla dindarlık düzeyi üzerindeki bilgi kaynakları bakımından temel belirleyicilerin medya ve internet kanalları (yabancı medya, internet), kurumsal yapılar (okul-öğretmenim), arkadaşlık ilişkileri ve ikinci güçlü ilişki olarak çıkan kendi düşüncelerim seçenekleri olduğu görülmektedir.

Bu durumun geleneksel dindarlık biçimlerinden ve onu üreten bilgi kanallarından giderek bireysel dindarlık biçimlerine ve onu üreten bilgi kanallarına doğru kayışın söz konusu olması şeklinde yorumlanabilir. Buradaki sonuçlarda ilginç olan bir başka husus ise yabancı medya ve internet seçeneğinin yanında dindarlık düzeyini etkilemesi bakımından sosyal medyanın yer almamasıdır. Gençlerin sosyal medyayı bilgi edinme dışında arkadaşlık ve haberleşme kanalları olarak kullanma tercihlerinin bunda etkisi olduğu düşünülebilir. Dindarlık düzeyi ile yerel medyanın da sosyal medya gibi etkisi söz konusu değildir.

Davranış Çıktıları İle Dindarlık Derecesi Arasındaki İlişki

Davranışların Sonuçlarına Göre

Tablo 8: Dindarlık Düzeyine Göre Davranışların Sonuçları Endeksi		AYIP PUANI	GÜNAH PUANI	SUÇ PUANI	NORMAL PUANI
Dindarlık	1 Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor	2,0185	,0926	1,5926	3,2778
	2 Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım	3,4691	,4938	1,5309	1,4074
	3 Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım	2,3544	,0380	1,4304	3,0759
	4 Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum	2,1585	2,1681	1,4913	1,1354
	5 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum	2,1306	2,7627	1,4682	,5983
	6 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum	2,0276	3,4041	1,0722	,4682
	7 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum	1,8575	3,7507	,9878	,3536

Dindarlık düzeyi bakımından önemli olan hususlardan birisi de davranışların sonucunun hangi anlam çerçevesinde değerlendirildiği meselesidir. TGSP veri setinde katılımcılara bunu ölçmeye yönelik bir soru yöneltilmiştir. Davranışların sonuçlarına ilişkin ayıp, günah, suç ve normal seçeneklerinin söz konusu olduğu bu ölçek ile dindarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, varsa bunun ne düzeyde gerçekleştiği ve genel ortalamasına baktığımızda bize ne söylediği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Buna göre regresyon analizinde sokakta alkol içmek ve eşcinsel ilişkiyi normal olarak cevaplayanlara göre diğer seçenekleri cevaplayanların dindarlık düzeyi bakımından oldukça yüksek düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Evlilik dışı ilişkide bu durum daha yüksek bir fark seviyesinde kendisini göstermektedir. Bu duruma ilişkin oluşturmuş olduğumuz davranış sonuçlarının puanlamasına baktığımızda "din ve tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor" diyenlerin 7 üzerinden en yüksek ortalaması 3,2778 ile normal seçeneği olarak görünmektedir. Normal seçeneğinin bu şekilde en yüksek görüldüğü diğer dindarlık düzeyi ise 3,0759 ortalama ile "herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım" seçeneğidir. "herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım" diyenlerin ortalama

bakımından en yüksek seçeneğini ise 3,4691 ile ayıp kategorisi olmuştur. Bu sonuçlar bize sokakta alkol içmek, eşcinsel ilişki ve evlilik dışı ilişkinin farklı dindarlık düzeylerine sahip kişiler arasındaki en fazla ayrışmanın yaşandığı ve dolayısıyla bundan sonraki süreçte de üzerinde en yoğun tartışmaların yaşanabileceği konular olarak yorumlanabileceğini göstermektedir. Ayrıca bu davranışlara ilişkin, toplumun değişen algı ve kabulünden de bahsedilebilir.

Bu durum çapraz tablo analizindeki yüzdelerle de uyumlu görünmektedir. Bu üç davranışın sırasıyla yüzdeleri birinci ve üçüncü dindarlık dereceleri için normal seçeneğinin en yüksek, ikinci dindarlık düzeyi için ise ayıp seçeneğinin en yüksek olduğunu göstermektedir. Burada dikkat çekici bir nokta ise ikinci dindarlık düzeyinde hem ortalamalarda hem de çapraz tablo analizinde günah kategorisinin diğer iki seçeneğe göre oldukça yüksek işaretlenmiş olmasıdır. Örneğin birinci ve üçüncü dindarlık düzeylerinde ilk üç davranışa verilen günah yüzdeleri, eş cinsel ilişki seçeneğinde %1,3'ü geçmezken ikinci seçenekte bu oranın %8,8'lere çıktığı görülmektedir. Bu durumun, özellikle seçenekteki "dine karşıyım" ifadesine rağmen diğer iki seçenekte daha yüksek günah kategorisinin işaretlenmiş olması sebebiyle daha ayrıntılı çalışmalarla irdelenmesi yerinde olacaktır. Çapraz tablo analizinde Gösteriş yapmak" ve "Şiddet kullanmak" tüm dindarlık derecelerinin ortak sonuç beyan ettikleri davranışlardır. Bu davranışlardan "gösteriş yapmak" için "ayıp" seçeneğini, "şiddet kullanmak" için ise "suç" seçeneğini katılımcılar tüm dindarlık düzeylerinde en yüksek ilişki yüzdesi olarak işaretlemişlerdir. Lakin bu seçeneklere her bir dindarlık derecesi üzerinden en yüksek ikinci tercihlere baktığımızda "gösteriş yapmak" için en düşük dindarlık derecesi ile en yüksek dindarlık derecesi arasında anlamlı farkların söz konusu olduğunu görmekteyiz.

Gösteriş yapmak için en düşük dindarlık derecesi %50 ayıp seçeneğini işaretlemişken ikinci olarak %48,1'le normal seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu normal yüzdesi %12,6'lık genel normal ortalamasının çok üzerinde bir tercih olarak görülmektedir. En yüksek dindarlık derecesine sahip olanlar ise %48,7 ayıp seçeneğini, ikinci olarak ise %38,7 ile günah seçeneğini işaretlemişlerdir. Buradan hareketle günah-ayıp geçişkenliğinin dindarlık derecesi arttıkça artan bir seyir takip ettiğini ve aslında ayıp kategorisinin esasen dindarlık üzerinde etkili olan faktörlerden beslenen bir mahiyete sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum hakkında daha kesin bilgiye ulaşmak için katılımcılarla derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşme yapılması gerekir.

"Şiddet kullanmak" davranışına ilişkin tercihlerde de benzer bir durum söz konusudur. En düşük dindarlık derecesine sahip olanların bu soruya %75,9 oranında suç, ikinci olarak %13 ile ayıp ve genel normal ortalamasının (%2,4) yine çok üzerinde %9,3 oranında normal seçeneğini işaretleyerek cevap verdikleri görülüyor. Yine burada "şiddet kullanmak" davranışını ortalamanın çok üzerinde normal seçeneği ile cevaplanmasını da daha derinlemesine görüşmelerle analiz etmek gerekmektedir. En yüksek dindarlık derecesinde buna verilen cevapların sırasıyla %52,3 suç, %29,3 günah, %16,5 ayıp ve sadece %1,9 normal seçeneği şeklinde görünmektedir. Bu durumun da ayrıntılı olarak analizi için elimizdeki verilerden hareketle kesin

hükme varmamız doğru olamayacağından gençlerin, nitel çalışma verileriyle ayrıntılı analize tabi tutulmasında fayda vardır. Dindarlık düzeyi arttıkça gençlere yöneltilen davranışlara "günah" seçeneğini işaretleyerek cevap verme oranı da artmaktadır. En yüksek dindarlık derecesinde bu konuda sadece "küfür etmek" in ayıp kategorisinde görülmesinin dışında farklılık söz konusu değildir. Zaten bu dört dindarlık derecesine bakıldığında günah puanlarının en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Lakin en yüksek dindarlık derecesi düştükçe günah seçeneğinin ortalamasının da düştüğü, ayıp seçeneğinin yanında özellikle paralel bir şekilde suç ve normal ortalamalarının da dikkat çekici bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 9: Dindarlık Düzeyi ile Davranışlarının Sonuçları Arasında Kurulan İlişkinin Çapraz Tablo Analizi

	Sokağa Alkol İçmek				Evlilik Dışı İlişki				Eşcinsel İlişki				Gösteriş Yapmak				Şiddet Kullanmak				Kul Hakkı Yemek				Küfür Etmek					
	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL	AYIP	GÜNAH	SUÇ	NORMAL		
1	24,1	0,0	0,0	75,9	14,8	1,9	1,9	81,5	18,5	0,0	5,6	75,9	48,1	1,9	13,0	1,9	75,9	9,3	37,0	5,6	48,1	9,3	45,3	0,0	26,4	28,3				
2	51,9	3,7	8,6	35,8	46,2	8,8	10,0	35,0	47,5	8,8	13,8	30,0	68,4	5,1	7,6	19,0	28,8	0,0	68,8	2,5	54,4	13,9	26,6	5,1	55,0	10,0	20,0	15,0		
3	19,2	0,0	0,0	80,8	23,1	0,0	10,3	66,7	16,9	1,3	3,9	77,9	35,1	1,3	16,7	1,3	76,9	5,1	50,0	0,0	41,0	9,0	53,2	0,0	8,9	38,0				
4	45,3	14,6	5,8	34,4	24,3	43,8	9,3	22,6	23,0	45,9	10,6	20,5	19,3	10,4	10,4	10,4	75,9	3,3	10,3	67,6	19,0	3,2	47,6	2,1	20,2	11,1				
5	51,7	21,6	7,0	19,7	23,1	55,8	12,1	9,0	16,2	58,1	14,1	9,6	12,1	12,9	15,1	15,1	69,7	2,4	9,3	75,1	14,0	1,7	42,3	30,6	21,4	5,7				
6	44,2	35,5	6,1	14,2	19,2	64,2	7,7	8,9	16,0	67,0	8,0	8,9	6,5	17,4	23,5	17,4	57,4	1,7	15,0	75,9	7,9	1,1	42,3	37,8	14,3	5,6				
7	33,2	47,7	9,5	9,6	20,8	65,8	7,6	5,8	22,3	64,9	7,9	5,0	6,5	38,7	6,1	16,5	29,3	1,9	12,1	80,9	6,7	0,4	33,7	50,4	9,5	6,4				
Total	44,5	27,8	6,7	21,0	22,0	55,8	9,2	13,0	18,5	57,7	10,2	12,6	11,7	14,5	18,4	14,5	64,7	2,4	12,9	75,6	12,7	1,8	42,5	32,9	16,9	7,6				

Davranışların Sebeplerine Göre

Tablo 10: Dindarlık Düzeyine Göre Davranışların Sebepleri Endeksi		Vicdan Puanı	Dinin Emri Puanı	Menfaat Puanı	Hassasiyetim Yok Puanı
Dindarlık Derecesi	1 Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor	8,1111	,1111	,1667	1,4074
	2 Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım	7,0247	1,9383	,2469	,7778
	3 Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım	7,7342	,3671	,4304	1,3544
	4 Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum	7,5900	2,1681	,3378	,5268
	5 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum	7,0841	2,2436	,2524	,3630
	6 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum	6,4516	2,9441	,2890	,2720
	7 Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum	6,2137	3,2155	,3783	,3458

Dindarlık düzeyi bakımından önemli olan hususlardan birisi de davranışların sebebi yani motive edici unsuru bakımından nereye dayandırıldığı meselesidir. TGSP veri setinde katılımcılara bunu ölçmeye yönelik bir soru yöneltilmiştir. Davranışların sebepleriyle ilişkilendirilebilecek vicdan, din emri, menfaat ve hassasiyetim yok seçeneklerinin söz konusu olduğu bu ölçek ile dindarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, varsa bunun ne düzeyde gerçekleştiği ve genel ortalamasına baktığımızda bize ne söylediği analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak açısından öncelikle dindarlık derecesine göre davranışların sebeplerinin endeksine dair ortaya çıkan verileri daha sonra çapraz tablo sonuçlarını betimleyici tarzda vermekte fayda vardır. Gençlere yöneltilen on davranış yapma nedenlerinin ne olduğu sorusuna verilen cevapların ortalamalarına bakarak belirlediğimiz puanlamaya göre, tüm davranışlarda “vicdan” puanı en yüksek ortalamayı göstermektedir. Sırasıyla, Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor diyenlerin vicdan puanı (10 üzerinden) 8,1111, Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım diyenlerin 7,0247, Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım diyenlerin 7,7342, Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum diyenlerin 7,5900, Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum diyenlerin 7,0841, Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum diyenlerin 6,4516, Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum diyenlerin 6,2137 şeklindedir. Burada vicdan puanının hâkimiyetinin

yanında dindarlık derecesi yükseldikçe vicdan puanının düştüğü görülmektedir. Bunun sebebi, aynı davranışlardaki dinin emri puanının dindarlık derecesi düştükçe düşmesi olarak okunabilir. Bu durum, dindarlık derecesi bakımından dinin emri ve vicdan tercihleri arasındaki geçişkenlikten kaynaklanıyor denebilir. Zira en düşük dindarlık derecesindeki vicdan puanından sonraki en yüksek ikinci tercih "hassasiyetim yok" seçeneği iken, en yüksek dindarlık derecesine sahip grup için vicdan puanından sonraki en yüksek ikinci tercih "dinin emri" seçeneği olarak işaretlenmiş görülmektedir. Davranışların kendisine bağlandığı sebepler ile dindarlık derecesi arasındaki ilişkinin ayrıntılı değerlendirmesine Crasstab tablosundan baktığımızda da vicdan yüzdelerinin tüm dindarlık derecelerinde en yüksek yüzde olarak görülmesi, yine aynı şekilde dinin emri yüzdesinin dindarlık derecesi düştükçe düşen bir ikinci tercih olarak kendini göstermesi söz konusudur. Diğer ortalamaların benzerliğinin yanında, hassasiyetim yok seçeneğinin yüzdesinin dindarlık derecesi düştükçe yükselmesi de bir diğer dikkat çeken sonuç olarak görülmektedir. Tüm bu genel değerlendirmelerden sonra dindarlık derecesi ile davranışların sebepleri arasındaki ilişkinin regresyon (Bkz. Tablo 6) analizine geçerseniz;

- "İnsanlara karşı güler yüzlü davranırım"a "hassasiyetim yok" diyenlere göre "kişisel menfaat" diyenlerin oldukça yüksek, "vicdani sorumluluk" diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. "Dinin emri" diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- "Yalan söylemekten sakınırım"a "hassasiyetim yok" diyenlere göre "dinin emri" diyenlerin oldukça yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla "Vicdani sorumluluk" ve "Kişisel menfaat" diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- "Yoksul insanlara yardım ederim"e "hassasiyetim yok" diyenlere göre "vicdani sorumluluk" diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla "Kişisel menfaat" ve "Vicdani sorumluluk" diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- "Yardım kuruluşlarına ve derneklere bağışta bulunurum"a "hassasiyetim yok" diyenlere göre sırasıyla "vicdani sorumluluk", "dinin emri" ve "kişisel menfaat" diyenlerin oldukça yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir.
- "Kan bağışında bulunurum"a "hassasiyetim yok" diyenlere göre "kişisel menfaat" diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla "dinin emri" ve "vicdani sorumluluk" diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- "Yaşlı ve çocuklara hassasiyet gösteririm"e "hassasiyetim yok" diyenlere göre "kişisel menfaat" diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla "dinin emri" ve "vicdani sorumluluk" diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- "Toplu taşımalarda yaşlı ve hamile bireylere yer veririm"e "hassasiyetim yok" diyenlerle göre sırasıyla "vicdani sorumluluk", "dinin emri" ve "kişisel menfaat" diyenler arasında anlamlı bir fark söz konusu değildir.

- “Aile büyüklerine saygılı davranırım”a “hassasiyetim yok” diyenlere göre “dinin emri” diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla “vicdani sorumluluk” ve “kişisel menfaat” diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- “İnsanların haklarına saygı gösterim”e “hassasiyetim yok” diyenlere göre “kişisel menfaat” diyenlerin daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sırasıyla “dinin emri” ve “vicdani sorumluluk” ve diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- “Zor durumdaki bir hayvana yardım ederim”e “hassasiyetim yok” diyenlere göre sırasıyla “dinin emri”, “vicdani sorumluluk” ve “kişisel menfaat” diyenlerde anlamlı bir fark söz konusu değildir.

Tablo 11: Dindarlık Düzeyi ile Davranışlarını Belirleyen Motivasyon Arasındaki İlişkinin Çapraz Tablo Analizi

	insanlara karşı güler yüzlü davranırım				Yalan söylemekten sakınırım				Yoksul insanlara yardım ederim				Yardım kuruluşlarına ve derneklere bağışta bulunurum				Kan bağışında bulunurum				
	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	
1	83,0	1,9	13,2	7,4	83,0	0,0	15,1	6,2	77,5	13,8	12,8	3,8	69,8	1,9	17,3	12,3	26,4	75,5	0,0	3,8	20,8
2	65,4	2,3,5	3,7	5,1	65,4	2,3,5	4,9	6,2	77,5	13,8	12,8	3,8	69,1	1,9	17,3	12,3	26,4	72,8	14,8	1,2	11,1
3	77,2	2,5	15,2	2,9	79,7	5,1	12,7	5,1	79,5	3,8	12,8	3,8	73,1	3,8	19,2	19,2	19,2	74,0	5,2	2,6	18,2
4	83,1	10,0	4,1	2,9	72,5	20,8	3,3	3,3	75,2	17,9	3,8	3,8	65,1	14,4	16,8	16,8	16,8	72,5	11,9	2,8	12,7
5	76,5	16,1	3,3	2,1	65,1	30,9	1,9	2,1	66,6	28,9	2,2	2,3	65,8	20,5	2,3	11,5	11,5	72,6	16,8	2,3	8,2
6	65,8	28,1	4,3	1,9	53,6	42,6	2,0	1,8	59,9	35,6	2,5	2,0	63,4	26,4	3,2	7,1	7,1	67,6	23,1	3,0	6,2
7	64,2	29,3	2,8	3,7	50,4	45,4	2,0	2,2	55,6	37,9	3,9	2,5	59,9	29,4	3,4	7,3	7,3	66,3	23,2	3,3	7,2
Toplam	73,2	20,4	3,7	2,7	61,2	34,0	2,3	2,5	65,1	29,3	2,8	2,8	64,1	22,0	3,1	10,9	10,9	70,1	18,4	2,8	8,7

Öteki ile İlişkiye Göre

TGSP veri setinde "öteki ile ilişki"yi ölçmeye yönelik bir ölçekte gençlere sorular yöneltilmiştir. Dindarlık derecesi ve öteki ile ilişkinin çapraz tablo sonuçlarında en dikkat çekici husus dindarlık derecesi en düşük ve en yüksek gruplara baktığımızda birbirlerinden ciddi bir şekilde farklılaşmalarıdır. En düşük dindarlık derecesine sahip olan grup, öteki olarak konumlandırılan on kategori için "komşuluk etmek isterim" seçeneği de en yüksek yüzdeyi vermektedir. En yüksek dindarlık derecesine sahip olan grupta bu sadece üç kategori için "komşuluk yapmak isterim" seçeneği olarak işaretlenmiştir. Bunlar ise sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar; başka ırk, renk ve milletten insanlar ve farklı siyasi görüşe sahip olanlar kategorileridir. Bu du-

	Yaşlı ve çocuklara hassasiyet gösteririm				Toplu taşımalarda yaşlı ve hamile bireylere yer veririm				Aile büyüklüğüme saygılı davranırım				İnsanların haklarına saygı gösteririm				Zor durumdaki bir hayvana yardım ederim			
	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk	Hassasiyetim Yok	Kişisel Menfaat	Dinimin Emri	Vicdani Sorumluluk
	86,5	1,9	11,5		88,7	0,0	9,4		84,9	3,8	1,9		86,8	1,9	9,4		83,0	1,9	15,1	
	74,1	18,5	2,5	4,9	75,3	17,3	2,5	4,9	69,1	19,8	4,9	6,2	66,7	24,7	7,4	7,4	67,9	21,0	9,9	12
	79,5	6,4	2,6	11,5	78,2	1,3	6,4	14,1	76,9	2,6	6,4	14,1	82,1	1,3	10,3	10,3	82,1	5,1	3,8	9,0
	78,4	14,5	3,4	3,7	80,5	13,7	3,3	2,4	78,4	15,7	3,9	2,0	78,1	15,8	3,4	2,7	79,7	14,7	2,9	2,7
	73,6	21,4	2,7	2,3	76,9	18,0	3,2	1,9	70,2	25,1	3,0	1,7	70,0	25,2	2,5	2,2	73,0	22,7	1,9	2,3
	68,1	27,3	2,7	1,9	72,0	23,4	2,7	1,9	62,3	33,4	2,8	1,5	65,5	30,0	3,1	1,3	69,8	25,8	2,8	1,6
	65,8	27,8	3,1	3,3	72,2	23,1	2,7	2,0	61,6	33,1	3,9	1,5	62,6	31,4	4,1	1,9	69,5	24,3	2,9	3,3
	71,9	22,3	2,9	2,8	75,5	19,2	3,0	2,3	68,4	26,4	3,3	1,9	69,5	25,1	3,2	2,2	73,1	21,8	2,6	2,5

ruma Suriyeli göçmenler seçeneği de dâhil görülmektedir. Yani dindarlık derecesi arttıkça komşuluk etmek istemem kategorilerinden birisi de Suriyeli göçmenlerdir. Bu durum “isterim” seçeneğinin dindarlık derecesi düştükçe yükselen bir seyir takip etmesi bakımından da anlamlı görünmektedir. Bu sorudaki kategorilerin, özellikle davranışların sonuçlarına ilişkin tutumun ölçüldüğü ölçekteki uyumlu olanlarında, yani LGBT ve içki içmede, dindarlık derecesi arttıkça komşuluk yapmayı istememe; düştükçe isteme yönlü sonuç ortaya çıkardığı söylenebilir. Dindarlık derecesi arttıkça davranışların kişinin kendisinden kaynaklanan sonuçları söz konusu ise, başka bir dinden olan ile uyuşturucu madde kullananların istememe düzeyi farklı olmakla birlikte, aynı kategoride değerlendirildikleri görülmektedir. Bunun karşısında anadil, ırk-renk kategorilerinde komşuluk yapma yüzdesinin çok güçlü olmasa da daha yüksek çıktığı görülmektedir. Bu durumun istisnası ise farklı

siyasi görüşe sahip insanlar kategorisi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgiler çerçevesinde regresyon verilerinin analizine geçecek olursak:

- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "İçki içenlerin" seçeneğine, "kararsızım" diyenlere göre "istemem" diyenler oldukça, "isterim" diyenler daha fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Başka din, ırk, renk ve milletten olanlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre sırasıyla "isterim" ve "istemem" diyenler, oldukça fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" diyenler çok az yüksek dindarlık düzeyine sahipken "istemem" diyenlerde anlamlı bir farklılık söz konusu değildir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Farklı siyasi görüşe sahip olanlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre sırasıyla "isterim" ve "istemem" diyenler oldukça fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "LGBT'li bireyler" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" diyenler oldukça fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir. "İstemem" diyenlerle ise anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Suriyeli göçmenler" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" diyenler oldukça fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir. "İstemem" diyenlerle ise çok az farklılık söz konusudur.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "AIDS hastalığına sahip olanlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" diyenler oldukça fazla dindarlık düzeyine sahip görünmektedir. "İstemem" diyenlerle ise anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Uyuşturucu madde kullananlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" veya "istemem" diyenlerle anlamlı bir fark söz konusu değildir.
- Hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz sorusuna "Suça karışmış insanlar" seçeneğine "kararsızım" diyenlere göre "isterim" diyenler çok az dindarlık düzeyinde yüksek çıkarken "istemem" diyenlerle anlamlı bir fark söz konusu değildir.

Sonuç ve Öneriler

TGSP veri setine bağlı bu araştırmada dindarlık meselesi, dindarlık derecesi üzerinde etkili olan maddi koşullar ve dindarlık derecesi ile ilişkili olan davranış çıktıları üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Böylece 15-30 yaş genç nüfus üzerine bir projeksiyon geliştirmek üzere uygulanan veri setinin sunduğu imkânlar çerçevesinde Türkiye’de genç dindarlığı, hem üzerinde etkili olan maddi koşullar bakımından hem de ürettiği davranış çıktıları bakımından netleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede gençlerin dindarlık düzeyi üzerinde belirleyici demografik faktörler içerisinde cinsiyetten ziyade yaş faktörünün etkili olması söz konusudur. Yaşın artmasıyla dindarlık derecesi arasındaki pozitif yönlü ilişki, 15-30 yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda, bir taraftan erken gençlik döneminde dinî yaşantı ve dinle karşılaşma biçimlerinin -ki bu dönemde gençlerin çoğunluğunun öğrenci olduğu düşünüldüğünde- kurumsal düzeyde etkisinin düşüklüğünden diğer taraftan bu eksikliğe rağmen ileri gençlik döneminde hem yaş faktörü hem de yaşantı faktörünün etkisiyle artan bir dindarlık derecesinin varlığından bahsedilebilir. Bu durum özellikle erken gençlik dönemindeki kişilik ve kimliğin oluşumunda dinî bilgi ve tecrübenin önemini gösterir.

Demografik verilerin dikkat çekici bir diğer sonucu, dindarlık derecesi üzerinde aile tipi bakımından çekirdek ailenin etkisinin daha anlamlı düzeyde çıkmasıdır. Lakin bu veriyi ikinci bir başka veri ile buluşturmakta fayda vardır. Ailede yaşayan bireylerin sayısı arttıkça dindarlık derecesinin arttığı yönündeki bilgi, aslında çekirdek

“

Gençlerin dindarlık düzeyi üzerinde belirleyici demografik faktörler içerisinde cinsiyetten ziyade yaş faktörünün etkili olması söz konusudur.

”

aileyi, ailede yaşayan bireylerin klasik çekirdek aile modeli sayısının üzerinde olduğu şeklinde anlamamız gerektiğini göstermektedir. Aile tipi ve yapısı, sosyolojik dinamiklerden etkilenen ve onları etkileyen bir mahiyete sahip olduğu için dindarlık derecesi bakımından hem aile yapısına hem de ailenin kentleşme ile içinden geçtiği sosyolojik süreçlere dikkat edilerek yaklaşılması gerektiği anlaşılmaktadır. Yani mevcut sosyolojik yapı içerisinde dindarlık derecesi bakımından geniş aile değil de çekirdek ailenin daha anlamlı bir etkisinin söz konusu olmasının anlamını daha ayrıntılı çalışmalarla irdelemekte fayda söz koşudur.

Dindarlık derecesi ile eğitim durumu arasındaki anlamlı ilişkiden hareketle, Türkiye'de eğitim ve eğitim ile kazanılan ideolojik enformasyonun dindarlık derecesi üzerinde zannedildiği kadar etkili olmadığı söylenebilir. Eğitim seviyesi arttıkça dindarlık derecesinin de artıyor olması, Türkiye'de aile, sivil toplum kuruluşu faaliyetleri gibi faktörlerin hala bireyin dindarlığı üzerinde önemli etkiye sahip olduklarına yorulabilir. Örneğin yüksek lisans ve doktora eğitim seviyesine sahip olanların dindarlık derecesinin sadece okuryazar fakat okul bitirmemiş grup karşısında düşük çıkıyor olması, hem eğitim sürecinin hem de bu süreç içerisinde bireye rehberlik eden aile ve sivil toplum kuruluşlarının etkisinin üzerinde durulması gerektiğini göstermektedir.

Bölge etkisi bakımından eğitim ve aile faktörlerinin etkisine benzer bir durumun söz konusu olduğundan bahsedebiliriz. Referans grubu olarak aldığımız TÜİK 12. bölgeye yani Kuzeydoğu Anadolu'ya göre Ege, Akdeniz ve İstanbul gibi batı bölgelerinin dindarlık derecesinin anlamlı bir şekilde yüksek çıkması söz konusudur. Yine aynı referans bölgesinin Batı Marmara, Batı Karadeniz gibi bölgelerle anlamlı bir farka sahip olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla dindarlık düzeyi üzerinde sosyolojik yeni gerçekliğin; aile, eğitim ve kentleşme gibi olguların yapısal etkilerinden söz etmek mümkün olsa da bu etkilerin derecesinin çok yüksek olmadığını söyleyebiliriz. Bu da son dönemde gençlik üzerindeki çalışmalara ve sosyolojik gelişmelere ilişkin karamsar okuma biçimlerinin dışına çıkılabilecek bir toplumsal gelişme ve değişme dinamiğinin işlediğine yorulabilir.

Ekonomik durumdan memnuniyet ile dindarlık derecesi arasındaki ilişkiye dair verileri tersine okumak gerekir. Yani veri setinden hareketle ulaşılan sonuçlara göre, ekonomik durumundan memnuniyet seviyesi arttıkça dindarlık

derecesinin de arttığı yönünde bir ilişki söz konusudur. Bu aynı zamanda ekonomik durumdan memnuniyetin düşmesinin dindarlık derecesinin düşmesi anlamına gelir. Ve ekonomik durumdan memnuniyetin dindarlık derecesi üzerindeki etkisi, toplumsal sonuçları bakımından ihmal edilmemesi gereken boyuta sahiptir. Ekonomik durumdan memnuniyetsizliğin, gerçek ve görelî yoksulluktan kaynaklanan iki biçiminden (araştırmanın veri setinde bunu anlayabileceğimiz bir ölçme aracı söz konusu değildir) söz edilebilir. Gerçek yoksulluktan kaynaklanan, özellikle gelir dağılımının dengeli olmadığı ve gelir dağılımındaki uçurumun yüksek olduğu toplumlardaki alt gelir grubuna ait bireylerin dindarlık derecesinin negatif yönde etkilenmesi, araştırmanın sonuçlarıyla da uyumlu görünmektedir. Görelî yoksulluk dediğimiz durumdan kaynaklanan memnuniyetsizliğin ise özellikle toplumsal statü beklentilerinin birey üzerinde oluşturduğu gerilimden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu, özellikle tüketim toplumu dinamiklerinin arttığı toplumsal süreçlerde görelî yoksulluktan kaynaklı memnuniyetsizliğin de dindarlık derecesini olumsuz yönde etkilediği anlamına gelir. Dolayısıyla ekonomik durumdan memnuniyetsizliği, gerçek yoksulluk boyutunda gelir dağılımı eşitliğini, görelî yoksulluk boyutunda tüketim toplumu dinamiklerinin dengelenmesini sivil toplum kuruluşlarının faaliyet ve etki alanlarına çekmeleri önem kazanmaktadır.

Gençlerin bilgi kaynaklarına ilişkin yönelttilen soru seti, geleneksel-bireysel dindarlık tiplerine ilişkin sonuç çıkarılabileceğimiz bir tasarıma sahiptir. Verilen cevaplardan hareketle en dikkat çekici husus, aile büyüklerinin dindarlık düzeyini etkilemede kendi içerisinde etki ve işlev kaybı yaşadıklarına ilişkin sonuçlardır. Bunun aksine aile medya, kendi düşüncelerim, okul/öğretmenim, arkadaşlar, kitaplar ve internet seçenekleri ile dindarlık düzeyi arasındaki kendi içerisindeki regresyon ilişkisinin çok daha güçlü sonuç vermesi, bu kanalların gençler üzerindeki etkisini göstermektedir. Dindarlık düzeyi üzerindeki bilgi kaynakları bakımından temel belirleyicilerin, medya ve internet kanalları (yabancı medya, internet), kurumsal yapılar (okul-öğretmenim), arkadaşlık ilişkileri ve ikinci güçlü ilişki olarak çıkan kendi düşüncelerim seçenekleri olduğu görülmektedir. Kurumsal yapıların, yeni medya kanallarının etkisi ve kendi düşüncelerim ve hislerim seçenekleri bireysel dindarlık yönünde ortaya çıkan bir sonuç olarak okunabilir. Dolayısıyla gençler üzerine faaliyet yürüten sivil

“

Türkiye’de eğitim ve eğitim ile kazanılan ideolojik enformasyonun dindarlık derecesi üzerinde zannedildiği kadar etkili olmadığı söylenebilir.

”

toplum kuruluşlarının gençliğin bu gerçekliğine kayıtsız kalmadan faaliyet yürütmeleri gerektiği ifade edilebilir.

Bu araştırmada yedi ayrı gruptaki değişkenlerin Türkiye'de yaşayan gençlerin memnuniyet seviyeleri üzerindeki etkisi ele alındı. Nihai analizlerde katılımcıların bireysel profillerinden sadece eğitim düzeyinin ve (öğrenci olmaya kıyasla) çalışmayıp iş aramamanın gençlerin mutluluk seviyelerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görüldü. Cinsiyet, yaş ve diğer çalışma durumu kategorilerinde bulunmanın nihai analizlerde mutluluk üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşıldı.

Dindarlık derecesinin bir göstereni olarak düşünülebi-
lecek davranış çıktıları başlığı altında gençlerin davranış-
larının sebeplerine, sonuçlarına ve öteki ile ilişkilerindeki
tutumlarına bakılmıştır. Öncelikle hem bağımlı değişken
olarak kullandığımız ölçeğin hem de bu verileri derlediği-
miz bağımsız değişkenlerin, dindarlığın davranış ve tutum
boyutuyla kavranmasına yönelik tasarlanmış olduğunu ifa-
de etmeliyiz. Bu çerçevede özellikle davranışların neden-
leri üzerinden yapılan analizde vicdan seçeneğinin, davra-
nışların en belirgin yapıma gerekçesi olarak işaretlendiği
görülmektedir. Buna ilişkin tespit edilen puanlamada da
en yüksek puan vicdan kategorisine aittir. Lakin bu soru-
daki en yüksek ikinci seçeneklere dindarlık derecelerine
göre baktığımızda, dindarlık derecesi düştükçe dinin emri
seçeneğinin daha az işaretlenmiş olmasının ve yine din-
darlık derecesi düştükçe hassasiyetim yok seçeneğinin
artmasının, dinin emri ve vicdan kategorileri arasındaki ge-
çişkenlikten kaynaklandığı düşünülebilir. Benzer bir durum
davranışların sonuçlarının hangi anlam çerçevesi ile ilişkili
olduğunu ölçen soru ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. O
soru setindeki ayıp, günah kategorilerinde de dindarlık
derecesi arttıkça günahın ve düştükçe ayıp kategorisinin
yükseldiği bir sonucun varlığı söz konusudur. Bu soruya
verilen cevaplardaki dindarlık derecesine göre en yüksek
ikinci cevap ortalamaları yüksekler için ayıp olarak çıkar-
ken düşük derecedekiler için normal kategorisi şeklinde
karşımıza çıkmaktadır. Bu iki durumdan hareketle, dindarlık
derecesi ve algısının sosyolojik değişimlere, kentleşme
olgusuna ve artan bireyselleşmeye rağmen hala bir di-
nin mümini olarak algılanmaya devam ettiği ve belirsiz
bir maneviyatçılık şeklinde algılanmasının düşük düzeyde
seyrettiği sonucuna varılabilir. Özellikle bir şekilde dindar
olduğunu belirtenlerin gençler içerisindeki toplam oranının

“

Tüm bunlardan hareketle Türkiye'de gençlerin dindarlık algı ve derecesinin maddi koşullar bakımından özellikle aile tipi ve ailede yaşayan birey sayısı, ekonomik durum, gelecek beklentisi ile anlamlı bir ilişkisi söz konusudur.

”

%94.7 gibi bir sayıya sahip olduğu düşünülürken bu sonucun daha muhtemel olduğu iddia edilebilir. Bu durumu Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu'nun "Türkiye'de Dindarlık: Uluslararası Bir Karşılaştırma" adlı çalışmalarında yönetilen Allah'ın hayatın anlamını güçlendirdiğine inanma (%92) ve "Yine müthiş bir çoğunluk (%91) Allah'ın insanların her biriyle tek tek ilgilendiğine inanmaktadır." ifadeleriyle tespit ettikleri sonuçlarla uyumlu görünmektedir (Çarkoğlu, 2009: s. 4-8). SEKAM'ın gençler üzerine yaptığı araştırma da benzer bir sonuç vermektedir. Buna göre gençlerin %90,4'ü duygu ve düşünceleri açısından, %90,3'ü tutum ve davranışlarıyla dinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir (Vatandaş, 2016: 65).

Öteki ile karşılaşma meselesi gençlere kimlerle komşuluk yapmak isteyip istemeyecekleri üzerinden hazırlanmış bir soru olarak yönetilmiştir. Gençlerin dindarlık derecesinin artışı ile farklı bir anadil konuşanlar, başka ırk, renk ve milletten insanlar ve farklı siyasi görüşe sahip olanlar kategorilerinin dışındaki, örneğin alkol tüketenler ve Suriyeli göçmenler fark etmeksizin komşuluk yapmak istenmeyen kategorisinde yer almaktadır. Dindarlık derecesi ile bu durum arasındaki ilişki birlikte yaşama kültürü bakımından gençlerin dindarlığının yetersiz ve özgüvensiz bir özellik arz ettiği yönünde değerlendirilebilir. Gençlere yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşların faaliyetlerini bu yönde de yeniden yapılandırmalarında fayda vardır.

Tüm bunlardan hareketle Türkiye'de gençlerin dindarlık algı ve derecesinin madde koşullar bakımından özellikle aile tipi ve ailede yaşayan birey sayısı, ekonomik durum, gelecek beklentisi ile anlamlı bir ilişkisi söz konusudur. Gençlerin özellikle bilgi kaynakları ve bu kaynaklarla kurdukları ilişkinin mahiyetinin dindarlık algı ve davranışlarında değişimin izlerini içerisinde barındırdığı söylenebilir. Özellikle davranış çıktıları için, yüksek düzeyde olmamakla birlikte davranışların sebepleri ve sonuçları bakımından dindarlık algısındaki değişimin izleri takip edilebilir. Lakin veri setinin sınırlılıkları çerçevesinde literatürde öne çıkan dindarlık biçimlerinin belli bir dinin dindarlığından genel bir maneviyatçılığa kayış noktasında güçlü bir eğilimin varlığı söz konusu değildir. Bu durum, Türkiye'nin mevcut değişim dinamiği, kentleşme olgusu, Sekülerleşme ve piyasalaşma temayülü göz önüne alındığında düşük düzeyde de olsa veri setinden hareketle tespit ettiğimiz noktaların üzerinde durulması gerektiğini göstermektedir. Gençlerin dindarlık dereceleri bakımından büyük çoğunluğunun verdikleri cevaplardan yaşadıkları toplumun genel değişim dinamiğine rağmen hala dindarlık algı ve tecrübesinde en azından kavramsal düzeyde belirli bir dinin dindarlığını anladıkları görülmektedir. Bu durum sivil toplum kuruluşları için önemli bir veri ve hareket noktasıdır.

Kaynaklar

Cox, H. (1995). *Fire from heaven: the rise of pentecostal spirituality and the reshaping of religion in the twenty-first century*. USA: Hachette Books.

Çarkoğlu, A.; Kalaycıoğlu, E. (2009). *Türkiye'de dindarlık: uluslararası bir karşılaştırma*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.

Dobbelaere, K. (2012). Sekülerleşmenin Anlamı ve Kapsamı. (Peter B. Clarke, Ed.) *Din Sosyolojisi Çağdaş Gelimler içinde*. Ankara: İmge Kitabevi.

Dworkin, R. (2018). *Tanrısız din*. İstanbul: Olvido Kitap.

Sandage, S. J.; Hill, P. C.; Vaubel, D. C. (2011). Generativity, relational spirituality, gratitude, and mental health: relationships and pathways. *The International Journal for the Psychology of Religion*.

Schlehofer M. M., Omoto A. M., Adelman J. R. (2008). How do "religion" and "spirituality" differ? lay definitions among older adults. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 47 (3), 411-425.

Schneider, N. (2009). *Age of spirit: an interview with Harvey Cox*. <https://tif.ssrc.org/2009/10/30/age-of-spirit-an-interview-with-harvey-cox/>

Vatandaş, C. (2016). *Türkiye gençlik raporu gençliğin özellikleri, sorunları, kimlikleri ve beklentileri (Özet Rapor)*. İstanbul: Sekam Yayınları.

Gençlerin Dünyasında Eğitimin Etkisi ve Değeri

Doç Dr. **Yusuf Alpaydın**

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü

M. Fatih Güvendi

Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Doktora Programı

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın

1980 yılında Yozgat'ta doğdu. Lisans eğitimini 2003 yılında Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nde, yüksek lisans çalışmasını 2006 yılında aynı üniversitede eğitim bilimleri programında tamamladı. Doktora çalışmasını 2013 yılında İstanbul Üniversitesinde Türkiye'de yükseköğretim sistemi ve emek piyasası arasındaki ilişkileri konu alan teziyle bitirdi. Doktora sonrası çalışmalar yapmak üzere Oxford Üniversitesinde misafir araştırmacı olarak bulundu. 2013-2014 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında okul rehber öğretmeni olarak çalıştı. 2014 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak göreve başladı. Halen bu kurumda çalışmaktadır. Eğitim politikaları, yükseköğretim ve eğitim-istihdam ilişkileri konularında araştırma ve yayın çalışmalarına devam etmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

M. Fatih Güvendi

Lisans eğitimini Trakya Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı'nda "Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi" başlıklı tezi ile bitirdi. Halen Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimine devam eden Güvendi, Sivil Toplum Kuruluşlarında Eğitim Uygulamaları, Sivil Toplum Kuruluşları İçin Stratejik Plan Çalışmaları, Sivil Toplum Kuruluşları İçin Eğitim Programları Çalışmaları, Din Eğitimi, Gençlik Çalışmaları, Eğitim Politikaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Güvendi, çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarında Eğitimci, Eğitim Danışmanı, Eğitim ARGE Sorumlusu olarak görev yapmaya devam etmektedir.

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de okul ve eğitim sürecinin gençler üzerindeki etkilerini çeşitli değişkenler üzerinden incelemektir. Bu doğrultuda gençlerin eğitim düzeyleri arttıkça, eğitimden tatmin olma düzeyi, sosyal değerler, ilgiler, bilim okuryazarlığı puanları, geleceğe bakış, dindarlık düzeyi gibi değişkenlerin nasıl farklılaştığı analiz edilmiştir. Araştırmada, 2018 yılında TGSP tarafından Türkiye genelinde 30 şehirde 15-30 yaş arasında bulunan gençler üzerinde, tüm ülkeyi temsil gücüne sahip 8.000 kişilik bir örneklem ile gerçekleştirilen araştırmanın verileri kullanılarak ileri analizler yapılmıştır. Verilerin analizinde, kategorik değişkenler için frekans ve yüzdeler, sürekli değişkenler için puan ortalamaları verilmiş; gruplar arası farkları tespit etmek amacıyla ANOVA, eğitim düzeyi ile diğer değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ise korelasyon analizleri yapılmıştır. Araştırmada; eğitim düzeyi arttıkça gençlerin eğitimden tatmin olma düzeyinin yükseldiği, bilim okuryazarlığı puanlarının arttığı, sosyal değerlerin çoğunda anlamlı bir değişme olmadığı, daha yüksek entelektüel altyapı gerektiren ilgilere artış olduğu, dindarlık seviyesinin anlamlı şekilde değişmediği, gençlerin geleceğe yönelik umut düzeylerinin anlamlı şekilde artmadığı gibi sonuçlar elde edilmiştir. Bu bulgular, eğitimin gençlerin ilgi ve bilgilerinin gelişimine katkı sağladığını ancak sosyal değerler ve dindarlık düzeylerine anlamlı etkide bulunmadığını göstermektedir. Eğitim düzeyinin gençlerin gelecek beklentilerini olumlu yönde etkilemediği dikkate alındığında gençlerin dünyasında eğitimin dar bir anlama sahip olduğu ve etki gücünün zayıf olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Gençlik, sosyal değer, dindarlık, ilgi, bilim okuryazarlığı, gelecek, eğitimden tatmin olma

Gençlik; hayata ve geleceğe dair anlamlı bakış açıları-
nın ve konumlandırmaların gerçekleştiği, fikrî anlam-
da yetkinliklere ulaşıldığı, sosyal ilişkilerin daha anlamlı ve
odak olarak oluşturulduğu, kendine ait değer yargılarının,
ilgi alanlarının ve kimliklerin netleşmeye başladığı ve ayrıca
hayata karşı geliştirilecek bakış açılarına göre doğru ya
da yanlış davranışların görüldüğü ve zaman zaman içsel
çatışmaların yaşanıp deneme yanılmalarla bu düşünsel,
davranışsal ve ruhsal döngünün devam edegeldiği ve belli
ölçüde netleştiği bir dönemdir.

Gencin doğup büyüdüğü, yetiştiği, zamanını geçirdiği,
eğitim gördüğü, iş hayatını sürdürdüğü ve sosyal ilişki
kurduğu, geliştirdiği yerler ile ailesi, onun kimliğinin oluş-
masında ve hayata dair kabuller geliştirmesinde çok önem-
li bir yere sahiptir. Genci, ilişki geliştirdiği bu bağlamlarda
ele alarak ve değerlendirerek çeşitli yargılara varılması
gerekir. Aksi takdirde her genci ortak bir bağlamda ele
almanın istenilen sonuçlar vermeyeceği hatta yapılan araş-
tırmaların yanlış sonuçlara varacağı muhakkaktır. Gençleri,
vakit geçirdikleri başka bağlamlardan uzakta ele almak da
istenilen sonuçları bize vermeyecektir. Gençlerin zaman-
larının büyük bölümünü (ç)alan ve onların tüm hayatları-
nı ilgilendiren hatta şekillendiren (a)sosyal medya da bu
bağlamdan uzak değil hatta temel belirleyici etkenlerden
biri hâline gelmiştir.

Gencin hayata ilişkin ilk anlamlandırma faaliyetleri, aile
ve sosyal çevre ile başlamaktadır. Ailenin kendi iç ilişkileri-
nin yanı sıra çevreleri ile geliştirdikleri iletişim ve davranış
biçimleri, çocuğun dünyasında karşılık bulmaktadır. Çocu-

“

Gençlerin eğitim durumları ve bu eğitimlerden memnuniyetleri, onların kendilerine ve çevrelerine karşı düşünsel yapılarını şekillendirmekte, hayata bakış açılarını biçimlendirmekte ve onların akademik, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif vb. birçok yönünü de etkilemektedir.

”

ğün hayatı anlamlandırma faaliyetleri sadece küçük yaşlarda belirleyici değildir. Hayatın ileriki yıllarında da ona rehberlik edecek davranışların altında yatan nedenlerin başlıcaları bu dönemde kazanılacaktır. Burada ailenin eğitim durumu önem arz eder. Eğitilmiş anne-baba, çocuklarının karşılaşılabilecekleri çeşitli durumlara karşı onlara yol gösterici ve rehber olacak bir tutum benimser. Kendilerinin yetersiz kaldıkları noktaları bilerek ya da farkına vararak çocuklarına uzman eşliğinde çeşitli yönlendirmeler yapma konusunda daha istekli ve kararlı olabilirler. Morgan'a göre çocukların tutum ve davranışlarının oluşumunda ailelerin eğitim durumu, onların dinî ve politik bakış açıları kadar önemlidir (Morgan, 1988: s. 376). Ayrıca Kimter çalışmasında, anne-babanın eğitim durumunun arttıkça çocuklarına karşı olan ilgilerinin arttığını belirtmekte bunun tersi olarak eğitim durumunun düşük olmasının ailelerin çocukları ile sağlıklı bir iletişim kurmaya engel olduğunu ve onların sağlıklı bir kişilik oluşturmalarının önünde engel oluşturduğunu dile getirmektedir (Kimter, 2015).

Gençlerin eğitim durumları ve bu eğitimlerden memnuniyetleri, onların kendilerine ve çevrelerine karşı düşünsel yapılarını şekillendirmekte, hayata bakış açılarını biçimlendirmekte ve onların akademik, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif vb. birçok yönünü de etkilemektedir. Ayrıca gençlerin eğitim hayatının son bölümünde iş yaşamıyla karşı karşıya kalmaları, onların aldıkları eğitimin etkililiğini sorgulamada farklı bir yön arayışını da ortaya çıkartmaktadır. Bu bağlamda alınan eğitimin etkililiği ve verimliliği hem eğitim süreci içerisinde hem de eğitim sürecinin sonunda belirleyici olmaktadır. TÜİK'in 2019 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması'nda yükseköğretim mezunlarının memnuniyetsizliği-mutsuzluğu %11,3; lise ve dengi okul mezunlarının memnuniyetsizliği-mutsuzluğu %10,7 olmuştur. Genel olarak eğitim hizmetlerinden duyulan memnuniyet, 2011 yılından itibaren düşüş göstermiş ancak 2018 yılında kısmi bir artış göstererek %56,7 olmuştur. Bu oran, adli hizmetlerle birlikte en az memnuniyet duyulan alanların başında eğitim olduğunu ortaya koymaktadır.

Gençlerin kendilerini gerçekçi bir şekilde ifade edebilecekleri, gerçek bir gruba ait hissedebilecekleri, gerçek bir yaşamışlık serüveni bulabilecekleri, aileler ve toplum tarafından kabul görebilecekleri, gerçek bir dokunuş ve sevgi-saygı ilişkisi geliştirebilecekleri ortamlar olarak sivil toplum kuruluşları (STK) önemli bir misyon üstlenir. STK'lar gerek gerçekleştirdikleri eğitim gerek yardım faaliyetleri gerek kamuoyu çalışmaları gerekse de siyasi sürece etki edecek çalışmaları ile gençler için gerçek bir dünyanın kapılarını aralarlar (Güvendi, 2017: s. 53). Bu ortam, (a)sosyal ilişkiler yerine sosyal ilişkilerin, (a)sosyal gruplar yerine sosyal grupların, (a)sosyal aitliğin yerine sosyal aitliğin geliştiği gerçek bir yaşam alanıdır. Ancak KONDA'nın 2014 yılında gerçekleştirdiği Türkiye'de Gençlerin Katılımı araştırmasına göre gençlerin %72,9'u herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye veya gönüllü değildir. Bu da bize STK'ların gençler üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında pek çok faktörün etkili olduğunu varsaymakla beraber gerçek bir yaşamışlık hâlini ortaya koyabilecek ve toplumsal gelişmenin ve ilerlemenin öncüsü olabilecek STK'larda, ciddi bir gençlik politikasının ve uygulama alanlarına yönelik açılım politikalarının gerçekleştirilme ihtiyacı olduğu muhakkaktır.

Gençlik döneminin en önemli kırılma noktalarından ve hesaplaşılması gereken en zorlu kısımlarından birini teşkil eden "kimlik" oluşturma, önemli bir geçişi temsil eder. Erikson'a göre "Kimlik Oluşturmaya Karşı Rol Karmaşası" şeklinde ifade edilen bu geçiş ya da zıtlık durumu (Erikson, 1963), gencin sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik yaşamıyla yakından ilişkilidir ve bu da yaşanmışlıkların etkisi ile şekillenir. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'nın en önemli kırılma noktasını oluşturan bu dönem, çocukluktan yetişkinliğe geçişte bir köprü olarak görülür (Erikson, 1959). Bu dönemin başarılı atlatılması, bireyin ileriki yaşamında olgun ilişkiler gerçekleştirebilmesini, etik değerlere sahip olmasını, kendi başına kararlar alabilmesini, sağlıklı bir evlilik ve aile hayatına sahip olmasını, meslek edinmesini ve toplumsal sorumluluklarının farkında olmasını sağlar (Dereboy, 2012: s. 152). Gençlerin kimlik bunalımı yaşadıkları postmodern bir dünyada ve zaman diliminde, kendilerini konumlandırmaları ve kendi başlarına hayatlarını ilgilendiren konularda doğru ve gerçekçi kararlar verebilmeleri önem arz etmektedir. (A)Sosyal bir ortamda alınan kararların sanallığı karşısında kimlik bunalımını aşmış ve sağlıklı kararlar alabilen bir gencin sosyal hayatının ne kadar gerçekçi olabileceği de görülmeye değerdir.

Gencin hayatın anlamını sorguladığı bu dönemde ailenin, çevrenin, geliştirilen ilişkilerin, dinin, kültürün, dilin, tarihin, siyasetin, geleneklerin ciddi etkileri vardır (Ak, 2018: s. 26). Din, gencin bocalama-karmaşa döneminde ruhunun derinliklerinde kendini ve evrenin yaratıcısını bulmak ve kendi anlam arayışını belirlemek konusunda yol gösterici bir işleve sahiptir (Bahadır, 2002: s. 20-22; Hökelekli, 1996: s. 113; Karaca, 2011: s. 159). Bu kritik rol, gencin anlam arayışının dinden soyutlanamayacağını göstermektedir (Luckmann, 2003: s. 12; Şentürk, 2010: s. 20-25). Dine sarılan genç, anlam arayışı yanında zihinsel ve psikolojik olarak rahata erer, kendini güvende hisseder, yalnız olmadığının farkına varır, içsel tatmin sağlar, hayata pozitif bir gözle bakar, zorluklarla daha fazla ve güçlü olarak mücadele eder (Topuz, 2016). Bu bağlamda gencin üzerinden dinin etkisinin belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir.

Gençlik döneminde, geleceğin ne olacağı, nasıl şekilleneceği vb. sorular akla gelmekte ve gencin ileriki yaşamını etkileyecek kararlar almasında bu dönem belirleyici olmaktadır. Gencin geleceğe dair bakış açısını belirleyen etmenlerin başında; aile yapısı, anne-babanın eğitim durumu ve meslekleri, ailenin sosyoekonomik durumu, gencin geçirdiği eğitim hayatı, gencin hayalleri, beklentileri ve istekleri gelmektedir (Yavuz, 2018). Bu durum gençlik çalışmalarında çok belirgin bir yer tutmasa da gençlerin gelecekle ilgili düşünceleri, onları tanımada ve yönlendirmede çok ciddi bir perspektif sunacaktır.

Bu çalışmada, TGSP tarafından gerçekleştirilen Türkiye'nin Gençleri araştırmasında elde edilen kapsamlı veri seti kullanılarak eğitim sürecinin gençlerin değer dünyaları ile ilgileri üzerinde ne yönde ve ne büyüklükte bir etkiye sahip olduğunu, gençlerin gelecekle ilgili söz konusu olduğunda eğitime nasıl bir anlam yüklediklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle eğitim politikalarına dair genel önerilerle, eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına öneriler sunulmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada 2018 yılında TGSP tarafından Türkiye genelinde 30 şehirde, 15-30 yaş aralığında bulunan, tüm ülkeyi temsil gücüne sahip bir örneklem ile gerçekleştirilen araştırmanın verileri kullanılarak ileri analizler yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye İstatistik Kurumu'ndan çekilen 8.000 kişiden oluşmuştur. TGSP araştırmasında anket çalışmasının ardından nitel bir araştırma da yapılmıştır. Ancak bu çalışmada nitel veriler üzerinden yeni bir analiz yapılmamış ve kullanılmamıştır. Bu ileri analizlerin temel soruları, araştırmaya katılanların aldıkları eğitimden tatmin olma düzeyleri ile örgün eğitim yaşantılarının gençlerin değerleri, ilgileri, bilim okuryazarlığı puanları, geleceğe bakışları, dindarlık düzeyleri gibi değişkenleri nasıl etkilediğini tespit etmek olmuştur. Bu çerçevede çalışmada eğitim düzeyi ile bahsi geçen değişkenler arasındaki ilişkiler sorgulanmıştır.

Verilerin analizinde genel olarak eğitim düzeyi sıra değişken olarak analizlerde yer almış ve istatistiksel analizler buna göre seçilmiştir. İleri analiz çalışmalarında, kategorik değişkenler için frekans ve yüzdeler, sürekli değişkenler için puan ortalamaları verilmiş, gruplar arası farkları tespit etmek amacıyla ANOVA, eğitim düzeyi ile diğer değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için korelasyon analizleri yapılmıştır. Korelasyon analizlerinde ilgili değişken üzerinde etkisi olduğu tespit edilen yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, aylık gelir gibi temel bazı demografik değişkenler kontrol edilerek kısmi korelasyon analizi tercih edilmiştir.

Bulgular

Eğitimden tatmin olma

Araştırmada gençlere, hayatta çeşitli konulardan ne düzeyde tatmin oldukları sorulmuş, tatmin olma durumları sorulan bu maddelerden biri de eğitim olmuştur. Bu soruya verilen cevaplar gençlerin hem kendi düzeylerini değerlendirmelerini hem de aldıkları okul eğitimine yönelik görüşlerini içermektedir.

Tablo 1: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin Eğitimden Tatmin Olma Puanları

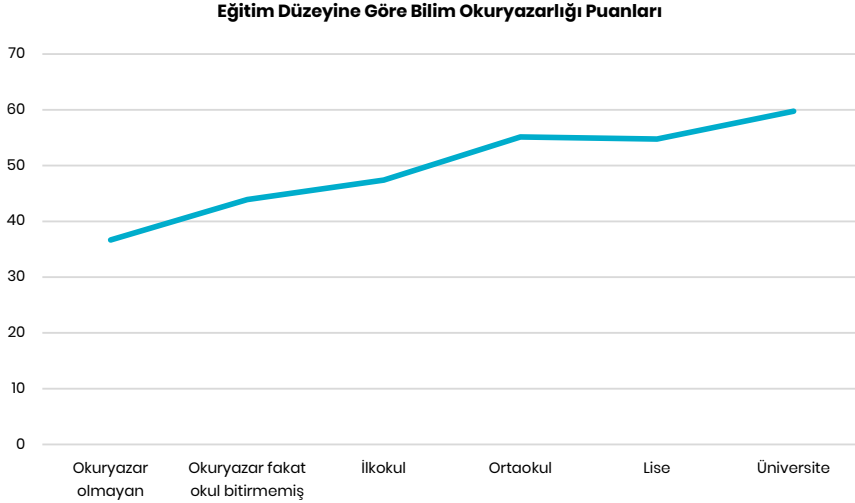
Eğitim Seviyesi	Eğitimden Tatmin Olma
Okuryazar olmayan	3,79
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	4,29
İlkokul	5,45
Ortaokul	5,72
Lise	5,8
Üniversite	6,19
Genel Ortalama	5,73

* Minimum=1, Maksimum=10

Araştırmaya katılan gençlerin eğitimlerinden tatmin düzeyleri tamamladıkları eğitim düzeylerine göre incelendiğinde eğitim düzeyi arttıkça memnuniyet düzeyinin yükseldiği görülmektedir. Okul tamamlamamış olanlar hariç tutulduğunda ortalama puanların 5,45 ila 6,19 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulgular genel olarak gençlerin aldıkları eğitimlerden memnuniyetlerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Eğitim Düzeyi ve Bilim Okuryazarlığı

Araştırmada gençlerin ortalama bilim okuryazarlığı endeks değeri %54,74 olarak hesaplanmıştır. Bilimsel merak, bilimsel düşünme, bilimsel gelişmeleri takip etmenin eğitimin en önemli öğelerinden biri olduğu dikkate alındığında gençlerin bilim okuryazarlığı oranlarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Gençlerin önemli bir kısmı bilimsel ve teknolojik gelişmelere ilgi duymakla beraber bu alandaki bilgi seviyeleri yetersiz gözükmemektedir.

Şekil 1: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin Bilim Okuryazarlığı Puanları

Gençlerin bilimle ilgili sorulara verdiği cevaplara göre oluşturulan bilim okuryazarlığı puanlarının eğitim düzeyi arttıkça arttığı görülmektedir. Yapılan ANOVA analizi neticesinde farklı eğitim düzeylerindeki gençlerin bilim okuryazarlığı puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($F=38.065$, $P=.000$). Bu veriler eğitimin temel fonksiyonlarından biri olan bilimsel bilgi aktarımı fonksiyonunu temel olarak yerine getirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte eğitim kademeleri yükseldikçe ve müfredatta bilimle ilgili konulara daha fazla yer verildikçe bilimsel okuryazarlığın ne oranda artması gerektiği ayrıca incelenmeyi gerektirmektedir.

Eğitim Düzeyinin Çeşitli Değerler ile İlişkisi

Eğitim, temelde bir değer inşa etme sürecidir. Eğitimle birlikte çocuk ve gençlere hayatta neyin daha önemli, faydalı, iyi olduğuna dair bakış açısı sunulmaktadır. Eğitim sistemi içinde uzun yıllar kalan gençlerin bu değerleri gerek açık gerekse gizli müfredat yoluyla kazandıkları varsayılmaktadır. Değerleri kazandırmak tarihsel olarak eğitimin en önemli amacıdır. Zira eğitimle kazandırıldığı kabul edilen doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik, vatanseverlik gibi karakter özellikleri, değerlerin davranış haline dönüşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle değerlerin kazanım düzeyi eğitimin başarısı ve kalitesinin en önemli göstergelerinden biridir.

Tablo 2: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin Sosyal Değerleri Önemli Görme Düzeyleri

1= Hiç Önemli Değil 5= Çok Önemli	Okuryazar olmayan	Okuryazar fakat okul bitirmemiş	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Mesleki Başarı	2,89	3,93	3,92	4,33	4,29	4,34	4,27
Eğitim	3,36	3,96	4,17	4,41	4,41	4,49	4,38
Para/Zenginlik	3,27	3,87	4,13	4,28	4,24	4,2	4,22
İnanç/Din	3,96	4,24	4,23	4,35	4,28	4,2	4,29
Çocuk sahibi olmak	4,19	4,13	4,08	4,15	4,09	4	4,1
Aile	3,92	4,23	4,31	4,47	4,45	4,46	4,44
İdealler uğruna mücadele etmek	3,61	4	3,98	4,33	4,33	4,34	4,29
Bir eser bırakmak	3,28	3,78	3,59	4,11	4,08	4,05	4,04
Milli ve manevi değerler	3,74	4,25	4,09	4,4	4,39	4,38	4,36
Vatan sevgisi	3,68	4,6	4,35	4,56	4,53	4,54	4,53

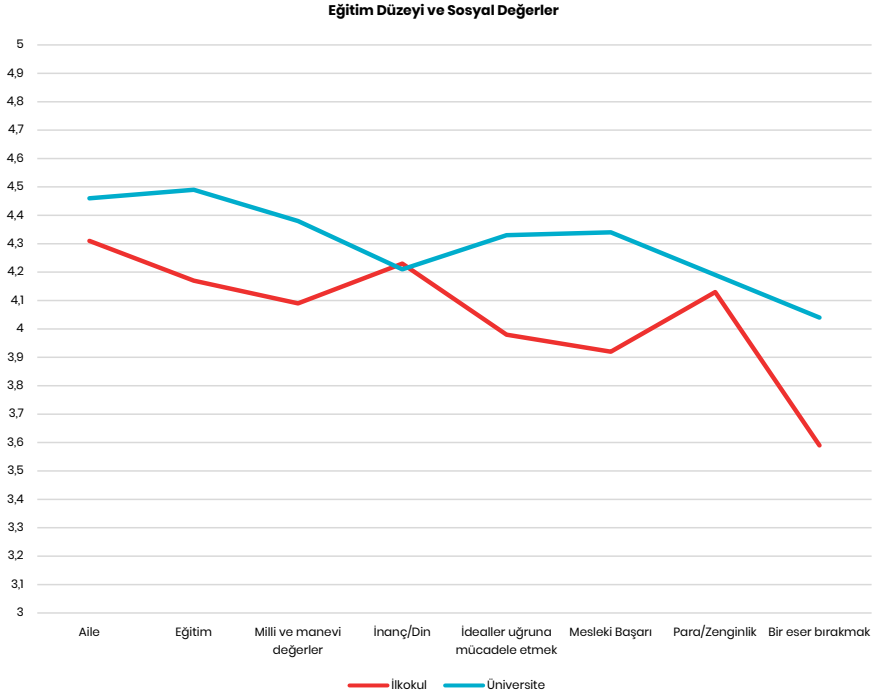
Gençlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe maddi, manevi ve toplumsal değerlere hayatlarında verdikleri önem de hafif düzeyde artmaktadır. Yalnızca çocuk sahibi olmaya verilen değer eğitim düzeyi yükseldikçe bir miktar düşmektedir. İlginç bir şekilde aileye verilen önem artarken çocuğa verilen değer eğitimle birlikte düşmektedir. Yani gençler, eğitim aldıkça aileyi daha önemli görmekte bununla beraber az sayıda çocuk içeren bir aile yapısını da daha ideal bulmaktadırlar.

Tablo 3: Eğitim Düzeyinin Sosyal Değerler ile İlişkinine Yönelik Korelasyon Değerleri

	r	p
Mesleki Başarı	.124	.000
Eğitim	.154	.000
Para/Zenginlik	.069	.000
İnanç/Din	.008	.517
Çocuk sahibi olmak	-.028	.016
Aile	.087	.000
İdealler uğruna mücadele etmek	.103	.000
Bir eser bırakmak	.053	.000
Milli ve manevi değerler	.043	.000
Vatan sevgisi	.029	.012

Gençlerin eğitim düzeyi arttıkça sosyal değerlerindeki değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmeye yönelik olarak yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve ailenin aylık geliri değişkenleri sabit tutularak yapılan korelasyon analizi neticesinde eğitim düzeyindeki artışla beraber sosyal değerlerin çoğunda da düşük düzeyde ama anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Çocuk sahibi olma değeri eğitimle beraber azalmaktadır. Dikkat çekici bir bulgu olarak eğitim düzeyinin artması ile inanç ve dinî hayatta önemli görme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yani inanç değeri eğitimden bağımsız olarak tüm gençler tarafından üst düzeyde önemli görülmektedir.

Şekil 2: İlkokul ve Üniversite Mezunu Gençlerin Sosyal Değerlerinin Farklılaşması

Yukarıdaki şekilde formel eğitimin ilk basamağını (ilkokulu) ve son basamağını (yükseköğretimi) tamamlamış gençlik gruplarının değerleri arasındaki farklılaşma düzeyinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Bu grafik eğitim kurumlarının toplumsal değerleri inşa etme sürecinde çok belirgin bir ayrıştırıcı fonksiyon görmediğini göstermektedir. Özellikle inanca verilen önemle, paraya verilen değerler bu iki grup arasında değişim göstermemiştir.

Eğitim Düzeyi ve İlgiler

İnsanların ilgileri eğitim ve öğrenme süreci ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde şekillenmektedir. Eğitim, ilgileri etkilerken ilgiler de eğitimde takip edilen/edilmek istenen kariyer yolları üzerinde etkili olabilmektedir. İlgiler ayrıca bireylerin toplumsal kültürel gündemini ve davranışlarını da etkileyebilmektedir. Hayatın eğitim ve çalışma ilişkileri gibi nispeten katı ve geleneksel olarak biçimlenmiş alanlarının yanında ilgiler, insanların bireysel tercihlerinin daha fazla ön planda olduğu sosyal sorumluluk faaliyetleri, boş zaman aktivitelerini şekillendiren kişisel özellikleridir.

Tablo 4: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin İlgileri

1= İlgilenmiyorum 2. Biraz ilgililiyim 3=Çok ilgililiyim	Okuryazar olmayan	Okuryazar fakat okul bitirmemiş	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Spor haberleri	2,05	1,96	1,96	2,08	2,06	2,05	2,06
Politika	2,06	1,97	1,95	1,91	1,96	2,06	1,96
Tıptaki yenilikler	1,57	1,97	1,83	1,93	1,95	2,04	1,95
Çevresel problemler	1,9	2,03	1,95	2,1	2,1	2,18	2,1
Bilgi ve iletişim teknolojilerinde güncel gelişmeler	1,96	2,09	1,96	2,15	2,11	2,18	2,13
Kültür ve sanat	1,73	1,97	1,83	2,06	2,09	2,16	2,07
Magazin	1,95	1,89	1,85	1,93	1,93	1,88	1,91
Ekonomi	1,62	2	2,03	2,15	2,19	2,24	2,16

Gençlerin günlük hayatta ilgili duydukları konular arasında ilk sıralarda; ekonomi, bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili gelişmeler ve spor haberleri yer almaktadır. Gençlerin ilgilerinin çeşitli olması sevindirici bir durumdur. Gençleri yakalamak için bu ilgileri değerlendirmek hem okullar hem de diğer eğitsel faaliyet düzenleyen kamu kuruluşları ve STK'lar için önemli bir fırsattır. Gençlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe tabloda yer alan başlıklardaki ilgi düzeyleri hafif derecede artmaktadır. Tabloya göre kültür, sanat ve ekonomiye yönelik ilgi düzeyi yüksek eğitimlilerde bir miktar ayrılmaktadır.

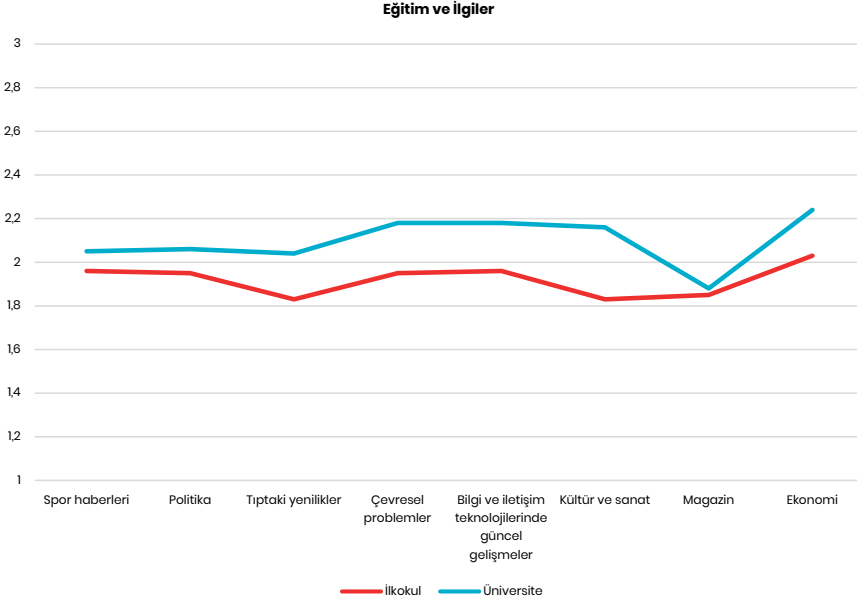
Gençlerin ilgileri, katıldıkları faaliyetlere de yansımaktadır. Araştırma verilerine göre gençlerin bilimsel, sanatsal, kültürel etkinliklere katılım düzeyleri oldukça sınırlı kalmaktadır. Son bir yıl içerisinde gençler bilim festivali (%65), sanat müzesi (%63), sergi (%59), hayvanat bahçesi (%59), kurs/seminerler (%57) ve kütüphaneleri (%45) ziyaret etmemiştir. Okullar, yerel yönetimler ve STK'lar tarafından düzenlenen çok sayıda faaliyete rağmen gençlerin bu etkinliklere katılımı oldukça düşük kalmış görünmektedir. Gençlerin birçok konuya ilgili oldukları düşünüldüğünde düşük düzeydeki bu katılım, ilgili kurumların etkinliklerini gençlere uygun bir tarzda sunma konusunda zafiyet yaşadıklarını düşündürmektedir.

Tablo 5: Gençlerin Eğitim Düzeyi ile İlgileri Arasındaki İlişki Düzeyi

	r	p
Spor haberleri	.017	.148
Politika	.014	.239
Tıptaki yenilikler	.027	.022
Çevresel problemler	.027	.022
Bilgi ve iletişim teknolojilerinde güncel gelişmeler	.013	.274
Kültür ve sanat	.054	.000
Magazin	-.017	.149
Ekonomi	.067	.000

Gençlerin eğitim düzeyi arttıkça ilgilerindeki değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmeye yönelik olarak yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve ailenin aylık geliri değişkenleri sabit tutularak yapılan korelasyon analizi neticesinde eğitim düzeyindeki artışın, ilgilerin yarısına yansımadağı görülmüştür. Bununla birlikte eğitim düzeyi ile tıptaki yenilikler, çevresel problemler, kültür, sanat ve ekonomi ilgisi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani okul eğitimi gençlerin bilim, sanat ve toplumsal meselelere olan ilgilerini anlamlı ölçüde artırabilme ve ayrıştırabilme konusunda başarılı olmuştur.

Şekil 3: İlkokul ve Üniversite Mezunu Gençlerin İlgilerinin Farklılaşması

Yukarıdaki şekilde ilkokulu ve yükseköğretimi tamamlamış gençlik gruplarının ilgileri arasındaki farklılaşma görülmektedir. Bu grafik, eğitim kurumlarının ilgileri belirleme konusunda hafif düzeyde ayrıştırıcı bir fonksiyon gördüğünü göstermektedir. Ancak magazine yönelik ilginin temel eğitilmiş ve yüksek eğitilmiş grup arasında değişmemiş olması dikkat çekicidir.

Eğitim Düzeyi ve Dindarlık

Eğitim kurumlarının çocuk ve gençlerin dindarlık düzeyini ne kadar etkilediği, toplumda en çok merak edilen konular arasında gelmektedir. İlgili literatürde genel olarak eğitim düzeyi arttıkça dindarlığın azaldığına dair bir kabul vardır. TGSP araştırmasında, gençlere bir dine inanma ve ibadetleri yerine getirme düzeyleri sorulmuştur. Gençlerin %75'i bir dine inandığını ve ibadetlerini az veya çok yerine getirmeye çalıştığını ifade etmiştir. Aşağıdaki tabloda eğitim düzeyleri ile gençlerin dindarlık düzeyleri arasındaki farklılaşma ortaya konulmaktadır.

Tablo 6: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin Dinî İnanışları ve İbadetleri Yerine Getirme Durumları							
		Okuryazar fakat okul bitirmemiş	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getirmeye çalışıyorum.	Frekans	150	75	396	350	231	1202
	%	40.2%	18.5%	11.9%	14.7%	16.3%	15.3%
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum.	Frekans	151	169	1001	745	434	2500
	%	40.5%	41.7%	30.1%	31.3%	30.7%	31.6%
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimi az miktarda yerine getiriyorum.	Frekans	20	69	963	586	347	1985
	%	5.4%	17.0%	28.9%	24.6%	24.5%	25.1%
Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerini yerine getiremiyorum.	Frekans	26	67	846	550	280	1769
	%	7.0%	16.5%	25.4%	23.1%	19.8%	22.3%
Herhangi bir dine inanmıyorum, ama tüm dinlere saygılıyım.	Frekans	6	1	17	26	19	69
	%	1.6%	0.2%	0.5%	1.1%	1.3%	0.9%
Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım.	Frekans	0	6	22	24	22	74
	%	0.0%	1.5%	0.7%	1.0%	1.6%	0.9%
Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor.	Frekans	0	1	15	11	19	46
	%	0.0%	0.2%	0.5%	0.5%	1.3%	0.6%

Tabloya göre gençlerin dindarlık düzeyleri, ilkökul eğitimi alanlarla diğer eğitim grupları arasında belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Ancak genel kanının aksine ilkökul sonrası eğitim alanlar arasında dindarlık düzeyi bakımından belirgin farklılıklar görünmemektedir. Bu tabloya göre gençlerin %2.4'ünün dinî bir inancı yoktur. İnancı olup ibadetlerini yerine getirmeyenlerin oranı %22.3, az miktarda veya bir

kısmını yerine getirenlerin oranı %56,7, ibadetlerinin tamamını yerine getirmeye çalışanların oranı ise %15,3'tür. İbadetlerin yerine getirilme düzeyi bakımından yükseköğretim mezunları diğer eğitim gruplarından pek farklı değildir. Buna mukabil yükseköğretim mezunlarından inançlı olmayanların oranları diğer eğitim gruplarındakinden belirgin biçimde yüksektir (%4,2).

Araştırmada dindarlıkla ilgili diğer bir soruda gençlerin kendilerini ne kadar dindar olarak gördüklerini belirtmeleri istenmiştir. Gençler dindarlık düzeylerini 1 ila 5 puan arasındaki bir değerle ifade etmişlerdir. Yukarıdaki bulgulara benzer şekilde ilkokul üzeri eğitimli gruplar arasındaki puan ortalamaları birbirine yakın bulunmuştur.

Tablo 7: Eğitim Seviyelerine Göre Gençlerin Dindarlık Puan Ortalamaları	
Tamamlanan Eğitim Düzeyi	Dindarlık Puan Ortalaması
Okuryazar olmayan	3,31
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	3,69
İlkokul	3,61
Ortaokul	3,44
Lise	3,49
Üniversite	3,46
Toplam	3,48

* Minimum=1, Maksimum=5

Bu tabloya göre okuryazar olmayan az sayıdaki genci hariç tuttuğumuzda eğitim düzeyi yükseldikçe gençlerin kendini dindar görme oranlarının düştüğü görülmektedir. Gerçekleştirilen ANOVA analizi neticesinde de gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=9647$, $P=.000$). Ancak yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve ailenin aylık geliri değişkenleri sabit tutulduğunda kendini dindar görme düzeyi ile eğitim düzeyindeki arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır ($r = -.013$, $p=.249$). Bu bulgular eğitim sistemi içerisinde yer almanın kişilerin dindarlık düzeyini olumlu ya da olumsuz yönde anlamlı ölçüde etkilemediğini göstermektedir. Son yıllarda eğitim politikalarında en çok öncelik verilen konulardan biri de din eğitiminin yaygınlaştırılması olmuştur. İmam Hatip Okullarının sayısı artmış, diğer okullara da seçmeli din dersleri getirilmiştir. Buna mukabil eğitim kurumları gençlerin dindarlık düzeyini pozitif yönde etkileyememiş görünmektedir.

Hayat Amaçları ve Geleceğe Bakış

Gençlerin gündelik yaşam pratiklerini en çok etkileyen değişkenlerden biri de hayat amaçları, geleceğe yönelik bakış açıları ve algıları olmaktadır. Geleceğe bakışı pozitif olan gençlerin hayat motivasyonları da yüksek olacaktır. Hayat amaçlarına ulaşmak için neyin önemli görüldüğü de yine gençlerin günlük yaşamlarında neye daha fazla önem ve emek vereceğini etkileyecektir.

Tablo 8: Gençlerin Hayatta Amaçlarına Ulaşmada Önemli Gördükleri Faktörler

	Aile İmkânı		Referans Sahibi Olma (Torpil)		Çok Çalışma		Eğitim		Ekonomik Güce Sahip Olma	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplumsal statü kazanmak	730	9.2	1099	13.9	2247	28.3	2743	34.6	1115	14.1
İş hayatında başarı	363	4.6	1391	17.6	3632	45.8	1837	23.2	700	8.8
Hedeflere ulaşma	547	6.9	1151	14.5	3267	41.2	2033	25.7	924	11.7
Tanınırlık	608	7.7	1723	21.8	1939	24.5	1791	22.7	1845	23.3
İstenilen alan ve/ya pozisyonda işe başlama	514	6.5	2617	33.1	1817	22.9	1772	22.4	1198	15.1

Bu veriler gençlerin çeşitli hayat amaçlarına ulaşmada çok çalışmayı ve eğitim almayı, sosyal ilişkiler ve ekonomik güçten daha önemli gördüklerini göstermektedir. Gençlerin inançlarının bu yönde olması, eğitime ve çabaya önem verdiklerini göstermektedir. Gençler eğitimin özellikle toplumsal statü kazandırma fonksiyonunun farkındadır. Zira statü için eğitimin önemli olduğu düşüncesi daha öne çıkmıştır. Ancak tanınırlık ve istenilen işe yerleşmede referansın önemli görülme düzeyi, çalışmak ve eğitimden önce gelmektedir. Bu durum gençlerin kendilerini bekleyen gelecek konusunda gerçekçi sayılabilecek kanaatlere sahip olduğunu göstermektedir. İstenilen işte çalışmak için referansın gerekli olduğunun düşünülmesi, gençlerin geleceğe yönelik umut düzeylerini ve eğitimdeki motivasyonlarını düşürebilecektir.

Tablo 9: Gençlerin Hayatlarının 5 Yıl İçerisinde Ne Yönde Değişeceği Yönelik Görüşlerinin Frekans, Yüzde ve Ortalama Puanları *

1= Olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek. 5= Hayatım çok daha iyi bir hale gelecek.	Frekans	Yüzde (%)	Ortalama Puan
Okuryazar olmayan	64	0.93	3,38
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	292	4.24	3,52
İlkokul	359	5.21	3,08
Ortaokul	2927	42.48	3,34
Lise	2061	29.91	3,43
Üniversite	1188	17.24	3,46
Toplam	6891	100.00	3,38

* Fikrim yok diyenler analiz dışında tutulmuştur.

Bu tabloya göre gençlerin geleceğe yönelik umut ve beklenti düzeyleri, ilkokul mezunlarında diğer gruplardan daha düşük bulunmuştur. Gerçekleştirilen ANOVA analizi neticesinde de gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=9.005$, $P=.000$). Ancak yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve ailenin aylık geliri değişkenleri sabit tutulduğunda geleceğe dair pozitif beklenti ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır ($r = -.013$, $p = .249$). Bu bulgular oldukça çarpıcıdır. Zira artan eğitim düzeyinin gençlere daha fazla umut vermesi beklenirken bu yönde bir etkinin olmadığı görülmektedir. Hayat amaçlarında eğitimin önemi ve eğitim düzeyi ile umut düzeyi arasındaki ilişkiler birlikte düşünüldüğünde gençlerin eğitimi bir minimum şart, diploma ve statü kazandıran bir araç olarak gördüğü buna mukabil eğitim yoluyla edindikleri bilgi ve becerilerden dolayı umutlu olmadıkları, bu bilgi ve becerilere çok fazla anlam ve değer yüklemedikleri söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Gençlik araştırmalarında eğitim konusuna hususi bir başlık açıldığını hemen hemen bütün çalışmalarda görmek mümkündür. Bu durum 4+4+4 zorunlu eğitim sistemine geçişin etkisi bağlamında daha da önemli bir hâle gelmiştir. Ayrıca yükseköğretime geçiş, yükseköğretime devam ve sonrasındaki iş hayatını da etkilemesi bağlamında bir geçişi ifade ettiğinden gençlik çalışmaları bağlamında eğitim konusu başlı başına önem arz etmektedir. Eğitim başlığı altında en fazla öne çıkarılan veriler ise gençlerin eğitimden memnuniyet düzeyleridir. Diğer taraftan, alınan eğitimin kalitesine yönelik değerlendirmeler ile eğitim sonrasında iş bulma sorunu, büyük ölçüde karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin hayattaki en büyük sorunlarının ne olduğu sorulduğunda nitelikli bir eğitim alma ve iş bulma kaygıları öne çıkmaktadır.

2015 yılında Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Programı'nın Gençlik Çalışma Grubu Raporu'ndaki, Temel Veriler başlığı altında eğitim verilerine değinilmiş ve ortaöğretim mezunu oranlarının düşük olmasına vurgu yapıp yeni açılan üniversite sayısının fazlalığına dikkat çekilmiş ancak

“

Gençlerin hayattaki en büyük sorunlarının ne olduğu sorulduğunda nitelikli bir eğitim alma ve iş bulma kaygıları öne çıkmaktadır.

”

“

Gençlik araştırmalarında gençlerin sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel aktivitelere katılımının düşük olduğu bununla beraber gençlerin vakitlerinin çoğunu arkadaşları ile geçirdikleri görülmektedir.

”

bunların tam olarak faaliyete geçmemesi bir sorun olarak belirtilmiştir. Genel bağlamda raporda eğitimin bölgesel standartları, kalitesi ve erişilebilirliğiyle ilgili sorunların devam ettiğine vurgu yapılmıştır. SEKAM (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi) tarafından 2016 yılında hazırlanan Türkiye Gençlik Raporu'nda ise "Türkiye'de gençlerin en önemli sorunu nedir?" sorusuna verilen en öncelikli cevap, "eğitim" olmuştur. Bu bulgu, TÜİK'in verileri ile birlikte değerlendirildiğinde ülkemizdeki en sorunlu alanların başında eğitimin geldiğini söylemek mümkündür. Bu bulgu hem gençler hem de yetişkinler için geçerlidir. TGSP (Türkiye Gençlik STK'ları Platformu) tarafından 2018 yılında yapılan Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nda, gençlerin en önemli sorununun eğitim ve işsizlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Habitat Derneği tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Raporu-2 başlıklı araştırma, gençlerin özellikle iş ve ekonomik durumu ile ilgili bulgularını öne çıkarmış ve dikkatleri buraya çekmiştir. Aynı raporda gençlerin eğitimden memnuniyeti de sorulmuş ve bu soruya %71 oranında memnun oldukları cevabı verilmiştir. Eğitim-Sen tarafından 2018 yılında hazırlanan Gençler ve Gerçekler Raporu'nda, dünyada ve Türkiye'de genç işsizliğin ciddi boyutlara ulaştığına ve eğitim arttıkça istihdama katılımın arttığına vurgu yapılmıştır. Son 5 yılda yapılan çalışmalara göre gençliği direkt olarak ilgilendiren durumların başında eğitim ve ekonomi gelmektedir. Ekonomik durum düzeldikçe eğitimin yetersizliği ve kalitesi ön plana çıkmakta, ekonomik durum kötüleştiğinde işsizlik önemli bir sorun olarak gündeme gelmektedir. Bu iki faktör birbiriyle doğrudan ilişkilidir.

Gençlerin eğitimden temel beklentisi, okulun kendilerini sınavlara iyi hazırlaması ve belirli üniversite ve programlara girebilmektir. Yükseköğretimdeki temel beklenti de alınan eğitimin istihdama kapı aralmasıdır. Daha önceki araştırma bulgularına benzer şekilde okul, gençlerin dünyasında dar bir anlama sahip görünmektedir. Okulun asli işlevine dönmesi yani bilim, kültür ve değer edinilen bir yer haline gelmesi için öğrencilerin bilimsel ve kültürel çabalarını gören, takdir eden, üst öğrenime yerleşmede bu çabaları dikkate alan bir değerlendirme sistemi kurulabilmelidir.

İlgili araştırma bulguları incelendiğinde yaşamlarının büyük bölümünü eğitim kurumlarında geçirmelerine rağmen kendini eğitim aldığı okula ait hisseden gençlerin oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Okulun, gençlerin dünya-

sında anlam ve değer kazanmasını sağlamak amacı, eğitim reformlarının merkezine konmalıdır. Okullar öğrenciler için bir yaşam alanı haline dönüştürülmelidir. Bunun için okullar; konforlu kütüphaneler, spor alanları, öğrencilere ait dolaplar, yemekhaneler ve diğer sosyal imkânları geliştirilmelidir.

TGSP araştırmasında gençlerin bilgi edinmek için bile öncelikle internete, daha sonra aile ve arkadaşlarına müracaat ettiği görülmektedir. Okul ve öğretmene danışma oranları daha arkaalarda gelmektedir. Bu veriden hareketle okullarda öğretmen ve öğrencilerin daha rahat bir şekilde etkileşimde bulunacakları ortamların artırılması gerektiği söylenebilir. Bunun için öncelikle öğretmenlerin de okulda vakit geçirmelerine uygun ortamlar hazırlanmalı ve programlarda düzenlemelere gidilmelidir.

Gençlerin birçok anlamda gelişimini etkileyecek alanların başında sosyal, kültürel, sanatsal vb. aktiviteler gelmektedir. Gençlerin hayata bakış açılarını etkileyecek ve onları hayata hazırlayacak olan bu aktivitelerin onların dünyasında çok da yer etmediğini yapılan araştırmalardan anlamak mümkündür. TGSP'nin araştırmasında aktivitelere katılım oranlarının düşük olduğu görülmekle beraber KAS ve Habitat raporlarında bu oranların çok daha altında bulgulara rastlamak mümkündür. KAS (Konrad-Adenauer-Stiftung) tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen çalışmada her üç gençten birinin kitap okuduğu ve sinema/tiyatro/konsere gittiği belirtilmiştir. Yine Habitat Derneği tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Raporu-2 başlıklı araştırmada gençlerin en sık yaptığı faaliyetin sinemaya gitmek olduğu görülmüş ve bu oranın %47 olduğu kaydedilmiştir. Raporda 2017'den 2019'a kadar gençlerin kültürel faaliyetlere katılım oranlarında düşüşlerin olduğu belirtilmiştir. Sınavlar ve istihdam merkezli eğitim anlayışı, akademik başarıyı önelemekte ve gençlerin sosyal kültürel ilgilerini ve performanslarını göz ardı etmektedir.

KAS raporuna göre gençlerin önemli bir kısmı (%64) sosyal ve politik gelişmeleri takip etmemektedir. Memur-Sen'in 2013 yılındaki Türkiye Gençlik Profili Araştırması'nda ise gençlerin %68'i apolitik olarak ifade edilmiştir. Ayrıca TGSP raporunda da politikanın gençlerin gündeminde çok fazla yer etmediği görülmektedir (Gençlerin %25'i siyasetle çok ilgilidir). SEKAM'ın raporunda ise gençlere "Türkiye/Dünya Ölçeğinde Yaşanan Toplumsal/Siyasal/Ekonomik Konuları Takip Durumu" sorulmuş ve gençlerin %80'i bu konuları takip ettiklerini belirtmiştir. Ancak bu konularla çok ilgiliyim diyenlerin oranı %15'tir. Erdoğan'ın araştırmasında, Türkiye'deki gençlerin siyasete katılımının %10'u aşmadığının altını çizilmektedir (Erdoğan, 2009: s. 71-96). Diğer taraftan Arı'nın 1999, 2003 ve 2008'de yaptığı Türk Gençliği ve Katılım araştırmalarına göre gençlerin siyasi katılıma en önemli göstergelerinden sayılan oy verme davranışı her dönemde düşüş göstermiş ve 2008 yılında %48 olarak belirlenmiştir. Siyasette görev alma davranışı veya yönetsel konulara olan ilgi, ilerleyen yaşlarla birlikte artmaktadır. Gençlerin önlerindeki sınavlar, diplomalar gibi yakın vadeli hayat hedeflerine odaklandıkları bilinmektedir. Buna karşın bir toplumun geleceğine yönelik ilgi, politikaya olan ilgiyi de artırmaktadır. Bu minvalde eğitim kurumlarının toplumun geleceğine dair daha fazla gündem oluşturması, gençlerin politikaya olan ilgisini de geliştirebilecektir.

Gençlik araştırmalarında gençlerin sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel aktivitelere katılımlarının düşük olduğu bununla beraber gençlerin vakitlerinin çoğunu arkadaşları ile geçirdikleri görülmektedir. Habitat raporuna göre gençlerin %77'si arkadaşlarıyla dolaşmakta, %55'i arkadaşlarıyla kafeye gitmekte, %22'si ise kahveye-çay ocağına 'takılmak'tadır. KAS raporunda da benzer oranların olduğu görülmekte; bu rapora göre gençler, zamanlarının büyük çoğunluğunu kafe vb. ortamlarda arkadaşları ile geçirmektedirler. SEKAM'ın raporunda da gençlerin ailelerinden sonra arkadaşları ile zaman geçirdiklerini ve dolaştıklarını görmek mümkündür. Ortaya çıkan tabloya göre gençlerin sosyal, sportif, kültürel, sanatsal vb. alanlara yönelik ilgilerini ve meraklarını arttıracak çalışmalara çok ciddi ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Diğer taraftan gençlerin zaman geçirecekleri mekânları tasarlamak ve onların gelişimine katkıda bulunabilecek aktiviteleri buralarda gerçekleştirmek üzerinde durulması gereken meselelerin başında gelmektedir. Son zamanlarda açılan kitap-kafelerin sayısı ve niteliği artırılarak gençlerin arkadaşları ile buluşma ve zaman geçirme; sanatsal, kültürel, bilimsel ve akademik gereksinimlerini edinme ihtiyacı bir nebze de olsun giderilebilir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının gençlere bu tür ortamlar sunarak gençlerin eğitsel ve kültürel gelişimlerine katkı sunmaları ve bu yolla savundukları değerleri paylaşmak için onlara erişmeleri daha kolay olacaktır.

İnsanların hayatlarında önemli gördükleri, değer verdikleri, güvende oldukları, mutlu hissettikleri, onlar için mücadele ettikleri, can verdikleri bazı değerleri vardır. TGSP raporunda gençlerin en çok değer verdiği hususlar; vatan sevgisi, aile, eğitim, millî ve manevî değerlerdir. KAS raporuna göre değerlerin başında aile ve din gelmektedir. SERKA tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen Gençlik Araştırması'nda ise önem sıralamasının ilk basamağında aile (%91,7) yer almakta, bunun ardından din (%89,5), insan sevgisi (%83,2), bayrak sevgisi (%83,2) ve vatan sevgisi (%81,6) gelmektedir. SERKA raporuna göre bu bulgular, okul seviyesine göre de belirgin bir değişiklik göstermemektedir. Raporların bulguları birbirleriyle çok benzerdir. Türk gençliği için en önemli değerler; aile, din ve vatan-millet sevgisidir. Aslında bu değerlerin her araştırmada ön plana çıkması, gençler üzerinden kurgulanacak politikaların da rotasını belirleyebilir. Öncelikle ailelerin, çocukları üzerinde hâlâ çok önemli bir konumda bulunması göz ardı edilmemesi gereken bir meseledir. Aileleri yetiştirecek, bilinçlendirecek ve onları daha etkin bireyler hâline getirecek politikalara ve uygulamalara ihtiyaç vardır. Ailelerin yetkinleştirilmesi ile daha sağlıklı bir gençlik ve toplum oluşacaktır. Bu bağlamda politika yapıcılarının, yerel idarelerin (belediye vb.), sivil toplum kuruluşlarının aileyi geliştirebilecek politikalara yönelik daha etkin çalışmalar yapması ve bu konuda somut adımlar atması önemli görülmektedir. Gençlerin ailelerine önem vermeleri ve güvenmeleri şu an için bir fırsat olarak görülmeli, gelecekte bu fırsatın da elden gidebileceği unutulmamalıdır.

Türk toplumunun önem ve değer verdiği hususların başında din gelmektedir. Din, kimlik arayışında bulunan gencin hayatında ona yol gösteren, pek çok sorununu çözen, içinde bulunduğu olumsuz ve karamsar düşüncelerden onu felaha çıkartan, hayatını disipline sokan bir yaşam biçimidir. Gencin hayatında ailesinden hatta bazen kendinden daha önemli hâle gelen din, pratiğe dököldükçe hem zararlı alışkan-

lıklardan koruyacak hem de geleceğe dönük beklentileri olumlu yönde geliştirecektir. Gençlerin, dini hayatlarının mihenk taşı olarak görmeleri önemli olmakla beraber bunu hayatlarına ne kadar aksettirebildikleri ve uygulamaya ne kadar geçirebildikleri de önemli bir konudur. KONDA İnteraktif'in 2019 raporu, 2008 yılından 2018 yılına gelene kadarki süreç içinde düzenli oruç tutan gençlerin oranının %74'ten %58'e, düzenli namaz kılanların oranının %27'den %24'e gerilediğini göstermektedir. SERKA'nın 2018 yılı çalışmasına göre en düzenli yapılan ibadet %76,6 ile oruç tutmaktır. Düzenli namaz kılanların oranı ise %22,5'tir. TGSP'nin 2018 yılı raporunda ise ibadetlerin tümünü yerine getirmeye çalışanların oranı %15,2'dir. Bu oranlar bize gençlerin hayatında dinin pratize edilmediğinin ve günlük yaşamda ibadetlerin ihmal edildiği gerçeğini göstermektedir. Gençlerin inandıkları ile yaşam pratiği hâline getirdikleri arasında bir çelişkinin bulunduğu, bu göstergeler ışığında rahatlıkla ifade edilebilir. Bu ikiliğin ortadan kaldırılması ve giderilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı'na çok ciddi bir iş düşmektedir. Gençleri daha çok sahiplenecek ve onlara yön gösterecek olan bu kurumun, iman-amel bütünlüğünü sağlayabileceği çalışmalara ve konulara eğilmesi önem arz etmektedir. Diğer taraftan sivil toplum kuruluşları da bu misyonu yerine getirme konusunda daha hassas davranmalı ve kapsayıcı çalışmalar gerçekleştirmelidir.

Gençlerin hayatında önemli olarak addedilebilecek bir diğer husus da geleceğe dair beklentileridir. KAS raporunda gençlerin geleceğe dair beklentileri; çok zengin olmak (%39), evlenmek (%37), dünyayı gezmek (%37) ve çocuk sahibi olmak (%37) şeklinde sıralanmıştır. Memur-Sen'in raporunda ise %44,7 oranı ile mutlu aile hayatı, %21,8 ile saygın bir iş, %17,5 ile mesleki kariyer ve %7,1 ile zengin olmak gelmektedir. SERKA raporunda ise iyi bir mesleğe sahip olmak %64, iyi bir aileye sahip olmak %17, zengin biri olmak %7,1 olarak görülmüştür. Buna göre gençlerin çok önemli bir kısmı, geleceğe dönük iki ideal beslemektedir: Bunlardan birincisi ekonomik refah seviyesinin yüksek olması, ikincisi ise mutlu bir aile tablosudur. Gençlerle ilgili yapılan çalışmaların bir sonucu olarak görülebilecek bu iki sonuç bize gençleri anlamada önemli ipuçları da vermektedir. Gençlerin aslında en önem verdiği kurumların başında aile gelmektedir. Ancak zengin olmak hemen hemen hiçbir gençlik çalışmasında değer olarak görülmemektedir. Peki, gençlerin neden gelecekle ilgili en önemli beklen-

“

Gençleri, ülkemizde birçok çalışma yürüten STK'ların varlığından haberdar etmek, STK çalışmalarında gençlere yer vermek ve yeni projelerde onların fikirlerine başvurmak, toplumsal huzur ve karşılıklı anlayış için önemli bir adım olacaktır.

”

tileri zengin olmaktır? Bu sorunun farklı yönleriyle tartışılması ayrı bir çalışmanın konusu olmakla beraber gençlerin gelecekle ilgili en çok belirsizlik ve güvensizlik hissettikleri alanın ekonomik alan olduğunu söylemek mümkündür. Gençler gelecekte ekonomik koşulları ile ilgili kaygılı oldukları için gündemlerinde şimdiden bu sorunun yer etmesi doğal görünmektedir.

Özetle, gençlerin kendilerine ve toplumlarına güven duyması, karamsarlıktan çıkabilmesi, çevresi ve kendisi ile olumlu ilişkiler kurması için yardımlaşma, destek olma, anlama ve müdahalede bulunma durumlarını destekleyecek çalışmalar düzenlenmeli ve gençlerin bu çalışmalara aktif katılımı sağlanmalıdır. Gençleri, ülkemizde birçok çalışma yürüten STK'ların varlığından haberdar etmek, STK çalışmalarında gençlere yer vermek ve yeni projelerde onların fikirlerine başvurmak, toplumsal huzur ve karşılıklı anlayış için önemli bir adım olacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının eğitim sürecine katılımı da bu minvalde temel bir politika olmalıdır.

Örgütlü toplum yaklaşımının kaçınılmaz ögesi olan sivil toplum kuruluşları, kurumsal kimlikleri ve üyelerinin sahip olduğu bilgi birikimi, sağladıkları olanaklar ve ilişki ağları sayesinde maddi olduğu kadar düşünsel zenginliği de temsil eden kurumsal yapılardır. Bu bilgiler ışığında, toplumun daha ileri taşınması noktasında bakanlığımıza bağlı okullarla amaç birlikteliği olan sivil toplum kuruluşlarının okullardaki eğitim-öğretim süreçlerine dâhil edilmesinin önem taşıdığı yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sivil toplum örgütleri, eğitim süreci içerisinde pek çok alanda etkili olabilecek imkânlarla sahip olmalarına rağmen onların eğitim süreçlerine katılımları sadece sosyal etkinlik yönünden ele alınmaktadır. Ancak uygulamada bu sınırlı alan içerisinde bile beklenen birlikteliğin seviyesinin çok düşük olduğu görülmektedir. STK'ların eğitim sürecinde işlevsel bir paydaş olabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere de önemli roller düşmektedir. Gençlerin STK'larda gerçekleştirecekleri faaliyetler, aldıkları eğitimlerin öğrencilerin okullardaki ders ve kredi yüklerine sayılması yoluyla işlevsel bir birlikteliğin önü açılacaktır.

Son yıllarda ülkemizde gençliği anlamaya yönelik pek çok farklı çalışma gerek devlet eliyle gerekse de özel sektör daha çok ise STK'lar aracılığıyla yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde devlet eliyle farklı kurum ve kuruluşlara yaptırılmış çalışmalardan söz edilmesine karşın devletin gençlerle ilgili özel bir politikasına rastlanamamış olması büyük bir ikilemdir. Bir devletin varoluşunu devam ettirecek, sonraki yıllarda kendi toplumsal gerçekliğiyle olayları değerlendirecek ve yeni koşullarla karşılaştığında gerekli reaksiyonları verecek olanlar, şimdinin gençleridir. Bu bağlamda her ne kadar devlet eliyle yaptırılmış çalışmalar olsa da devletin gençlik politikasının olmaması ve bunun gerçekçi bir şekilde derlenip toparlanmış hâlinin kamuoyuyla paylaşılmaması önemli bir eksikliklerdir.

Ülkemizin önemli sacayaklarından birini oluşturan ve gençliğin nabzını tutması beklenen STK'ların gençlik politikaları oluşturma hususunu kendilerine bir vazife olarak addetmeleri önemlidir. Önceki bölümlerde görüldüğü üzere STK'ların gençliğe çok fazla seslenemedikleri (Gençlerin STK'lara katılımı KAS raporuna göre %14,

Habitat raporuna göre %6'dır) ve onların hayatlarında bir yer edinemedikleri gibi gerçekler, gençliği anlamaya yönelik bu tür çalışmalara daha çok ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Önemli bir kısmı eğitim amaçlı olarak kurulan STK'ların sundukları eğitsel hizmetlerin başarılı olmasında gençlik araştırmalarının bulgularından daha fazla yararlanmaları isabetli olacaktır.

Kaynaklar

Ak, M. (2018). Üniversite gençliği: hayat tarzı ve kimlik. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(10), 21-38.

Altay A., Çakır, G. ve Çakır, A. (2011). Turizm ve otel işletmeciliği programı öğrencilerinin kitap okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Trakya Bölgesi'nde yer alan myolar örneği. 2. *Uluslararası 6. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Bahadır, A. (2002). İnsanın *anlam arayışı ve din*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Dereboy, Ç. (2012). Ergen gelişimi ve ruhsal sorunları profili araştırması. (M. Eskin ve ark., Ed.) *Türkiye'de gençlik, ne biliyoruz? ne bilmiyoruz?* içinde. Ankara: Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatri Derneği Yayınları.

Eğitim-Sen. (2018). *Gençler ve gerçekler raporu*. <http://egitimsen.org.tr/gencler-ve-gercekler-raporu/>

Erdoğan, E. (2009). Olasılıksızlık kuramını anlamak: Türk gençliği ve siyasal partilere katılım. (C. Boyraz, Ed.) *Gençler Tartışıyor: Siyasete katılım, sorunlar ve çözüm önerileri* içinde. İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) Yayınları.

Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle: selected papers. *Psychological Issues*, 1, 1-171.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Penguin.

Güvendi, M. F. (2017). *Eğitim alanında faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının ve sorunlarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Habitat Derneği. (2019). *Türkiye'de gençlerin iyi olma hali raporu-2*. <https://habitatderneği.org/wp-content/uploads/turkiye-de-genclerin-iyi-olma-hali-raporu-2-ozet.pdf>

Hökelekli, H. (1996). *Din psikolojisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Gençlik çalışma grubu raporu*. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_GenclikCalismaGrubuRaporu.pdf

- Karaca, F. (2011). *Din psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.
- KAS (Konrad-Adenauer-Stiftung). (2017). *Gençlik araştırması raporu*. Berlin: Sankt Augustin.
- Kimter, N. (2015). İlgili anne-baba tutumları ve dindarlık: üniversiteli gençler üzerinde ampirik bir araştırma. *Bilimname*, 29, 109-140.
- KONDA İnteraktif. (2019). *Hayat tarzı- 10 yılda gençlerde ne değişti?* <https://interaktif.konda.com.tr/tr/Gencler2018/#secondPage/2>
- KONDA. (2014). *Türkiye'de gençlerin katılımı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen din, modern toplumda din problemi*. (A. Coşkun ve F. Aydın, Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Mermur-Sen. (2013). *Türkiye gençlik profili araştırması*. Ankara: Memur Sendikaları Konfederasyonu.
- Morgan, C. T. (1988). *Psikolojiye giriş*. (H. Arıcı vd., Çev.) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yay.
- SEKAM (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi). (2016). *Türkiye gençlik raporu gençliğin özellikleri, sorunları, kimlikleri ve beklentileri (Özet Rapor)*. http://tgsp.org.tr/Uploads/Document/SEKAM_Turkiye_Genclik_Raporu.pdf
- SERKA (Serhat Kalkınma Ajansı). (2018). *TRA2 bölgesi gençlik araştırması*. Kars: Serhat Kalkınma Ajansı.
- Şentürk, H. (2010). *İslami hayatın psikolojik temelleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- TGSP (Türkiye Gençlik STK'ları Platformu). (2018). *Türkiye'nin gençleri 2018*. <http://tgsp.org.tr/Uploads/Document/TGSP%20Tu%CC%88rkiye%E2%80%99nin%20Genc%CC%A7leri%20Aras%CC%A7t%C4%B1rmas%C4%B1.pdf>
- Topuz, İ. (2016). Yaşamın anlamı ve din: Gençler Üzerinde Bir Araştırma. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 540-560.
- TÜİK. (2019a). *Yaşam memnuniyeti araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30702>
- TÜİK. (2019b). *İstatistiklerle gençlik*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30723>
- Yavuz, M. E. (2018). *Gençlik ve gelecek beklentisi: İstanbul, Sancaktepe örneği, 2018*. (Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Gençlerin İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Sıralı Lojistik Regresyon Analizi

Doç. Dr. **Raif Cergibozan**

Kırklareli Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Arş. Gör. **Emre Çevik**

Kırklareli Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü

Doç. Dr. Raif Cergibozan

Raif Cergibozan, Kırklareli Üniversitesi İktisat Bölümü İktisat teorisi ABD'da Doçent Doktor olarak görev yapmaktadır. Cergibozan lisans eğitimini Marmara Üniversitesi'nde 2009 yılında, yüksek lisans eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 2011 yılında tamamlamıştır. Cergibozan, Galatasay Üniversitesi ve Paris Nanterre Üniversitesi'nden olmak üzere iki doktora sahibidir. Çalışma alanları finansal krizler, enerji ekonomisi, işgücü piyasaları, uluslararası ticaret, zaman serileri analizi ve makro ekonometrik modelledir.

Arş. Gör. Emre Çevik

1983 Zonguldak-Ereğli doğumlu olan Arş. Gör. Dr. Emre ÇEVİK, Zonguldak Ereğli Hacı Mehmet Ali ve Hacı Kadri Yılmaz Lisesi'nden 2001 yılında mezun olmuştur. 2008 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri mezunu olup aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Bilim Dalı'ndan 2013 yılında Ekonometri Yüksek Lisans derecesini almıştır. 2014 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Bilim Dalı'nda doktora eğitimine başlayıp 2019 yılında "Doğrusal Olmayan Panel Veri Modellerinin Makroekonomik Değişkenlerde Kullanımı" başlıklı doktora tezini tamamlamıştır. 2005-2008 yılları arası Migros Türk A.Ş.'de çalışıp 2010 yılından itibaren Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Makroekonomi konularında ulusal ve uluslararası çalışmaları olup uzmanlık alanları zaman serileri ve yatay kesit verileri analizleridir.

Öz

İş tatmini kavramının hem birey hem de örgüt açısından oldukça önemli bir alan olması sebebiyle konuya ilişkin olarak literatürde, farklı disiplinlerde çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar iş tatminini belirleyen unsurlar üzerine olduğu kadar, onunla ilişkili olabilecek değişkenler üzerinde de yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada ise literatürde nispeten daha az ele alınan bir konu olarak gençlerin iş hayatındaki tatminini belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç için çalışmada TGSP tarafından 7.949 kişiye uygulanan anket verileri kullanılarak gençlerin iş tatminini belirleyen unsurlar Sıralı Lojistik Regresyon kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, toplumda itibar görme düzeyi, aldığı eğitiminden tatmin olma seviyesi, mevcut hayat standartları, aile hayatından aldığı tatmin, sosyal hayatından aldığı tatmin ve gelecek beklentisi gibi değişkenler, gençlerin iş hayatından tatmin olmasını önemli şekilde etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Çalışma hayatı, Sıralı lojistik regresyon, İş tatmini

İş, hayatımızın oldukça önemli ve vazgeçilmez bir parçasıdır. İş hayatı kişinin sadece işteki yaşantısını değil tüm yaşam dinamiklerini etkilemektedir. Bu nedenle kişinin iş tatmini aynı zamanda yaşam tatminini de belirleyen bir unsurdur. İş tatmini yalnızca bireyi değil örgütü de yakından ilgilendiren ver her ikisi için de oldukça önemli rolü olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İş tatminin çok yönlü etkilerinin olması, farklı disiplinlerden çok sayıda çalışmanın bu konuda yoğunlaşmasının temel nedenini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, büyük ölçüde iş tatminini belirleyen unsurlar ve iş tatmini ile diğer değişkenlerin karşılıklı ilişkisini ele almaktadır. Bu çalışmada ise nispeten daha az ele alınmış bir konu olan, gençlerin iş hayatında tatminini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada gençlerin iş tatmini üzerinde etkisi olabilecek çok sayıda değişken, açıklayıcı değişken olarak modele dâhil edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde iş tatmini kavramına ilişkin farklı tanımlamalar karşılaştırmalı olarak verilecektir. İkinci bölümde çalışma hayatında iş tatminini etkileyebilecek faktörler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde gençlerin iş tatminini belirleyen unsurları analiz etmek için kullanılacak yöntemlere değinilecektir. Dördüncü bölümde analizlerden elde edilen sonuçlar yorumlanacak ve sonuç bölümünde, çalışmadan elde edilen sonuçlar genel hatlarıyla sunulmaya çalışılacaktır.

“

Birey açısından iş doyumunun olmaması, kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına zarar verecek ve bireyin işe duyduğu aidiyet duygusunun azalmasına neden olacaktır.

”

İş Tatmini Kavramı

İş tatmini ya da iş doyumunu, literatürde ilk olarak 1924 yılındaki Hawthorne araştırmalarında gündeme gelmiş, ilk defa bir kavram olarak Hoppock'un çalışmasında kullanılmıştır (Hoppock, 1935). İş tatmini geçmiş çalışmalarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. Hoppock, iş tatminini, "kişinin psikolojik, fiziksel ve çevresel olayların birleşimi sonucunda işinden doyum elde etmesi" şeklinde kullanmaktadır (Başol, 2016; Yew, 2007). Spector, çalışmasında, iş tatminini çalışanların işlerinden hoşlanma derecesi olarak tanımlamaktadır (Spector, 1996). Genel anlamda iş tatmini, iş görenlerin işlerinden duydukları hoşnutluk olarak tanımlanabilmektedir. İş tatmini, işin özellikleriyle çalışanların işten beklentileri arasında uyum olduğunda gerçekleşen ve çalışanın işinden hoşnutluk duymasını sağlayan bir olgudur (Akıncı, 2002). İş tatmini, kişinin işine karşı gösterdiği olumlu veya olumsuz tutumlardan oluşmaktadır. Bu tanıma göre, çalışanın işe karşı hissettiği olumlu tutumlar iş tatminini ifade ederken, hissettiği olumsuz tutumlar ise iş tatminsizliğini ifade etmektedir (Erdoğan, 1999). İş tatmini denilince, işin sağladığı maddi çıkarlar ile çalışanın beraberce çalışmaktan zevk aldığı iş arkadaşları ve bir eser ortaya koymanın sağladığı mutluluk akla gelmektedir (Bingöl, 1997). Bireylerin ulaşmaya çalıştığı hedefler ile işletme hedefleri arasındaki uyumu; bireylerin beklentilerindeki ödüller ile elde ettikleri ödüllerin karşılaştırılması, iş tatmini ile yakından ilgili konulardır (İşcan ve Timuroğlu, 2007). Çalışanın yaptığı işi, iş çevresini ve çalışma yaşamını değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan duygusal bir tepki olarak da tanımlanabilen iş tatmini, yapılan işin niteliği, iş koşulları, çalışma yaşamının özellikleri, çalışma ilişkileri gibi pek çok dış etkenin yanı sıra, bireysel etkenlerin de sebep olduğu değişik açılımlara sahip olabilmektedir (Keser, 2005a). İş tatminini açıklamaya yönelik geliştirilen çok sayıda kuram bulunmaktadır. Bu kuramlardan başlıcaları şu şekildedir: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı, Herzberg'in Çift Faktör Kuramı, Eşitlik Kuramı, Hackman ve Oldham'ın İş Özellikleri Modeli, Smith, Kendall ve Hulin'in Cornell Modeli (Toker, 2007). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı, insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan pek çok farklı ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Kişiden kişiye değişebilen bu ihtiyaçlar, temel fizyolojik ihtiyaçlardan sosyal ve psikolojik ihtiyaçlara doğru daha yüksek düzeyde ilerleyen hiyerarşik bir düzeni izler. Abraham Maslow bu ihtiyaçları, fiziksel ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma ve sevmeye ihtiyacı, saygınlık ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme olarak sıralamaktadır (Uysal ve diğ., 2017: s. 215). Herzberg'in çift faktör kuramı, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile yakından ilgilidir ancak o, bireylerin işyerinde nasıl motive edildiğini ölçmek için daha fazla faktör ortaya koymuştur. Bu teori, bireylerin daha düşük seviyedeki ihtiyaçlarını (dışsal faktörler veya hijyen faktörleri) karşılamanın, onları çaba göstermeye motive etmeyeceklerini, yalnızca memnuniyetsiz kalmalarını önleyeceğini savunmaktadır. Bu kurama göre çalışanları motive etmek için üst düzey ihtiyaçlar (içsel faktörler ya da motivasyon faktörleri) sağlanmalıdır (Yusoff ve diğ., 2013: s. 19). Satcey Adams'ın eşitlik kuramı ise aşırı ücretli çalışanların, (a) özgüven veya fiziksel refah için olumsuz sonuçlara yol açan herhangi bir eşitsizlik azaltma tekniğinden kaçınıldığını ya da (b) iş tatmini veya parasal tazminat gibi iyi

bir iş sonucunun devalüasyonuna neden olduğunu ileri sürmektedir. (Al-Zawahreh ve Al-Madi, 2012: s. 164) Hackman ve Oldham'ın iş özellikleri modeline göre, çalışanın bir işte içsel iş motivasyonunu hissedilebilmesi ve bunu sürdürebilmesi için üç koşul gereklidir. Bunlar; kişinin iş sonuçları hakkında bilgi edinmesi, işin sonuçlarına yönelik sorumluluk duyması ve işi anlamlı bulmasıdır (Ali ve ark., 2014). Smith, Kendall ve Hulin'in Cornell modeline göre iş doyumunu, bireyin işine karşı duyguları ya da işinin değişik boyutlarına karşı geliştirdiği duyuşsal tepkileridir. Kuram, iş memnuniyetini; insanların işlerinden aldıklarının, araştırma sonuçlarına yönelik çıkarımda bulunmak için referans çerçeveleri ile değerlendirilmelerini belediklerinin bir fonksiyonu olarak tanımlar (Brief, 1998: s. 27). Literatürde iş tatmini için sıklıkla kullanılan ölçekler ise şu şekildedir: Vitell ve Davis (1990), MSQ (1967), Spector İş Tatmin Ölçeği (1997), İş Tanımı Endeksi (Job Descriptive Index: JDI), Şahin (2007), İş Doyum Ölçeği (Ayan, Kocacık, Karakuş, 2009), (Özsoy ve ark., 2014).

Çalışma Hayatında İş Tatminini Etkileyen Faktörler

Genel anlamda iş tatmini, çalışanların işten duydukları hoşnutluk ya da hoşnutsuzluk durumunu ifade etmektedir (Eğimli, 2009). İş tatmini farklı disiplinlerdeki çok sayıda sosyal bilimci tarafından araştırmaya konu edilmiştir. İş tatmini kavramının hem birey hem de örgüt açısından oldukça önemli bir alan olması, konuya duyulan ilginin sebebini ortaya koymaktadır. Birey açısından iş doyumunun olmaması, kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına zarar verecek ve bireyin işe duyduğu aidiyet duygusunun azalmasına neden olacaktır. Kişinin bu gibi olumsuz durumlarla karşılaşması verimliliğini düşürecek ve üretim kaybına sebebiyet verebilecektir. Buna ek olarak örgüt açısından iş tatmini kavramı örgütsel bağlılık, devamsızlık ve işi bırakma oranının azalması gibi unsurlarda kendisini gösterir (Özdemir, 2008; Başol, 2016).

İş tatminin hem birey hem de örgütler açısından bu derece önemli olması, onu etkileyen faktörlerin belirlenmesi konusunun önemini de vurgulamaktadır. Literatürde çalışanların iş tatminini etkileyen çok sayıda faktöre vurgu yapılmaktadır. Bu faktörleri bireysel ve örgütsel faktörler olarak iki temel başlıkta sınıflandırmak mümkündür (Özaydın ve Özdemir, 2014). Burada bireysel faktörlerden kasıt, kişinin özellikleri ve yaşam süresi boyunca edindiği deneyimler iken; örgütsel faktörler ücret, terfi, olanağı ve statü gibi unsurlardır (Yılmaz ve Yenihan, 2014). Spector ise iş tatminini etkileyen dokuz faktörden bahsetmektedir (Spector, 1997). Bu faktörler: Ücret Düzeyi, Terfi İmkânları, Yönetimin Tutumu, Yan Ödeme ve Ek Haklar Düzeyi, Ödüllendirme Sistemi, Çalışma Şartları ve Kurallar, Çalışma Arkadaşları, İşin Kendisi (İşin Anlamı) ve Kurum İçi İletişim Düzeyi şeklindedir. Burada öne çıkan ilk unsur çalışanın aldığı ücret düzeyidir. Ücret düzeyi, kişinin yaşam standardının en önemli belirleyicilerinden biridir. Bu sebeple alınan ücretin kişinin iş tatminiyle doğrudan ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bu durumda çalışanın aldığı ücretin, kişinin ihtiyaçlarını karşılayan, benzer işi yapanlarla eşit ve kişinin yaşam standartlarını geliştirebileceği bir düzeyde olması kişinin iş tatminin artırılmasında büyük önem arz etmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda, alınan ücret düzeyi ile

“

Kişi kendisi ile ne kadar uyumlu bir çevrede çalışma imkânı bulursa bu onun iş tatmininin artmasına neden olacaktır.

”

iş tatmini arasında pozitif yönlü ilişki olduğu ortaya konulmaktadır (Eğinli, 2008; Soysal ve Tan, 2013; Yılmaz ve Yenihan, 2014). Spector tarafından ortaya konan bir diğer unsur ise çalışılan işyerindeki terfi imkânlarıdır. Terfi temel olarak, kişinin çalıştığı kurum içerisinde daha üst pozisyona geçebilmesini ifade etmektedir. Bu durumda çalışanların terfi imkânlarının iyi olması kişinin işyerine duyduğu aidiyeti arttıracak ve işe bağlılığın artması ile performans artışı şeklinde kurum için oldukça olumlu sonuçlara yol açacaktır. Terfi imkânları da ücret düzeyinde olduğu gibi iş tatminiyle pozitif yönlü ilişkiye sahip görünmektedir. Bu durum literatürde çok sayıda çalışma tarafından da ortaya konulmuştur (Soysal ve Tan, 2013, Özdemir ve Boydak Özkan, 2013; Çınar ve Özyılmaz, 2019). Üçüncü unsur olarak karşımıza işyeri yönetiminin tutumu çıkmaktadır. Burada işyerinin tutumuyla çalışanın işyerinden beklediği tutum arasındaki uyum ne kadar yüksek ise kişinin iş tatmininin de o kadar yüksek olacağı varsayılmaktadır. Eğer yönetim, çalışanın düşüncelerini önemsemez ve örgüt içerisinde hak ettiği değeri göstermezse iş doyumsuzluğu ortaya çıkar. Geçmiş çalışmalarda da bu durum, iş yerinin pozitif tutumunun çalışanın iş tatminini arttırdığı sonucuna ulaşılmamasıyla ortaya konmuştur (Spector, 1985; Eğinli, 2008; Öztürk Başol ve Demirkaya, 2017). İş tatminini belirleyen dördüncü unsur ise çalışanların sahip olduğu yan ödeme ve ek haklar düzeyidir. Burada yan ödemedeki kasıt, kişinin maaşı dışında aldığı ödemeleri ifade etmektedir. Ek haklar ise sağlık sigortası yapılması, yol ücreti ve öğle yemeği gibi hakların tanınmasını ifade etmektedir. Bu sebeple çalışanın aldığı yan ödeme ve ek haklar ne kadar iyi düzeyde olursa kişinin iş tatmininin de o düzeyde artış göstereceği varsayılmaktadır. İş tatminini belirleyen bir diğer unsur ise ödüllendirme sistemidir. Burada ödüllendirme sisteminin çalışana destekleyen ve ödüllendiren yapıda olması, kişinin iş tatmini arttıracaktır (Başol, 2015). İş tatminini ortaya çıkaran bir diğer unsur ise çalışma şartları ve kurallardır. Çalışma koşulları, kişinin iş yerinde maruz kaldığı fiziki ortamı ifade etmektedir. Buna göre kişinin çalışma koşulları ne kadar iyi olursa buna bağlı olarak iş tatmininin de artacağı düşünülmektedir. Çalışanın bulunduğu ortam koşullarının kötü olması kişinin iş tatminsizliği yaşamasına sebebiyet verebilecektir. Buna ek olarak iş yeri kurallarının da çalışan için açık ve uygulanabilir olması oldukça önemlidir. Uygulanabilir olmaktan uzak kuralların belirlenmiş olması kişinin

iş tatmininin azalmasına neden olabilecektir. İş tatmini için önem arz eden bir diğer faktör olarak karşımıza çalışma arkadaşları çıkmaktadır. Çeşitli yönlerden iyi şekilde anlaşılabilen bireylerle, uyum içinde çalışabilmenin iş doyumunu arttıracacağı varsayılmaktadır. Buna göre kişi kendisi ile ne kadar uyumlu bir çevrede çalışma imkânı bulursa bu onun iş tatmininin artmasına neden olacaktır. İş tatmini için önemli olan bir diğer unsur ise işin kendisidir. Çalışanın yaptığı işin ilginç olması, öğrenme ve kendisini geliştirme imkânı sunması, sorumluluk gerektirmesi birer doyum nedenidir. Bu nedenlerle işin kendisi de çalışanın iş tatmin düzeyini etkileyen önemli faktörlerdendir (Sevimli ve İşcan, 2005). Kurum içi iletişim düzeyi de çalışanın iş tatmini üzerinde önemli role sahip değişkenlerdendir. Çalışanın kendisine eşit, alt ya da üst düzeyde olduğu diğer çalışanlarla iletişim düzeyinin arzulanan seviyede olması kişinin iş tatminini arttırabilmektedir (Karaca ve Balcı, 2011).

Yöntem

Bu çalışma kapsamında araştırılan konu, gençlerin mevcut işlerinden tatmin olma düzeylerini etkileyen faktörlerdir. Bu amaçla, bağımlı değişkenin yapısı nitel ve sıralı tercih şeklinde olduğu için sıralı nitel tercih modelleri, yöntem olarak seçilmiştir. Bu bölümde nitel tercih modelleri hakkında kısa, sıralı logit modelleri hakkında geniş bilgiler yer almaktadır.

Ekonometrik modellerde, bağımlı değişkenin yapısına göre tahmin yöntemleri farklılaşmaktadır. Bir bağımlı ve bir bağımsız değişkenden oluşan doğrusal regresyon modeli (1)'de verilmiştir. (1)'de eğer bağımlı değişken (Y) sürekli yapıdaysa tahmin yöntemleri En Küçük Kareler (EKK), Maksimum Olabilirlik (ML), Bayesyen, Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) olabilmektedir. Ancak Y'nin aldığı değerler, kategorik ise tahmin yöntemleri farklılaşmaktadır. Örneğin bireylerin ev sahibi olma olasılığını etkileyen unsurların belirlenmesinde, veri toplama sonucunda bağımlı değişken ev sahibi olanlar ve olmayanlar; mutluluk araştırmasında kişilerin mutlu olması ve olmaması; çalışma durumunu etkileyen faktörlerde çalışıp çalışmaması gibi kategorik olarak oluşan veri tipinde, Y, 1 (ilgilenilen durum) ve 0 (diğer durum) değerlerini almaktadır.

$$Y_i = \alpha_0 + \alpha_1 X_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

(1)'in koşullu beklenen değeri (2)'ye eşittir. (2)'de hata terimi ε_i 'nin beklenen değeri sıfır olduğu varsayımıyla Y=1 olması durumunun olasılığı p; Y=0 olması durumunun olması olasılığı ise (1-p) olduğu durumda, Y'nin olasılık yoğunluk fonksiyonu Bernoulli olasılık dağılımına sahip olacaktır (Gujarati ve Porter, 2009: 543).

$$E(Y_i | X_i) = \alpha_0 + \alpha_1 X_i \quad (2)$$

Y'nin alacağı değerlere göre koşulsuz beklenen değeri (3)'te verildiği gibi p'ye eşit olacaktır. Olasılık değeri p, 0 ile 1 arasında değişmektedir. p ile X arasındaki ilişkinin doğrusal olması nedeniyle (3), doğrusal olasılık modeli olarak adlandırılmaktadır.

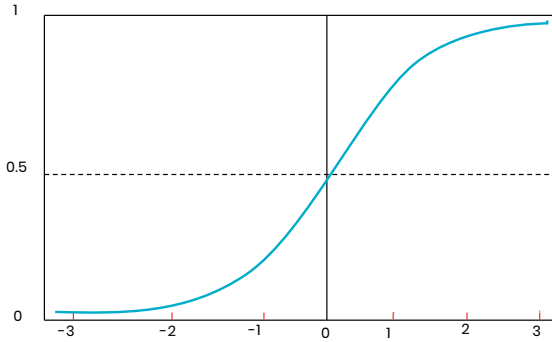
$$E(Y_i) = (1 \times p) + 0 \times (1 - p) = p = \alpha_0 + \alpha_1 X_i \quad (3)$$

Nitel tercih modellerinde tahmin yöntemi olarak doğrusal olasılık modelinin yanı sıra logit ve probit modelleri de kullanılmaktadır. Doğrusal olasılık modelinde tahmin edilen değerlerin 1'den büyük ya da 0'dan küçük olması durumunda, olasılık tanımının gereği olan 0 ile 1 arasında olma durumu bazı durumlarda sağlanamamaktadır. Bu nedenle, tahmin edilen olasılık değerleri için

$$p_i = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_1 + \beta_2 X_{1i} + \dots + \beta_k X_{ik})}} \quad (4)$$

şeklinde tanımlanması durumunda tahmin edilen olasılık değerleri, 0 ile 1 ara-

Şekil 1: Lojistik Dağılım Fonksiyonu

Kaynak: Wooldridge, 2016: 526.

sında olacaktır. (4)'te verilen eşitlik lojistik dağılım fonksiyonu olup bu dağılımın kümülatif dağılım fonksiyonu

$$p_i = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}} = \frac{e^{Z_i}}{1 + e^{Z_i}}, \quad Z_i = (\beta_1 + \beta_2 X_{1i} + \dots + \beta_k X_{ik}) \quad (5)$$

olup bu fonksiyonun gösterimi Şekil 1'de verilmiştir. Şekil 1'de olasılık değerleri 0 ile 1 arasında değişip lojistik fonksiyon ilk %50'lik bölümde artarak artan; ikinci %50'lik bölümde ise azalarak artan fonksiyon şeklinde olup Z_i - ile + arasında değerler aldığıında lojistik fonksiyon 0 ile 1'e yakınsamaktadır.

Lojistik model, doğrusal olmadığı için direkt olarak katsayı tahminlerinin yorumlanması oldukça zordur. Bu nedenle lojistik modelde katsayı tahminleri yerine, bir olayın olma olasılığının diğerinin olma olasılığına oranı olarak adlandırılan bahis (odds) oranı ve marjinal etkilerin dikkate alınması yeterli olacaktır. Bahis oranı

$$\frac{p_i}{1-p_i} = \frac{1+e^{Z_i}}{1+e^{-Z_i}} = e^{Z_i} \quad (6)$$

ile elde edilir. Bahis oranının yanı sıra kısmi türev yardımıyla katsayıların etkilerini gösteren marjinal etkiler

$$\frac{\partial p(X)}{\partial x_j} = g(\beta_0 + X\beta), \quad g(Z) \equiv \frac{dG}{dz}(z) \quad (7)$$

ile kısmi türevler alınarak açıklayıcı değişken kadar elde edilip tahmin edilen katsayıların yorumlanmasına kolaylık sağlamaktadır. Bağımlı değişkenin ikiden fazla kategorik ve sıralı değer alması durumunda, ikili sonuçları olan lojistik model ile tahminlerde hem işlem hem de zaman kaybı olacağından, sıralı lojistik regresyon yöntemi ile tahmin edilebilmektedir. $i=1,2,\dots,j$ için Y_i bağımlı değişken için gizil değişken yardımıyla belirli eşik değerler tahmin edilerek sıralı logit modeli tahmin edilebilmektedir. Y_i^* gizil değişken olmak üzere

$$\begin{aligned} y=1 \quad & \text{için} \quad y^* \leq \alpha_1 \\ y=2 \quad & \text{için} \quad \alpha_1 < y^* \leq \alpha_2 \\ & \vdots \\ y=J \quad & \text{için} \quad y^* > \alpha_j \end{aligned}$$

eşitliklerinde eşik değerler olan j tahmin edilir. Bir başka deyişle

$$\begin{aligned}
 P(y=0|x) &= P(y^* \leq \alpha_1 | x) = P(x\beta + e \leq \alpha_1 | x) = \Phi(\alpha_1 - x\beta) \\
 P(y=1|x) &= P(\alpha_1 < y^* \leq \alpha_2 | x) = \Phi(\alpha_2 - x\beta) - \Phi(\alpha_1 - x\beta) \\
 &\vdots \\
 P(y=J-1|x) &= P(\alpha_{J-1} < y^* \leq \alpha_J | x) = \Phi(\alpha_J - x\beta) - \Phi(\alpha_{J-1} - x\beta) \\
 P(y=J|x) &= P(y^* > \alpha_J | x) = 1 - \Phi(\alpha_J - x\beta)
 \end{aligned}$$

eşitlikleri ile her bir durum için koşullu olasılıklar elde edilebilir (Wooldridge, 2010: s. 655). Sıralı lojistik regresyon yönteminin önemli varsayımlarından biri de her bir kategori için tahmin edilen modellerde, eğimin ve sabit katsayıların birbirine eşit olmasıdır. Paralel eğriler olarak adlandırılan bu varsayımın sağlanmaması durumunda, sıralı lojistik regresyon modeli yerine genelleştirilmiş sıralı lojistik regresyon kullanımı uygun olacaktır. Paralel eğriler varsayımını sınamak için kullanılan çeşitli testler literatürde yer almaktadır. Bu testlerin başında Brant (1990) Wald testi (Wald, 1990), Wolfe ve Gould (Wolfe ve Gould, 1998) ve Long ve Freese tarafından önerilen LR testi (Long ve Freese, 2001) gelmektedir. Paralel eğriler varsayımının test hipotezleri

H_0 : Regresyon parametreleri, bağımlı değişkenin tüm kategorilerinde aynıdır.

H_a : Regresyon parametreleri, bağımlı değişkenin en az bir kategorisinde diğerlerinden farklıdır.

şeklindedir. Seçilen test ile sıfır hipotezinin reddedilmesi durumunda, uygun tahmin yöntemi genelleştirilmiş sıralı lojistik regresyon yönteminin tercih edilmesi uygun olacaktır. M kategoriye ait Genelleştirilmiş sıralı lojistik regresyon

$$P(Y_i > j) = \frac{\exp(\alpha_j + X_i\beta_j)}{1 + \left[\exp(\alpha_j + X_i\beta_j) \right]}, \quad j = 1, 2, \dots, M-1$$

şeklindedir. Genelleştirilmiş sıralı lojistik regresyonda, tahmin edilen kategori $M-1$ adet olup sıralı lojistik regresyon, genelleştirilmiş lojistik regresyonun her bir kategoriye ait eğim katsayılarının aynı olduğu özel bir durumdur.

Analiz Sonuçları

Bu çalışmanın amacı, çalışan gençlerin çalışma hayatından memnun olma düzeylerini etkileyen unsurları belirlemektir. Bu nedenle tahmin edilen model, genel hatlarıyla aşağıdaki gibidir.

Mevcut işinden tatmin olma düzeyi =f (Eğitim, Gelir düzeyi, Mutluluk Düzeyi, Gelecek beklentisi, mesleki başarı, eğitim, para/zenginlik, aile, idealler uğruna mücadele etmek, kendini ifade etmek, yabancı dil bilmek, hükümet politikalarını başarılı bulmak, dindar olmak, itibar görme, eğitim, tatmin olma düzeyi).

Ankete katılan gençlerin çalışma durumlarını gösteren bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır. Bu bilgilere göre katılımcıların %27,66'sı çalışırken 3,81'i ise hem okuyup hem çalışmaktadır. Bu analizin amacı, çalışanların çalışma hayatından tatmin olma düzeylerini belirleyen unsurlar olduğu için analize, katılımcıların hem okuyup hem de çalışanlar ve çalışanlar olmak üzere 2.494 katılımcıya ait bilgilerle devam edilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Çalışma Durumu		
Çalışma Durumu	Frekans	%
Hayır/ Öğrenciyim	3.997	50,44
Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	756	9,54
Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	677	8,54
Hem okuyorum hem çalışıyorum	302	3,81
Çalışıyorum	2.192	27,66
Toplam	7.924	100,0

Katılımcılara mevcut işlerinden tatmin olma düzeyleri için sorulan soruda verilen cevapların aralığı 'Hiç tatmin olmuyorum=1' ile 'Tamamen tatmin oluyorum=10' arasında değişmektedir. Kategorik değişkenin sınıf aralığının fazla olması ve analiz sonuçlarında yorumların sade olması açısından söz konusu onlu ölçek beşli Likert ölçeğine dönüştürülüp katılımcıların çalışma hayatından tatmin olma düzeylerine ilişkin frekanslar Tablo 2'de verilmiştir. Çalışma hayatında memnuniyet dereceleri incelendiğinde, gençlerin yaklaşık %22'si tatmin olmamakta iken %50'si tatmin olmaktadır.

Tablo 2: Mevcut İşinden Tatmin Olma Düzeylerinin Frekansları

İlk Ölçek	Kodu	Frekans	Son Ölçek	Kodu	Frekans	%	Kümülatif %
Hiç Tatmin Olmuyorum	1	135	Hiç tatmin olmuyorum	1	190	7.61	7.61
	2	55					
	3	136					
	4	221	Tatmin olmuyorum	2	357	14.29	21.9
	5	367					
	6	340	Ne tatminim ne değilim	3	707	28.3	50.2
	7	432					
	8	418	Tatmin oluyorum	4	850	34.03	84.23
	9	242					
Tamamen Tatmin Oluyorum	10	152	Tamamen tatmin oluyorum	5	394	15.77	100
		Toplam					

Modeldeki açıklayıcı değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri ise Tablo 3'te yer almaktadır. Eğitim ve gelir düzeyleri için temel sınıflar, sırasıyla, okuryazar olmayan ve geliri 2.000 TL'nin altında olanlar şeklinde belirlenmiştir. Mutluluk derecesi değişkeni, hiç mutlu değilim ile çok mutluyum arasında değişen beşli Likert tipi; gelecek beklentisi değişkeni 'Gelecek 10 yıl içerisinde hayatınızın ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?' olarak katılımcılara sorulan soru; mesleki başarı, eğitim, para/zenginlik, aile ve idealler uğruna mücadele etmek değişkenleri ise 'Hayatınıza yön veren değerlerin önem düzeyi nedir?' sorusuna ait cevapları hiç önemli değil ile çok önemli arasında değişen beşli Likert tipi ölçek; yabancı dil bilmeyenlerin temel sınıf olduğu yabancı dil bilme; hükümetin politikalarını başarılı bulmayanların temel sınıf olduğu 'Hükümetin politikalarını başarılı bulmak', dindar olmayanların temel sınıf olduğu dindar olma; geri kalan değişkenler ise cevapları 1 ile 10 arasında hiç tatmin olmuyorum ile tamamen tatmin oluyorum şeklide değişen Likert tipi ölçeğe sahip değişkenlerdir.

Tablo 3: Modeldeki Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri				
Değişken	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
Mevcut işinden tatmin olma düzeyi	3.36	1.14	1	5
Eğitim				
Okur-yazar ama okul bitirmemiş	0.00	0.05	0	1
İlkokul Mezunu	0.06	0.24	0	1
Ortaokul Mezunu	0.21	0.41	0	1
Lise Mezunu	0.38	0.49	0	1
Üniversite Mezunu	0.32	0.47	0	1
Yüksek Lisans Mezunu	0.01	0.12	0	1
Gelir Düzeyi				
Geliri 3000-3999 TL Arası	0.35	0.48	0	1
Geliri 4000-4999 TL Arası	0.29	0.46	0	1
Geliri 5000-5999 TL Arası	0.09	0.28	0	1
Geliri 6000-6999 TL Arası	0.06	0.25	0	1
Geliri 7000-7999 TL Arası	0.05	0.22	0	1
Geliri 8000 TL ve üzeri	0.04	0.20	0	1
Mutluluk Derecesi	3.24	1.07	1	5
Gelecek beklentisi	3.34	1.12	1	5
Mesleki Başarı	4.34	0.89	1	5
Eğitim	4.42	0.78	1	5
Para/Zenginlik	4.24	0.86	1	5
Aile	4.49	0.70	1	5

Analizde bağımlı değişkenin beşli kategorik olmasından dolayı, tahmin yöntemi olarak öncelikle sıralı lojistik regresyon dikkate alınmıştır. Sıralı lojistik regresyonun temel varsayımı, her bir kategoride eğim katsayılarının aynı olmasıdır. Bu varsayım, geçerli olup olmadığını test etmek için LR testi ile sınanıp sonuçları Tablo 4'de verilmiştir. Paralel eğriler varsayımının test edilen hipotezi 'Regresyon parametreleri, bağımlı değişkenin tüm kategorilerinde aynıdır.' şeklindedir. LR test istatistiği ise 243.73 olup bu test istatistiğine ait sıfır hipotezi reddedilmektedir. Bir başka deyişle, farklı kategorilerdeki regresyon parametreleri farklıdır. Bu nedenle sıralı lojistik regresyon tahminleri güvenilir olmayacaktır. Bu sorunu aşmak için model geliştirilmiş sıralı lojistik regresyon ile tahmin edilmiştir.

Tablo 4: Paralel Eğriler Varsayımı LR Testi Sonuçları					
	N	Başlangıç modeli olabilirliği	Tahmin edilen modelin olabilirliği	s.d	LR- χ^2
Sıralı Logit	1423	-2082.036	-1418.399	58	243.73 (0.000)
Genelleştirilmiş Sıralı Logit	1423	-2082.036	-1184.042	206	

Genelleştirilmiş sıralı lojistik regresyon modeli ile tahmin edilen marjinal etkiler, bağımlı değişkenin aldığı tüm kategorilerde elde edilmiş sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Bu sonuçlara göre diğer değişkenler sabitken, oldukça tatmin olma olasılığını:

- gelecek beklentisindeki bir birimlik artış 0.011 birim;
- toplumda itibar görme düzeyindeki bir birimlik artış 0.008 birim;
- aldığı eğitiminden tatmin olma seviyesindeki bir birimlik artış 0.008 birim;
- mevcut hayat standartlarındaki bir birimlik artış 0.026 birim;
- aile hayatından aldığı tatmindeki bir birimlik artış 0.009 birim;
- sosyal hayatından aldığı tatmindeki bir birimlik artış 0.015 birim arttırmaktadır.

Diğer değişkenler sabitken tatmin olma olasılığını:

- geliri 5000-5999 arasında olması diğer gelir gruplarına 0.161 birim;
- mutluluk derecesindeki bir birimlik artış 0.037 birim;
- mesleki başarıdaki bir birimlik artış 0.075 birim;
- aile içinde kendini özgürce ifade edebilmenin edemeyenlere göre 0.104 birim;
- dindar olanların olmayanlara göre -0.054 birim;
- aldığı eğitiminden tatmin olma seviyesindeki bir birimlik artış 0.062 birim;
- mevcut hayat standartlarındaki bir birimlik artış 0.126 birim;
- aile hayatından aldığı tatmindeki bir birimlik artış 0.051 birim arttırmaktadır.

Gençlerin tatmin ve oldukça tatmin olma olasılıklarını arttıran unsurlar beraber değerlendirildiğinde, ortak olan unsurlar, almış olduğu eğitimden; mevcut hayat

standardından ve aile hayatından tatmin olma düzeyidir. Bu üç unsur gençlerin çalışma hayatından tatmin olma olasılığını ortak olarak arttırmaktadır. Oldukça tatmin olma olasılığını arttıran unsurların başında mevcut hayat standardından aldığı tatmin düzeyi gelmekte iken tatmin olma olasılığını en fazla arttıran unsur, gelirin 5.000-5.999 TL arasında olmasıdır.

Bu sonuçların yanı sıra gençlerin çalışma hayatlarında tatmin düzeylerini azaltan ya da hiç tatmin olmamasına neden olan unsurlar da Tablo 5'te yer almaktadır. Diğer değişkenler sabitken, hiç tatmin olmama olasılığını:

- ilkokul mezunu olmanın diğerlerine göre 0.028 birim;
- lise mezunu olmanın diğerlerine göre 0.017 birim;
- üniversite mezunu olmanın diğerlerine göre 0.034 birim;
- yüksek lisans/doktora mezunu olmanın diğerlerine göre -0.003 birim;
- para/zenginliğe verilen önemdeki bir birimlik artış 0.001 birim;
- mevcut hayat standartlarındaki bir birimlik artış -0.002 birim;
- ekonomik durumundaki tatmin düzeyindeki bir birimlik artış -0.001 birim arttırmaktadır.

Tatmin olmama olasılığını diğer değişkenler sabitken:

- okur-yazar ama okul bitirmemiş olmanın diğerlerine göre -0.083 birim;
- eğitime verilen önemdeki bir birimlik artış -0.020 birim;
- yabancı dil bilmenin bilmemeye göre -0.031 birim;
- mevcut hayat standartlarından tatmin düzeyindeki bir birimlik artış -0.034 birim;
- aile hayatından aldığı tatmindeki bir birimlik artış -0.013 birim;
- sağlığından aldığı tatmindeki bir birimlik artış -0.009 birim arttırmaktadır.

Gençlerin hiç tatmin olmama ve tatmin olmama olasılıklarını etkileyen unsurlar beraber değerlendirildiğinde, ortak unsur olarak mevcut hayat standartlarından almış olduğu tatmin düzeyindeki değişim öne çıkmaktadır. Bu değişken tatmin olma olasılığını arttırırken tatmin olmama olasılığını azaltmaktadır. Ayrıca hiç tatmin olmama olasılığını etkileyen unsurların başında, eğitim düzeyleri gelmektedir.

Tablo 5: Genelleştirilmiş Sıralı Logit Model Marjinal Etki Tahminleri

Bağımlı Değişken: Mevcut işinden tatmin olma düzeyi

	Hiç tatmin olmuyorum		Tatmin olmuyorum		Ne tatminim ne değilim		Tatminim		Odukluca tatminim	
	Marjinal etki	Olasılık	Marjinal etki	Olasılık	Marjinal etki	Olasılık	Marjinal etki	Olasılık	Marjinal etki	Olasılık
Bağımsız Değişken										
Okur-yazar ama okul bitirmemiş	-	-	-0.083	0.000	0.036	0.945	0.106	0.838	-0.059	0.000
İlkokul Mezunu	0.028	0.018	0.446	0.867	-0.615	0.818	0.115	0.775	0.025	0.806
Ortaokul Mezunu	0.046	0.111	0.264	0.897	-0.474	0.819	0.133	0.741	0.030	0.747
Lise Mezunu	0.017	0.092	0.255	0.867	-0.464	0.767	0.168	0.678	0.024	0.770
Üniversite Mezunu	0.034	0.089	0.282	0.872	-0.543	0.768	0.198	0.618	0.018	0.820
Yüksek Lisans Mezunu	-0.003	0.022	0.270	0.913	-0.247	0.921	-0.028	0.952	0.007	0.940
Geliri 3000-3999 TL Arası	-0.001	0.592	0.024	0.187	-0.079	0.304	0.056	0.459	0.000	0.999
Geliri 4000-4999 TL Arası	0.001	0.550	0.022	0.248	-0.106	0.164	0.078	0.296	0.005	0.813
Geliri 5000-5999 TL Arası	0.004	0.312	0.043	0.204	-0.194	0.026	0.161	0.062	-0.014	0.458
Geliri 6000-6999 TL Arası	-0.001	0.636	0.052	0.221	-0.037	0.718	-0.031	0.754	0.016	0.589

Geliri 7000-7999 TL arası	0.020	0.280	0.045	0.354	-0.073	0.511	-0.008	0.941	0.016	0.605
Geliri 8000 TL ve üzeri	0.001	0.751	0.119	0.106	-0.017	0.892	-0.120	0.287	0.017	0.619
Mutluluk Derecesi	0.000	0.489	0.005	0.340	-0.038	0.039	0.037	0.048	-0.003	0.476
Gelecek Beklentisi	0.000	0.710	0.002	0.638	-0.008	0.640	-0.005	0.773	0.011	0.010
Mesleki Başarı	-0.001	0.244	0.010	0.149	-0.093	0.000	0.075	0.003	0.009	0.223
Eğitim	0.000	0.633	-0.020	0.009	0.015	0.576	0.003	0.904	0.000	0.962
Para/Zenginlik	0.001	0.091	0.010	0.154	0.016	0.533	-0.023	0.363	-0.005	0.450
Alie	0.000	0.949	0.006	0.497	-0.048	0.117	0.049	0.105	-0.007	0.321
İdealler uğruna mücadele etmek	0.000	0.526	-0.002	0.787	0.028	0.207	-0.026	0.248	0.000	0.990
Toplumsal alanda kendini özgürce ifade edenler	0.000	0.858	0.005	0.723	-0.012	0.862	0.004	0.957	0.003	0.844
Alie içerisinde kendini özgürce ifade edenler	0.001	0.566	-0.002	0.884	-0.096	0.108	0.104	0.075	-0.006	0.716
İş hayatında kendini özgürce ifade edenler	0.000	0.956	0.020	0.130	0.030	0.651	-0.017	0.793	-0.032	0.134
Yabancı dli bilenler	0.000	0.694	-0.031	0.002	0.072	0.075	-0.034	0.410	-0.008	0.418

Hükümetin politikalarını başarılı bulmaları	0.000	0.651	0.011	0.281	0.002	0.951	-0.011	0.788	-0.003	0.745
Dindar olmaları	0.000	0.585	0.008	0.230	0.050	0.035	-0.054	0.024	-0.004	0.472
İtibar görme düzeyi	0.000	0.172	-0.003	0.311	-0.025	0.046	0.020	0.114	0.008	0.017
Eğitmeden tatmin olma düzeyi	0.000	0.187	-0.004	0.152	-0.066	0.000	0.062	0.000	0.008	0.010
Mevcut hayat standartlarından tatmin olma düzeyi	-0.002	0.009	-0.034	0.000	-0.116	0.000	0.126	0.000	0.026	0.000
Aile hayatından tatmin olma düzeyi	0.000	0.485	-0.013	0.000	-0.044	0.004	0.048	0.001	0.009	0.016
Sağlığından tatmin olma düzeyi	0.000	0.433	-0.009	0.016	-0.046	0.005	0.051	0.001	0.003	0.454
Sosyal hayatından tatmin olma düzeyi	0.000	0.726	-0.003	0.433	-0.023	0.119	0.010	0.491	0.015	0.000
Ekonomik durumundan tatmin olma düzeyi	-0.001	0.046	-0.003	0.345	-0.007	0.558	0.011	0.374	0.000	0.992

Sonuç

Bu çalışmada, TGSP tarafından Türkiye'deki gençlere yapılan anket yoluyla elde edilen bilgilerle, gençlerin çalışma hayatından tatmin olma unsurlarını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada yöntem olarak geliştirilmiş sıralı lojistik regresyon tahmin yöntemi kullanılmıştır. Analizlerden elde edilen sonuçlara göre, gelecek beklentisindeki iyileşme, toplumda itibar görme düzeyindeki artış, aldığı eğitiminden tatmin olma seviyesindeki artış, mevcut hayat standartlarındaki artış, aile hayatından aldığı tatmindeki artış ve sosyal hayatından aldığı tatmindeki artış gençlerin iş hayatından oldukça tatmin olma olasılığını arttıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin tatmin olma olasılığını arttıran değişkenler ise mutluluk derecesindeki artış, mesleki başarıdaki artış, aile içinde kendini özgürce ifade edebilmedeki artış, dindarlık düzeyindeki artış, aldığı eğitiminden tatmin olma seviyesindeki artış, mevcut hayat standartlarındaki artış ve aile hayatından aldığı tatmindeki artıştır. Buna ek olarak, eğitime verilen önemdeki artış, yabancı dil bilmek, mevcut hayat standartlarından tatmin düzeyindeki artış,

“

Bu çalışmada, TGSP tarafından Türkiye'deki gençlere yapılan anket yoluyla elde edilen bilgilerle, gençlerin çalışma hayatından tatmin olma unsurlarını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

”

“

Gençlerin iş hayatından tatmin olmasını etkileyen faktörler olarak aldığı eğitimden tatmin olma seviyesindeki artış, mevcut hayat standartlarındaki artış, aile hayatından aldığı tatmindeki artış, sosyal hayatından aldığı tatmindeki artış ve sağlığından aldığı tatmindeki artış gibi kişinin yaşam kalitesini etkileyen unsurlar göze çarpmaktadır.

”

aile hayatından aldığı tatmindeki artış ve sağlığından aldığı tatmindeki artış değişkenleri gençlerin tatmin olmama olasılığını azaltan faktörler olarak elde edilmektedir. Eğitim düzeyi, para/zenginliğe verilen önem, mevcut hayat standartları ve ekonomik durumundan tatmin düzeyi gençlerin hiç tatmin olmama olasılığını etkileyen faktörlerdir.

Tahmin sonuçlarına göre gençlerin iş hayatından tatmin olmasını etkileyen faktörler olarak aldığı eğitimden tatmin olma seviyesindeki artış, mevcut hayat standartlarındaki artış, aile hayatından aldığı tatmindeki artış, sosyal hayatından aldığı tatmindeki artış ve sağlığından aldığı tatmindeki artış gibi kişinin yaşam kalitesini etkileyen unsurlar göze çarpmaktadır. Literatürde iş yaşamından tatminin, yaşam tatminini etkilediği ve yaşam tatmininin de iş tatminini etkilediği kabul edilmektedir (Keser, 2005b). Benzer şekilde bu çalışmada da yaşam tatminini etkileyebilecek faktörlerin iş tatminini de etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gençlerin çalışma hayatından tatmin olma olasılığının artması için öncelikle mevcut yaşam standartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca mesleki başarı, aile içerisinde kendini özgürce ifade edebilmesi, eğitiminden almış olduğu tatmin düzeyinin artması, çalışma hayatına da yansımaktadır. Genel olarak gençlerin yaşam tatminleri iyileştiğinde iş tatminlerinin de artacağı düşünülmektedir.

“

Gençlerin çalışma hayatından tatmin olma olasılığının artması için öncelikle mevcut yaşam standartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

”

Kaynaklar

Akıncı, Z. (2002). Turizm sektöründe işgören iş tatminini etkileyen faktörler: beş yıldızlı konaklama işletmelerinde bir uygulama. *Akdeniz University Faculty Of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 1-25.

Ali, S. A. M.; Said, N. A.; Kader, S. F. A.; Abdüllatif, D. S.; Munap, R. (2014). Hackman and Oldham's job characteristics model to job satisfaction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 129, 46-52.

Al-Zawahreh, A.; Al-Madi, F. (2012). The utility of equity theory in enhancing organizational effectiveness. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 46(3), 159-169.

Ayan, S., Kocacık, F., & Karakuş, H. (2009). Lise öğretmenlerinin iş doyumunu düzeyi ile bunu etkileyen bireysel ve kurumsal etkenler: Sivas merkez ilçe örneği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 18-25.

Başol, O. (2015). *Yeşil ve kahverengi işlerin iş doyumunu açısından karşılaştırılması üzerine bir alan araştırması*. (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> adresinden edinilmiştir.

Başol, O. (2016). Classic or modern? Enhancement of job satisfaction scale for green job workers. *Management*, 11(2), 103-122.

Bingöl, Dursun (1997). *Personel yönetimi*. 3. Baskı İstanbul: Beta Yayıncılık.

Brant, Rollin (1990). Assessing proportionality in the proportional odds model for ordinal logistic regression. *Biometrics*, 46(4), 1171-1178.

Brief, A.P. (1998). *Attitudes in and around organizations*. London: Sage Publications.

Çınar, Ö.; Özyılmaz, F. Z. (2019). İş tatmini ile yaşam tatmini arasındaki ilişki: Bayburt Üniversitesi'nde bir uygulama. *Iğdır University Journal of Social Sciences*, 17, 533-556.

Eğimli, A. T. (2009). Çalışanlarda iş doyumunu: kamu ve özel sektör çalışanlarının iş doyumuna yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 35-52.

Erdoğan, İ. (1999). *İşletme yönetiminde örgütsel davranış*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını.

Gujarati, D. N. ve Porter, D. (2009). *Basic econometrics*. New York: McGraw-Hill Education.

Hoppock, R. (1935). *Job satisfaction*. New York: Harper and Brothers.

İşcan, Ö. F.; Timuroğlu, M. K. (2007). Örgüt kültürünün iş tatmini üzerindeki etkisi ve bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 119-135.

Karaca, B.; Balcı, V. (2011). İlköğretim ve ortaöğretim beden eğitimi öğretmenlerinin iş tatmini üzerine ampirik bir çalışma: Ankara'daki devlet okulları ile özel okullar karşılaştırması. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 33-40.

Keser, A. (2005a). The relationship between job and life satisfaction in automobile sector employees in Bursa-Turkey. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 7(2), 52-63.

Keser, A. (2005b). İş doyum ve yaşam doyum ilişkisi: otomotiv sektöründe bir uygulama. *Çalışma ve Toplum*, 4(1), 77-95.

Long, J. S.; J. Freese. (2001). Predicted probabilities for count models. *Stata Journal*, 1, 51-57.

Özaydın, M. M.; Özdemir, Ö. (2014). Çalışanların bireysel özelliklerinin iş tatmini üzerindeki etkileri: bir kamu bankası örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 251-281.

Özdemir, A. A. (2008). Çalışanların iş tatminlerinin artırılmasında örgütsel sosyal sermaye yeni bir belirleyici olabilir mi?. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 77-90.

Özdemir, T. Y.; Özcan, M. B. (2013). İlköğretim müfettişlerinin unvanlarında yapılan değişikliğin iş doyum ve motivasyonlarına etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 147-158.

Özsoy, E.; Uslu, O.; Karakiraz, A.; Aras, M. (2014). İş tatmininin ölçümünde ölçek kullanımı: lisansüstü tezleri. iş tatmininin ölçümünde ölçek kullanımı: lisansüstü tezleri üzerinden bir inceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 232-250.

Öztürk Başol, R.; Demirkaya, H. (2017). The relationship between managerial satisfaction and job turnover intention: the mediating role of job satisfaction. *Management*, 12(3), 235-248.

Sevimli, F.; İşcan, Ö. F. (2005). Bireysel ve iş ortamına ait etkenler açısından iş doyum. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1), 55-64.

Soysal, A.; Tan, M. (2013). İş tatminini etkileyen faktörlerle ilgili hizmet sektöründe yapılan bir araştırma: kilis ili kamu ve özel banka personeli örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 45-63.

Spector, P. E. (1985). Measurement of human service staff satisfaction: development of the job satisfaction survey. *American Journal of Community Psychology*, 13(6), 693-713.

Spector, P. E. (1997). *Job Satisfaction: application, assessment, causes, and consequences*. Vol. 3 California: Sage Publications.

Şahin, N. (2007). *İşgören güçlendirmenin iş tatmini ve örgütsel bağlılık üzerine etkisi: dört ve beş yıldızlı otel örgütlerinde bir uygulama*. (Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> adresinden edinilmiştir.

Toker, B. (2007). Konaklama işletmelerinde iş doyumunu: demografik değişkenlerin iş doyumunu faktörlerine etkisi üzerine bir çalışma. *Journal Of Yasar University*, 2(6), 591-614.

Uysal, H. T.; Aydemir, S.; Genç, E. (2017). Maslow's hierarchy of needs in 21st century: the examination of vocational differences. *Researches on Science and Art in 21st Century Turkey*, 1, 211-227.

Weiss, D. J., Dawis, R. V. England, G. W. ve Lofquist, L. H. (1967). Manual for the Minnesota satisfaction questionnaire. *Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation* Vol. 22. Minneapolis: University of Minnesota Industrial Relations Center.

Wolfe, R.; William G. (1998). An approximate likelihood-ratio test for ordinal response models. *Stata Technical Bulletin*, 7(42), 24-27.

Wooldridge, J. M. (2010). *Econometric analysis of cross section and panel data*. MIT Press.

Wooldridge, J. M. (2016). *Introductory econometrics: a modern approach*. Nelson Education.

Vitell, S. J., & Davis, D. L. (1990). The relationship between ethics and job satisfaction: an empirical investigation. *Journal Of Business Ethics*, 9(6), 489-494.

Yew, T. (2007). Job satisfaction and affective commitment: a study of employees in the tourism industry in Sarawak, Malaysia. *Sunway Academic Journal*, 4, 27-43.

Yılmaz, T.; Yenihan, B. (2014). İş doyumunu ve kurumsal bağlılık, Türk ilaç sektöründe bir alan araştırması. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 200-218.

Yusoff, W. F. W.; Kian, T. S.; Idris, M. T. M. (2013). Herzberg's two factors theory on work motivation: does its work for today's environment. *Global Journal of Commerce and Management*, 2(5), 18-22.

Gençlerin Aile Yapıları

Doç. Dr. Murat Şentürk

İstanbul Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. Murat Şentürk

Lisans eğitimini 2004'te İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesinde, yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde "Yoksulların Yaşam Stratejileri: Küçük Mustafa Paşa ve Balat Örnekleri" adlı çalışmasıyla 2008 yılında tamamladı. Yine aynı bölümde "Kentsel Müdahaleler Açısından İstanbul" başlıklı teziyle doktora çalışmasını 2011 yılında bitirdi. 2013 yılında City University of New York Center for Place Culture and Politics adlı merkezde misafir araştırmacı olarak bulundu. Hâlen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışan Şentürk'ün ilgi alanları arasında kentsel müdahaleler, kent ve siyaset, mekânın sosyolojisi, kent yoksulluğu, aile, yeni medya ve yaşlanmanın sosyolojisi yer almaktadır.

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP) tarafından yapılan Türkiye'in Gençleri Araştırması (TGA) kapsamında toplanan aile tipleri verilerinden hareketle aile tipleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri ana hatlarıyla ortaya koyarak gençlerin aile yapılarını betimleyebilmek ve aileye ilişkin bazı eğilimlerine yönelik tartışma ve araştırma önerileri getirmektir. Araştırma kapsamında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'ten 8000 kişilik bir örnekleme seçimi yapılmıştır. Türkiye'deki 30 kentte (bkz. Tablo 1) 15-30 yaş arasındaki gençlerle yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler toplanmıştır. Nicel araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel olarak tahlil edilmiş, gruplar arası farkları tespit etmek amacıyla ANOVA ve post-hoc testlerinden biri olan Scheffe analizi kullanılmıştır. Analizde aile tipleri olan çekirdek ve geniş aileye, aileden ayrı yaşayan bireylere odaklanılmış ve bu aile tipleri mutluluk düzeyleri, gelecek beklentileri, kendini ifade etme, hayata yön veren değerler temalarıyla ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Çalışmada öne çıkan bulgulardan biri, ayrı yaşayan aile bireylerinin birçok konuda diğer aile tiplerinden ayrılmasıdır. Mutluluk düzeyleri, gelecek beklentileri düşük düzeyde olan, aileden ayrı yaşayan bireylerin toplumda kendini daha fazla ifade etmekte ve toplumsal alana katılım oranları daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler

Aile Yapısı, Gençlik, Türkiye, STK

Türkiye'nin aile ve hane yapısındaki değişimler, toplumsal dönüşümler açısından uzun bir süredir ele alınmaktadır. 1950'li yıllar öncesinde kırsal alanda yapılan araştırmalarla, aile yapısını analiz ederek ailenin ve toplumsal yapının nasıl değiştiği açıklanmaya çalışılmıştır. Sonraki yıllarda göç ve sanayileşme ile yaşanan kentleşme deneyimindeki toplumsal değişimlerin değerlendirilmesinde aile yapılarının önemli bir yeri olmuştur. Türkiye'de kırdan kente göç ile geniş aileden çekirdek aileye geçildiğine ilişkin yaygın bir "mit" olduğunu belirten ve bu miti eleştiren Duben'e göre bir taraftan hane türlerinde kültüre dayalı tercihler diğer taraftan akraba olanlar ve olmayanlar arasındaki davranış kodlarını belirleyen akrabalık kodları (*kinship idiom*) önemlidir (Duben, 2012: s. 67). Geniş aileden çekirdek aileye geçiş, diğer bir deyişle çekirdek aile oranının artması, bir "modernlik" göstergesi olarak kabul edilmiştir. Geniş aile norm olarak bulunsa da Türkiye'de kapitalizm öncesi dönemde yüksek ölümlülük oranları nedeniyle yeterli ekonomi, bir taraftan geniş aile normunun devam etmesini sağlamış, diğer taraftan çekirdek ailenin yüksek oranda varlığını korumasında rol oynamıştır (Özbay, 1990: s. 220-216). Özbay, geniş aileden çekirdek aileye doğru dönüşü mutlak bir geçiş güzergâhı olarak değerlendirenlerin aksine geniş aileden çekirdek aileye, sonra yeniden geniş aileye dönüşebilen aile yapılarının olduğunu ortaya koyarak "döngüsel aile" yaklaşımını geliştirmiştir (Özbay, 2014).

Aile yapısındaki dönüşümler, farklı hane tiplerinin oranlarındaki değişimlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Ancak dönüşümleri tanımlayabilmek için bu oranlar yeterli değildir. Toplumdaki ekonomik, demografik, kültürel ve mekânsal değişimlerin bu süreçte farklı etkileri bulunmaktadır. Diğer taraftan ailelerin buldukları toplumsal sınıflar, onların yapılarını ve ilişkilerini etkileyebilmektedir. Aile ve hane yapısı ekonomik süreçteki dalgalanmalara karşı da duyarlıdır. Bu çerçevede genel olarak alt ve orta sınıftakilerin aile ve hane yapısının üst sınıflarınkinden daha istikrarsız olduğu söylenebilir (Özbay, 1990: s. 217). Bu durum aile ve hane yapılarının dönüşümünü tek boyutlu bir biçimde açıklamanın ve diğer değişimlerden bağımsız bir biçimde değerlendirmenin mümkün olmadığını göstermektedir.

Aile yapıları ve bu yapılardaki farklılaşmalar, toplumsal değişimdeki bazı eğilimlerin izlenmesine sınırlı da olsa imkân verebilmektedir. Hane (veya aile) biçimini incelemenin, onun işleyişi hakkında tam bir bilgi vermediği (Goody, 1972'den akt. Duben, 2012: s. 70) dikkate alınırsa aile yapıları üzerine çalışmanın zorlukları daha görünür hâle gelecektir. Diğer taraftan aile ve hane kavramlarını uzun zamandır birbiri yerine kullanan sosyologlar, aileyi "kan ya da evlilik bağının birleştirdiği, aynı kazandan yiyen bireyler grubu olarak" tanımlar ve bu tanımla "ya yalnızca aynı hanede yaşayan aileler ya da yalnızca ailelerden oluşan haneler" ölçülür. Bu tanımla ayrı yaşayan aile bireyleri bu ailelerin üyeleri olarak düşünülmemekte, ayrı haneler olarak kabul edilmekte ve aile olmayan haneler göz ardı edilebilmektedir (Özbay, 1990: s. 213). Bu nedente Lasslett, aile yapısından ziyade hane yapısının incelenmesini önermiş ve farklı tipolojiler geliştirerek kullanmıştır (Lasslett 1972'den akt. Özbay, 1990: s. 213-214).

Her araştırma incelediği toplum ve kültürle ilişkili bir biçimde farklı aile yapıları tiplerini kullanabilmektedir. Bu çalışmada Timur'un çalışmasındaki aile tiplerine benzer¹ tipler kullanılmıştır: çekirdek aile, geniş aile ve ayrı yaşayan aile bireyleri (Timur, 1972). Ancak Timur'dan farklı olarak Türkiye'nin Gençleri Araştırması (TGA)'na katılan gençler, aile tiplerini kendi algıladıkları biçimde ifade etmişlerdir. Bu sebeple çalışmadaki aile tipleri verisi, genç katılımcıların beyanlarına dayanmaktadır. Araştırmada hem aile tipleri verisinin toplanması hem de tiplerin altındaki farklı hane yapılarının bilinmemesi, farklı toplumsal gruplarla karşılaştırma yapma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'deki çalışmalarda farklı sınıflandırmalar yapıldığı için tarihsel olarak kıyaslama imkânı da azalmaktadır. Bu durum, sınırlı bir karşılaştırma yapma olanağı anlamını taşımaktadır. Diğer taraftan hane halkı yapılarının hane türlerinin istatistiksel sıklığından mı yoksa bu hane türünün tercih edilme sıklığından mı bahsettiği önemlidir (Duben, 2012: s. 73). TGA'da yer alan sorular mevcut hane halkını betimlemekte ve hane halkı tercihlerine yer vermemektedir. Diğer bir deyişle gençlerin ideal aile ya da hane halkı yapısı konusundaki görüşleri bilinmemektedir. Bütün bu sınırlılıkların farkında olan bu çalışmanın amacı, TGA kapsamında toplanan aile tipleri verilerinden hareketle aile tipleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri ana hatlarıyla ortaya koyarak gençlerin aile yapılarını betimlemek ve aileye ilişkin bazı eğilimlerine yönelik tartışma ve araştırma önerileri getirmektir.

Aile ve hane yapılarındaki değişimleri gözlemleyerek toplumsal değişime ilişkin sınırlı da olsa bazı eğilimleri tespit etmek mümkündür (Özbay, 2014). Gençlerin aile yapılarını tanımlamak aileye ilişkin bazı değişimleri gözlemlemek için kullanılabilir. Özellikle ailelerinden ayrı, yalnız ve/veya arkadaşları ile yaşama pratiği içinde olan gençlerin profili tanımlandığında aile yapıları konusunda fikir sahibi olunabilir. Yalnız ya da arkadaşlarla yaşamak, aileden ayrı yaşam olarak ele alınabilir. Yalnız ya da arkadaşlarla yaşama oranları, gençlerin eğilimlerini göstermesi

1 Timur, şu tipolojiyi kullanmıştır: (1) Çekirdek aileli haneler (bir karı-koca, çocuk yok ya da evlenenmiş çocuklar var); (2) geniş aileli haneler (ataerkil geniş aile, diğer geniş aileler); (3) Çözülmüş aileli haneler (dağılmış aileler, aile olmayan haneler) (Timur, 1972).

açısından manidar olarak kabul edilebilir. Araştırmalarda özellikle geniş ailede ve yalnız yaşamadaki değişimler, aile yapıları ve ilişkileri konusunda takip edilen değişkenlerdir. TGA araştırmasına katılanların %81'i çekirdek, %15'i geniş ailede yaşarken %4 oranındaki grup ise ayrı yaşayan aile bireylerinden oluşmaktadır. Ayrı yaşayan aile bireyleri kapsamında hangi tür aileler olduğu araştırma verisinden net olarak elde edilememekle birlikte bu kategorideki katılımcıların yaklaşık %40'ı tek başına, %30'u arkadaşlarıyla evde, %30'u ise yurtlarda kalmaktadır. Ayrı yaşayan aile bireylerinin %30'luk bir kısmının geçici olarak ailelerinden ayrı yaşadığı görülmektedir.

TGA araştırmasında aile yapısına, hayatına ve ilişkilerine yönelik sorular sınırlıdır. Aile tipi sorusunun dışında katılımcılara aile hayatından tatmin olma düzeyi ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bununla birlikte birçok soru içinde aileye ilişkin değerlendirmeler alınmıştır. Araştırma kapsamında hayata yön veren değerler içerisinde "aile", örneğin 'başarıda aile etkilidir' ifadesinde olduğu gibi ailenin gençlerin hayatındaki yerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Bu çalışmada aile yapısına ilişkin temel soru ekseninde analizler yapılarak aile tipleri ile gençlerin gündelik hayata yönelik değerlendirmeleri, algıları, davranışları ve beklentileri arasında anlamlı farklar olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bahsedildiği gibi aileden ayrı yaşayan bireylerin diğer gruplardan nasıl farklılaştığı ise çalışmanın ana izleklerinden birini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada gençlerin (1) aileden ayrı yaşama durumu; (2) mutluluk düzeyleri, yaşamdan tatmin olma, gelecek beklentileri ve planları; (3) kendini ifade etmeleri; (4) değerleri ekseninde analizler gerçekleştirilmiştir. Mutluluk düzeylerinin ölçülmesine yönelik araştırmalar, kişilerin mevcut hayatlarına ilişkin kendi değerlendirmelerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Böylece hayatla kurdukları ilişkinin yönü belirlenebilmektedir. Mutluluk araştırmalarını destekleyen bir başka araştırma alanında ise kişilerin gelecek yönelimleri ele alınmaktadır. Geleceğe yönelme konusunda, *gelecek zaman yönelimi* ve *gelecek zaman perspektifi* olmak üzere iki kavramdan bahsedilebilir. *Gelecek zaman perspektifi* bireylerin geleceğe yönelik gerçekçi planlar yapmaları anlamına gelirken *gelecek zaman yöneliminde* bireylerin düşüncelerinde ve davranışlarında geçmiş, gelecek ve şimdi olmak üzere üç zaman boyutu kullanılır ve bireylerin geleceğe nasıl bir tutumla yaklaştıklarını ifade eden *gelecek* daha çok tercih edilir. Olumlu bir gelecek yönelimine sahip bireyler gelecek konusunda oldukça iyimserdiler ve geleceğe umutla bakarlar. Buradan hareketle geleceğe olumlu bakanlar, hedeflerine ulaşmak için yılmadan çaba gösterebilmektedirler (Eryılmaz, 2011: s. 210). Eryılmaz, Ankara'da ergenler üzerine yaptığı araştırmada öznel iyi oluş ile olumlu gelecek beklentisi arasında istatistiki açıdan anlamlı ve önemli bir ilişkinin olduğunu göstermiştir (Eryılmaz, 2011).

Dünya Değerler Araştırması'nın da önemli bir parçası olan "kendini ifade etme" değeri, bazı araştırmacılar tarafından bencillikle ve zayıf sosyal sermaye ile ilişkili olduğu için *sivillik* olarak kabul edilemez. Inglehart ve Welzel ise kendini ifade etmeyi insanlığı eşitleyen bir temel olarak gösterirler (Inglehart ve Welzel, 2005). Böylelikle kendini ifade etme diğerkâmlığının evrensel bir formunun oluşmasını mümkün kılar. Eşitlik duygusu, insanların sınırları aşmasına olanak tanıyan bir

güven duygusu verir. Ayrıca insanların kendini ifade edebilmesi kolektif eyleme dâhil olmalarını kolaylaştırabilir. Kendi ifade etme değerleri sivillikle ilgilidir zira diğerkâmlık ve güçlü sosyal sermaye ile ilişkilidir (akt. Welzel, 2010: 152-153). Görüldüğü gibi kendini ifade etmeye ilişkin göstergeler, gençlerin toplumsal hayata katılımlarını anlamak konusunda oldukça elverişli imkânlar sunmaktadır.

Değerlerin toplumsal yapının ve ilişkilerin anlaşılmasında önemli bir yeri olduğundan hareketle 1960'lı yıllardan itibaren toplumsal değer araştırmaları sosyolojinin inceleme alanı hâline gelmeye başlamıştır. Schwartz'a göre değerler bireylerin, insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini belirlemek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir (Schwartz, 1992). *Dünya Değerler Araştırması* verilerinden hareket ederek kültürel, ekonomik ve politik dönüşümleri analiz eden Inglehart'a göre toplumsal değişimleri izlemek için merkezî bir konumdadır (Inglehart, 1997'den akt. Özensel, 2003). Bu bakımdan gençlerin hayatına yön veren değerlerin ele alınması, toplumsal değişimlerin izlenmesine olanak tanıyabilir.

Yöntem

Bu çalışmada 2018 yılında TGSP tarafından gerçekleştirilen Türkiye'nin Gençleri Araştırması (TGA) verileri kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'undan 8.000 kişilik bir örnekleme seçimi yapılmıştır. Türkiye'deki 30 kentte (bkz. Tablo 1) 15-30 yaş arasındaki gençlerle yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler toplanmıştır. TGA kapsamında ayrıca nitel bir araştırma yürütülmüştür ancak bu çalışmada söz konusu nitel veriler analize dâhil edilmemiştir. Nicel araştırma kapsamında toplanan veriler, betimsel olarak analiz edilmiştir. Soru kağıdında aile yapısına ilişkin bir soru yer alırken haneye ilişkin veri bulunmamaktadır. Aileye, evliliğe, akrabalığa yönelik yapıya ve ilişkilerin analizine imkân tanıyacak sorular yer almamaktadır. Bununla birlikte aile hayatından tatmin olma, hayata yön veren değerler arasında ailenin değeri, başarıda ailenin rolü, ailede kendini ifade etme gibi sorular analizde kullanılmıştır. Bu çalışmada aile tipleri sorusundan hareket ederek gençlerin aile tipleri ile diğer değişkenler arasında anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı sorgulanmıştır.

Verilerin analizinde kategorik değişkenler için frekans ve yüzdeler, sürekli değişkenler için puan ortalamaları verilmiş, gruplar arası farkları tespit etmek amacıyla ANOVA, bu farkların nerden kaynaklandığını göstermek için post-hoc testlerinden biri olan Scheffe analizi tercih edilmiştir.

Bulgular

Aileden ayrı yaşama

Gençlerin %96'sı ailesi ile birlikte yaşadığını belirtmiştir, bu ailelerin %81'i çekirdek ailedir. Gençlerin yaşadıkları yer ile aile tipi arasındaki ilişkiye bakıldığında, ayrı yaşayan aile bireylerinin büyükşehirlerde daha fazla olduğu görülür. Tablo 1'de aile tipinin illere göre dağılımı görülmektedir. İstanbul'daki katılımcıların %24,2'si, Van'dakilerin %9'u, Ankara'dakilerin %7,9'u, Antalya'dakilerin %5,7'si, İzmir'dekilerin %5,4'ü, Balıkesir'dekilerin %5,2'si aile tiplerini "ayrı yaşayan aile bireyi" olarak tanımlamıştır. Bu durum araştırma yapılan büyükşehirlerdeki öğrenci nüfusu ve ankete katılanların önemli bir kısmının öğrenci olmasıyla ilişkilendirilebilir. Öğrencilerin yanı sıra büyükşehirlerde ailelerinden ayrı yaşama eğiliminde² olan genç nüfusun varlığından da söz etmek gerekir.

Tablo 1: Anketin Yapıldığı İl ile Aile Tipi Çapraz Dağılımı

		Aile Tipi			Toplam
		Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Anketin Yapıldığı il	Adana	3,5%	0,4%		3,9%
	Afyonkarahisar	1,1%	0,0%	0,1%	1,3%
	Ağrı	1,3%	0,1%		1,4%
	Ankara	5,5%	1,5%	0,4%	7,3%
	Antalya	2,6%	0,6%	0,3%	3,5%
	Balıkesir	1,0%	0,3%	0,2%	1,6%
	Bartın	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%
	Burdur	0,4%		0,0%	0,4%
	Bursa	3,2%	0,4%	0,2%	3,9%
	Çanakkale	0,7%	0,1%	0,2%	1,0%
	Diyarbakır	2,1%	0,9%	0,1%	3,1%
	Elazığ	0,7%	0,1%	0,1%	0,9%
	Erzurum	1,4%	0,1%	0,0%	1,5%
	Gaziantep	3,2%	0,8%	0,1%	4,0%
	Giresun	0,5%	0,0%	0,0%	0,6%
	İstanbul	19,9%	4,5%	1,1%	25,6%

2 Ailelerinden ayrı yaşayan aile bireylerinin aileleriyle aynı kentte yaşayıp yaşamadıkları konusunda veri toplanmadığı için net bir analiz yapılamamaktadır.

Anketin Yapıldığı il	Izmir	5,6%	0,4%	0,3%	6,3%
	Kahramanmaraş	1,4%	0,1%	0,0%	1,6%
	Karabük	0,3%	0,1%	0,0%	0,4%
	Kastamonu	0,4%	0,0%	0,0%	0,5%
	Kayseri	2,0%	0,2%	0,0%	2,2%
	Kocaeli	2,0%	1,2%	0,1%	3,3%

Kadınların %4,2'si, erkeklerin ise %5,3'ü aile tipini "ayrı yaşayan aile bireyleri" olarak tanımlamıştır. Kadınların %81,5'i çekirdek, %14,2'si ise geniş ailede yaşamaktadır. Erkeklerin ise %77,7'si çekirdek, %17,1'i geniş aileye sahiptir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla ayrı yaşama eğiliminde olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 2). Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA)'nın verilerine bakıldığında Türkiye'de yalnız yaşama eğiliminin arttığı görülmektedir. Özellikle eşini kaybeden yaşlılar ile büyükşehirlerde yaşayan profesyonel meslek sahibi genç erkeklerin giderek daha fazla yalnız yaşama eğiliminde olduğu söylenebilir (Şentürk, 2019). Katılımcıların aile tipine göre çalışma durumlarına bakıldığında aileden ayrı yaşayan bireylerin daha fazla çalıştıkları (%35,7) ve iş aradıkları (%15,3) görülmektedir. Bu durum ailelerinden ayrı yaşayan gençlerin önemli bir kısmının çalıştığını göstermektedir. Diğer taraftan çekirdek ve geniş aile tipinde ise öğrenci olanlar daha kalabalık bir gruptur. Hem çalışıyorum hem okuyorum cevabını verenler, geniş aile tipinde (%3,6) ve ayrı yaşayan aile bireylerinde (%3,5) yakın orandadır, çekirdek ailede ise daha düşüktür (%3).

Tablo 2: Cinsiyet ile Aile Tipi Çapraz Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Aile tipi	Ayrı yaşayan aile bireyleri	% Aile tipi	43,8%	56,2%	100,0%
		% Cinsiyet	4,2%	5,3%	4,7%
	Geniş aile	% Aile tipi	44,7%	55,3%	100,0%
		% Cinsiyet	14,2%	17,1%	15,7%
	Çekirdek aile	% Aile tipi	50,5%	49,5%	100,0%
		% Cinsiyet	81,5%	77,7%	79,6%
Toplam	% Aile tipi	49,2%	50,8%	100,0%	
	% Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%	

Yaş grupları ile aile tipi arasında yapılan çapraz analizde, 25 yaş üstü gençlerin "ayrı yaşayan aile bireyleri" tanımını daha fazla işaretledikleri görülmektedir (bkz. Tablo 3). Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça ayrı yaşayan aile bireylerinin sayısı da artmaktadır. Ailenin toplam geliri azaldıkça, annenin, babanın eğitim durumu düştükçe ayrı yaşayan aile bireylerinin oranı artmaktadır. Bu veriler, aileden ayrı yaşayan bireylerin üniversite eğitimi için büyükşehirlere gelen ve mezuniyet sonrası ailesinin yanına dönmeyen genç erkekler olma ihtimalini artırmaktadır. Diğer taraftan hem anne hem baba üniversite ve üzeri mezuniyete sahipse aileden ayrı yaşama devam etmektedir. Bu bağlamda sosyoekonomik ve kültürel olarak üst gruplarda yer alan ailelere mensup gençlerin de aileden ayrı yaşama eğilimlerinden söz edilebilir. Yalnız yaşama eğiliminin hem alt hem de üst sosyoekonomik gruplarda -özellikle üst gruplarda- artma eğiliminde olması, Türkiye Aile Yapısı Araştırması verileri ile benzerdir (Şentürk, 2019).

Tablo 3: Yaş Grupları ile Aile Tipi Çapraz Dağılımı

			Aile tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Yaş Grupları	15-17 arası	% Yaş grupları	79,4%	17,7%	2,9%	100,0%
		% Aile tipi	29,1%	32,8%	17,9%	29,2%
		% Toplam	23,2%	5,2%	0,8%	29,2%
	18-21 arası	% Yaş grupları	78,2%	17,9%	4,0%	100,0%
		% Aile tipi	21,5%	24,9%	18,4%	21,9%
		% Toplam	17,1%	3,9%	0,9%	21,9%
	22-24 arası	% Yaş grupları	78,2%	15,1%	6,7%	100,0%
		% Aile tipi	18,4%	18,1%	26,6%	18,7%
		% Toplam	14,6%	2,8%	1,3%	18,7%
	25 yaş üstü	% Yaş grupları	81,6%	12,6%	5,8%	100,0%
		% Aile tipi	31,0%	24,2%	37,1%	30,2%
		% Toplam	24,7%	3,8%	1,8%	30,2%
Toplam	% Yaş grupları	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	% Aile tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Ailelerinden ayrı olan gençlerin %39,8'i tek başına yaşarken, %23'ü arkadaşlarıyla, %3,8'i yurttta, %2,7'si akrabaların yanında yaşamaktadır. Söz konusu katılımcıların %30,5'i ailesiyle yaşadığını belirtmiştir.³ Bu veriler ailelerinden ayrı yaşayan katılımcıların tek başına ya da arkadaşlarıyla birlikte yaşadığını göstermektedir.

Tablo 4: Yaşadığı Yer ile Aile Tipi Çapraz Dağılımı						
			Aile Tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Şu anda nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız yeri kimlerle paylaşıyorsunuz?	Ailemle	Yaşadığı Yer	82,4%	16,0%	1,6%	100,0%
		Aile Tipi	91,1%	89,7%	30,4%	88,0%
		Toplam	72,5%	14,1%	1,4%	88,0%
	Arkadaşarımla evde	Yaşadığı Yer	60,7%	14,2%	25,1%	100,0%
		Aile Tipi	3,3%	3,9%	23,0%	4,3%
		Toplam	2,6%	0,6%	1,1%	4,3%
	Tek başıma kiralık evde kalıyorum	Yaşadığı Yer	38,1%	6,1%	55,8%	100,0%
		Aile Tipi	1,2%	1,0%	29,8%	2,5%
		Toplam	1,0%	0,2%	1,4%	2,5%
	Tek başıma kendi evimde kalıyorum	Yaşadığı Yer	57,3%	12,9%	29,8%	100,0%
		Aile Tipi	1,1%	1,3%	10,0%	1,6%
		Toplam	0,9%	0,2%	0,5%	1,6%
	Akrabalarının yanında	Yaşadığı Yer	63,2%	25,3%	11,5%	100,0%
		Aile Tipi	0,9%	1,8%	2,7%	1,1%
		Toplam	0,7%	0,3%	0,1%	1,1%
	Devlet ve/ya vakıf yurtdunda	Yaşadığı Yer	67,4%	20,9%	11,6%	100,0%
		Aile Tipi	0,5%	0,7%	1,4%	0,6%
		Toplam	0,4%	0,1%	0,1%	0,6%

³ Bu katılımcıların, ailelerin bulunduğu şehir dışında üniversite eğitimi gören gençler olduğu söylenebilir.

	Üniversite yurdunda	Yaşadığı Yer	82,0%	6,0%	12,0%	100,0%
		Aile Tipi	0,7%	0,2%	1,6%	0,6%
		Toplam	0,5%	0,0%	0,1%	0,6%
	Özel yurtta/pansiyonda	Yaşadığı Yer	55,0%	30,0%	15,0%	100,0%
		Aile Tipi	0,2%	0,5%	0,8%	0,3%
		Toplam	0,1%	0,1%	0,0%	0,3%
	Cevap yok	Yaşadığı Yer	85,7%	13,0%	1,3%	100,0%
		Aile Tipi	1,1%	0,8%	0,3%	1,0%
		Toplam	0,8%	0,1%	0,0%	1,0%
Toplam	Yaşadığı Yer	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Gençlerin yakın çevresinde onları en iyi anlayan ve sorunlarını paylaştıkları kişilere bakıldığında, anne öne çıkmaktadır. Çekirdek aile tipinde anne ile ilişkiler diğer aile tiplerine göre daha iyi durumdadır. Geniş aile tipinde abla/abi/kardeş ilişkisi diğer gruplara göre daha fazladır. Arkadaşlarla ilişkilerin ise ayrı yaşayan aile bireylerinde daha güçlü olduğu görülmektedir. Diğer taraftan "hiç kimse beni anlamıyor" diyenlerin oranı ise ayrı yaşayan aile bireylerinde daha fazladır. Ayrıca ayrı yaşayan aile bireylerinin kardeşleriyle ilişkileri de diğer gruplara göre daha azdır. Bu durum, çekirdek ailede (ve diğer tüm aile tiplerinde) annenin, geniş ailede kardeşlerin ve ayrı yaşayan aile bireylerinde arkadaşların daha önemli olduğunu göstermektedir. Beni anlayan hiç kimse yok diyenlerin ayrı yaşayan aile bireylerinde yoğunlaşması, bu kişilerin ailelerinden uzaklaşmasının bir nedeni olarak okunabilir.

Tablo 5: Aile Tipleri ile Anlayan Kişi Çapraz Dağılımı

			Aile tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Yakın çevrenizde sizi en iyi anlayan ve sorunlarınızı paylaştığınız kişinin kim olduğunu belirtir misiniz?	Annem	Anlayan Kişi	81,3%	14,2%	4,5%	100,0%
		Aile Tipi	44,3%	39,1%	41,3%	43,3%
		Toplam	35,2%	6,1%	1,9%	43,3%
	Babam	Anlayan Kişi	81,4%	14,4%	4,2%	100,0%
		Aile Tipi	6,2%	5,6%	5,4%	6,1%
		Toplam	4,9%	0,9%	0,3%	6,1%
	Ablam-Abim-Kardeşim	Anlayan Kişi	75,1%	22,7%	2,2%	100,0%
		Aile Tipi	9,0%	13,8%	4,3%	9,5%
		Toplam	7,2%	2,2%	0,2%	9,5%
	Arkadaşlarım	Anlayan Kişi	77,2%	17,4%	5,4%	100,0%
		Aile Tipi	24,0%	27,4%	28,3%	24,7%
		Toplam	19,1%	4,3%	1,3%	24,7%
	Öğretmenim	Anlayan Kişi	75,0%	21,6%	3,4%	100,0%
		Aile Tipi	1,1%	1,6%	0,8%	1,1%
		Toplam	0,8%	0,2%	0,0%	1,1%
	Sevgilim-Eşim	Anlayan Kişi	86,4%	9,1%	4,5%	100,0%
		Aile Tipi	8,6%	4,6%	7,6%	7,9%
		Toplam	6,8%	0,7%	0,4%	7,9%
	Hiç kimse Beni Anlamıyor	Anlayan Kişi	76,7%	15,3%	8,0%	100,0%
		Aile Tipi	6,5%	6,5%	11,4%	6,7%
		Toplam	5,1%	1,0%	0,5%	6,7%

	Cevap yok	Anlayan Kişi	56,3%	37,5%	6,3%	100,0%
		Aile Tipi	0,4%	1,5%	0,8%	0,6%
		Toplam	0,3%	0,2%	0,0%	0,6%
Toplam	Anlayan Kişi	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Mutluluk Düzeyleri, Gelecek Planları ve Aile Yapıları

Tablo 6'da görüldüğü gibi, mutluluk puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=15,619; 00$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 6: Mutluluk Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	35,138	2	17,569	15,619	,000
G. İçi	8553,296	7604	1,125		
Toplam	8588,434	7606			

Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 7) çekirdek aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireyelerine göre daha fazla mutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca geniş aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireyelerine göre daha fazla mutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 7: Mutluluk Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	-,032	,034	,627
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,318*	,059	,000
Geniş aile	Çekirdek aile	,032	,034	,627
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,351*	,065	,000
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,318*	,059	,000
	Geniş aile	-,351*	,065	,000

Mutluluk için gençlere göre en önemli şartlar sırasıyla para, aile-çocuk ve saygınlıktır (bkz. Tablo 8). Çekirdek ve geniş aile tipinde yaşayan gençler açısından söz konusu sıra değişmemektedir. Ayrı yaşayan aile bireyleri, mutluluk için en önemli faktörleri para, saygınlık ve aile-çocuk şeklinde sıralamaktadır. Aşk ve güç ise geniş aile tipi için diğer gruplardan daha az önemli bir faktördür.

Tablo 8: Aile Tipleri ile Mutlu Olmak İçin En Önemli Faktörler Çapraz Dağılımı

			Aile tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Size göre bu hayatta mutlu olmak için en önemli faktör nedir?	Aşk	Mutluluk Faktörü	76,7%	19,0%	4,3%	100,0%
		Aile Tipi	4,6%	5,8%	4,3%	4,8%
		Toplam	3,7%	0,9%	0,2%	4,8%
	Para	Mutluluk Faktörü	77,9%	17,4%	4,7%	100,0%
		Aile Tipi	26,0%	29,4%	26,6%	26,5%
		Toplam	20,7%	4,6%	1,3%	26,5%
	Güç	Mutluluk Faktörü	83,7%	11,1%	5,3%	100,0%
		Aile Tipi	16,7%	11,2%	17,6%	15,9%
		Toplam	13,3%	1,8%	0,8%	15,9%
	Saygınlık	Mutluluk Faktörü	79,5%	15,7%	4,8%	100,0%
		Aile Tipi	21,5%	21,6%	22,0%	21,5%
		Toplam	17,1%	3,4%	1,0%	21,5%
	Aile-Çocuk	Mutluluk Faktörü	79,7%	16,3%	4,0%	100,0%
		Aile Tipi	23,1%	23,9%	19,5%	23,1%
		Toplam	18,4%	3,8%	0,9%	23,1%

	Statü	Mutluluk Faktörü	79,5%	16,2%	4,4%	100,0%
		Aile Tipi	6,2%	6,4%	5,7%	6,2%
		Toplam	4,9%	1,0%	0,3%	6,2%
	Cevap Yok	Mutluluk Faktörü	76,1%	13,8%	10,1%	100,0%
		Aile Tipi	1,9%	1,8%	4,3%	2,0%
		Toplam	1,6%	0,3%	0,2%	2,0%
Toplam	Mutluluk Faktörü	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Tablo 9'da görüldüğü gibi, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,233; 00$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 9: Ekonomik Durumdan Duyulan Memnuniyet Puanlarının Aile Tipleri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları					
	KT	Sd	KO	F	p.
G. Arası	20,094	2	10,047	8,233	,000
G. İçi	9427,614	7725	1,220		
Toplam	9447,708	7727			

Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 10) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş ailede yaşayanlara göre ekonomik durumdan daha fazla memnun olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 10: Ekonomik Durumdan Duyulan Memnuniyetin Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	,140*	,035	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,077	,064	,493
Geniş aile	Çekirdek aile	-,140*	,035	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,063	,071	,670
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,077	,064	,493
	Geniş aile	,063	,071	,670

İyi yaşam ve aile tipleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını görebilmek için çeşitli analizler yapılmıştır. Farklı bileşenlerden gençlere, İyi Yaşam İndeksi kapsamında hangi düzeyde tatmin oldukları sorusu yöneltilmiştir. Gençler her bir maddeye "Hiç Tatmin Olmuyorum" (0 puan) ile "Tamamen Tatmin Oluyorum" (10 puan) arasında puan vermiştir. Bu çerçevede asgari 8 azami 80 puan alınması mümkün olmuştur. İyi Yaşam İndeksinin bileşenleri şunlardır:

- Eğitiminiz
- Mevcut işiniz
- Mevcut hayat standardınız
- Yaşadığınız konut
- Aile Hayatınız

- Sağlığınız
- Sosyal hayatınız
- Kendi ekonomik durumunuz

Tablo 11'de görüldüğü gibi, İyi Yaşam İndeksi puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=5,485; 04). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 11: İyi Yaşam İndeksi Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşmış Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları					
	KT	Sd	KO	F	p.
G. Arası	2287,389	2	1143,695	5,485	,004
G. İçi	1619446,415	7766	208,530		
Toplam	1621733,804	7768			

Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 12) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak (p<.05) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipinin geniş aile tiplerine göre yaşamdan daha fazla tatmin olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 12: İyi Yaşam İndeksi Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları				
Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh $_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	1,49739*	,46073	,005
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,30072	,84141	,938
Geniş aile	Çekirdek aile	-1,49739*	,46073	,005
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-1,79811	,92412	,151
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,30072	,84141	,938
	Geniş aile	1,79811	,92412	,151

İyi Yaşam İndeksinin alt boyutlarından biri olan aile hayatından tatmin olma durumu ayrıca analiz edilmiştir. Tablo 13'te görüldüğü gibi, aile hayatından tatmin olma puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,068; 04$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 13: Aile Hayatından Tatmin Olma Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları					
	KT	Sd	KO	F	p.
G. Arası	7,344	2	3,672	3,068	,047
G. İçi	9236,601	7718	1,197		
Toplam	9243,946	7720			

Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 14) çekirdek aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipinin ayrı yaşayan aile bireylerine göre aile hayatından daha fazla tatmin olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 14: Aile Hayatından Tatmin Olma Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	,00974	,03497	,962
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,15812*	,06385	,047
Geniş aile	Çekirdek aile	-,00974	,03497	,962
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,14838	,07012	,107
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,15812*	,06385	,047
	Geniş aile	-,14838	,07012	,107

Gençlerin mutluluk düzeyleri, ekonomiden, yaşamdan ve aile hayatından memnuniyet düzeyleri ile aile yapıları arasındaki farklılıkları ele alındıktan sonra gelecek beklentileri ve planları değerlendirilmiştir. Mevcut durumun yanı sıra gelecek yönelimlerinin ortaya çıkarılması için beklentiler ve planlar analiz edilmiştir. Tablo 15'te görüldüğü gibi, gelecek beklentisi puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,405; 00$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 15: Gelecek Beklentisi Puanlarının Aile Tipleri Değişkenine Göre Farklılaşma Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	31,534	2	15,767	8,405	,000
G. İçi	14626,871	7797	1,876		
Toplam	14658,404	7799			

Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 16) çekirdek aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireyelerine göre gelecekte daha fazla umutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş aile tipinde yaşayanlara göre gelecekte daha fazla umutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 16: Gelecek Beklentisinin Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	-,145'	,043	,003
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,192'	,073	,032
Geniş aile	Çekirdek aile	,145'	,043	,003
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,047	,081	,847
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,192'	,073	,032
	Geniş aile	,047	,081	,847

Katılımcıların iş hayatına yönelik gelecek planlarında aile tiplerinin nasıl farklılaştığı, ailenin davranışlar konusunda etkili olup olmadığına dair fikir yürütmeye imkân tanıyabilir (bkz Tablo 17). Çekirdek aile tipinde yaşayanların %41,4'ü, ayrı yaşayan aile bireyelerinin ise %48,5'i kendi işinde çalışmak istemektedir. Kamuda ücretli, maaşlı çalışmak isteyenler geniş (%36,6) ve çekirdek (%35,8) aile tipinde yaşayanlardır. Ayrı yaşayan aile bireyelerinin %28,8'i kamuda ücretli, maaşlı çalışmayı planlamaktadır. Ailenin yanında çalışmak isteyenler ise çekirdek (%5,1), geniş aile (%3,9) ve ayrı yaşayan aile bireyleri (%2,5) şeklinde sıralamaktadır. Ayrı yaşayan bireyelerin daha çok kendi işlerinde ve özel sektörde çalışma planlarının olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Aile Tipleri ile İş Hayatına Yönelik Gelecek Planı Çapraz Dağılımı

			Aile tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Gelecekte nasıl bir işte çalışmayı hayal ediyorsunuz?	Özel sektörde ücretli, maaşlı	İş Planı	80,2%	14,5%	5,2%	100,0%
		Aile Tipi	17,7%	16,5%	20,2%	17,6%
		Toplam	14,2%	2,6%	0,9%	17,6%
	Kamuda ücretli, maaşlı	İş Planı	80,3%	16,0%	3,7%	100,0%
		Aile Tipi	35,8%	36,6%	28,8%	35,6%
		Toplam	28,6%	5,7%	1,3%	35,6%
	Kendi işimde	İş Planı	78,7%	16,0%	5,3%	100,0%
		Aile Tipi	41,4%	43,0%	48,5%	42,0%
		Toplam	33,0%	6,7%	2,2%	42,0%
	Ailemin yanında çalışmak istiyorum	İş Planı	85,1%	12,5%	2,3%	100,0%
		Aile Tipi	5,1%	3,9%	2,5%	4,8%
		Toplam	4,1%	0,6%	0,1%	4,8%
Toplam	İş Planı	79,8%	15,6%	4,6%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,8%	15,6%	4,6%	100,0%	

Katılımcıların gelecek planlarını engelleyecek faktörlere bakıldığında (Tablo 18) çekirdek aile tipinde yaşayan gençlerin daha çok kendi dışındaki faktörlere, ailenin eğitim (%43) ve ekonomik (%7,6) durumuna diğer gruplardan daha fazla dikkat çekmesidir. Ayrı yaşayan aile bireyleri ise gelecek planlarını etkileyecek faktörleri daha çok kendileriyle ilişkilendirmişlerdir. Yabancı dil bilmemek (%10,8), yeterli düzeyde akademik bilgi edinememek (%22,7), kişisel ön yargılar ve korkular (%11,6) ayrı yaşayan bireylerde daha önemli hâle gelmektedir.

Tablo 18: Aile Tipleri ile Gelecek Planını Belirleyici-Engelleyici Faktörlerin Çapraz Dağılımı

			Aile Tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Gelecek planlarınızda belirleyici-engelleyici temel faktörler nelerdir?	Ailemin ekonomik durumu	Engelleyici Faktör	82,6%	12,8%	4,6%	100,0%
		Aile Tipi	43,0%	33,8%	40,0%	41,4%
		Toplam	34,2%	5,3%	1,9%	41,4%
	Ailemin eğitim durumu	Engelleyici Faktör	78,1%	17,7%	4,1%	100,0%
		Aile Tipi	7,6%	8,7%	6,8%	7,7%
		Toplam	6,0%	1,4%	0,3%	7,7%
	Yabancı dil biliyor oluşum	Engelleyici Faktör	77,7%	16,7%	5,6%	100,0%
		Aile Tipi	8,9%	9,6%	10,8%	9,1%
		Toplam	7,1%	1,5%	0,5%	9,1%
	Yeterli düzeyde akademik başarı elde edememişim	Engelleyici Faktör	77,1%	16,9%	5,9%	100,0%
		Aile Tipi	17,6%	19,5%	22,7%	18,1%
		Toplam	14,0%	3,1%	1,1%	18,1%
	Kişisel korkularım veya ön yargıları	Engelleyici Faktör	76,5%	18,6%	4,9%	100,0%
		Aile Tipi	10,7%	13,2%	11,6%	11,2%
		Toplam	8,5%	2,1%	0,6%	11,2%
	Gerekli bilgilere ulaşamıyor oluşum	Engelleyici Faktör	74,6%	23,0%	2,4%	100,0%
		Aile Tipi	4,9%	7,7%	2,7%	5,2%
		Toplam	3,9%	1,2%	0,1%	5,2%
	Sosyal medyada gördüğüm olumsuz tecrübe ve bildirimler	Engelleyici Faktör	74,4%	23,1%	2,5%	100,0%
		Aile Tipi	1,5%	2,3%	0,8%	1,6%
		Toplam	1,2%	0,4%	0,0%	1,6%
	Üniversitenin iş hayatıma katkı sağlamaması	Engelleyici Faktör	82,0%	13,1%	4,9%	100,0%
		Aile Tipi	2,4%	2,0%	2,4%	2,3%
		Toplam	1,9%	0,3%	0,1%	2,3%

	Cevap yok	Engelleyici Faktör	77,6%	19,4%	3,0%	100,0%
		Aile Tipi	0,8%	1,1%	0,5%	0,9%
		Toplam	0,7%	0,2%	0,0%	0,9%
	Fikrim yok	Engelleyici Faktör	87,3%	9,5%	3,2%	100,0%
		Aile Tipi	0,9%	0,5%	0,5%	0,8%
		Toplam	0,7%	0,1%	0,0%	0,8%
	Hiçbiri	Engelleyici Faktör	80,0%	18,5%	1,5%	100,0%
		Aile Tipi	0,8%	1,0%	0,3%	0,8%
		Toplam	0,7%	0,2%	0,0%	0,8%
	Hepsi	Engelleyici Faktör	82,1%	14,3%	3,6%	100,0%
		Aile Tipi	0,4%	0,3%	0,3%	0,4%
		Toplam	0,3%	0,1%	0,0%	0,4%
	Diğer	Engelleyici Faktör	83,8%	10,8%	5,4%	100,0%
		Aile Tipi	0,5%	0,3%	0,5%	0,5%
		Toplam	0,4%	0,1%	0,0%	0,5%
Toplam	Engelleyici Faktör	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Toplumda, Ailede Kendini İfade Etme ve Aile Yapıları

Katılımcıların farklı ortamlarda kendini ifade edebilmeleri ile aile tipi arasındaki ilişki, gençlerin aileleriyle kurdukları bağ açısından önemli bir göstergesi olabilir. Araştırma kapsamında gençlerin ailede, toplumda ve iş hayatında kendilerini rahat ifade edip etmedikleri sorusu yöneltilmiştir.⁴

Tablo 19'da görüldüğü gibi, toplumda kendini ifade etme puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=12,414$; 00). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

4 Analizde iş hayatı kısmı dışarıda bırakılmıştır. Zira bu soruya yanıt verenlerin iş deneyimi olup olmadığı konusunda net bir bilgi olmadığı için analiz yapılamamıştır.

Tablo 19: Toplumda Kendini İfade Etme Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	9,935	2	4,967	12,414	,000
G. İçi	2975,794	7437	,400		
Toplam	2985,728	7439			

Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 20) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş aile tipine göre toplumda kendilerini daha fazla ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca ayrı yaşayan aile bireyleri ile geniş aile tipi arasında, ayrı yaşayan aile bireyleri lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, ayrı yaşayan aile bireylerinin geniş aile tipindeki gençlere göre toplumda kendilerini daha fazla ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 20: Toplumda Kendini İfade Etme Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	,09969*	,02056	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,02708	,03730	,768
Geniş aile	Çekirdek aile	-,09969*	,02056	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,12677*	,04100	,008
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,02708	,03730	,768
	Geniş aile	,12677*	,04100	,008

Gençlerin ailede kendini ifade puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda (Tablo 21) aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=20,840$; 00). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 21: Ailede Kendini İfade Etme Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	18,519	2	9,259	20,840	,000
G. İçi	3302,053	7432	,444		
Toplam	3320,572	7434			

Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 22) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş aile tipine göre ailede kendilerini daha fazla ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca ayrı yaşayan aile bireyleri ile geniş aile tipi arasında, ayrı yaşayan aile bireyleri lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, ayrı yaşayan aile bireylerinin geniş aile tipindeki gençlere göre ailede kendilerini daha fazla ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 22: Ailede Kendini İfade Etme Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	,13419*	,02168	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,05123	,03943	,430
Geniş aile	Çekirdek aile	-,13419*	,02168	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,18542*	,04333	,000
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,05123	,03943	,430
	Geniş aile	,18542*	,04333	,000

Diğer taraftan geniş ailede yaşayan bireylerin sosyal hayata daha az katılmaları söz konusu olabilmektedir (bkz. Tablo 23). Bu durum geniş ailedeki ilişkilerin gençlerin gündeminde daha fazla yer alması ve etkinliklerinin daha fazla zaman almasıyla ilgili olabilir. Bu bağlamda geniş ailenin, toplumsal hayata katılımın farklı bir biçimi olarak gençlerin hayatında yer aldığı söylenebilir.

Tablo 23: Aile Tipleri ile Sosyal Hayata Katılım Çapraz Dağılımı						
			Aile Tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Gündelik yaşantınız içerisinde sosyal hayata yeterince katıldığınızı düşünüyor musunuz?	Evet	Sosyal Hayata Katılım	81,9%	13,5%	4,6%	100,0%
		Aile Tipi	75,7%	62,5%	74,2%	73,6%
		Toplam	60,2%	9,9%	3,4%	73,6%
	Hayır	Sosyal Hayata Katılım	73,0%	22,5%	4,5%	100,0%
		Aile Tipi	24,3%	37,5%	25,8%	26,4%
		Toplam	19,3%	6,0%	1,2%	26,4%
Toplam	Sosyal Hayata Katılım	79,5%	15,9%	4,6%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,5%	15,9%	4,6%	100,0%	

Katılımcıların bilgiye ulaşma kaynaklarına bakıldığında aile büyükleri önemli bir yer tutmaktadır (bkz Tablo 24). Ayrı yaşayan aile bireylerinin oranı görece düşük olsa da bilgiye ulaşmada aile temel kaynaklardan biridir. Diğer önemli kaynak ise internettir. Ayrı yaşayan aile bireyleri interneti diğer gruplardan daha fazla bir kaynak olarak görmektedir. Çekirdek aile tipinde aile büyükleri, okul-öğretmen gibi yakın çevre öne çıkarken ayrı yaşayan aile bireylerinde ise internet, kitaplar ve arkadaşlar daha ön plandadır.

Tablo 24: Aile Tipleri ile Bilgiye Ulaşma Kaynakları Çapraz Dağılımı

			Aile Tipi			Toplam
			Çekirdek aile	Geniş aile	Ayrı yaşayan aile bireyleri	
Herhangi bir bilgiye ulaşmak amacıyla hangi kaynaklardan faydalanmaktasınız?	Aile büyükleri	Bilgiye Ulaşma	80,6%	15,0%	4,4%	100,0%
		Aile Tipi	32,8%	31,1%	29,8%	32,4%
		Toplam	26,1%	4,9%	1,4%	32,4%
	Arkadaşlar	Bilgiye Ulaşma	77,0%	17,3%	5,8%	100,0%
		Aile Tipi	10,3%	11,8%	13,0%	10,7%
		Toplam	8,2%	1,8%	0,6%	10,7%
	Okul -Öğretmenler	Bilgiye Ulaşma	87,0%	9,9%	3,1%	100,0%
		Aile Tipi	5,0%	2,9%	3,0%	4,6%
		Toplam	4,0%	0,4%	0,1%	4,6%
	Kitaplar	Bilgiye Ulaşma	77,6%	17,4%	5,0%	100,0%
		Aile Tipi	16,4%	18,7%	17,9%	16,9%
		Toplam	13,1%	2,9%	0,8%	16,9%
	İnternet	Bilgiye Ulaşma	79,5%	15,6%	4,8%	100,0%
		Aile Tipi	28,3%	28,2%	29,0%	28,3%
		Toplam	22,5%	4,4%	1,4%	28,3%
	Sosyal Medya	Bilgiye Ulaşma	82,2%	11,0%	6,8%	100,0%
		Aile Tipi	1,9%	1,3%	2,7%	1,9%
		Toplam	1,5%	0,2%	0,1%	1,9%

	Yerel Medya- Televizyon Gazete	Bilgiye Ulaşma	73,3%	21,7%	5,0%	100,0%
		Aile Tipi	0,7%	1,1%	0,8%	0,8%
		Toplam	0,6%	0,2%	0,0%	0,8%
	Yabancı Medya	Bilgiye Ulaşma	77,8%	22,2%		100,0%
		Aile Tipi	0,2%	0,3%		0,2%
		Toplam	0,2%	0,1%		0,2%
	Kendi düşünce ve hislerim	Bilgiye Ulaşma	76,9%	18,9%	4,2%	100,0%
		Aile Tipi	1,8%	2,2%	1,6%	1,8%
		Toplam	1,4%	0,3%	0,1%	1,8%
	Cevap yok	Bilgiye Ulaşma	80,8%	15,9%	3,3%	100,0%
		Aile Tipi	2,4%	2,4%	1,6%	2,3%
		Toplam	1,9%	0,4%	0,1%	2,3%
	Hepsi	Bilgiye Ulaşma	72,7%	9,1%	18,2%	100,0%
		Aile Tipi	0,1%	0,1%	0,5%	0,1%
		Toplam	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
Toplam	Bilgiye Ulaşma	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	
	Aile Tipi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam	79,6%	15,7%	4,7%	100,0%	

Hayata Yön Veren Değerler ve Aile Tipleri

Katılımcıların hayata yön veren değerlere ilişkin yaklaşımları ile aile tipleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı analiz edilmiş, yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda *eğitim, para/zenginlik, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak* değerleri ile aile tipleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 25'te görüldüğü gibi, hayata yön veren değerler olarak *mesleki başarı, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile, millî ve manevî değerler ve vatan sevgisi* değerlerine verilen puanların aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 25: Hayata Yön Veren Değerlere Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		KT	Sd	KO	F	p.
Mesleki Başarı	G. Arası	17,809	2	8,905	4,670	,009
	G. İçi	14581,937	7648	1,907		
	Toplam	14599,746	7650			
İnanç/Din	G. Arası	34,499	2	17,249	20,712	,000
	G. İçi	6467,650	7766	,833		
	Toplam	6502,148	7768			
Çocuk Sahibi Olmak	G. Arası	12,028	2	6,014	5,542	,004
	G. İçi	8426,803	7766	1,085		
	Toplam	8438,831	7768			
Aile	G. Arası	7,664	2	3,832	6,322	,002
	G. İçi	4707,851	7766	,606		
	Toplam	4715,515	7768			

Milli ve Manevi Değerler	G. Arası	8,596	2	4,298	6,094	,002
	G. İçi	5476,547	7766	,705		
	Toplam	5485,143	7768			
Vatan Sevgisi	G. Arası	5,932	2	2,966	4,920	,007
	G. İçi	4681,829	7766	,603		
	Toplam	4687,762	7768			

Aile tipleri ile arasında anlamlı farklılıklar bulunan hayata yön veren değerler sırasıyla ele alınmaktadır. *Mesleki başarı* ile aile tipleri arasında anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek üzere Scheffe çoklu karşılaştırma analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda (Tablo 26) geniş aile tipi ile çekirdek aile tipi arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki gençlerin çekirdek aile tipine göre *mesleki başarıyı* hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 26: Mesleki Başarı Değerine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	-,076*	,030	,038
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,018	,054	,949
Geniş aile	Çekirdek aile	,076*	,030	,038
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,058	,059	,619
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,018	,054	,949
	Geniş aile	-,058	,059	,619

İnanç/din ile aile tipleri arasında anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek üzere Scheffe çoklu karşılaştırma analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda (Tablo 27) geniş aile tipi ile çekirdek aile tipi arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki gençlerin çekirdek aile tipine göre *inancı/dini* hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca çekirdek aile ve geniş aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, çekirdek ve geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş ve çekirdek aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireylerine göre *inancı/dini* hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 27: İnanç/Din Değerine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları				
Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh $_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	-,126*	,029	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,233*	,053	,000
Geniş aile	Çekirdek aile	,126*	,029	,000
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,359*	,058	,000
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,233*	,053	,000
	Geniş aile	-,359*	,058	,000

Aile tipleri ile dindarlık ilişkisine daha farklı bir perspektiften bakabilmek için dindarlık düzeyleri ile aile tipleri arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Dindarlık puanlarının aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda (Tablo 28) aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=11,047; 00$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 28: Dindarlık Düzeyi Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	9,885	2	4,943	11,047	,000
G. İçi	3369,213	7530	,447		
Toplam	3379,099	7532			

Tablo 29'da görüldüğü gibi, gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda geniş aile tipi ile çekirdek aile tipi arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki gençlerin dindarlık düzeylerinin çekirdek aile tipine göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çekirdek ve geniş aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, çekirdek ve geniş aile lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek ve geniş aile tipindeki gençlerin dindarlık düzeylerinin ayrı yaşayan aile bireylerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 29: Dindarlık Düzeyi Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	-,05843*	,02164	,026
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,14396*	,03994	,002
Geniş aile	Çekirdek aile	,05843*	,02164	,026
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,20239*	,04378	,000
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,14396*	,03994	,002
	Geniş aile	-,20239*	,04378	,000

Hayata yön veren değerler arasında kabul edilen bir diğer değer ise *çocuk sahibi olmaktır*. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 30) geniş aile tipi ile çekirdek aile tipi arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki

gençlerin çekirdek aile tipine göre çocuk sahibi olmayı hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca geniş aile tipi ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireylerine göre çocuk sahibi olmayı hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 30: Çocuk Sahibi Olmak Değerine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	-,098*	,033	,013
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,079	,061	,429
Geniş aile	Çekirdek aile	,098*	,033	,013
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,177*	,067	,030
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,079	,061	,429
	Geniş aile	-,177*	,067	,030

Aile de hayata yön veren değerler arasında katılımcılara yöneltilmiştir. Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 31) geniş aile tipi ve çekirdek aile tipi ile ayrı yaşayan arasında, geniş ve çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş ve çekirdek aile tipindeki gençlerin ayrı yaşayan aile bireylerine göre aileyi hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 31: Aile Değerine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	-,028	,025	,518
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,148*	,045	,005
Geniş aile	Çekirdek aile	,028	,025	,518
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,176*	,050	,002
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,148*	,045	,005
	Geniş aile	-,176*	,050	,002

Hayata yön veren bir değer olarak *millî ve manevî değerler* ile aile tipleri arasındaki anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığını görmek amacıyla gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 32) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş aile tipine göre millî ve *manevî değerleri* hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 32: Millî ve Manevî Değerlere Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	,084*	,027	,008
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,089	,049	,188
Geniş aile	Çekirdek aile	-,084*	,027	,008
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,006	,054	,994
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,089	,049	,188
	Geniş aile	-,006	,054	,994

Vatan sevgisi ile aile tipleri arasındaki anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığını görmek amacıyla gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 33) çekirdek aile tipi ile geniş aile tipi arasında, çekirdek aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çekirdek aile tipindeki gençlerin geniş aile tipine göre *vatan sevgisini* hayata yön veren değerler arasında daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 33: Vatan Sevgisi Değerine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh $_{\bar{x}}$	p
Çekirdek aile	Geniş aile	,069*	,025	,020
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,074	,045	,259
Geniş aile	Çekirdek aile	-,069*	,025	,020
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,005	,050	,995
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	-,074	,045	,259
	Geniş aile	-,005	,050	,995

Araştırmada hayata yön veren değerlerin yanı sıra gençlerin başarıda hangi faktörleri daha etkili bulduklarına yönelik bir soru daha bulunmaktadır. Bu kapsamda başarıda aile, referans, çalışma, eğitim, ekonomi faktörlerinin etkisi sorgulanmıştır. Başarıda aile, referans, çalışma, eğitim, ekonomi etkilidir ifadeleri ile aile tipleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda *aile*, *referans*, *eğitim* başarıda etkilidir ifadeleri ile aile tipleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Diğer taraftan Tablo 34'te görüldüğü gibi, *başarıda çalışma etkilidir* ifadesine verilen puanların aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,670; 09$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 34: Başarıda Çalışma Etkilidir İfadesine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	17,809	2	8,905	4,670	,009
G. İçi	14581,937	7648	1,907		
Toplam	14599,746	7650			

Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 35) ayrı yaşayan aile bireyleri ile çekirdek aile tipi ve geniş aile tipi arasında, ayrı yaşayan aile bireyleri lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, ayrı yaşayan aile bireylerinin diğer aile tiplerine göre başarıda çalışmanın etkili olduğunu daha fazla gördüklerini ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 35: Başarıda Çalışma Etkilidir İfadesine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	,02049	,01592	,437
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,11080*	,02921	,001
Geniş aile	Çekirdek aile	-,02049	,01592	,437
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,13129*	,03205	,000
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,11080*	,02921	,001
	Geniş aile	,13129*	,03205	,000

Tablo 36'da görüldüğü gibi, *başarıda ekonomi etkilidir* ifadesine verilen puanların aritmetik ortalamalarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda aile tiplerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,467$; 03). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 36: Başarıda Ekonomi Etkilidir İfadesine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
G. Arası	6,753	2	3,377	3,467	,031
G. İçi	7448,676	7648	,974		
Toplam	7455,429	7650			

Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda (Tablo 37) geniş aile tipi ile çekirdek aile tipi arasında, geniş aile tipi lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, geniş aile tipinin çekirdek aile tipine göre başarıda ekonomiyi daha fazla etkili gördüğünü ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 37: Başarıda Ekonomi Etkilidir İfadesine Verilen Puanların Aile Tipi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekirdek aile	Geniş aile	-,08351*	,03172	,031
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	-,01657	,05770	,960
Geniş aile	Çekirdek aile	,08351*	,03172	,031
	Ayrı yaşayan aile bireyleri	,06694	,06342	,573
Ayrı yaşayan aile bireyleri	Çekirdek aile	,01657	,05770	,960
	Geniş aile	-,06694	,06342	,573

Sonuç ve Tartışma

Gençlerin aile yapıları ile çeşitli değişkenler arasındaki anlamlı farklılıkları analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, aile konusundaki bazı yönelimleri sadece genel olarak betimleyebilmektedir. Sonuçlar, gençler ve aile konusunda uygulanması gereken sosyal politika önerilerinden ziyade ilgili paydaşların araştırma gündeminde nelere odaklanması gerektiğine yönelik bir tartışmaya imkân vermektedir. Bu bölümde farklı araştırmaların sonuçlarına yer verilerek aileye ilişkin toplumsal değişimlerin güzergâhı ve gençliğin bu güzergâhtaki konumuna ilişkin bir tartışma yürütülmektedir.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA, 2016)'na göre hane yapısının %68,6'sı çekirdek, %22,1'i geniş, %3'ü diğer akraba haneleri, %0,6'sı akraba olmayan haneler ve %5,7'si yalnız yaşayanlardır. Aile yapısında yalnız yaşayanların artma ve çekirdek hanelerin azalma eğilimi, gelecekteki hanelerin değişimi hakkında bir fikir vermektedir. Diğer taraftan 18-24 ve 25-34 yaş grubunun 2006'dan 2016'ya gelindiğinde geniş hanede yaşama oranı azalırken, yalnız yaşayanlar içinde hiç evlenmeyen genç nüfus artmaktadır. Genç nü-

“

Aile yapısında yalnız yaşayanların artma ve çekirdek hanelerin azalma eğilimi, gelecekteki hanelerin değişimi hakkında bir fikir vermektedir..

”

fusun geniş ailede yaşamaktan yalnız yaşama doğru bir yönelim içerisinde olduğu söylenebilir (Şentürk, 2019). Türkiye Ergen Profili Araştırmasında (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014) hanelerde görülen en yaygın aile tipi %87 oranıyla çekirdek ailedir. Onu %8 oranıyla aile büyükleri ve akrabaların da aynı hanede yaşadığı geniş aile tipi izlemektedir. TGA araştırmasında ayrı yaşayan aile bireylerinin oranı %4'tür.⁵ TAYA'da 2006 yılında yalnız yaşayan hane tipleri %2,7 iken 2016'da %5,7 olmuştur. Bu artışta eşlerini kaybeden yaşlıların yalnız yaşamasının önemli bir katkısı olsa da genç yetişkinlerdeki artış çok daha yüksektir. TAYA'da olduğu gibi TGA'da da büyükşehirlerde ve erkeklerde yalnız yaşama eğilimi daha fazladır. TGA'da yaş ilerledikçe (25 yaş üstü gençler) ve eğitim düzeyi arttıkça (gençler ergen profilinden uzaklaştıkça) ayrı yaşayan aile bireylerinin oranı artmaktadır. Ailenin toplam geliri azaldıkça, annenin, babanın eğitim durumu düştükçe ayrı yaşayan aile bireylerinin oranı artmaktadır. Anne-baba eğitimi üniversite ve üzeri ise ayrı yaşama devam etmektedir. Bu durum alt ve üst gelir gruplarında aileden ayrı yaşama eğiliminin farklı olduğunu ve değişik nedenlerden kaynaklandığını göstermektedir. Ayrı yaşayan aile bireyleri daha çok çalışanlardan oluşmaktadır. Ayrı yaşayan aile bireyleri genellikle tek başlarına ya da arkadaşlarıyla birlikte yaşamaktadırlar. Yalnız yaşama eğilimi, çekirdek ve/veya geniş aileden farklı bir biçimde yaşanması, aileden uzaklaşma, evlenme pratikleri ve nihayetinde bireyselleşme açısından değerlendirilebilir.

“

Yalnız yaşama eğilimi, çekirdek ve/veya geniş aileden farklı bir biçimde yaşanması, aileden uzaklaşma, evlenme pratikleri ve nihayetinde bireyselleşme açısından değerlendirilebilir.

”

5 Bu oranda tek ebeveynli haneler, dağılmış haneler gibi farklı hane yapılarını ayırt etmek mümkün değildir. Katılımcıların kimlerle yaşadıkları sorulmuş, tek başlarına ve arkadaşları ile yaşayanların bu grubun %70'ini oluşturduğu görülmüştür. Geriye kalan kısmın ise ailelerinden eğitim amacıyla farklı yerlerde yaşayan bireyler olduğu söylenebilir.

açısından hangi gündelik hayat pratiklerini beraberinde getirdiği araştırılmalıdır. Özellikle tekrar aileye dönüşün olup olmadığı, evlilik ve çocuğa yüklenen anlamlar gibi konuların gündeme alınması yarar sağlayabilir. Zira evli olmayan ve ailesinden uzakta yaşayan gençlerin bireysel-liklerine daha fazla önem verdikleri başka araştırmalarda da görülmektedir (British Council, 2017: s. 7).

Araştırmada gençlerin genel mutluluk düzeylerine bakıldığında kendilerini mutlu hissedenlerin (çok mutlu ve mutlu birlikte) %53,5; ne mutluym ne değilim diyenlerin %24,6 ve mutlu hissetmeyenlerin (hiç mutlu ve mutlu değil birlikte) %21,9 oranında olduğu görülmektedir. *Türkiye Ergen Profili Araştırması*'nda (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014) 12-18 yaş arasındaki ergenlerin %80'i "mutlu" ve "çok mutlu" olduğunu, %4'ü "mutsuz" ya da "çok mutsuz" olduğunu belirtmiştir. TÜİK'in 2016'da yürüttüğü *Yaşam Memnuniyet Araştırması*'nda mutluların oranı %61,3, ne mutluym ne değilim diyenlerin oranı %28,3 ve mutsuzların oranı %10,4'tür. 18-24 yaş arasında oranlar sırasıyla %65,1, %26,3 ve 8,6'dır. 25-34 arasında ise sırasıyla %62, %28,7 ve %9,3'tür. Yaş ilerledikçe mutluluk oranlarının düştüğü söylenebilir. TÜİK'in 2016'da yaptığı araştırmaya göre mutluluğun kaynağı olarak ilk sırada %70,2 oranıyla aile gelmektedir. 2004'ten itibaren yükselme eğiliminde olan ailenin 2015'ten itibaren düşüşe geçtiği, eşin 2004'ten (%8,2) 2016'ya (%4,7) gelinceye kadar neredeyse yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Bu süreçte mutluluk kaynağı olarak çocuklar (%13,2'den %15,1'e) ve kişinin kendisi (%2'den %2,7'ye) artış göstermiştir.

Bütün bu oranlar mutluluğun kaynağında ailenin hâlâ önemli bir yeri olduğunu net bir biçimde göstermektedir. TGA kapsamında da mutluluk ile aile tipleri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı analiz edilmiştir. Çekirdek aile ile geniş aile arasında genel mutluluk, ekonomik durumdan memnuniyet, iyi yaşam indeksi ve aile hayatından tatmin olma düzeyi açısından, çekirdek aile lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu durum çekirdek ailede yaşayan gençlerin geniş ailede yaşayanlara kıyasla yaşamlarından daha fazla memnun oldukları anlamına gelmektedir. Toplumda ve ailede kendini ifade etme konusunda da çekirdek ve geniş aile arasında, çekirdek aile lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çekirdek aile mutluluk, ekonomi, ifade etme vb. konularda gençlerin yönelebileceği bir aile tipi olarak düşünülebilir. İdeal aile ve evlilik tercihlerine yönelik

“

Bütün bu oranlar mutluluğun kaynağında ailenin hâlâ önemli bir yeri olduğunu net bir biçimde göstermektedir.

”

“

Bu durum çekirdek ailede yaşayan gençlerin geniş ailede yaşayanlara kıyasla yaşamlarından daha fazla memnun oldukları anlamına gelmektedir.

”

“

Gençler arasında mutluluk düzeylerinin yüksek, gelecek kaygısının düşük olduğu çekirdek aile tipinin öne çıktığı görülmektedir.

”

soruların yer almadığı bu araştırmanın sonuçları, gençler ve çekirdek aile arasındaki ilişkilerin farklı bir biçimde ele alınmasını zaruri kılmaktadır. Çekirdek aile tipinde yaşama, orta düzey sosyoekonomik grup özelliği olarak değerlendirilmektedir. Çekirdek aile tipinin idealize edilen boyutları ve bunların gençler tarafından nasıl algılandığı giderek daha önemli hâle gelecektir. Gençler arasında mutluluk düzeylerinin yüksek, gelecek kaygısının düşük olduğu çekirdek aile tipinin öne çıktığı görülmektedir. Geniş ailede, kalabalık bir grupta yaşamak mekânsal, ekonomik ve katılım açısından daha fazla zorluğu barındırabilmektedir. Ayrıca geniş ailede yaşamın günümüzde dayanışmacı ilişkilerin⁶ bir sonucu olması, onun ekonomik zorlukların daha fazla yaşandığı aile tipi olduğunu gösterebilmektedir. Ekonomik zorluklar, kendini ifade etmede güçlükler, gelecekte daha az beklenti içerisinde bulunma gibi olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bununla birlikte geniş ailede yaşayan gençlerin hayata yön veren değerlerde aile, çocuk, inanç/din gibi kültürel değerlere diğer aile tiplerindeki gençlerden daha fazla önem verdiği belirtilmelidir.

Diğer taraftan çekirdek ve geniş aile ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında genel mutluluk düzeyleri bakımından, geniş ve çekirdek aile lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Aileden ayrı yaşayanların etkileşimden uzak kalmaları mutluluk düzeylerini değiştirme potansiyeline sahiptir. Aile ilişkilerinin iletişim, ilişki ve sosyal destek sağlama kapasitesi, ailesiyle birlikte yaşayanların mutluluk düzeylerini farklılaştırmaya neden olabilir.

Mutluluk için gençlere göre en önemli kaynaklar sırasıyla para, aile-çocuk ve saygınlıktır. Bu kaynaklar gençlerin geleceğe dair hedeflerini de göstermektedir. Çekirdek ve geniş aile tipinde yaşayan gençler açısından söz konusu sıra değişmemektedir. Ayrı yaşayan aile bireyelerine göre mutluluk için en önemli faktörler para, saygınlık ve aile-çocuk şeklinde sıralanmaktadır. Aşk ve güç ise geniş aile tipi için diğer gruptardan daha az önemli bir faktördür. Çekirdek ve geniş ailede gelecek için başarı odaklı hedeflerin (para) yanı sıra ilişki hedefleri (aile-çocuk) ilk iki sırada yer alırken ayrı yaşayan aile bireyleri için başarı odaklı hedefler (para-saygınlık) önceliklidir.

6 Eşini kaybeden büyük ebeveynin, eşinden ayrılan ya da eşini kaybeden kişilerin kendileri ve çocuklarıyla birlikte haneye dönüşü gibi süreçler, geniş aileyi var eden dinamiklere örnek olarak gösterilebilir.

Mutlulukla ve yaşamdan duyulan memnuniyetle ilişkili olan bir başka gösterge, gelecek beklentisidir. TÜİK'in 2016 verilerinde genel umutluların oranı %76,8, umutlu olmayanların oranı %23,2'dir. TGA'da gençlerin %26,6'sı hayatlarının değişmeyeceğini, %42,2'si daha iyi, %17,4'ü ise kötü olacağını düşünmektedir. Gençlerin %13,9'u ise fikrini beyan etmemiştir. Bu oranlar genel olarak gençlerin gelecekte beklenenlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte TGA'ya göre yaşın ilerlemesi ve üniversite çağında bulunulması hükümet politikalarından memnuniyeti de azaltmaktadır. Katılımcılar Türkiye'nin en önemli problemleri arasında ilk üç sırada ülke ekonomisi (%30,6), işsizlik (%11,9) ve eğitim sorununa (%9,9) dikkat çekmiştir. Ekonomi, işsizlik ve eğitim, gençlerin gündelik hayatında merkezi bir konumda olduğu için kendi geleceklerine dair iyimser bir yaklaşım sergilerken ülkenin ekonomik ve eğitim koşulları söz konusu olduğunda bu yaklaşım azalmaktadır. 2017 yılında yapılan bir araştırmada da 18-30 yaş arası gençler, yaşam koşullarının gelecekte daha iyi olacağını düşünmekte; 1'den 5'e kadar puanların yer aldığı ölçekte bütün kategorilerin ortalama puanı 3'ün üzerinde yer almaktadır. Gençler Türkiye'nin geleceği konusunda ise daha az iyimserdirler. Araştırmaya göre ülkedeki politik belirsizlik ve devlet desteğinin yokluğu, gençleri aileye daha fazla bağımlı hâle getirmektedir. Aileden bağımsız olmak konusunda gençlerin iyimser ve beklenti içerisinde olduğu tespit edilmiştir (British Council, 2017: s. 50-51).

TGA'da gençlerin gelecek beklentilerinde çekirdek aile diğer aile tiplerinden anlamlı bir şekilde ayrılmaktadır. Çekirdek ailede yaşayan gençler, geniş aile ve ayrı yaşayan aile bireylerine göre gelecekte daha fazla umutludur. Gelecek planlarında ise ayrı yaşayan aile bireyleri kendi işlerini kurmayı ve/veya özel sektörde çalışmayı düşünürken; çekirdek ve geniş ailede ise kamuda ve özel sektörde çalışma daha fazla öne çıkmaktadır. Başarıda aile, referans ve eğitimin aile tipleri açısından anlamlı bir farklılığı bulunmamaktadır. Farklı aile tiplerindeki gençler başarıda aileye, referansa ve eğitime aynı değeri vermektedir. Başarıda çalışma etkilidir, ifadesinde ayrı yaşayan aile bireyleri ile geniş aile arasında, ayrı yaşayan aile bireyleri lehine anlamlı farklılık vardır. Ayrı yaşayan aile bireyleri, aileden destek almamaları nedeniyle çalışmayı öne çıkarmış olabilir. Ayrı yaşayan aile bireylerinin hayata yön veren değerlerde çocuk sahibi olmayı ve aileyi diğer aile tiplerine

“

Araştırmaya göre ülkedeki politik belirsizlik ve devlet desteğinin yokluğu, gençleri aileye daha fazla bağımlı hâle getirmektedir.

”

“

Çekirdek ailede yaşayan gençler, geniş aile ve ayrı yaşayan aile bireylerine göre gelecekte daha fazla umutludur.

”

göre arka planda bırakması söz konusudur. Ayrı yaşayan aile bireyleri, ailenin dışında bir yaşam kurmakta ve aileden bağımsızlaşmaktadırlar ancak bu kimseler geleceğe dair daha az iyimserdir. Bu durum aileyle ilişkili sorunlardan, değer değişiminden ve/veya ülkenin geleceğine ilişkin endişelerden kaynaklanabilir. Çekirdek ve geniş ailede yaşayan gençler mutluluk kaynaklarını para, aile-çocuk ve saygınlık olarak sıralarken ayrı yaşayan aile bireyleri için aile-çocuk üçüncü sırada gelmektedir. Diğer taraftan her üç grup için de para ve saygınlığın ilk sıralarda yer alması gençlerin aile, çocuk ve aşk gibi duygusal boyuttan ziyade statüye ilişkin kazanımları daha fazla önemsemesi dikkat çekicidir. Ayrı yaşayan aile bireyleri interneti diğer gruplardan daha fazla bir kaynak olarak görmektedir. Çekirdek aile tipinde aile büyükleri, okul-öğretmen gibi yakın çevre öne çıkarken ayrı yaşayan aile bireylerinde ise internet, kitaplar ve arkadaşlar daha ön plandadır.

Kendini ifade etmeye ilişkin göstergeler, gençlerin toplumsal hayata katılımlarını ortaya koyabilmektedir. Toplumda ve ailede kendini ifade etme konusunda çekirdek ile geniş aile, çekirdek ve ayrı yaşayan aile bireyleri ile geniş aile arasında, ayrı yaşayan aile bireyleri lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu durum özellikle kendini ifade etmede geniş ailelerin daha sınırlı imkânlarla sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Büyük ebeveynlerin ve diğer hanelerin birlikte yaşadığı *geniş ailelerde* aile içinde ifade olanakları kısıtlanabilmektedir. Bu durum, toplumsal hayata katılımı diğer aile tiplerine göre daha dezavantajlı (zira geniş aile ilişkileri daha fazla vakit alabilmektedir) konumda bulunan geniş ailede yaşayan gençlerin toplumda kendini ifade etmede zorluk yaşamalarına neden olabilmektedir. Çekirdek ve ayrı yaşayan aile bireylerinin kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve toplumsal hayata katılabildikleri söylenebilir. Bu durum, ayrı yaşayan aile bireylerinin toplumsal alanda kendi ayakları üzerinde durma zorunluluğu ve daha fazla çalışmaları ile ilişkili olabilir. Başka bir araştırmanın sonuçlarına göre ailesinden ayrı yaşayan bekâr gençler, dışarıda vakit geçirmeye daha eğilimlidir (British Council, 2017: s. 18). Bu bağlamda ayrı yaşayan aile bireylerinin ve çekirdek ailede yaşayan gençlerin toplumsal alana daha fazla katılan, toplumlarına aktif bireyler olarak dâhil olan ve dış dünyayla daha fazla iletişim kuran gruplar olduğu görülmektedir.

Gençlerin hayatına yön veren *eğitim, para/zenginlik, idaller uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak* değerleri ile aile tipleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Mesleki başarı, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile, millî ve manevi değerler ve vatan sevgisi ile aile tipleri arasında ise anlamlı farklılık vardır. Mesleki başarı, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile değerlerinde geniş ile çekirdek aile arasında, geniş aile lehine anlamlı farklılık vardır. Millî-manevi ve vatan sevgisi değerlerinde çekirdek ile geniş aile arasında, çekirdek aile lehine fark vardır. Bu durum millî-manevi ve vatan sevgisi gibi ulus kimliğinin bir parçası olarak kabul edilen değerlerin orta sosyoekonomik grupta yer alan çekirdek aile tipinde güçlü olduğunu göstermektedir.

İnanç/din ve aile değerlerinde geniş ve çekirdek aile ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, geniş ve çekirdek aile lehine anlamlı farklılık vardır. Dindarlık düzeylerine bakıldığında geniş ve çekirdek aile ile ayrı yaşayan aile bireyleri arasında, geniş ve çekirdek aile lehine anlamlı farklılık vardır. İnanç/din ve aile konusunda ayrı yaşayan aile bireyleri diğer gruplardan farklılaşmaktadır. Yalnız yaşayan gençlerin aile ve inanç/din değerleriyle gündelik hayat pratiklerine yön verme oranlarının azaldığı söylenebilir.

Araştırmada gençlerin aidiyetlerinin aile üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Aile, mutluluk için gereklilikler listesinde ön sıradadır ve hayata yön veren değerler arasında da önceliklidir. TGA'da 1'den 5'e kadar puanların yer aldığı ölçekte ortalama gençlerin hayatına yön veren değerler arasında aile (4,46), vatandan (4,54) sonra en fazla önemsenen değerdir. 2017 yılında yapılan bir araştırmada gençler kimliklerinin başlıca kaynağı olarak ailelerini (%82) görmekte, 1'den 5'e kadar puanların yer aldığı ölçekte ortalama 4,6 güven puanıyla en çok güvendidikleri insanların da aile üyeleri olduğunu belirtmektedir (British Council, 2017: s. 23). Bu yönleriyle ailenin gençlerin hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır. Bununla birlikte aile, gençlerin kendilerini ifade etmede ve toplumsal hayata katılımlarında gençler tarafından bir engel olarak da nitelendirilmektedir. Aidiyet ve değer olarak merkezî bir konumda bulunsa bile aile, gençlerin gündelik hayatındaki pratikleri zorlaştırabilmektedir. Özellikle hayata yön veren değerlerde aile ve çocuk sahibi olmanın ayrı yaşayan bireylerde

“

Çekirdek ailede yaşayan gençler, geniş aile ve ayrı yaşayan aile bireylerine göre gelecekte daha fazla umutludur.

”

“

Diğer taraftan her üç grup için de para ve saygınlığın ilk sıralarda yer alması gençlerin aile, çocuk ve aşk gibi duygusal boyuttan ziyade statüye ilişkin kazanımları daha fazla önemsemesi dikkat çekicidir.

”

görece öneminin azalması, aileyle olan mesafe açıldıkça⁷ aileye ilişkin düşüncelerde de değişiklik olma ihtimalini göstermektedir. Bu bağlamda gençlerin aidiyetinin ve hayatın merkezindeki ailenin, gençlerin toplumsal hayata katılımlarını mümkün kılacak bir perspektif kazanmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir. Diğer bir deyişle gençlerin aileyle olan bağlarını zayıflatmadan topluma katılımlarını sağlayacak çözümlerin üretilmesinde ailenin ve sivil inisiyatiflerin rol alması önemlidir. Toplumsal hayata katılımında Türkiye'ye özgü gönüllülük düşüncesinin ekseninde gönüllülük çalışmalarının artırılması ve gençlerin kültürel etkinliklere katılımının teşvik edilmesi önerilmektedir.

7 2017'de yapılan bir araştırmada “Ailelerinden uzakta yaşayan üniversite öğrencileri, ailelerinden farklı olma hissini daha çok vurguluyor.” sonucuna ulaşılmıştır (British Council, 2017: s. 24).

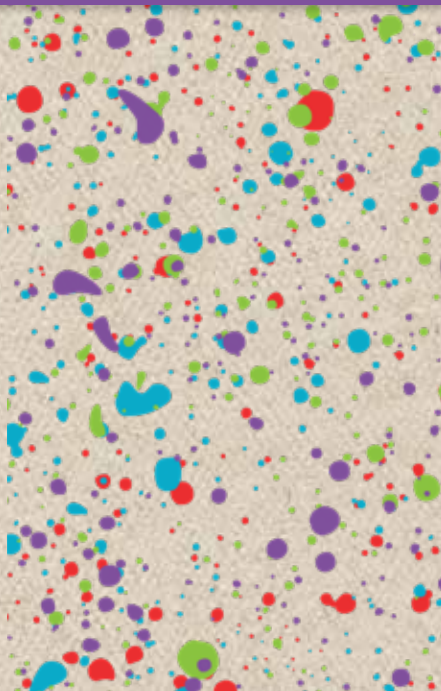
Kaynaklar

- British Council. (2017). *Next Generation Türkiye Gençlerin Sesini Dinlemek*. British Council. https://www.britishcouncil.org.tr/sites/default/files/h068_01_next_generation_turkey_report_final_tr.pdf
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(3), 209-215.
- Duben, A. (2012). *Kent, aile, tarih*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbay, F. (1990). Türkiye'de aile ve hane yapısı: dün, bugün, yarın. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, VII(1-2), 213-236.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Şentürk, M. (2019). Sosyal Etkileşim ve dayanışma açısından akrabalık ve komşuluk ilişkileri. *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi, 2018* içinde (ss. 268-311). Ankara: T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Timur, S. (1972). *Türkiye'de aile yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). *Yaşam memnuniyeti araştırması*. http://tuikweb.tuik.gov.tr/MicroVeri/YMA_2016/ozet-tablolar/index.html.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). *Türkiye ergen profili araştırması (TEPA)*. Ankara: Yazar.
- Welzel, C. (2010). How selfish are self-expression values? a civickness test. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 41(2), 152-174.

Gençlerin STK Katılımları Önündeki Engeller ve STK'lardan Beklentileri

Dr. Öğr. Üyesi **Muhammed Veysel Bilici**
Kırklareli Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi **Muhammed Veysel Bilici**

2005 yılında Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında "Çağdaş Erdem Etiği Bağlamında Din ve Ahlak İlişkisi" başlıklı yüksek lisans çalışmasını tamamladı. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında "Tüketim Toplumunda Dini Yaşamak: Sekülerleşme Paradigmasını Yeniden Okumak" başlıklı doktora çalışmasını tamamladı. Alanında yayınlanmış çeşitli kitap bölümleri ve makaleleri mevcuttur. İlgili alanları din sosyolojisi, kimlik sosyolojisi, ahlak sosyolojisi ve sanat sosyolojisidir. Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Öz

Nitel araştırma, "TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması" kapsamında İstanbul'da yaşayan 15-30 yaş arası 176 gençle telefon aracılığıyla yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmede, önceden hazırlanan tam yapılandırılmış soru formları kullanılmış ve katılımcılardan kendilerine yöneltilen sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Elinizdeki çalışmada iki ana tema bulunmaktadır. İlk tema "STK'lara Katılım, Sosyal Sermaye ve Güven" başlığı altında araştırmadan elde edilen verilerin analizini içermektedir. İkinci tema "STK'lardan Beklentiler" başlığı altında gençlerin STK algılarını sorunsallaştırmayı hedefleyen analizler içermektedir. Analizlerde öne çıkan bulgular sosyal sermaye çeşitleri, güven tipleri, maddi (materyalist) değerler ve maddiyat sonrası (post-materyalist) değerler kavramsallaştırmaları çerçevesinde yorumlanmıştır. Analizlerden öne çıkan en temel bulgular gençlerin köprü kurucu sosyal sermayeye sahip olmadıkları ve bu doğrultuda da stratejik güven tipinin genelleştirilmiş güven tipine oranla daha yüksek düzeyde mevcut durumu açıklayabildiği şeklinde özetlenebilir. Gençlerin, maddi sonrası değerlerden ziyade maddi ya da materyalist değerlere sahip oldukları belirtilmelidir. Gençler STK'ları hayırseverlik kurumları olarak algılamaktadır. Bu durumda STK üyeliği kendini gerçekleştirmenin, sorunlarını çözenin modern zamanlardaki en önemli kurumsal yöntemlerinden biri olarak algılanmaktan daha çok kendi yaşamsal imkânlarından feragat edilmesi gereken bir olgu olarak kavranmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sivil toplum kuruluşları, sosyal sermaye, bağlayıcı sosyal sermaye, köprü kurucu sosyal sermaye, stratejik güven, ahlaki genelleştirilmiş güven, kurumsal güven, maddi değerler, maddi sonrası değerler

Nitel araştırma, "TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması" kapsamında 2018 Haziran ayında, İstanbul'da yaşayan 15-30 yaş arası 176 gençle telefon aracılığıyla yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Nitel görüşmede, önceden hazırlanan tam yapılandırılmış soru formları kullanılmış ve katılımcılardan kendilerine yöneltilen sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Katılımcılardan, cevap vermek istemedikleri ya da sessiz kalmayı tercih ettikleri soruları geçerek diğerlerine cevap vermeleri istenmiştir. Elinizdeki çalışmada, gençlerin STK'lardan beklentileri ve üyeliklerini etkileme düzeyi yüksek olduğu düşünülen aşağıdaki sorular merkeze alınarak analizler gerçekleştirilmiştir.

1. Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz? Böyle hissetmenize sebep olan etmenleri bizimle paylaşır mısınız?
2. Ülkenin mevcut durumunu düşündüğünüzde Türk gençliğinin geleceğinin ruhsal, ekonomik, kültürel, dini ve siyasi açıdan nasıl değişeceğini düşünüyorsunuz? Bu şekilde düşünmenize neden olan etkenleri bizimle paylaşır mısınız?
3. Hayatınızda memnun olmadığınız durumlar size kendinizi nasıl hissettiriyor ve bu durumla başa çıkmak için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?
4. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu aktiviteleri yapmak size kendinizi nasıl hissettiriyor?
5. Mevcut gençliğin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu şartlarının düzeltilmesi adına ilgili kuruluşlardan beklenti ve talepleriniz nelerdir?
6. Çalışmalarını beğendiğiniz veya eleştirdiğiniz sivil toplum kuruluşları var mı? Bu kuruluşların hangi yönlerini takdir ediyor hangi yönlerini eleştiriyorsunuz?
7. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz? Eğer üye iseniz ne kadar süredir üye olduğunuzu ve kurumdaki görevlerinizi, eğer üye değilseniz herhangi bir STK'ya üye olmama nedenlerinizi ayrıntılı olarak belirtir misiniz?
8. Bir genç olarak toplumdaki sivil toplum kuruluşlarının öncelikli görevinin ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Analizlerde katılımcıların isimleri kullanılmamıştır. Bunun yerinde katılımcılar, "Ko" koduyla numaralandırılmıştır. Yukarıdaki soruların cevaplarından hareketle katılımcıların zamanlarını değerlendirme biçimleri, aidiyet hissettikleri bir grup olup olmadığı, sorunlarla baş etme biçimleri, gençlerin en önemli sorunları ve durumlarının ne olduğuna dair fikirleri ve bunlara dayalı olarak ilgili kurumlardan beklentileri anlaşılmasına çalışılmıştır. STK'larla ilgili soruya verilen cevaplardan hareketle STK beklentileri anlaşılmasına çalışılmıştır. Yukarıdaki sorular iki ana tema etrafında ele alınabilecek bir çerçeve sunmaktadır. İlk 7 soru, aidiyet duygusu ve sorunların çözümüne dair verilen cevapların yönlendiriciliğinde gençlerin sivil toplum açısından gerekli olan sosyal sermayeye sahip olup olmadıklarını ve buna bağlı olarak STK beğenileri ve üyeliklerini analiz etmek için kullanılmıştır. Sekizinci soru ise gençlerin STK'lardan beklentilerinin tartışılacağı veriler sağlamaktadır. Bu doğrultuda elinizdeki çalışmada iki ana tema bulunmaktadır. İlk tema ilk yedi sorudan hareketle "STK'lara Katılım, Sosyal Sermaye ve Güven" başlığı altında araştırmadan elde edilen verilerin analizini içermektedir. İkinci tema ise sekizinci soruya verilen cevaplardan hareketle "STK'lardan Beklentiler" başlığı altında gençlerin STK algılarını sorunsallaştırmayı hedefleyen analizler içermektedir. Analizler, bir STK'ya üye olanlarla olmayanlar kendi aralarında ayrıştırılmadan gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan STK üyeliği, araştırmaya katılan gençler arasında oldukça düşük bir orana sahiptir. TGSP Türkiye'nin Gençleri araştırmasının nitel bölümü verilerine göre 15-30 yaş grubunda gençlerin %94,4'ü herhangi bir STK'ya üye değildir. Üye olduğunu söyleyen %5,6'nın ifade ettiği kurumların %2,5'i aslında STK değildir. Bu araştırmanın nicel kısmında STK'larla ilgili herhangi bir soru sorulmadığı için sunulan rakamlar genel bir fikir vermekte ancak gençlerin genel durumunu tam olarak yansıtmamaktadır. Nitel araştırma sonuçlarına göre çalışmaları beğenilen STK'lar şu şekilde sıralanmaktadır: Kızılay, Lösev, Tema, Tügv. Diğer yandan, nitel araştırmadan elde edilen STK'lardan beklentiler ve gençlerin genel sorunları arasındaki korelasyona işaret ettiği düşünülen gençlerin ve Türkiye'nin en önemli on sorununun ne olduğuna dair istatistiksel veriler de bu bağlamda aşağıda tablolar biçiminde gösterilmektedir.

Tablo 1: TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması: Gençlerin En Önemli İlk 10 Sorunu		
	Frekans	Yüzde
Eğitimde sorunlar yaşanması	1.690	21,3
İş sahası eksikliği	1.653	20,8
Madde bağımlılığı (uyuşturucu vs.)	486	6,1
Geçim sıkıntısı yaşamaları	429	5,4
Cahillik	306	3,8
Parasızlık	292	3,7
Teknoloji bağımlılığı	268	3,4
Gelecek kaygısı	255	3,2
İnternet bağımlılığı	254	3,2
Sorumsuzluk	228	2,9

TGSP Türkiye'nin Gençleri araştırmasına katılanlardan 1.690 kişi (%21,3) eğitimde sorunlar yaşanmasını, 1.653 kişi (%20,8) iş sahası eksikliğini, 486 kişi (%6,1) madde bağımlılığını (uyuşturucu vs.), 429 kişi (%5,4) geçim sıkıntısı yaşamalarını, 306 kişi (%3,8) cahillliği, 292 kişi (%3,7) parasızlığı, 268 kişi (%3,4) teknoloji bağımlılığını, 255 kişi (%3,2) gelecek kaygısını, 254 kişi (%3,2) internet bağımlılığını ve 228 kişi (%2,9) sorumsuzluğu, gençlerin en önemli sorunları arasında görmektedir. Aşağıdaki tabloda ise araştırmaya katılan gençlerin Türkiye'nin en önemli on sorunu olarak gördükleri olguların istatistiksel dökümleri mevcuttur.

Tablo 2: TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması: Türkiye'nin En Önemli ilk 10 Sorunu

	Frekans	Yüzde
Ülke ekonomisi	2.432	30,6
İşsizlik sorunu	944	11,9
Eğitim sorunu	786	9,9
Terör	764	9,6
Ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı yaşanması	324	4,1
Adaletsizlikler, Adaletsiz ortam	194	2,4
Devlet sistemi, kötü yönetim	194	2,4
Eğitimsizlik	186	2,3
Doların yükselmesi	155	1,9
Siyasi karışıklıklar	151	1,9

TGSP Türkiye'nin Gençleri araştırmasına katılanlardan 2.432 kişi (%30,6) ülke ekonomisini, 944 kişi (%11,9) işsizlik sorununu, 786 kişi (%9,9) eğitim sorununu, 764 kişi (%9,6) terörü, 324 kişi (%4,1) ekonomik sıkıntılar, geçim sıkıntısı yaşanmasını, 194 kişi (%2,4) adaletsizlikler, adaletsiz ortamı, 194 kişi (%2,4) devlet sistemi, kötü yönetimi, 186 kişi (%2,3) eğitimsizliği, 155 kişi (%1,9) doların yükselmesini, 151 kişi (%1,9) siyasi karışıklıkları Türkiye'nin en önemli sorunu arasında görmektedir. Bu tablolardaki ilk üç sorun, nitel araştırma sonucunda, ülke gençliğinin sahip olduğu ve çözülmesini istediği ana alanları göstermektedir. Buna göre eğitimde sorunlar yaşanması, iş sahası eksikliği, madde bağımlılığı ve ülke ekonomisi hem gençlerin hem de ülkenin en önemli sorunları olarak öne çıkmaktadırlar. Aşağıda, genel durumu yansıtmalarından dolayı seçilen katılımcıların beyanlarına bakıldığında, STK'lardan beklentilerin büyük çoğunluğunun da bu sorunların belirleyiciliği altındaki taleplerden oluştuğu görülmektedir. Yukarıda bulunan tablolardan elde edilen istatistiksel sonuçlar ve nitel araştırmadan elde edilen bulgular arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Gençler, ülkenin ve kendilerinin en önemli sorunlarının ekonomi, eğitim, işsizlik ve madde bağımlılığı olduğunu düşünmektedirler. STK'lardan beklentileri de bu doğrultuda şekillenmektedir. Nicel araştırma bulgularında gençlerin herhangi bir gruba aidiyet hissedip hissetmedikleri de sorulmuştur. Aşağıda bu soruya verilen cevapların istatistiksel dökümü bulunmaktadır.

Tablo 3: Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	6.211	78,1	78,1	78,1
Hayır	1.183	14,9	14,9	93,0
Cevap yok	555	7,0	7,0	100,0
Toplam	7.949	100,0	100,0	

Tablo 3'e göre 6.211 kişi (%78,1) kendini bir topluma veya gruba ait hissetmekteken 1.183 kişi (%14,9) bir topluma veya gruba ait hissetmemekte, 555 kişi (%7) ise bu soruya cevap vermemeyi tercih etmektedir. Kendilerini bir topluma veya gruba ait hissetmeyenlerle bu soruya cevap vermeyenlerin yüzdeler oranlarını topladığımızda %21,9 gibi yüksek sayılabilecek bir kitle, aidiyet hissetme ile ilgili bir sorun yaşamaktadır. Bu durum gençlerin başarılı bir sosyalleşme sürecinden geçmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Nicel araştırmada gençlere aidiyet hissettikleri grupla ilgili doğrudan bir soru sorulmamıştır. Aşağıda nitel araştırma bulgularının analizinde görüleceği üzere gençlerin aidiyet hissettikleri gruplar öncelikli olarak aile, akrabalar, arkadaşlar ve mahalle olarak öne çıkmaktadır. Bundan hareketle, gençlerin aidiyet hissettikleri grupların daha çok ilk sosyalleşme aşamalarında etkin olan gruplar olduğu söylenebilir. İkinci sosyalleşme sürecinde elde etmeleri gereken vatandaşlık kültürü ve aidiyetlerinde bir sorun yaşadıkları belirtilebilir. Bu durum, vatandaşlık kültürüne sahip olmanın yanı sıra genelleştirilmiş bir güven duygusunun mevcudiyetinin gerekli olduğu STK katılımı ile ilgili önemli bir soruna işaret etmektedir. Gençlerin aidiyet hissettikleri grupların oldukça dar kapsama sahip olduğu ve buna binaen STK katılımlarını etkileyen en önemli hususlardan birinin topluma karşı güvensizlikten beslenen bir sosyal sermaye eksikliği bulunduğu belirtilebilir. Katılımcıların tamamına yakını, sorunlarının genel olarak maddi olduğunu, çözümlerini de bu doğrultuda bireysel bir çerçevede oluşturduklarını belirtmektedirler. Bu husus, aidiyet hissinin kapsamıyla birlikte gençlerin dünyayı kavrayışlarıyla ilgili önemli bir noktaya işaret etmektedir. Maddi sorunlar, yakın çevreyle ya da bireysel çözümlerle aşılmaya çalışılmakta ancak genel toplumsal ve siyasal alanda aktif katılımı besleyecek bir motivasyon sağlamamaktadırlar. Boş zaman geçirme alışkanlıkları da bu doğrultuda daha çok dinlenme, gezme, sosyal medyada vakit geçirme ya da sinemaya gitme biçiminde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, boş zaman geçirme alışkanlıkları da sorunlarını daha geniş toplumsal bağlamda çözmeye dönük olmaktan ziyade bireysel-psikolojik rahatlama yönelik aktivitelerden oluşmaktadır. İşaret edilen hususlar dikkate alındığında, gençlerin STK'lardan beklentilerini, ülkedeki sorunlardan hareketle belirledikleri ancak kendi sorunlarıyla ilgili çözüm yöntemleri konusunda sorunların çözümüne STK merkezli olarak aktif biçimde katılacak bir sosyal sermaye eksikliğine sahip oldukları belirtilebilir.

STK'lara Katılım, Sosyal Sermaye ve Güven

Bu başlıkta nitel araştırma bulgularından hareketle gençlerin STK'lara katılım oranlarında görülen düşüklüğün aidiyet hissettikleri grupların kapsamının, güven sınırlarının darlığının ve sorun çözme yöntemlerinin daha çok bireysel oluşunun temel nedeninin sosyal sermaye eksikliği olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak sosyal sermayenin ne olduğu ele alınmış, ardından Türkiye ile ilgili oldukça az çalışmanın bulunduğu bu alanda öne çıkan araştırmaların bulgularına yer verilmiş, TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın nitel bölümünden elde edilen verilerin bu kapsamda ele alınıp alınamayacağı tartışılmıştır. Fukuyama, sosyal sermayeyi "insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneği" (Fukuyama, 1998: s. 23) olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermaye, bireyler arası işbirliğini teşvik eden ancak resmî olmayan; "din, gelenek, ortak tarihî deneyimler ve diğer kültürel norm türlerinin bir yan ürünü" (Fukuyama, 2011: s. 3) olarak ölçülebilir ve gözlemlenebilir bir olgudur. Sosyal sermaye resmî olmaması noktasında ilk biçimini birinci sosyalleşme aşamasında bulabileceğimiz, toplumların kültürel hayatlarından beslenen ancak orayla sınırlı kalmayıp bireylerin kendi aralarındaki ekonomik, ahlaki, siyasi iş birlikleri ve çıkar çatışmalarında da belirleyici olan önemli bir olgudur. Fukuyama önemli bir tespitinde daha bulunmaktadır: "güven, ağılar, sivil toplum vb. sosyal sermaye ile ilişkilendirilenlerin hepsi sosyal sermaye nedeniyle ortaya çıkan fakat sosyal sermayenin kendisini oluşturmayan gölge fenomenlerdir. Sadece somutlaşmış normların herhangi bir kümesi sosyal sermayeyi oluşturmaz, onlar gruplarda işbirliğine yol açmalıdır ve bu yüzden sosyal sermaye karşılıklılık, güvenilir görev performansı, taahhütleri yerine getirme, dürüstlük gibi geleneksel değerler ile ilgilidir" (Fukuyama, 2011: s. 4). Cenker-Özek ise Putnam ve arkadaşlarının 1993 tarihli *Demokrasiyi İşler Kılmak: Modern İtalya'da Vatandaşlık Gelenekleri* isimli çalışmalarına referansla sosyal sermayeyi "vatandaşların ortak hedef ve çıkarları için iş birliği yapabilmelerini olanaklı kılan" toplumsal ağlarla birlikte "güven, dayanışma ve karşılıklılık gibi normları" ifade eden bir kavram olarak tanımlamakta ve sivil toplum kuruluşlarını sosyal sermayeyi üreten önemli kurumsal yapılar olarak ele almayı önermektedir (Cenker-Özek, 2018: s. 45). Her iki tanımın da işaret ettiği temel gerçeklik, sosyal sermaye ve sivil toplum kuruluşları arasında diyalektik bir kurucu ilişkinin varlığıdır. Diğer yandan Fukuyama, Dasgupta'ya referansla sosyal sermayenin hem pozitif hem de negatif dışsallıklar üretebileceğini (Fukuyama, 2011: s. 5) dolayısıyla her durumda olumlu toplumsallaşma biçimleri ortaya koyamayacağını belirtmektedir. Sosyal sermaye her zaman için bireysel düzlemde somutlaşmakta ancak bu onun pozitif veya negatif biçimde ortaya çıkmasını temin eden geniş bir toplumsal bağlam bulunmaktadır. Örneğin Asef Bayat Ortadoğu'daki STK'ların toplumsal eşitsizlikleri gidermek yerine var olan eşitsizlikleri daha da arttırdığını belirtmektedir. Ortadoğu'daki devletlerin patrimonyal işleyişi, çoğu vatandaş için sadakatlerinin karşılığında devlet egemenliğindeki ekonomik ağları tek alternatif geçim kaynağı haline getirmektedir (Bayat, 2016: s. 95). Bunun ardılı olarak da sivil toplum kuruluşlarının büyümek, etkin olabilmek ve işlerlik kazanmak için ihtiyaç hissettikleri siyasal fırsatlar yaratılamamaktadır (Bayat, 2016: s. 25). Sivil toplumun ihtiyaç hissettiği anlamda ekonomik, toplumsal

ve siyasal farklılaşmanın olmaması, farklı türden toplumsal hareketlerin ortaya çıkması ile sonuçlanmaktadır. Benzer biçimde bu yapı içerisinde ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları, toplumsal sorunları çözmek bir yana varlıklarını mevcut devlet merkezli ağlarda etkin olan elitlerin etkisi altında olmalarına borçlu olduklarından yeni türden toplumsal eşitsizlikler ve sorunlar ortaya çıkartmaktadır. Bu durumda "edilgen ağları" (Bayat, 2016: s. 161) kullanarak ortaya çıkan, devletin çeperlerinde etkin olan ancak devletle doğrudan karşı karşıya gelmeyen, sokakta ve gündelik hayat deneyimi içerisinde toplumsal sorunlara çözümler üreten ancak örgütlü bireylerden ziyade ortak çıkar ve sorun merkezinde gevşek olarak bir araya gelen bireylerin sürüklediği, STK fikrinin imlediği toplumsal hareketlerin dışında, farklı sosyolojik dinamiklere sahip toplumsal süreçler ortaya çıkmaktadır. Asef Bayat, bu hareketleri otoriteye karşı belirli ve sürekli bir hak talebi, ortak sembolik repertuar ve kurumsallaşmış bir "icraat dağarcığına" sahip olmamaları noktasında toplumsal gayri-hareket olarak tanımlanmaktadır (Bayat, 2016: s. 28). Burada dikkat edilmesi gereken husus, ideal anlamda hak arayışı temelli, politik sistemi denetleme fonksiyonu olan ve çeşitli grupların politik otoriteye karşı kendi çıkarlarını dillendirebilecekleri sivil toplum kuruluşlarının ancak belirli bir iktisadi ve politik sistem içerisinde ortaya çıkabilecek toplumsal örgütlenme biçimleri oldukları gerçeğidir. İkinci bir önemli nokta, sivil toplum kuruluşları devletle belli türden bir ilişki kurmanın yoludur ancak tek yolu değildir. Dolayısıyla STK'ların varlığı ya da yokluğu ancak ve ancak belirli bağlamlarda gördükleri işlevler üzerinden tartışılabilir.

İleriki satırlarda modern devlet ve sivil toplum ilişkileri ve Türkiye'de devlet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilerin tarihsel bağlamı çerçevesinde, genel boyutları itibarıyla tekrar ele alınacaktır. Bu noktada bireysel farklılıkları göz ardı ederek belirtecek olursak çalışmada ele alınan gençlerin STK ile ilgili algıları, beklentileri ve tutumları belli türden bir sosyal sermayenin egemenliği altındadır veya sivil toplum kuruluşları ile ilgili bir sosyal sermayenin varlığı veya yokluğu araştırmalarda genel bir örüntünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu genel örüntünün mahiyetini ise Putnam'ın tanımladığı biçimiyle bağlayıcı sosyal sermayenin köprü kurucu sosyal sermaye üzerindeki egemenliği tayin etmektedir. Putnam'a göre bağlayıcı sosyal sermaye "sizinle, bazı yönlerden önemli

“

Eğitimde sorunlar yaşanması, iş sahası eksikliği, madde bağımlılığı ve ülke ekonomisi hem gençlerin hem de ülkenin en önemli sorunları olarak öne çıkmaktadırlar.

”

benzerlikleri bulunan insanlarla bağlantınız"; köprü kurucu sosyal sermaye ise "sizden, bazı yönlerden, önemli farklılıkları bulunan insanlarla bağlarınız" olarak tanımlanabilir (Putnam, 1993'ten akt. Cenker-Özek, 2018: s. 47).

Diğer yandan, sosyal sermaye tartışmaları temelde bireylerin aidiyet duygularının kapsamından kaynaklı güvenle de alakalıdır. Bir ülkede vatandaşların güven çapları ne kadar genişse o ülkede sivil toplumun olumlu biçimde ortaya çıkması ve varlığını sürdürmesi o kadar olasıdır. Güven çapı, sosyal sermaye içeren grupların sahip oldukları işbirliği normlarına dayalı olarak söz konusu gruplar arasında işlevsel olan bir olgudur (Fukuyama, 2011: s. 6). Güven duygusu sahip olduğu kapsam, işleyiş ve normatif çerçeveye göre Eric Uslaner (akt. Erdoğan, 2006: s. 6) tarafından üç farklı türe ayrılmaktadır: Bunlardan ilki, karşılıklı çıkar beklentilerine bağlı olarak ortaya çıkan "stratejik" güven tipidir. İkinci güven türü ise ahlaki genelleştirilmiş güven duygusudur. Genelleştirilmiş güven duygusu, stratejik güven duygusunun aksine bireylerin nasıl davrandıklarından ziyade nasıl davranmalarını gerektiğine ilişkindir. Stratejik güven bireylerin karşılıklı çıkar ve davranışlarına bağlı olması noktasında daha kırılabilir ve dışsal bir karakter arz ederken genelleştirilmiş ahlaki güven daha içsel ve korunaklı bir mahiyet sahiptir. Üçüncü güven tipi ise bireyler arası olmaktan ziyade kurumlara yönelik güven duygusudur ve temelde stratejik güvene benzemektedir. Kurumlara yönelik güven duygusu siyasal sistem, bürokratik yapı ve yönetici, siyasetçi seçkinlerin bir ülkede vatandaşların ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin değerlendirilme biçimlerine bağlıdır. Erdoğan, Türkiye'nin genelleştirilmiş güven duygusu noktasında 45'inci sırada yer aldığını belirtmektedir (Norris, 2001'den akt. Erdoğan, 2006: s. 11). Dolayısıyla hem sosyal köprü kurucu sosyal sermaye hem de genelleştirilmiş güven duygusu eksikliği Türkiye'nin sivil toplum kurumları noktasında sahip olduğu en önemli sorunlar olarak yapılan çalışmalarda öne çıkmaktadır. Elinizdeki araştırmadan da benzer sonuçlar çıkması, cari koşullarda bir değişim olmadığı müddetçe sorunun devam edeceğini göstermektedir. Sivil toplumun varlığı bu çerçevede hem stratejik hem genelleştirilmiş hem de kurumsal aidiyet hissinin derinliği, kapsamı ve kesişimi ile şekillenmektedir. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir nokta, sivil toplum kavramının "bir ülkede (a) devlet ile topluma, (b) siyasi aktörler ve bürokrasi ile gönüllülüğe dayalı siyasi alan dışı örgütlenmeler ve etkinliklere, (c) kamusal alan ile özel alan arasında yer alan ya da bu alanlarda ortaya çıkan karmaşık ilişkilere işaret" (Keyman, 2006: s. 15) ettiğidir. Bu noktada sivil toplum ve modern devlet ile ilgili önemli olan birkaç hususun altını çizmek gerekmektedir.

Elinizdeki araştırma noktasında modern devlet ve sivil toplumla ilgili üç önemli husus öne çıkmaktadır. İlk ikisi bir olgu ve ideal durum olarak sivil toplum düşüncesinin ortaya çıkması ve işleyişiyle ilişkilidir. Diğeri ise batı dışı toplumlarda modernliğin deneyimlenme ve yeniden üretilmesiyle alakalı olarak hem teorik hem de pratik öneme sahip tarihsel bağlamın belirleyici etkisidir. İlk önemli husus, sivil toplum düşüncesinin günümüzde ele alındığı biçimiyle ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla yakından alakalı olduğu gerçeğidir. Bu durum sivil toplumu doğrudan doğruya vatandaşlık olgusuyla bağlantılı kılmaktadır. Giddens bu hususu şu şekilde ifade etmektedir:

"Sivil toplumun yerleşmesi doğrudan modern devlet biçiminin ortaya çıkışıyla bağlantılıdır ve böylece onunla gönderimsel bir bağlantı içindedir. Geleneksel devletlerde, çoğu gündelik hayat, en azından kırsal alanlarda, devletin idari gücünün dışında kalır. Yerel topluluklar çoğunlukla gelenekleri ve hayat tarzlarında özerktir ve idari aygıt çoğu kişisel etkinlik biçimine fazla müdahale etmez. Bununla beraber, bu dışsal alan sivil toplum değildir; o daha ziyade siyasal merkezin refleksif düzenine dışsal hayat tarzlarının sürdürülmesini temsil eder. Modern toplumsal formlarda devlet ve sivil toplum bağlantılı dönüşüm süreçleri olarak, birlikte gelişir. Bu sürecin önkoşulu, paradoksal olarak, devletin gündelik hayatın çoğu yönünü etkileme kapasitesinin artmasıdır. Sivil toplum devletin gündelik hayata nüfuzunun "öteki yanı" olarak yapılıdır. Hem devlet hem toplum, açıkça ifade edersek, modernitenin yerleştiği refleksif sistemler içinde iç gönderimlidir. Devlet/toplum ayrımı için geçerli olan kamusal/özel ayrımı için de geçerlidir. Özelin alanı iki anlamda kamusalın karşısında yer alır; ikisi de, tamamen modernitenin gelişiminin ürünü olmasalar da, bu gelişimle bağlantılıdır. Devlet ve toplum ayrımı bu karşıtlıklardan birine işaret eder. Kamusal alan devletin alanıyken, özel alan devletin gözetim etkinliklerinin tecavüzlerine direnen alandır. Devlet hukukun güvencesi olduğu için, "özel" bu anlamda kısmen bir hukuki tanım meselesidir. "Özel" sadece devletin alanına dâhil olmayan şey değildir, zira devlet aynı zamanda özel haklar ve ayrıcalıkları olumlu bir biçimde tanımlamaya hizmet eder." (Giddens, 2014: s. 193)

İkinci önemli boyut, sivil toplumun varlığı ve işleyişi vatandaşlıkla ilgili hukuki düzenlemeler kadar bir ülkedeki siyasal katılım kültürü ile yakından alakalıdır. Diğer bir ifadeyle hem hukuki hem de siyasal-kültürel yapılar bir ülkedeki sivil toplum olgusunu doğrudan etkilemektedir. Akal "Sivil Toplum'un da, sınırları çizilmiş kavramsal alan içinde ve Devlet'e göre, onun yanında, anlam yüklenebileceğini" (Akal, 1990: s. 9) işaret etmektedir. Wallerstein, sivil toplumun özellikle liberal devletlerle olan ilişkisinin karşılıklı kuruculuk ve meşruiyet çerçevesinde anlaşılabilirliğini belirtmektedir. Wallerstein, bu tespiti yaptığı satırların ardı sıra çok daha önemli bir noktaya işaret etmektedir: O'na göre tarihsel açıdan sivil toplumun en önemli işlevi "tehlikeli sınıfları uysallaştırma tarzı olmasının yanı sıra, devletin potansiyel yıkıcı şiddetini kısıtlama tarzıydı. Sivil toplumun inşası, on dokuzuncu yüzyılda Avrupa ve Kuzey Amerika'daki devletlerin faaliyetiydi..." (Wallerstein, 2003: s. 14). Sivil toplumun bu çerçevede üçüncü önemli boyutu devlet ve toplum ilişkilerinin karşılıklı kurucu, meşrulaştırıcı ve kontrol edici rollerinin ortaya çıktığı tarihsel bağlamlar ile ilgilidir. Daha önce Bayat'a referansla belirtildiği gibi toplum, ekonomi ve devlet arasında belirli bir farklılaşmanın gerçekleşmediği ülkelerde sivil toplumun ideal biçimde varlık bulması ve işlemesi söz konusu olamamaktadır. Diğer yandan sivil toplum düşüncesi vatandaşlık düşüncesi ve işleyişi ile yakından alakalıdır. Bu durum sivil toplumu doğrudan doğruya vatandaşlık kültürünün öğretildiği en önemli kurum olan ulus devlet kontrolündeki okul sistemi ile ilgili hale getirmektedir. Schnapper'in belirttiği gibi okul sadece siyasal ideolojinin öğretildiği kurumlar olmanın ötesinde sosyolojik anlamda ideal bir karaktere daha sahip olmalıdır: "siyasal toplumun yansıması biçiminde o da, öğrencilerin yurttaşlar gibi, ailevi ya da toplumsal niteliklerinden bağımsız, eşit muamele gördüğü kurgusal bir evren" yaratmalıdır (Schnapper, 1995: s. 143). Dolayısıyla "okul hem

soyut hem de somut anlamda, toplumsal yaşamda karşılaşılan eşitsizliklere, sivil toplumun devinimlerine göğüs gerebilmek için yaratılan bir alandır. Okul düzeni, yurttaşlığı gibi kişisellikten arınmış ve biçimseldir. Okul kurumunun oluşturduğu soyutlama çocuğa, siyasal toplumun soyut boyutunu anlamayı ve denetlemeyi öğretmelidir" (Schnapper, 1995: s. 143). Okulun bu noktada en temel önemi, ikinci sosyalleşmenin en önemli kurumlarından biri olarak devlet ve toplum arasındaki zımnî sözleşmenin mahiyetinin öğrencilere öğretildiği ve bu anlamda da vatandaşlık ile ilgili sosyal sermayenin üretildiği kurum olmasıdır. Dolayısıyla herhangi bir ülkedeki sivil toplum kuruluşları ile ilgili katılım sorunu, salt toplumsal alana ait olmanın ötesinde doğası itibarıyla politik iktidar ilişkilerinin ürettiği bir sorun olarak ele alınmak durumundadır. Bir diğer önemli boyut, toplumsal yapının denetiminde olan bir bağlamda güven çapının ilk sosyalleşme çevresini aşmakta zorlanacak olmasıdır. Salt ekonomik rasyonalitenin egemenliği altında, prosedürel ve çıkarı dayalı bireyselci güven türü; politik sistemin egemenliğinde ise siyasi otoritenin denetimini ve sınırlandırılmasını zorlaştıracak patrimonial ilişkilerden kaynaklı kurumsal güven türü egemen olacaktır. Sivil toplumun ihtiyaç hissettiği "genelleştirilmiş güven" ve buna bağlı sosyal sermaye bu açıdan hem toplumsal, ekonomik, politik alanlar arasında kurumsal farklılaşmayı hem de bu farklılaşmanın belli bir dengede olmasını gerektirmektedir. Türkiye özelinde toplumsal, ekonomik sistemler ile devlet arasındaki ilişki, sivil toplum kuruluşlarının işleyişi noktasında önemlidir. Bu kapsamda Fuat Keyman Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının üç önemli tarihsel evrede incelenebileceğini belirtmektedir.

Keyman'a göre ilk dönem 1923-1980 arası kapsayan, devletin çeşitli vasıta ve yöntemlerle baskın ve egemen bir rol oynadığı, kendi denetimi dışında toplumsal alanda ortaya çıkabilecek herhangi bir güç odağını engellediği dönemdir. Bu dönemde "devlet, toplumdan tamamen bağımsız şekilde işleyerek ve toplumu dönüştürme kapasitesinin üstten geldiğini varsayarak ayrıcalıklı ve egemen bir özne olarak hareket etmiştir" (Keyman, 2006: s. 23). Keyman, 1945 sonrası çok partili demokrasi döneminde de "güçlü devlet geleneği, ulusal kalkınmacılık anlayışı, organik toplum görüşü ve cumhuriyet dönemi vatandaşlık modeli" (Keyman, 2006: s. 25) gibi yapısal unsurların egemenliğini devam ettirdiğini ve sivil toplumun bu çerçevede çok da varlık bulamadığını belirtmektedir. Bu dönemin, 1980 sonrası ekonomik ve ona bağlı olarak toplumsal yapıda ortaya çıkan radikal dönüşümler sonucunda sona erdiğini ve ikinci dönemin başladığını belirtebiliriz. İkinci dönem, 1980-2000 yılları arası kapsamaktadır. Bu dönem, 12 Eylül darbesi sonrası koşullarda dünya ekonomisinde neo-liberal dönüşümün yaşanmasına paralel bir biçimde ulusal kalkınmacılık ve bağlı politik sistemin büyük ölçüde değiştiği bir sürece işaret etmektedir. Ulusal kalkınmacılık yerine "devlet ekonomi ilişkilerinin düzenlenmesi gittikçe neo-liberalizmin "bireysellik", "serbest piyasa" ve "minimal devlet" söylemleri tarafından dikte edilir hâle geldi" (Keyman, 2006: s. 27). Devlet ve ekonomi arasındaki ilişkilerin farklılaşmasına paralel olarak birinci dönemin korporatist ekonomik modeline (Parla, 1993) dayalı organik toplumcu modeli yerine toplumdaki çeşitli grupların kimlik/farklılık taleplerinin ortaya çıkması, ikinci dönemin önemli özelliklerinden biridir. Diğer yandan 1980 sonrası süreç, aynı za-

manda temel bir zihniyet dönüşümünün yaşandığı dönemdir. Göle'nin bu konudaki yorumunu, değişimi oldukça iyi betimlediği için aynıyla alıntılanak uygun olacaktır:

"Siyasetteki zaman kavramı da piyasa ekonomisine paralellik göstererek değişime uğradı. 1970'li yılların devrimci, gelecekteki bir zamana sıçrama yapmak isteyen siyaseti yerini güncel sorunların siyasallaşmasına bıraktı. Böylelikle ilk defa deniz kaplumbağaları, deterjanlar gibi çevreyi, sağlığı, bugünü ve kişiyi ilgilendiren sorunlar siyasetin gündemine girdi. Bilinç bugünleştirdi, kişiselleştirdi. 1960'lann ve 1970'lerin geleceğe (devrim) ve kolektif bilince (sınıfa ya da halka) dayanan siyasal değişimi yerini girişimcilik üzerinde yükselen, bugünden evrilen değişime bıraktı. Başka bir deyişle, sivil toplumun gelişmesi ile siyasetin gelecekte bugüne, devletten bireye, soyuttan somuta doğru eksen değiştirmesi mümkün oldu. Kısacası değişim kavramının kendisi değişime uğradı. Zaman kavramı bugüne indikçe, değişim, "ilericilik" bilincinden "modernist" bilince doğru evrildi. Zira Habermas'ın deyişiyile "modernizm" bugüne ait olan bilincimizin bileylenmesidir. İşte 1980'li yıllarda Türkiye ilerilicilikten modern zamanlara geçiş yaptı" (Göle, 2011: s. 7)

Bu yeni durum Türkiye'de farklı biçimler ve doğrultularda sivil toplum kuruluşlarının önünü açmıştır. Ancak daha önce vurgulandığı gibi gerekli sosyal sermayeye ve siyasal fırsatlara sahip olmayan toplumlarda sivil toplum kuruluşları mevcut sorunların daha da derinleşmesine sebebiyet verebilir. Bu açıdan söz konusu dönemde devletin toplumsal alanı tümüyle serbest bırakmadığı da vurgulanmalıdır. Örneğin, Cumhuriyet'in 75'inci yıl kutlamalarında o dönemki devlet yönetiminin desteklediği STK'lar, toplumun belli bir kesiminin diğerlerini siyasal katılım ve ekonomik fırsat eşitliklerinden dışladığı bir sürecin ana aktörleri olarak öne çıkmışlardır (Özyürek, 2011: s. 176-183). Özyürek, neo-liberal dönemde yeni bir siyasetin (hükümetlilik) ortaya çıktığını ve bu yeni siyasette "devletin dışında konumlanmış şekliyle piyasanın, mahremiyetin ve iradeciliğin sembolizmi gittikçe hegemonik bir hal aldığından, siyasetin sembolik merkezi"nin çözümediğini, tam aksine kamusal kurumlardan sivil toplum alanına taşındığını savunmaktadır (Özyürek, 2011: s. 13). Özyürek, neo-liberal dönemde devletin kendisini piyasa ilişkileri çerçevesinde sivil toplum kuruluşları üzerinden yeniden tahkim etme gücüne kavuştuğuna işaret etmektedir. Buna rağmen iktisadi ve siyasal alanlardaki yapısal dönüşümleri dikkate aldığımızda Türkiye'de sivil toplum fikrinin kendisini nispeten devletten bağımsız bir "örgütsel yaşam alanı ve demokratikleşme için gerekli hayati alan olarak var etmesinin" (Keyman, 2006: s. 29) bu süreçte gerçekleştiği de düşünülebilir. Üçüncü safha, 2000 sonrasını kapsamaktadır. Keyman'a göre bu dönemde devlet elitlerinin ve politik aktörlerin güvenlik, demokrasi ve ekonomik sürdürülebilirlik olgularını birbirleriyle ilişkili olarak tasavvur etmeleriyle birlikte sivil toplum örgütleri salt araçsal bir konumdan sıyrılmış ve bu durum onların süreci yönlendiren etkili aktörler olarak algılanmalarına sebep olmuştur (Keyman, 2006: s. 30-31). Keyman'ın Türkiye'de devlet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkileri dönemselleştirmesi, esasında Türkiye'nin iktisadi alanda geçirdiği dönüşümler kadar uluslararası arenada izlediği politikalarla da alakalıdır. 2000 sonrası süreç, Avrupa Birliği'nin etkisinin açık olduğu bir dönemdir. Ayrıca Keyman'ın çalışmasını yayınladığı yılın 2006 olduğunu hatırladıkça fayda bulunmaktadır. Türkiye'de sivil toplum ve devlet arasındaki ilişkiler sadece ekonomik, siyasal alanlarda ortaya çıkan

yapısal temel dönüşümler ve uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin izlediği politikalar tarafından belirlenmekle kalmamakta, aynı zamanda iç politik gelişmeler de bu ilişkileri ciddi şekilde etkilemektedir. Örneğin Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 2019 yılında yayınladığı *Türkiye Gençlik STK'ları Profili* başlıklı raporda 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve sonrasında yaşanan süreçlerin vatandaşların STK'lara olan güvenini ve bakış açısını ciddi biçimde olumsuz etkilediği kaydedilmektedir (Önder, Akın ve Ayhan, 2019: s. 50).

Bundan sonraki satırlarda nitel araştırma bulgularından hareketle yukarıda ele alınan *bağlayıcı ve köprü kurucu sosyal sermaye türleri*; stratejik, genelleştirilmiş ve kurumsal güven tipleri ile birlikte gençlerin STK beklentilerini belirleyen unsurlar kadar bu beklentilerin gerçekleşmesi süreçlerinde çoğunlukla pasif bir beklenti içinde olmalarının nedenleri tartışılacaktır. Bu noktada benzer bir çerçeveye sahip olan iki önemli araştırmanın bazı bulgularını paylaşmak faydalı olacaktır. Bunlardan ilki, Cenker-Özek'e ait 2018'de yayınlanan *1990'lardan Günümüze Türkiye'de Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum: Bölgeler Arası Bir Karşılaştırma* adlı çalışmadır. Cenker-Özek bu çalışmada Dünya Değerler Araştırması'nın 1994-2014 arası topladığı verilerinden hareketle 1990'lardan günümüze Türkiye'de STK'lara katılımların zaman içerisinde değişen yapısını, sivil toplumun sosyal sermaye üretebilme kapasiteleri ekseninde tartışmaktadır (Cenker-Özek, 2018: s. 45). Diğer önemli bir araştırma da 2008 yılında kitap bölümü olarak yayınlanan *İstanbul Gençliği: STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu?* başlıklı çalışmadır. Söz konusu çalışma İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi tarafından gerçekleştirilen 2006 tarihli *İstanbul Gençliği - Eğitim Bir fark Yaratıyor mu?* araştırmasının verileri kullanılarak hazırlanmıştır. *İstanbul Gençliği - Eğitim Bir fark Yaratıyor mu?* araştırması, yaşları 15-24 arası değişen 1.014 gençle yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonuçlarına göre gençlerin 120'si (%11,7) spor kulüplerine, 142'si (%13,8) diğer dernek ve kuruluşlara üyedir. Gençlerin 767'si (%74,5) ise hiçbir kuruluşa üye değildir. İstanbul Gençliği: STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu? başlıklı çalışmada, nihai analizler spor kulüplerine üye olan gençler dışarıda bırakılarak STK'lara üye olan gençlerin üye olmayanlara kıyasla belirgin özelliklerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır (Yentürk ve ark., 2008: s. 332).

Cenker-Özek, araştırmayı sosyal sermaye kavramı etrafında şekillendirmiştir. Buna göre STK katılımının demokratik süreçleri etkileyebilmesi için farklı alanlarda faaliyet gösteren STK'ların belli bölgelerde yeterli yoğunlukta ve sürekli olarak var olmaları gerekmektedir (Cenker-Özek, 2018: s. 52). Elinizdeki çalışma, STK'ların en yoğun ve sürekli olduğu İstanbul odaklı olduğu için Cenker-Özek'in sosyal sermayenin hem ortaya çıkması hem de etkin olmasının koşulu olarak altını çizdiği STK'ların sahip olması gereken yoğunluk ve süreklilik boyutları verili olarak kabul edilebilir. Buna rağmen TGSP araştırmasında gençlerin büyük kısmının herhangi bir STK üyeliğinin bulunmaması, genel olarak İstanbul'daki STK'ların özeldiği ise gençlik STK'larının başarısız olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak nitel araştırmada gençlerin sosyoekonomik olarak seviyelerini ölçecek yeterli veri toplanamamıştır. Bu açıdan sosyal sermayenin STK'lar tarafından üretilmesinin yanı sıra gençlerin yeterli sosyal sermayeye sahip olmadıkları da kuvvetli bir ihtimal şeklinde, araş-

tırmanın örtük sonuçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Daha önce vurgulandığı gibi, STK'ların varlığı ve onlara olan üyelikler toplum, ekonomi ve devlet arasındaki belli ve dengeli bir farklılaşmaya dayalı olarak mümkün olabilmektedir. O halde bir diğer önemli sorun, gençlerin sahip oldukları sosyal sermayeyi STK bağlamında aktifleştirebilecekleri yapısal açıdan uygun bir ortamın sağlanmamasıdır.

Dünya Değerler Araştırması'nın (DDA) bu noktadaki önemi, Türkiye ölçeğinde 1990'lar boyunca STK üyelikleri hakkında DDA verisi dışında temsili örneklerle dayalı, STK katılım oranlarını gösteren veri eksikliğinin söz konusu olmasıdır (Cenker-Özek, 2018: 55). DDA araştırmasında kapsamında katılımcılara aşağıdaki STK'lara üye olup olmadıkları sorulmuştur:

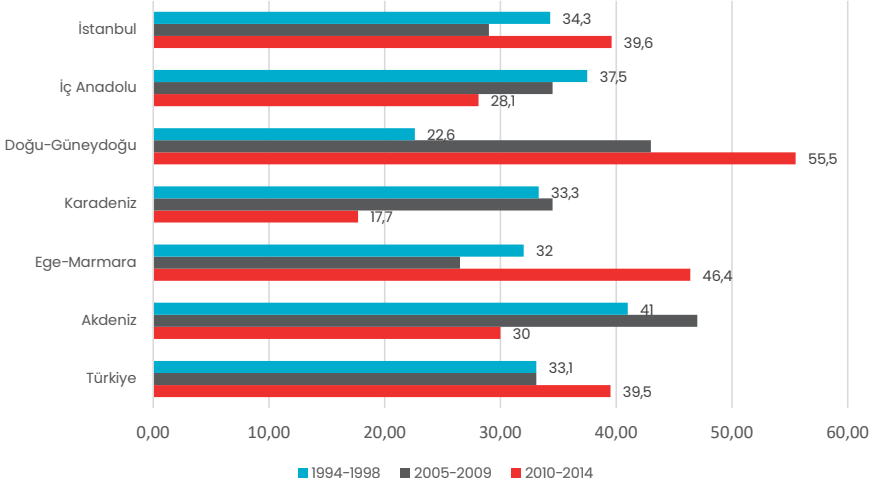
DDA'nın Üç Döneminde de Sorulan STK'lar

Dini dernek, vakıf, kuruluş, cami yaptırma derneği vs.
Spor klüpleri; boş zamanları değerlendirme kuruluşları
Eğitim, sanat, müzik gibi alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlar
Sendika
Siyasi parti
Çevreci kuruluşlar; çevre koruma dernekleri, vakıfları
Meslek kuruluşları (örneğin meslek odaları, esnaf odaları, barolar)
Hayır kuruluşları; yardım dernekleri; insani örgütler
Belirtilenler dışında başka kuruluşlar

Yukarıdaki STK türlerinin geneli dikkate alındığında DDA verilerine göre Türkiye'de hem 1990-2000 yılları arasında hem de 2000'li yıllarda STK katılım oranlarının en az yüzde elli veya daha fazla seviyede düştüğü görülür (Cenker-Özek, 2018: s. 55). Bu eğilim, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri dışında kalan tüm bölgeler ve İstanbul için de geçerliken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2005-2014 arasında gözlenen artış dikkat çekicidir (Cenker-Özek, 2018: s. 55).

Tablo 4: Türkiye ve bölgelerinde STK'lara katılanlar içerisinde gençlerin oranı, 1994-2014 (%)

(Cenker-Özek, 2018: s. 67)

DDA verilerinden hareketle oluşturulan Tablo 4'e göre, Türkiye'de STK'lara üyelik noktasında genel eğilimin aksine gençlerin STK üyeliklerindeki oranlarında bir artış söz konusudur. Tablo 4'e göre gençlerin STK üyeliklerinde oranlarının düzenli olarak gerilediği tek bölge İç Anadolu bölgesidir. Karadeniz bölgesinde de 1994-1998 arasında %33,3 olan oranın, 2010-2014 arasında %17,7'ye gerilediği görülmektedir. Gençlerin STK'lara katılım oranlarındaki en büyük artış, %22,6'dan (1990-1994), 2010-2014 arasında %55,5'e çıkan katılım oranıyla Doğu-Güneydoğu bölgesinde gözlemlenmektedir. Türkiye genelinde gençlerin STK katılımı 1990-1994 arasında %33,1'den 2010-2014 arasında %39,5'e yükselmiştir. Buradan hareketle gençlerin STK'lara gittikçe artan bir biçimde ilgi ve katılım gösterdikleri söylenebilir. Ancak oran değişimleri bölgesel düzeyde farklılıklar göstermektedir. Cenker-Özek, STK'ların yeterli düzeyde sosyal sermaye üretmesine de söz konusu dönemde kadın ve gençlerin STK'lara katılımında oransal bir artış olduğunu ve bunun köprü kurucu sermayenin zaman içinde arttığı şeklinde yorumlanabileceğini belirtmektedir (Cenker-Özek, 2018: s. 72). Ancak Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Türkiye Gençlik STK'ları Profili adı altında düzenlediği çalışmaya ve yaptığı anket araştırmasına katılan 975 STK temsilcisinin %12'si kadın, %88'i erkek olarak belirlenmiştir. Söz konusu rapora göre bu bilgiler Türkiye genelinde kadın ve erkek dernek üye oranları ile paralellik göstermektedir (Önder, Akın ve Ayhan, 2019: s. 41). Dolayısıyla özellikle kadınların STK üyeliklerinde bir artış olmasına rağmen STK'larda erkek ağırlıklı bir temsiliyetin olduğu görülmektedir.

İstanbul Gençliği: STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu? başlıklı çalışmada elinizdeki araştırma açısından öne çıkan en önemli bulgular, STK üyesi gençlerin sosyoe-

ekonomik koşulları, güven duyguları ve değer yargıları ile ilgilidir. Yentürk ve arkadaşlarının STK üyesi olan ve olmayan gençlerle ilgili elde ettikleri bulguların öne çıkanları aşağıdaki gibidir:

- STK üyesi olan gençlerin ebeveynlerinin eğitim seviyeleri, olmayanlara göre önemli ölçüde yüksektir. STK üyesi olan gençlerin annelerinin üniversite mezun olma oranları % 7,7 iken olmayanların annelerinin üniversite mezunu olma oranları % 3,5'tir. Bu oranlar babalar için sırasıyla % 14,9 ve % 9,3 olarak tespit edilmiştir.
- STK üyesi gençlerin aileleri daha eğitilmiş olmalarının yanı sıra hane geliri açısından da diğer ailelere göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. STK üyesi olan gençlerin ailelerinin ev sahipliği oranı % 85'tir. STK üyesi olan bir gencin genel olarak banka hesabı, kredi kartı, bilgisayar ve internet olanakları bulunmaktadır.
- STK üyesi olan gençler literatürde "maddi sonrası (kimlik, kültür, çevre ile ilgili) değerler" olarak ifade edilen değerleri mümkün kılan sosyoekonomik açıdan gelişmiş çevrelerde yaşamaktadırlar.
- STK'lara üye olan gençler, olmayanlara göre dünya meseleleri ile daha fazla ilgilidir. STK'lara üye olmayan gençlerde aile ortamı, yakın çevre ve dinî yaşam daha önemliken STK'lara üye olan gençlerde yakın çevre dışında olan bitene ilgi birinci sırada yer almaktadır.
- STK'ya üye olanlar için ikinci sırada olan maceracılık/keşfetme merakı ise hiçbir derneğe üye olmayanlarda ilk 14 tercihin içine girmemiştir.
- STK üyesi olan gençlerde statü merakının fazla olmasının yanısıra giysi, kitap/dergi gibi materyallere daha fazla para harcama alışkanlığı tespit edilmiştir.
- STK'lara üye gençler sırasıyla en çok "Ordu", "STK" ve "Hükümete" güvenmekteyken üye olmayan gençler sırasıyla en çok "Ordu", "Cumhurbaşkanlığı" ve "Sağlık/Sosyal Güvenlik Kurumları"na güvenmektedirler. STK'lara üye olan gençlerin STK'lara güveni yüksekken TBMM'ye güvenleri oldukça düşük çıkmaktadır (Yentürk ve ark., 2008: s. 333-341)

Aşağıda TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın nitel araştırmalarından genel örneklem grubunu aidiyet, boş zaman değerlendirme, sorun çözme, gençlerin sorunlarının tespiti ve çözümü ve STK üyeliği noktasında temsil etme potansiyeline sahip 10 örnek seçilmiştir. Bu örnekler hiçbir yorum yapılmadan verildikten sonra elde edilen bulgular hem yukarıdaki kavramsal çerçeve açısından hem de Cenk-Özek ve Yentürk ile arkadaşlarının kaleme aldığı araştırmaların sonuçları ile kıyaslanacaktır. Öncesinde önemli bir hatırlatmada bulunmak gerekmektedir. TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın nitel bölümü verilerine göre 15-30 yaş grubunda gençlerin %94,4'ü herhangi bir STK'ya üye olmadığı, üye olduğunu söyleyenlerin %5,6'sının ifade ettiği kurumlardan %2,5'inin aslında STK olmadığı sonucu çıkmıştır. Bu oranların, Türkiye ortalamasının ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin İstanbul gençleri arasında yaptığı araştırma sonucunda elde edilen oranın (%13,8) altında olduğu düşünüldüğünde araştırmanın bu noktadaki bulgularının güvenilirliği tartış-

malıdır. Ancak analizde STK üyelik oranlarından ziyade gençlerin neden STK üyesi olmadıkları sorunsallaştırıldığından nitel araştırma sorularına gençlerin verdikleri cevaplar hem Cenker-Özek'in DDA verilerine dayalı analizleri hem de Yentürk ve arkadaşlarının araştırma bulguları ile paralel sonuçlara işaret etmektedir. Nitel araştırmadan genel örneklem grubunun eğilimlerini, 10 katılımcının giriş kısmında belirtilen ilk 5 soruya verdikleri cevaplardan hareketle aşağıda sunulmuştur:

- Görüşme yapılan K002 25 yaşında evli bir kadındır. K002 açık öğretim sosyoloji bölümünde okumakta ve aynı zamanda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çocuk evlerinde (bakım elemanı) olarak çalışmaktadır. Boş vakitlerini vardiyalı çalıştığı için genelde evde dinlenerek geçirmekle birlikte ailesi ile zaman geçirmekte, arada sinemaya gitmekte, yürüyüşe çıkmaktadır. Bir guruba aidiyet hissetmeyle ilgili soruya cevap vermemektedir. Sorunlarıyla baş etme yöntemi olarak "çevreme bakıp işsizlikler, hayat şartlarını düşününce baş ediyorum" diye cevaplamaktadır. Gençlerin en önemli sorununu "düşünemeyen, kullanılan maddelerin esiri olan, aileden toplumdaki uzak bireyler" olmaları şeklinde ifade eden katılımcı, ilgili kurumlardan özellikle teknoloji bağımlılığı ile ilgili tedbirler geliştirilmesini istemektedir. Katılımcının beğendiği ve üye olduğu herhangi bir STK bulunmamaktadır ve üye olmama sebebi olarak herhangi bir sebep belirtmemiştir.
- Katılımcılardan K003 20 yaşında, ortaokul mezunu ve özel sektörde çalışan bir kadındır. Boş vakitlerini deniz kenarında yürüyüş yaparak, sporla ve sinemaya giderek geçirmektedir. Kendisini mahallesine ve ailesine ait hissetmekte ve bir gruba aidiyetinin en önemli sebebi olarak "aile bağlarının kuvvetli oluşunu" görmektedir. Sorunlarla baş etme yöntemiyle ilgili soruyu "yok" diye cevaplamıştır. Gençlerin en önemli sorununu acelelik ve bencilik olduğunu düşünmekte ve ekonomik sebeplerden kaynaklı gelecek kaygısının önemine işaret etmektedir. Gençlerin uyuşturucu sorunu olduğunu ve ilgili kurumların bu noktada tedbir alması gerektiğini belirtmektedir. Üye olduğu herhangi bir STK olmayan katılımcı, bunun gerekçesi olarak zaman yokluğunu göstermektedir. En beğendiği STK olarak Kızılay'ı belirtmektedir.
- Görüşme yapılan gençlerden K007 21 yaşında, üniversite öğrencisi ve ailesi ile yaşamakta olan bir erkektir. Boş vakitlerinde arkadaşlarıyla gezen katılımcı kendisini hiçbir gruba ait hissetmemektedir. Gençlerin en önemli sorunları olarak baskı altında olma, parasızlık, kültürünü ve dinini bilmemeyi ifade etmektedir. Sorunlarla baş etme yöntemiyle ilgili soruya bir cevap vermemiştir. Gençlerin sosyal medyada fazla vakit geçirdiklerini ve hissiz olduklarını belirterek ilgili kurumlardan bunu düzeltmek için eğitim şartlarının iyileştirilmesini talep etmektedir. Üye olduğu, beğendiği herhangi bir STK bulunmayan katılımcı, üye olmama gerekçesini "ihtiyaç duymama" biçiminde ifade etmiştir.
- Görüşme yapılan gençlerden K008 23 yaşında, üniversite mezunu, çalışan ve ailesiyle yaşayan bir kadındır. Boş zamanlarında arkadaşlarıyla gezmekte ve kendisini en çok arkadaş grubuna ait hissetmektedir. Gençlerin en önemli sorunlarına yönelik soruya "boşlukta hissetmeleri" ve parasız olmaları şeklinde

cevap vermiştir. Sorunlarla başa çıkma yöntemine ilişkin soruya cevap olarak "yok" demiştir. Gençlerin başıboş ve geleceği düşünmeyen bireyler olduğunu, ilgili kurumların ise onlara iş bulması gerektiğini düşünmektedir. Beğendiği ve üye olduğu herhangi bir STK bulunmayan katılımcı, üye olmama sebebi olarak "gerek duymuyorum" cevabını vermiştir.

- Katılımcı K010 ise 27 yaşında, üniversite mezunu, esnaflık yapan, bir bekâr erkektir. Boş zamanlarını müzik dinleyerek, arabayla gezerek, arkadaşlarıyla sohbet ederek, futbol ya da basketbol maçlarını izleyerek geçirmektedir. Kendisini en çok ailesine ait hissetmekte ve bu aidiyet hissini anne-babasının onu geleceğe hazırlaması, ona bakmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Sorunlarıyla baş etme yöntemi olarak "çözmeye çalışırım kimisini çözer, kimisini çözemem" şeklinde cevap vermiştir. Gençlerin en önemli sorunlarıyla ilgili soruya "işsizlik, kültürsüzlük, dini bilmemek, siyasetle uğraşmamak, toplumsal yozlaşma" şeklinde cevap vermiştir. Dolayısıyla sorunlarıyla genel olarak tek başına mücadele ettiğini düşünebiliriz. Diğer yandan ekonominin gittikçe kötüye gittiğini ve bundan dolayı ilgili kurumların eğitim sistemini düzelterek üretime yönelik istihdam politikaları benimsemesi gerektiğini düşünmektedir. En beğendiği STK Kızılay olan katılımcının herhangi bir STK üyeliği bulunmamakta, üye olmama gerekçesi olarak da vakit yokluğunu gerekçe göstermektedir.
- Katılımcılardan K015 21 yaşında, yurtdışında hukuk eğitimini tamamlamış, staj aşamasında olan bir kadındır. Boş vakitlerini sinemaya giderek, kulüplerde eğlenerek ve arkadaşlarıyla bir araya gelerek geçirmektedir. Kendisini herhangi bir gruba ait hissetmemektedir. Sorunlarıyla başa çıkma yöntemiyle ilgili soruya "üzülerek izliyorum" biçiminde cevap vermiştir. Gençlerin gergin, kaygılı, umutsuz ve muhalif olduğunu ve bu durumunun sorumlusunun mevcut iktidar olduğunu düşünmektedir. Gençlerin genel olarak gelecek kaygısı taşıdığını ve ümitsiz olduğunu belirterek ilgili kurumlardan beklentisini "medeniyet seviyesi yükselmiş bir ülke hayal ediyorum" şeklinde ifade etmiştir. En beğendiği STK'nın "Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği" olduğunu belirtmekte ancak üye olduğu bir STK ismi vermemektedir. Üye olmama gerekçesi olarak herhangi bir cevap vermemiştir.
- Katılımcılardan K021 18 yaşında, lise öğrencisi ve ailesiyle birlikte yaşamakta olan bir erkektir. Katılımcı boş vakitlerini üniversiteye hazırlanarak, spor yaparak, gezerek, araba sürerek ve sosyal medya kullanarak geçirmektedir. Kendisini ailesine, faaliyette bulunduğu vakfa ve arkadaşlarına ait hissetmektedir. Aidiyet hissetme gerekçesi olarak "güven, samimiyet, eş, dost olmaları" gibi gerekçeler ileri sürmektedir. Sorunlarıyla baş etme yöntemiyle ilgili soruya "dostlarla dertleşerek çözüm yolları aramak" biçiminde cevap vermiştir. Gençlerin en önemli sorunları olarak ruhsal açıdan kötü olmaları, ekonomi ve eğitim gibi unsurları belirtmekte, gelecekte gençlerin hem daha dindar hem de daha siyasal olacaklarını düşünmektedir. Aynı zamanda şunları kaydetmektedir: "dinden uzak, sosyal medya bağımlısı, uyuşturucu kullanan,

atalarını unutan, örf adetten uzaklaşan bir gençlik" bulunmaktadır ve ilgili kurumların bu doğrultuda gençlere önem vermesi, kaliteli eğitim sağlaması, maddi-manevi destek sağlaması ve sağlıkla ilgili koruyucu tedbirler almasını beklemektedir. Katılımcı 3 yıldan beri TÜGVA'ya üyedir ve vakfın kendi oku-
lundaki yönetim koordinatörlüğünü üstlenmiştir.

- Mülakat yapılanlardan K024 19 yaşında işçi, ailesiyle yaşayan, maddi durumunun kötü olduğunu belirten bir erkektir. Katılımcı boş zamanlarını gezererek, top oynayarak, internete girerek, maç izleyerek ve "mahallede zaman geçirerek" doldurmaktadır. Aidiyet hissettiği gruplar ailesi, arkadaşları ve akrabalarıdır. Aidiyet hissetmesinin ana nedenleri, onların güvenilir ve sadık oluşlarıdır. Sorunlarıyla baş etme yöntemiyle ilgili olarak şunu kaydetmektedir: "takmıyorum, ciddiye almıyorum, bildiğimi yapıyorum". Gençlerin en önemli sorunları olarak ruhsal açıdan gittikçe kötüye gitmeleri, kültürel yozlaşma, ekonomi, inançsızlık gibi olguları saymakta ve bunun ana nedenlerinin eğitim sisteminin kötü olması, siyasal iktidar, hak, hukuk, adalet yokluğu gibi unsurlar olduğunu düşünmektedir. Gençlerle ilgili olarak "gelecekte kaygılı, korku içinde, ekonomi ve psikolojileri bozuk, iyi eğitim alamıyor, üniversiteyi bitirip işsiz kalıyor"lar gibi temel sorunlar olduğunu ve ilgili kurumların eğitim sistemini düzeltmelerini, gençlere yönelik projeler geliştirmelerini, mesleki eğitim sağlamalarını, ekonomik açıdan desteklemelerini, özgür, özgüven sahibi ve sorgulayan bir gençlik için çalışmalarını istemektedir. Herhangi bir STK'yı beğenmemekte ve üyeliği bulunmamaktadır. Üye olmama gerekçesi olarak şunları belirtmektedir: "gençlerin sorunlarına çözüm bulmadıkları için, ilgi ve alaka göstermedikleri için, gençlere yönelik faaliyetleri olmadığı için."
- Katılımcılardan K049 30 yaşında, ilkokul mezunu, bekâr, esnaflık yapan bir kadındır. Boş zamanlarını kitap okuyarak, sinemaya giderek ve "oturarak" geçirmektedir. "Mutsuz bir toplum grubuna ait olduğu"nu hissettiğini bundan dolayı da aslında hiçbir gruba aidiyet hissetmediğini çünkü herkesin birey olduğunu belirtmektedir. Sorunlarıyla baş etme yöntemi olarak şunları belirtmektedir: "dışarıda zaman geçirmeye çalışıyorum, arkadaşlarımla görüşerek stres atıyorum, bol bol uyumaya çalışıyorum." Gençlerin "salaş, rahat, üşengeç" olduğunu düşünmekte, en önemli sorunlarının ise işsizlik ve kötü eğitim olduğunu belirtmektedir. Genel olarak gençlerin işsizlik ve madde bağımlılığı tehlikesi içinde olduklarını düşünmekte ve ilgili kurumların onları bu noktalarda desteklemesi ve eğitimde devlet yardımının artırılması gerektiğini düşünmektedir. Beğendiği ya da üye olduğu herhangi bir STK bulunmayan katılımcı, üye olmama gerekçesi olarak "hiç birini beğenmeme"yi ifade etmiştir.
- Katılımcılardan K052 29 yaşında, ortaokul mezunu, işçi ve evli olan bir erkektir. Boş zamanlarını yatıp, dinlenerek geçirdiğini söylemektedir. Ait hissettiği herhangi bir grup olmadığını belirtmektedir. Sorunlarıyla başa çıkma yöntemi ile ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir. Gençlerin dinden uzaklaştığını, parasız olduklarını ve gelecek kaygısı taşıdıklarını düşünmektedir. Gençlerin genel olarak "başiboş, parasız ve inançsız" olduklarını düşünmekte, ilgili kurumlar-

dan beklentisi noktasında eğitimin iyileştirilmesi talebini dile getirmektedir. Beğendiği ve üye olduğu herhangi bir STK bulunmayan katılımcının üye olmama gerekçesi olarak "gerek duymadığını" belirtmektedir.

Yukarıdaki örnekler, giriş bölümünde belirtildiği gibi aşağıdaki yedi soru ekseninde derlenen verilerden oluşmaktadır. Sorular gençlerin sosyal sermaye biçimlerini belirleyen aidiyet hissettikleri grup, sorunlarını çözme biçimleri ve boş zaman geçirme alışkanlıkları merkezde olmak üzere seçilmiştir. Benzer biçimde gençlerin yine gençlikle ilgili en önemli sorunlar olarak neleri ifade ettikleri ve ilgili kurumlardan neler beklediği de bu kapsamda yukarıda genel örneklem grubunu yansıtan örnekler üzerinden sunulmuştur. Bu sorular şunlardır:

1. Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz? Böyle hissetmenize sebep olan etmenleri bizimle paylaşır mısınız?
2. Ülkenin mevcut durumunu düşündüğünüzde Türk gençliğinin geleceğinin ruhsal, ekonomik, kültürel, dini ve siyasi açıdan nasıl değişeceğini düşünüyorsunuz? Bu şekilde düşünmenize neden olan etkenleri bizimle paylaşır mısınız?
3. Hayatınızda memnun olmadığınız durumlar size kendinizi nasıl hissettiriyor ve bu durumla başa çıkmak için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?
4. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu aktiviteleri yapmak size kendinizi nasıl hissettiriyor?
5. Mevcut gençliğin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu şartlarının düzeltilmesi adına ilgili kuruluşlardan beklenti ve talepleriniz nelerdir?
6. Çalışmalarını beğendiğiniz veya eleştirdiğiniz sivil toplum kuruluşları var mı? Bu kuruluşların hangi yönlerini takdir ediyor hangi yönlerini eleştiriyorsunuz?
7. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz? Eğer üye iseniz ne kadar süredir üye olduğunuzu ve kurumdaki görevlerinizi, eğer üye değilseniz herhangi bir STK'ya üye olmama nedenlerinizi ayrıntılı olarak belirtir misiniz?

Yukarıdaki katılımcıların genel özelliklerine bakıldığında ilk önemli sorunun aidiyet olduğu görülmektedir. Daha önce giriş bölümünde vurgulandığı gibi nicel araştırma sonucunda 7.994 gencin %78,1'i kendilerini ait hissettikleri bir grup olduğunu belirtirken % 21,9'u kendilerini ya hiçbir gruba ait hissetmemekte ya da aidiyetle ilgili soruya cevap vermemeyi tercih etmektedir. Nitel araştırma sonucunda önemli bir tespit olarak kendilerini bir gruba ait hisseden gençlerin önemli bir kısmının aidiyet hissettikleri grubun aile, arkadaş grubu, mahalle ve akraba olduğunu belirtmeleridir. Bu durum Putnam'ın daha önce belirtilen bağlayıcı sosyal sermaye ile köprü kurucu sosyal sermaye arasında yaptığı ayrımı dayalı olarak gençlerin önemli bir bölümünün bağlayıcı sosyal sermayeye sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, gençlerin STK için gerekli olan köprü kurucu sosyal sermaye türüne sahip olmadıklarını göstermektedir. Cenker-Özek'in araştırmasında çıkan bulgular, bunun bölgesel olarak değiştiğini göstermesi açısından önemlidir. Diğer yandan köprü kurucu sosyal sermayenin artışının indikatörü olarak sayılabilecek STK'lara en fazla katılımın arttığı bölgenin Doğu-Güneydoğu Anadolu bölgesi ol-

“

Gençlerin en önemli sorunları arasında ekonomik koşullar, yetersiz eğitim, madde bağımlılığı ve özgür hissetmemele-ri sayılabilir.

”

ması önemlidir. Bu bulgunun temel önemi, köprü kurucu sosyal sermayenin sosyoekonomik kalkınmışlık seviyesine ve buna bağlı kentleşme ve vatandaşlık kültürünün yüksek olduğu İstanbul gibi kentler dışında bölgesel düzlemde farklı sosyokültürel kodların da belirli sosyal sermaye türlerinin ortaya çıkmasına sebep olabileceğini göstermesidir. Bu durumda Eric Uslaner'in güven tipleri arasında yaptığı ayrıma dayalı olarak gençlerin genelleştirilmiş bir güven duygusuna sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Genelleştirilmiş güven duygusu bir ülkedeki politik, ekonomik ve toplumsal yapıların işleyişinden ve birbirileriyle olan ilişkilerinden bağımsız olarak düşünülemez. Bu noktada örneğin, eğitim sisteminden beklenen bir çıktı olarak gençlerin daha büyük bir kamusal alana vatandaşlık kültürü ve pratiği üzerinden bağlanmasının sağlanmadığını da belirtebiliriz. Dolayısıyla söz konusu sorun sadece toplumsal alanla ve STK'larla ilgili bir olmaktan ziyade cari total yapısal işleyişle ilgilidir. Çözüm önerileri ve politikaları da bu eksende oluşturulmalıdır.

Diğer yandan nitel veri bulguları, gençlerin bağlayıcı sosyal sermayeye sahip olmalarına rağmen yaşadıkları sorunu daha çok bireysel-psikolojik düzlemde ve kendi başlarına çözmeye çalıştıklarını göstermektedir. Güven çapları genel olarak aileyi kapsamına rağmen ailemle bir çözüm bulurum cevabı genel olarak verilmemektedir. Gerçekte sorunların nasıl çözüldüğü ayrı bir tartışma konusu olabilir ancak gençlerin sorun çözme noktasında ya cevap vermemeleri ya da sorunlarını bireysel olarak çözdüklerini belirtmeleri, kendi içerisinde sahip oldukları sosyo-psikolojik zihniyetle ilgili önemli bir ipucu sağlamaktadır. Bu noktada Uslaner'in stratejik güven olarak kavramsallaştırdığı genelleştirilmiş güvene kıyasla daha kırılgan ve dışsal bir karakter arz eden güven tipinin, gençlerin aileleri, arkadaşları ve yakın çevreleriyle kurdukları ilişkide bile etkin olup olmadığı ileri araştırmalarla sorgulanmalıdır. Yine yukarıda bazı sonuçları paylaşılan İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından yapılan İstanbul gençliği ve STK üyelikleri arasındaki ilişkiyle ilgili araştırmada, STK üyesi gençlerin daha çok post-materyalist değerlere sahip oldukları tespiti yapılmaktadır. STK üyesi gençlerin aileleri hem eğitim seviyesi hem de maddi gelir noktasında, üye olmayanlara göre daha iyi konumdadır. Bu durum, STK üyesi gençlerin STK'larla ilgili daha fazla sosyal sermayeye sahip olmaları sonucunu doğurmakta, aynı zamanda kendilerini gerçekleştirme ve toplumsal sta-

tü arayışlarını STK üyeliği ile birleştirmelerine imkân tanıyan koşulları oluşturmaktadır. Bu genel durumun ve yapısal koşulların doğal sayılabilecek sonuçlarından biri de gençlerin boş zamanlarında gezme, sosyal medyada vakit geçirme, eğlenme, spor yapma vb. faaliyetlerle vakit geçirmelerine ve gençlik olarak ciddi sorunlara sahip olduklarını belirtmelerine rağmen STK katılımı noktasında en çok verdikleri cevabın "vaktim yok" olmasıdır. Bu noktada STK'ların önemle eğilmesi gereken noktalardan biri, gençlere sorunlarının çözümü noktasında STK'ların önemli bir imkân olduğuna ikna edecek bir yapılanma ve faaliyet içinde olmalarıdır. Gençler STK'ları hayırseverlik kuruluşları olarak algıladıklarından kendi sorunlarının çözümü noktasında önemli kurumsal imkânlar olarak görmemekte ve STK'ları kendilerini gerçekleştirecekleri kurumlardan ziyade kendilerinden feragat etmeleri gereken yerler olarak algılamaktadırlar, tespitinde bulunabiliriz.

Araştırmada gençlere en çok güvendikleri kurumlar sorulmamıştır. Yöneltilen sorular temelde gördükleri olumsuzlukları ve buna dayalı olarak da ilgili kurumlardan ne belediklerini anlamaya dönüktür. Gençlerin tamamına yakınının benzer sorunları ifade ettikleri ve ilgili kurumlardan benzer taleplerde buldukları görülmektedir. Gençlerin en önemli sorunları arasında ekonomik koşullar, yetersiz eğitim, madde bağımlılığı ve özgür hissetmemeleri sayılabilir. Beklenen çözümler de bu ekseninde eğitimin, ekonomik koşulların düzeltilmesi, özgürlüklerinin kısıtlanmaması ve ilgili kurumların sağlık konusunda yardımcı olmalarıdır. Ancak sorun tespitlerine dayalı çözüm talepleri, gençlerin sorunların çözümüne aktif şekilde katılmak istedikleri anlamına gelmemektedir. Bu araştırmada sorunsallaştırılmayan ancak daha önce atıfta bulunulan İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin İstanbul gençliği ile ilgili araştırması ve Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın gençlik STK'ları araştırmasının sonuçlarından hareketle, kurumsal güven duygusunun eksikliğinden kaynaklı bir sorunun varlığına işaret edilebilir. Araştırmaya katılan gençlerin, Türkiye'nin sosyo-ekonomik düzey açısından en gelişmiş kenti olan İstanbul'da yaşamalarına rağmen kent ortamında ortak sorunlarını aktif katılımıla çözmelerini sağlayacak yeterli ve gerekli türden bir kurumsal güven duygusuna sahip olmamaları önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Bu durum Uslaner'in daha önce vurgulanan tespitini dikkate almamızı gerektirmektedir: kurumsal güvenin varlığı siyasal sistem, bürokratik yapı ve yönetici, siyasetçi seçkinlerin bir ülkede vatandaşların ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin değerlendirilme biçimlerine bağlıdır. Diğer yandan STK'ların da bu noktada bazı önemli sorunları olabilir. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın raporunda STK'lara katılımda görülen eksikliğin STK'ların işleyiş biçimi ve sahip oldukları yapısal sorunlardan kaynaklandığı tespitinde bulunulmuştur. Bu sorunlar raporda şöylece sıralanmıştır:

Örgüt içi demokrasi eksikliği,

- Örgütlenme ve kurumsallaşmanın yetersiz düzeyde olması,
- Hedef kitlelere ve özellikle gençlere ulaşmada başarısızlık,
- STK'ların az ve istikrarsız kaynağa bağımlı olmaları nedeniyle fon oluşturma sıkıntıları ve finansal kırılganlıkları,
- Kamu kurumlarıyla, ulusal ve uluslararası STK'lar ile işbirliğinin zayıf olması,

- STK'ların nitelikli yönetici ve insan kaynaklarının yetersizliği, nitelikli işgücünü cezbetmede ve hizmetlerini yürütmede rekabetçi yapıya sahip olmamaları,
- Kayıt dışılığın ve veri eksikliğinin STK'ların şeffaflığını, hesap verebilirliğini ve performansının ölçümünü gerek tek tek STK'ların ve gerekse tüm gönüllü sektörün analiz edilmesini engellemesi (Önder, Akın ve Ayhan, 2019: 105).

Dolayısıyla STK katılımı hem toplumsal alandaki sosyal sermaye biçimleri hem STK'ların sahip oldukları sıkıntılar hem de devlet merkezli politik, ekonomik ve eğitim sistemlerinden kaynaklanan sorunlar tarafından kısıtlanmaktadır. STK'ların vatandaşlık kültürünün oluşmasına bağlı genelleştirilmiş bir güven duygusu ve buna dayalı olarak da köprü kurucu sosyal sermaye biçiminin ortaya çıkmasına imkân tanıyan koşullarda istenilen seviyeye geleceği unutulmamalıdır.

STK'lardan beklentiler

STK'lardan beklentiler noktasında nitel verilerin analizinden elde edilen sonuçlar ile nicel araştırma sonuçları arasında önemli bir paralellik söz konusudur. Gençlerin STK'lardan beklentilerini gençliğin ve Türkiye'nin en önemli sorunları olarak gördükleri olgular tayin etmektedir. Buna göre gençlerin STK'lardan en önemli beklentileri ekonomik yardım noktasında yoğunlaşmaktadır. Nitel araştırmadan elde edilen veriler ICNPO'nun (*International Classification of Non-profit Organizations* / Uluslararası Kar Amacı Gütmeyen Kurum Sınıflandırması) sektörel ayrıma dayalı STK tasnifleri dikkate alınarak tartışılmıştır. ICNPO'nun kuruluşların faaliyet alanlarına dayanan sınıflandırmasında 12 farklı STK türü belirlenmiştir. Bunlar:

1. Kültür ve Eğlence,
2. Eğitim ve Araştırma,
3. Sağlık,
4. Sosyal Hizmetler,
5. Çevre,
6. Kalkınma ve Barınma,
7. Hukuk, Savunuculuk ve Politika,
8. İyilikseverlik Aracıları ve Gönüllü Teşvikçileri,
9. Uluslararası,
10. Din,
11. İş Örgütleri, Mesleki Örgütler ve Sendikalar,
12. Diğerleri

Aşağıda TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın nitel araştırma verilerinden hareketle genel örneklem kümesinin eğilimlerini yansıtan cevaplar STK'lardan en çok beklenen hizmetleri dikkate alarak oluşturulmuştur. Beklentiler arasında maddi destek (burs, maaşların iyileştirilmesi, barınma vb.), eğitim ve kültür hizmetleri (toplumun aydınlatılması, eğitim sistemindeki sorunların giderilmesi, İslam'ın

anlatılması, manevi destek vb.), sağlık hizmetleri (madde bağımlılığı ile mücadele), STK'ların bağımsız olmaları, STK'ların gençlerin sorunlarıyla daha fazla ilgilenmeleri ve gençlerin özgürlükleri için mücadele etmeleri öne çıkmaktadır. Araştırmada genel eğilimi yansıtan katılımcı cevapları aşağıda sunulmuştur:

- K002 25 yaşında evli bir kadındır. STK'lardan temel beklentisini "Maddi değil de tamamen gençlerin manevi, akademik, sosyal alanlarda gelişmesini sağlamak" olarak belirtmektedir.
- K003 20 yaşında, ortaokul mezunu ve özel sektörde çalışan bir kadındır. Katılımcı STK'lardan beklentisini "İnsanların sağlığına ve ihtiyaçlarına göre hizmet" etmeleri olarak ifade etmektedir.
- K007 21 yaşında, üniversite öğrencisi ve ailesi ile yaşamakta olan bir erkektir. STK'lardan beklentisini "Eğitimde burs imkânı" olarak ifade etmiştir.
- K008 23 yaşında, üniversite mezunu, çalışan ve ailesiyle yaşayan bir kadındır. STK'lardan "gençlerin sorunlarına yoğunlaşmalarını" beklemektedir.
- K010 ise 27 yaşında, üniversite mezunu, esnaflık yapan bekâr bir erkektir. Katılımcı STK'lardan beklentisini "Toplumu bilinçlendirmek doğru yolu göstermeli" şeklinde ifade etmiştir.
- K015 21 yaşında, yurtdışında hukuk eğitimini tamamlamış, staj aşamasında olan bir kadındır. STK'lardan beklentisini "Topluma ışık tutmak" şeklinde ifade etmektedir.
- K016 lise mezunu, üniversite sınavına hazırlanan, bekâr, çalışmayan ve ailesi ile yaşayan bir kadındır. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Mevcut kuruluşların öncelikle kendilerini halka tanıtarak belli toplantılar, seminerler düzenlemesi gerektiğini düşünüyorum. Bu sayede hem kendilerini düzgün bir şekilde anlatabilecekleri bir ortam hem de onları öğrenip bilinçlenecek bir kitle oluşmuş olacak. Bu sayede daha da büyüüp aktivitelerini geliştirebileceklerini düşünüyorum."
- K021 18 yaşında, lise öğrencisi ve ailesiyle birlikte yaşamakta olan bir erkektir. STK'lardan beklentisi "Gençlere İslam'ı anlatmalarıdır".
- K024 19 yaşında işçi, ailesiyle yaşayan, maddi duru-

“

Gençlerin STK'lardan en önemli beklentileri ekonomik yardım noktasında yoğunlaşmaktadır.

”

“

Bu noktada dikkati çeken en önemli husus STK'ların temel varlık sebeplerinden biri olan hukuk ve hak savunuculuğunun gençler tarafından STK'lardan en az beklenen hususlardan biri oluşudur.

”

munun kötü olduğunu belirten bir erkektir. STK'lardan beklentisi "Gençlere her alanda yardım etmeleri. Eğitim, barınma, ekonomi, sağlık, sosyal, kültürel alanlarda destek olmaları"dır.

- K039 17 yaşında lise öğrencisi, "gelir düzeyi ne iyi ne kötü" ailesi ile yaşayan bir erkektir. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Gençlere her alanda yardım etmeleri, eğitim, sağlık, barınma, ekonomi, sosyal, kültürel alanlarda destek olmaları."
- K042 21 yaşında, üniversite öğrencisi, bekâr bir kadındır. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Öncelikli görevleri gönüllülük gerektiren sosyal sorumluluk projeleri olmalı."
- K049 30 yaşında, ilkokul mezunu, bekâr, esnaflık yapan bir kadındır. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Eğitim sistemine katkı sunmaları, gençleri maddelerden uzak tutmaları, topluma kazandırmaları; dürüst ve samimi olmaları."
- K052 29 yaşında, ortaokul mezunu, işçi ve evli olan bir erkektir. STK'lardan beklentisini ise şu şekilde ifade etmektedir: "Maaşların artmasını sağlamak."
- K054 21 yaşında hukuk fakültesi son sınıf öğrencisi, herhangi bir işte çalışmadığını ve geliri olmadığını söyleyen bir erkektir. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Daha aktif olmaları gerekir. Daha ön planda olmaları gerekir. Ayak işlerini yapmamaları gerekir."
- K059 30 yaşında, üniversite mezunu, özel sektörde çalışan, bekâr bir erkektir. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Gence, aileye, çocuğa destek, muhtaca yardım, bağış, kurumsallık."
- K064 20 yaşında üniversite öğrencisi, bekâr bir kadındır. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Maneviyat, bağış, topluluk, yardımseverlik."
- K085 28 yaşında, evli ve ev hanımı bir kadındır. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Gençliğe destek, yardım, maneviyat ve bağış."
- K090 18 yaşında, lise öğrencisi ve ailesi ile yaşamakta olan bir erkektir. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "Her alanda sahip çıkılması, desteklenilmesi, özgür olmaları, sorgulayıp eleştiren bir gençliğin yetiştirilmesi."

- Kog1 18 yaşında, ilköğretim mezunu, işçi, bekâr bir erkektir. STK'lardan beklentisini şu şekilde ifade etmektedir: "gençlerin her alanda desteklenmesi."

ICNPO'nun sınıflandırmasında kullanılan 12 farklı STK türünü dikkate aldığımızda gençlerin en STK'lardan beklentilerine göre öne çıkan STK türleri şunlardır:

- İyilikseverlik Araçları ve Gönüllü Teşvikçileri
- Eğitim ve Araştırma
- Kalkınma ve Barınma
- Sağlık
- Din
- İş Örgütleri
- Mesleki Örgütler ve Sendikalar
- Çevre

Bu noktada dikkati çeken en önemli husus STK'ların temel varlık sebeplerinden biri olan hukuk ve hak savunuculuğunun gençler tarafından STK'lardan en az beklenen hususlardan biri oluşudur. Diğer bir ifadeyle ICNPO'nun STK türleri sınıflandırmasında "Hukuk, Savunuculuk ve Politika" olarak ifade edilen sivil toplum türü, gençlerin beklentilerini dikkate aldığımızda en az talepte bulunulan sivil toplum türü olarak öne çıkmaktadır. Diğer önemli bir olgu, gençlerin STK'lardan beklentileri ile "ilgili kurumlardan" beklentileri arasındaki paralelliktir. İlgili kurumlar ifadesinin daha çok devlet merkezli olarak anlaşıldığını varsayarsak bu durumda STK'lar ile devlet arasında bir ayırım yapılmamaktadır. Bu durum, gençlerin STK'ları hem hayırseverlik kuruluşları olarak algıladıkları hem de kamusal alanda hak arayışı ve denetim işlevleriyle ilgili ya bir beklentiye sahip olmadıkları ya da bu konuda gerekli bilgi ve bilince sahip olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Burada önemli olan hususlardan bir diğeri, STK yönetici ve temsilcilerinin de benzer bir kavrayışa sahip olmalarıdır. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, hazırladığı raporda STK yönetici ve temsilcilerine yönelik aşağıdaki tespiti bu duruma işaret etmektedir:

"STK'lara göre sivil toplum en çok hayırseverlik/yardımseverlik ve kâr amacı gütmemek anlamlarına gelmektedir. Kamu dışı alan ve toplumsal mücadele/muhalefet gibi seçeneklerin diğerlerine göre daha az seçilmesi STK-kamu ayırımının daha fazla incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Sivil toplum, kamu sektörü için sosyal hizmet sunma açısından önemli bir ortaktır. Ancak, sivil toplumun aynı zamanda kamu sektörünü denetleyici bir rolü bulunmaktadır." (Önder, Akın ve Ayhan, 2019: s. 82)

Yukarıdaki tespitler ve beklentilerin yoğunlaştığı alanlara dikkat edildiğinde gençlerin, post-materyalist değerlerden ziyade maddi ya da materyalist değerlere sahip oldukları belirtilebilir. Post-materyalist değerler insanların hak, özgürlük, kendini gerçekleştirme gibi değerlere sahip olması anlamına gelmekteyken materyalist değerler insanların yaşamsal gereksinimleri ile ilgili değerlere sahip olması anlamına gelmektedir. Maddi sonrası değerlerin sosyoekonomik açıdan gelişmiş ve politik olarak katılımcı sistemlere sahip ülkelerde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Gençlerin STK'lardan beklentileri ve gençlik STK'ları temsilcilerinin STK algıları çerçevesinde Türkiye'de maddi değerlerin daha ön planda olduğu görülmektedir.

Bu noktada Dünya Değerler Araştırması'nın (DDA) 2010-2014 verilerinde, Türkiye genelinde 29 yaşında kadar olan gençlerin % 26,8'nin materyalist değerlere, % 56,2 karışık değerlere %14,6'sının post-materyalist değerlere sahip olduğu görülmüştür. İlgili sorulara cevap vermeyen ya da hakkında eksik veri olanların oranı %2,4 olarak bulunmuştur.¹ Bu oranlar, Türkiye genelinde yaşamsal değerlerin (*survival values*), kendini ifade etme değerlerine göre (*self-expression values*) daha baskın olduğunu göstermektedir.

¹ Bu oranlar araştırmacılara açık olan Dünya Değerler Araştırması verilerine ülkelere göre erişim imkânı sağlayan "<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>" adresinden 4'lü post-materyalist indeksi Türkiye geneli sonuçlarının yaş aralıklarına göre tasnif edilmesiyle elde edilmiştir (Erişim tarihi: 21.11.2019).

Sonuç

Gençler, STK'lara katılımlarını sağlayacak farklı bireylerle bir araya gelmelerini temin eden köprü kurucu sosyal sermayeden yoksundurlar. *Aidiyet çapları* oldukça dar bir alana yoğunlaşmaktadır. *Stratejik, genelleştirilmiş ve kurumsal aidiyet türlerinden* en çok sahip oldukları, stratejik güven türüdür. Bu durum hem genelleştirilmiş hem de kurumsal güven türlerinin varlığını gerektiren STK katılımıcılığının önünde bir engel olarak durmaktadır. Ancak gençlerin büyük ölçüde kendilerini sadece aileye ve yakın çevreye ait hissetmeleri, aidiyetin sınırlarından kaynaklı bir sosyal sermaye kısıtlılığı olarak yorumlanmamalıdır. Sosyal sermaye en nihayetinde iki kişi arasında somutlaşan bir durum olarak kavranmalıdır. Bunun yanı sıra aile, sosyal sermayenin edinileceği ilk biçimi sağlaması noktasında en önemli kurumlardan biridir. İlk sosyalleşme basamağı aile içinde gerçekleşir. Diğer sosyal sermaye ağları ailenin sağladığı form ve içeriğin genişletilmesi yoluyla temellendirilebilir. Dolayısıyla araştırmadan bu çerçevede çıkan üç önemli sonuç bulunmaktadır. İlki güven sınırının kapsam olarak dar bir çevreyi kapsamasıdır. İkincisi bu dar kapsamın varlığını bile sorunsallaştırabileceğimiz bir aidiyetsizlik durumudur. Üçüncüsü ise ilk iki olgudan beslenen bir pasif

“

Gençler, STK'lara katılımlarını sağlayacak farklı bireylerle bir araya gelmelerini temin eden köprü kurucu sosyal sermayeden yoksundurlar.

”

“

Gençlerin STK'lardan beklentileri daha çok maddi ya da materyalist değerlerin etkisi altında şekillenmektedir.

”

beklenti biçiminin ortaya çıkardığı içe kapanmacı tavidir. Bu içe kapanmacı durumun işaretlerinden biri, gençlerin sorunlarını çözmekle ilgili yöntemlere verdikleri cevapların oldukça bireysel boyutlara sahip olmasıdır. Bu sorunların ne olduğu ile ilgili mevcut olan konsensüs, sorunların deneyimlenme biçimlerinin bireysel olmasına rağmen bizzat varlıklarının toplumsal olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu sorunların bireysel olarak çözülmesi olası değildir. Bu sonuç gençlerin genelinin ailelerine, yakın çevrelerine aidiyet hissettiklerini belirtmelerine rağmen sorunların çözümü noktasında yalnız kaldıklarını da göstermektedir. STK'lar bu doğrultuda hem gençlerin sorunlarını çözmek hem onları kendilerine katılıma teşvik etmek için ailelere de ulaşmalıdır. STK beklentilerinin pasif beklenti durumundan çıkması ve aktif katılımla taleplerin çözümlerinin elde edilmesi birkaç boyutlu bir stratejinin varlığını gerektirmektedir. Bunlardan ilki daha çok hukuki-politik çerçevenin sağlıklı hale getirilmesi ikincisi ise gençlerin hem gerekli sosyal ve kültürel sermayeye sahip olmaları için çalışmaların yapılması hem de toplumda var olan sosyal sermaye biçimlerinin işlevselleştirilmesinin sağlanmasıdır. Diğer yandan, gençlerin STK'lardan beklentileri daha çok maddi ya da materyalist değerlerin etkisi altında şekillenmektedir. Bu durum STK'lardan ziyade Türkiye'nin sosyoekonomik kalkınmışlık düzeyi ve toplumsal alanda hâkim olan değerlerle alakalı bir durum olarak öne çıkmaktadır. Gençlerin STK'lardan beklentileri ile STK üyeliklerinde görülen düşük oranlar arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Gençler STK'ları hayırseverlik kurumları olarak algılamaktadır. Bu durumda STK üyeliği kendini gerçekleştirmenin, sorunlarını çözenin modern zamanlardaki en önemli kurumsal yöntemlerinden biri olarak algılanmaktan daha çok kendi yaşamsal imkânlarından feragat edilmesi gereken bir olgu olarak kavranmaktadır. Bu sebepten ötürü STK'lardan beklentiler ile devletten beklentiler arasındaki ayırım ortadan kalkmaktadır. STK'ların yoğunlaşması gereken en önemli sorunlardan birisi bu noktada öne çıkmaktadır. STK'lar gençlere kendilerinden feragat etmeden, sorunlarını aktif biçimde katılarak çözebilecekleri yapılar olduklarını anlatmalıdır. Ancak bu durum salt söylem boyutunda kalmamalı, STK'lar da kendilerini bu söylemi mümkün kılacak biçimde katılımcı, hesap verebilir ve şeffaf bir yapıda inşa etmelidirler. Diğer yandan STK'lara katılımın sağlanması politik, iktisadi ve toplumsal alanlar arasında dengeli bir kurumsal farklılaşmanın varlığını gerektirmektedir. Güven duygusu bu noktada sadece toplumsal alanda olması gereken bir olgu olarak öne çıkmamakta aynı zamanda bireysel hak ve özgürlüklerin hukuki açıdan güçlü biçimde güvence altına alındığı bir bağlamda mümkün hale gelmektedir.

Kaynaklar

- Akal, C. B. (1990). *Sivil toplumun tanrısı*. İstanbul: AFA Yayınları.
- Bayat, A. (2016). *Siyaset olarak hayat: sıradan insanlar ortadoğu'yu nasıl değiştiriyor*. (Ö. Gökmen, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Caner-Özek, C. I. (2018). 1990'lardan günümüze türkiye'de sosyal sermaye ve sivil toplum: bölgeler arası bir karşılaştırma. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (Özel Sayı)*, 44-77.
- Erdoğan, E. (2006). *Sosyal sermaye, güven ve türk gençliği*. www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf
- Fukuyama, F. (1998). *Güven: sosyal erdemler ve refahın yaratılması*. (A. Buğdaycı, Çev.) Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fukuyama, F. (2011). Sosyal sermaye ve sivil toplum. *Muhafazakâr Düşünce*, (29-30), 3-24.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: geç modern çağda benlik ve Toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Göle, N. (2011). *Melez desenler: islam ve modernlik üzerine*. 4. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.
- Keyman, F. E. (2006). *Türkiye'de sivil toplumun serüveni: imkânsızlıklar içinde bir vaha*. Ankara: STGM.
- Önder, M., Akın, A., ve Ayhan, E. (Dü). (2019). *Türkiye gençlik stk'ları profili, gençlik hizmetleri genel müdürlüğü*. Ankara: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Özyürek, E. (2011). *Modernlik nostaljisi: Kemalizm, laiklik ve gündelik hayatta siyaset*. (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Parla, T. (1993). Ziya Gökalp, *Kemalizm ve Türkiye'de korporatizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Schnapper, D. (1995). *Yurtaşlar cemaati: modern ulus fikrine dair*. (Ö. Okur, Çev.) İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Wallerstein, I. (2003). *Liberalizmden sonra*. (E. Öz, Çev.) 2. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.

Yentürk, N., Kurtaran, Y., Uran, Ş., Yurttagüler, L., Akyüz, A., ve Nemutlu, G. (2008). İstanbul gençliği – stk üyeliği bir fark yaratıyor mu? N. Yentürk, Y. Kurtaran, ve G. Nemutlu (Ed.). *Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (ss. 331-343). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gençlerin Sigara, Alkol ve Madde Kullanımları

Dr. Öğr. Üyesi **Adem Başpınar**

Kırklareli Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. **Raif Cergibozan**

Kırklareli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Adem Başpınar

1981 yılında Erzincan'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzincan'ın Kemah ilçesinde, Lise öğrenimini Erzincan'da tamamladı. 1999 yılında Marmara Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladı fakat bölümü bitirmeden 2001 yılında ayrılıp Marmara Üniversitesinde Sosyoloji Bölümüne geçti. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalında 2007 yılında başladığı yüksek lisansını 2010 yılında "Askeri Sosyoloji: Tarih ve Kaynaklar" başlıklı teziyle tamamladı. Aynı yıl içerisinde yine İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalında başladığı doktora programını 2018 yılında "Amerika Birleşik Devletleri'nde Sivil-Asker İlişkileri" başlıklı teziyle bitirdi. 2010 yılında Kırklareli Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak göreve başlayıp 2012-2015 yılları arasında YÖK Bursu ile Maryland Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Hâlen Kırklareli Üniversitesinde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında askerî sosyoloji ve sağlık sosyolojisi bulunmaktadır.

Doç. Dr. Raif Cergibozan

Raif Cergibozan, Kırklareli Üniversitesi İktisat Bölümü İktisat teorisi ana bilim dalında Doçent Doktor olarak görev yapmaktadır. Cergibozan, lisans eğitimini Marmara Üniversitesinde 2009 yılında, yüksek lisans eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesinde 2011 yılında tamamlamıştır. Cergibozan, Galatasay Üniversitesi ve Paris Nanterre Üniversitesinden olmak üzere iki doktora sahibidir. Çalışma alanları finansal krizler, enerji ekonomisi, işgücü piyasaları, uluslararası ticaret, zaman serileri analizi ve makro ekonometrik modelledir.

Öz

Dünyadaki en büyük halk sağlığı tehditleri arasında yer alan sigara, alkol ve madde kullanımları, her yıl milyonlarca kişinin ölümüne neden olmaktadır. Bu çalışma, Türkiye Gençlik STK'ları Platformu tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen "Türkiye'nin Gençleri Araştırması" bulguları kapsamında gençlerin sigara, alkol ve madde kullanımlarını ele almaktadır. Bu kapsamda gençlerin sigara, alkol ve madde kullanımlarını belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Gençlerin sigara, alkol ve madde kullanımlarını etkileyen faktörler, lojistik regresyon (logistic regression) yardımıyla analiz edilmiştir. Gençlerin sigara, alkol ve madde kullanımlarını etkileyebilecek birçok değişken olduğu varsayımıyla çok sayıda etkenin açıklayıcı değişken olarak modele eklenmesi uygun bulunmuştur. Cinsiyet; sigara, alkol ve madde kullanımını etkileyen bir faktör olarak tespit edilmiştir. Yine aile içinde kendini ifade edebilme, kendisini bir topluma veya gruba ait hissetme, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet, gelecek beklentisindeki iyileşme ve mutluluk derecesindeki artışın sigara, alkol ve madde kullanma olasılığını etkilediği şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sigara, Alkol, Madde, Lojistik Regresyon, Gençler

Dünya Sağlık Örgütüne (World Health Organization [WHO], 2019a) göre sigara, yılda sekiz milyondan fazla kişinin ölümüne sebep olmaktadır. Bu ölümlerin 6 milyondan fazlası birinci el içicilikten kaynaklanırken yaklaşık 1,2 milyon kişi de pasif içicilikten hayatını kaybetmektedir. 1999 yılında Türkiye'de 114,4 milyar adet sigara ile tüketim zirveye ulaşmış ancak 2009 yılında gerileme eğilimi başlamıştır. Sigara tüketimi 2011 yılından sonra tekrar artmaya başlayarak 2017 yılında 106,22 milyar adete ulaşmıştır. Türkiye'de 2016 yılı itibarıyla 15 yaşın üzerindeki her dört kişiden biri (%26,5) sigara kullanmaktadır (Kılıç, Başer, Abacı ve Aydın Eryılmaz, 2018, s. 275). Sigara kullanımı en çok yetişkin genç nüfus arasında yaygındır. 25-44 yaş grubu nüfusun %40'ının sigara kullandığı bilinmektedir (Yürekli ve ark., 2010, s. 1). Ayrıca gençlerin %10'una yakını sigara kullanmakta ve çoğu (%80) da evde ya da diğer alanlarda pasif içiciliğe maruz kalmaktadır (Çilingir, Hintistan ve Öztürk, 2012, s. 71).

Sigara kullanımı ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Avrupa, dünyada en çok sigara içilen bölgedir. 15 yaş üstü nüfusun %29'unun sigara kullandığı tahmin edilmektedir (WHO, 2019b). OECD ülkeleri arasında tütün kullanımı oranları açısından 15 yaş ve üzeri nüfusun her gün sigara içme oranları şöyledir: Kanada (%17), ABD (%18), İsveç (%18) ve Avustralya (%20) en düşük yüzdeye sahip; Yunanistan (%35), Macaristan (%34) ve Lüksemburg (%33) en yüksek yüzdeye sahip ülkelerdir (Sağlık Bakanlığı, 2008, s. 12). Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2008 yılı sonuçlarına göre, 15 yaş ve üstü bireylerin %31,3'ü her gün veya ara

“

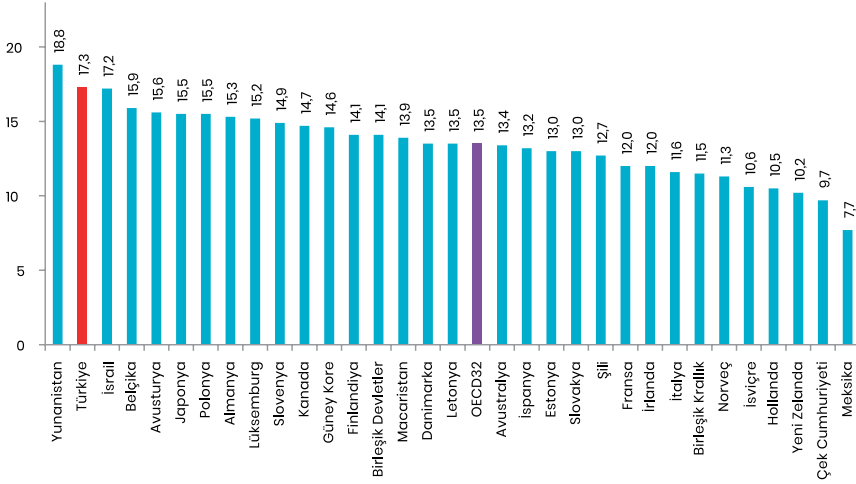
15 yaş ve üzeri sigara kullanan bireylerde kişi başına düşen ortalama günlük sigara adedi ise artmaktadır. Türkiye (ortalama 17,3) bu bakımdan OECD ortalamasının (13,5) üzerindedir.

”

sıra tütün ve tütün mamullerini kullanmaktadır (TÜİK, 2008). 15 yaş ve üzeri sigara kullanan bireylerde kişi başına düşen ortalama günlük sigara adedi ise artmaktadır. Türkiye (ortalama 17,3) bu bakımdan OECD ortalamasının (13,5) üzerindedir.

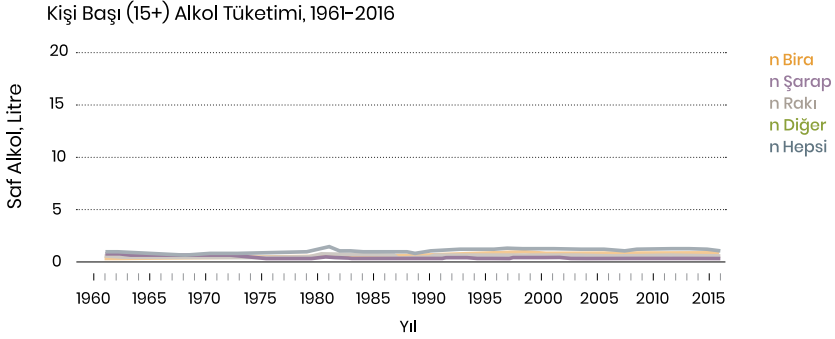
Şekil 1: 15 yaş ve üzeri sigara kullanan bireylerde kişi başına düşen ortalama günlük sigara adedinin uluslararası karşılaştırması (Sağlık Bakanlığı, 2018, s. 58).

Sigara Adedi

Sigara kullanımını etkileyen faktörleri ele almaya çalışan araştırmaların bulguları birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Örneğin ebeveynin sigara kullanımının (Hops, Tildesley, Lichenstein ve Sherman, 1990; Şahin, Öztürk, Ünlü, Uskun ve Akkaya, 2000), babasının sigara kullanmasının (Aktaş, 2009), cinsiyetin (Akfert, Çakıcı ve Çakıcı, 2009; Yazıcı ve Şahin, 2005), ailenin ekonomik durumunun (Blow-Leicester ve Windmeijer, 2005), arkadaş çevresinin (Açıkel, Kılıç, Uçar, Yaren ve Türker, 2004; Arbak, Erdem, Karacan ve Özdemir, 2000; Boyacı, Çorapçioğlu, Ilgazlı, Başıyigit ve Yıldız, 2003; Ceylan ve ark., 2005; Mayda, Tufan ve Baştaş, 2007), sigara fiyatlarındaki değişikliklerin (Townsend, Roderic ve Cooper, 1994) etkilerini değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır (Bedir, Polat ve Tural Dikmen, 2011).

Türkiye'de kişi başına düşen alkol kullanımı yıllık ortalama 2 litre saf alkol olarak hesaplanmıştır (WHO, 2018). TÜİK'in 2010-2016 yıllarında yaptığı sağlık araştırmalarında 15 yaş ve üzeri nüfusun %10,4-14,9'unun alkollü içecek kullandığını tespit edilmiştir (TÜİK, 2017). Mercan ve arkadaşları Türkiye'de alkol kullanmayan nüfusun ortalama bireysel tüketim hesaplamasına dâhil edilmesi ile yanıltıcı sonuçlara varıldığını bu durumun da alkolün bir risk faktörü olarak göz ardı edilmesine yol açtığını belirtmektedirler (Mercan ve ark., 2018, s. 474).

Şekil 2: 1961–2016 yılları arasında Türkiye’de kişi başı alkol tüketimi (WHO, 2018).

Türkiye’de en sık tüketilen alkollü içecek türünün bira olduğu, bunu rakı ile şarabın takip ettiği (Buğdaycı, Şaşmaz, Aytaç ve Çamdeviren, 2003; Çakmak ve Ayvaşık, 2007; Yiğit ve Khorshid, 2006) çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Kişi Başı Alkol Tüketimi 2010–2016 Yılları Mukayesesi (WHO, 2018).

Kişi Başı Alkol Tüketimi (15+) (litredeki saf alkol)				
	2010*		2016*	
Kayıtlı	1,5		1,3	
Kayıtsız	0,8		0,7	
Toplam**	2,2		2,0	
Toplam erkek / kadın	4,1	0,4	3,7	0,4
WHO Avrupa Bölgesi	11,2		9,8	

* 2009–2011 ile 2015–2017 yılları ortalamaları alınmıştır.

**Turist tüketimi için uyumlandırılmıştır.

Türkiye ortalaması (2,0 lt) Avrupa ortalamasının (9,8 lt) çok altında olmakla beraber, analiz alkollü içecek kullanım prevalansı dikkate alınarak yapıldığında, kişi başına düşen saf alkol miktarının alkol tüketiminin yüksek olduğu bazı ülkelerdeki rakamların üzerine çıktığı görülmektedir (Mercan ve ark., 2018). Mercan ve arkadaşları, tüketilen toplam alkollü içecek miktarları ve araştırmalardan elde edilen kullanım prevalansları hesaba katıldığında Türkiye’de alkol kullanım sıklığının düşük fakat bireysel tüketim miktarının sağlığa zararlı düzeyde olduğu sonucuna varmaktadır (Mercan ve ark., 2018).

Alkol kullanım sıklığı giderek artarken başlama yaşı küçülmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne göre dünyada 2 milyar insan alkollü içecekler kullanmaktadır (WHO, 2006). Alkole başlama yaşı küçüldükçe ileride alkol kullanma sıklığı artmaktadır.

Erişkin yaşta alkol kullananların yarısının alkole 15 yaşından önce başlamış olduğu gösterilmiştir (Hızel Bülbül, Güçlü ve Dibek Mısırlıoğlu, 2013; WHO, 2006). Alkol kullanım sıklığının ölçüldüğü ulusal araştırmalarda kullanıma başlama ve zararlı kullanım davranışlarında rolü olabilecek birçok faktör ve bunların etkisi ele alınmamıştır (Mercan ve ark., 2018).

Türkiye'de madde kullanımını belirlemek amacıyla sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. 2007 yılında TBMM tarafından 60 ildeki 261 okulda öğrenim gören 26.009 öğrenciye yönelik yapılan çalışmada son üç ay içinde uyuşturucu/uyarıcı madde kullanım oranı %2,9 olarak bulunmuştur (TBMM, 2009). ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) kapsamında 1995 yılında 15 ayrı okulda, 2800 öğrenci ile yürütülen bir çalışmada ise herhangi bir maddeyi hayatında en az bir kez kullanan gençlerin oranı %7, esrar kullanım oranı %4, uçucu madde kullanım oranı ise %3,8 olarak tespit edilmiştir (ESPAD, 1995). SEKAM tarafından yapılan araştırmaya katılan gençlerin (n= 4333) %0,7'lik bir kısmı "kullanıyorum-bırakmak istiyorum" ve %0,6'lık bir kısmı ise "kullanıyorum-bırakmak istemiyorum" cevabı vermiştir (Vatandaş, Can, Mahitapoğlu, Yaman ve Kırbaşoğlu, 2016). Dalkılıç, Yılmaz, Unlu ve Evcin'in (2013), 2011-2012 eğitim ve öğretim döneminde İstanbul'da 32.000 lise öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada madde kullanım oranı %9 olarak belirlenmiştir. Madde kullananların %75'inin 20 yaşından önce madde kullanmaya başladığı araştırmalar sonucu tespit edilmiştir (Nazlıcan, Ersoy, Akbaba ve Kurt, 2018; TBMM, 2008).

Gençlerde herhangi bir maddeyi deneyenlerde erkek olmanın, yaşın büyüklüğünün, gelir düzeyinin yüksek olmasının etkili olduğu bulunmuştur. Yine aile ile sorunların paylaşılmasının, babanın yaşamıyor olmasının, annede alkol kullanımının, yakın ve uzak akrabalar ile çevrede madde kullanımının olmasının öğrencilerin madde kullanımını etkiliyor olduğu gözlenmiştir (Ögel ve Liman, 2001).

Bulgular

Bu çalışmada gençlerin sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımını etkileyen faktörler analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada bu amaç için sigara kullanımını etkileyen faktörleri tespit etmede Sıralı Lojistik Regresyon, alkol ve uyuşturucu madde kullanımını etkileyen faktörler için ise İkili Lojistik Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan gençlerin %46,1'i sigara kullanmadığını, %5,3'ü yalnızca bir kez denediğini, %17,6'sı ara sıra kullandığını ve %30,5'i sık sık kullandığını belirtmiştir (bk. Tablo 2).

Tablo 2: Sigara Kullanma Sıklığı

Cevap	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kullanmıyorum	3665	46,1	46,1
Yalnızca Bir Kez Denedim	419	5,3	51,4
Ara sıra kullanıyorum	1397	17,6	69,0
Sık sık kullanıyorum	2424	30,5	99,4
Cevap yok	44	0,6	100,0
Toplam	7949	100,0	

Araştırmaya katılan gençlerin %67,4'ü alkol kullanmadığını, %7,6'sı yalnızca bir kez denediğini, %19,2'si ara sıra kullandığını ve %5,2'si sık sık kullandığını belirtmiştir (bk. Tablo 3).

Tablo 3: Alkol Kullanma Sıklığı

Cevap	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kullanmıyorum	5358	67,4	67,4
Yalnızca Bir Kez Denedim	603	7,6	75,0
Ara sıra kullanıyorum	1526	19,2	94,2
Sık sık kullanıyorum	410	5,2	99,3
Cevap yok	52	0,7	100,0
Toplam	7949	100,0	

Araştırmaya katılan gençlerin %95,1'i uyuşturucu madde kullanmadığını, %1,9'u yalnızca bir kez denediğini, %1,3'ü ara sıra kullandığını ve %0,9'u sık sık kullandığını belirtmiştir (bk. Tablo 4).

Tablo 4: Uyuşturucu Madde Kullanma Sıklığı

Cevap	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kullanmıyorum	7562	95,1	95,1
Yalnızca Bir Kez Denedim	153	1,9	97,1
Ara sıra kullanıyorum	101	1,3	98,3
Sık sık kullanıyorum	69	0,9	99,2
Cevap yok	64	0,8	100,0
Toplam	7949	100,0	

Çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin açıklamalar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Lojistik Regresyon Analizlerinde Kullanılan Değişkenler	
Değişken	Tanımı
Sigara Kullanımı	Kullanmıyorum: 1, Yalnızca Bir Kez Denedim: 2, Ara sıra kullanıyorum: 3, Sık sık kullanıyorum: 4
Alkol Kullanımı	Kullanıyorum:1, Kullanmıyorum:0
Uyuşturucu Kullanımı	Kullanıyorum:1, Kullanmıyorum:0
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Cinsiyet	Erkek=1 Kadın=0
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan=1, Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş=2, İlkokul=3, Ortaokul=4, Lise=5, Üniversite=6, Yüksek Lisans –Doktora=7
Aile Geliri	1601 – 2000 TL=1, 2001 – 2500 TL=2, 2501 – 3000 TL=3, 3001 – 3500 TL=4, 3501 – 4000 TL=5, 4001 – 4500 TL=6, 5001 – 5500 TL=7, 5501 – 6000 TL=8, 6001 – 6500 TL=9, 6501 – 7000 TL=10, 7001 – 7500 TL=11, 7501 TL ve üzeri=12
Toplumsal Alanda İfade	Hayır=1, Kısmen=2, Evet=3
Aile İçinde İfade	Hayır=1, Kısmen=2, Evet=3
Sosyal Hayata Katılma	Evet=1, Hayır=0
Topluma Aidiyet	Evet=1, Hayır=0
Yaş	
Ekonomik Durum Memnuniyeti	Hiç Memnun Değilim=1, Memnun Değilim=2, Ne Memnunum Ne Memnun Değilim=3, Memnunum=4, Çok Memnunum=5
Gelecek Beklentisi	Olumsuz yönde değişecek, çok daha kötüye gidecek=1, Olumsuz yönde değişecek, şimdiki hayatım kadar mutlu olamayacağım=2, Hiçbir değişiklik olmayacak, aynı düzende devam edeceğim=3, Şimdiki şartlarımdan daha iyi bir hayat şartlarına sahip olacağım=4, Hayatım çok daha iyi bir hâle gelecek=5
Mutluluk Derecesi	Hiç Mutlu Değilim=1, Mutlu Değilim=2, Ne Mutluym Ne Mutlu Değilim=3, Mutluym=4, Çok Mutluym=5
Değerler: Mesleki Başarı	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Eğitim	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Para/Zenginlik	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5

Değerler: İnanç/Din	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Çocuk sahibi olmak	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Aile	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Bir eser bırakmak	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Millî ve manevî değerler	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
Değerler: Vatan sevgisi	Hiç Önemli Değil=1, Önemli Değil=2, Ne Önemli Ne Önemli Değil=3, Önemli=4, Çok Önemli=5
İyi Yaşam Endeksi	Minimum:8 ve Maksimum:80
Geçmiş ile Mevcut Yaşam Karşılaştırması	5 Yıl Öncesinde Çok Daha Mutsuz Bir Hayatım Vardı=1, Pek Mutlu Bir Hayatım Yoktu=2, Herhangi Bir Değişim Olmadı, Aynı=3, 5 Yıl Öncesinde Şimdiki Hayatımdan Daha İyi Şartlara Sahiptim=4, 5 Yıl Öncesinde Çok Daha Mutlu Bir Hayatım Vardı=5
Dindarlık Derecesi	Hiç Dindar Değilim =1, Dindar Değilim=2, Ne Dindarım Ne Değilim=3, Dindarım=4, Oldukça Dindarım=5
Çalışma Durumu	Hayır/ Öğrenciyim=1, Çalışmıyorum Fakat İş Arıyorum=2, Şu An Çalışmıyorum ve İş Aramıyorum=3, Hem Okuyorum Hem Çalışıyorum=4, Çalışıyorum=5

Tablo 5'te yer alan değişkenlere göre, gençlerin sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımını etkileyen faktörler olarak kendi eğitim düzeyi, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, aile geliri, toplumsal alanda ifade, aile içinde ifade, sosyal hayata katılma, topluma aidiyet, yaş, ekonomik durum memnuniyeti, gelecek beklentisi, mutluluk derecesi, değerler (mesleki başarı, eğitim, para/zenginlik, inanç/din, çocuk sahibi olmak, aile, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak, millî ve manevî değerler, vatan sevgisi), İyi Yaşam Endeksi, geçmiş ile mevcut yaşam karşılaştırması, dindarlık derecesi, çalışma durumu ve itibar düzeyi değişkenleri gençlerin sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı üzerinde etkisi olabilecek olası açıklayıcı değişkenler olarak analizlere dâhil edilmişlerdir.

Bu değişkenlerin betimleyici istatistiklerinde kullanılan verilere ilişkin öz bilgi şu şekildedir: Çalışmada kullanılan Gençlik Araştırması Anketi, TGSP tarafından 15-30 yaş aralığında bulunan 7.949 kişiye uygulanmıştır. Araştırma örnekleminin %38'ini 15-19 yaş aralığında olanlar, %31'ini 20-24 yaş aralığında olanlar ve %30,9'unu 25-30 yaş aralığında olanlar oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan gençlerin %46,7'si kadın ve %53,3'ü erkektir. Katılımcıların çalışma durumlarına ilişkin oranlar %50,3 öğrenim görüyor, %9,5 çalışmıyor ancak iş arıyor, %8,5 çalışmıyor ve iş aramıyor, %3,8 hem çalışıp hem okuyor ve %27,7 çalışıyor olarak sıralanmaktadır. Ankete katılanların

eğitim düzeyine ilişkin oranlar %0,2 okuryazar olmayan, %0,5 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %4,1 ilkokul, %27,8 ortaokul, %45,4 lise, %21,3 üniversite, %0,6 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmaktadır. Gençlerin mesleki başarı, eğitim, para/zenginlik, inanç/ din, çocuk sahibi olmak, aile, idealler uğruna mücadele etmek, bir eser bırakmak, millî ve manevi değerler, vatan sevgisi değerlerine verdiği önemin sayısal yansıması sırasıyla 4.30, 4.42, 4.23, 4.28, 4.08, 4.45, 4.31, 4.06, 4.38 ve 4.54 olarak hesaplanmıştır (minimum 1 ve maksimum 5 üzerinden hesaplanan ortalama değerleri). Katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine ilişkin oranlar %8,2 okuryazar olmayan, %4,9 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %41,4 ilkokul, %22,6 ortaokul, %18,1 lise, %4,6 üniversite, %0,2 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmıştır. Katılımcıların baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin oranları %3,4 okuryazar olmayan, %2,8 okuryazar fakat okul bitirmemiş, %33,2 ilkokul, %23,5 ortaokul, %25,7 lise, %10,6 üniversite, %0,7 yüksek lisans-doktora olarak sıralanmıştır. Katılımcı gençlerin toplumsal alanda kendini ifade edebilme değişkenine ilişkin oranları %9,2 toplumsal alanda kendini ifade edemez, %13 toplumsal alanda kendini kısmen ifade edebilir ve %77,8 toplumsal alanda kendini ifade edebilir olarak sıralanmaktadır. Katılımcı gençlerin aile içinde kendini ifade edebilme değişkenine ilişkin oranları %10,9 aile içinde kendini ifade edemez, %12,5 aile içinde kendini kısmen ifade edebilir ve %76,2 ise aile içinde kendini ifade edebilir olarak sıralanmaktadır. Gençlerin sosyal hayata katılma durumlarına ilişkin oranlar %75 sosyal hayata katılıyor, %25 sosyal hayata katılmıyor olarak belirlenmiştir. Ankete katılanların topluma aidiyet durumlarına ilişkin oranlar %84 topluma aidiyet hissediyor, %16 topluma aidiyet hissetmiyor olarak belirlenmiştir. Örneklemin aile gelirine ilişkin sıralaması %14,8 1601-2000 TL, %16,2 2001-2500 TL, %22,4 2501-3000 TL, %18,2 3001-3500 TL, %9,4 3501-4000 TL, %7,1 4001-4500 TL, %3,3 5001-5500 TL, %1,7 5501-6000 TL, %2 6001-6500 TL, %1,7 6501-7000 TL, %0,8 7001-7500 TL, %2,4 7501 TL ve üzeri gelir grubu olarak bulgulanmıştır. Çalışmada analiz edilen ve minimum değeri 8, maksimum değeri 80 olarak alınan İyi Yaşam Endeksi'nin ortalaması 52.18 ve minimum değeri 1, maksimum değeri 10 olarak alınan itibar düzeyinin ortalaması ise 7.12 olarak hesaplanmıştır. Analize dâhil edilenlerin mutluluk derecesi 1 ile 5 aralığında değerlendirilerek 3.28 olarak belirlenmiştir. Ayrıca analize dâhil edilenlerin ekonomik durumdan memnuniyeti yine 1 ile 5 aralığında değerlendirilerek 2.95 olarak belirlenmiştir. Analize dâhil edilenlerin dindarlık derecesi 1 ve 7 aralığında değerlendirilerek 5.31 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan gençlerin hükümet politikasından memnuniyetine ilişkin oranlar ise %38,5 hükümet politikalarını başarılı buluyor, %61,5 ise başarısız buluyor olarak bulgulanmıştır.

Çalışmada ilk olarak gençlerin sigara kullanım davranışını açıklamaya yönelik tahmin edilen Sıralı Lojistik Regresyon sonuçları sonrasında ise alkol ve uyuşturucu madde kullanım davranışlarını açıklamaya yönelik Lojistik Regresyon analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Sigara kullanım davranışı için tahmin model sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Sigara Kullanma Davranışı için Sıralı Lojistik Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Kullanmıyorum			Yalnızca Bir Kez Denedim			Ara sıra kullanıyorum			Sık sık kullanıyorum		
	dy/dx	Z	p	dy/dx	Z	p	dy/dx	Z	p	dy/dx	Z	p
Eğitim: Okuryazar olmayan	0.556	76.88	0.000	-1.057	-248.01	0.000	-0.0237	-0.11	0.913	0.525	2.44	0.015
Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	-0.117	-0.78	0.434	-0.052	-0.42	0.675	0.074	0.58	0.562	0.095	0.61	0.539
Eğitim: ilkokul	-0.146	-1.22	0.223	-0.012	-0.11	0.914	0.198	2.05	0.040	-0.039	-0.45	0.653
Eğitim: Ortaokul	-0.148	-1.34	0.182	0.028	0.36	0.716	0.040	0.62	0.534	0.080	0.83	0.404
Eğitim: Lise	-0.176	-1.62	0.104	0.001	0.01	0.988	0.081	1.32	0.188	0.095	1.04	0.297
Eğitim: Üniversite	-0.158	-1.38	0.169	-0.002	-0.02	0.984	0.099	1.28	0.200	0.061	0.64	0.525
Cinsiyet: Kadın	0.140	4.75	0.000	0.017	0.64	0.523	0.003	0.27	0.784	-0.161	-12.37	0.000
Anne Eğitim: Okuryazar olmayan	0.264	1.46	0.143	-0.281	-2.25	0.025	0.077	0.82	0.410	-0.061	-0.43	0.664
Anne Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	0.228	1.26	0.207	-0.231	-1.97	0.049	0.073	0.76	0.448	-0.071	-0.52	0.600
Anne Eğitim: İlkokul	0.143	0.76	0.447	-0.179	-1.66	0.096	0.129	1.45	0.147	-0.093	-0.62	0.538
Anne Eğitim: Ortaokul	0.130	0.69	0.491	-0.172	-1.64	0.102	0.114	1.26	0.208	-0.072	-0.51	0.612
Anne Eğitim: Lise	0.157	0.85	0.397	-0.191	-1.82	0.069	0.125	1.34	0.179	-0.092	-0.69	0.493
Anne Eğitim: Üniversite	0.245	1.36	0.174	-0.203	-1.67	0.096	0.059	0.58	0.564	-0.101	-0.82	0.411
Baba Eğitim: Okuryazar olmayan	0.073	0.69	0.490	-0.163	-2.5	0.012	-0.028	-0.32	0.746	0.118	1.03	0.303
Baba Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	0.129	1.22	0.222	-0.149	-2.37	0.018	-0.042	-0.53	0.597	0.063	0.57	0.571
Baba Eğitim: İlkokul	0.087	0.9	0.365	-0.118	-2.01	0.044	-0.078	-1.09	0.276	0.109	1.13	0.258
Baba Eğitim: Ortaokul	0.043	0.45	0.656	-0.109	-1.87	0.061	-0.065	-0.87	0.383	0.131	1.29	0.196
Baba Eğitim: Lise	0.047	0.5	0.619	-0.097	-1.66	0.097	-0.048	-0.67	0.505	0.098	0.99	0.321
Baba Eğitim: Üniversite	0.005	0.05	0.957	-0.110	-1.69	0.092	-0.060	-0.72	0.473	0.165	1.52	0.129

Aile Geliri: 1601 – 2000 TL	0.152	2.87	0.004	-0.046	-1.34	0.180	-0.009	-0.22	0.829	-0.098	-2.56	0.010
Aile Geliri: 2001 – 2500 TL	0.119	2.27	0.023	-0.005	-0.14	0.890	0.010	0.27	0.788	-0.124	-3.53	0.000
Aile Geliri: 2501 – 3000 TL	0.046	0.88	0.380	0.006	0.2	0.842	0.054	1.64	0.102	-0.105	-2.79	0.005
Aile Geliri: 3001 – 3500 TL	-0.053	-1	0.319	0.016	0.5	0.620	0.098	2.92	0.003	-0.061	-1.53	0.127
Aile Geliri: 3501 – 4000 TL	-0.109	-1.64	0.102	0.028	0.5	0.620	0.097	2.43	0.015	-0.016	-0.35	0.723
Aile Geliri: 4001 – 4500 TL	-0.035	-0.62	0.533	0.071	2.09	0.037	0.023	0.67	0.503	-0.059	-1.44	0.150
Aile Geliri: 5001 – 5500 TL	-0.039	-0.63	0.526	0.076	2.1	0.036	0.087	2.04	0.041	-0.124	-3.35	0.001
Aile Geliri: 5501 – 6000 TL	-0.053	-0.71	0.479	0.060	1.38	0.166	0.096	1.73	0.084	-0.102	-2.13	0.033
Aile Geliri: 6001 – 6500 TL	-0.087	-1.16	0.246	0.051	1.02	0.309	0.116	2.37	0.018	-0.079	-1.64	0.100
Aile Geliri: 6501 – 7000 TL	-0.164	-1.46	0.143	0.124	1.25	0.213	0.097	1.84	0.066	-0.056	-0.99	0.323
Aile Geliri: 7001 – 7500 TL	-0.168	-1.31	0.191	0.137	1.25	0.210	0.170	1.93	0.054	-0.139	-2.41	0.016
Toplumsal Alanda İfade: Hayır	-0.021	-0.66	0.506	0.022	1.1	0.271	0.030	1.2	0.231	-0.031	-1.16	0.246
Toplumsal Alanda İfade: Kısmen	0.037	1.16	0.247	-0.026	-0.92	0.360	0.006	0.26	0.791	-0.017	-0.69	0.488
Aile İçinde İfade: Hayır	-0.046	-1.4	0.160	0.044	1.95	0.051	0.029	1.16	0.246	-0.028	-1.06	0.289
Aile İçinde İfade: Kısmen	-0.150	-2.05	0.041	0.127	1.73	0.084	0.071	2.93	0.003	-0.047	-1.93	0.053
Sosyal Hayata Katılma: Evet	0.017	0.82	0.413	-0.071	-5.61	0.000	0.022	1.38	0.169	0.033	1.9	0.058
Topluma Aidiyet: Evet	-0.053	-2.18	0.029	0.042	3.04	0.002	0.018	1.08	0.282	-0.007	-0.35	0.724
Yaş	-0.000	-0.43	0.669	-0.002	-4.34	0.000	-0.000	-0.2	0.839	0.002	3.51	0.000
Ekonomik Durum Memnuniyeti	0.043	3.67	0.000	0.002	0.2	0.838	0.015	2.53	0.011	-0.061	-8.94	0.000
Gelecek Beklentisi	0.016	2.09	0.037	0.015	2.84	0.005	-0.013	-2.44	0.015	-0.018	-2.93	0.003
Mutluluk Derecesi	0.038	3.41	0.001	0.010	1.14	0.256	-0.007	-1.03	0.302	-0.042	-6.16	0.000
Değerler: Mesleki Başarı	-0.064	-3.66	0.000	-0.021	-1.36	0.174	0.015	1.37	0.172	0.070	6.24	0.000

Değerler: Eğitim	0.066	3.44	0.001	-0.027	-1.65	0.100	-0.039	-3.76	0.000	0.000	0.00	0.997
Değerler: Para/Zenginlik	-0.050	-3.43	0.001	-0.004	-0.34	0.735	0.023	2.97	0.003	0.031	3.41	0.001
Değerler: inanç/Din	0.074	3.92	0.000	0.005	0.28	0.778	-0.024	-2.51	0.012	-0.054	-5.8	0.000
Değerler: Çocuk sahibi olmak	-0.007	-0.74	0.459	0.013	2.16	0.031	0.019	2.63	0.009	-0.024	-2.96	0.003
Değerler: Aile	0.014	1.06	0.287	-0.010	-1.32	0.188	-0.022	-2.14	0.032	0.018	1.62	0.106
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	0.006	0.53	0.600	0.001	0.22	0.823	0.011	1.14	0.256	-0.018	-1.77	0.077
Değerler: Bir eser bırakmak	-0.010	-1.03	0.304	-0.009	-1.61	0.107	0.012	1.73	0.084	0.007	0.87	0.386
Değerler: Millî ve manevî değerler	0.014	1	0.320	-0.010	-1.24	0.217	-0.017	-1.89	0.058	0.013	1.14	0.256
Değerler: Vatan sevgisi	0.027	1.82	0.069	0.000	0.04	0.965	-0.017	-2.06	0.039	-0.011	-0.93	0.353
İyi Yaşam Endeksi	-0.001	-1.15	0.252	-0.001	-2.42	0.016	-0.002	-4.88	0.000	0.004	7.22	0.000
Çalışma Durumu: Hayır/ Öğrenciyim	0.224	4.5	0.000	-0.004	-0.09	0.931	-0.023	-1.21	0.228	-0.197	-12.24	0.000
Çalışma Durumu: Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	0.095	3.17	0.002	-0.019	-1.03	0.304	-0.066	-2.91	0.004	-0.010	-0.42	0.675
Çalışma Durumu: Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	0.121	4.12	0.000	0.024	0.53	0.595	-0.051	-1.06	0.289	-0.093	-4.44	0.000
Çalışma Durumu: Hem okuyorum hem çalışıyorum	0.030	0.68	0.494	0.046	1.66	0.097	-0.043	-1.44	0.149	-0.034	-1.04	0.296
İtibar Düzeyi	0.014	2.68	0.007	-0.006	-1.52	0.128	-0.015	-4.25	0.000	0.006	1.57	0.116

“

Ekonomik durumdan memnuniyet, gelecek beklentisindeki iyileşme ve mutluluk derecesindeki artış, sigara içmeme olasılığını sırasıyla 0.043, 0.016 ve 0.038 kat azaltmaktadır.

”

Tablo 6'daki sonuçlara bakıldığında, eğitim durumu yüksek lisans-doktora olanlara göre okuryazar olmayanların sigara kullanmama olasılığı 0.556 kat daha fazladır. Cinsiyet olarak değerlendirildiğinde, kadınların erkeklere göre sigara kullanmama olasılığı 0.140 kat daha fazladır. Aile gelirleri açısından incelenirse, gelir seviyesi en üst gruptaki gençlere göre 1601-2000 TL grubunda olanların sigara kullanmama olasılığının 0.152 kat, 2001-2500 TL grubunda olanların sigara kullanmama olasılığının ise 0.119 kat daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Aile içinde kendini ifade edebilenlere göre kısmen ifade edebilenlerin sigara kullanmama olasılığı 0.150 kat daha azdır. Bir topluma veya gruba aidiyet hissetmeyenlere göre aidiyet hissedenlerin sigara içmeme olasılığı 0.053 kat daha azdır. Ekonomik durumdan memnuniyet, gelecek beklentisindeki iyileşme ve mutluluk derecesindeki artış, sigara içmeme olasılığını sırasıyla 0.043, 0.016 ve 0.038 kat azaltmaktadır. Mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen değer artması sigara içmeme olasılığını azaltırken eğitim ve inanca/dine verilen önemin artması ise sigara içmeme olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca ankete katılan gençlerde çalışanlara göre öğrenciyim, çalışmıyorum fakat iş arıyorum ve çalışmıyorum ve iş aramıyorum diyenlerin sigara içmeme olasılığının sırasıyla 0.224, 0.095, 0.121 kat daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Son olarak anket sonuçlarına göre, itibar düzeyi arttıkça sigara kullanmama olasılığı artmaktadır.

Eğitim durumu yüksek lisans-doktora olanlara göre okuryazar olmayanların sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı 1.057 kat daha azdır. Anne eğitim düzeyi yüksek lisans - doktora olanlara göre okuryazar olmayanların, okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların, ilkokul, lise ve üniversite mezunu olanların sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığını sırasıyla 0.281, 0.231, 0.179, 0.191 ve 0.203 kat daha azdır. Baba eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okuryazar olmayanların, okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı sırasıyla 0.163, 0.149, 0.118, 0.109, 0.097 ve 0.110 kat daha azdır. Aile geliri en üst grupta olanlara göre 4001-4500 TL ve 5001-5500 TL grubunda olanların sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığını sırasıyla 0.071 ve 0.076 kat daha fazladır. Aile içinde kendini ifade edebilenlere göre ifade edemeyenlerin ve kısmen ifade edebilenlerin sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı daha yüksek olarak bulunmuştur. Sosyal hayata katılanların katılmayanlara göre sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı 0.071 kat daha az iken bir gruba veya topluma aidiyet hissedenlerin aidiyet hissetmeyenlere göre sigarayı yalnızca bir kez deneme ola-

sılığı 0.042 kat daha fazladır. Anket sonuçlarına göre yaş arttıkça sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı azalırken gelecek beklentisinin ve çocuk sahibi olmaya verilen değer artması ise sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığını artırmaktadır. Kişinin İyi Yaşam Endeksi puanı arttıkça sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı azalmaktadır. Çalışanlara göre hem okuyorum hem çalışıyorum diyenlerin sigarayı yalnızca bir kez deneme olasılığı artmaktadır.

Eğitim durumu yüksek lisans-doktora olanlara göre ilkökul mezunlarının sigarayı ara sıra kullanma olasılığı 0.198 kat daha fazla olarak hesaplanmıştır. Aile geliri en üst grupta olanlara göre aile geliri 3001-3500 TL, 3501-4000 TL, 5001-5500 TL, 5501-6000 TL, 6001-6500 TL, 6501-7000 TL ve 7001-7500 TL aralığında olanların sigarayı ara sıra kullanma olasılığı sırasıyla 0.098, 0.097, 0.087, 0.096, 0.116, 0.097 ve 0.170 kat fazladır. Aile içinde kendini ifade edebilenlere göre kısmen ifade edebilenlerin sigarayı ara sıra kullanma olasılığı 0.071 kat daha fazladır. Ekonomik durum memnuniyetinin artması sigarayı ara sıra kullanma olasılığını artırırken gelecek beklentisinin artması ise azaltmaktadır. Eğitim, inanç/din, aile, millî ve manevî değerler ve vatan sevgisine verilen değer arttıkça sigarayı ara sıra kullanma olasılığını azaltırken para/zenginlik, çocuk sahibi olma ve bir eser bırakmaya verilen değer artması ise sigarayı ara sıra kullanma olasılığını artırmaktadır. Kişinin İyi Yaşam Endeksi puanındaki bir birimlik artış sigarayı ara sıra kullanma olasılığını 0.002 kat azaltmaktadır. Çalışanlara göre çalışmıyorum fakat iş arıyorum diyenlerin sigarayı ara sıra kullanma olasılığı 0.066 daha azdır. Ayrıca kişinin itibar düzeyindeki artış sigarayı ara sıra kullanma olasılığını azaltmaktadır.

Ankete katılanlar arasında, eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okur-yazar olmayanların sigarayı sık sık kullanma olasılığı 0.525 kat daha fazladır. Ankete katılanlar cinsiyet olarak değerlendirildiğinde, kadınların sigarayı sık sık kullanma olasılığının 0.161 kat daha az olarak belirlenmiştir. Aile geliri en üst grupta olanlara göre aile geliri 1601-2000 TL, 2001-2500 TL, 2501-3000 TL, 5001-5500 TL, 5501-6000 TL, 6001-6500 TL ve 7001-7500 TL aralığında olanların sigarayı sık sık kullanma olasılığı sırasıyla 0.098, 0.124, 0.105, 0.124, 0.102, 0.079 ve 0.139 kat fazladır. Aile içinde kendini ifade edebilenlere göre kısmen ifade edebilenlerin sigarayı sık sık kullanma olasılığı 0.047 kat daha azdır. Sosyal hayata katılanların katılmayanlara göre sigarayı sık sık kullanma olasılığı 0.033 kat daha fazladır. Bunun yanında ankete katılan gençler arasında yaş arttıkça sigarayı sık sık kullanma olasılığının arttığı tespit edilmiştir. Ekonomik durum memnuniyetinde, gelecek beklentisinde ve mutluluk derecesindeki iyileşmeler sigarayı sık sık kullanma olasılığını sırasıyla 0.061, 0.018 ve 0.042 kat azaltmaktadır. Mesleki başarı ve para/zenginliğe verilen değer arttıkça sigarayı sık sık kullanma olasılığı artarken inanç/din, çocuk sahibi olma ve idealler uğruna mücadele etmeye verilen değer arttıkça sigarayı sık sık kullanma olasılığı azalmaktadır. Kişilerin İyi Yaşam Endeksi'ndeki bir birimlik artış sigarayı sık sık kullanma olasılığını 0.004 kat artırmaktadır. Son olarak çalışanlara göre öğrenciyim diyenlerin ve şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum diyenlerin sigarayı sık sık kullanma olasılığının sırasıyla 0.197 ve 0.093 kat az olduğu tespit edilmiştir.

Burada sigara kullanım davranışına ilişkin analiz sonuçlarına yer verdikten sonra alkol kullanım davranışının belirleyen faktörleri tespit etmek için tahmin edilen Lojistik Regresyon analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Alkol Kullanma Davranışı İçin Lojistik Regresyon Analiz Sonuçları

Açıklayıcı Değişkenler	Bağımlı Değişken: Alkol Kullanımı					
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Eğitim: Okuryazar olmayan	-18.459	12092.206	.000	1	.999	.000
Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	.808	.853	.897	1	.344	2.244
Eğitim: İlkokul	1.143**	.570	4.016	1	.045	3.136
Eğitim: Ortaokul	.708	.549	1.658	1	.198	2.029
Eğitim: Lise	.950*	.547	3.018	1	.082	2.586
Eğitim: Üniversite	.941*	.549	2.943	1	.086	2.563
Eğitim: Yüksek lisans -Doktora			13.845	6	.031	
Cinsiyet: Erkek	.481***	.073	43.739	1	.000	1.617
Anne Eğitim: Okuryazar olmayan	-1.614*	.860	3.518	1	.061	.199
Anne Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	-1.638*	.867	3.566	1	.059	.194
Anne Eğitim: İlkokul	-1.172	.846	1.917	1	.166	.310
Anne Eğitim: Ortaokul	-1.068	.846	1.592	1	.207	.344
Anne Eğitim: Lise	-.765	.843	.824	1	.364	.465
Anne Eğitim: Üniversite	-.768	.851	.816	1	.366	.464
Anne Eğitim: Yüksek lisans -Doktora			28.786	6	.000	
Baba Eğitim: Okuryazar olmayan	.454	.579	.615	1	.433	1.574
Baba Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	.563	.593	.902	1	.342	1.756
Baba Eğitim: İlkokul	.531	.537	.979	1	.322	1.701
Baba Eğitim: Ortaokul	.623	.536	1.351	1	.245	1.865
Baba Eğitim: Lise	.542	.532	1.037	1	.309	1.719
Baba Eğitim: Üniversite	.629	.535	1.383	1	.240	1.876
Baba Eğitim: Yüksek lisans -Doktora			2.719	6	.843	

Aile Geliri: 1601 – 2000 TL	-.793***	.253	9.797	1	.002	.453
Aile Geliri: 2001 – 2500 TL	-.852***	.245	12.081	1	.001	.426
Aile Geliri: 2501 – 3000 TL	-.401*	.237	2.861	1	.091	.670
Aile Geliri: 3001 – 3500 TL	-.201	.237	.717	1	.397	.818
Aile Geliri: 3501 – 4000 TL	.099	.246	.160	1	.689	1.104
Aile Geliri: 4001 – 4500 TL	-.487*	.258	3.556	1	.059	.615
Aile Geliri: 5001 – 5500 TL	-.319	.286	1.245	1	.265	.727
Aile Geliri: 5501 – 6000 TL	.225	.331	.464	1	.496	1.253
Aile Geliri: 6001 – 6500 TL	-.274	.326	.710	1	.400	.760
Aile Geliri: 6501 – 7000 TL	.374	.346	1.170	1	.279	1.454
Aile Geliri: 7001 – 7500 TL	-.223	.462	.232	1	.630	.800
Aile Geliri: 7501 TL ve üzeri			77.250	11	.000	
Toplumsal Alanda ifade: Hayır	.156	.147	1.121	1	.290	1.168
Toplumsal Alanda ifade: Kısmen	-.189	.140	1.817	1	.178	.828
Toplumsal Alanda ifade: Evet			3.829	2	.147	
Aile içinde ifade: Hayır	.223	.142	2.447	1	.118	1.249
Aile içinde ifade: Kısmen	.058	.143	.167	1	.683	1.060
Aile içinde ifade: Evet			2.448	2	.294	
Sosyal Hayata Katılma: Evet	.429***	.101	18.041	1	.000	1.535
Topluma Aidiyet: Evet	-.032	.116	.076	1	.782	.968
Yaş	.004	.004	.990	1	.320	1.004
Ekonomik Durum Memnuniyeti	.015	.038	.162	1	.687	1.015
Gelecek Beklentisi	-.056*	.033	2.805	1	.094	.946

Mutluluk Derecesi	-.257***	.037	48.529	1	.000	.773
Değerler: Mesleki Başarı	.283***	.058	23.576	1	.000	1.327
Değerler: Eğitim	-.144**	.062	5.492	1	.019	.866
Değerler: Para/Zenginlik	.318***	.053	36.426	1	.000	1.374
Değerler: İnanç/Din	-.442***	.051	75.463	1	.000	.643
Değerler: Çocuk sahibi olmak	-.080*	.045	3.205	1	.073	.923
Değerler: Aile	-.048	.061	.626	1	.429	.953
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	.031	.056	.310	1	.578	1.032
Değerler: Bir eser bırakmak	.012	.046	.072	1	.788	1.012
Değerler: Millî ve manevî değerler	-.244***	.065	14.094	1	.000	.783
Değerler: Vatan sevgisi	.283***	.068	17.306	1	.000	1.328
İyi Yaşam Endeksi	.002	.003	.683	1	.408	1.002
Geçmiş ile Mevcut Yaşam Karşılaştırması	-.089***	.033	7.183	1	.007	.915
Dindarlık Derecesi	-.257***	.034	58.283	1	.000	.773
Çalışma Durumu: Hayır/ Öğrenciyim	1.904*	1.033	3.393	1	.065	6.710
Çalışma Durumu: Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	-.640***	.090	50.180	1	.000	.527
Çalışma Durumu: Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	-.245*	.135	3.316	1	.069	.782
Çalışma Durumu: Hem okuyorum hem çalışıyorum	-.448***	.149	9.066	1	.003	.639
Çalışma Durumu: Çalışıyorum	.003	.192	.000	1	.988	1.003
İtibar Düzeyi	-.100***	.022	21.060	1	.000	.904

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 7'de yer alan sonuçlara göre eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre ilkökul mezunları, lise mezunları ve üniversite mezunlarının alkol kullanma olasılığı sırasıyla 3.136, 2.586 ve 2.563 kat daha fazla olarak hesaplanmıştır. Ankete katılanlar cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde erkek olanların alkol kullanma olasılığı kadınlara göre 1.617 kat daha fazladır. Ankete katılanların anne eğitim düzeyi yüksek lisans-doktora olanlara göre okuryazar olmayan ve okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların alkol kullanma olasılığı sırasıyla 0.199 ve 0.194 kat daha az olarak tespit edilmiştir. Aile gelirleri en üst grupta olanlara göre 1601-2000 TL, 2001-2500 TL, 2501-3000 TL ve 4001-4500 TL gruplarında olanların alkol kullanma olasılığı sırasıyla 0.453, 0.426, 0.670 ve 0.615 kat daha azdır. Sosyal hayata katılanlara göre sosyal hayata katılmayanların alkol kullanma olasılığı 1.535 kat daha fazladır. Ayrıca gelecek beklentisi iyileştikçe ve mutluluk düzeyi arttikça gençlerin alkol kullanma olasılığı azalmaktadır. Mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen önem arttikça alkol kullanma olasılığı artarken eğitim, inanç/din, çocuk sahibi olma ve millî ve manevi değerlere verilen önem arttikça gençlerin alkol kullanma olasılığı azalmaktadır. Geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmasında geçmişte daha mutlu olanların alkol kullanma olasılığının arttiğı görülmektedir. Benzer şekilde dindarlık derecesi arttikça alkol kullanma olasılığının azaldığı tespit edilmiştir. Çalışanlara göre öğrenciyim diyenlerin alkol kullanma olasılığı 6.710 kat daha fazla iken çalışmıyorum fakat iş arıyorum, şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum ve hem okuyorum hem çalışıyorum diyenlerin alkol kullanma olasılığı sırasıyla 0.527, 0.782 ve 0.639 kat daha azdır. Ayrıca itibar düzeyindeki artış gençlerde alkol kullanma olma olasılığını azaltmaktadır.

Yukarıda alkol kullanım davranışına ilişkin analiz sonuçlarına yer verildikten sonra uyuşturucu madde kullanım davranışını belirleyen faktörleri tespit etmek için tahmin edilen Lojistik Regresyon analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 8'de yer almaktadır.

“

Ayrıca gelecek beklentisi iyileştikçe ve mutluluk düzeyi arttikça gençlerin alkol kullanma olasılığı azalmaktadır.

”

Tablo 8: Uyuşturucu Kullanma Davranışı İçin Lojistik Regresyon Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken: Uyuşturucu Kullanımı						
Açıklayıcı Değişkenler	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Eğitim: Okuryazar olmayan	-1.096	14034.877	.000	1	1.000	.334
Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	17.523	7271.879	.000	1	.998	40734763.500
Eğitim: İlkokul	16.422	7271.879	.000	1	.998	13547397.585
Eğitim: Ortaokul	16.396	7271.879	.000	1	.998	13204489.284
Eğitim: Lise	16.568	7271.879	.000	1	.998	15682996.283
Eğitim: Üniversite	16.922	7271.879	.000	1	.998	22341502.265
Eğitim: Yüksek lisans - Doktora			3.167	6	.788	
Cinsiyet: Erkek	1.400***	.294	22.695	1	.000	4.056
Anne Eğitim: Okuryazar olmayan	16.784	12544.164	.000	1	.999	19471279.407
Anne Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	16.419	12544.164	.000	1	.999	13509184.207
Anne Eğitim: İlkokul	16.758	12544.164	.000	1	.999	18961791.006
Anne Eğitim: Ortaokul	16.946	12544.164	.000	1	.999	22888575.044
Anne Eğitim: Lise	17.257	12544.164	.000	1	.999	31248335.780
Anne Eğitim: Üniversite	18.066	12544.164	.000	1	.999	70144882.266
Anne Eğitim: Yüksek lisans - Doktora			7.497	6	.277	
Baba Eğitim: Okuryazar olmayan	-.190	1.211	.025	1	.875	.827
Baba Eğitim: Okuryazar fakat okul bitirmemiş	.247	1.209	.042	1	.838	1.280
Baba Eğitim: İlkokul	-.053	1.109	.002	1	.962	.948

Baba Eğitim: Ortaokul	-.361	1.120	.104	1	.748	.697
Baba Eğitim: Lise	-.764	1.112	.472	1	.492	.466
Baba Eğitim: Üniversite	-1.594	1.143	1.944	1	.163	.203
Baba Eğitim: Yüksek lisans - Doktora			10.088	6	.121	
Aile Geliri: 1601 – 2000 TL	-.889	.607	2.143	1	.143	.411
Aile Geliri: 2001 – 2500 TL	-.419	.573	.535	1	.464	.658
Aile Geliri: 2501 – 3000 TL	-1.039*	.594	3.062	1	.080	.354
Aile Geliri: 3001 – 3500 TL	-1.395**	.634	4.839	1	.028	.248
Aile Geliri: 3501 – 4000 TL	-.715	.645	1.227	1	.268	.489
Aile Geliri: 4001 – 4500 TL	-.388	.643	.364	1	.546	.679
Aile Geliri: 5001 – 5500 TL	-.966	.819	1.390	1	.238	.381
Aile Geliri: 5501 – 6000 TL	-.564	.914	.380	1	.537	.569
Aile Geliri: 6001 – 6500 TL	-.876	.853	1.055	1	.304	.416
Aile Geliri: 6501 – 7000 TL	-.130	.899	.021	1	.885	.878
Aile Geliri: 7001 – 7500 TL	.610	.922	.437	1	.509	1.840
Aile Geliri: 7501 TL ve üzeri			12.621	11	.319	
Toplumsal Alanda İfade: Hayır	.128	.349	.134	1	.714	1.136
Toplumsal Alanda İfade: Kısmen	-.096	.409	.055	1	.814	.908
Toplumsal Alanda İfade: Evet			.259	2	.879	
Aile içinde ifade: Hayır	1.097***	.311	12.449	1	.000	2.996

Aile içinde ifade: Kısmen	.348	.417	.696	1	.404	1.416
Aile içinde ifade: Evet			12.575	2	.002	
Sosyal Hayata Katılma: Evet	.263	.313	.707	1	.401	1.301
Topluma Aidiyet: Evet	-.259	.311	.691	1	.406	.772
Yaş	-.035	.027	1.705	1	.192	.965
Ekonomik Durum Memnuniyeti	-.037	.116	.102	1	.749	.964
Gelecek Beklentisi	-.052	.097	.285	1	.593	.950
Mutluluk Derecesi	-.257**	.110	5.432	1	.020	.774
Değerler: Mesleki Başarı	-.149	.146	1.041	1	.308	.862
Değerler: Eğitim	-.212	.158	1.796	1	.180	.809
Değerler: Para/Zenginlik	-.038	.134	.080	1	.778	.963
Değerler: İnanç/Din	-.030	.140	.045	1	.833	.971
Değerler: Çocuk sahibi olmak	-.140	.125	1.254	1	.263	.869
Değerler: Aile	-.039	.159	.059	1	.808	.962
Değerler: İdealler uğruna mücadele etmek	-.154	.153	1.012	1	.314	.858
Değerler: Bir eser bırakmak	.220	.126	3.032	1	.082	1.246
Değerler: Millî ve manevi değerler	-.160	.170	.884	1	.347	.852
Değerler: Vatan sevgisi	-.093	.171	.295	1	.587	.911
İyi Yasam Endeksi	-.002	.009	.031	1	.859	.998
Geçmiş ile Mevcut Yaşam Karşılaştırması	-.162*	.097	2.808	1	.094	.850
Dindarlık Derecesi	-.106	.103	1.063	1	.302	.900

Çalışma Durumu: Hayır/ Öğrenciyim	-30.585	14499.620	.000	1	.998	.000
Çalışma Durumu: Çalışmıyorum fakat iş arıyorum	-.049	.315	.024	1	.876	.952
Çalışma Durumu: Şu an çalışmıyorum ve iş aramıyorum	.258	.393	.431	1	.511	1.295
Çalışma Durumu: Hem okuyorum hem çalışıyorum	-.275	.596	.213	1	.645	.760
Çalışma Durumu: Çalışıyorum	.473	.540	.767	1	.381	1.604
İtibar Düzeyi	-.105*	.061	2.963	1	.085	.900

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 8'de yer alan sonuçlara göre erkek olanların uyuşturucu kullanma olasılığı kadınlara göre 4.056 kat daha fazladır. Ankete katılanların aile gelirleri en üst grupta olanlara göre 2501-3000 TL ve 3001-3500 TL grubunda olanların uyuşturucu kullanma olasılığı sırasıyla 0.354 ve 0.248 kat daha azdır. Gençler arasında aile içinde kendini ifade edemeyenlerin ifade edenlere göre uyuşturucu kullanma olasılığı 2.996 kat daha fazladır. Ayrıca mutluluk derecesinin artması gençlerin uyuşturucu kullanma olasılığını azaltmaktadır. Geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmasında geçmişte daha mutlu olanların uyuşturucu kullanma olasılığının arttığı, itibar düzeyindeki artışın gençlerde uyuşturucu kullanma olasılığını azalttığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Ailenin eğitim düzeyi sigara alışkanlığı edinmede ilişkili faktörlerden birisidir. Bazı çalışmalar annenin eğitim düzeyinin sigara kullanımında etkisiz olduğunu ancak babanın eğitim düzeyinin sigara kullanma durumuna etki ettiğini belirtirken (Aykut ve Öztürk, 1989; Metintaş, Kalyoncu ve Etiz, 1991; Metintaş ve ark., 1996); bazıları hem annenin hem de babanın ama özellikle babanın eğitim düzeyinin bu duruma etkisi olduğunu belirtmektedir (Bener ve Al-Ketbi, 1999; Şahin, Öztürk, Ünlü, Uşkun ve Akkaya, 2000). Bizim çalışmamızda da hem annenin hem de babanın eğitim durumu sigara kullanımı ile ilişkili bulunmuştur.

Cinsiyet sigara kullanımını etkileyen bir başka faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sigara ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranda sigara alışkanlığına sahip olduğu saptanmıştır (Bilir ve ark., 1993; Öztürk ve Çakmak, 2000; Şahin ve ark., 2000). Bizim çalışmamızda kadınların erkeklere göre sigara kullanmama olasılığı daha fazla bulunmuştur.

Bunların yanında aile içinde kendini ifade edebilme, kendisini bir topluma veya gruba aidiyet hissetme, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet, gelecek beklentisindeki iyileşme ve mutluluk derecesindeki artış, sigara içmeme olasılığını azaltmaktadır. Mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen değerin artması sigara içmeme olasılığını azaltırken eğitim ve inanca/dine verilen önemin artması ise sigara içmeme olasılığını arttırmaktadır. Son olarak, itibar düzeyi arttıkça sigara kullanmama olasılığı da artmakta şeklinde bir bulguya ulaşılmıştır.

Türkçe alanyazında alkole başlama ve içme nedeni olarak sunulan faktörler çokça çeşitlilik göstermektedir. En öne çıkan faktörler arasında arkadaş, özenme ve arkadaş ortamı (Altındağ ve ark., 2005; Mayda ve ark., 2009; Mayda ve ark., 2010; Pirinççi ve Erdem, 2004; TÜİK, 2013; Yılmaz, İbiş ve Sevindi, 2007); merak (Mayda ve ark., 2009; TÜİK, 2013), eğlence (Bal ve Metin, 2004; Çakmak ve Ayvaşık, 2007; TÜİK, 2013; Ulukoca, Gökgöz ve Karakoç, 2013) sorunlardan uzaklaşmak ve can sıkıntısı (Bal ve Metin, 2004; Özen, Arı, Gören, Palancı ve Sır, 2005) sayılabilir.

Bizim araştırmanın bulgularına göre ise sosyal hayata katılmayanların, erkeklerin, eğitim düzeyi düşük olanların alkol kullanma olasılığı daha fazladır. Geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmasında geçmişte daha mutlu olanların ve de mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen önem arttıkça alkol kullanma olasılığının arttığı görülmektedir. Buna karşıt olarak eğitim, inanç/din, çocuk sahibi olma ve millî ve manevî değerlere verilen önem; dindarlık derecesi; gelecek beklentisi ve mutluluk düzeyi arttıkça ve ayrıca itibar düzeyi yükseldikçe gençlerin alkol kullanma olasılığı azalmaktadır.

Madde kullanımıyla ilgili olarak erkeklerin, aile içinde kendini ifade edemeyenlerin uyuşturucu kullanma olasılığı daha fazla olduğu bulunmuştur. Madde bağımlılığı erkeklerde kadınlara göre genelde yüksek düzeyde bulunmaktadır. 2011 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Okul Çocukları Araştırması'na göre erkek öğrenciler kızlara göre 3,9 kat daha sık madde kullanmaktaydılar. 2004 yılında lise 2. sınıf öğrencilerinde yapılan çalışmada yaşam boyu en az bir kez madde kullanımı cinsiyete göre karşılaştırıldığında diğer tüm maddeleri erkekler kızlardan daha sık kullanmaktaydılar. 2001 yılında 9 ayrı ilde ortaöğretim öğrencilerinde yapılan çalışmada madde kullanımı erkeklerde kızlara göre, esrarda 3,7 uçucu madde kullanmada 1,6 eroinde 4,7 ecstasyde 5,1 kokainde ise 4,6 kat daha fazla görüldü (Ögel, 2005'ten akt., Nazlıcan ve ark., 2018). Yine itibar düzeyindeki ve mutluluk derecesindeki artış, gençlerde uyuşturucu kullanma olasılığını azaltmakta; geçmiş ve mevcut yaşam karşılaştırmasında geçmişte daha mutlu olanların uyuşturucu kullanma olasılığı artmaktadır.

“

Aile içinde kendini ifade edebilme, kendisini bir topluma veya gruba aidiyet hissetme, ekonomik durumdan duyulan memnuniyet, gelecek beklentisindeki iyileşme ve mutluluk derecesindeki artış, sigara içmeme olasılığını azaltmaktadır. Mesleki başarı, para/zenginlik ve vatan sevgisine verilen değerlerin artması sigara içmeme olasılığını azaltırken eğitim ve inanca/dine verilen önemin artması ise sigara içmeme olasılığını arttırmaktadır.

”

Kaynaklar

- Açıkel, C. H., Kılıç, S., Uçar, M., Yaren, H. ve Türker, T. (2004). Sağlık Astsubay Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde sigara içme durumu ve etki eden faktörler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(8), 178-185.
- Akfert, S. K., Çakıcı, E. ve Çakıcı M. (2009). Üniversite öğrencilerinde sigara-alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 40-47.
- Aktaş, C. (2009). Lojistik Regresyon Analizi: Öğrencilerin sigara içme alışkanlığı üzerine bir uygulama. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 107-121.
- Altındağ, A., Yanık, M., Yengil, E. ve Karazeybek, A. H. (2005). Şanlıurfa'da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı. *Journal of Dependence*, 6(2), 60-64.
- Arbak, P., Erdem, F., Karacan, Ö. ve Özdemir, Ö. (2000). Düzce Lisesi öğrencilerinde sigara alışkanlığı. *Solunum*, 2, 17-21.
- Aykut, M. ve Öztürk, Y. (1989). Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrencilerin sigara içme durumu ve bunu etkileyen faktörler. *Sağlık Dergisi*, 61, 60-72.
- Bal, N. ve Metin, Ö. (2004). Mersin'de ergenler arasında sigara, alkol ve yasadışı madde kullanım oranlarının yaygınlığı: ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin karşılaştırılması. *A Journal of Psychiatry, Neurology and Behavioral Sciences*, 42(2), 77-81.
- Bedir, S., Polat, D. Tural Dikmen, A. (2011). Atatürk Üniversitesi Narman Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin sigara kullanımını etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 237-248.
- Bener, A., & Al-Ketbi, L. M. (1999). Cigarette smoking habits among high school boys in a developing country. *The Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, 119, 66-69.
- Bilir, Ş., Mağden, D., San, N. P., Atik, B., Artan, İ. ve Üstün, E. (1993). Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin sigara-alkol-ilaç alma ve bağımlılık yapan maddeleri kullanma alışkanlığının araştırılması. *Sağlık Dergisi*, 65, 65-75.

- Blow, L., Leicester, A., & Windmeijer, F. (2005). *Parental income and children's smoking behaviour: Evidence from the British Household Panel Survey* (IFS Working Papers W05/10, Institute for Fiscal Studies.). Retrieved May 20, 2019 from <http://www.ifs.org.uk/wps/wp0510.pdf>
- Boyacı, H., Çorapçioğlu, A., Ilgazlı, A., Başyigit, İ. ve Yıldız, F. (2003). Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Solunum Hastalıkları*, 14, 169-175.
- Buğdaycı, R., Şaşmaz, T., Aytaç, N. ve Çamdeviren, H. (2003). Mersin, Adana ve Hatay illerinde beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde alkol içme prevalansı ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 23(3), 208-212.
- Ceylan, E., Yanık, M. ve Gencer, M. (2005). Harran Üniversitesi'ne kayıt yaptıran öğrencilerin sigaraya karşı tutumlarını etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi*, 6(2), 144-150.
- Çakmak, S. S. ve Ayvaşık, H. B. (2007). Üniversite öğrencilerinde alkol kullanma nedenleri ile kaygı duyarlılığı arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 91-107.
- Çilingir, D., Hintistan, S. ve Öztürk, H. (2012). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin sigara kullanma alışkanlıkları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 69-85.
- Dalkılıç, A., Yılmaz, H., Unlu, A., Evcin, U., Prajapati, P., & Pumariega, A. J. (2013). Risk Factors for Suicidal Ideation among High School Students in Istanbul. *Adolescent Psychiatry*, 3(1), 102-113.
- European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. (1995). *The 1995 ESPAD Report*. <http://www.espad.org/reports-documents> adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Hızel Bülbül, S. Güçlü, M. ve Dibek Mısırlıoğlu, E. (2013). Kırıkkale il merkezi ilköğretim ve lise öğrencilerinde sigara ve alkol alışkanlıkları ve etkileyen faktörler. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4, 168-172.
- Hops, H., Tildesley, E., Lichenstein Ary, D., & Sherman, L. (1990). Parent-adolescent problem solving interactions and drug use. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 16, 239-258.
- Kılıç, O., Başer, U., Abacı, H. S. ve Aydın Eryılmaz, G. (2018). Öğrencilerin sigara kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi örneği, Samsun. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 274-279. <https://dx.doi.org/10.19159/tutad.449243>
- Mayda, A. S., Gerçek, Ç. G., Gümüş, G., Demir, S., Deniz, M., Sürücü, Z. P., ... Taner, H. (2010). Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı sıklığı ve kullanmaya başlama nedenleri. *Duzce Medical Journal*, 12(3), 7-14.

- Mayda, A. S., Gerçek, Ç. G., Güneş, C., Hüseyinoğlu, A., Güler, M. B. ve Yıldırım, A. (2009). Tıp fakültesi öğrencilerinde depresif belirti sıklığının demografik özellikler, sigara, alkol, madde kullanımı, baskın el ve şiddete maruz kalma ile ilişkisi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(4), 476-483.
- Mayda, A. S., Tufan, N. ve Baştaş, S. (2007). Düzce Tıp Fakültesi öğrencilerinin sigara konusundaki tutumları ve içme sıklıkları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5), 364-370.
- Mercan, S., Onaran, Ö. İ., İlbak, A., Atasoy, H., Teloğlu, E. Ş., Torun, P. ve Hayran, O. (2018). Alkol tüketim kültürü ve alkol araştırmaları ile alkol kontrol politikaları konusunda görüşler: Nitel bir araştırma. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(3), 473-505. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.3.0027>
- Metintaş, S., Kalyoncu, C. ve Etiz, S. (1991). İki ilçemizde lise çağındaki gençlerde sigara kullanmanın mediko-sosyal yönü. *Anadolu Tıp Dergisi*, 13, 63-74.
- Metintaş, S., Sarıboyacı, M. A., Nuhoğlu, S., Özdemir, N., Aktaş, C., Kalyoncu, C. ve Etiz, S. (1996). Eskişehir ilindeki üniversite öğrencilerinde sigara içme alışkanlığına ait özellikler. *Tüberküloz ve Toksikler*, 44, 77-83.
- Nazlıcan, E., Ersoy, Ö., Akbaba, M. ve Kurt, B. (2018). Kahramanmaraş il merkezindeki lise son sınıf öğrencilerinde maraş otu ve madde kullanımı ve etkileyen faktörler. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(2), 235-246.
- Ögel, K. ve Liman, O. (2001). *Gençlerde madde kullanım yaygınlığı ve özelliklerinin değerlendirilmesi: 2001 araştırması sonuçları*. İstanbul: YENİDEN Sağlık ve Eğitim Derneği.
- Özen, Ş., Arı, M., Gören, S., Palancı, Y. ve Sır, A. (2005). Tıp fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinde sigara ve alkol kullanım sıklığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 92-98.
- Özkan, A. (2002). *Adana il merkezinde bulunan liselerde okuyan öğrencilerde alkol ve uyuşturucu yatkınlığının araştırılması* (Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana).
- Öztürk, M. ve Çakmak, A. (2000). Isparta'da yurttan kalan üniversite öğrencilerinin sigara içme durumu ve anksiyete ile ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 7(4), 19-24
- Pirinççi, E. ve Erdem, R. (2004). Fırat Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin alkol kullanma alışkanlıkları. *Atatürk Üniversitesi Tıp Dergisi*, 36(4), 71-76.
- Şahin, Ü., Öztürk, M., Ünlü, M., Uşkun, E. ve Akkaya, A. (2000). Üniversite öğrencilerinin sigara kullanım ve bağımlılık düzeylerini etkileyen faktörlerin irdelenmesi. *Türkiye Klinikleri Akciğer Arşivi*, 1(2), 1-5.

- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2008). *Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Halkın sağlık eğitimi aylık faaliyet raporu kılavuzu*. Ankara: Yazar.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). *Sağlık istatistikleri yıllığı 2017*. <https://www.saglik.gov.tr/TR,11588/istatistik-yilliklari.html> adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Townsend, J., Roderic, P., & Cooper, J. (1994). Cigarette smoking by socioeconomic group, sex, and age: Effects of price, income, and health publicity. *BMJ*, 309, 923–927.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2008). *Meclis Araştırması Komisyonu raporu*. <http://www.tapdk.gov.tr/> adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2009). *Madde kullanımı ve bağımlılığı ile kaçakçılığının önlenmesi alanlarında tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri, meclis araştırması komisyonu raporu özeti*. Ankara: Yazar. https://www.tbmm.gov.tr/docs/madde_kullanimi_ve_bagimliliği.pdf adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *Küresel yetişkin tütün araştırması*. http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/kuresel_mayis-2010.pdf adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). *Sağlık Araştırması 2012*. www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=223 adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Sağlık Araştırması 2016*. http://www.turkstat.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=2396 adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi. (2011). *Okul Çağı Çocuklarında Madde Kullanımı Araştırması, 2011*. <http://www.sck.gov.tr/oecd/2012%20T%C3%BCrkiye%20Uyu%C5%9Fturucu%20Raporu.pdf> adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Ulukoca, N., Gökgöz, Ş. ve Karakoç, A. (2013). Kırklareli Üniversitesi öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanım sıklığı. *Fırat Tıp Dergisi*, 18(4), 230–234.
- Vatandaş, C., Can, B., Mahitapoğlu, H., Yaman, V. ve Kırbaşoğlu, Z. (2016). *Türkiye’de gençlik ve uyuşturucu madde sorunu*. İstanbul: SEKAM.
- World Health Organization. (2006). *WHO Expert Committee on problems related to alcohol consumption Geneva, 10–13 October 2006* (World Health Organization Technical Report series 944).
- World Health Organization. (2014). *Global status report on alcohol and health-2014 Report*. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692763_eng.pdf adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.

- World Health Organization. (2018). *Global alcohol report: Turkey*. https://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/profiles/tur.pdf adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- World Health Organization. (2019a). *Tobacco*. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/tobacco> adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.
- World Health Organization. (2019b). *European Tobacco Use Trends Report 2019*. Denmark: WHO Regional Office for Europe.
- Yazıcı, H. ve Şahin, M. (2005). Üniversite öğrencilerinin sigara içme tutumları ile sigara içme statüleri arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 455-466.
- Yılmaz, G., İbiş, S. ve Sevindi, T. (2007). Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu öğrencilerinin sigara ve alkol kullanımının değerlendirilmesi. *Journal of Dependence*, 8(2), 85-90.
- Yiğit, Ş. ve Khorshid, L. (2006). Ege Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı. *Journal of Dependence*, 7(1), 24-30.
- Yürekli, A., Elibol, H. M., Çabuk, A., Erk, S. F., Önder, Z. Erk, N., Chaloupka, F. J. (2010). *Türkiye'de tütün ekonomisi ve tütün ürünlerinin vergilendirilmesi raporu 2010*. http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/tutun_eylul_2010.pdf adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.

Sosyal Medya, Dijitalleşme ve Gençlik

Doç. Dr. Mehmet Emin Babacan

İbn Haldun Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Medya ve İletişim Bölümü

Doç. Dr. Mehmet Emin Babacan

Malatya'da dünyaya geldi. 2005 yılında Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi'nden mezun oldu. 2007-2009 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Birikim Dergisi ve Dergi Etrafında Gelişen Din Tartışmaları" isimli Yüksek Lisans tezini hazırladı. Doktorasını ise, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Toplumsal Paylaşım Ağlarında Sosyal Sermaye Pratikleri" ismiyle 2012 yılında tamamladı. Yazarın ilgi alanlarını iletişim sosyolojisi, yeni medya, sosyal medya, sosyal sermaye, toplumsal hareketler oluşturmaktadır. 2014-2015'de 1 yıl süreyle Amerika'da University of Wisconsin-Madison'da misafir araştırmacı olarak bulunan Babacan, halen İbn Haldun Üniversitesi, İletişim Fakültesi'nde Doç. Dr. olarak öğretim üyeliğine devam etmektedir. Babacan'ın farklı hakemli dergiler ve derleme kitaplardaki makaleleri ve sunduğu ulusal/uluslararası bildirilerinin yanı sıra; yayımlanan kitabı; Sosyal Medya ve Gençlik (Açılım Kitap, 2015, Bir Yayınları, 2017).

Öz

Bu araştırmada Türkiye Gençlik Sivil Toplum Kuruluşları Platformu (TGSP)'nin "Türkiye'nin Gençleri, 2018" başlıklı araştırmasında gençlerin sosyal medya kullanım pratikleri ile bu pratiklerin gençlerin bireysel ve toplumsal değişim serüvenlerine ilişkin bir iz sürülmektedir. Nicel bir araştırma tasarımının benimsendiği bu çalışmada kapsamlı bir anket ile "kimlik, aidiyet, din/inanç, ideoloji, aile" vb. birçok temel başlığın yanı sıra, gençlerin dijital teknolojileri nasıl deneyimlediklerine ilişkin de bir bölüm yer almaktadır. Söz konusu bu bölümde yer alan soru sayısı ve elde edilen veri ile kapsamlı analizler yapmak zor olmakla birlikte, gençlerin yeni iletişim teknolojilerini daha çok arkadaşları ve çevreleri ile iletişime geçmek için kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yetişkinlerin geçmişte sahip olmadığı birçok imkân ve fırsatı, gençlerin sosyal medya araçları marifetiyle elde ettiği ve bu nedenle kuşaklar arası bir değişimin görülmeye gerektiği vurgulanmaktadır. Yeni iletişim araçlarının gençleri bireysel ve toplumsal hayatın ve değişimin odağına taşıdığı, bu bakımdan gençleri çalışmanın ve anlamının mutlaka onları merkeze alan bir tutumla gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Medya, Dijitalleşme, Yeni İletişim Araçları, Gençlik

Gençliğin tanımlanması, ona atfedilen anlam ve onun merkezinde olduğu sosyal, siyasal, kültürel vb. tartışmalar modern dönemin en temel konularından biri olmuştur. Bu anlamda gençlerin kim olduğu, gençliği anlamanın önemi, onlarla bir iletişim dili kurabilmenin değeri, ailede ebeveynin, okulda eğitimcinin, siyasette siyasetçinin, yönetimde yöneticinin vb. öncelikli ödevi arasında yer almıştır. Bu bakımdan özellikle geçen yüzyılda gençliğin anlaşılması denen olgu daha çok yetişkinleri merkeze alan bir ödevi işaret etmekteydi. Bu anlamda gençlik kavramı ile adeta özdeşleşen 'hız' ve 'değişim' kavramlarının dinamizminde gençliğin anlaşılması çabası devam ederken son çeyrek yüzyılda özellikle yeni iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ile 'anlama' sürecine bizzat gençler de dâhil olmaya başladılar. Başka bir ifade ile gençler kendilerini daha edilgen ve nesne olarak konumlandıran 'anlama' çabasına karşı, kendi hayatlarına dair daha aktif ve özne olma rollerini yeni teknolojiler marifetiyle pekiştirmeye başladılar. Böylece gençliğin anlaşılması meselesi sadece yetişkinlerin yapabileceği bir şey değil, bizzat gençlerin de simetrik biçimde yer almaya başladıkları daha karmaşık bir süreç evrilmiştir.

20. yüzyılda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye özelinde de teknolojik olarak, askeri, siyasi, ekonomik, kültürel vb. birçok değişime ve dönüşüme şahit olunmuştur. Yaşanan söz konusu değişim ve dönüşümün hızı, karakterinin 'anlaşılması' her alanda devam ederken, özellikle gençliğin anlaşılması meselesi her dönem önemini korumaya devam etmiştir. Gençliğin tanımlanması, kavranması

“

Her ne kadar son çeyrek yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle dünyanın hemen her yerinde bireysel ve toplumsal değişimin karakteri birbirine benzese de her toplumun hâlâ önemli ölçüde kültür, kimlik, benlik ve aidiyet farklılıkları bulunmaktadır.

”

ve anlaşılması, geleneksel yöntemlerle devam ederken günümüzde ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri ile gençliğin bütün geleneksel konumlandırılışı daha önce görülmediği kadar değişmeye başlamıştır. Bu bakımdan günümüzde yeni iletişim teknolojileri ve gençliğe ilişkin değişim sürecine iştirak etmenin ve bu süreci anlamının imkânı biraz daha zorlaşmaktadır. Bu zorluğun aşılması, gençliği merkeze alan çok sayıda araştırma ve çalışmanın yürütülmesi ile mümkün olabilir.

Bu çalışmanın temelini, yeni iletişim teknolojileri ile birlikte oluşan dijital kültür ve söz konusu kültürün yediden yetmişe (prosumer) üretici-tüketici (Toffler, 2008: s. 17) olduğu bir zeminde daha özeldede gençliğe odaklanmak oluşturmaktadır. Fakat hemen belirtilmelidir ki ne gençliğin anlaşılması denen eylem ne de bunun tam olarak nasıl yapılması gerektiği ile ilgili hazır ve somut bir reçete bulunmaktadır. Zira değişimin son derece kompleks ve çok boyutlu olması; kuşak fark etmeksizin hemen herkesin bu değişimde hem üretici hem tüketici olarak yer alması; değişim katmanlarının hız kaynaklı olması ve iç içe geçmesi gibi birçok nedenle yaşanan değişimin kavranması güçleşir. Çünkü küre ölçeğinde yaşanan değişim; toplumsal, kültürel ve bireysel farklılıklarla birlikte çok farklı ve katmanlı bir duruma evrilmektedir. Bu anlamda Batı'da üretilen literatür, Batı toplumunun veya Batılı genç kuşağın anlaşılmasında önemli imkânlar sunmaktadır. Dolayısıyla bu literatür tam olarak kendi toplumsal karakterimizi yansıtmaya da benzer bir teknolojinin benzer kullanım pratikleri olması nedeniyle temel bazı ip uçlarının görülmesinde fayda sağlamaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada TGSP'nin "Türkiye'nin Gençleri, 2018" başlıklı gençlik araştırması verisi, mevcut yabancı literatür ve yerli çalışmalar etrafında gençliğin anlaşılması ve kavranmasına katkı sunacak biçimde işlenmektedir.

Kuşak tartışmaları

Bireysel ve toplumsal değişimi anlamak, kavramak ve yorumlamak açısından kuşaklar ve dönemler önemli imkânlar sunmaktadır. Zira belirli bir yaş veya tarih aralığı, söz konusu yaşanan değişimin somutlaştırılmasına ve dolayısıyla anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte kuşak ve dönem adlandırmalarının kapsamlı, aynı zamanda detaylı ve belirli aralıklarla sürekli yapılması gereken araştırmalarla mümkün olabileceği de belirtilmelidir. Türkiye'de gençlik çalışmaları, farklı birçok disiplinin katkılarıyla uzun bir arka plana ve oldukça geniş bir literatüre sahiptir (Yaman, 2010).

Bununla birlikte teknolojiyi, özellikle yeni iletişim teknolojisi ve kullanım pratiklerini merkeze alan gençlik çalışmalarının sayısı, Türkiye'de kuşaklandırma ve dönemlendirmelerin sağlıklı yapılmasını sağlayacak ölçüde yeterli değildir. Zira bunun için son birkaç kuşağın teknoloji kullanım pratiklerinin izlenmesi, kayıt altına alınması ve sonraki kuşakların pratikleri ile kıyaslanması gerekmektedir. Bu anlamda Türkiye'de bireysel veya kurumsal ölçekte teknoloji, gençlik ve değişim konularına ilişkin belirli aralıklarda ve sürekli yapılan çalışmalara oldukça ihtiyaç vardır. Bunun yanında bir biçimde gençliği, gençliğin karakteristiği olan kimlik,

aidiyet, temsiliyet, benlik vb. konuları merkeze alan, ayrıca teknoloji kullanımı, özellikle sosyal medya pratiklerini farklı başlıklar etrafında ele alan çalışmalar bulunmaktadır.

Alana ilişkin Türkçe literatürde yer alan çalışmalar, öncelikle Amerikan gençliği olmak üzere, daha çok Batı toplumları merkezinde yürütülenlerin Türkçeye tercümesi şeklindedir. Örneğin "X, Y, Z kuşakları, Milenyum kuşağı, *App kuşağı, İ nesli, Ben Nesli; Ben Özelim, Bitik Erkekler*" gibi kuşak ve kitap isimleri (bkz. Gardner ve Davis, 2014; Göka, 2017; Niedzwiecki, 2011; Twenge, 2018; Zimbardo 2017;) batıda daha çok son çeyrek yüzyılda yaşanan değişimleri konu almaktadır.

Her ne kadar son çeyrek yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle dünyanın hemen her yerinde bireysel ve toplumsal değişimin karakteri birbirine benzese de her toplumun hâlâ önemli ölçüde kültür, kimlik, benlik ve aidiyet farklılıkları bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklar ise bireyin ya da toplumun, karşı karşıya kaldığı değişim dinamiklerini belirli ölçüde nasıl alımlayacağı ve bünyesine nasıl katacağını belirlemektedir. Bu bakımdan evrensel kuşak tanımlamaları ve dönemlendirmeleri yapmak, bireysel ve toplumsal değişimin ruhuna tam olarak tekabül etmemektedir. Fakat bununla birlikte literatürde yer alan çeşitli kuşak tanımlamaları ve dönemlendirmeleri, yaşanan değişimin kavranmasını kolaylaştırması açısından da işlevsel olabilmektedir. Bu vesile ile literatürde yer alan çalışmalarla bireysel ve toplumsal değişimin ipuçları yakalanabilir, yeni dönemin temel karakterinin nasıl şekillendiği kavranmaya çalışılabilir. Bu durumu Türkiye'nin önemli psikologlarından biri olan Erol Göka şöyle ifade etmektedir:

"Delikanlı biyolojik olarak genç ve dinç nesiller, insanlık tarihi boyunca hep vardı. Ama eğitimlerini tamamlamak, ekonomik olarak özgürleşmek, kendine bir kimlik edinmek için uğraşp didinmeyi gerektiren, ayrı bir alt kültür oluşturan toplumsal bir kesim olarak gençlik, modern zamanlarda ortaya çıktı. Gençlerimizin dertleriyle dertlenmek, onları anlamaya çalışmak yerine "kuşak çatışması" diyerek sorunların üstünü örtme yolunu tercih ettiğimizi düşündüm, x, y, z kuşakları gibi "sade suya tirit" nevinden tanımlamalara hiç yüz vermedim. Hala bu görüşlerimde bir değişiklik yok ama itiraf etmeliyim ki bu kez farklı bir durumla karşı karşıyayız. 1990-2000 yılları arasında doğan gençlerimiz bizden çok farklılar ve giderek de farklılaşıyorlar" (Göka, 2017: s. 117).

Dünyadaki mevcut kuşak tartışmalarının toplumsal gerçekliğimizde nasıl karşılık bulduğu münakaşalarının ötesinde, gözle görülür biçimde belirgin olan şey; gençlerin özellikle iletişim teknolojileri ile birlikte önemli bir değişimi yaşadıklarıdır. Söz konusu değişimi, yakın tarihte yaşanan teknoloji merkezli diğer değişim süreçlerinden ayıran birçok faktör bulunmaktadır. Fakat bu faktörlerden biri olan "gençleri tehdit eden şiddetli akıl sağlığı bunalımı ve psikolojik kriz" (Twenge, 2018: s. 136), değişimi karşılayacak ve belirli bir süzgeçten geçirecek mekanizmayı zayıflatmakta, hatta yok etmektedir. Karşı karşıya kalınan değişimin 'muhakeme' edilerek, bilişsel ve psikolojik çeşitli savunma mekanizmaları ile değerlendirilme ihtimalinin zayıflaması, onun bizzat kendisini hayat tarzı haline getirmektedir.

Genç Kuşağın Temel Karakteristiklerini Anlayabilmek ve Tasvir Edebilmek

Hayata bakışları (başarı –başarısızlık)

Yeni kuşağın değişen gerçekliği; yetişkinlerin alışageldikleri hayat tarzının birçok yönü ile gençlerin hayatında değişime uğramasıdır. Bu anlamda yetişkinlerin dünyasında daha kategorik, sıralı ve çizgisel bir hayat söz konusu iken gençlerin daha şekilsiz/amorf bir hayatları söz konusu olabilmektedir. Yetişkinler, bu çizgisel hayat aşamalarından geçerek somut birtakım sonuçlara ulaşabilirken gençler, daha düzensiz kararlar ve pratikler ile şaşkınlık oluşturabilmektedirler. Örneğin yetişkinler için uzunca bir eğitim, çaba ve uğraştan sonra gelen para, şöhret vb. unsurlar, bir genç için çok daha erken yaşta youtuber, instagirl, vlogger, dj vb. mekanizmalarla gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle yetişkinlerin dünyasında başarı veya başarısızlık bağlamında anlam atfedilen birçok şey, genç kuşak için anlamsız olabilmektedir.

Howard Gardner ve Katie Davis, Amerikan gençliğini merkeze alarak yürüttükleri "App Kuşağı" isimli çalışmalarında, görüşme yaptıkları gençlerden birisinin kendileri ile paylaştığı bir ifadeyi şu şekilde aktarmaktadırlar:

"İleride okulu ne yapacağız ki? Nasıl olsa bütün yanıtlar bu akıllı telefonun içinde değil mi -ya da yakında olmayacak mı? Howard kısa bir süre düşündükten sonra şu yanıtı verdi: 'Evet bütün soruların yanıtları... ama en önemlileri dışında'" (Gardner ve Davis, 2014: s. 21).

Amerikalı gençten aktarılan ifade, aslında dünyanın hemen hemen birçok yerinde genç kuşaktan duyulabilecek bir örnektir. Çünkü genç kuşağın sormak ve öğrenmek istediğinde çoğunlukla başvuracağı ilk adres ebeveyn, okul, öğretmen vb. değil, her an, her ortamda sayısız bilgiye ulaşabilecekleri teknoloji olmaktadır. Bu nedenle yetişkinlerin başarı için çok fazla anlam atfettiği iyi bir okulda okumak, iyi bir sosyal çevre edinmek, iyi bir evde oturmak vb. fikirler, genç kuşak için anlamını yitiren unsurlara dönüşebilmektedir.

Başarı ve başarısızlık konusunda geçmiş kuşaklar ile yeni kuşaklar arasındaki bariz farklarından biri, yeni kuşağın bu kavramlara yüklediği anlamın son derece akışkan olmasıdır. Örneğin yetişkinlerde bir şeyin başarı veya başarısızlık olması, büyük olasılıkla hayat boyu devam eden bir standart iken, yeni kuşakta bu durumun son derece farklılaşabildiği ve kişiselleşebildiği ifade edilmelidir.

Anlam - Anlamsızlık

Gençlerin hayata bakışlarında ve gündelik hayatlarında başarı-başarısızlık, anlam-anlamsızlık konusunda söz konusu akışkan zemini, "her şey olabilir" sloganı özetlemektedir. Yetişkinlerin sıkı sıkıya bağlı olduğu ilkeler, normlar, kurallar, inanç ve ideolojik öğretiler vb. bulunurken; genç kuşakta söz konusu sabitelerin her geçen gün bulanıklaştığının altı çizilmelidir. Son dönemde popüler bir kavram olan post truth (gerçek ötesi veya sonrası)'a tekabül eden bir durumun tezahürleri gözlemlenmektedir. Gündelik hayat pratiklerinde önem verme, anlam atfetme, değer

verme ve heyecan duyma durumlarında gençlerin tavrı "her şey olabilir" şeklinde özetlenebilir. Örneğin ünlü bir profesörden ders almak veya böyle bir ismin konferansına katılmak, çok da şaşılacak veya özel anlam atfedilecek bir durum değildir. Çünkü her tür bilgiye, her zaman ve her ortamda ulaşılabilmektedir. Gençlerin siyasal ve ideolojik tutumlarında tam bir netliğin olmaması, aktüel siyasal süreçlere ilgilerinin farklı olması, bu duruma işaret etmektedir. Seçim süreçlerinde kararsız seçmen kitlesinin gençlerden oluşmasının bir nedeni de bu olabilir.

Türkiye özelinde yetişkinlerin önem verdiği İstanbul'un Fethi, Çanakkale Zaferi veya Kurtuluş Savaşı, darbeler, Kudüs meselesi vb. daha birçok konunun gençler açısından anlamı "her şey veya hiçbir şey olabilir". Çünkü genç kuşağın teknoloji kullanım pratikleri, çoğunlukla "tüket" ve "just do it" (sadece yap) (Funk, 2013: s. 67) üzerine kuruludur. Sürekli tüketmek üzere kurgulandıkları için yetişkinlerce anlam taşıyan birçok şey, onlara anlamsız gelebilmektedir. Zira sosyal medyada her gün binlerce konunun, olay ve olgunun aktığı bir zeminde, önemli-önemsiz ayrımı belirsizleşmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin son dönemde her açıdan yaşadığı travmalardan biri olan 15 Temmuz darbe kalkışması sürecinde gençler önemli ölçüde rol üstlenmişlerdir. Bu nedenle bütün kavramlar, algılar ve olgular çerçevesinde gençlerin kendileri ve hayatla kurdukları ilişkilerinde detaylara odaklanacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

İdeal - Idealsizlik

Yetişkinlerin hayatları boyunca elde etmek istediklerine veya sahip olduklarına atfettikleri ideal boyut, gençlerde daha çok mikro menfaatlara dönüşmektedir. Türkiye'de 2000'li yıllara kadar birçok dinî, siyasal veya ideolojik çerçevenin temel motivasyonu, önemli ölçüde büyük idealler olarak konumlanmaktaydı. Bu bakımdan elde edilmesi gereken ve hedeflenen her şey, söz konusu büyük idealin veya ideallerin gerçekleşmesine tabi kılınırdı. Aynı şekilde bu ideal insanların davet edildiği ortak bir payda olarak, onların bireysel çıkarlarının üzerinde işlev görmekteydi. Fakat yeni kuşağın hayat pratiklerinde idealize edilen faktörler, yetişkinlerin anlam atfettiklerinden oldukça farklılaşmaktadır. Parasal konulardan, kazanma ve harcama pratiklerine, eğitim, okul ve gelecek tasarımlarından, aile, arkadaş ve fedakârlık derecelerine vb. birçok konuda ideal anlayışları, kuşaklar arasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. "İdeolojilere artık daha uzak olan, anlamlı bir yaşam felsefesinin gerekliliğine daha az inanan "app kuşağı", eğitime de onları arzuladıkları işe kavuşturacak, diploma sahibi yapacak "pratik kredi avcısı" gibi yaklaşıyor. Tartışmasız biçimde daha bireyciler, sivil toplum faaliyetlerine katılma konusunda çok isteksizler, katılsalar bile özgeçmişlerini takviye amacıyla bunu yapıyorlar." (Göka, 2017: s. 121).

Gençlerin, kendi hayat pratikleri içerisinde ideal kavramına yükledikleri anlamın, sadece yetişkinlerden farklı olması nedeniyle eleştirilmesi doğru değildir. Zira bu farklılaşmanın siyasal, ekonomik, kültürel, dönemselsel ve daha birçok nedeni bulunmaktadır. Örneğin gençlerdeki idealsizliğin veya nihilizme kadar ilerleyen anlamsızlığın sadece değişen zamanın ruhundan değil, yetişkinlerin ideal adına anlam atfettikleri uygulamalardan kaynaklandığı da belirtilmelidir. Bir örnek ola-

rak; son dönemde gençlerin Türkiye'de siyaset, ideoloji, din gibi yapısal, kurumsal ve yerleşik kurumlardan uzak durdukları veya büyük ölçüde tepkili oldukları "din yorgunu" kavramı ile dile getirilmektedir (Böhürler, 2017; Saruhan, 2018).

İdeal veya idealsizlik konusu, kuşaklar arası değişimin en önemli başlıkları arasında yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu bu değişimin bireysel, toplumsal, psikolojik ve daha birçok faktörü bulunmaktadır. Bütün bu başlıkları birlikte ele almak, çalışmanın sınırlarını açacak ve ayrı bir çalışmanın konusu olacak kadar geniştir. Fakat konumuzun gerekleri arasında, dijitalleşmenin veya teknoloji kullanımının kuşaklar arasında ideal kavramı etrafında nasıl bir değişim meydana getirdiğini anlamaya çalışmak bulunmaktadır. Teknoloji ve yeni kuşağın değişim ilişkisi bir sonraki başlıkta daha detaylı olarak ele alınacaktır. Fakat bununla birlikte, gençliğin teknoloji ile ilişkisini -Amerikan gençliğini merkeze alarak- "Bitik Erkekler" başlığıyla dikkat çekici bir biçimde sunan Philip Zimbardo, genel anlamda gençliğin durumuna ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Örneğin Zimbardo'nun aşağıdaki ifadesi gençliğin, özellikle erkeklerin değişen karakterine ilişkin önemli bir tespitte bulunmaktadır:

"Erkekler aynı zamanda hayatın diğer tüm alanlarında başarılı olmak için eskiden daha çok rekabet ediyorlardı ve daha çok motivasyona sahiplerdi. Ailelerinin evinden taşınmak, bir kız arkadaş ya da eş bulmak, uzun vadeli hedefler belirlemek ve bir kariyere odaklanmak. Artık bunlar neredeyse hiç yok" (Zimbardo, 2017: s. 28). Zimbardo'nun daha çok Amerikan toplumu etrafında örülen çalışması, Amerikan gençliğinin teknoloji ile kurduğu yoğun ilişki neticesinde nasıl idealsizleştiğine odaklanmaktadır. Benzer bir çalışmanın mutlaka Türkiye örneğinde yapılması gerekmektedir. Özellikle erkeklerin son yıllarda kızlara oranla, okulda, sivil toplum kuruluşlarında, sosyal sorumluluk projelerinde, toplumsal hareketlerde vb. hemen her yerde önemli ölçüde geri çekilmelerine şahit olunmaktadır. Söz konusu geri çekilmenin birçok nedeni olmakla birlikte, özellikle teknoloji ile ilişkisine mutlaka odaklanılmalıdır.

TGSP ve Diğer Araştırma Bulgularında Bu İlişkiyi Aramak

TGSP'nin "Türkiye'nin Gençleri, 2018" gençlik araştırmasına katılan gençlerin sosyal medya kullanım pratikleri, araştırmanın kendi bulguları ve diğer bazı çalışmaların bulguları doğrultusunda aşağıdaki gibi özetlenebilir. Bununla birlikte "Türkiye'nin Gençleri, 2018" başlıklı araştırmada sosyal medya kullanımına ilişkin sorulan iki soru ile diğer konulara ilişkin bazı değişkenlerin ilişkisi, nicel araştırma analiz tekniklerinden "Ki Kare" ve "Korelasyon" testleri ile analiz edilmektedir. Ki-kare testi, niteliksel (kesikli-kategorik) olarak tanımlanan değişkenlerde kullanılır. Ki-kare testi, gözlenen frekanslar (GF) ile beklenen frekanslar (BF) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır (Kılıç, 2016: s. 180). Korelasyon testi ise iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır (Büyükoztürk ve ark., 2016: s. 185).

Diğer araştırma bulgularında sosyal medya ve dijitalleşme

Türkiye’de diğer birçok konuda olduğu gibi, iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda da kapsamlı ve belirli periyotlarla yapılan araştırmalar bulunmadığı için iletişim teknolojileri ile ilişkilendirilebilecek değişim serüvenini okumak kolay değildir. Fakat özellikle son dönemde internet ve sosyal medya kullanımı ile dijitalleşme süreçlerine ilişkin bir takım araştırma sonuçlarına da ulaşılabilmektedir. Örneğin son yıllarda dijital teknolojiye ilişkin kapsamlı verileri ile çalışmalar yürüten <https://wearesocial.com/>, 2019 yılına ilişkin yayınladığı raporunda Türkiye’ye yönelik temel verileri şu şekilde tablolaştırır:

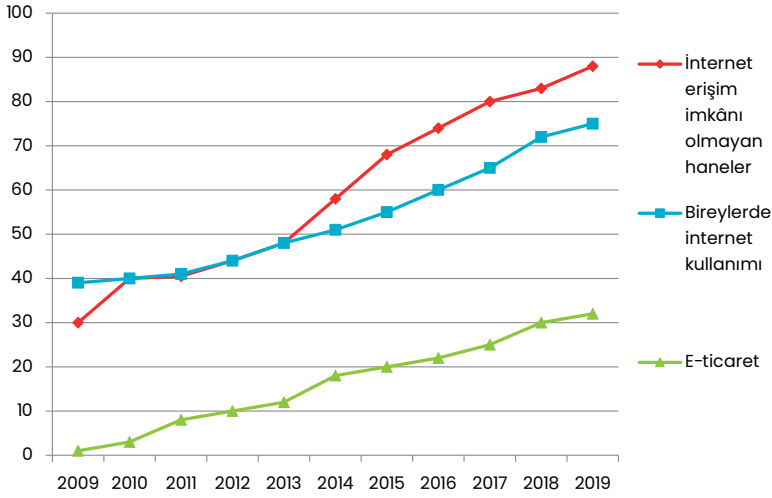
Tablo 1: Türkiye’de Mobil cihaz, internet ve sosyal medya hakkında bilinmesi gereken önemli başlıklar (Ocak, 2019).

Toplam Nüfus	Bireysel Abonelikler	İnternet Kullanımı	Aktif Sosyal Medya Kullanımı	Mobil Sosyal Medya Kullanıcılar
82.44 milyon Şehirleşme: %75	76.34 milyon Nüfus: %93	59.36 milyon Etki: %72	52.00 milyon Etki: %63	44.00 milyon Etki: %53

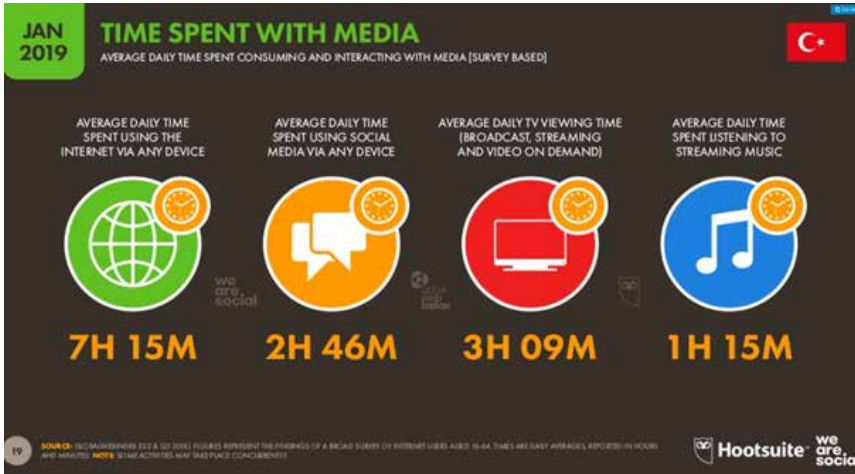
Tabloda yer alan veriye göre toplam nüfusa oranla 59,36 milyon kişinin (nüfusun %72’sinin) internet kullandığı belirtilmektedir.¹ Bu bilgiyi TÜİK, 2019 yılına ilişkin son dönem verisinde, 16-74 yaş aralığındaki birey kullanımlarının %75,3 olduğunu belirterek teyit etmektedir (TÜİK, Hane Halkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2019).

¹ <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>

Tablo 2: TÜİK-Temel Göstergeler, 2009-2019.

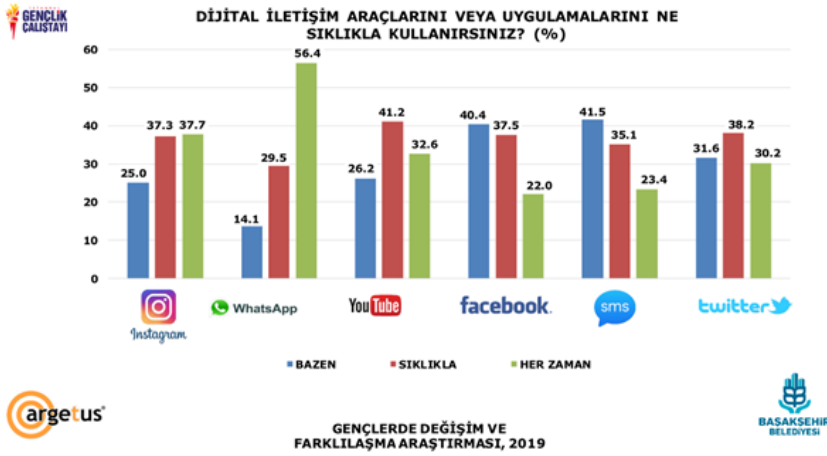
TÜİK'in yine hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre, hanelerin %88,3'ünün evden İnternete erişim imkânına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gerek hanelerdeki internet kullanımlarını gerekse mobil kullanımlarda günlük ortalama ne kadar vakit harcadığını yine <https://wearesocial.com/> sitesinin 2019 araştırma verilerinde görmek mümkündür:

Tablo 2: Türkiye’de Günlük Medyada geçirilen ortalama zaman (Ocak, 2019).

Günlük herhangi bir cihazdan internette geçirilen ortalama süre	Günlük herhangi bir cihazdan sosyal medyada geçirilen ortalama süre	Günlük ortalama televizyon izleme süresi	Günlük ortalama müzik dinleme süresi
7 saat 15 dakika	2 saat 46 dakika	3 saat 9 dakika	1 saat 15 dakika

Bu veriye göre Türkiye’de 52 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı, günde ortalama 7 saatini internette geçirmekte; bu vaktin önemli bir kısmını (2 saat 46 dk.) ise sosyal medya kullanarak harcamaktadır.² Bu anlamda son dönemde Başakşehir Belediyesi’nin İstanbul ölçeğinde yaptırdığı bir araştırmada (Gençlerde Değişim ve Farklılaşma Araştırması, 2019, s. 19) gençlerin dijital iletişim araçlarını hangi sıklıkla kullandıkları verisini, internette harcanan vakitte hangi sosyal medya aracının tercih edildiğini anlaşılır kılmaktadır.

Tablodan görüleceği üzere gençlerin en çok kullandığı dijital araçlar, Instagram ve WhatsApp’tır. Gençlerin söz konusu iki mecra üzerinden daha çok mesaj ve görsel ağırlıklı paylaşım gerçekleştirdiği, sonrasında ise video izleme platformu olan Youtube kullandığı anlaşılmaktadır.

² <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>

TGSP araştırmasında temel bulgular

TGSP araştırmasında gençlerin sosyal medya ile en çok ne yaptıkları sorusunun cevabı -diğer bazı araştırma verilerinde görüldüğü gibi- iletişim kurmak olarak ortaya çıkmaktadır. Yine gençler arasında hangi sosyal medya aracının yaygın olduğu sorusuna ise, son dönemde popüler olan sosyal paylaşım platformu Instagram, şeklinde cevaplar gelmektedir. Facebook birkaç yıl önceki popülaritesini yitirirken, Instagram ve Youtube daha yoğun kullanılan platformlar olmaya devam etmektedir. Ayrıca yukarıda kuşaklar arası iletişim, ilişkiler ve anlam farklılıklarına ilişkin literatürde yer alan vurgulamaların bir kısmı, elde edilen veri ile doğrulanmakla birlikte, aile, din/inanç, vatan sevgisi vb. temel değerlerin gençler arasında hâlâ önemli göstergeler olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan çalışma boyunca dile getirilen toplumsal ve kültürel farklılıkların varlığı nedeniyle, ülkemiz özelinde daha fazla çalışmanın mutlaka yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3: Sosyal Medya Kullanım Amacı

	Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?		Sosyal Paylaşım Sitesi					Hiçbiri	Toplam
	Facebook ve Instagram	Facebook/Twitter / Instagram	Sadece Instagram	Sadece Facebook	Twitter ve Instagram	Facebook ve Twitter	Sadece Twitter		
Vakit geçirmek ve arkadaşlarla iletişim kurmak	22.56%	24.19%	28.07%	15.99%	5.01%	1.67%	1.44%	1.06%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve foto video paylaşım	48.18%	17.51%	25.51%	2.63%	4.25%	1.01%	0.20%	0.71%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, yeni arkadaş ve foto video paylaşma	61.00%	23.38%	7.86%	5.31%	1.17%	0.85%	0.11%	0.32%	100.00%
Foto, video	15.12%	16.90%	51.07%	6.76%	4.63%	0.71%	2.85%	1.96%	100.00%
Yeni arkadaş ve arkadaşlarla iletişim	26.10%	21.71%	14.41%	16.49%	4.80%	14.82%	0.84%	0.84%	100.00%

Arkadaşları ile iletişim, yeni arkadaş, ürün takibi	30.43%	49.18%	7.34%	5.98%	3.26%	3.26%	0.27%	0.27%	100.00%
Yeni arkadaş	15.04%	29.25%	23.68%	17.55%	4.74%	4.18%	3.62%	1.95%	100.00%
Ürün takibi	18.00%	41.60%	18.00%	10.00%	4.40%	1.20%	2.40%	4.40%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, foto, video paylaşım ve ürün takibi	42.78%	39.18%	11.86%	2.06%	3.09%	0.52%	0.52%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve ürün takibi	39.29%	31.43%	13.57%	8.57%	3.57%	2.86%	0.00%	0.71%	100.00%
Yeni arkadaş ürün takibi ve foto video paylaşım	23.17%	53.66%	15.85%	1.22%	4.88%	1.22%	0.00%	0.00%	100.00%
Haber takip	8.51%	21.28%	17.02%	8.51%	6.38%	0.00%	31.91%	6.38%	100.00%
Yeni arkadaş ve foto video paylaşım	11.76%	23.53%	41.18%	5.88%	11.76%	2.94%	2.94%	0.00%	100.00%
Hepsi	31.03%	34.48%	6.90%	3.45%	20.69%	0.00%	0.00%	3.45%	100.00%
Vakit geçirmek	21.43%	10.71%	50.00%	0.00%	10.71%	0.00%	0.00%	7.14%	100.00%
Yeni arkadaş ve ürün takibi	11.11%	44.44%	14.81%	0.00%	7.41%	18.52%	3.70%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş ve haber takip	25.93%	18.52%	33.33%	7.41%	11.11%	3.70%	0.00%	0.00%	100.00%
Araştırma	15.38%	23.08%	15.38%	0.00%	7.69%	0.00%	15.38%	23.08%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve haber takip	28.57%	57.14%	0.00%	0.00%	14.29%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%

Diğer	0.00%	40.00%	20.00%	40.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş, ürün ve haber takibi	33.33%	33.33%	0.00%	33.33%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Vakit geçirme ve arkadaşla iletişim	66.67%	0.00%	33.33%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve araştırma	33.33%	33.33%	0.00%	0.00%	33.33%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Foto, video paylaşım ve araştırma	0.00%	50.00%	50.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, ürün takibi ve araştırma	0.00%	50.00%	50.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%

Sosyal medya aracı ve kullanım amaçları arasındaki ilişkisinin görüleceği Tablo 1'den, araştırmaya katılan gençlerin %61'inin Facebook ve Instagram'ı "arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaş edinme ve fotoğraf-video paylaşma" için kullandığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde gençlerin %66,67'si Facebook ve Instagram'ı "vakit geçirme ve arkadaşlarla iletişim" amacıyla kullanmaktadır. Gençler arasında Instagram kullanımının daha yaygın olduğuna işaret olarak sadece bu uygulamayı kullanan gençlerin %51,07'sinin, "fotoğraf ve video" paylaşımı, %50'sinin "vakit geçirmek", yine %50'sinin "fotoğraf- video paylaşımı ve araştırma yapmak" ile "arkadaşlarla iletişim kurmak, ürün takibi ve araştırma yapmak" amacıyla oldukları anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal medya araçları arasında bir eşleştirme yapılırsa, Facebook ve Instagram'ın kullanım amaçları ve oranlarının daha benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Sosyal Medya Kullanım Amacı İle Sosyal Hayata Katılım İlişkisi

Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?	Günlük yaşantınız içerisinde sosyal hayata yeterince katıldığınızı düşünüyor musunuz?		Total
	Evet	Hayır	
			Toplam
Vakit geçirmek ve arkadaşlarla iletişim	77.85%	22.15%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve foto-video paylaşım	70.91%	29.09%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaş ve foto-video paylaşma	76.73%	23.27%	100.00%
Foto- video paylaşım	74.42%	25.58%	100.00%
Yeni arkadaş ve arkadaşlarla iletişim	69.37%	30.63%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaş, ürün takibi	81.79%	18.21%	100.00%
Yeni arkadaş	77.51%	22.49%	100.00%
Ürün takibi	77.73%	22.27%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, foto-video paylaşım ve ürün takibi	76.50%	23.50%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim ve ürün takibi	77.52%	22.48%	100.00%
Yeni arkadaş, ürün takibi ve foto video paylaşım	78.48%	21.52%	100.00%
Haber takip	66.67%	33.33%	100.00%
Yeni arkadaş ve foto-video paylaşım	63.64%	36.36%	100.00%
Vakit geçirmek	59.26%	40.74%	100.00%
Yeni arkadaş ve haber takip	80.77%	19.23%	100.00%
Hepsi	88.46%	11.54%	100.00%
Yeni arkadaş ve ürün takibi	88.00%	12.00%	100.00%
Araştırma	58.33%	41.67%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve haber takip	100.00%	0.00%	100.00%
Diğer	100.00%	0.00%	100.00%

Yeni arkadaş, ürün ve haber takibi	66.67%	33.33%	100.00%
Vakit geçirme ve arkadaşla iletişim	66.67%	33.33%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve araştırma	100.00%	0.00%	100.00%
Foto-video paylaşım ve araştırma	50.00%	50.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, ürün takibi ve araştırma	50.00%	50.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve diğer	100.00%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, ürün takibi ve haber takip	100.00%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, foto video paylaşım ve araştırma	100.00%	0.00%	100.00%

Sosyal medya kullanımına ilişkin en çok merak edilen hususlardan biri, sosyal medyanın sosyalleşmeyi ve gençlerin sosyal hayata katılımlarını nasıl etkilediğidir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal medyayı "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşımı, araştırma ve haber takip" amaçlarıyla kullananların tamamı, gündelik hayatlarında sosyal hayata katıldıklarını dile getirmektedirler. Fakat bununla birlikte dikkat çeken bir sonuç olarak sosyal medyayı sadece "vakit geçirmek" amacıyla kullananların %40,74'ü sosyal hayata yeterince katılmadıklarını ifade etmektedirler. Bu sonuç sosyal hayata yeterince katılamayan gençlerin sosyal medyayı daha çok kullanabildiklerine işaret etmektedir. Tablodaki veriden çıkarılabilecek bir diğer sonuç, gençlerin sosyal ilişkilerine dair bir perspektif sunması bakımından önem taşımaktadır. Bu husus, sosyal medyayı kullanım amaçlarından "yeni arkadaş edinme" ile sosyal hayata katılma oranı arasındaki ilişkinin çoğunlukla pozitif çıkmasıdır. Örneğin sosyal medya kullanım amaçlarından "yeni arkadaş edinme ve haber takip" başlıklarını tercih eden gençlerin %80,77'si sosyal hayata yeterince katıldıklarını belirtmektedirler.

Tablo 5: Sosyal Medya Kullanım Amacı ile Bir Gruba Aidiyet İlişkisi

	Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz?		Toplam
	Evet -İçerisinde kendimi rahat hissettiğim aile, arkadaş grubum var	Hayır -Kendimi hiçbir gruba veya yere ait hissetmiyorum	
Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?			
Vakit geçirmek ve arkadaşlarla iletişim	81.52%	18.48%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve foto-video paylaşım	87.76%	12.24%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, yeni arkadaş ve foto-video paylaşma	91.38%	8.62%	100.00%
Foto- video	80.16%	19.84%	100.00%
Yeni arkadaş ve arkadaşlarla iletişim	87.58%	12.42%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaş, ürün takibi	89.17%	10.83%	100.00%
Yeni arkadaş	75.30%	24.70%	100.00%
Ürün takibi	84.85%	15.15%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, foto-video paylaşım ve ürün takibi	88.89%	11.11%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve ürün takibi	85.60%	14.40%	100.00%
Yeni arkadaş, ürün takibi ve foto video paylaşım	97.47%	2.53%	100.00%
Haber takip	68.09%	31.91%	100.00%
Yeni arkadaş ve foto video paylaşım	87.88%	12.12%	100.00%
Vakit geçirmek	76.92%	23.08%	100.00%
Hepsi	84.62%	15.38%	100.00%
Yeni arkadaş ve ürün takibi	84.00%	16.00%	100.00%

Bu tablodaki sorular, gençlerin sosyal medya kullanım amacının, mevcut hayatlarındaki insani ilişkileri ve aidiyet hissini hangi anlamda etkilendiğinin anlaşılması amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan gençlerden, sosyal medyayı "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşmak ve ürün takibi" yapmak amaçlarıyla kullananların %88,89'u, kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri bir çevrelerinin olduğunu belirtmektedirler. Yine "yeni arkadaş edinme, ürün takibi, fotoğraf-video paylaşımı" amaçları ile sosyal medya kullanan gençlerin neredeyse tamamı (%97,47), gündelik hayatlarında kendilerinin bir gruba veya çevreye ait olduklarını düşünmektedirler. Bunların yanı sıra yine sosyal medyayı özellikle "arkadaşlarla iletişim kurma, ürün takibi, haber takip ve araştırma" amaçlarıyla kullananların tamamı (%100), mevcut hayatlarında kendilerini bir topluma, gruba veya çevreye ait hissetme konusunda sorun yaşamadıklarını dile getirmektedirler. Araştırmanın nitel görüşme kayıtlarında da özellikle gençlerin başta aile olmak üzere akraba, arkadaş ve diğer sosyal çevre ile ilişkilerindeki aidiyet hissi son derece yüksek çıkmaktadır. Bu bakımdan genel anlamda Türkiye ölçeğinde sosyal medya kullanımının henüz bağımlılık derecesinde ve gerçek insan ilişkilerine dayalı sosyal hayatı yok edecek düzeyde olmadığı belirtilebilir.

Tablo 6: Eğitim Durumu ve Sosyal Medya Araçları İlişkisi

	Tamamlamış olduğunuz eğitim düzeyiniz nedir?							
	Lise	Orta okul	Üniversite	İlkokul	Yüksek Lisans-Doktora	Okuryazar fakat Okul bitirmemiş	Okuryazar olmayan	Toplam
Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?								
Vakit geçirmek ve arkadaşlarla iletişim	46.13%	25.74 %	21.19%	5.78%	0.54%	0.42%	0.19%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve foto video paylaşım	43.83 %	33.94 %	18.76%	2.65%	0.41%	0.31%	0.10%	100.00%
Arkadaş ile iletişim, yeni arkadaş ve foto video paylaşma	43.55 %	33.44 %	20.22%	1.61%	0.97%	0.11%	0.11%	100.00%
Foto- video paylaşım	43.36 %	25.28 %	25.09%	4.80%	0.18%	1.29%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş ve arkadaşlarla iletişim	44.65 %	36.27 %	14.05%	3.98%	0.42%	0.63%	0.00%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaş, ürün takibi	49.73 %	25.27%	21.98%	1.92%	0.82%	0.27%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş	47.43 %	23.71%	25.14%	2.57%	0.00%	0.86%	0.29%	100.00%
Ürün takibi	57.09 %	17.81%	18.62%	2.83%	1.62%	0.81%	1.21%	100.00%

Arkadaş ile iletişim, foto video paylaşım ve ürün takibi	41.97%	26.42 %	30.57%	0.52%	0.52%	0.00%	0.00%	100.00%
Arkadaş ile iletişim ve ürün takibi	47.41%	23.70%	24.44%	2.96%	0.00%	0.74%	0.74%	100.00%
Yeni arkadaş ürün takibi ve foto video paylaşım	33.33 %	40.74 %	22.22%	2.47%	1.23%	0.00%	0.00%	100.00%
Haber takip	40.82 %	10.20%	42.86%	2.04%	2.04%	2.04%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş ve foto-video paylaşım	45.45 %	33.33 %	18.18%	0.00%	3.03%	0.00%	0.00%	100.00%
Hepsi	24.14%	48.28 %	17.24%	6.90%	0.00%	3.45%	0.00%	100.00%
Vakit geçirmek	35.71%	25.00 %	32.14%	3.57%	0.00%	3.57%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş ve ürün takibi	48.15%	33.33 %	0.00%	7.41%	7.41%	3.70%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş ve haber takip	48.00 %	24.00 %	24.00%	0.00%	4.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Araştırma	50.00 %	16.67%	25.00%	0.00%	8.33%	0.00%	0.00%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim ve haber takip	14.29%	0.00%	71.43%	0.00%	14.29%	0.00%	0.00%	100.00%
Diğer	40.00 %	0.00%	60.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Yeni arkadaş, ürün ve haber takibi	66.67 %	33.33 %	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Vakit geçirme ve arkadaşla iletişim	33.33 %	33.33 %	33.33%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Arkadaşlarla iletişim ve araştırma	33.33 %	0.00%	66.67%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%
Foto-video paylaşım ve araştırma	0.00%	50.00 %	50.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%

Sosyal medya araçlarını toplumun her yaş, cinsiyet, eğitim ve kesiminden insan kullanmaktadır. Fakat araştırmada, gelişmiş ülkelerin aksine Türkiye’de gençliğin sosyal medya kullanımının eğitim seviyesi ile ters bir ilişki içinde olduğu hususu dikkat çekmektedir. Bu anlamda lise ve ortaokul mezunlarının kullanım amaçlarına göre oranları, üniversite ve sonrası eğitim derecesine sahip olanlara göre bir hayli yüksektir. Özellikle lise mezunlarının birçok kategoride sosyal medyayı aktif kullandıkları anlaşılmaktadır. Örneğin lise mezunlarından, sosyal medyayı “vakit geçirmek

ve arkadaşlarla iletişim kurmak" amacıyla kullananların oranı %46,13'tür. Yine lise mezunu olanlardan, sosyal medyayı ürün takibi amacıyla kullananların oranı %57,09 iken, "yeni arkadaş, ürün ve haber takibi" yapmak amacıyla kullanan liselilerin oranı %66,67'dir. Üniversite mezunu olanların ise lise mezunlarıyla "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşımı" gibi bazı konularda benzerlikleri olmakla birlikte, kullanım amaçlarında "bir konuda araştırma yapmak veya haber takip etmek" gibi başlıklarla biraz daha farklılık bulunmaktadır. Örneğin üniversite mezunu olanların %66,67'si "arkadaşlarla iletişim ve araştırma yapmak", %71,43'ü ise "arkadaşlarla iletişim ve haber takip" amacıyla sosyal medya kullandıklarını belirtmektedirler. Bu anlamda lise ve ortaokul mezunu gençlerin sosyal medyayı daha çok boş zaman etkinliği bağlamında, 'takılmak' amaçlı kullandıkları belirtilebilir. Üniversite mezunu olanlar ise sosyal medyayı 'takılmak' amaçlı kullanmakla birlikte, onların bu konudaki farkındalıklarının biraz daha yüksek olduğu belirtilebilir.

Gençlerin sosyal medya kullanım nedenleri ile hayatın anlamlandırılması

Araştırmaya katılan gençlerin sosyal medya kullanım nedenlerinde 'mesleki başarı', 'eğitim', 'para/zenginlik', 'din/inanç', 'aile sahibi olmak', 'çocuk sahibi olmak', 'idealler uğruna mücadele etmek', 'vatan sevgisi' gibi hayata anlam katan başlıkların önemine dair büyük ölçüde olumlu ve anlamlı sonuçlar elde edilmektedir. Başka bir ifade ile yukarıda kuramsal tartışmaların yürütüldüğü başlıklarda daha çok yetişkinlerin anlam dünyalarına ilişkin sayılabilecek konular, gençler için de oldukça anlamlı görünmektedir. Bu anlamda gençlerin sosyal medyayı kullanım amaçlarına göre, iki temel başlık olan "Din/İnanç" ile "Aile" konularına oldukça anlam atfettikleri görülmektedir:

Tablo 7: Sosyal Medya Kullanım Amacı ile Din/İnanç Konusunun Önemi İlişkisi

Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?	İnanç/Din					Toplam
	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Ne Önemli Ne Önemli Değil	Önemli	Çok Önemli	
Vakit geçirmek	3,6%	7,1%		28,6%	60,7%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim	2,3%	2,8%	11,5%	34,2%	49,2%	100,0%
Vakit geçirmek ve arkadaşla iletişim				66,7%	33,3%	100,0%
Yeni arkadaş	2,5%	5,6%	13,5%	38,5%	39,9%	100,0%
Yeni arkadaş ve arkadaşla iletişim	1,7%	1,0%	7,3%	50,0%	40,0%	100,0%
Ürün takibi	2,8%	4,1%	19,5%	29,7%	43,9%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve ürün takibi	2,9%	2,9%	20,1%	30,2%	43,9%	100,0%

Yeni arkadaş ve ürün takip	3,7%		14,8%	48,1%	33,3%	100,0%
Fotoğraf- video paylaşım	2,7%	3,6%	9,2%	38,7%	45,9%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve foto video paylaşım	1,9%	1,4%	4,9%	37,7%	54,1%	100,0%
Yeni arkadaş ve foto video paylaşım	2,9%	2,9%	8,8%	26,5%	58,8%	100,0%
Arkadaş ile iletişim, yeni arkadaş ve foto video paylaşım	1,0%	1,2%	5,4%	39,1%	53,3%	100,0%
Arkadaş ile iletişim, foto video paylaşım ve ürün takibi	4,1%	0,5%	7,3%	33,2%	54,9%	100,0%
Yeni arkadaş, ürün takip ve foto video paylaşım	1,2%	2,5%	7,4%	35,8%	53,1%	100,0%
Haber takip	10,2%	8,2%	14,3%	22,4%	44,9%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve haber takip			14,3%	28,6%	57,1%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim, ürün takibi ve haber takip					100,0%	100,0%
Yeni arkadaş, ürün ve haber takibi			33,3%	66,7%		100,0%
Araştırma yapmak			7,7%	15,4%	76,9%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve araştırma yapmak			33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim, ürün takibi ve araştırma yapmak					100,0%	100,0%
Fotoğraf video paylaşım ve araştırma yapmak				50,0%	50,0%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim, fotoğraf video paylaşım ve araştırma yapmak					100,0%	100,0%
Diğer	40,0%		20,0%	20,0%	20,0%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim ve diğer					100,0%	100,0%
Hepsi	3,4%			13,8%	82,8%	100,0%
Toplam	2,4%	2,5%	9,4%	36,4%	49,4%	100,0%

Tablo 5'te gençlerin sosyal medyayı hangi amaçla kullandıkları ile din ve inanç konusunun kendileri için önemine ilişkin oranları yer almaktadır. Din ve inancın kendileri için 'çok önemli' olduğunu belirten gençlerin tamamı (%100) sosyal medyayı "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşım, araştırma yapmak, ürün takibi yapmak" amaçlarıyla kullananlardır. Başka bir ifadeyle sosyal medya araçlarının temel karakteristiği olan "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşım, araştırma yapmak, ürün takibi yapmak" vb. birçok pratiğin din/inanç konusu ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Din ve inanç kavramlarının gençlerin anlam dünyalarında tam olarak neye tekabül ettiği başka bir araştırmanın konusu olmakla birlikte, bu çalışmada diğer başlıklarla birlikte değerlendirildiğinde bu iki kavramın oldukça önemsendiği ifade edilebilir. Aynı şekilde bir diğer önemli başlık, gençlerin aile kurumunun önemine ilişkin kanaatleridir. Aşağıdaki tabloda sosyal medya kullanım nedenleri ile ailenin önemine ilişkin veriler yer almaktadır:

Tablo 8: Sosyal Medya Kullanım Amacı ile Aile Konusunun Önemi İlişkisi

Sosyal paylaşım sitelerini neden kullanıyorsunuz?	Aile					Toplam
	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Ne Önemli Ne Önemli Değil	Önemli	Çok Önemli	
Vakit geçirmek	7,4%		3,7%	29,6%	59,3%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim	1,2%	1,8%	7,3%	34,7%	55,0%	100,0%
Vakit geçirmek ve arkadaşla iletişim			33,3%	66,7%		100,0%
Yeni arkadaş	2,8%	3,7%	9,3%	39,0%	45,2%	100,0%
Yeni arkadaş ve arkadaşla iletişim	0,4%	1,3%	6,3%	44,3%	47,7%	100,0%
Ürün takibi	1,2%	4,1%	15,9%	25,3%	53,5%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve ürün takibi	0,7%	1,5%	5,8%	27,7%	64,2%	100,0%
Yeni arkadaş ve ürün takip			14,8%	40,7%	44,4%	100,0%
Foto-video	2,0%	0,5%	7,2%	37,0%	53,3%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve foto-video paylaşım		0,6%	2,6%	36,8%	59,9%	100,0%
Yeni arkadaş ve foto video paylaşım				33,3%	66,7%	100,0%
Arkadaş ile iletişim, yeni arkadaş ve foto video paylaşım	0,3%	0,6%	3,3%	25,3%	70,5%	100,0%

Arkadaşlarla iletişim, foto video paylaşım ve ürün takibi	0,5%	1,0%	2,6%	24,9%	71,0%	100,0%
Yeni arkadaş, ürün takip ve foto video paylaşım		1,2%	1,2%	24,7%	72,8%	100,0%
Haber takip	2,1%	4,2%	8,3%	31,3%	54,2%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve haber takip				28,6%	71,4%	100,0%
Arkadaş ile iletişim, ürün takibi ve haber takip					100,0%	100,0%
Yeni arkadaş, ürün ve haber takibi		33,3%		33,3%	33,3%	100,0%
Araştırma yapmak	7,7%			15,4%	76,9%	100,0%
Arkadaş ile iletişim ve araştırma yapmak			33,3%	66,7%		100,0%
Arkadaş ile iletişim, ürün takibi ve araştırma yapmak					100,0%	100,0%
Foto-video paylaşım ve araştırma yapmak					100,0%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim, foto-video paylaşım ve araştırma yapmak				100,0%		100,0%
Diğer					100,0%	100,0%
Arkadaşlarla iletişim ve diğer				100,0%		100,0%
Hepsi			6,9%	10,3%	82,8%	100,0%
Toplam	1,1%	1,4%	6,2%	33,5%	57,7%	100,0%

Ailenin önemi, din/inançta olduğu gibi, anlam derinliği, bağlamı ve pratikleri gençlerde farklılaşmakla birlikte, azımsanmayacak ölçüde yüksek çıkmaktadır. Sosyal medyayı daha çok "arkadaşlarla iletişim, fotoğraf-video paylaşım, araştırma yapmak, ürün takibi yapmak" amacıyla kullanan gençlerde, ailenin kendileri için 'önemli' ve 'çok önemli' olduğunu belirtenlerin toplam oranı %100'ü bulmaktadır. Söz konusu bu veri bağlamında sosyal medya kullanım amaçları ile gençlerin aile konusuna atfettikleri önem arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Sosyal medya ve gençlik ilişkisinde mevcut literatürün yanı sıra, daha çok toplumdaki hemen herkesin ortak bir kanaati olan "sosyal medya kullanımının aile ilişkilerini zayıflattığı ve güveni örselediği" hususuna ilişkin, araştırma sonuçları farklı veriler sunmaktadır. Sosyal medya araçlarının bireye, aile bireyleri dışında daha çok çevreye ve aile dışına ulaşma imkânı sunması, gençlerin aile ve aile bireyleriyle ilişkilerini zayıflattığı yönündeki algı sebebiyle bu araştırmada ailenin önemine ayrıca değinilmektedir. Bu anlamda "yakın çevrenizde sizi en iyi anlayan ve sorunlarınızı paylaştığınız kişinin kim olduğunu belirtir misiniz?" sorusunda, araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu aile bireylerini, özellikle anneyi işaret etmektedir. Gençlerin aileyi ve aile bireylerini önemsemesi, bütün değişim dinamikleri ile birlikte Türkiye toplum yapısında ailenin hâlâ önemli bir kurum olduğu anlamını taşımaktadır. Sadece aile kurumunun önemli olması verisi dahi, birey tabanlı iletişim teknolojileri kullanımlarında gençlerin tam olarak Batılı literatür üzerinden okunmaması gerektiğine işaret etmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Teknolojinin gelişimine paralel bireysel ve toplumsal değişim dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye özelinde de iletişim zemininde yoğun biçimde yaşanmaktadır. Yaşanan söz konusu değişim/dönüşümün hızı ve karakterinin 'anlaşılması' her alanda devam ederken, özellikle gençliğin anlaşılması meselesi her dönem önemini korumaya devam etmiştir. Bununla birlikte değişim ve dönüşümün sancıları hemen her alanda olduğu gibi, gençliğin tanımlanması, konumlandırılması ve nihayetinde anlaşılması hususunda da yaşanmıştır.

Gençliğin tanımlanması, kavranması ve anlaşılması henüz daha geleneksel anlayış/yöntemlerle devam ederken, günümüzde ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri ile birlikte gençliğin geleneksel bütün konumlandırılışı daha önce görülmedik biçimde değişmeye başlamıştır. Bu bakımdan günümüzde yeni iletişim teknolojileri ve gençliğe ilişkin değişim sürecine nüfuz etmenin ve bu süreci anlamanın imkânı biraz daha zorlaşmaktadır. Bununla birlikte son dönemde teknoloji ve insan ilişkisini konu edinen yerli ve yabancı bir literatür de oluşmaktadır. "X, Y, Z kuşakları, Mi-

“

Yetişkinler için uzunca bir eğitim, çaba ve uğraştan sonra gelen para, şöhret vb. unsurlar, bir genç için çok daha erken yaşta youtuber, instagramci, vlogger, dj, vb. mekanizmalarla gerçekleşebilmektedir.

”

lenyum kuşağı, App kuşağı, İ nesli, Ben Nesli, Ben Özelim, Bitik Erkekler" gibi kuşak ve kitap isimleri, Batıda daha çok son yarım yüzyılda yaşanan değişimleri konu almaktadır.

Her ne kadar son çeyrek yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle dünyanın hemen her yerinde bireysel ve toplumsal değişimin karakteri biri birine benzese de her toplumun hâlâ önemli ölçüde kültür, kimlik, benlik ve aidiyet farklılıkları bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklar ise bireyin ya da toplumun, karşı karşıya kaldığı değişim dinamiklerini belirli ölçüde nasıl alımlayacağı ve bünyesine nasıl katacağını belirlemektedir. Bu bakımdan evrensel kuşak tanımlamaları ve dönemlendirmeleri yapmak, bireysel ve toplumsal değişimin ruhuna tam olarak tekabül etmemektedir. Fakat bununla birlikte literatürde yer alan çeşitli kuşak tanımlamaları ve dönemlendirmeleri, yaşanan değişimin kavranmasını kolaylaştırması açısından da işlevsel olabilmektedir. Bu vesile ile literatürde yer alan çalışmalarla bireysel ve toplumsal değişimin ipuçları yakalanabilir, yeni dönemin temel karakterinin nasıl şekillendiği kavranmaya çalışılabilir.

“

Dijital teknolojiler; gençlerin evi, okulu, alışveriş merkezi, ideali, aşkı, davası, eylem yaptığı sokakları vb. anlamlara gelmektedir.

”

Türkiye'de değişken karaktere sahip genç kuşağın, teknolojiyi kullanma bağlamında ortalama bir yetişkinin perspektifi ile daha çok boşvermiş, iradesiz, ciddiyetsiz, şımarık, dertsiz, sorumsuz, kırılğan vb. sıfatlarla tanımlanması mümkün olabilir. Eski kuşaklar için anlamlı olan birçok şeyin genç kuşak açısından anlamsızlığı belirtilebilir. Fakat Türkiye'de genç kuşağın teknoloji ile kurduğu ilişkinin yanı sıra; bu kuşağı da içine alan toplumsal ölçekte aile, akraba, arkadaş, okul, sosyal çevre, din-inanç, kültür vb. hâlâ çok güçlü ilişkiler mevcuttur. Özetle, yukarıda değinilen teknoloji ve gençliğin değişen karakterine ilişkin çerçeve, sadece Batı dünyası için değil, Türkiye'de de genç kuşağın karakteristiğine dair önemli ipuçları vermektedir.

Bu anlamda yetişkinlerin dünyasında daha kategorik, sıralı ve çizgisel bir hayat söz konusu iken, gençlerin daha şekilsiz/amorf bir hayatları söz konusu olabilmektedir. Yetişkinler söz konusu çizgisel hayat aşamalarından geçerek somut birtakım sonuçlara ulaşabilirken, gençler daha düzensiz kararlar ve pratikler ile şaşkınlık oluşturabilmektedirler. Örneğin yetişkinler için uzunca bir eğitim, çaba ve uğraştan sonra gelen para, şöhret vb. unsurlar, bir genç için çok daha erken yaşta youtuber, instagirl, vlogger, dj, vb. mekanizmalarla gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle yetişkinlerin dünyasında başarı veya başarısızlık bağlamında anlam atfedilen birçok şey, genç kuşak için anlamsız

olabilmektedir. Türkiye özelinde yetişkinlerin önem verdiği İstanbul'un Fethi, Çanakkale Zaferi veya Kurtuluş Savaşı, darbeler, Kudüs meselesi vb. daha birçok konunun gençler açısından anlamı "her şey veya hiçbir şey olabilir". Çünkü genç kuşağın teknoloji kullanım pratikleri, çoğunlukla "tüket" ve "just do it" (sadece yap) (Funk, 2013: s. 67) üzerine kuruludur. Sürekli tüketmek üzere kurgulandıkları için yetişkinlerce anlam taşıyan birçok şey, onlara anlamsız gelebilmektedir. Zira sosyal medyada her gün binlerce konunun, olay ve olgunun aktığı bir zeminde, önemli-önemsiz ayrımı belirsizleşmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin son dönemde her açıdan yaşadığı travmalardan biri olan 15 Temmuz darbe kalkışması sürecinde gençler önemli ölçüde rol üstlenmişlerdir.

Gençlerin, kendi hayat pratikleri içerisinde ideal kavramına yükledikleri anlamın, sadece yetişkinlerden farklı olması nedeniyle eleştirilmesi doğru değildir. Zira bu farklılaşmanın siyasi, ekonomik, kültürel, dönemsel ve daha birçok nedeni bulunmaktadır. Örneğin gençlerdeki idealsizliğin veya nihilizme kadar ilerleyen anlamsızlığın sadece değişen zamanın ruhundan değil, yetişkinlerin ideal adına anlam atfettikleri uygulamalardan kaynaklandığı da belirtilmelidir. Bir örnek olarak; son dönemde gençlerin Türkiye'de siyaset, ideoloji, din gibi yapısal, kurumsal ve yerleşik kurumlardan uzak durdukları veya büyük ölçüde tepkili oldukları "din yorgunu" kavramı ile dile getirilmektedir.

Gençler ile yetişkinlerin farklılıklarının temelinde önemli ölçüde teknoloji kullanımı bulunmaktadır. Günümüzde teknolojiyi doğal olarak herkes, her amaçla kullanmaktadır. Fakat söz konusu teknolojinin içinde doğup büyüyen yeni kuşaklar için, yaşanan ekosistem oldukça farklılık arz etmektedir. Bu nedenle dijital teknolojiler; gençlerin evi, okulu, alışveriş merkezi, ideali, aşkı, davası, eylem yaptığı sokakları vb. anlamlara gelmektedir. Buna karşılık yetişkinlerin hayatında yer alan geleneksel iletişim araçları (radyo, gazete, TV, sinema vb.) ise hayatın kendisi olarak değil, daha çok gerçek hayata eklenmiş yan unsurlar olarak bulunmaktadır. Başka bir ifade ile yetişkinlerin hayat akışlarına dışarıdan katılan araçlar olarak konumlandırılmaktadır. Bu nedenle gerek geleneksel iletişim araçları gerekse yeni iletişim teknolojileri yetişkinler için görece sanal bir mekân olarak adlandırılabilir. Fakat gençler söz konusu olduğunda bu sanallık hayatın eklemi değil, bizzat kendisi olarak yer almaktadır.

“

Günümüzde iletişim teknolojileri ve gençlik ilişkisinin yöntemsel açıdan sadece yetişkinlerin yaşadığı ve tecrübe ettiği bir perspektifle anlaşılması olanaklı görünmemektedir.

”

Özetle, günümüzde iletişim teknolojileri ve gençlik ilişkisinin yönetsel açıdan sadece yetişkinlerin yaşadığı ve tecrübe ettiği bir perspektifle anlaşılması olanaklı görünmemektedir. Bu bakımdan yetişkinlerin gençlerle ilişkilerinde doğrudan teknoloji kullanımı üzerinden bilgi, tecrübe ve farklılıklar gibi konularda rekabetçi bir tutum takınmaları, aradaki iletişim dilini zayıflatmaktadır. Yetişkinlerin daha çok hayata ve insan ilişkilerinin doğasına dair anlam ve referans çerçevesi vurgusu yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde teknoloji merkezli kuşaklarla aralarında oluşan mevcut durumla uğraşmak ve kavga etmek, aradaki mesafeyi artıracaktır. Başka bir ifade ile gençlerin, teknoloji ile birlikte değişen hayat tarzlarında yaşadıklarının, kendileri ve buldukları dünya için ne anlama geldiği, bunların hangi referans çerçevesinde değerlendirileceği yeteneklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu süreç mutlaka gençlerle birlikte ve gençlerin merkezinde olduğu bir zeminde geliştirilmelidir.

Kaynaklar

- Böhürler, A. (17 Eylül 2017). Din yorgunu gençler. *Yeni Şafak Gazetesi*. (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/aysebohurler/din-yorgunu-gencler-2040378>.)
- Büyükoztürk, ve ark. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 22. Baskı Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Funk, R. (2013). *Ben ve biz; postmodern insanın psikanalizi*. (Çağlar Tanyeri, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Gardner, H. ve Davis, K. (2014). *App kuşağı*. (Ümit Şensoy, Çev.) İstanbul: Optimist Yay.
- Göka, E. (2017). *İnternet ve psikolojimiz*. İstanbul: Kapı Yay.
- Kaya, Y. ve Aslan, M. (Ed.) (2019). *Gençlerde değişim ve farklılaşma araştırması*. Başakşehir Belediyesi, İstanbul: Plusone Basım.
- Kılıç, S. (2016). Ki kare testi. *Journal of Disorders*, 6 (3), 180-182.
- Niedzwiecki, H. (2011). *Ben özelim*. (Sibel Erduman, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Saruhan, E. (2018). Anne ben deist oldum. *Gerçek Hayat Dergisi Web Sayfası*. <http://www.gercek hayat.com.tr/dosya/anne-ben-deist-oldum/>
- Toffler, A. (2008). *Üçüncü dalga: bir fütürist ekonomi analizi klasığı*. (Selim Yeniçeri, Çev.) İstanbul: Koridor Yay.
- Twenge, J. M. (2018). *İ- nesli*. (Okhan Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yay.
- Yaman, Ö. M. (2010). *Türkiye'de gençlik çalışmaları bibliyografyası 1923-2010*. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay.
- Zimbarbo, F. (2017). *Bitik erkekler; teknoloji erkeklığı nasıl sabote etti?*. (Tolga Yalur, Çev.) İstanbul: Pegasus Yay.
- <https://www.slideshare.net/DataReportal/digital-2019-turkey-january-2019-v01>.
- <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?sessionId=lQcdd1yGgm1h0RVIMDjFHMb0fjHGm-zYKbY1CsLj064BsQCChNCMdC!-1959824014?id=30574>.

Gençlerin İlgil ve Faaliyetleri:
Serbest Zaman Kullanımı
Üzerine Bir Değerlendirme

Doç. Dr. **Birsen Banu Okutan**

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Birsen Banu Okutan

Birsen Banu Okutan lisans eğitimini, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Tarih Bölümünden (2000-2005) alırken, Siyaset Biliminde yan dal yaptı. Yüksek lisansı yine aynı Üniversitenin Uluslararası İlişkiler Bölümünde (2005-2007) tamamlayarak, 2008 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalında doktora başladı. 2010 yılında, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalına intisap eden Okutan, 2012 yılında doktor, 2018 yılında doçent unvanını aldı. Çalışma alanı toplumsal cinsiyet, din sosyolojisi, popüler kültür, kimlik ve göstergebilim olan yazarın "Woman and Nation in Turkey: Kadın Gazetesi (1947-1950) and Kadın Sesi (1957-1960)" "Türkiye'de Popüler Kültür Din ve Kadın", "Erillik ve Din" ve "Din Sosyolojisi ve Göstergebilim" isimli kitapları ve çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Okutan İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Öz

Araştırmanın bu bölümünde, gençlerin ilgi ve faaliyetleri serbest zaman etkinlikleri ekseninde incelenecektir. Öncelikle serbest zaman etkinliklerinden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin kuramsal çerçeve verilecek, yöntem ve veri analizine yönelik açıklamalar yapılacaktır; ardından araştırmanın öne çıkan bulguları tartışılarak serbest zaman planlamasıyla ilgili adımlar belirlenecektir. Çalışma nicel ve nitel veri değerlendirmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Nicel araştırma sürecinde katılımcılara hangi spor dallarıyla ilgilendikleri ve verili mekânları son on iki ay içinde ne kadar sıklıkla ziyaret ettikleri sorulmuştur. Nitel araştırmada ise katılımcılara, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ve bu aktiviteleri yaparken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar, öğrenim durumu, gelir düzeyi, çalışma durumu ve cinsiyet değişkenleri bağlamında kategorize edilerek çapraz tablo betimlemesi ve regresyon analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak çeper kurum olan STK'lara, gençlerin serbest zaman etkinlikleriyle alakalı öneri seti sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Sıradan Serbest Zaman, Sistemli Serbest Zaman, Öğrenim Durumu, Çalışma Durumu, Gelir Durumu

Türkiye'de genç tanımının yaş aralığı için verilen rakamlar hâlâ tutarsızdır. Bazı çalışmalar, biyolojik ve psikolojik olarak çocukluğun sonu ile toplumsal hayatta sorumluluk almanın başlangıcı olan 12-24 yaş grubunu (Şener, 1991: s.13) "gençlik" olarak adlandırmaktadır. Bazıları (Kurtaran ve ark., 2008: s. 5) ise Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi veya Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların gençlik tanımını benimseyip okulda kalma süresinin uzamasıyla gençliğin 15-29 yaş arasını gösterdiğini kabul etmektedir. Eğitim süresi ile gençliğin ilişkilendirilmesi makul görünmekle birlikte, gençlik tanımının araştırma özelinde farklılaşabileceği göz önünde bulundurularak çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Temel olarak gençlerin hayal, hedef, motivasyon unsurları bağlamında tutum ve davranışları araştırılmakta; kimi zaman eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesine yönelik yöntem belirleme çalışmaları yapılmakta, kimi zaman da gelecek neslin zihni, bedenî gelişimlerini artırmak için yaşam memnuniyeti araştırmaları hazırlanmaktadır. Son yıllarda, görev ve sorumluluk odaklı yapılan gençlik araştırmalarının yanında, eğitim-öğretim dışında geçirilen zaman dilimi de mercek altına alınmaktadır (Aitchison, 2001; Bruyn, H. E. ve Cillesen, A, 2008; Sivan ve Ruskin, 2000;). Gençlerin serbest zamanı doğru kullanma yöntemlerinin, başarılı bir yaşam sürmekteki katkıları tartışılmakta, yeni teorik çerçeveler içinde daha mutlu bir gençliğin nasıl yaratılabileceği hesaplanmaktadır (Wei, 2015; Wilson, 1994).

Türkiye'de durum değerlendirmesi yapmaya fırsat veren gençlik araştırmalarının başında TÜİK raporları gelir.

“

Eğitim dışında kalan zaman diliminde, ailenin koruması haricindeki yerlerde oluşan "korsan kültür" gençleri tehdit etmekte, onların kötü alışkanlıklar edinmesine neden olmaktadır.

”

Güncel verilere göre¹ Türkiye'de 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 971 bin 396'dır. Genç nüfus, toplam nüfusun %15,8'ini oluşturmaktadır. Yaşam memnuniyetine bakıldığında, kendini mutlu hisseden 18-24 yaş aralığındaki gençlerin oranı %55,4'tür. Genel sağlık durumundan memnun olan gençlerin oranı %85,5'tir. 16-24 yaş grubundaki bireylerin internet kullanım oranı, 2017 yılında %90 iken 2018 yılında %93'e yükselmiştir. Elimizde, gençlerin serbest zaman kullanımına ilişkin spesifik güncel bir TÜİK raporu olmasa da yayınlanan zaman kullanım istatistiklerinden bazı bulgulara ulaşılmaktadır. 2006 yılında "Zaman Kullanım İstatistikleri"² ismiyle yayınlanan rapora göre, "sosyal yaşama ayrılan payın en düşük olduğu kesim 15-24 yaş arasındaki grup" olurken, gençler "boş zamanlarının %12,7'sini" dinlenerek; %3,8'ini ise fiziksel egzersizlerle uğraşarak geçirmektedir. Yine 2015 yılında gerçekleşen "Zaman Kullanım Araştırması"nda³ eğitim süresi arttıkça sosyal yaşam ve eğlenceye ayrılan sürenin azaldığı, gelir arttıkça gönüllü işlere ayrılan sürenin ise kısaldığı belirtilmektedir. 10-14 yaş grubundakiler hobi, oyun, spor ve dağ sporu faaliyetlerine en fazla zaman ayıranlar olmakla birlikte, 10 ve üzeri yaş grubundakilerin en fazla yaptıkları faaliyet %94,6 ile televizyon seyretmektir.

Bunun yanında, Türkiye'de sorumluluk/zorunluluk veya iş dışı zamanı ölçümleme çalışmaları yetersiz olmakla birlikte yok değildir. Serbest zaman etkinliklerini ölçen çalışmalara bakıldığında (Abadan, 1961; Demiray, 1987; Gökçe, 1984; Karaküçük, 2005) gençlerin, serbest zamanlarda pasif aktiviteler yaptığı görülmektedir. Tezcan gençliğin serbest zamanı değerlendirmede sorunlu olduğunu ifade etmekte, bu sorunların başlıca sebeplerini "ekonomik yetersizlik, örgütlenememek, sosyal ve geleneksel baskılar ve serbest zaman eğitimi yokluğu" olarak göstermektedir. (Tezcan, 2015: s. 192-193). Şener de gençliğin serbest zamanının önemini vurguladığı çalışmasında, oyun ve eğlence odaklı, sorumluluk içermeyen uğraşların gençleri tatmin etmediğini, onlara zaman geçirmekten başka bir yarar sağlamadığını zikretmekte; bu tatminsizliğin hayattan soğuma veya intihara kadar varabileceğini belirtmektedir (Şener, 1991: s. 98-99). Eğitim dışında kalan zaman diliminde, ailenin koruması haricindeki yerlerde oluşan "korsan kültür" (Şener, 1991: s. 101) gençleri tehdit etmekte, onların kötü alışkanlıklar edinmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde, arkadaşı çevresinin olumsuz davranış kalıpları yerleştirmesi, madde alışkanlıkları gibi suçlara eğilim (Şener, 1991: s. 133), serbest zamanın sistemli değerlendirilmesi gerektiğini gösteren önemli belirteçler olarak karşımızdadır. Bu bölümün amacı da *Türkiye'nin Gençleri 2018* isimli araştırma projesindeki katılımcıların ilgi ve faaliyetlerini serbest zaman etkinlikleri ekseninde incelemektir. Aşağıda öncelikle serbest zaman etkinliklerinden ne anlamamız gerektiğine ilişkin kuramsal çerçeve verilecek, veri analizinin yöntemi gösterilecek, ardından araştırmanın öne çıkan bulguları tartışılarak serbest zaman planlamasına yönelik öneriler sunulacaktır.

1 TÜİK Haber Bülteni, İstatistiklerle Gençlik, Sayı: 30723 Haber Bülteni, 16 Mayıs 2019.

2 TÜİK Zaman Kullanım Araştırması, 2006, Sayı: 119, Haber Bülteni, 25 Temmuz 2007.

3 TÜİK Zaman Kullanım Araştırması, 2015, Sayı: 18627, Haber Bülteni, 4 Aralık 2015.

Kuramsal Çerçeve

Post-endüstriyel zaman diliminde "serbest zaman etkinlikleri" başlı başına bir çalışma alanıdır. Kıta Avrupası ve özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilen hacimli literatüre bakıldığında, öne çıkan kuramsal çerçevede "serbest zaman" kavramının "boş zaman"dan ciddi şekilde ayrıldığı görülmektedir. "Boş zaman" İngilizce "free" kelimesinin karşılığı olarak kullanılırken, "iş dışı zamana" tekabül etmekte, fizyolojik gereksinimler ve yapılması zorunlu eylemleri de kapsamaktadır. Diğer yandan, "serbest zaman" olarak yaptığımız tanımlama, İngilizce "leisure" kelimesini karşılar ve bireyin "isteğe bağlı" haz duyarak geçekleştirdiği eylemlerini içeren zaman dilimine işaret eder.⁴ İsteğe bağlılık, kişinin kendi duygu, düşünce ve haz dünyasıyla ilişkilidir; bu sebeple serbest zaman etkinliklerinin merkezini, bireyin bakış açısı oluşturur (Arslantürk ve Amman, 2001: s. 330). Bireyler iş/çalışma dışındaki zamanlarında hem haz alırlar hem de fiziksel veya psikolojik olarak kendilerine doyum sağlayacak, geri dönüşlü aktivitelerde bulunurlar. Her ne kadar serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirirken temel alınan motivasyon "fayda" değilse de bireyin beden ve ruh sağlığına katkı sağlayan her oluşum, kişiye fayda olarak döner. Öz itibarıyla, serbest zaman etkinliklerinin bireye yönelik "dönüşümlü" tesiri söz konusudur.

Bu dönüşümlü etkiyi anlamlandırmaya çalışan toplumbilimcilerin bir kısmı, modern dünyanın serbest zaman etkinliklerine olumlu yaklaşır; "serbest zamanın" boş zamandan farklı olarak, bireysel etkinliği geliştirmek ve bireyi özgürleştirmek (De Grazia, 1962: s. 15) üzere insani var oluşa (Pieper, 1952: s. 28) ve bireysel tamamlanmaya karşılık geldiğini savunur. Olumsuz yaklaşımlar -genellikle eleştirel ekolün temsilcileri- ileri kapitalist toplumlardaki serbest zaman etkinliklerini, bireyin özünü körelten, özgürlüğünü ve yaratıcılığını kısıtlayan, onları köleleştirip tek boyutlu (Marcuse, 2008: s. 20) hale getiren programlar olarak görür. Kapitalist sistemin iş dışı yaşamı planlaması, yeni bir endüstri alanı açar; bireyleri tatil zamanlarında, dinlenmek, eğlenmek için çeşitli pahalı aktivitelere yönlendirerek onlara harcama yaptırır. Bu yeni sömürü biçimi kültür endüstrisi (Adorno, 2005: s. 98) olarak isimlendirilir ve bu endüstrinin modern insanın ideal zamanını yabancılaştırdığı (Lefebvre, 2013: s. 41) iddia edilir. Serbest zaman alanlarının kapitalist sömürü biçimi olarak okunmasında bir tür haklılık payı olsa da realite, böyle bir alanın araştırılmasını gerekli kılar. Hâlihazırda yapılan çalışmalar (Arslan, 2013: s. 16), bir insanın 70 yıllık yaşam süresinde, 27 yılının iş dışı zaman olarak ayrıldığını, bir başka ifadeyle, çalışma dışında kalan sürenin, iş zaman diliminden 4 kat fazla olduğunu gösterir. Postmodern dünyada, yeni model problematik bir alanla karşılaştığımız aşikârdır. Bu problematiği kuramsal anlamda ele alan mutabık kalınmış bir zemin olmamasına rağmen, serbest zamanı niteleyecek temel kriterler "boş zaman", "duyulacak haz", "zevklere ayrılan para" ve "etkinlik geçirilecek ortam" (Arslantürk ve Amman,

4 Türkçe literatüre bakıldığında serbest zaman ve boş zaman kavramlarının birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Amman (Arslantürk ve Amman, 2001) leisure kavramının kök biçim halinin boş zamandan farklı etkinlikler anlattığını belirttiği için kavramı, serbest zaman ile karşılamıştır. Bize göre de bu tanımlama etimolojik olarak uygun görünmektedir.

2001: s. 331) olarak sınırlandırılabilir. Boş zaman, haz, ortam ve gelir dengesini anlatı evreninde kaynaştıran, olumlu veya olumsuz felsefi tartışmalar yapmaktan ziyade kategorik bir biçem sunan Stebbins'in serbest zaman kuramının bu çalışma ekseninde işlevsel olacağı düşünülmektedir (Stebbins, 2016).

Stebbins son otuz sekiz yıllık araştırmaları neticesinde, serbest zamanı "zorla yaptırılmayan, bireylerin kendi beceri ve kaynaklarını kullanarak yapmak istediği ve yaptığı, bağlamsal çerçevesi çizilmiş tatmin edici ya da doyurucu (ya da her iki şekilde) etkinlik" olarak tanımlar (Stebbins, 2016: s. 11). Birey modern dünyada hür iradesi ile seçtiği etkinliklerde arzu ettiği sonuca ulaşabilmek için motive olur, fiziksel eylem veya zihinsel uğraş içine girer. Bu uğraşlar sportif aktiviteler, hobiler, beceri gerektiren faaliyetler olabileceği gibi geniş bir tayf içinde çeşitlilik gösterir. Stebbins (2016: s. 13) çeşitliliğin farkındadır. O, Batı toplumlarının iş dışı zaman diliminde gerçekleşen faaliyetlerini üç sütunda değerlendirir: Sütunlardan ilki, eğitim gerektirmeyen, eğlenmek ve zevk almak için gerçekleştirilen, kısa süreli aktivitelerden oluşan sıradan/kayıtsız (casual) serbest zaman⁵ kategorisidir. "Ciddi olarak sınıflandırılmayan tüm etkinlikler" (Stebbins, 2016: s. 99) bu kategoridedir ve söz konusu aktiviteler, kariyer geliştirme ya da yetiştirme imkânı sunmaz. Diğer bir ifadeyle, oyun (amatör uğraşlar), dinlenme (oturma, şekerleme yapma, gezinti) pasif serbest zaman etkinlikleri (TV seyretme, popüler kitaplar okuma, müzik dinleme), aktif serbest zaman etkinlikleri (şans oyunları, parti oyunları), sosyal sohbetler (dedikodu, şaka yapmak) duyuşal uyarım (yeme, içme, gezi), sıradan gönüllülük ve zevkli aerobik gibi az efor gerektiren faaliyetler, sıradan serbest zaman etkinlikleridir. Beceri, bilgi ve deneyim gereksinimi olmaması veya çok az olması, "rahatlama" ve "eğlenme" fiillerinin esas alındığını gösterir; "keyif" ve "zevk" gibi terimler aktivitelerin odak noktasını oluşturur (Stebbins, 2016: s. 100-101). Sıradan serbest zaman etkinlikleri önemsiz olarak düşünülmemelidir. Bu tipoloji beş aşamada fayda sağlar: Rastgele buluşlar, hoş giden tesadüfler, bazı zamanlarda yaratıcılık ve keşiflere imkân sunar, bireylerin eğlenerek eğitilmesine yol açar, dinlenme ve yenilenme ihtiyacını giderir, sosyal cazibe yoluyla bireysel ilişkileri geliştirir ve kişilerin pozitif gelişimlerine ve 'iyi oluş' duygularına katkı sağlar (Stebbins, 2016: s. 102-104). Sonuçta, bireyin stresini azaltmaya yardımcı olan her tür aktivite, benliği "öz koruma" adımları olarak değerlendirilebilir.

İkinci sütunda yer alan etkinlikler, "sistemli serbest zaman" ve "kendini adama" uğraşları olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Sistemli serbest zaman uğraşları, katılımcıların yetenek, bilgi, deneyim elde ettiği, kişiyi yeterince tatmin eden, kimi zaman amatör, kimi zaman hobiye dayalı, kimi zaman da gönüllü, "kariyere yönelik sistematik bir arayış" (Stebbins, 2016: s. 82) olarak tanımlanır. Alt unsur olan "amatörler" kısmında, sanat-bilim-spor ve eğlence faaliyetlerine katılan bireyler, bu dallarla yarı zamanlı uğraşa da etkinlikleri kalitelidir. Diğer yandan, koleksiyon yapan,

5 Stebbins'in "leisure" kavramının başında kullandığı "casual" kelimesi, bazı yerlerde "kayıtsız" (Demirel vd) bazı yerlerde "sıradan" olarak tercüme edilirken; "serious" kelimesi "ciddi" veya "sistemli" olarak çevrilmiştir. Bu çalışma kapsamında "Sıradan Serbest Zaman" ve "Sistemli Serbest Zaman" karşılıkları kullanılmaktadır.

tamir işleri ile uğraşanlar, rekabet düzeyinde olmayan etkinlik paydaşları, sistemli spor yapan, oyun oynayan veya temel bilimsel faaliyetlere katılanlar, "hobiciler" olarak isimlendirilir. Hobiciler, profesyonel duyguların dışavurumu olarak, kişisel kazanımlar için bu tip uğraşlara yönelmektedir (Stebbins, 2016: s. 83). Bilimsel faaliyetlere katılım, sanat, spor, mutfak, dil, kültür, edebiyat, felsefe, sosyal bilimlerin veya doğa bilimlerinin farklı alanlarında okumalar gerçekleştirme, seminer ve sergileri ziyaret etme, bu kategorinin temel aktiviteleridir. Ardından gelen gönüllülük faaliyetleri, özgeci bir tavır ile diğerlerinin işlerini kolaylaştırmak, "bir işi resmî ya da gayriresmî ortamlarda gerçekleştirmek" (Stebbins, 2016: s. 84) anlamındadır. Gönüllüler yaptıkları eylemlerde kar elde etmeyi düşünmezler, bireylere faydalı oldukları için kendileri de tatmin olurlar. Amatörler, hobiciler ve gönüllülerin gerçekleştirdiği sistemli serbest zaman etkinlikleri, kişisel ve toplumsal fayda sağlar. Özellikle bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerine, becerilerinin, yeteneklerinin veya bilgilerinin gelişmesine olanaklar sunar. İş hayatının akabinden gelen sistemli bir etkinlik ile bireyler kendilerini ifade ederken benlik saygılarını geliştirmekte, diğerleri tarafından tanınmakta, arzu ve isteklerinin arkasından giderken zevk ve doyum birlikteliği yaşamaktadır. Bu tür uğraşlar, toplumsal yönden çekici faaliyetler ile katılımcıların sosyal dünyaya girmelerine imkân tanımakta; yardım etme, ihtiyaç sahiplerinin yaralarını sarma gibi grup başarısını tattırmakta, aidiyetin devamlılığını sağlama yönünde büyük katkılar sağlamaktadır (Stebbins, 2016: 90).

Öte yandan, sistemli verme duygusunun özelde var ettiği bir alan olarak "kendini adama" bölümü kategorik haneye eklenmektedir. Bu tür etkinlikler, bireylerin mesleki (Stebbins, 2016: s. 97) tutkularıyla şekillenir, başarı motivasyon unsuru olarak işlev gördüğü için "çalışma" zaman diliminden silik bir çizgiyle ayrılır (Stebbins, 2016: s. 97). İşinden zevk alan bireyin yetenek, bilgi ve deneyimi, çalışma zamanının esnekliği ve iş yükünün yoğun olmamasıyla da paraleldir. Bu tipolojilerin yanında son olarak zikredilebilecek etkinlik, "proje tabanlı serbest zaman" etkinlikleridir. Proje tabanlı serbest zaman etkinlikleri, "kısa vadeli, makul karmaşıklıkta, tek seferlik veya ara sıra yapılan, nadiren olsa da serbest zamanda gerçekleşen, yaratıcı bir uğraş veya yükümlülüklerden uzak kalarak geçirilen serbest zamandır" (Stebbins, 2016: s. 104). Faaliyetlerin temel unsurları, bir planlama dâhilinde, kısmen eğilim gerektiren durumlarda gerçekleşir. Bayramlar, doğum günü organizasyonları, spor aktiviteleri, festivaller, kutlamalar gibi ara sıra gerçekleşen oluşumların yanında, daha sık devam edilen dernek, vakıf, STK üyeliği ile gerçekleşen kurumsal aktiviteler de bu gruba eklenebilir.

Tüm bu kategorilerin içerisine dâhil edilmese de ayrıca belirtilen ve "bireylerin olağandışı serbest zamanı" (Stebbins, 2016: s. 111) olarak isimlendirilen bir bölüm daha vardır. İş dışı serbest zamanlarında bireyler, heyecan duymak veya haz almak için toplumun ahlaki normlarının dışında hareket etmeye yönelirler. Sapkın davranışlar olarak nitelendirilebilecek durumlarda, sokak suçları, hırsızlık, uyuşturucu madde bağımlılığı, tehlikeli araç sürme, doğaüstü mistik olayları takip etme gibi "gizli heyecanlar" (Stebbins, 2016: s. 111) yaşamaya tevessül ederler. Bu tip tutum ve davranışlar genellikle gençler arasında yaygınlık gösterir. Stebbins (Stebbins, 2016: s. 112) gençlerin bu yollara başvurmasının nedenini "can sıkıntısı" olarak

açıklar. "Gençler kendilerine optimal uyaran sağlayacak ve aynı zamanda düzenli olan bir etkinlik arayışında" (Stebbins, 2016: s. 112) iken can sıkıntısını giderme uğraşındadır. Bu noktada, "ele avuca sığmayan gençliğin tekrarlanan veya devamlı olan tecrübelerden az veya hiç tat almama derecelerine bakıldığında, acaba onların can sıkıntısını ne tür bir serbest zaman etkinliği hafifletecektir?" (Stebbins, 2016: s. 113) sorusu karşımıza çıkmaktadır. Neticede, "ototelik amaçlı, kişinin içinden geldiği işi yaptığı, huzur bulduğu etkinlikler" (Stebbins, 2016: s. 92) serbest zaman eğitimi ile yönlendirilebilir. Serbest zaman eğitimi, danışmanların gençler üzerinde uyguladıkları yönelim belirleme çalışmaları olarak okunabilir. Eğitimcilerin, gençleri sistemli ve proje tabanlı serbest zaman etkinliklerine yönlendirmeleri, bireysel ve toplumsal fayda sağlar (Stebbins, 2016: s. 113).

Diğer yandan, serbest zaman etkinliklerini araştırırken nereden başlanması gerektiği temel bir sorundur. Bourdieu ve Darbel'in (2011) araştırmasından öğrendiğimize göre gençlerin ilgi ve faaliyetlerinin yönü ve devamlılığı, kültürel gereksinim döngüsüyle ilişkilidir. "Her teknik, mükemmelen öğrenilebilir veya anlaşılabilir ama kavredilebilir fiile çıkmasını sağlayacak koşullar sunulmazsa veya ona anlam kazandırabilecek, üstünde durabileceği temeli verebilecek biricik şey olan tutum ve alışkanlıklar sistemiyle bütünleşmezse daha sonra unutulabilir" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 131). Bu kültürel döngüyü sağlayacak kültürel faaliyetlerden "gezilerin kapsamı, süresi, yinleme aralığı, meslek ve gelir, yani öğrenim durumuyla yakından ilişkilidir" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 40). Kültürel gereksinimlerin yönü tahmin edilebildiği üzere okul eğitimi tarafından verilir; bireylere ziyaretlerin içeriği, nerelere gidilebileceği öğretilir. Bazı bireyler okul eğitimi dışında müzeler veya sergilere gitmez, sanatsal faaliyetlerde bulunmaz; okul çağı geçtikten sonra ziyaret sıklıkları büyük ölçüde azalır (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 26). İstatistikler, "okuldan ayrıldıkça ve okumama durumunda, kültürel etkinliklere" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 36) katılımın azalmakta olduğunu gösterir. Kültürel etkinliklere devamlılık ve alışkanlık belirlemede iki etken daha vardır: Bunlar, ebeveyn eğilimi ve okul eğitiminin çerperinde yer alan kurum/kuruluşların sunduğu eğitimlerdir. Aynı öğrenim düzeyine sahip toplumsal katmanlarda eşite yakın duran bireylerin kültür ve sanat aktiviteleri, içinde yetiştikleri ailenin kültürel sermayesinin güdümü altındadır (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 37). Ebeveynlerin müze gezilerini, sergileri takip ettiği, kültürel aktivitelerde bulunduğu bir aile ortamında yetişen çocuklar, kültürel etkinliklere katılım hususunda eğitim geliştirirler. Bir manada, sevilmeye, saygı duyulmaya layık mekânlar ile layık olmayanlar arasındaki sınırı çizerler (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 136). "Aile içinde önceden kültür alma oranının öğrenim düzeyiyle birlikte ciddi biçimde artması olgusunda da tanık olunduğu üzere, öğrenim düzeyi olarak karşımıza çıkan aslında, kişinin aile içinde aldığı eğitim ve okul sürecinde öğrenilenlerin birbirine eklenmesiyle oluşan birikimden başka bir şey değildir" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 45). Kültürel gereksinimin temel gereksinimlerden farklı olduğunu ve bu tür biçimin doyuruldukça artan bir ihtiyaç yarattığını söylemek mümkündür. Kültürel aktivitelerden yoksunluk bilinciyse yoksunluğun artış göstermesiyle ters orantılı olarak azalacaktır. "Sanat eserlerini benimsemek için gerekli olanaklardan tamamen yoksun olanlar, bu yoksunluğun, bu mülksüzlü-

ğün bilincine de en az sahip olanlardır" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 134). Kültürel gereksinimin belirlenmesinde alışkanlıklar zincirinin dışındaki bir diğer faktör ise okulun çeperinde kalan kuruluşlardır. Kültür açığını ortadan kaldırmayı amaçlayan bu birimler de alışkanlıklar ve temrinler yoluyla davranış kalıpları yaratır (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 130). Çeperde kalan kuruluşlardan sadece gelir düzeyi yüksek, en soylu ailelerin çocuklarını değil, kültürel sermayesi diğer segmentlerden olanları da döngüye katması beklenmektedir. Önemli olan, gençler arasında gelir düzeyi yüksek bireylerin lehine bir süreğenliği devam ettirmeden, soylulaştırmanın devamına hizmet etmeden, fırsat eşitliği çerçevesinde kültürel gereksinim bilincinin yaratılmasıdır. Özetle, Bourdieu ve arkadaşının araştırmasına göre kültürel aktivitelere katılımda öne çıkan değişkenlerin öğrenim durumu, gelir düzeyi ve meslek durumu olduğu kabul edilmekte, katılımın sürekliliğinde ise ebeveynlerin kültürel sermayelerinin ve çeperdeki kurumların aktif işleyişinin etkinliği varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, sistematik serbest zaman etkinliklerinin varlığında ve sıklığında öğrenim durumu başat rol oynarken, eğitimin bittiği durumlarda sistematik serbest zaman etkinliklerini devam ettiren motivasyon, ebeveynlerin kültürel sermayesi olacaktır. İlerleyen bölümde, bu kategorizasyondan yola çıkarak *Türkiye'nin Gençleri 2018* araştırmasındaki ilgili bulgular tartışılacaktır.

Araştırma Sorusu, Yöntem ve Veri Analizi

Türkiye'nin Gençleri 2018 isimli çalışmada, yaşları 15-30 arasında değişen gençliğin genel profili çıkartılmıştır. Türkiye genelinde, 7949 kişiye anket uygulanırken, İstanbul özelinde 176 kişi ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki nicel çalışmada, gençlerin ilgi ve faaliyetlerini öğrenmek için katılımcılara iki temel soru sorulmuştur:

1) Hangi Spor Dallarıyla İlgileniyorsunuz?

Futbol, Voleybol, Basketbol, Fitness, Tenis, Yüzme, Tekvando, Atletizm, Boks, Karate, Badminton, Koşu, Satranç, Yürüyüş, Güreş, Hentbol, Okçuluk, Judo, Pilates, Kick Boks, Bisiklet, Masa Tenisi, Muay Thai, Vücut Geliştirme.

2) Aşağıda Belirtilen Yerleri Son 12 Ay İçinde Ne Sıklıkla Ziyaret Ettiniz?

Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum, Bilim Müzesi / Teknoloji Müzesi / Bilim Merkezi, Kütüphane, Sanat müzesi, Sergiler, Seminerler, Konserler, Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitimler/Kurslar, Tiyatrolar.

İki soru aracılığıyla 15-30 yaş aralığındaki gençlerin serbest zaman etkinliklerini sistematik hale getirip getirmediği hipotetik olarak sorgulanacaktır. Bu sorgulama sürecinde, gençlerin spor aktiviteleriyle ilgilenme düzeylerinin cinsiyete ve öğrenim durumuna göre frekans dağılımı betimlenecek, sistematik ziyarette bulunan gençlerin öğrenim düzeyine, çalışma ve gelir durumuna göre dağılımı gösterilecek ve gençlerin sistematik ziyarette bulunmaları ile ebeveynlerinin öğrenim durumları arasındaki ilişkinin istatistiksel değeri çıkarılacaktır. Bu eksende, üç aşamalı tablolama yapılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce, gençler arasında en çok tercih

edilen spor dallarından 5 (futbol, voleybol, fitness, basketbol ve yüzme) tercih edilme sıklığı çok düşük olanlardan ise 4 (tekvando, pilates, okçuluk ve satranç) olmak üzere toplamda 9 spor faaliyeti seçilmiş; önce cinsiyet sonra öğrenim düzeyi değişkenine göre spor dallarına gösterilen ilginin frekans (f) ve yüzde dağılımı belirtilmiştir. İkinci aşamada, soruda yer alan mekânların 4'ten fazla ziyaret edilmesi "sistemik" serbest zaman etkinliği olarak kabul edilmiş ve seçili yerleri ziyaret eden gençlerin öğrenim düzeyi, gelir ve çalışma durumu, cinsiyet değişkenlerinin yüzde dağılımı çapraz tablolar ile gösterilmiştir. Çapraz tablo kullanmadaki amaç "değişkenler arasında ilişki olup olmadığı konusunda" (Büyüköztürk, 2008: s. 27) fikir edinmektir. Son olarak, regresyon analizi ile "ikiden fazla değişkenden, birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişken olarak ayrımı ve aralarındaki ilişkinin matematiksel eşitlik ile açıklaması" (Büyüköztürk, 2008: s. 91) yapılmıştır. Sıralı lojistik regresyon ile yapılan tahminde, seçili mekânları ziyaret etme sıklığını belirleyen ne gibi değişkenler (eğitim, ekonomik durum, çalışma durumu, aile geliri, anne-baba eğitimi ve aile tipi) olduğu tespit edilmeye çalışılmış, sig değeri 0.10'dan küçük olan değişkenler anlamlı olarak yorumlanmıştır. Anne-baba eğitiminin (bağımsız değişken) diğer değişkenlere nazaran, sistemik ziyaretlere katılımı (bağımlı değişken) ilişkisi, istatistiki olarak daha anlamlı görüldüğü için metin içinde sadece bu verilerin bulunduğu tablolara yer verilmiş, tahminler ona göre yapılmıştır. Değişkenler kategorik olduğu için eğitim kümesinde son grup olan yüksek lisans - doktora düzeyi referans noktası olarak alınmıştır.

Diğer yandan, nitel araştırma bölümünde, İstanbul'da yaşayan 176 katılımcıya "boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz, bu aktiviteleri yapmak size kendinizi nasıl hissettiriyor?" soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği sınırlı cevaplar kategorize edilerek hangi tür serbest zaman etkinliğine (sıradan/sistemli) eğilimli oldukları değerlendirilmiştir.

Nitel Araştırma Bulguları

Katılımcıların sporla ilgilenme durumlarına bakıldığında, öne çıkan bazı spor dalları mevcuttur. Bu nedenle soru skalasında yer alan bütün spor dalları tablolara yansıtılmamıştır. İçlerinden anlamlı olduğu düşünülen futbol, voleybol, basketbol, fitness, yüzme, tekvando, satranç, okçuluk ve pilates seçilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere, seçili spor dallarıyla kadınların ilgilenme oranları, erkeklere göre farklılık göstermektedir. Hiçbir spor dalı ile ilgilenmeyenlerin %62'si kadın, %37,82'si erkektir. Bu oran bize erkeklerin sporla kadınlardan daha çok ilgilendiğini göstermektedir. Futbolla ilgilenenlerin %83,4'ü erkek olurken, voleybola ilgi duyanların %68'i kadındır. Basketbol ve fitness aktivitelerine ilgi duyan kadın ve erkek katılımcıların arasında anlamlı bir fark yoktur. Yüzme gibi bir spor dalının, mekânsal ve mevsimsel engeller veya kabiliyete yönelik öğrenme gerekliliği gibi nedenlerden ötürü her iki cinsiyet için de frekans dağılımı düşük seyretmektedir. Öte yandan, Joseph Pilates tarafından bulunan ve erkeklerin başlattığı bir spor olmasına rağmen Türkiye'de kadınlar tarafından daha çok tercih edilen pilatesin serencamını Tablo 1 de desteklemektedir. Pilatese ilgi duyan 17 katılımcı da kadındır. Tekvandoyu

tercih eden 35 kişiden 21'inin de kadınlardan oluşması, son dönemde kadınların tekvandoya artan ilgisini desteklemektedir. Tekvando federasyon sorumlularından gelen açıklamalara göre son yıllarda, tekvandoya kadınlar tarafından büyük ilgi duyulmasının sebebi kadınların kapkaç, taciz ve şiddet olaylarına karşı korunma istekleridir.⁶ Bu sebeple gerek okullarda gerekse halk eğitim merkezlerinde kadınlar için tekvando eğitim programları düzenlenmektedir.⁷ Satranç gibi plan ve düzen duygusunu geliştiren, stratejik yönelimleri pekiştiren, süratli düşünmeye fayda sağlayan, sistemli bir etkinliğin tüm örneklemeden sadece 5 kişi tarafından seçilmesi ve bu grubun 4'ünün erkek olması düşündürücüdür. Ayrıca okçuluk gibi son zamanlarda popülerleşen bir aktivitenin çoğunlukla erkekler tarafından tercih edilmesi beklendik bir sonuç olarak karşımızdadır.

Tablo 1: Seçili Spor Aktiviteleri ve Cinsiyet					
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Toplam
	f	f	%	%	%
Hiçbir Spor Dalı ile ilgilenmiyorum	1928	1173	62,17	37,83	100
Futbol	428	2154	16,58	83,42	100
Voleybol	693	324	68,14	31,86	100
Basketbol	308	442	41,07	58,93	100
Fitness	356	390	47,72	52,28	100
Yüzme	62	42	59,62	40,38	100
Tekvando	21	14	60,00	40,00	100
Satranç	1	4	20,00	80,00	100
Okçuluk	1	4	20,00	80,00	100
Pilates	17	0	100,00	0,00	100

Tablo 2'ye göre futbol (%47,15), voleybol (%49,70) basketbol (%49,52) fitness (%44,55) yüzme (%43,69) ve tekvandoya (%47,06) ilgi duyan katılımcılar lise mezunudur. Satrançla ilgilenen 2 kişi lise, diğerleri ortaokul mezunudur; bu durum ortaokul ve lise müfredatına koyulan satranca yönelik faaliyetlerin, eğilim belirlediğini düşündürmektedir. Diğer yandan, pilates gibi Türkiye'de yeni yeni kabul gören bir aktiviteyle ilgilenenlerin %76,47'si üniversite mezunu, %17,65'i ise lise mezunudur.

6 Kadınlar Tekvando Öğreniyor, <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/kadinlar-tekvando-ogreniyor-6921606>

7 Anneler Kızlarıyla Tekvando Öğreniyor, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/anneler-kizlariyla-tekvando-ogreniyor/1347147>

Genel olarak Tablo 2'yi Stebbins'in kategorik sınıflandırmasıyla ilişkilendirdiğimizde, katılımcıların seçtiği spor faaliyetleri içinde en çok ilgilenilen futbol, voleybol, basketbol, fitness gibi aktivitelerin komplike eğitim gerektirmeyen, görece daha kolay sporlar olduğu görülmektedir. Gençler beceri ve deneyim odaklı sistematik sporların yerine rahatlama, zevk duyma, fiziksel enerji harcama veya egzersiz yapma amaçlı, daha az teknik bilgi isteyen aktivitelere yönelmekte bir diğer ifadeyle "sıradan serbest zaman etkinlikleri" ile uğraşmaktadır. Ayrıca Bourdieu ve arkadaşının işaret ettiği üzere okulda öğretilen aktivitelerin etkinliklerle ilgilenmede belirleyici olduğu görülmektedir. Özellikle lise mezunu grubun içinde üniversite öğrencilerinin de mevcudiyeti düşünüldüğünde, öğrenim düzeyi ve serbest zaman etkinlikleri arasındaki ilişki pekişmektedir.

Tablo 2: Seçili Spor Aktiviteleri ve Öğrenim Durumu															
EĞİTİM	1		2		3		4		5		6		7		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Hiçbir Spor Dalı ile ilgilenmiyorum	12	0,39	24	0,79	143	4,68	926	30,31	1324	43,34	615	20,13	11	0,36	100
Futbol	14	0,55	15	0,59	94	3,69	663	26,05	1200	47,15	540	21,22	19	0,75	100
Voleybol	6	0,60	3	0,30	26	2,59	239	23,85	498	49,70	218	21,76	12	1,20	100
Basketbol	2	0,27	0	0,00	22	2,99	176	23,95	364	49,52	162	22,04	9	1,22	100
Fitness	0	0,00	2	0,27	15	2,04	194	26,43	327	44,55	188	25,61	8	1,09	100
Yüzme	0	0,00	0	0,00	1	0,97	28	27,18	45	43,69	26	25,24	3	2,91	100
Tekvando	0	0,00	0	0,00	1	2,94	10	29,41	16	47,06	7	20,59	0	0,00	100
Satranç	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3	60,00	2	40,00	0	0,00	0	0,00	100
Okçuluk	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	2	40,00	2	40,00	0	0,00	100
Pilates	0	0,00	0	0,00	1	5,88	0	0,00	3	17,65	13	76,47	0	0,00	100

1 Okuryazar olmayan, 2 Okuryazar, okul bitirmemiş, 3 İlkokul, 4 Ortaokul, 5 Lise, 6 Üniversite, 7 Yüksek lisans - Doktora

Gençlerin sistematik ziyaretleri (4+) ile öğrenim durumları arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı hakkında fikir edinmek için Tablo 3 hazırlanmıştır. Tablo 3'e göre, Hayvanat Bahçesine ya da Akvaryuma (%47,50), Bilim Müzesi / Teknoloji Müzesi / Bilim Merkezine (%49,50), Kütüphaneye (%46,70), Sanat Müzesine (%44,00), Sergilere (%48,50), Seminerlere (%45,90), Konserlere (%46,70), Özel Kuruluşların

Düzenlediği Eğitimlere/Kurslara (%45,70) ve Tiyatrolara (%50,50) sistematik ziyarette bulunanların büyük çoğunluğu lise mezunudur. Onların hemen arkasından üniversite mezunları gelmektedir. Okuryazar olmayanların, okuryazar fakat okul bitirmemiş olanların ve de okul süresini bitiren gençlerin sistematik etkinliklerde bulunma sıklığında belirgin azalma yaşanmaktadır. Öğrenim sırasında takip edilen okul gezileri, kulüp faaliyetleri, gezi dersleri gibi etkinliklerin bu tür yönlendirmelerde etkileyici olduğu düşünülmektedir. Bir bakıma "kuvveyi fiile dönüştürecek" (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 131) davranış biçimleri okul sürecinde sistematik hale gelmektedir. Tablo 3'e göre ayrıca kütüphaneye en çok gidenler yine lise ve üniversite mezunu olanlardır. Öğrencilerin haz veya keyif almaktan ziyade zorunluluk neticesinde kütüphaneye gitmeleri, bu aktiviteyi sistemli serbest zaman etkinliği olarak görmeyi zorlaştırmaktadır.

Tablo 3: Sistematik Ziyaret (4+) ve Öğrenim Durumu Çapraz Tablosu

EĞİTİM	Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum	Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezi	Bilim Festivali ya da Bilim Haftası	Kütüphane	Sanat Müzesi	Sergiler	Seminerler	Konserler	Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitim ve Kurslar	Tiyatrolar
Okuryazar Olmayan	0,60%	0,00%	0,00%	0,00%	1,30%	0,50%	0,80%	0,30%	0,30%	0,30%
Okuryazar Fakat Okul Bitirmemiş	0,00%	0,00%	0,00%	0,60%	0,00%	0,00%	0,80%	0,30%	0,50%	0,30%
İlkokul	4,50%	2,70%	3,70%	0,70%	2,50%	3,90%	4,10%	2,30%	2,20%	1,90%
Ortaokul	10,70%	5,40%	11,90%	18,00%	10,10%	7,40%	8,50%	13,30%	18,90%	13,60%
Lise	47,50%	49,50%	57,00%	46,70%	44,00%	48,50%	45,90%	46,70%	45,70%	50,50%
Üniversite	31,10%	37,80%	23,00%	31,70%	38,40%	35,30%	35,40%	34,30%	29,20%	30,30%
Yüksek lisans/Doktora	2,80%	3,60%	0,00%	1,20%	3,10%	2,50%	2,80%	1,10%	1,40%	1,90%
Cevap yok	2,80%	0,90%	4,40%	1,10%	0,60%	2,00%	1,60%	1,70%	1,90%	1,20%
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Çapraz tabloların veri sadeleştirilmesi yoluyla oluşturulan Tablo 4'te sistematik ziyaret ile çalışma durumu arasında olası bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Dağılıma göre, Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryumu (%50,3) Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezini (%62,20), Bilim Festivali ya da Bilim Haftası (%62,80)

etkinliklerini, Sanat Müzesini (%57,90), Sergileri (%57,80), Seminerleri (%55,30), Konserleri (%51,60), Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitimleri, Kursları (%61,60) ve Tiyatroları (%57,00) en çok sistematik ziyaret eden katılımcılar, çalışmayan öğrencilerdir. Çalışmayan öğrenci grubunun kendi ekonomik kazançları olmadığı halde, gezi etkinliğini sistematik bir uğraşa dönüştürebilmeleri, yine öğrenim sürecinde ücretsiz gezi imkânlarının da kullanıldığını düşündürmektedir.

Tablo 4: Sistematik Ziyaret (4+) ve Çalışma Durumu Çapraz Tablosu

ÇALIŞMA DURUMU	Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum	Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezi	Bilim Festivali ya da Bilim Haftası	Kütüphane	Sanat Müzesi	Sergiler	Seminerler	Konserler	Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitim ve Kurslar	Tiyatrolar
Çalışmayan öğrenci	50,30%	62,20%	62,80%	66,70%	57,90%	57,80%	55,30%	51,60%	61,60%	57,00%
Çalışmıyor fakat iş arıyor	4,50%	3,60%	7,80%	7,40%	8,20%	8,80%	9,80%	8,20%	6,50%	7,70%
Şu an çalışmıyor ve iş aramıyor	2,80%	1,80%	1,60%	3,00%	5,00%	3,40%	4,50%	4,80%	3,20%	4,60%
Hem okuyor hem çalışıyor	14,70%	16,20%	17,10%	6,30%	10,70%	9,80%	10,60%	11,30%	8,60%	10,20%
Çalışıyor	26,60%	16,20%	10,90%	16,60%	17,60%	19,60%	19,50%	23,20%	19,20%	19,80%
Cevap yok	1,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,60%	0,50%	0,40%	0,80%	0,80%	0,60%
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 5, mekânlara yapılan sistematik ziyaretlerin gelir durumuna göre nasıl dağıldığını göstermektedir. Bulgular Tablo 4'teki dağılımı destekler niteliktedir. Gelir durumu en düşük olan katılımcıların, ilgili yerlere sistematik gezileri yüksektir. Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryumu (%22,60), Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezini (%27,00), Bilim Festivali ya da Bilim Haftası (%25,60) etkinliklerini, Sanat Müzesini (%22,60), Sergileri (%20,10), Seminerleri (%21,10), Konserleri (%19,50), Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitimleri, Kursları (%21,60) ve Tiyatroları (%23,50) en çok ziyaret edenlerin gelirleri 1601-2000 TL arasında değişmektedir. Çalışmayan öğrencilerin gelir durumunun düşük olduğu varsayıldığında, kendi burs bütçeleri, ebeveyn yardımları çerçevesinde sahip oldukları geliri, en düşük ücret segmentinde göstermeleri kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca gelir durumu yüksek olan katılım-

caların çalışanlar oldukları düşünüldüğünde, bu kimselerin sistematik ziyaretlerde bulunacak vakitlerinin olmadığı veya çok çeşitli etkinliklerde bulunarak sistematik davranış geliştiremedikleri tahmin edilebilir. Okul hayatından uzaklaştıkça gündemi belirleyen iş hayatı, ailevi ihtiyaçlar ve zorunluluklar, serbest zaman etkinliklerinin niteliğini ve seyrini değiştirmektedir.

Tablo 5: Sistematik Ziyaret (4+) ve Gelir Durumu Çapraz Tablosu

GELİR DURUMU	Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum	Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezi	Bilim Festivali ya da Bilim Haftası	Kütüphane	Sanat Müzesi	Sergiler	Seminerler	Konserler	Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitim ve Kurslar	Tiyatrolar
1601 – 2000 TL	22,60%	27,00%	25,60%	19,70%	22,60%	20,10%	21,10%	19,50%	21,60%	23,50%
2001 – 2500 TL	15,30%	18,90%	18,60%	18,70%	19,50%	16,70%	18,70%	15,90%	13,00%	15,20%
2501 – 3000 TL	13,00%	13,50%	16,30%	18,30%	16,40%	10,80%	12,20%	17,60%	15,90%	17,00%
3001 – 3500 TL	10,20%	6,30%	7,00%	11,30%	6,30%	12,30%	11,00%	13,30%	12,70%	11,80%
3501 – 4000 TL	11,90%	9,00%	7,80%	6,90%	10,10%	11,30%	8,50%	8,50%	8,40%	10,20%
4001 – 4500 TL	7,90%	3,60%	4,70%	7,30%	3,80%	6,90%	7,30%	6,20%	8,90%	6,80%
4501 – 5000 TL	5,10%	3,60%	2,30%	4,30%	3,10%	2,50%	3,30%	4,20%	4,90%	2,50%
5001 – 5500 TL	1,70%	3,60%	3,10%	1,40%	4,40%	2,90%	2,40%	1,10%	2,20%	1,90%
5501 – 6000 TL	2,80%	2,70%	3,10%	2,50%	2,50%	4,40%	3,70%	3,10%	3,00%	3,40%
6501 – 7000 TL	2,30%	2,70%	3,10%	1,40%	3,10%	2,50%	3,30%	2,80%	2,70%	2,20%
7001 – 7500 TL	0,60%	1,80%	2,30%	1,20%	1,30%	0,50%	1,20%	0,80%	1,40%	0,60%
7501 TL ve üzeri	5,10%	6,30%	4,70%	3,90%	5,00%	4,40%	5,30%	4,00%	2,40%	3,70%
Cevap yok	1,70%	0,90%	1,60%	3,10%	1,90%	4,90%	2,00%	2,80%	3,00%	1,20%
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 6'ya baktığımızda, sistematik ziyaretlerin cinsiyete göre dağılımıyla karşılaşmaktayız. Kütüphaneyi ziyaret edenlerin %54,60'ı erkek, %45,40'ı kadınlardan oluşmaktadır; fakat kütüphaneye gitme sıklığı zorunluluklar bağlamında da anlamlı görüldüğü için onu sistematik serbest zaman etkinliği gibi değerlendirmek zorlaşmaktadır. Diğer mekânlardan, Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryumu (%63,30), Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezini (%68,50), Bilim Festivali ya da Bilim Haftası (%62,00) etkinliklerini, Sanat Müzesini (%59,70), Sergileri (%58,80), Seminerleri (%62,20), Konserleri (%62,60), Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitimleri/ Kursları (%59,20) ve Tiyatroları (%57,60) en çok ziyaret edenler erkek katılımcılardır. Erkeklerin sistematik ziyaretlerde buldukları kabul edilmekle birlikte, bu tür yerleri hiç ziyaret etmeyenlerin cinsiyetini görmek için Tablo 7'e ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 6: Sistematik Ziyaret (4+) ve Cinsiyet Çapraz Tablosu

CİNSİYET	Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum	Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezi	Bilim Festivali ya da Bilim Haftası	Kütüphane	Sanat Müzesi	Sergiler	Seminerler	Konserler	Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitim ve Kurslar	Tiyatrolar
Kadın	36,70%	31,50%	38,00%	45,40%	40,30%	41,20%	37,80%	37,40%	40,80%	42,40%
Erkek	63,30%	68,50%	62,00%	54,60%	59,70%	58,80%	62,20%	62,60%	59,20%	57,60%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 7'deki dağılım ise bize Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryumu (%54,1), Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezini (%55,0), Bilim Festivali ya da Bilim Haftası (%55,00) etkinliklerini, Sanat Müzesini (%55,2), Sergileri (%55,7), Seminerleri (%54,6), Konserleri (%54,0), Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitimleri/Kursları (%54,6) ve Tiyatroları (%55,3) hiç ziyaret etmeyenlerin erkekler olduğunu göstermektedir. Bu durumda kadınlar rastgele, hava alma veya gezme amaçlı ya da merak duyarak bu tür yerlere erkeklerden daha çok gitmekte fakat etkinliklerini sistematik hale dönüştürememektedir.

Tablo 7: Hiç Ziyaret Etmeme ve Cinsiyet Çapraz Tablosu

CİNSİYET	Hayvanat Bahçesi ya da Akvaryum	Bilim Müzesi, Teknoloji Müzesi ya da Bilim Merkezi	Bilim Festivali ya da Bilim Haftası	Kütüphane	Sanat Müzesi	Sergiler	Seminerler	Konserler	Özel Kuruluşların Düzenlediği Eğitim ve Kurslar	Tiyatrolar
Kadın	45,9%	45,0%	45,0%	44,3%	44,8%	44,3%	45,4%	46,0%	45,4%	44,7%
Erkek	54,1%	55,0%	55,0%	55,7%	55,2%	55,7%	54,6%	54,0%	54,6%	55,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Buraya kadar elde ettiğimiz bulgular, sistemli serbest zaman veya kültürel faaliyetlerde en çok bulunan grubun lise mezunu, gelir düzeyi düşük, çalışmayan öğrenciler olduğunu göstermektedir. Eğitim süresi bittikten sonra bu tip ziyaret yerlerine katılımın azaldığı düşünüldüğünde, ziyaretlerin devamı için etken görülen ebeveynin sahip olduğu kültürel sermayenin (Bourdieu ve Darbel, 2011: s. 45) Türkiye özelinde de anlamlı olup olmadığına bakılmak istenmiştir. Bu sebeple Tablo 8'de sıralı lojistik regresyon analizi yapılarak ziyaret yerleri ve ebeveyn eğitimi arasındaki ilişki gösterilmiştir. Tablo 8'de yaptığımız tahminden çıkan sonuca göre, babanın eğitimi arttıkça gençlerin sergi, bilim müzesi, sanat müzesi, eğitim ve kurslar, bilim festivali ile tiyatroyu ziyaret etme sıklıkları artmaktadır. Diğer ziyaret yerleri ile anlamlı bir ilişki kurulamamaktadır. Tablo 8'e göre baba eğitimi doktora ve yüksek lisans seviyesinde olan katılımcıların, baba eğitimi lise, ortaokul, ilkokul olanlara göre bilim müzesi, teknoloji müzesi ve bilim merkezine, sanat müzesine, bilim festivaline, sergilere, özel kuruluşların düzenlediği eğitim ve kurslara gitme sıklığı daha fazladır. Tiyatro ziyaret sıklıklarına bakıldığında, baba eğitimi seviyeleri ile ziyaret sıklığı arasındaki regresyonun ($\text{sig} < 0,10$) kategorideki tüm eğitim seviyelerinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitimi doktora-yüksek lisans olan gençlerin tiyatro ziyaret sıklığının diğer tüm eğitim seviyelerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Buradan yola çıkarak, baba eğitiminin sistematik ziyaretlere etki edebileceği tahmin edilirken, anne eğitimi için aynı tahminler yapılamamaktadır. Annenin eğitim düzeyi ile bilim müzesi/teknoloji müzesi/bilim merkezi ve bilim festivali ziyaretleri arasındaki ilişki $\text{sig} < 0,10$ değerine sahip olsa da istatistiksel olarak çok anlamlı görünmemektedir. Özetle, Türkiye'de genellikle babanın domine ettiği aile yapısında, babanın gelir düzeyi, eğitimi durumu, mesleği gibi değişkenlerin kültürel döngüyü belirlediği tahmin edilebilir.

Tablo 8: Seçili Ziyaret Yerleri ve Ebeveyn Eğitimi Regresyon Tablosu

		Estimate	Sig.			Estimate	Sig.
SERGİLER	Anne Eğitimi 1	-0,502	0,333	BİLİM HAFTASI	Anne Eğitimi 1	-0,987	0,061
	Anne Eğitimi 2	-0,512	0,328		Anne Eğitimi 2	-1	0,06
	Anne Eğitimi 3	-0,127	0,804		Anne Eğitimi 3	-0,476	0,356
	Anne Eğitimi 4	-0,021	0,967		Anne Eğitimi 4	-0,372	0,47
	Anne Eğitimi 5	0,053	0,917		Anne Eğitimi 5	-0,243	0,636
	Anne Eğitimi 6	0,01	0,984		Anne Eğitimi 6	-0,532	0,304
	Anne Eğitimi 7	0 ^a	.		Anne Eğitimi 7	0 ^a	.
	Baba Eğitimi 1	-0,32	0,321	BİLİM FESTİVALİ'ye de	Baba Eğitimi 1	-0,212	0,533
	Baba Eğitimi 2	-0,274	0,407		Baba Eğitimi 2	0	0,999
	Baba Eğitimi 3	-0,68	0,02		Baba Eğitimi 3	-0,598	0,05
	Baba Eğitimi 4	-0,54	0,063		Baba Eğitimi 4	-0,469	0,124
	Baba Eğitimi 5	-0,57	0,049		Baba Eğitimi 5	-0,507	0,093
	Baba Eğitimi 6	-0,322	0,266		Baba Eğitimi 6	-0,043	0,888
	Baba Eğitimi 7	0 ^a	.		Baba Eğitimi 7	0 ^a	.
BİLİM MERKEZİ	Anne Eğitimi 1	-1,37	0,007	DÜZENLEDİĞİ EĞİTİM ve KURSLAR	Anne Eğitimi 1	0,421	0,446
	Anne Eğitimi 2	-1,33	0,009		Anne Eğitimi 2	0,289	0,604
	Anne Eğitimi 3	-0,736	0,136		Anne Eğitimi 3	0,761	0,162
	Anne Eğitimi 4	-0,677	0,171		Anne Eğitimi 4	0,792	0,146
	Anne Eğitimi 5	-0,51	0,3		Anne Eğitimi 5	0,867	0,11
	Anne Eğitimi 6	-0,667	0,18		Anne Eğitimi 6	0,748	0,171
	Anne Eğitimi 7	0 ^a	.		Anne Eğitimi 7	0 ^a	.
TEKNOLOJİ MÜZESİ/	Baba Eğitimi 1	-0,58	0,072	ÖZEL KURULUŞLARIN	Baba Eğitimi 1	-0,478	0,131
	Baba Eğitimi 2	-0,111	0,735		Baba Eğitimi 2	-0,399	0,218
	Baba Eğitimi 3	-0,85	0,003		Baba Eğitimi 3	-0,929	0,001
	Baba Eğitimi 4	-0,69	0,016		Baba Eğitimi 4	-0,739	0,009
	Baba Eğitimi 5	-0,8	0,005		Baba Eğitimi 5	-0,93	0,001
BİLİM MÜZESİ/							

Nitel Araştırma Bulguları

Elimizdeki nicel verilerden sonra, nitel verilere göz attığımızda, gençliğin serbest zaman etkinliklerine ilişkin tavır ve tutumları hakkında genel bir profil ortaya çıkmaktadır. İstanbul il sınırları içinde 176 kişi üzerine yapılan nitel araştırma ile gençlerin söylemlerinden çıkarılan sonuçlar, üç grupta kategorize edilebilir: İlk gruptaki gençler, serbest zaman etkinliklerinde bulunmayanlardır. Bazıları "boş zamanım yok" (K001, K016, K050, K053, K57, K070, K071, K075, K100, K149, K158) diyerek rahatlatıcı aktif bir etkinlik içine girmez. Bazıları genellikle çalışma ve okul dışı zamanlarda da zorunlu işler (K077, K026, K039, K064, K069, K138) yapmaktadır. Bazıları ise ders çalışmak (K005, K016, K026, K035, K039, K064, K068, K069, K070, K077, K0112, K0125), yemek yemek (K011, K087), uyumak (K052, K092, K21), yatmak (K014, K019, K052, K110, K112, K023, K087, K002, K006, K034, K040, K063, K078, K129, K142, K164), dinlenmek (K012, K014, K063, K120) gibi temel ihtiyaçları "serbest zaman etkinliği" olarak değerlendirmektedir. Yine bir zorunluluk olan temizlik (K028) veya ev işleri (K116, K119) ile uğraşmak ya da aile (K019, K062, K097, K141, K165, K171, K172, K132) veya çocuklarla (K100, K116, K135, K146, K162, K165, K108, K122) ilgilenmek, serbest zaman aktiviteleri olarak algılanmaktadır. Stebbins'in kategorisine göre serbest zaman etkinliği ancak gençlerin haz alacağı, eğleneceği, kendilerini iyi hissedeceği ve rahatlayacağı durumlarda başlar. Yeme, içme, dinleme veya ev işleri ile uğraşma gibi gereksinimlerin karşılandığı eylemler, serbest zaman etkinlikleri olarak değerlendirilemez.

Bu gruptakilerin bir diğer bölümünü, zorunluluklar dışında *hiçbir şey yapmadığını* söyleyenler oluşturmaktadır. Kümenin demografik özelliklerine baktığımızda, gençlerin yoğun olarak iş aradığı görülmektedir. İş arayan K030, düşük ekonomik gelirin beraberinde getirdiği huzursuzluk ile hayatından memnun olmadığını söylemekte, zaman zaman sorunlarla başa çıkamadığını itiraf etmektedir. Serbest zamanlarında iş arayan katılımcı, herhangi bir STK üyeliğinin ve dolayısıyla aidiyetinin olmadığını belirtmekte, bu kişinin etkinlik yapacak motivasyona da sahip olmadığı görülmektedir. Diğer yandan K073, serbest zamanlarında ev içinde müzik dinlemek, televizyon seyretmek gibi çeşitli sıradan serbest zaman etkinliklerinde bulunsa da "evde oturuyorum bir şeyle ilgili değilim" demekte, mensubiyet hissettiği herhangi bir grubun olmadığını ifade etmektedir. Maddi olarak zor geçindiğini ve istediklerini alamadığını belirten 20 yaşındaki genç, hayattan memnuniyetsizliğini üzüntüyle dile getirmektedir. Yine mutsuz bir katılımcı olan K113, gelecek kaygısı yüzünden sorunlarıyla başa çıkamamakta; serbest zamanlarında "iş aramakta" ve herhangi bir topluluğa yakınlık duymamaktadır. 23 yaşındaki işsiz genç K132 de ancak iş bulduğu zaman sorunlarla başa çıkacağını düşünmekte, hayatını görev ve sorumluluklara endeksleyerek serbest zamanlarında sadece annesine yardım etmektedir. Yine okumayan ve iş arayan 20 yaşındaki K166 da serbest zamanlarında "moralim bozuk bir şey yapamıyorum" derken hissettiği huzursuzluğu, "hiçbir şeyden memnun olmadığını" söyleyerek dile getirmektedir. Kendini hiçbir yere ait hissetmeyen bu genç de gelecekte ümitsizliğini "işsizlik çok zorluyor" diye ifade etmekte, yaşam alanındaki talihsizlikleri işsizliğe bağlamaktadır. Serbest zaman etkinliklerinin varlık

biçiminin, bir anlamda zorunlulukları yerine getirdikten sonra başladığı; bedenen yorgun olmak, bireylerin dinlenmek veya eğlenmek için yapılacak aktiviteleri hak etmesi gibi algılandığından işe veya okula gitmeyen katılımcıların etkinliklere ayıracak motivasyonlarının kalmadığı söylenebilir.

İkinci gruptaki gençler, serbest zaman etkinliklerini "evde" (K002, K010, K023, K025, K037, K040, K063, K073, K094, K095, K096, K099, K0103, K0110, K0120, K0121, K0129, K0142, K0147, K0148) geçirenlerdir. Müzik dinlemek (K010, K042, K044, K051, K065, K073, K074, K077, K088, K099, K102, K111, K130, K176) televizyon (K023, K028, K073, K093), futbol (K010, K089, K0167, K024, K061, K089, K091), basketbol (K010) maçı izlemek, dizi seyretmek (K051, K077, K085, K099), oyun oynamak (K033, K041, K058), kitap okumak (K016, K018, K027, K043, K045, K046, K049, K051, K054, K056, K065, K067, K069, K077, K078, K079, K080, K081, K083, K086, K088, K092, K098, K099, K102, K138, K154), çizim (K036) veya araştırma (K066, K067, K076, K086, K098) yapmak bu gençlerin aktiviteleri arasındadır. Diğer yandan, internette gezinti (K006, K024, K025, K029, K037, K041, K056, K079, K083, K090, K091, K094, K096, K111, K112, K114, K126, K127, K139, K143, K144) veya sosyal medya takibi (K017, K021, K023, K027, K028, K029, K038, K040, K092, K090, K094, K105, K118) katılımcıların zaman geçirme seçenekleridir. Bu kümedeki gençler, Stebbins'in kategorisine göre kısa süreli, sıradan serbest zaman etkinliklerinde bulunmaktadır. Televizyon seyretmek, kitap okumak, müzik dinlemek, internete girmek, sosyal medya adreslerinde vakit geçirmek gibi pasif serbest zaman etkinlikleri, keyif vermekte, dinlendirmekte, kimi zaman bireyin stresini azaltmakta veya iyi oluş durumuna zemin hazırlamaktadır; fakat kariyer, gelişme ya da yetiştirme olanağı vermedikleri için sistemli serbest zaman etkinliği olarak sınıflandırılmamaktadır.

Serbest zamanını ev dışında değerlendiren katılımcılar grubundaki gençler ise aktif olarak spor yapmakta (K021, K022, K044, K059, K081, K082, K084, K101, K107, K141, K150, K161, K170, K173, K175, K176), futbol oynamakta (K003, K017, K026, K027, K055, K079, K0170, K0173, K082, K091, K024, K025, K037, K091, K094, K095, K096, K0139) veya yürüyüşe (K003, K004, K043, K045, K081, K088, K089, K102, K140, K167, K168, K169, K173, K002, K080) çıkmaktadır. Daha seyrek yapılan aktiviteler arasında yüzme (K023, K080), kamp yapmak (K013, K020), balık tutmak (K013), araba sürmek (K021), motor kullanmak (K020), basketbol (K054) ya da okey oynamak (K021), kick boks (K101) yapmak vardır. Bu tür eylemler, Stebbins'in kategorizasyonunda aerobik tarzı aktivitelerle veya aktif serbest zaman etkinliklerine karşılık gelmektedir. Eylemlerde bireyler, rahatlayıp eğlenirken efor sarf etmektedir. Yine sinemaya gitmek (K002, K003, K015, K018, K019, K029, K031, K038, K045, K048, K049, K055, K076, K077, K082, K086, K088, K089, K102, K140, K145, K156, K168, K170) sık tekrarlanan bir serbest zaman etkinliği olarak karşımızdadır. Nicel verilerin aksine, tiyatroya gittiğini sadece bir kişi (K019) söylerken; bir kişi (K054) de sergi ziyaretinde bulunmaktadır. Bunların yanında, piknik yapan (K165, K174), alışverişe giden (K012, K083, K160, K174), kulüp (K015), kafe (K168, K170) gibi yerlerde veya mahallede vakit geçiren (K029, K039, K090, K091) katılımcılar da vardır. Bu kategorideki gitme gelmeler, belirli bir amaca yönelik veya planlı olmasa da sosyalleşme ve duyuşsal uyarım içerdiği için sıradan serbest zaman etkinliklerine dâhil olmaktadır.

Sonuçta, nitel çalışmanın belki de en çarpıcı bulgusu, "serbest zaman" denilince gençlerin aklına "gezme" gelmesidir. İş ve zorunluluklar dışında kalan zaman diliminin gezmeye ayrılacağı algısı, kalıplaşmış yönelim türü olarak belirmektedir. Bu kümeyi oluşturanlardan bir kısmı serbest zamanında geziyorum (K018, K021, K022, K023) derken bir kısmı arkadaşlar (K004, K006, K007, K008, K012, K014, K015, K004, K006, K007, K018, K012, K014, K015, K025, K026, K030, K031, K037, K040, K041, K048, K055, K060, K061, K064, K082, K083, K089, K094, K095, K096, K106, K112, K117, K118, K125, K126, K128, K137, K139, K153, K155, K156, K160, K161, K167, K168, K170, K 175, K021, K022, K023, K028, K038, K040, K046, K056, K065, K087, K093, K095, K107, K114, K150, K173, K075, K032, K034, K104, K106, K108, K123, K124, K125, K126, K127, K128, K135, K136, K137, K162, K163) veya aile üyeleri (K002, K009) ile gezdiğini belirtmektedir. Bazı katılımcılar komşu (K115, K131) veya akraba ziyaretleri (K002, K009, K133, K161, K176) yaparken bazıları da gezintilerini "seyahat etmek" (K020, K067) veya "yeni yerler keşfetmek" (K036) şeklinde açıklamaktadır. Bu tür gezilerin çoğu, "hava almak" için dışarıya çıkma eylemi olduğundan sıradan serbest zaman etkinliği olarak okunabilir. Nitel çalışma verileri, gençlerin genel olarak sıradan serbest zaman etkinliklerinde bulunduğunu, iş veya zorunluluklar dışındaki zamanlarını haz ve keyif almak için plansız, düzensiz ve yoğun olmayan faaliyetler ile geçirdiğini göstermektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Nicel araştırmanın spor faaliyetleri bulgularına bakıldığında, sportif aktivitelere katılımın herhangi bir plan veya program dâhilinde olmayan, bilgi gerektirmeyen (veya çok az gerektiren), yaparken bireyi eğlendiren ve ona zevk veren *sıradan serbest zaman etkinlikleri* başlığı altında kümelendiği görülmektedir. Bu gruptaki katılımcılar, profesyonel eğitim almadan da yapabilecekleri futbol veya voleybol gibi görece masrafsız ve zevkli spor etkinliklerine merak duymaktadır. Nitel araştırma bulguları da katılımcıların temel yöneliminin *sıradan serbest zaman etkinlikleriyle* ilişkiselliğine işaret etmektedir. Katılımcıların hobi olarak gösterdiği etkinlikler, genelde evde gerçekleşen müzik dinlemek, televizyon seyretmek veya ailedeki bireylere yardım etmek gibi pasif aktivitelerdir. Ayrıca gençlerin serbest zaman dilimlerinde ev dışında en çok yaptıkları faaliyet gezintidir. Geziler, aile ve arkadaşlarla yapılan *hava alma* amaçlı, sistemsiz, plansız eylemlerdir. Kültürel faaliyetlere yönelik, tutum ve alışkanlıklar olarak değerlendirilebilecek bir eğilim zikredilmemiştir. Bu verilere rağmen nicel çalışmanın ziyaret bulguları kültürel döngüyü sağlayacak sistemli serbest zaman etkinliklerine ilişkin belirli eğilimleri açığa çıkarmaktadır. Kültürel faaliyet alanlarına dörtten fazla (4+) ziyaret gerçekleştirenleri sistematik etkinlikte bulunanlar olarak değerlendirdiğimizde, *gelir düzeyi en düşük, lise mezunu ve çalışmayan öğrencilerin* sistematik ziyaretlerde en çok bulunan grup olduğu görülmektedir. Bu bulgu, gezilerin kapsamından yi-

neleme aralığına kadar kültürel faaliyetlerin meslek, gelir, kısaca öğrenim durumuyla bizzat ilgili olduğunu söyleyen araştırmalarla paralel bir seyir izlemektedir. Okul eğitiminin, gençlerin serbest zaman faaliyetlerini sistematik hale getirebilecek, onlara kültürel faaliyetleri tanıtabilecek, bir başka ifadeyle, zamanı planlama ve programlama alışkanlığı kazandırabilecek gücü öne çıkmaktadır. Özellikle okula gitmeyen veya okulu bitiren gençlerin sistematik etkinliklerinin olmaması veya çok az olması, sürdürülebilir aksiyon geliştirme konusunda yeni programlar yapılması gerektiğini göstermektedir. Diğer yandan, sistematik kültürel faaliyetlerde bulunmaya yardımcı olan ve bu tür aktivitelerin hayat boyu devam etmesini sağlayan en önemli faktörün ebeveynlerin kültürel sermayesi olduğunu gösteren araştırmaları nazarı dikkate almak gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmadaki regresyon analizinin bulgularından da anlaşılacağı üzere babasının eğitim durumu yüksek lisans-doktora olanlar, sanat müzesi, bilim müzesi, tiyatro gibi yerleri daha sık ziyaret etmektedir.

Verilere cinsiyet bağlamında baktığımızda, kültürel faaliyetlerin sistematikleşmesinde baba eğitiminin anlamlı olması, toplumdaki kültürel döngüyü belirleyebilecek itkinin hâlâ erkek merkezli devam ettiğine işaret etmektedir. Bu sonucun anne eğitiminin yükselmesiyle değişebileceği ve anne-baba eğitim düzeyinin birlikte kültürel faaliyetlerin sistematikleşmesinde daha aktif olacağı düşünülmektedir. Yine ziyaret yerlerine bir veya birkaç kez gidenden çoğu, kadın katılımcılardan oluşurken, mekânları dörtten fazla ziyaret eden kümeyi erkeklerin temsil etmesi, erkeklerin bilim, sanat gibi kültürel faaliyetlerle daha planlı ve düzenli bir ilişki içine girdiğini gösterir. Bu durum da kadınların serbest zaman faaliyetlerine vakit ayırabilmesi ve yönelmesi için serbest zaman eğitimine ihtiyaç duyduğunu anlatmaktadır. Ayrıca cinsiyet fark etmeksizin kültürel faaliyetlerin hayat boyu hale gelmesini sağlamak, *olağandışı serbest zamanın* (Stebbins, 2016: s. 11) oluşmasını engelleyerek bireyi toplumun ahlaki normlarının dışında hareket ettiren sapkın davranışlardan uzak tutmaktadır. Bir manada, gençlerin madde bağımlılığı, tehlikeli araç kullanma veya sokak suçları gibi yatkınlıklar geliştirmesi engellenerek *korsan kültürün* (Şener, 1991: s. 101) oluşum ve yerleşim imkânı daraltılmaktadır. Okul ve ailenin kültürel faaliyetleri belirlemeleri amacıyla bu iki kuruma yardımcı olabilecek, *okulun çeperinde kalan kuruluşlardan* biri de sivil toplum

“

Sportif aktivitelere katılımın herhangi bir plan veya program dâhilinde olmayan, bilgi gerektirmeyen (veya çok az gerektiren), yaparken bireyi eğlendiren ve ona zevk veren sıradan serbest zaman etkinlikleri başlığı altında kümelendiği görülmektedir.

”

“

Tüm STK'lar kadın ve erkeği birlikte düşünerek insana yatırım yapmalı, yetmiş yıllık insan ömrünün yirmi yedi yılına tekabül eden iş dışı zamanı planlamalıdır.

”

kuruluşlarıdır (STK'lar). Özellikle gençlere yönelik STK'lar, bu tip eğitimsel faaliyetlerde akla ilk gelen kurumsal yapılarıdır. 2014-2018 yıllarını kapsayan onuncu Kalkınma Planı (Gençlik Çalışma Grubu Raporu, 2015: s. 56-57) bulgularından yola çıkarak, gençlerin serbest zaman faaliyetlerine katılmaları hususunda, STK'ların dinamizminden faydalanmak, çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Fakat bugün Türkiye'de gençlerin STK üyeliklerinin son derece düşük olduğuna yönelik bulgular çeşitli araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Örneğin Yentürk ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre gençlerin ancak 1/4'i STK'lar ile ilişki içindedir (Yentürk ve ark., 2008: s. 334). Ailelerin eğitim ve ekonomik durumu iyileştikçe STK üyeliğinde artış görülmekte; bu durum STK'ları sosyoekonomik seviyesi yüksek kişilerin oluşturduğu yapılar haline getirmektedir. *Türkiye'nin Gençleri 2018* araştırmasının nitel verilerine göre de herhangi bir STK üyeliği bulunan gençlerin sayısı çok düşüktür. Katılımcıların büyük çoğunluğu STK'lar hakkında sorulan sorulara F.Y (fikrim yok) cevabı vermektedir. Bu çerçevede, elimizdeki araştırma bulgularından yola çıkarak çeper kurum olan STK'lara, gençlerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin bazı öneriler sunulabilir:

a) İlk olarak olumlu davranış ve alışkanlıklar geliştirmek için gençlere yönelik rekreasyon eğitim ve eğitim programları hazırlanmalıdır. Rekreasyon eğitimi "kişilere boş zamanlarını yapıcı biçimde kullanmalarını öğretmeyi amaçlar" (Karaküçük, 2005: s. 123); aynı zamanda, "serbest zamanın doğal kullanımıyla alakalı olan bilişsel, duygusal ve bedensel öğrenme hedeflerini gerçekleştirmeye hizmet eden pedagojik, deneysel" (Arslan, 2013: s. 84) fırsatlar sunar. Gençlere verilecek rekreasyon eğitimleri, bireylerin kişisel zenginleşmesini sağlarken öz saygılarını geliştirir ve kendinden memnun olma duygusu yaratır. Bu durum gençlerin korsan kültüre yönelmelerini engelleyerek ahlaki normlara uygun davranış geliştirmelerine olanak tanır.

b) Gençlerin iş dışı zamanlarını *sistemli serbest zaman etkinlikleri* ile geçirmelerini sağlayacak kültürel faaliyetlerin skalası genişletilmeli, ailevi kültürel sermayeye sahip olmayanların da yararlanabileceği fırsatlar sunulmalıdır. Bu bağlamda en çok zikredilen sıradan serbest zaman etkinliği olan "geziler" sistematik hale getirilmelidir. Sene içinde spor, sanat veya bilimsel aktiviteler zincirinin 4+ olacak şekilde programlanması, tutum ve alışkanlık geliştirmek için bir model olabilir.

c) Araştırma sonuçlarına göre kültürel faaliyetlere sistematik olarak katılan küme, gelir düzeyi en düşük, lise mezunu ve çalışmayan öğrencilerdir. Bu kümenin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmek istediğini daha iyi anlamak amacıyla gruba derinlemesine mülakatlar uygulanabilir. Sonuçlara göre eğitim ve eğilim programlarının içerikleri formüle edilebilir. Ayrıca bu kümenin dışında kalan, okumayan veya okulu bitirmiş gençlerin de serbest zamanlarını planlamaya yönelik girişimlerde bulunmak gerekir. Özellikle Anadolu'da yaşayan gençler için hazırlanan faaliyetlerin sistematikleştirilmesi yönünde adımlar atılabilir.

d) Araştırma bulgularına göre 10 etkinlik kategorisine de sistematik olarak katılanlar erkeklerdir. Kadınların da sistematik etkinliklere katılımını artırıcı projeler geliştirilmelidir. Sadece genç ve bekâr kadınların değil, genç, evli (ve belki çocuklu) kadınların da kendi serbest zamanlarını oluşturmalarına fırsat sunulmalıdır. Özellikle annelerin kültürel sermayelerinin gelişimi, çocuklarına aktarılacağı için kadınların öz denetim, öz saygı ve işe yararlık duygusunu tamir eden sistematik hobiler geliştirmelerine imkân verilmelidir. Ayrıca kadınlara yönelik projeler, sadece kadınları merkeze alan STK'lara bırakılmamalıdır. Tüm STK'lar kadın ve erkeği birlikte düşünerek insana yatırım yapmalı, yetmiş yıllık insan ömrünün yirmi yedi yılına tekabül eden iş dışı zamanı planlamalıdır. Ancak bu şekilde ailelerin pozitif gelişimine ve iyi oluş haline katkı sağlayan kültürel döngü oluşabilir.

“

Cinsiyet fark etmeksizin kültürel faaliyetlerin hayat boyu hale gelmesini sağlamak, olağandışı serbest zamanın oluşmasını engelleyerek bireyi toplumun ahlaki normlarının dışında hareket ettiren sapkın davranışlardan uzak tutmaktadır.

”

Kaynaklar

Abadan, N. U. (1961). *Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Adorno, T. W. (2005). *The culture industry: selected essays on mass culture*. London: Routledge.

Aitchison, C. (2001). Gender and leisure research: the codification of knowledge. *Leisure Sciences*, 23, 1-19.

Anneler Kızlarıyla Tekvando Öğreniyor. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/anneler-kizlariyla-tekvando-ogreniyor/1347147>

Arslan, S. (2013). *Yetişkin eğitimi bakış açısıyla serbest zaman-rekreasyon ve serbest zaman eğitimi*. Ankara: Nobel yayınları.

Arslantürk, Z. ve Amman, T. (2001). *Sosyoloji: kavramlar kurumlar süreçler teoriler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Bourdieu, P. ve Darbel, A. (2011). *Sanat sevdası Avrupa sanat müzeleri*. (S. Canbolat, Çev.) İstanbul: Metis.

Bruyn, D. H. E. ve Cillessen, A. (2008). Leisure Activity Preferences and Perceived Popularity in Early Adolescence. *Journal of Leisure Research*, 40(3), 442-457.

Büyükoztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayınları.

De Grazia, S. (1962). *Of time work and leisure*. New York: The Twentieth Century Fund.

Demiray, U. (1987). *Öğrencilerin boş zamanları değerlendirme eğilimleri*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Onuncu 2014-2018 Kalkınma Planı. (2015). *Gençlik çalışma grubu raporu* içinde. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Gökçe, B. (1984). *Cumhuriyet döneminde çocuk ve gençlere ait yasal düzenlemeler ve yayınlar*. Ankara: GSB yayınları.

Kadınlar Tekvando Öğreniyor. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/kadinlar-tekvando-ogreniyor-6921606>

- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi kitabevi.
- Kurtaran, Y. ve Diğerleri. (2008). Gençler hakkında gençler için gençlerle. *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikası* içinde. (Nurhan Yentürk vd., Ed.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lefebvre, H. (2013). *Gündelik hayatın eleştirisi I*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel yayınları.
- Marcuse, H. (2008). *Tek boyutlu insan*. (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea yayınevi.
- Pieper, J. (1952). *Leisure: the basis of culture*. (A. Dru, Çev.) NY: New American Library.
- Sivan A. ve Ruskin, H. (2000). *Leisure education, community development and populations with special needs*. New York: CABI.
- Stebbins, R. A. (2016). *Serbest zaman fikri*. (M. Demirel vd., Çev.) Ankara: Spor yayınevi.
- Şener, S. (1991). *Türkiye'de gençlik olayı*. İstanbul: Timaş yayınları.
- Tezcan, M. (1991). *Gençlik sosyoloji yazıları*. Ankara: Gündoğan yayınları.
- Tezcan, M. (2015). *Gençlik kültür ve toplum*. Ankara: Anı yayınları.
- TÜİK İstatistiklerle Gençlik. (16 Mayıs 2019). *Haber Bülteni*. S. 30723.
- TÜİK Zaman Kullanım Araştırması. (25 Temmuz 2007). *Haber Bülteni*. S. 119.
- TÜİK Zaman Kullanım Araştırması. (4 Aralık 2015). *Haber Bülteni*. Sayı: 18627.
- Wei, X. ve Diğerleri. (2015). Leisure time, leisure activities, and happiness in China: evidence from a national survey. *Journal of Leisure Research*, 47, 556-576.
- Wilson, D. (1994). Leisure Benefits and Student Development. *NIRSA Journal*, 19 (1).
- Yentürk, N. ve ark. (2008). *İstanbul gençliği: stk üyeliği bir fark yaratıyor mu? Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları içinde*. (Yentürk ve diğerleri, Ed.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ekler						
Kod	Medeni Durum	Yaş	Eğitim	Çalışma Durumu	Gelir Düzeyi	Cinsiyet
[K001]	Bekâr	27	Üniversite	Özel Çalışıyor	8000	Erkek
[K002]	Evli	25	Öğrenci	Kamu Görevlisi		Kadın
[K003]	Bekâr	20	Ortaokul Mezunu	Özel Sektörde Çalışıyor		Kadın
[K004]			Lise Mezunu	Süpermarket Elemanı	1650	Kadın
[K005]	Bekâr	15	Öğrenci			Kadın
[K006]	Bekâr	19	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K007]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K008]	Bekâr	23	Üniversite Mezunu		2000	Kadın
[K009]	Evli	30		Aşçı		Kadın
[K010]	Bekâr	27	Üniversite	Esnaf	2000-3000	Erkek
[K011]	Bekâr	15	Öğrenci			Kadın
[K012]	Bekâr	26	Üniversite Öğrencisi	İşçi		Kadın
[K013]	Evli	30		Özel Sektörde Çalışıyor		Erkek
[K014]	Bekâr	25	Üniversite Öğrencisi	Kamu Görevlisi		Kadın
[K015]	Bekâr	21	Üniversite Mezunu	Staj Yapıyor		Kadın
[K016]	Bekâr		Lise Mezunu			Kadın
[K017]	Bekâr	18			9000-10000	Erkek
[K018]	Bekâr	25	Üniversite	Bankada Çalışıyor		
[K019]	Bekâr	28	Üniversite	Özel Sektörde Çalışıyor		Kadın
[K020]	Bekâr	20	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K021]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K022]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K023]	Evli	30				Kadın
[K024]	Bekâr	19	İşçi			Erkek
[K025]	Bekâr	15				Erkek
[K026]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K027]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek

Gençlerin İlgî ve Faaliyetleri: Serbest Zaman Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

[K028]	Evli	24	Ev Hanımı			Kadın
[K029]	Bekâr	17	Öğrenci		Orta	Erkek
[K030]	Bekâr	24	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K031]	Bekâr	18	Öğrenci			Kadın
[K032]	Bekâr	25	Lise Mezunu			Erkek
[K033]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K034]	Bekâr	24	Üniversite	Özel Sektörde Çalışıyor		Kadın
[K035]	Bekâr	16	Öğrenci			Erkek
[K036]	Bekâr	25	Lise	Özel Sektörde Çalışıyor		Kadın
[K037]	Bekâr	16	Öğrenci			Erkek
[K038]	Bekâr	25	Ortaokul	İşsiz		Erkek
[K039]	Bekâr	17	Lise Öğrencisi		Orta	Erkek
[K040]	Bekâr	17	Lise Öğrencisi			Kadın
[K041]	Bekâr	17	Lise Öğrencisi			
[K042]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi			
[K043]	Bekâr	17	Öğrenci			Kadın
[K044]	Bekâr	15	Öğrenci			Erkek
[K045]	Evli	29		Ev Hanımı		Kadın
[K046]	Bekâr	15	Öğrenci			
[K047]	Bekâr	20	Öğrenci			Erkek
[K048]	Bekâr	20	Üniversite			Kadın
[K049]	Bekâr	30	İlkokul	Esnaf	4000	Kadın
[K050]	Bekâr	27		Gıda Sektöründe Çalışıyor	2000	Erkek
[K051]	Bekâr	15	Öğrenciyim			Kadın
[K052]	Evli	29	Ortaokul Mezunu İşçiyim		2300	Erkek
[K053]	Bekâr	15	Okuyamadım	İşsiz	2020	Erkek
[K054]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K055]	Bekâr	18	Öğrenciyim			Erkek
[K056]	Bekâr	24	Üniversite	İşsiz		Kadın
[K057]	Bekâr	29	Lise	Garson	2020	Erkek

[K058]	Bekâr	26	Üniversite	Polis		Erkek
[K059]	Bekâr	30	Üniversite	Özel Sektörde Çalışıyor	3500-4000	Erkek
[K060]	Bekâr	26	Üniversite	Özel Sektörde Çalışıyor		Kadın
[K061]	Bekâr	21	Üniversite Okuyor		4500-5000	Erkek
[K062]	Evli	26	Lise	Kendi İşinde Çalışıyor		Kadın
[K063]	Bekâr	23	Lise	Özel Sektörde Çalışıyor		Erkek
[K064]	Bekâr	20	Üniversite Okuyor		2500-3000	Kadın
[K065]	Bekâr	26	Üniversite Okuyor			Kadın
[K066]	Bekâr	23	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K067]	Evli	27	Üniversite	Çevre Mühendisi		Erkek
[K068]	Bekâr	18	Üniversiteye Hazırlanıyor			Erkek
[K069]	Bekâr	22	Üniversite Öğrencisi	Part Time Çalışıyor		Kadın
[K070]	Bekâr	20	Açık Öğretim Öğrencisi	Çalışıyor		Erkek
[K071]	Evli	27		Elektrik Teknikeri		Erkek
[K072]	Bekâr	30	Üniversite, MA Yapıyor	Çalışmıyor		Kadın
[K073]	Bekâr	20		Çalışmıyor		Kadın
[K074]	Bekâr	30	Lise	Özel Sektörde Çalışıyor		Erkek
[K075]	Bekâr	25	Üniversite	Kendi İş		Erkek
[K076]	Bekâr	26	Lise	Çalışmıyor	3000-3500	Kadın
[K077]	Bekâr	20	Üniversite Öğrencisi, Açık Öğretim	Çalışmıyor	2020	Kadın
[K078]	Bekâr	24	Üniversite	Çalışıyor	2020	Kadın
[K079]	Bekâr	18	Üniversiteye Hazırlanıyor	Çalışmıyor		Erkek
[K080]	Evli	28		Çalışıyor		Kadın
[K081]	Evli	30		Çalışıyor		Erkek
[K082]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K083]	Bekâr	21	Lise	Çalışmıyor		Kadın
[K084]	Bekâr		Üniversite Öğrencisi	Part Time Çalışıyor		Erkek
[K085]	Evli	28	Üniversite	Ev Hanımı	7500-8000	Kadın

Gençlerin İlgî ve Faaliyetleri: Serbest Zaman Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

[K086]	Evli	30	Üniversite	Kimya Mühendisi		Erkek
[K087]	Bekâr	14	Öğrenci			Kadın
[K088]	Bekâr	30	Üniversite Ön Lisans Mezunu	Devlet Memuru		Kadın
[K089]	Bekâr	29	Üniversite Mezunu	Esnaf		Erkek
[K090]	Bekâr	18	Lise Öğrencisi			Kadın
[K091]	Bekâr	18	İlköğretim	İşçi		Erkek
[K092]	Bekâr	18	Lise Öğrencisi			Kadın
[K093]	Bekâr	30	İlköğretim	Çalışmıyor		Kadın
[K094]	Bekâr	16	Lise Öğrencisi			Erkek
[K095]	Bekâr	15	Lise Öğrencisi			Erkek
[K096]	Bekâr	16	Lise Öğrencisi			Erkek
[K097]	Evli	24	Lise		2000-2500	Kadın
[K098]	Bekâr	24	Üniversite Mezunu	İşsiz		Kadın
[K099]	Bekâr	18	Lise Mezunu	Evdeyim, Çalışmıyorum		Kadın
[K100]	Evli	26	Ön Lisans Mezunu	Estetisyen		Kadın
[K101]	Bekâr	25	İlkokul Mezunu	Millî Sporcu		Erkek
[K102]	Bekâr	27	Üniversite Öğrencisi	Özel Eğitim Öğretmeni		Kadın
[K103]	Evli	30	İlkokul Mezunu			Kadın
[K104]	Bekâr	27	Üniversite Mezunu	Çalışıyor		Erkek
[K105]	Evli	30	Lise Mezunu	İşçi		Erkek
[K106]	Bekâr	16	Öğrenci			Erkek
[K107]	Bekâr	24	Okuyamadım	Eczanede Çalışıyor		Erkek
[K108]	Bekâr	20		Çalışıyor		Erkek
[K109]	Evli	30	Üniversite	Çalışıyor	İyi	Erkek
[K110]	Bekâr	30	İlkokul	İnşaat Firmasında Çalışıyor		Erkek
[K111]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi		Normal	Kadın
[K112]	Bekâr	19	Öğrenci			Erkek
[K113]	Bekâr	24		İşsiz		Erkek
[K114]	Bekâr	20	Üniversite Öğrencisi			Erkek
[K115]	Bekâr	28	İlkokul		Normal	Kadın

[K116]	Evli	30	İlkokul	Ev Hanımı	2020	Kadın
[K117]	Bekâr	30	İlkokul	İşçi	2500	Erkek
[K118]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi			Kadın
[K119]	Evliyim	30	Lise Mezunu	İşçi	2000	Kadın
[K120]	Bekâr	27	Lise Mezunu	Çalışıyor		Kadın
[K121]	Bekâr	30	Lise Mezunu	Kendi İşinde Çalışıyor		Erkek
[K122]	Bekâr	25	Lise Mezunu	Çalışıyor		Erkek
[K123]	Boşanmış	29	Lise Mezunu	İşçi	2000	Erkek
[K124]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi	Çalışmıyor		Erkek
[K125]	Bekâr	20	Üniversite Öğrencisi			Kadın
[K126]	Evli	25	Üniversite Mezunu	Özel Şirkette Çalışıyor	1700	Erkek
[K127]	Bekâr	19	Üniversite Öğrencisi			Kadın
[K128]	Bekâr	17	Lise Öğrencisi			
[K129]	Bekâr	25	Lise Mezunu	Çalışıyor		
[K130]	Bekâr	18	Lise Öğrencisi			Kadın
[K131]	Evli	30	İlkokul	Ev Hanımı	Düşük	Kadın
[K132]	Bekâr	23	Lise	İşsiz	Düşük	Kadın
[K133]	Evli	30	Lise	İşçi	2000	Erkek
[K134]	Evli	30	Lise	İşçi	2500	Erkek
[K135]	Evli	29	İlkokul	Ev Hanımı	2500	Kadın
[K136]	Evli	28	Üniversite	Tekel İşleticisi	3500	Erkek
[K137]	Bekâr	16	İlkokul	İşçi	1600	Erkek
[K138]	Bekâr	15	Lise Öğrencisi		Orta	Erkek
[K139]	Bekâr	15	Lise Öğrencisi		Orta	Erkek
[K140]	Bekâr	20	Lise Mezunu			Erkek
[K141]	Bekâr	18	Öğrenci			Kadın
[K142]	Bekâr	24	Üniversite Mezunu	Çalışıyor	Orta	Erkek
[K143]	Evli	29		Kendi İşinde Çalışıyor		Erkek
[K144]	Bekâr	15	Öğrenciyim			Kadın
[K145]	Bekâr	26	Lise Mezunu	Çalışıyor		
[K146]	Evli	26	Lise Mezunu	Çalışıyor	İyi	Erkek

Gençlerin İlgî ve Faaliyetleri: Serbest Zaman Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

[K147]	Bekâr	21	Üniversite Öğrencisi			Kadın
[K148]	Bekâr	18	Öğrenci	Çalışıyor		Kadın
[K149]	Bekâr	30	İlkokul	Tersane İşçisi	2500	Erkek
[K150]	Bekâr	18	Lise Öğrencisi		Orta	Erkek
[K151]	Bekar	18	Lise Öğrencisi		Orta	Erkek
[K152]	Bekâr	22	Üniversite Öğrencisi		Orta	Kadın
[K153]	Bekâr	27	Üniversite Mezunu			Kadın
[K154]	Evli	30	Lise	Çalışıyor		Erkek
[K155]	Bekâr	24	Lise	Gıda Sektöründe Çalışıyor	2020	Erkek
[K156]	Bekâr	18	Lise	Çalışıyor		
[K157]	Bekâr	29		Gıda Sektöründe Çalışıyor		
[K158]	Bekâr	30	Üniversite Mezunu	Esnaf		Kadın
[K159]	Evli	30	Lise	Ev Hanımı		
[K160]	Bekâr	25		Çalışıyor	2000	
[K161]	Bekâr	28	Üniversite	Çalışıyor	Orta	
[K162]	Evli	29	İlkokul	Ev Hanımı	2500	Kadın
[K163]	Evli	30	Üniversite	İşçi	2500	Erkek
[K164]	Bekâr	28	Üniversite	Mağaza Sorumlusu		Erkek
[K165]	Evli	30		Ev Hanımı		Kadın
[K166]	Bekâr	20	Okumuyor	İş Arıyor		Erkek
[K167]	Bekâr	30	Lise Mezunu	Özel Sektör Çalışanı	2020	
[K168]	Bekâr	24	Üniversite Mezunu	Esnaf	2500	
[K169]	Evli	29	Lise Mezunu	Ev Hanımı		Kadın
[K170]	Bekâr	18	Öğrenci			Erkek
[K171]	Bekâr	26	Üniversite	Bankada Çalışıyor	3000-3500	
[K172]	Bekâr	16	Lise	Öğrenci		Kadın
[K173]	Bekâr	18	Lise	Öğrenci		Erkek
[K174]	Evli	28		Ev Hanımı		Kadın
[K175]	Bekâr	20	Lise	Çalışan	2020	Erkek
[K176]	Evli	30	Lise	Özel Sektör		Erkek

Dijitalleşme ve Gençlerde Kendini İfade Etme: **İnsansızlaştırılmış Bir İletişime Doğru**

Doç. Dr. **Hediyeullah Aydeniz**

Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Uzm. Psk., Doktorant **Ela Reyhanlıoğlu**

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kişilerarası İletişim Anabilim Dalı

Doç Dr. Hediyeullah Aydeniz

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden 2001 yılında mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'nda "1975-1980 Dönemi Sosyo-Kültürel Ortamında Birikim Dergisi'nin Yeri ve Önemi" başlıklı teziyle 2005 yılında yüksek lisansını tamamladı. "Kamusal Entelektüel ve Medya" başlıklı teziyle aynı anabilim dalında doktorasını tamamladı. Türkiye'de medya ve iletişim çalışmaları, bilgi ve enformasyon üretimi, entelektüeller, bilginin toplumsallaşması, medya sosyolojisi, medya okuryazarlığı konuları akademik ilgileri arasındadır. 2014-2015 yıllarında doktora sonrası araştırma sürecinde Cambridge Üniversitesi'nde çalışmalarında bulundu. Medya Okuryazarlığı kapsamında hazırlanan Medyayı Tanımak, Medyayı Kavramak ve Bilinçli Medya Kullanımı (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay.) kitaplarının yazarıdır. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü öğretim üyesi olan Aydeniz, İnsan ve Toplum Dergisi'nin yayın kurulu üyesi ve Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'nin baş editörüdür.

Uzm. Psk., Doktorant Ela Reyhanlıoğlu

Uludağ Üniversitesi'nde çift ana dal programıyla psikoloji ve İngilizce öğretmenliği bölümlerinden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Üsküdar Üniversitesi'nde 'Klinik Psikoloji' alanında tamamlamış, halen Marmara Üniversitesi'nde Kişilerarası İletişim Anabilim Dalı'nda doktora programına devam etmektedir. Özel ilgi alanı olan politik psikoloji üzerine Stanford Üniversitesi'nde (A.B.D.) eğitim almıştır. Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nde uzman olarak çalıştığı süreçte San Patrignano Tedavi Merkezi (İtalya)'ne görevli olarak gönderilmiş ve uluslararası bağımlılık tedavisi eğitimi almıştır. 'Wellness Institute' tan (A.B.D.) uluslararası sertifikalı hipnoterapisttir. Ayrıca EMDR, Bilişsel Davranışçı Terapi, Şema, Transaksiyonel analiz gibi pek çok terapi yönteminin ulusal ve uluslararası düzeyde eğitimlerine katılmıştır. Halihazırda yetişkin ve çift terapisti olarak çalışmaktadır.

Öz

Dijitalleşme ve gençliğin kendini ifade etmesini odağına alan bu çalışmada, TGSP Türkiye'nin Gençleri Araştırması'nın verileri kullanılarak gençlerin sosyal medya kullanımlarıyla birlikte 'kendini ifade etme' düzeyleri analiz edilmiştir. İletişim kavramının tarihesi, iletişime ilişkin temel yaklaşımlar kavramsal çerçevede sunulmuş, 'kendini ifade etme'nin psikolojik alt yapısına değinilmiştir. Kişilerde kendini ifadenin psikolojik boyutlarıyla birlikte dijitalleşme sürecinin iletişim üzerindeki kendini gizleme, sosyal izolasyon, iletişim kaygısı gibi ruhsal yansımaları sunulmuştur. Gençlerin iletişim sorunlarının tarihsel süreçteki durumu ele alınmış, mevcut araştırma bulgularıyla tartışılmıştır. Araştırmada gençlerin %77,8'sinin toplumsal alanda kendini özgürce ifade edebildiği, %9,2'sinin hiç ifade edemediği ve %13'ünün kısmen ifade edebildiği bulgulanmıştır. Kendini ifade edebilenlerin oranı aile içerisinde %76,7 iken iş yaşamında %62,6 olarak görülmüştür. Araştırmanın önemli bulgularından biri, eğitim düzeyinin toplumda kendini ifade etme oranlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yaratmamasıdır. Kendini bir topluma/gruba ait hissedenlerin kendini özgürce ifade etme oranı (%80,3) ile aidiyet hissetmeyenlerin oranı (%64,1) arasında önemli bir fark olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 'hiç mutlu değilim' diyenlerin %71,70'inin, 'çok mutluyum' diyenlerin %81,20'sinin toplumsal alanda kendini özgürce ifade ettiği belirlenmiştir. Çalışmada gençlerin kendini ifade etme düzeyleri ve dijitalleşmenin etkilerinin psikolojik alt yapısı bulgular ışığında ele alınmış, gençlerde kendini ifadede toplumsal hayata katılımın, topluma aidiyet hissetmenin ve mutluluğun önemli olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

İletişim, Kendini ifade etme, dijitalleşme, iletişim psikolojisi, Sosyal medya

İletişim sorunu ve iletişimin kavramsal çerçevesi

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde 1950'de kurulan Gazetecilik Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesinde 1965 yılında kurulan Basın Yayın Yüksek Okulu dikkate alındığında medya ve iletişim kavramlarının merkezde olduğu akademik tartışmalarının Türkiye'de yaklaşık 70 yıllık bir geçmişe sahip olduğu ortaya çıkar. Ahmet Emin Yalman'ın, alanında ilk akademik çalışmalardan birisi olan *Modern Türkiye'nin Gelişiminde Basının Rolü* başlıklı Colombya Üniversitesi'nde hazırladığı doktora tezinin hazırlanmasını dikkate aldığımızda ise Türkiye'nin medya üzerine akademik düzeyde ilgilenmesinin tarihinin bir asrı aştığını söyleyebiliriz (Yalman, 2018). Ancak birisinin akademik kurumsal yapılanma diğerinin de yurt dışında olmakla beraber bilgi üretimi noktasındaki bu iki akademik çabanın odağında kurumsal olarak medya ve iletişim sektörü vardır.

Üniversite bünyesindeki yetmiş yıllık kurumsal yapılanmanın ortaya koyduğu tarihsel tecrübe, gazetecilik mesleğini icra eden medya profesyonellerinin eğitimini öncelikle iktisadi alandan başlayıp daha sonra siyasal alanın ihtiyaçları çerçevesinde devlet-medya-toplum ilişkisinde gelişme-kalkınma ve modernleşmenin merkezde olduğu toplumsal ve kültürel alanın sorunlarını çözmeye odaklı çabalar ve yaklaşımların yoğunluğu ile oluşmaya başlamıştır ((bkz. Aziz, 1974; Kocabaşoğlu, 2010; Oskay, 1969, 1971). Türkiye'nin bu tarihsel tecrübesinin bu çalışma açısından en önemli boyutlarından birisi, günümüzde kitle iletişimiyle ilişkili olarak iletişim olgusunun ve sorunlarının ele alınmış olmasıdır. Bu çerçevede iletişim ve enformasyon teknolojilerinin hızla gelişmesi ve bunun bilinç endüstrisi kavramı ile tartışılan sektörel üretim süreçleri dikkate alınarak 1978'den bu yana Türkiye'de iletişim sorunlarına akademik çalışmalarda değinildiği görülebilir. Bu konuda hala önemini koruyan alandaki ilk çalışma 1978 tarihli *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri* başlıklı Ünsal Oskay'ın doçentlik tezidir. Bu çalışmasında Oskay, insanın değişen dünyası ve iletişim sorunlarını Batı tarihi üzerinden de olsa şu şekilde ortaya koymaktadır:

"Atomlaştırılmış; reel-yaşamdadaki varoluşsal alanların sistem açısından rasyo- nelleştirilmesine ve örgünleştirilmesine karşılık, iş'in dışındaki serbest zamanı için diğer insanlardan uzaklaştırılmış çağdaş insanın kendi toplumsal varoluşunun bilincine varabilmesi; kalabalıklar içindeki yalnızlığında kendi bireyliğini bulabilmesi çözümü olanaksız denecek kadar güç bir sorun olmuştur." (Oskay, 1982, s. 1)

Birey-toplum, birey-medya ilişkisi ve bireyselleşme probleminin akademik gün- demdeki yoğunluğu devam etmekle beraber konunun ele alındığı ana boyut, kültür endüstrisi, bilinç endüstrisi kavramları etrafında profesyonellerin ürettiği içeriklerin kitle iletişim araçları aracılığıyla toplum ve bireye etkileri ve ortaya çıkan sonuçlar üzerine olmuştur. Türkiye'deki literatürün ortaya koyduğu müktesebat ve tarihsel tecrübe, iletişim olgusunun Türkiye'de daha çok dikey bir kitle iletişim meselesi olarak incelendiği, yatay düzlemde toplumsal iletişim süreçlerini konu edinen araş- tırma ve çalışmaların da daha az ele alındığı gibi bir sonuç üretmiştir. Bu tarihsel tecrübe, iletişim kavramının daha çok haberleşme ve aracılanmış iletişim olarak medya-kitle iletişimi üzerinden Türkçede anlam kazanmasına yol açmıştır. Bunu en açık olarak Türkçe sözlüklerde görmek mümkündür. Türk Dil Kurumu (TDK)'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde karşımıza çıkan anlamlar söz konusu tarihsel tecrübeyi de yansıtır biçimdedir: duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon, telefon, telg- raf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi ("İletişim", t.y.). Onun için konvansiyonel medyanın tek yönlü iletişim sürecinin dönüştüğü ve her bir kullanıcının birer içerik üreticisi olduğu günümüzde, dijitalleşme ve genç- liğin kendini ifade etmesini odağına alan bu çalışmada, öncelikli olarak iletişim kavramının anlam çerçevesinin netleştirilmesi ve iletişime ilişkin yaklaşımların ortaya konulması tercih edilmiştir.

İnsanın kendisiyle, fiziksel ve toplumsal çevresiyle ilişki kurma sürecinin bir parçası olarak anlam, anlamın oluşumu, ortak dil, etkileşim, kültür gibi kavramların merkezde olduğu iletişim, iletmek ve paylaşım olarak tanımlanabilir. Alan litera- türüne bakıldığında iletişim kavramıyla ilgili yüzü aşan farklı tanımın olduğu bir anlam çeşitliliği söz konusudur. İletişimin tanımlanmasındaki çeşitlilik, sosyal ve beşerî bilimler alanındaki disiplinler, iletişim türleri ve iletişime ilişkin yaklaşımlar- lardan hareketle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. İnsani iletişim süreçlerinin tümü için son derece önemli olarak kabul edilen boyutun "ortak kavramsal zemin (ortak dikkat, ortak deneyim, ortak kültürel bilgi) yaratma yeteneği" (Tomasello, 2017: s. 17) vurgusu aynı zamanda akademik çalışmalar için de gereklidir. Onun için de bu çalışmada bu ortak zemini yakalamak için öncelikli olarak iletişimin kav- ramsal çerçevesinin belirginleştirilmesi gereklidir. Buradan hareketle kök anlamı itibariyle sözlük düzeyinde iletişimin anlamını tespit etmeye, sonra ise sosyal ve beşerî bilimler alanına denk gelen boyutuyla iletişimin anlam çerçevesini, türlerini ve buna ilişkin diğer tartışmaları da dikkate alarak Türkiye'de gençlik ve kendini ifade etmeye odaklanan bir çalışma yapılmış olacaktır.

Yukarıda TDK'dan aktarılan kelimenin anlam unsurlarının aksine Türkçeye ileti- şim olarak tercüme edilen kelime, "zannedildiği gibi iletmek/aktarmaktan ziyade paylaşmak, katılmasını ve payını almasını sağlamak, ortak olmak, bölüşmek, birlikte

yapmak, birleştirmek anlamlarını ifade etmektedir" (Şentürk, 2017, s. 11). Buradan hareketle de iletişimin, daha çok birden fazla insanın dâhil olduğu toplumsal davranışlar ve toplumsal işbirliğine işaret ettiği açıktır. Dünya ölçeğinde bir akademik çalışma alanı olarak iletişim literatürünün temel kaynağı haline gelmiş olan *communication* kelimesinin 15. yüzyıldan bu yana İngilizcede kullanıldığı bilinmektedir. Latince "ortak" anlamına gelen *communis*'ten türemiş *communicare*'den gelmektedir. *Communicare*'den türeyen ve bugün iletişim kurmak anlamında kullanılan *comunicate* fiili, o dönemde paylaşmak anlamında kullanılmıştır. Paylaşmak anlamındaki bu fiilin isim hali olan *Communication*, 15. yüzyıldan itibaren paylaşılan nesne (a *communication*: bir iletişim) anlamında kullanılırken 17. yüzyılın sonlarından itibaren ise iletişim araçlarını kapsamaya başlamış; yolların, kanalların ve tren yollarının gelişme döneminde ise bu fiziksel olanakları anlatan genel terim olarak kullanılmıştır. Paylaşmak olarak belirttiğimiz orijinal eylem adını dikkate alarak iletişim kelimesiyle ilişkili olan iletim (*transmit*), paylaşım (*share*), söyleşme (*communion*) ve bilgi veren (*communicant*) kelimelerini de belirtmek yerinde olacaktır. Medya teknolojilerindeki gelişme ve bir sektör olarak medyanın çeşitlenmesi ve kurumsallaşmasıyla paralel 20. yüzyılda *communication*, basın ve yayın gibi *media* kelimesine de gönderme yapmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle yolların, kanalların ve tren yolları gibi iletişim kelimesinin fiziksel olanakları içeren anlam boyutu kelimedenden ayrıştırılarak artık ulaşım kelimesiyle ifade edilmeye başlanmıştır. Bu durum iletişim ile ulaşımın birbirinden ayrılması şeklinde de ifade edilmektedir (bkz. Williams, 2018; Şentürk, 2017).

Batı dışı dillerden birisi olarak Türkçedeki en erken kayıtlardan biri olan Redhouse sözlüğünde *communication* kelimesine ifade, tebliğ, muhabere ve yol anlamları ile karşılık verilmiş; *Communicate* kelimesi ifade etmek, tebliğ etmek ve *communicate with* de haberleşmek, muhabere etmek ve muttasıl olmak (Redhouse, 1856: s. 57) anlamında kullanılmıştır. Aynı sözlüğün bir başka nüshasında ise kelimenin yeni anlamlarla Türkçede karşılık bulunduğunu görülmektedir: ifade, beyan, inha, arz, tebliğ, ihbar, ifade ve inha olunan madde, haber, ma'ruz, ifade ve inha lakırdısı, ifade ve inha kâğıdı, mektup, tahrirat, muhabere, mükateme, mürasele, müzakere, muhabere-i şifahiye, vermeklik, verilmeklik, buluşmaklık, buluşturmaklık, vermeklik, geçirmeklik, nakil etmeklik, intikal etmeklik, yol, ihtilat, ülfet, ünsiyet (Redhouse, 1861: s.156). Kelimenin 19. yüzyıl ortalarında Türkçede verilen çoklu anlam karşılıkları, aynı zamanda Batı dillerinde kelimenin sahip olduğu çoklu anlamları yansıtmaktadır.

1960'ların sonunda Batı dillerinden Türkçeye iletişim literatürünün aktarılmasında "media" kelimesinin karşılığı olarak Türkçede daha çok "haberleşme araçları" kullanılmıştır. Ancak haberleşme kelimesi hem "media" hem de "communication" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla, haberleşme hem *communication* hem de *media*'nın karşılığı olarak kullanılmıştır. İngilizce literatürün belirleyiciliği altında gelişen Batı dışı dillerde ve özellikle de Türkçede, tercüme eserlerde tercih edilen karşılıklı kelime ve anlam farklılıkları olması, sosyal bilim literatürünün özellikle de iletişim ve medya araştırmalarının tercüme bir literatüre dayalı olmasıyla ilgilidir. İngilizcede kullanılan *means of communication*, *mass com-*

munication, mass media, the media, the mass media of communication kelimelerinin Türkçedeki karşılığı, haberleşme araçları, kitle iletişim araçları ve medya olarak tercih edilmektedir (Abadan-Unat, 1972; Aydeniz, 2015; Oskay, 1969).

Türkçedeki yaygın kullanımdaki anlamda iletişim, enformasyon iletimi ve aktarımı olarak değerlendirilmektedir. Hem kök anlam itibarıyla kelimenin hem de kavram olarak iletişimin, toplumsal davranışı ifade eden orijinal anlamının yanında çeşitli bağlamlarda farklı süreçler için de kullanıldığı ve neredeyse hayatın her alanını kuşatıcı biçimde konumlandırılmaktadır. "İletişim ya da iletişim süreci değişik kişiler için değişik anlamlar çağrıştıran esnek bir kavram olduğu için anlamı üzerinde anlaşmaya varmakta güçlük çekilmekte, kavram karmaşası ortaya çıkmaktadır." (Usluata, 1994, s.12). Usluata'nın bu tespitinden hareketle iletişim kavramına ilişkin net ve tek bir tanımlamanın olduğunu söylemek mümkün değildir. İletişim tanımlarından bazılarını verildiğinde bu durum daha da netleşecektir:

- İletişim, duygu, düşünce ya da bilgilerin başkalarına aktarılmasıdır
- İletişim, duygu, düşünce ya da bilgilerin karşılıklı olarak paylaşılmasıdır.
- İletişim, anlam alış verişidir.
- İletişim, sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu anlamı başkalarıyla paylaştığımız insani bir süreçtir.
- İletişim, bilgi alış veriş, karşılıklı mesaj aktarımı, iletim eyleminin çift yönlü görünümü, bir taraftan öbür tarafa bir bilginin, bir duygunun, bir düşüncenin aktarımıdır.

Kelimenin kök anlamında var olan çoklu anlamlar ve birden fazla disiplinin kendi alanını gözeterek yaptığı tanımlar da dikkate alındığında kavramın belli bir tanımla sınırlandırılmayacağı ortaya çıkmaktadır. Ancak insanı odağa alarak ferdi ve toplumsal alanla kayıtlı tutarak terimin çeşitli alanlardaki anlamlarını vererek disiplinlere ve alanlara göre anlam çerçevesini görebilmek daha rahat olacaktır.

- "Bir düşüncenin, bir duygunun yüz anlatımı, el, kol ve baş hareketleri, konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi" (TDK-Eğitim Bilimleri Sözlüğü)
- "Kişiler arasında duygu, düşünce, bilgi, haber alışverişi; bu alışverişte, kaynak durumunda olan kimsenin ortaya koyduğu ya da koymak istediği anlam ile bunu algılayanın buna verdiği anlam arasındaki özdeşlik, benzerlik ya da uyum ilişkisi." (TDK-Sinema Terimleri Sözlüğü)
- "Düşünce ve duyguların bireyler, toplumsal kümeler, toplumlar arasında söz, el kol devimi, yazı, görüntü vb. aracılığı ile değiş tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim süreci" (Toplum Bilimleri Sözlüğü).
- Retorik alanında iletişim söylemdir (discourse)
- Göstergibilim alanında, iletişim işaretlerle karşılıklı öznelliklerin aracılanmasıdır.
- Fenomenolojide iletişim ötekiliğin deneyimidir ve diyalogudur. Yani iki kişinin öznel anlamlandırmalarında ortaklığın oluşmasıdır. Ortak sembollerden geçerek ortak anlamlandırmaların kurulmasıdır.

- Sibernetik (cybernetics) alanında iletişim, enformasyonu süreçten geçirmez. Sibernetik yaklaşıma göre toplumdaki bütün birimler, dolayısıyla da bütün organizmalar birbirlerine benzerler. Organizmayı oluşturan hücreler arası eşgüdüm de bir tür iletişimdir.
- Sosyal psikolojide iletişim, ifade, karşılıklı faaliyet, etkileşim olarak tanımlanır; sembolik etkileşim yaklaşımı en yaygın olan açıklama biçimidir.
- Sosyolojik yaklaşımlarda iletişim, sosyal düzenin üretimi veya yeniden üretimi olarak ele alınır.
- İletişim alanında, özellikle sosyolojik ve sosyal psikolojik yaklaşımlarda 1940'ların ortalarından sonra egemen olan tanımlama 'transmission model' (enformasyon teorisi, iletişimin matematiksel teorisi) denen 'taşıma, iletme, gönderme' modelidir. Bu modele göre, iletişim bir beynin (veya mekanizmanın) diğer bir beyni (mekanizmayı) etkilemesidir (bk. Erdoğan, 2002, s. 18-26; Usluata, 1994, s. 12-16, Mutlu, 2004).

Akademik literatürün oluşumunun ilk evresinde iletişimi, teknoloji ile aracılanmış ve medya özelinde profesyonellerce içerik üretim-dağıtım-tüketimi ekseninde ele alan Türkiye tecrübesi, insani olanı içeren ve toplumsal iletişim süreçlerini değil de medyatik iletişim süreçlerinin yani "haberleşmenin" odakta olduğu bir sorunsaldan hareketle ortaya çıkmıştır. Bu da toplumsal iletişim süreçlerine ilişkin araştırma ve analizlerde Türkçedeki alan literatürünün sahip olduğu temel özellikleri ve özellikle de kavramın anlam çerçevesinin dayandığı zemini görmeyi gerekli kılmaktadır. İletişim alan yazınında iletişimi, biçim, tür ve boyut olarak tasnif edildiği görülmektedir. Buradaki farklılık da yukarıda belirtildiği gibi bir kavram olarak iletişime yüklenen anlamlar ve disiplin farklılıklarından kaynaklanan yaklaşım çeşitliğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İnsan etkileşimi ve toplumsal ilişkiler sistemi esas alındığında iletişimi, ferdi/birey içi iletişim, kişilerarası iletişim, grup iletişimi, örgütsel/kurumsal iletişim ve kitle iletişimi şeklinde beşli tasnife tabi tutulmaktadır. Ancak bunları iletişim biçimleri olarak tasnif eden yaklaşımlar da vardır. İletişim türlerini, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, yazılı iletişim ve görsel iletişim şeklinde tasnif eden çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır. Kültürlerarası iletişim, uluslararası iletişim, siyasal iletişim, dini iletişim, bilim iletişimi, çevre iletişimi gibi kavramsallaştırmalar ve tasniflerin de varlığını da ifade etmek gerekir.¹

- ▶ Kitle İletişimi düzeyi
- ▶ Örgütsel düzey
- ▶ Gruplar arası düzey
- ▶ Kişilerarası düzey
- ▶ Kişisel düzey

Toplumal İletişim Düzeyi Piramidi

¹ Bir kavram olarak iletişim ve türleri ile akademik bir çalışma alanı olarak tarihsel gelişime ilişkin bkz. Hediyeullah Aydeniz. (2019). "İletişim", *Temel İslam Ansiklopedisi (TİA)*, İSAM Yayınları, s. 295-301.

Bu çalışmada daha çok kişinin kendi içinde gerçekleştirdiği, kendisine sorular sorarak cevaplar aradığı, kendi özeleştirisini ve kendine ya da çevresine ilişkin yaptığı değerlendirmeleri kapsamına alan ferdi/birey-içi iletişim (intra-personal communication) ile en az iki kişi arasında (yüz yüze veya aracılanmış) gerçekleşen iletişimin odakta olduğu kişilerarası iletişim (interpersonal communication) boyutuyla iletişim ve gençlerin kendini ifade etmesi üzerinde duracağız.

İletişime İlişkin Temel Yaklaşımlar

İletişimin insanın varoluşuna bitişik, türüne özgü bir durum ve özellik olduğuna göre iletişim tarihi, aynı zamanda insanın varoluşu ve tarihteki yolculuğunun da tarihidir. Yukarıda verdiğimiz tasniflerden hareketle insanın kendi kendine iletişiminden (ferdi iletişim) kitle iletişimine kadarki tüm süreçleri, insanın tarihteki yolculuğuyla birlikte başlar. Ancak bu temel gerçekliğe rağmen iletişime ilgili literatür ve bilgi birikimi medya ve kitle iletişim araçlarının modern toplumdaki gücü ve etkinliğinin artması sonrasında üniversite bünyesinde yapılan akademik çalışmalara dayanmaktadır. Bu yönüyle de genç sayılabilecek bir disiplinler zemin söz konusudur. İletişimin bir akademik çalışma alanı ve müstakil bilimsel çalışmaların yürütüldüğü bir kurumsal zemine kavuşması, medya çalışmalarıyla doğrudan ilişkili olmakla birlikte iletişimin müstakil bir çalışma alanına dönüşmesinden önce sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, iktisat vb. birçok disiplin çatısı altında insan ilişkileri ve toplumsal etkileşimi konu edinen birçok çalışma olmuştur. Medya ve iletişim çalışmalarının tümünü bünyesinde barındıran akademik çalışmalar boyutuyla birden fazla sosyal ve beşerî bilimin bir araya geldiği ve birbirine temas ettiği çok disiplinli bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Birçok disiplinin bulunduğu bu akademik çalışma alanı genellikle "iletişim bilimleri" olarak adlandırılmaktadır (Yücel, 2012; Aydeniz, 2015 ve 2019; Usluata, 1994, Erdoğan, 2002).

Medya ve kitle iletişim çalışmalarının bir şemsiye kavram çerçevesinde ifade edilmesiyle ilgili tartışmaların yanında insani ilişkiler ve iletişim süreçlerini konu edinen çalışmaların da hangi isimle yapılacağı konusu da yarım yüz yılı aşkındır tartışılmaktadır (bkz. Goffmann, 1956). Bir akademik çalışma alanı olarak iletişim bilimlerinin ayırıcı özelliğinin disiplinlerarasılık, çokludisiplinerlik ve disiplinlerötesilik olduğu (Maigret, 2011) tartışmaları da bu çerçevede bir yere oturmaktadır (alanla ilişkilendirilen disiplinler: felsefe, tarih, coğrafya, biyoloji, fizyoloji, antropoloji, toplumbilim, ekonomi, siyaset bilimi, psikoloji, biyoloji, sibernetik). Bu tartışmaları dikkate alarak toplumsal iletişim süreçlerini ele alan herhangi bir çalışmada, iletişim ve çocuk, iletişim ve gençlik, iletişim sorunları ve aile gibi konularda anlamın net ve anlaşılır olduğu varsayımından hareket edilmemesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle de Türkiye'de medya ve iletişim sektörünün mesleki ihtiyaçları ve işleyiş süreçlerinin odakta olması dolayısıyla kitle iletişiminin daha çok belirleyici olduğu bir akademik alan söz konusu olduğu açıktır. Dolayısıyla iletişim kavramı etrafında ortaya konulan bilgi birikiminin de baskın karakteri ve yaklaşımı, kitle iletişimi olmuştur. Diğer iletişim türlerinin araştırmalara daha sık konu edilmesi ise görece yeni sayılır. Bu araştırmaların çoğu da kişinin kendi ken-

disiyle iletişimi, kişilerarası iletişim ve diğer toplumsal iletişim türleri ve süreçleri üzerine kitle iletişiminin etkisi çerçevesinde olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Türkiye'de medya ve iletişimin akademik zemindeki bilgi birikiminin söz konusu bu tarihsel ve toplumsal bağlamın bir çıktısı ve sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

İletişime yaklaşımları da ortaya koyan ve bu çalışma açısından da önemsedığımız alan yazınındaki iki ana okul/ekolün varlığından söz edilebilir. John Fiske'in İletişim Çalışmalarına Giriş adı kitabından ele aldığı bu iki ekol, etki okulu/ekolü (veya süreç okulu) ve gösterge bilimi okulu/ekolüdür (Fiske, 2003). **Etki Okulu/ Ekolü:** İletişimi iletilerin/mesajların aktarımı, bir kişinin diğerinin davranışını ya da zihinsel durumunu etkileme süreci olarak görür. Yani A'nın B'ye bir mesaj gönderimi, B üzerine bir etkide bulunma şeklinde süreç olarak iletişim tanımı ve yaklaşımıdır. İletişimin çizgisel ve tek yönlü olduğu yaklaşımının benimsendiği bu ekol, daha çok kitle iletişiminde odağa alır. Kaynağın (göndericinin) nasıl ileti/mesaj üretimi yaptığı (kodlama), aktarıcılarının iletişim kanallarını ve araçlarını nasıl kullandığı ve muhatapların (alıcı, hedef kitle) bu mesajları nasıl algıladığı ve anladığı (kod açtığı) ile ilgilidir. Bu aslında doğrusal/çizgisel (linear) ve tek yönlü bir iletişim sürecini ifade eder. Literatürde ortaya çıkaran ilk çalışmalar, bu iletişim süreci üzerine durmuşlardır. Bu okulun en güçlü ve sembolik isimlerinden birisi Lasswell ve onun iletişim modelidir. Bir akademik alan olarak medya ve iletişiminin kuruluş evresinde belirleyici ve neredeyse tüm iletişim modellerinin kalkış noktası olan Lasswell'in 1948 tarihli iletişim modeli "Kim Kime Hangi Kanal ve Hangi Etki ile Ne söyler?" (Who Says What in Which Channel With What Effect) sorusu ile formüle edilmiştir. İletişimdeki başarısızlık, etki niyet edilenden farklı ya da daha az biçimde gerçekleşmişse söz konusu olur. Eğer etki niyet edilenden farklı ya da daha az biçimde gerçekleşmişse bu iletişimin başarısızlığa uğradığı anlamına gelir. Onun için de sosyal bilimler özellikle sosyoloji ve psikoloji bilgi birikiminden yararlanır ve iletişim eylemlerine odaklanır. İletişim sürecinin önemli bir unsuru olan toplumsal etkileşimi de iletişim sürecinin muhataplarıyla (hedef) ilişkilendirme, onların davranışlarını, zihinsel durumunu veya duygusal tepkilerini etkileme süreci olarak tanımlar. Bu ekolün odağında medyanın işleyiş süreçlerini izah etmeye çalışan, kitle iletişiminin baskın olduğu iletişim modelleri ve kitle iletişim süreçleri bulunur.

Fiske'in tasnifinden hareketle ele alacağımız diğer iletişim yaklaşımı ise **Göstergebilimsel Okul/Ekoldür**. Bu ekol iletişimi; anlamın müzakeresi, oluşumu, üretimi, değişimi ve alışverişi olarak gören yaklaşımı temsil etmektedir. Kültürün bir parçası olan insanlar ve gerçekler, olaylar, dış dünya etkileşimde bulunurken anlam ve anlayışlar ortaya çıkarılırlar. Anlamın üretilmesinde iletiler/metinler ile insanların etkileşimi ve bu etkileşimin nasıl olduğu ile ilgilidir yani metinlerin kültürümüz içindeki rolü üzerinde durur. Anlam üretimi kavramı merkezdedir; yanlış anlamalar iletişim başarısızlığının mutlak bir kanıtı değildir. İleti/mesaj, alıcılarla/muhataplarla etkileşerek anlamlar üreten göstergelerin bir inşasıdır. İleti aktarıcısı olarak gönderici/kaynak önemini kaybederken metin/içerik/mesaj ve bunun nasıl "okunduğu" önem kazanır. Okurun, dinleyicinin, izleyicinin veya muhatapın metinle etkileşim içine girdiği ya da metni müzakere ettiği an okuma ortaya çıkar ve bu da anlamları keşfetme sürecidir. Bu keşfetme süreci aynı zamanda bir müzakeredir.

Bu müzakere de muhatapın kendi kültürel deneyimlerini metni oluşturan kodlar ve göstergelerle ilişkilendirmek için ortaya koyduğunda gerçekleşir. Müzakere aynı zamanda, metnin ne hakkında olduğuna ilişkin ortak anlayışı da içerir. Kültürel farklılıklar aynı zamanda anlam farklılığının da kaynağıdır. Kişiler aynı metinde veya konuşmada farklı anlamlar bulabilirler. Bu farklılık da iletişim başarısızlığının mutlak kanıtı değildir. Öyleyse ileti/mesaj/içerik, A'dan B'ye gönderilen bir şey değil, dış geçeklik ve o gerçeklikle muhatap olan kişi veya kişiler gibi öğeleri de içeren yapılanmış bir ilişki içindeki öğedir (Fiske, 2003, s. 15-18).

Fiske'in ortaya koyduğu bu tasnife denk gelebilecek şekilde iletimsel/mekanik çizgisel iletişimi anlayışı ile karşılıklı ve ortak algılama ve paylaşım gibi kavramların merkezde olduğu iletişim yaklaşımına değinen Mutlu (2004, s. 140), psikanaliz uygulamaların iletişim deneyimine yeni boyutlar katmasının önemi üzerinde durmaktadır. Burada da karşımıza çıkan durum konuşma ve sözün bilinçli amacın ötesine giden bir niyetin varlığı, konuşmacının sadece başkasının değil aynı zamanda kendisinin de muhatapı olduğu vurgusudur.

'Kendini İfade'nin Psikolojisi

İfade etmek, anlatmaktır. Bu anlatım, söz, yazı ve görüntü ile olabileceği gibi beden ve hal dili ile de olabilmektedir. Bireysel ve toplumsal varoluşunu gerçekleştirmeye, bir anlam arayışı ve paylaşımı olarak yola çıktığı andan itibaren insan teki, ferdi/birey-içi iletişimden kişilerarası iletişim düzeyine çıkmaya başlar. Kişilerarası iletişim kendisi de bireyin kendilik gelişiminde merkezî bir rol oynamaktadır. Psikoloji biliminde öncül çalışmalar, tanı ve tedavi süreçlerinde erken çocukluk dönemine yoğunlaşmakta, söz konusu ilişkilerin kendilik gelişimine etkisi olduğunda genç yetişkinlik dönemini de dikkate almaktadır. Özellikle Erik Erikson'un Psikosoyal Gelişim Kuramı'nda ergenlik/genç yetişkinlik evresinde ilişki ihtiyacına değinilmiş ve gelişimin tamamlanması için üniversite eğitimi yaşlarına denk gelen yıllarda yakın sağlıklı ilişkileri gelişim basamağı ihtiyacı olarak belirlemiştir. Kendilik ve ego paralel hareket eden, gelişimi birlikte süren parçalar olarak düşünülebilir. Erikson, kendilik kimliğini bireyin rol imgelerinin bütünleşmesi olarak tanımlar ki söz konusu bütünleşme ergenlikten başlayıp genç yetişkinlik sürecine uzanır (Masterson, 2013: 92). Ergenlik döneminden başlayan süreçte kişi kendini tanımlayarak benliğini oluşturmaya girişmektedir. Cüceloğlu (2012), özdeşleşmenin 18-24 yaş aralığında tamamlandığını belirterek yalnızca erken çocukluk değil, özdeşleşmenin uzun sürmesi nedeniyle gençlik dönemi ilişkilerinin de kendiliğin tamamlanmasında belirleyici olduğunu ifade etmiştir (s. 359). Erikson' a göre, tüm kendilik gelişim süreci, ergenlik ve yetişkinlik ışığında ilerler, özdeşim döneminde kendilik imgesi sabitlense de gelişimi yaşam boyu sürer (Masterson, 2013, s. 94). Özdeşim sürecinde yaşanan kimlik krizi ergenlik sonrası, genç yetişkinlikte kişilerin aile ilişkisi dışındaki sosyal ilişkilere ağırlık verdiği süreçtir. Kimlik inşasının sürdüğü bu zaman diliminde gençlerin kurduğu ilişkilerin ruh sağlığı açısından önemi dikkate değer bulunmaktadır.

Kişilerarası iletişim ifadesinin tanımları, 'ben' yani mesajı gönderen ve 'öteki' (alıcı) ilişkisi üzerinde dursa da odak noktasının değiştiği görülmektedir. Bu kayma, iletişimin etkisini, önemini tanımlamak için de mühim görünmektedir. Kişilerarası iletişimin kişinin ruhsal gelişimi, kimlik oluşumu açılarından etkisi mercek altına alındığında iletişim, gelişime hizmet eden bir aygıt gibi ele alınabilmektedir. En basit haliyle iletişimin kişilerarası boyutu etkileşimde bulunan kişilerin ürettikleri bilgiyi sembollerle aktarması ve yorumlaması olarak ifade edilebilir; ne var ki bu sürecin kişinin kendiliğine dair ve 'öteki'ni kapsayan amaçları bulunmaktadır. Sosyal psikologlar kişilerarası iletişimde 'öteki' yani mesajın alıcısı üzerinde yoğunlaşma eğilimindedir. Örneğin Kağıtçıbaşı, kişilerarası boyutta iletişimin amacını tutumlar üzerinden açıklamış, hedeflenenin alıcıda ya yeni bir tutum geliştirmek ya da var olan tutumunu değiştirmek, tutumun gücünü azaltmak olarak ifade etmiştir (Kağıtçıbaşı, 2008, s. 127). Öte yandan alan araştırmacıların ve kuramcılarının iletişime bakış açısında odak yer değiştirerek 'öteki'nden mesajı gönderene kaymakta ve hatta onun kendiliğine odaklanmakta olduğu söylenebilir.

Kendini İfadede Psikolojinin Temel Yaklaşımları

Sigmund Freud'a göre, öznel varoluşun yaratım süreci dışardaki nesnelere içe alımıyla başlar. Bu yüzden öznellik ilişkilerle kurulmaktadır. Freud (1997) Uygartlık Din ve Toplum adlı eserinde, egoyu, ego ideali ve dış nesne arasına yerleştiği bir şema paylaşmıştır (s. 146). Bu şematizasyon, kendiliğin nasıl bir düzende işlediğini ortaya koymaktadır. Freud her bireyi özdeşim bağlarıyla kendi egosuna çok çeşitli modellere dayandırmıştır (s. 160). Başka bir deyişle ego, oluşum sürecinin merkezi dış nesne (öteki) ve ötekiyle kurulan ilişkilidir. Lacan, 16. Psikanaliz Kongresi'nde Ayna evresini açıklarken henüz 6 aylık bir bebeğin bile ayna karşısında imgeyi izlediğini ifade etmiştir (Lacan, 1994). Buradan hareketle henüz infantil (erken çocukluk) evresindeyken konuşamayan, yürüyemeyen, tek başına hareket edemeyen insan yavrusunun imaj ile temas kurduğunu ifade edebiliriz. Şüphesiz Lacan'ın 'imaj' ile kastettiğinin, egodan bağımsız bir öteki olduğunu söyleyemeyiz. Lacan, kişilerarası iletişimi özkışisel/içsel iletişimin bir uzantısı gibi çerçevelemiştir. Lacan'ın kişilerarası iletişime bakış açısında konuşmacı, mesajını yalnızca başkasına yöneltmez, aslında kendine yöneltir. Bu bağlamda konuşmacı hem gönderici hem de gizil alıcı konumundadır (Mutlu, 2017). Ronald Fairbairn gibi psikanalizdeki yaklaşımlar içinde nesne ilişkileri geleneğinden gelenler Freud'un yaklaşımını kesin biçimde reddederken, insanın dürtü doyumunda odaklanmadığını, tüm temasların nedeninin bizzatı 'ilişki arayışı' olduğunu ifade ederler (Masterson, 2013, s. 317). Bu yaklaşımda kişilerarası iletişimde öteki ile bağımlı bir gerekçeden çok kişinin kendisinin ilişki ihtiyacı, temas arzusu vurgulanmaktadır denilebilir. Michael Balint gibi psikanaliz geleneğinin Macar Ekol'ü olarak adlandırılan yaklaşımın analistlerinde de benzeri biçimde kendilik bütünlüğü üzerine odaklanılır ve bu yönelimdeki analistler, kişinin 'nesne' denilen 'öteki' ile ilişkiden aldığı deneyime odaklıdır.

20. yüzyılda ABD'de de kişilerarası psikanalistlerin ortaya çıkışı ile "öteki" ile kurulan bağın önemine dair vurgu arttı. Harry Sullivan, Eric Fromm, Karen Horney gibi isimler ilişkiselliği sadece gündelik hayattaki odak olarak değil, psikoterapi sürecinin temel iyileştirici değişkeni şeklinde ifade ettiler. Bunun beraberinde Heinz Kohut da yeni bir kendilik kuramı geliştirerek içsel nesnenin, kişinin iç pusulası işlevi gördüğünü ifade etti. Ona göre, içsel nesne kişiye bir yön duygusu verir, onu boşluktan kurtarır. Hatta daha da ileriye taşıyarak kişinin kendilik bütünlüğünün ancak nesne (öteki)'nin idealizasyonunun tamamlanmasıyla mümkün olacağını ifade eder. Diğer bir ifadeyle 'öteki' olmadan, benlik bütünlüğü tamamlanıp erişkin olmak imkânsızdır. Literatürdeki tartışmalarda ortaya çıkan yaklaşımların vurgusunu sıralarsak insan, ilişki ve ilişkisellekle ilgili şunlar ortaya çıkmaktadır:

- İnsan, ilişkiyel bir varlıktır. Dürtü doyumuna değil temasa odaklıdır.
- İlişki, içeriğine göre iyileştiricidir.
- İnsan, ilişkilerine göre kendini kurar.
- İnsan, benlik bütünlüğünü tamamlayıp erişkin olmak için "öteki"ne muhtaçtır.
- İlişki, iç pusula gibi, kişiye yön duygusu verir.
- İlişkiye dair deneyim, kendiliğin gelişim yönünü belirler, deneyime göre kendilik kurulur.
- İnsan kendini gerçekleştirme sürecinde gerçek ötekiye ihtiyaç duyar.

Bu maddelerden özetle, ilişkinin insanın varoluşu için zorunlu ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu nedenle kişilerarası iletişimi ele alırken kişinin var olma sürecini ele almış oluyoruz denilebilir. Lacan'ın ifadesiyle, ilişki kurulan 'öteki'(anlam alanı), öznenin (varlık alanı) içinde görünür olduğu canlı mahaldir ve öznenin özne olmak için bu alana ihtiyacı vardır (Lacan, 2014, s. 216-234).

Kişilerarası iletişimin kuramcılarında birisi de kişilerarası psikanalistlerden Hary Stack Sullivan'dır. Kişilerarası Psikanaliz, insanın kişilik gelişimi sürecinde yalnız olmadığını, bu gelişimin ancak ilişki kurduğu muhataplarla şekillendiğini vurgulayan bakıştır. Sullivan, Freud'a benzer biçimde kişilik gelişimini evrelere ayırarak ele alır ancak aralarındaki temel fark: Sullivan'ın, ilişki odağında doymu değil insanın eyleme geçtiğini vurgulamasıdır ve odağın kişilerde değil etkileşimde olduğunu söylemesidir. Kişilik bütünüyle kişilerarası temasın dinamik formu bir örüntüsüdür ve insan öteki ile etkileşime girmeden varlığını sürdüremez. Sullivan, kişileştirme (personifikasyon) süreciyle kişinin kendilik ve öteki imgesini tanımlamış, kişiyi iyileştirici temasların sonucunda 'iyi ben', zorlayıcı deneyimlerin sonucunda gelişen 'kötü ben' ile ilişkilerin kendiliğe etkisini ortaya koymuştur (Erözkan, 2009). Sullivan, Psikiyatrinin Kişilerarası Teorisi eserinde kişilik gelişimi evrelerini tanımlamıştır. Bunlar; dış dünya ile sınırlı ilişkinin olduğu 'ilk çocukluk', ilkökul dönemi sosyalizasyonunun başladığı akrân ilişkilerinin görüldüğü 'ikinci çocukluk', karşı cinsle ilişki kurulmasıyla karakterize 'birinci ergenlik', benliğin bütünsel organize olduğu 'ikinci ergenlik', kişinin tam bütün bir kişilik ile yetişkin yaşamını sürdürdüğü 'olgun yaşam' şeklinde tanımlanmıştır (Sullivan, 2011, s. 25).

Her insan yavrusu, ilişkiler ağı içinde dünyaya gelir. Bu ağ içinde kendini inşa ederken, ilişkilerin hem etkileyen aktif öznesidir hem de etkilenen pasif nesnesidir. Kişilerarası iletişim ve insanın varoluşu ilişkisine bakıldığında, ilişki kurma kapasitesinin ve sürdürme becerilerinin infantil (erken çocukluk) dönemde primer (ilk temel) bakım veren ile kurulan ilk etkileşimlerden bestendiği söylenebilir. Kişilerarası iletişimi etkileyecek bu primer ilişki ile oluşan duygusal bağın kriterlerini Mary Ainsworth şöyle tanımlar: Süreklilik arz eder, yakınlık arzusu korunur, ayrılık kaygısı yaşanır, duygu bağı spesifik kişiye yöneliktir, bağ ondan başkasına yöneltilmez (Ainsworth, 1989, s. 709). Bu nitelikler, kişinin tutarlı ve süregiden ilişki kurabilme kapasitesinin yordayıcıları olarak tanımlanabilir.

Kişilerarası iletişimin nihai olarak kişinin kendini gerçekleştirme sürecine hizmet ettiği ifade edilebilir. Hümanist teorisyenlerden Abraham Maslow, her insanın doğuştan getirdiği "kendini gerçekleştirme" (self actualization) potansiyelinden bahseder. Bu potansiyelle ulaşmak özde gizli ya da açık biçimde mevcut bulunan tüm yeteneklerin, niteliklerin ortaya çıkartılıp aktif biçimde yaşama aktarılmasıyla mümkün olmaktadır. Kendini gerçekleştirmenin, statik bir eşikten ziyade etkileşimlerle devam eden dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırıldığı bu yaklaşımda, her bir ilişkinin, etkileşimin bireylerin gelişimine hizmet ettiği vurgulanmaktadır. Maslow, bir piramit biçiminde sunduğu modelde piramitin en üst noktasına (kendini gerçekleştirme) ulaşmak için alttaki tüm basamakları geçmenin, o basamaklardaki ihtiyaçları karşılanmanın gerekliliğini ifade eder ki bu basamakların üçüncüsü aidiyet ve sevgi ihtiyaçlarını barındıran sosyal alandır (McLeod, 2013, s. 3).

Psikolojik açıdan sağlıklı diye nitelendirdiği kişilerin özelliklerini belirleyen Maslow, bunlardan birini 'insanlığa karşı empati, ilgi' ve 'derin gerçek ilişki kurabilme' olarak ifade etmiştir (McLeod, 2013). Bu doğrultuda, Maslow'un yaklaşımında kendini gerçekleştirme düzeyinde iletişim kurulan 'öteki', temassız bir uzaklıkta değil, doğrudan duygu bağı kurulan empati ve ilgiye muhatap olan bir konumdadır denilebilir.

Alfred Adler'in 'Gemeinschaftsgefuehl' (soya yönelik ilgi, aidiyet duygusu) kavramı ve psikolojisi de Maslow'un insanlığı kuşatma iddiasındaki kendini gerçekleştirme düzeyi ile bağlantılıdır. Adler'e göre kendini gerçekleştiren kişiler iletişim kurdukları kişilerle ve tüm insanlara yönelik derin bir özdeşlik duyumsarlar, tüm insanlığı kendilerinin de bir parçası olduğu büyük bir aile gibi deneyimler ve bu ailedeki tüm kardeşlere karşı şefkat hissederek (Schultz ve Schultz, 2007, s. 676).

Hümanistik yaklaşım, gelişimi hayat boyu devam eden Carl Rogers'ın (2012) ifadesiyle "büyüyen insan"ın (Rogers, 2012, s. 81) bu hedefi gerçekleştirdiği alan olarak iletişime ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Kendini gerçekleştirmede ilişki düzeyi ikiye ayrılmış; hem doğrudan iletişim kurulan muhatap hem de tanınmayan "öteki" ile ilişkide otantik duygu bağının gerekliliği vurgulanmıştır. Böylece kişilerarası iletişimin daha üst bir ufuk çizgisine kavuştuğu söylenebilir.

Bu bakış açıları ışığında kişilerarası iletişimin, kişiye kendiliği kurma imkânı tanımmasının yanı sıra gelişimine diğer bir ifadeyle ruhsal büyümesine dair yön gösterici olduğu ifade edilebilir. Hümanistik yaklaşımdaki tanınmayan ötekinin (aynı

zamanda "insanlık" diye de ifade edilmiş), duygusal yatırım yapılmayan, "sanal öteki"den farklı olduğu düşünülmektedir. Zira sanal öteki ile ilişkide gerçek bir ilgi ve empati gerekliliği yokken buradaki ilişki "henüz tanışılmayan kardeş" gibi kavramsallaştırılmıştır. Buber (2017), bu yakın ve gerçek ilişkinin kurulabilmesinde, ilişkide aracısızlığa işaret ederek; "Ancak tüm araçların parçalandığı yerde karşılaşma (encounter) vuku bulur." demektedir (s. 81) . Buber'in kastettiği araçların muhabata dair olumsuz kabuller, duygular, atıflar gibi iletişimi zorlayan bilişsel/ duygusal engeller olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kendini gerçekleştirme hem günlük hayattaki kişilerarası ilişkiler hem de tüm insanlık ile kurulan duygusal/ ruhsal bağ ile mümkün olacaktır denilebilir.

Dijitalleşmenin Psikolojik Sonuçları

Dijital dünyanın iki uçlu doğası hem mahrem olanı açığa çıkarma hem de kendini gizlemeye hizmet etmektedir. Bu bağlamda diğer kitle iletişim araçlarından ve yüz yüze iletişimden ayrı bir yere konumlanmaktadır. Dijitalin farklı konumunun iletişim sorunları açısından yeni boyutlar yarattığı ifade edilebilir. Bunlardan ilki 'kendini gizleme' boyutudur. Sosyal medya araçlarıyla kullanıcılar kendiliklerini dijitalde yeniden kurgulayabilirken, sosyal dünyada diğer deyişle gerçek hayatta var olan kendiliklerini tamamen gizleyebilmektedirler. Anonimlik sayesinde kullanıcılar, kaygıyı azaltmak suretiyle bir bakıma erişkinlik kapasitesi olan sosyalleşme boyutunda gelişimi kitlemektedirler. Nitekim utangaçlık, benlik saygısında düşüklük gibi sosyal fobiyi besleyen durumlar bu araçlarla örtük biçimde sürmektedir (Doğan ve Çolak, 2016, s. 180).

Dijitaldeki sosyalleşme pratikleri toplumsal düzeyde sosyal izolasyona ve kamusal terk edilmesine, bireysel bazda da yalıtılmaya, kimliksizleşmeye ve yalnızlaşmaya yol açmaktadır. Gerçek kamusal katılımdan geri çekilme kişiyi, toplumu yalnızca kendine hizmet eden bir araç olarak gördüğü onun dışında çevre ile ilişkilerinin kesildiği modern insanın dramı olarak tanımlanabilecek 'yalıtılma' durumuna itmektedir (Erdem, 2010). Yalıtılma durumu psikolojik savunma mekanizmaları açısından ele alındığında inkâr ve bastırma gibi mekanizmaların kolaylaştırıcıları olarak benlik bütünleşmesine olumsuz yönde etki etmektedir.

İletişimde yaşanan rahatsızlığı psikopatolojik sınıflandırma dışında tanımlayan McCroskey, iletişim kaygısını bireyin yüz yüze iletişim sürecinde deneyimlediği kaygı düzeyi olarak ifade etmiştir (McCroskey, 1977, s. 79). Buna göre, sosyal fobi gibi herhangi bir kaygı bozukluğu altyapısı olmayan bireylerin de iletişimde kaygı yaşayabilecekleri ve dijital araçlar ile bu kaygıyla kaçınmacı kimliksiz iletişim kuracakları söylenebilir. Özetle, nevrotik yapılanmada kaygı bozukluklarında başvurulan kaçınma stratejileri de dijitalleşme ile daha kolay sürdürülebilmektedir.

Dijitalin getirdiği iletişim sorunlarından birisi de kişilerde yetersizlik ve değersizlik gibi bilişsel şemaları güçlendirme riski barındırmasıdır. Kişiler bu araçların 'arkasına saklanarak', uyum bozucu erken dönem şemalarını (bilişsel yapılarını) daha fazla beslemektedirler. Zira bu gizlenme hali ve iletişimin bir anda sonlandırılabilmesi

keyfiyeti, bir bakıma kişinin ilişkilerde kendini iyileştirme yolunu kapatabilmektedir. Kişi bir yandan sosyal risklerden kaçarken bir yandan kendiliğini onarma için gereken alanı da yok etmiş olmaktadır.

İlişkisel benlik yapılanması, dijital iletişimden etkilenen alanlardan bir diğeridir. Avrupa toplumlarında görülen bağımsız benlik yapısının aksine Türkiye gibi kolektif ve bireysel kültürün bir arada olduğu toplumlardaki ilişkisel benlik yapısında diğer insanlarla temas esastır ve davranışlar ötekini de görerek kurgulanır (Kağıtçıbaşı, 2010). Kişilerin sosyal medya araçları vasıtasıyla sanal kimlik üzerinden sanal ötekine temas etmesinin, kolektif kültürdeki muhatapın varlığını tanıyan ve onun dönütlerini fark eden benlik yapılanmasını kökten biçimde etkileyeceği ifade edilebilir. İlişkisel benliğin zayıflayıp bireysel benliğin güçlenmesi yalnızlığın artmasına neden olmaktadır.

Psikopatolojik düzlemde ele alınırsa, dijital mecranın, kaygı bozukluklarından biri olan sosyal fobiyi besleme riski bulunmaktadır. Yüz yüze iletişimde, topluluk içinde tetiklenen kaygı durumu olarak tanılanan bu bozuklukta kişinin kaçınma davranışları dijital araçlarla mümkün olmaktadır. Böylece fobik kişilerde kaygı şiddeti artacağı gibi, bozukluğun yaygınlık oranının da yükselmesi öngörülebilmektedir. Türk popülasyonu ile yapılan bir araştırmada Yelpaze ve Ceyhan da Facebook kullanıcılarının en temel amaçlarının gerçek sosyal ortamdaki ilişkilerden kaçınıp yeterli doyum alamayarak sanal dünyaya yöneldiklerini, fakat bu kanallarda yeni bir sosyal ilişki kurmaya çalışanların, mevcut ilişkilerini bu kanallarla sürdürenlere oranla daha düşük düzeyde psikolojik iyi oluş skoruna sahip olduklarını bulgulamışlardır (Yelpaze ve Ceyhan, 2017). Psikolojik iyi oluş kavramıyla bağlantılı olarak pozitif duygu durumunun da kendini ifade becerisi ile ilişkisine bakıldığında Kuyumcu, araştırması kendini ifade zorluğu ile pozitif duygulanım arasında negatif korelasyon saptamıştır (Kuyumcu, 2011). Diğer bir ifadeyle kişilerin kendini ifade etme becerileri arttıkça, pozitif duygu durumunun arttığı söylenebilir. Bu durumda dijitalde sürdürülen iletişim, toplumsal düzeyde yalıtılmış bireyler yaratırken, bireysel düzeyde de pozitif duygu durumunu, psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlıklı teması sürdüreceği yeterli iletişim becerileri olmayan kişiler, saldırganlık ya da çekingenlik gibi özellikleriyle, sosyal uyum sorunu yaşamaktadırlar (Kurtyılmaz, 2005). Bunun yanı sıra ilişkilerde uyum sorununu besleyen kişilik yapılanmalarından nevrozizm gibi duygusal dengesizlik durumu ile de sosyal medya kullanımı arasında olumlu ilişki bulgulanmıştır (Mendi ve Oğuz, 2018). Benzer şekilde Türk örneğinde Yelpaze ve Ceyhan'ın araştırması da hem kişisel (intrapersonal) hem de kişilerarası/ sosyal (interpersonal) düzeyde uyumun iletişim becerileri ile doğrudan ilişki içinde olduğunu göstermiştir (Yelpaze ve Ceyhan, 2017).

Yüz yüze iletişimde sosyal açıklık ve kendileşme işleyişi de etkin faktörlerdendir. Tosun'un çalışması, teknoloji yerine yüz yüze iletişim kurmayı tercih edenlerin, sosyal açıklık, iletişimde olumsuz durumlarla başa çıkma düzeyleri ve kendileşme işleyişlerinin olumlu yönde daha yüksek skorda olduğunu ortaya koymuştur (Tosun, 2010). Kendilik işleyişinin kendini ifade etme kanalıyla (yüz yüze ya da sanal araçlar) doğrudan ilişkili olması, kişilerin erişkin olma sürecinde iletişim aracının etkisini göstermektedir.

Sonuç olarak sosyal medyanın kimliksiz dünyasının, gerçek hayattakinden daha yüksek düzeyde iletişime yönelik yaşanan ruhsal sorunları etkilediği ifade edilebilir. Bu sorunlar en hafif düzeydeki kendini gizlemeden başlayıp sosyal fobiye kadar ilerleyen geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır.

Türkiye Gençliğinde İletişim Sorunları

We Are Social dijital ajansının, Digital in 2017 raporuna göre Türkiye, Facebook platformunu dünyada en çok kullanan 7. ülkedir. Ajans, 2019 raporunda Türkiye'de günlük ortalama 7 saatin internette geçtiği ve bu sürenin 2 saat 46 dakikasının sanal mecradaki iletişim araçlarına harcadığını ortaya koymuştur (<https://wearesocial.com/>). Bununla birlikte TÜİK de 2019 yılı 'Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Raporu'nda 16-74 yaş aralığında Türkiye nüfusunun %75,3 oranında bireysel internet kullanımı olduğunu belirlemiştir (TÜİK, 2019). Kullanımın bu kadar yaygınlaşmasıyla Türkiye'de son yıllarda sosyal medya kullanımı ile iletişimin ilişkisine dair çalışmaların arttığı görülmektedir. Akademik düzeyde bu konuya odaklanılması, iletişimin farklı değişkenlerle de ilişkisini koymaya imkan verecektir.

Türkiye'deki literatüre bakıldığında araştırmaların birinci boyutunun sanal-gerçek ayırımına eğildiği görülmektedir. Örneğin Erdem'in çalışmasında, 'sanal oyunda yeni insanlarla kurduğunuz iletişimi, gerçek hayata taşıdınız mı?' sorusuyla katılımcıların hiçbirinin sanaldaki ilişkiyi gerçeğe çekmediği bulgulanmıştır (Erdem, 2010). Benzer biçimde Çakar ve Yanlıç'ın araştırmasında da katılımcıların %33,5'inin sosyal medyadaki kişilerle hiç görüşmediği, %21,6'sının da çok nadiren görüştüğü ortaya konulmuştur (Çakar ve Yanlıç, 2014). Bu verilerin gerçek yaşamdaki ilişkiler ile sanal dünya iletişimi arasındaki paradoksallığı netleştirdiği ifade edilebilir.

İletişim becerileri ve psikolojik alt yapı üzerine yapılmış çalışmalar, sosyal medyanın gençlerde yarattığı ruhsal sonuçlarını göstermektedir. Mendi ve Oğuz'un araştırması, üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya bağlanamadıkları durumda kendilerini yalnız hissettiklerini, öte yandan internette geçirilen süre ile iletişimin hem duygusal hem davranışsal boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir (Mendi ve Oğuz, 2018). Doğan ve Çolak'ın 2016'da lise öğrencileri ile yaptıkları çalışma bulguları, sosyal görünüş kaygısı ve kendini gizleme eğiliminin sosyal medya kullanımının önemli bir belirleyicisi olduğunu göstermektedir (Doğan ve Çolak, 2016'dan akt. Balcı ve Gölcü, 2019). Kendini gizleme diğer bir ifadeyle gerçek yaşamda sahne arkasına çekilme nedeniyle kişiler sorunlarını, kendilerine dair olumsuz duygu, düşünce ve inançlarını da gizleyerek psikolojik yardıma direnç gösterip yaşam doyumunu düşürmektedirler (Balcı ve Gölcü, 2019). Bozkır ve Gündoğdu da sosyal medya kullanımının sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyonu anlamlı düzeyde yordadığını bununla birlikte gençlerin %28 gibi büyük bir oranının sahte hesaplar kullanarak kendilerini farklı yansıttıklarını bulgulanmıştır (Bozkır ve Gündoğdu, 2017).

Kendini gizleme ile ilişkilerin gerçeğe taşınmaması, ilişkisel benliğin zayıflamasını kolaylaştırırken aile ilişkilerini de zedelemektedir. Cılga'nın 5, 8, 9 ve 11.

sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmada aile ilişkilerinden hoşnut olmayanların oranı %27 iken aile çevresindeki kişilerle ilişkilerinden memnun olmama oranı ise %32 olarak saptanmıştır (Cılga, 2011). Aile yapısının da iletişim becerilerine etkisi sorgulanmaktadır. Aile tipine göre iletişim becerilerinin üniversite öğrencisi örnekleminde ölçüldüğü Elkin'in 2016 yılındaki çalışmasında çekirdek aile yapısının iletişim becerileri ile olumlu ilişkisi bulunurken, Özdemir'in 2011 yılındaki çalışması geniş aileye sahip öğrencilerin hem davranışsal hem de duygusal iletişim puanlarının parçalanmış ve çekirdek aile yapılarından anlamlı düzeyde farklı olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte Yeşilyaprak, Türkiye'deki gençlerin 1986'da da aile ilişkilerinde anne babalarıyla kendi sorunlarını paylaşmakta sorun yaşadıklarını ifade ederek, sosyal medya araçları kullanıma girmeden önce de genç ve aile iletişiminin hassas ve kırılabilir bir zeminde sürdüğünü ortaya koymuştur (Yeşilyaprak, 1993). Bu veri de söz konusu aile ilişkileri olduğunda gençlerin iletişimini güçlendirmenin gerekliliğini düşündürmektedir.

Kişilerin iletişim becerilerinin ötekine etkisi ve diğer özellikleriyle ilişkisini ölçen pek çok çalışma yapılmıştır. Bu araştırmalarda yalnızlığın (Korkut, 2004; Ceyhan ve Yelpaze, 2107); cinsiyetin (Tepeköylü, 2009; Bulut, 2004; İlaslan, 2001); benlik saygısının (Saygıdeğer, 2004), eğitim düzeyinin (Eryüksel, 1996; Vatansever, 2002; İlaslan, 2001); sosyoekonomik düzeyin (Günay, 2003), iletişim becerileri üzerinde etkisi olduğu bulgulanmıştır.

Kendini ifade ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki de araştırılan bir diğer konudur. Bingöl ve Demir'in araştırmasında 4 yıllık lisans mezunları ile lisansa yeni başlayanlar kıyaslandığında iletişim becerilerinde yükseköğrenim almış olanların lehine anlamlı bir fark bulunmamıştır (Bingöl ve Demir, 2011). Öte yandan Tutuk'un ve Pehlivan'ın araştırmaları, yükseköğrenim almanın kişilerin iletişim becerilerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yükselttiğini ortaya koymuştur (Tutuk, 2002; Pehlivan, 2005). Farklı bulgular, yükseköğrenimin iletişim becerilerine etkisini belirleyen faktörlerin daha detaylı araştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bingöl ve Demir'in araştırmasında ve Tepeköylü'nün çalışmasında, kırdan veya kentte yaşam ile iletişim becerileri arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır (Bingöl ve Demir 2011; Tepeköylü, 2009). Benzeri biçimde sosyoeko-

“

Kendini gizleme ile ilişkilerin gerçeğe taşınmaması, ilişkisel benliğin zayıflamasını kolaylaştırırken aile ilişkilerini de zedelemektedir.

”

nomik düzey de kişilerin kendini ifadesinde etkili bir değişken değildir (Bingöl ve Demir, 2011; Köker, 2005; Saygıdeğer, 2004; Görür, 2001).

Özetle, Türkiye gençliği üzerinden sanal dünyadaki iletişimin gençlerdeki etkilerine bakıldığında dijital araçların kullanımının hem ruhsal hem sosyal düzeyde olumsuz sonuçlar doğurma riski pek çok çalışma ile ortaya konulmuştur.

TGSP Gençlik Araştırmanın Temel Bulguları

TGSP Gençlik Araştırması'nda yer alan, gençlerin ailede, arkadaşlar arasında, toplumda, ailede, okulda, iş ortamında ve sosyal medyada kendilerini ifade etme, iletişim ve sosyal medya kullanım pratikleri ile ilgili elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

Gençlerin sosyal medya kullanım pratikleri ve kendini ifade etme boyutları kapsamındaki araştırmanın bulguları şu şekilde özetlenebilir:

Araştırmaya katılanların %19,5'inin 15-17, %24,9'unun 18-21, %18,2'sinin 22-24, %37,4'ünün 25-30 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Gençlerin %87,6'sı ailesi ile yaşadığını belirtmiştir ve hane halkı ortalama 4 kişidir.

Katılımcıların %65,8'inin kendini bir topluma ait hissetse de arkadaşlarıyla iletişime geçmek, %5'inin yeni arkadaş edinmek için sosyal medyayı kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan sosyal hayata yeterince katıldığını düşünenlerin %57,4'ü arkadaşlarıyla iletişime geçmek, %5,2'si yeni arkadaşlar edinmek için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %77,8'i toplumsal alanda kendini özgürce ifade edebildiğini, %9,2'si hiç ifade edemediğini ve %13'ü kısmen ifade edebildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte aile içerisinde kendini ifade edebilenlerin oranı %76,7 iken iş yaşamında kendini ifadenin %62,6 oranında olduğu görülmüştür. Toplumsal alanda ve aile içinde kendini özgürce ifade edebilme düzeyinin çok yakın olması, araştırma bulguları açısından önemli görülmektedir. İlk ve temel düzeyde yakın duygusal bağ kurulan aile üyelerine karşı kendini ifade etmenin daha yüksek oranda olması beklenilebilirdi. Öte yandan iş yaşamında kendini ifade etme oranının diğer yaşam alanlarından daha düşük düzeyde olması literatürle uyumludur, nitekim bu oran profesyonel yaşamın gerekliliklerinin doğal sonucu olarak görülebilmektedir.

Tablo 1: Toplumsal Alanda Kendini İfade			
Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?			
		n	%
	Evet	5921	77,8
	Hayır	701	9,2
	Kismen	986	13,0
	Cevap Yok	341	4,3
Toplam		7949	100

Tablo 2: Aile İçerisinde Kendini İfade			
Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?			
		n	%
	Evet	5829	76,7
	Hayır	826	10,9
	Kismen	949	12,5
	Cevap Yok	345	4,3
Toplam		7949	100

Tablo 3: İş Hayatında Kendini İfade			
İş hayatınızda kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?			
		n	%
	Evet	4233	62,6
	Hayır	1307	19,3
	Kismen	1217	18,0
	Cevap yok	1192	15,0
	Toplam	6802	100

Araştırmanın önemli bulgularından biri de yüksek lisans veya doktora eğitimi düzeyi ve okuryazar olmayanlar dışındaki katılımcıların, eğitim düzeyi ile toplumsal alanda kendini ifade oranları arasında anlamlı bir fark olmamasıdır. Analiz edilmiş verilerde toplumda kendini ifadenin en düşük düzeyde okuryazar olmayanlarda, en yüksek düzeyde ise yükseköğrenim alan katılımcılarda olduğu görülmektedir. Öte yandan ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitimi alanlar arasında toplumsal alanda kendini ifade etme düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Oysaki eğitim düzeyi arttıkça toplumda kendini ifade etme oranının artması beklenirdi. Benzeri biçimde, aile içinde kendini ifade etme oranında da en düşük oranın %52,9 ile okuryazar olmayan kişiler olduğu, en yüksek oranın ise %80,9 ile yüksek lisans veya doktora eğitim düzeyindeki katılımcılarda olduğu görülmektedir. Aile içerisinde kendini ifadede ilkokul %79,20 ve ortaokul 79,9 düzeyinde iken lise (%75,70) ve üniversite (%75,4) eğitimi almış olanların ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Eğitim Düzeyi ve Toplumda Kendini İfade

Tamamlanmış olduğunuz eğitim düzeyiniz nedir? * Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Okuryazar olmayan	12	2	3	17
	70,6%	11,8%	17,6%	100,00%
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	34	5	3	42
	81,0%	11,9%	7,1%	100,00%
İlkokul	243	33	36	312
	77,9%	10,6%	11,5%	100,00%
Ortaokul	1594	198	290	2082
	76,6%	9,5%	13,9%	100,00%
Lise	2690	284	438	3412
	78,8%	8,3%	12,8%	100,00%
Üniversite	1225	158	198	1581
	77,5%	10,0%	12,5%	100,00%
Yüksek lisans –Doktora	38	5	4	47
	80,9%	10,6%	8,5%	100,00%

Cevap Yok	85	16	14	115
Toplam	5921	701	986	7608

Tablo 5: Eğitim Düzeyi ve Aile İçinde Kendini İfade

Tamamlamış olduğunuz eğitim düzeyiniz nedir? * Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Okuryazar olmayan	9	6	2	17
	52,9%	35,3%	11,8%	100,00%
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	31	5	6	42
	73,8%	11,9%	14,3%	100,00%
İlkokul	247	35	30	312
	79,2%	11,2%	9,6%	100,00%
Ortaokul	2545	259	381	3185
	79,90%	8,10%	12,00%	100,00%
Lise	2581	392	435	3408
	75,7%	11,5%	12,8%	100,00%
Üniversite	1191	187	202	1580
	75,4%	11,8%	12,8%	100,00%
Yüksek lisans-Doktora	38	3	6	47
	80,9%	6,4%	12,8%	100,00%
Cevap Yok	81	19	15	115
	70,4%	16,5%	13,0%	100,0%
Toplam	5829	826	949	7604
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Kendin ifade alanlarında yine en düşük oranların iş yaşamında olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyine göre bakıldığında en düşük oranda ifadenin %35,3 ile okuryazar olmayanlarda, en yüksek oranda ifade etmenin %71,7 ile yüksek lisans veya doktora eğitimi alanlarda olduğu görülmekte; ilkokul (%60,5), ortaokul (%64,3), lise (%61,6) ve üniversite (%63,6) eğitimleri alanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte toplam oranlara bakıldığında toplumda ve aile içinde kendini ifade etme ile kıyaslandığında iş hayatında kendini ifade oranlarının ciddiye alınabilecek bir düzeyde azaldığı görülmektedir.

Tablo 6: Eğitim Düzeyi ve İş Hayatında Kendini İfade

Tamamlamış olduğunuz eğitim düzeyiniz nedir? * İş hayatınızda kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
İş hayatınızda kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Okuryazar olmayan	6	4	7	17
	35,3%	23,5%	41,2%	100,00%
Okuryazar fakat okul bitirmemiş	22	7	8	37
	59,5%	18,9%	21,6%	100,00%
İlkokul	179	63	54	296
	60,5%	21,3%	18,2%	100,00%
Ortaokul	1099	325	285	1709
	64,3%	19,0%	16,7%	100,00%
Lise	1867	615	550	3032
	61,6%	20,3%	18,1%	100,00%
Üniversite	960	259	290	1509
	63,6%	17,2%	19,2%	100,00%
Yüksek lisans-Doktora	33	5	8	46
	71,7%	10,9%	17,4%	100,00%
Cevap Yok	67	29	15	111
	60,4%	26,1%	13,5%	100,0%
Toplam	4233	1307	1217	6757
	62,6%	19,3%	18,0%	100,0%

Araştırmada analiz edilen diğer bir ilişki, gençlerde kendini ifade etme ile aidiyet duygusudur. Nitel görüşmelerde de gençlerin aidiyet hissini yüksek olduğu gözlenirken, %80'i 'Evet, içerisinde kendimi rahat hissettiğim aile/arkadaş grubum var', %7,50'si 'Hayır', %12'si 'Kısmen' yanıtını vermiştir. Kendini bir topluma ya da gruba ait hissedenenlerin kendini özgürce ifade etme (%80,3) ile, aidiyet hissetmeyenlerin kendini ifade oranı (%64,1) arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. Aidiyet hissedenenlerin ve hissetmeyenlerin aile içerisinde de kendini ifade oranları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Aile içi ilişkilerde kendini ifade, aidiyet hissedenenlerde %64,9 iken hissetmeyenlerde %52,1 düzeyindedir. Kendini ifadenin en düşük oranının aidiyet duygusu değişkeniyle elde edilmesi, gençlerle iletişimin güçlendirilmesi hedefinde, yakın bağların ve duygusal yatırımın etkisini düşündürmektedir. Kendini ifadenin güçlenmesi, ait olma diğer deyişle aile tarafından da sahiplenilme ile yüksek düzeyde bağlantılı görünmektedir. Bununla birlikte aidiyet hissetmeyen grubun iş yaşamında kendini ifade oranının (%79,60) aile ilişkilerinde kendini ifadeden yüksek olması da çarpıcı bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Buna göre, eğer kişi yakın duygusal bağ kurup aidiyet duygusu geliştirmeyse, iş ortamı aile ortamından önemli bir yere çıkmaktadır denilebilir. Profesyonel yaşamda kullandığı dilin, birincil duygusal alan olan aile ortamında kullandığı dilden farklı olmayışı, kişinin kendi gerçekliğiyle duygu ifade edebileceği hiçbir ortama sahip olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 7: Aidiyet Duygusu ve Kendini İfade Etme

Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz? * Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Evet -İçerisinde kendimi rahat hissettiğim aile-arkadaş grubum var	4806	455	727	5988
	80,3%	7,6%	12,1%	100,00%
Hayır -Kendimi hiçbir gruba veya yere ait hissetmiyorum	754	191	195	1140
	66,1%	16,8%	17,1%	100,00%
Toplam	5921	701	986	7608
	77,8%	9,2%	13,0%	100,00%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 8: Aidiyet Duygusu ve Aile İçinde Kendini İfade

Mevcut hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi bir topluma veya gruba ait hissedebiliyor musunuz? * Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
Toplam	Evet	Hayır	Kismen	Toplam
Evet -İçerisinde kendimi rahat hissettiğim aile-arkadaş grubu	3417	974	875	5266
	64,9%	18,5%	16,6%	100,00%
Hayır -Kendimi hiçbir gruba veya yere ait hissetmiyorum	543	251	249	1043
	52,1%	24,1%	23,9%	100,00%
Toplam	4233	1307	1217	6757
	62,6%	19,3%	18,0%	100,0%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Araştırmada analiz edilen diğer bir ilişki de sosyal hayata katılım ile kendini ifade etme arasındadır. Katılımcıların %85,60'ı sosyal hayata katıldığını ve bu grubun %81,10'u kendini toplumsal alanda özgürce ifade edebildiğini belirtmiştir. Öte yandan sosyal hayata katılmadığını düşünenlerin (%5,30) kendini ifade oranı %41,10 olarak saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç, toplumsal hayata katılım ile kendini ifade etmenin yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Öte yandan aile ilişkileri içerisinde kendini ifade etmenin, toplumsal hayatta kendini ifade etmeye kıyasla sosyal hayata katılma durumundan daha az etkilenildiği görülmektedir. Sosyal hayata katılanların ailede kendini ifadesi %79,60 iken, katılmayanların aile içinde kendini ifade etmesi %52,90 oranındadır. Sosyal hayata katılım durumundan en az etkilenen ortamın iş hayatı olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları, sosyal hayata katılmayanların %68,60'ının kendini iş hayatında ifade edebildiğini göstermektedir.

Tablo 9: Sosyal Hayata Katılım ve Sosyal Ortamda Kendini İfade Etme

Gündelik yaşantınız içerisinde sosyal hayata yeterince katıldığınızı düşünüyor musunuz? * Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Toplam	Evet	Hayır	Kismen	Toplam
	4572	282	490	5344
Evet	85,60%	5,30%	9,20%	100,00%
	81,10%	41,10%	51,20%	73,40%
Hayır	1063	404	467	1934
	55,00%	20,90%	24,10%	100,00%
	18,90%	58,90%	48,80%	26,60%
	5635	686	957	7278
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 10: Sosyal Hayata Katılım ve Aile İçinde Kendini İfade Etme

Gündelik yaşantınız içerisinde sosyal hayata yeterince katıldığınızı düşünüyor musunuz? * Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Aile içerisinde kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

	Evet	Hayır	Kismen	Toplam
Evet	4469	404	471	5344
	83,60%	7,60%	8,80%	100,00%
	79,60%	52,90%	52,20%	73,40%
Hayır	1144	360	431	1935
	59,10%	18,60%	22,30%	100,00%
	20,40%	47,10%	47,80%	26,60%
Toplam	5613	764	902	7279
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Araştırma kapsamında kendini ifade düzeyi ile ilişkisine bakılan son değişken kişisel mutluluk düzeyidir. Çalışmada mutluluk düzeyi 5'li derecelendirmede öz bildirim ile ölçülmüştür. Buna göre 'hiç mutlu değilim' diyenlerin %71,70'inin, 'çok mutluym' diyenlerin %81,20'sinin toplumsal alanda kendini özgürce ifade ettiği belirlenmiştir. Kendini ifade etmede benzeri bir fark, aile içi ilişkilerde de görülmektedir. Analiz sonuçları, 'hiç mutlu değilim' diyenlerin %71,50'sinin, 'mutluym' diyenlerin %81,80'inin aile içerisinde kendini özgürce ifade ettiğini ortaya koymuştur. Öz bildirime dayalı mutluluk düzeyi ile kendini ifade etme arasındaki yüksek ilişki literatür için önem arz etmektedir.

Tablo 11: Toplumsal Alanda Kendini İfade ve Mutluluk Düzeyi

Hayatınızla ilgili olan her şeyi göz önünde bulundurduğunuzda, genelde ne kadar mutlu ya da mutsuz olduğunuzu belirtir m * Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
Toplumsal alanda (sosyal ortam, arkadaş çevresi vb.) kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?				
	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Hiç mutlu değilim	530	122	87	739
	71,70%	16,50%	11,80%	100,00%
Mutlu değilim	720	173	121	1014
	71,00%	17,10%	11,90%	100,00%
Ne mutluym ne mutlu değilim	1402	223	309	1934
	72,50%	11,50%	16,00%	100,00%
Mutluym	2817	181	412	3410
	82,60%	5,30%	12,10%	100,00%
Çok mutluym	320	27	47	394
	81,20%	6,90%	11,90%	100,00%
Toplam	5789	726	976	7491
	77,30%	9,70%	13,00%	100,00%

Sonuç ve Öneriler

Dünyada internet kullanımının, giderek yaygınlaşan taşınabilir bilgi iletişim teknolojileri ile zaman ve mekân sınırı olmaksızın çocuk, genç ve yaşlı kategorilerindeki tüm bireylerde günden güne hatta saatten saate yükselişte olduğu görülmektedir. 1978 yılında Ünsal Oskay'ın yukarıda değindiğimiz "insanın değişen dünyası ve iletişim sorunu" ile ilgili bugün de üzerinde durulan iki temel kavram, değişim ve iletişimdir. Değişimin dijitalleşme ile birlikte günümüzdeki durumu ise "bitmeyen/sürekli değişim (perpetual change) halinde olmasıdır. Bu değişimin iletişime yansıyan boyutu ise teknoloji ile aracılanmış iletişimin, insani iletişimin yerini almaya başlamasıdır. Kasım 2018 yılında Londra Üniversitesi'nin yayımladığı *Enformasyon Krizinin Üstesinden Gelmek* başlıklı raporda dile getirilen beş büyük meydan okumadan (orijinal metinde beş büyük günah olarak zikredilmektedir) hareketle gençler başta olmak üzere değişen insan dünyası ve iletişim sorunları üzerinde geleceğe ilişkin bir öngörde bulunabiliriz.

Söz konusu raporun ortaya koyduğu birinci meydan okuma "neyin doğru olduğu ve kime inanmaları gerektiği

“

Bu ve benzeri çalışmalarda da ortaya konulan sonuçlar, güncel ve güvenilir bilgi kaynaklarının yitimi ile insandan insana iletişimin yavaş yavaş insan-teknoloji-insan şeklindeki bir işleyişe dönüştüğünü göstermektedir.

”

“

Aile içinde temasın zayıflaması, gerçek bir öteki ile kurulan iletişimin ruh sağlığına katkılarını da azaltmaktadır.

”

konusunda insanların kendilerinden daha az emin olmaları" olan kafa karışıklığı (confusion)'dır. İkinci meydan okuma ise güven yitimi ve en çok güvenilen kaynaklara da güvenin kaybolmasına işaret eden sinizmdir (cynicism). Üçüncü meydan okuma ise dağılma/bölünmedir (fragmentation): *"İnsanlar potansiyel olarak sınırsız bilgiye erişebilir durumdadır fakat toplumsal tercihleri temel alan mutabık kalınan gerçeklerin havuzu azalmaya başlıyor. İnsanlar paralel anlatılar ve gerçeklerle 'hakikat toplulukları'na ayrılıyorlar."* Dördüncü meydan okuma ise anlamın inşası üzerinde etkisi olan güçler/organizasyonlar/kurumların hesap verebilmesini mümkün kılacak ahlaki ilkelerin geliştirilmemiş olması, açık hesap verebilirliğin ve şeffaflığın sağlanamamış olmasının getirdiği bir sorumsuzluğun (irresponsibility) varlığıdır. Bu dört meydan okumanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan beşinci büyük meydan okuma ise duyarsızlıktır (apathy): Sonuç olarak vatandaşların, toplumun müesses yapılarıyla irtibata geçmekten vazgeçmeleri ve demokrasiyle inançlarını yitirmelerinin söz konusu olması duyarsızlığın çerçevesi olarak belirlenmiş durumda (Livingston, 2018). İletişim krizi olarak da değerlendirebileceğimiz Enformasyon Krizinin Üstesinden Gelme raporunun dayandığı temel nokta, güncel ve güvenilir bilgi kaynaklarına güven yitimi ve insani iletişimin yerini insansızlaştırılmış bir iletişim ortamının almasıdır.

Bu ve benzeri çalışmalarda da ortaya konulan sonuçlar, güncel ve güvenilir bilgi kaynaklarının yitimi ile insandan insana iletişimin yavaş yavaş insan-teknoloji-insan şeklindeki bir işleyişe dönüştüğünü göstermektedir. Bu sürecin de insanın kendini gerçekleştirme ve kendini güvende hissederek başkalarıyla iletişime geçmesini engelleyici bir sonuçla aslında yeni bir iletişimsel varoluş alanını ortaya çıkardığını söylememize imkân verir niteliktedir. Dijitalleşmenin daha ileri düzeyde yaşandığı bazı toplumlarda insansızlaştırılmış iletişimin giderek arttığını ve kurumsal mekanizmalar kurdurtacak düzeyde toplumsal bir soruna yol açtığını göstermektedir (İngiltere'deki Yalnızlık Bakanlığı gibi).

Londra Üniversitesi'nin ortaya koyduğu tespitlerin İngiltere özelinde olduğunu akılda tutarak dijitalleşmenin ve aracılanmış iletişimin toplumsal ilişkileri hızlı bir şekilde Türkiye'de de dönüştürdüğünü ve en azından dönüştürmeye başladığını söylemek mümkündür. TGSP'nin yaptırdığı araştırmanın sonuçlarına bakıldığında gençlerin

kendini ifade etmede, tercihin aile değil de toplumsal ortam olduğunu görülmektedir. Çalışmaya katılan gençlerin toplumsal alanlarda kendilerini ifade etme oranlarının aile içinde kendini ifade oranından yüksek olduğu bulgulanmıştır. Aile içinde temasın zayıflaması, gerçek bir öteki ile kurulan iletişimin ruh sağlığına katkılarını da azaltmaktadır. Bireylerin yaşamı boyunca en etkin destek mekanizması sayılabilecek aile, aile üyeleriyle temasın azalması ile daha az hissedilip daha az başvurulacak bir konuma düşecektir. Sanal ötekinin aile ile kurulan yakın bağların yerine geçmesi riski yalnızca toplumun değil bireyin ruh sağlığı düzeyinde de önemlidir. Bu bağlamda, aile ilişkilerine özellikle de dijitalin egemen, sanal ötekinin aktör olduğu bu dönemde çok daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Nitekim ergenlik döneminin tüm yetişkin hayat kararlarının ilk adımı olması bu dönemde ilişki kurulan insanların önemini arttırmaktadır, bağımlılık ya da kendine zarar verici davranışların yüksek riskli olduğu bu dönemde her bir ergenin, ruh sağlığını olumlu yönde etkileyecek sosyal çevreye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkilerini besleyen çalışmaları, ebeveyn bilgilendirme ve eğitim programlarını arttırmak, bir öneri ve gereklilik olarak gündeme alınabilir.

Aile ilişkilerinin yanı sıra 'gerçek' sosyal yaşama katılımı destekleyen faaliyetlerin de dijital çağda önemi artmaktadır. Çalışmada gençlerin sosyalleşme aracı olarak en çok sosyal medya kanallarını kullandığı ortaya konmuştur. Gençlerin, mevcut sosyal ilişkileri yüz yüze birliktelikler yerine dijital üzerinden sürdürdükleri görülmektedir. Öz bildirim ölçeklerinde kişiler kendini dijital kanallar vasıtasıyla 'sosyalleşmiş' kabul etseler de gerçek sosyal temasın azalmasının olumsuz etkiler yaratacağı, hatta ciddi meydan okumaları getirebileceği söylenebilir. Bireysel mutluluğun sosyal destek sistemlerimiz ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, sosyal temasın azalmasının yalnızca toplumsal bir kopuş ve aidiyet eksikliğine değil bireysel olarak da mutsuzluğa yol açacağı söylenebilir.

Bu çalışmadan hareketle öncelikli olarak konuyla ilgili resmi ve sivil kurumların güncel ve güvenilir bilgi üretimini sağlayacak bir çabanın içinde olmaları gerektiği açıktır. Dijitalleşme ve ortaya koyduğu eko-sitem, toplumsal hayat ile dijital hayat arasındaki dengenin korunması, iletişim sorunları, kendini ifade etme, dijital hayatın gündelik hayat akışını engellemeyecek şekilde kullanılabilmesi, bir bütün

“

Gençlerin, mevcut sosyal ilişkileri yüz yüze birliktelikler yerine dijital üzerinden sürdürdükleri görülmektedir.

”

olarak bir soruna dönüşmeden medyanın ve dijital ortamın büyük bir imkân olarak değerlendirilebilmesi için güncel, toplumsal gerçekliği yakalayan, güvenilir, işlevsel bilgi üretiminin yapılması en büyük ihtiyaçlardan birisi olarak önümüzde durmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşlarının takibi ve işbirliği ile üniversiteler bünyesinde veya bir sivil mekanizmanın parçası olarak müstakil çalışacak ve yılda en az iki rapor olmak üzere güncel bilgi üretecek bir araştırma merkezine ciddi ihtiyaç vardır. Dinamik ve sabitesinin olmadığı veya çok az sabiteye sahip bir alanda güncel ve güvenilir saha bilgisinin elde edilmesine, elde edilen bilginin atıl kalmayacak şekilde kullanılabilir bir forma dönüştürülmesi ve bunun yaygınlaştırılması gibi çok boyutlu bilgi üretimi, kullanımı ve yaygınlaştırılmasıyla ilgilenecek bir araştırma ve uygulama merkezinin kurulması bu alanla ilgili önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Türkiye'deki medya ve iletişim araştırmalarının tarihsel birikiminden yararlanmayı ihmal etmeden ama yukarıda da ifade edildiği gibi kitle iletişimi ve çizgisel iletişim yaklaşımının ötesinde, geliştirilecek sosyal politikalara ve uygulamalara kaynaklık edebilecek bir bilgi üretim sürecinin kendisi öncelikli ve elzem olmalıdır. Dijitalleşme, iletişim, toplumsal iletişimin değişimi, medya kullanım alışkanlıkları, dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı alanında çalışma yürütecek bu tür bir merkezin, bu alana özgü çıkaracağı hakemli derginin yanında elde edilen bilginin genel okura ulaşması ve yaygınlaşması için aktüel bir dergiyi de çıkarması önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Son olarak, teknolojinin ve dijitalleşmenin imkânlarını da kullanarak gerçek zamanda ve gerçek mekânda insani teması güçlendirecek etkinlerin düşünülmesi, planlanması ve uygulanmasının da gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından sürekli gündemlerinde tutmaları gereken çok önemli ve değerli husus olduğunu ifade etmek gerekir.

Kaynaklar

- Abadan Unat, N. (1972). *Batı Avrupa ve Türkiye'de basın yayın öğretimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Aydeniz, H. (2015). Türkiye'de medya ve iletişim çalışmalarına ilişkin bir çerçeve ve yeni yönelimler. *Sosyal bilimlerde yeni yönelimler* içinde. (Lütfi Sunar, Ed.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydeniz, H. (2019). "İletişim". *Temel İslam Ansiklopedisi (TİA)* (ss. 295-301). İstanbul: İSAM Yayınları.
- Aziz, A. (1975). *Televizyonun yetişkin eğitimindeki yeri ve önemi*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- A., C. A.; Ceyhan, E. (2007). Üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ile denetim odağı, antisosyal eğilim, ve sosyal normlara uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- A., S. (2004). *Benlik Saygısı düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre iletişim becerilerine ilişkin algılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Ainsworth, M. D. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4), 708-715.
- Akkaş, İ. (2013). Çok yüzlü ilişkiler ağında kimlikler ve sanal cemaatler. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 37-54.
- Altun, B. M. (2008). *Siber gerçeklikte kültür ve iletişim sorunları*. (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Arkonaç, S. A. (1998). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Alfa.
- Babacan, M. E. (2015). *Sosyal medya ve gençlik*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Balci, Ş.; Gölcü, A.; Arsal Gölcü, A. (2019). Sosyal medya kullanımı ile kendini gizleme ve yaşam doyumunu arasında bir bağlantı var mı?. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 173-190.

- Bauman, Z. (2001). *Bireyselleşmiş toplum*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayrı, D. (2011). Gözün Egemenliği Tarihin Sonu mu?. *Özne: Baudrillard Sayısı*, 93-104.
- Binark, M. (2009). Yeni medya ortamında kişilerarası iletişimin e-halleri ve kimliğin sahnelenmesi. *Evrensel Kültür Dergisi*, 216, 60-63.
- Bingöl, G.; Demir, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26 (4), 152-159.
- Bozkur, B., & Gündoğdu, M. (2017). Ergenlerde Utangaçlık, kendini gizleme ve sosyal medya tutumları ilişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (37), 147-159.
- Buber, M. (2017). *Ben ve sen*. İstanbul: Kopernik Kitap.
- Ceyhan, A. A.; Yelpaze, İ. (2017). Genç yetişkinlerin Facebook kullanım davranışları ve algılanan iletişim. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 152-168.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Demir, A. (2017). Siber kültür ve hiper gerçeklikte değişen yaşam. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8 (29), 87-96.
- Dökmen, Ü. (1994). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmez, B., & Sancar, M. (2008). Avrupa Birliği sürecinde yükselen ağ toplumu ve eğitim yöneticileri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 7 (24), 1-20.
- Erdem, B. K. (2010). Sibersığınak ağ toplumunun yalnızlaşan bireyinin kendini ifade etme mecazları ve biçimleri: Farmville örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 14, 47-73.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişim anlamak*. Ankara: Erk.
- Erözkan, A. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde depresyonun yordayıcıları. *Elementary Education Online*, 8 (2), 334-344.
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. (Süleyman İrvan, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat.
- F., K. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 143-150.
- Freud, S. (1997). *Uygurluk, din ve toplum*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Fromm, E. (1984). *Yeni bir insan yeni bir toplum*. İstanbul: Say.
- G., Ö. (2011). *Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerileri ve yaşam yönelimlerinin stresle başetme tutumları üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik aile ve insan gelişimi kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Kahraman, F. (2016). Zygmunt Bauman'da toplum ve toplumsal düzen kavramsallaştırması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (11), 395-404.

Kızılkaya, E. (2008). *Ağ toplumu olarak yeni dünya düzeni*. Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ag-toplumu-olarak-yeni-dunya-duzeni-1-9796771>.

Kocabaşoğlu, U.(2010) *Şirket telsizinden devlet radyosuna: TRT öncesi dönemde radyonun tarihsel gelişimi ve Türk siyasal hayatı içindeki yeri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kuyumcu, B. (2011). Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 104-113.

Lacan, J. (1949). The mirror stage as formative of the function of the I as revealed in psychoanalytic experience. *16th International Congress of Psychoanalysis*. Zurich.

Lacan, J. (2014). *Psikanalizin dört temel kavramı*. İstanbul: Metis.

Livingstone, S. (2018). *Tackling of information crisis: a policy framework for media system resiliency*. London: LSE.

Mairget, E. (2001). *Medya ve iletişim sosyolojisi*. İstanbul: İletişim yayınları.

Masterson, J. F. (2013). *Kişilik bozuklukları*. İstanbul: Litera Yayıncılık.

McCroskey, J. C. (1977). Oral communication apprehension: a summary of recent theory and research. *Human Communication Research*, 4, 75-96.

McLeod, S. (2013). *Maslow's hierarchy of needs*. London: Highgate Counselling Centre.

Mendi, B., & Oğuz, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin sosyal medyayı kullanım özellikleri bağlamında incelenmesi: bir vakıf üniversitesindeki sağlık bilimleri öğrencileri üzerinde değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6 (1), 664-691.

Mutlu, E. (2017). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınları.

N., E. G. (1996). *Ana-baba ve ergen ilişkilerinin problem çözme iletişim becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısı açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Oskay, Ü. (1992). *Kitle haberleşme teorilerine giriş*. İstanbul: Der.

Oskay, Ü. (1971). *Toplumsal gelişmede radyo ve televizyon*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yayınları.

Oskay, Ü. (1972). *Gelişim açısından kültür değişimi*. (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Oskay, Ü. (200). *Kitle iletişiminin kültürel işlevleri*. İstanbul: Der

Ö. İ. (2001). *Ortaöğretim öğrencilerinin bazı özlük niteliklerinin ve baskın ben durumlarının iletişim becerileriyle ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Öz, B. K. (2011). Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 104-113.

Redhouse, J.W (1856). *Communication. English and Turkish Dictionary*. London: Bernard Quaritch Oriental and Philological Publicsher.

Redhouse, J.W (1861). *Communication. A Lexcion; English and Turkish*. London: Bernard Quaritch Oriental and Philological Publicsher.

Rogers, C. R. (2012). *Yarının insanı*. İstanbul: Okuyanuş.

Schultz, D. P.; Schultz, S. E. (2007). *Modern psikoloji tarihi*. İstanbul: Kaknüş.

Sullivan, H. S. (2011). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Tavistock Publications.

Şentürk, R. (2017). *İletişim ve televizyon teorileri*. İstanbul: Küre Yayınları.

Tepeköylü, Ö.; Soytürk, M.; Çamlıyer, H. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimler Dergisi*, 2 (3), 115-124.

Tettegah, S. Y. (2016). *Emotions technology and social media*. ABD: Elsevier Academic Press.

Tomasello, M. (2017). *İnsan iletişiminin kökenleri*. İstanbul: Metis.

Tosun, L. P. (2010). *Preference for communication technologies: characteristics of channels, users and communication situations*. (Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Türk, C. (2018, Kasım). Yılın kelimesi belli oldu. *CNN Türk-Kültür Sanat Haberleri*. <https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/diger/yilin-kelimesi-belli-oldu>.

Usluata, A. (1994). *İletişim*. İstanbul: İletişim yayınları.

Vatansever, M. (2002). *Farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin okullara girişte ve bitirirken sahip oldukları iletişim becerilerinin belirlenip kıyaslanması*. (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Williams, R. (2018). *Anahtar sözcükler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Y., K. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler-Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Yalman, A.E. (2018). *Modern Türkiye'nin gelişiminde basının rolü*. İstanbul: Kültür İş Bankası Yayınları.

Yavuz, B. (2014). *Yeni iletişim ortamı olarak mobil iletişim teknolojilerinin pazarlama iletişimi etkinliğini arttırmada bağlam temelli kullanımı*. (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3 (3), 3-16.

Yumlu, K. (1994). *Kitle iletişim kuram ve araştırmaları*. İzmir: Nam Yayınları.

